

Constat. t gros. auctione librorum
Wernero habita

GEORGII ADAMI STRUVII
JCTI

JURIS-PRUDENTIA
ROMANO-GERMANICA
FORENSIS

EDITIO DECIMA SEPTIMA
DENUO REVISA
CUM PRIVILEGIO CÆSAREO.

BAMBERGÆ,
APUD MARTINI GÖBHARDI HÆREDES.
ANNO 1759.

BIBLIOTEKA ELBLĄSKA

PRIVILEGIUM CÆSAREUM.

NOs FRANCISCUS Divinâ favente Clementiâ Electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniæ & Hyerosolymarum Rex, Dux Lotharingiæ & Barri, Magnus Hetruriæ Dux, Princeps Carolopolis, Marchio Nomenei, Comes Falkensteinei &c. &c. Agnoscimus & notum facimus tenore præsentium universis, quòd cùm Nobis HÆREDES quondam MARTINI GÖBHARD Bibliopolæ Universitatis Bambergensis, humillimè exponendum curârint, quem in modum statuerint, GEORGII ADAMI STRUVII JURISPRUDENTIAM ROMANO GERMANICO - FORENSEM in Octavo de novo in lucem dare, typisque publicis edere, vereri autem debeant, ne æmulorum, sua duntaxat commoda, alieno cum dispendio & jacturâ sectantium invidia & cupidine, impendii & laboris sui sperato fructu priventur, ideóque Nobis demississimè supplicârint, ut Privilegio Nostro Cæsareo indemnitati eorum clementer consulere dignaremur. Nos attenta hujus Operis singulari utilitate, justis hujusmodi precibus benignè annuendum censuerimus, utì & vigore præsentiũ annuimus. Mandantes proinde omnibus & singulis Typographis Bibliopolis aliisve quibuscunque rem Librariam aut Literariam negotiationem exercentibus, seriòque ac districtè inhibentes, ne quisquam eorum præfatam STRUVII JURISPRUDENTIAM ROMANO-GERMANICO-FORENSEM, quocunque charactere modô, aut formâ, sive integram sive aliquam ejus partem citra memoratorum quondam MARTINI GÖBHARDI HÆREDUM, eorúmque successorum expressam voluntatem & consensum intra annos decem ab hodiernâ die computandos recudere, aut alio recudendam dare, sive alibi impressam intra Sacri Romani Imperii fines importare publicè privatimvè vendere aut distrahere præsumat: Quatenus omnibus Exemplaribus à sæpè dictis Hæredibus, eorúmque successoribus sive Authoritate propriâ, sive Magistratûs ope & auxilio, ubi ejusmodi Exemplaria reperta fuerint, quotiescunque huic Mandato Nostro Cæsareo contravenerint, vindicandis, in quod ipsis facultatem omnimodam Authoritate Nostrâ Imperiali concedimus planè privari atque insuper mulctam sex marcarum auri puri, pro semisse Fisco Nostro Imperiali, &

)( )(par-

altero semisse damnum passorum usibus applicandam incurrere noluerint, dummodò tamen tenor hujus Nostri Privilegii in fronte Libri impressus reperiatur, & consueta quinque Exemplaria Consilio Nostro Imperiali Aulico exhibeantur.

Mandamus porrò universis Nostris & Sacri Romani Imperii subditis, cujuscunque statûs, gradûs, ordinis, conditionis, aut dignitatis fuerint, imprimis verò Magistratum gerentibus, & suo, vel alienno Nomine Justitiæ administrationem exercentibus, ne quenquam hoc Mandatum & Privilegium Nostrum temerè aut impunè transgredi patiantur, quin potiùs contraventores præscripta pœna mulctent, aliisque idoneis remediis coerceant, quatenus & ipsi eandem mulctam evitare voluerint. Harum testimonio Literarum manu Nostra subscriptarum, & sigilli Nostri Cæsarei appressione munitarum. quæ dabantur Viennæ vigesima septima Maji Annô millesimô septingentesimo quinquagesimo octavo, Regni Nostri decimo tertio.

FRANCISCUS m ppr.

(L. S.)

Vt. F. COMES COLLOREDO m ppr.

Ad Mandatum Sac. Cæsar. Majestatis proprium.

Matth. Wilhelmus Nob. D. de Haan m ppr.

INDEX
LIBRORUM AC TITULORUM.

Discursus Præliminaris.

LIBER I.
DE JURE PERSONARUM.

Tit. I.

LIBER II.

DE JURE RERUM IN GENERE, ET IN SPECIE DE JURE IN RE, SEU DOMINIO LATE DICTO.

Tit. I.

Tit.

LIBER III.

DE JURE AD REM ET OBLIGATIONE.

LIBER IV.

DE RATIONE ET MODO JUS SUUM PERSEQUENDI IN JUDICIO.

DIS-

DISCURSUS PRÆLIMINARIS.

ANtequam Juris civilis cognitionem specialem investigemus, inter illius generalia originem referre convenit, quæ secundum *triplicem* Reipublicæ Romanæ *Statum*, *Regium* nempe, *Popularem* & *Monarchicum* repetenda est.

Regius Status ad A. Mundi 3200. ante Christi nativitatem refertur, in quo omnia manu & potestate Regum gubernabantur L. 2. §. 1. ff. de O. J. Ferebantúrque Leges Regiæ L. 2. ff. de mort. inf. & curiatæ L. 2. §. 2. ff. h. tit. duravit hic status per annos 245.

Popularis maximâ ex parte status, qui post Regifugium cæpit, commodè per *tres Epochas* recensetur, quarum *prima* est Juris certi, stetítque per annos 60. *secunda Epocha* est Juris stabiliti, dum nominatis decemviris Leges à Græcis aliísque gentibus finitimis petitæ, atque in decem tabulas redactæ sunt, quibus, sequenti anno duæ tabulæ accesserunt. *Tertia Epocha* est Juris aucti 1. per Interpretationem Prudentum & Disputationem fori, 2. per legis actiones, 3. per leges novas, 4. per plebis-

biſcita, Lege hortenſia pro legibus habita, 5. per Senatus Conſulta, 6. per Magiſtratuum Edicta, 7. per Ictorum Reſponſa *Gothofr.* Hiſt. Jur. civ. Rom. c. 2.

In *Statu Monarchico prima* fuit *Epocha* gentilium Imp. uſque ad Conſtantini M. Initia ſive annum 306. *ſecunda* Principum Chriſtianorum uſque ad Theodoſium Juniorem, qui Codicem Theodoſianum edidit A. 435. *Tertia* Imp. ſubſequentium uſque ad Juſtinianum ſive A. 527.

Juſtinianus laudatiſſimus Imperator immenſa *Jurisprudentiæ volumina ſeptennio in ordinem redegit*, dum 1. ex Gregoriano, Hermogeniano & Theodoſiano codice additis ſubſequentium Imp. conſtitutionibus *codicem Juſtinianeum* colligi juſſit, ediditque A. 529. 2. Poſt compoſitionem Digeſtorum *Inſtitutiones* componi voluit, eásque promulgavit A. 533. Menſ. Novembr. 3. *Digeſta* eodem anno menſ. Decembr. publicavit 4. *Codicem repetitæ prælectionis*, quo hodie utimur A. 534 edidit, & denique 5. pro re nata *Novellas* & 13. Edicta ad Reipublicæ ſalutem emiſit. *Gothofred.* cit. c. 8.

Jus Juſtinianeum renatum eſt ſæculo XII. dum Imperio *Lotharii*, conſilio *Irenæi* & deſiderio *Mathildæ* commitiſſæ Tuſciæ, Piſis

Pisis hoc Jus doceri cœpit. Ex Italia illud in Germaniam &c. sensim translatum est. *Gothofred.* cit. cap. 9.

Jus Justinianeum hodie in Imperio Romano-Germanico magnæ authoritatis, adeo quidem, ut in ordinationibus Imperii, Juris communis nomine vulgò **gemeine Rechten** denotetur & in supremis in Imperio Judiciis, aulico nimirum & Camerali à Consiliariis & Assessoribus ad illud juramento devinctis observetur. *Ordinatio* Jud. Imp. aulici. tit. 1. §. 15. item *Ord. Camer.* P. 2. tit. 31. §. 1. *Recess. Imp. nov.* de anno 1654. §. 105.

Cum de modernâ Juris Justinianei auctoritate actum sit, monendum non nihil venit *de Jure Canonico* præcipue in materia Juramentorum, Matrimoniorum & Processuum &c. usu frequentissimo, quod in *volumen Decreti & Decretalium* dispescitur.

Decretum privata auctoritate à Gratiano Mon. Bonon. circa A. 1150. collectum, *3.* partes complectitur, quarum *prima* 101. *distinctiones, secunda causas 36. tertia Tract. de Conse.* 5. distinctionib⁹ cōprehensum tradit.

Decretalium volumen Constitutiones Pontificum complectitur & *quatuor partibus* absolvitur. *Prima Pars* 5. *libris* constat, quorum singuli suos habent Titulos & Capi-

pi-

pitula, collegit eos *Raymundus* Mandato *Gregorii IX.* Pontificis, quoniam extra decretum sunt, allegari solent (extra) X. Ordinem librorum autem vulgò notus docet versiculus 1. *Judex* 2. *Judicium* 3. *Clerus* 4. *Sponsalia* 5. *Crimen.*

Pars secunda à Bonifacio VIII. congesta, eodémque ordine disposita sunt, quia verò *sexti* Decretalium libri nomen habet allegatur in 6tò.

Pars tertia eundem servans ordinem *clementinarum* vocabulo denotatur citatúrque ab Auctore *Clemente V.*

Pars quarta 20. constitutiones *Joannis* XXII. complectitur & sub *extravagantium* appellatione adducitur. Præterea verò diversorum Pontificum constitutiones recensent, quæ *communes* dicuntur, eundémque cum Decretalibus ordinem habent. His partibus in fine accessit cum *liber Institutionum Juris Canonici* Pontificis mandato à Joh. Paulo Lancelloto conscriptus, tum *lib. VII. Decretalium.* de cujus confirmatione nondum satis constat. *Menckii* additiones ad *Struvii* Jurisprudentiam Romano-Germanicam Forensem §. 1. usque 10. pag. 7. usque 12.

Cùm autem Jus Justinianeo-Romanum peregrinum & in Germania tantummodo in sub-

ſubſidium receptum ſit, hinc de Juribus Germaniæ propriis, ſive de *Jure Germanico*, tam *civili*, quàm *criminali*, (quod complexus morum, conſuetudinum, legum & ſtatutorum Germaniæ eſt) præprimis quæramus, regulámque obſervemus, exiſtente more conſuetudine aut Lege Germanicâ uti in materia communionis Bonorum, unionis Prolium &c. ad Jus Romanum ſubſidiarium non eſſe recurrendum, unde univerſalis loco regulæ ſerviat axioma: Will Kühr bricht Stadt-Recht, Stadt Recht bricht Land-Recht, Land-Recht bricht Kayſer-Recht, Kayſer-Recht bricht gemein Recht primò enim Lex ſpecialiſſima loci vel civitatis eſt inſpicienda, hac deficiente Provincialis, illâ etiam non exiſtente ad Leges univerſales & Receſſus Imperii præcipue noviſſimum de A'o 1654. recurrendum eſt, his verò omnibus in Caſu emergente non extantibus ſuus Juri Juſtinianeo-Romano vigor ac robur (quod cæteroquin in pleriſque Germaniæ foris paſſim obtinet) integrum & illæſum manet. *Schmidt* Principia Juris Germanici §. 13.* pag. 12. *Receſ. Imp. nov.* de A'o 1654. §. 105. ibi beneben ſollen Cammer-Richter Præſidenten und Beyſitzer bey adminiſtrirung der heylſamen Juſtitz ſo wohl die ſtatuten und Gewohnheiten als die Reichs-Abſchiede und

gemeine Rechten vor Augen haben. rc.

Ast hisce Jurium Partibus Institutionibus scilicet Pandectis, Jure Canonico & Germanico privato Jurisprudentia nondum est absoluta, cùm illa non tantum æque necessarias, sed & cultiores partes, nempe præter Jus naturæ Historiam Sac. Rom. Imp. & Criticam diplomaticam, Jus Gentium sive publicum Universale, & particulare Imp. Rom. Ger., nec non Feudale tum Germanicum, tum Longobardicum, & tandem Praxin in se contineat.

Methodum autem studendi Collegia quod attinet, sequens ordo observandus est: *Primo año* Historia Juris Romani & Germanici, Institutiones, Jus naturæ & Germanicum privatum tam civile, quam criminale. *Secundo* Pandectæ, Jus Canonicum & Historia S R. I. cum Critica diplomatica audiantur. *Tertio año* Jus Gentium sive publicum Universale, Particulare S. R. I., feudale Germanicum & Longobardicum & cum his Judicialis & Cancellariæ Praxis vulgò der Cantzley-Styll, dann der gemeine und Reichs-Proceß & sic universa Jurisprudentia absolvatur, quod Præfationis loco dictum ac præmissum sit.

I. N. I.

I. N. I.

JURISPRUDENTIAE ROMANO-GERMANICAE FORENSIS

LIB. I.

DE JURISPRUDENTIA ET JURE IN GENERE, AC IN SPECIE.

DE JURE PERSONARUM

TIT. I.

DE JURISPRUDENTIA, EJUSQUE FINE, JUSTITIA.

APHOR. I.

JUrisprudentia, secundum Ulpianum, est divinarum atque humanarum rerum notitia, justi atque injusti scientia *l.* 10. §. 2. *de just. & jur.* h. e. Est prudentia, jus ad actiones, *circa divinas & humanas res* in civili societate obvenientes, applicandi, ut æquum ab iniquo separetur, licitum ab illicito discernatur. *l.* 1. §. 1. *de just. & jur.* Vel *Jurisprudentiæ definitio.*

A jux-

juxta eundem Ulpianum: Jus (seu disciplina, doctrina juris) est ars boni & æqui *l.* 1. *pr. eod.*

Finis. II. Finis hujus prudentiæ in eo consistit, ut justitia in actionibus hominum, quæ in civili societate obveniunt, observetur, & istæ actiones secundum nornam legum & jurium dirigantur. *l.* 1. §. 1. *v. justitiam, de just. & jur.*

Justitia definitio. L. 1. ff. t. 1. de just. & jur. III. Justitia in genere est habitus, quo ad agendum justa homines sunt idonei, & ex quo justa agunt, volúntque *Arist. V. Eth.* 1.

Divisio in universalem, IV. Dinstingui hæc solet in justitiam universalem & particularem. Illa comprehendit in se omnes virtutes alias, quando nimirum homo virtutibus secundum leges incumbit, eum in finem, ut in societate civili bene ac feliciter cum aliis vivatur, & Respub. fit beata. vid. *Arist. d. V. Eth.* 3.

& particularem. V. Justitia particularis, definiente Ulpiano in *l.* 10. *de just. & jur.* est constans & perpetua voluntas suum cuique tribuendi, h. e. Justitia est habitus voluntatis, seu virtus moralis, servandi æqualitatem inter plus & minus, in iis, quæ alteri in societate civili tribuenda & irroganda. vid. *Arist. V Eth* 4. & 9.

Quæ duplex. VI. Quoniam vero ea, in quibus damnum alteri inferri potest, ita se habent, ut vel cives, quatenus tales, seu quatenus considerantur, ut cives unius Reip. concernant; vel propria sint, & ad cives tanquam singulos,

pecu-

peculiariter ſpectent: ideo duæ ſpecies juſtitiæ particularis conſtituuntur; nimirum diſtributiva & correctoria ſeu commutativa.

VII. Juſtitia diſtributiva eſt, qua illa, quæ civibus in ſocietate civili communia ſunt, ut honores, munera & onera ipſis ſecundum cujusque qualitatem & conditionem deferuntur, ita, ut ſecundum proportionem Geometricam ſeu reſpectivam æqualitas inter eos obſervetur. *Diſtributiva.*

VIII. Juſtitia commutativa ſeu correctoria eſt, quæ æqualitatem ſervat in iis, quæ ad cives ſingulos peculiariter in ſocietate civili ſpectant, nimirum quoad perſonas & res civium proprias, & in contractibus inter cives celebratis, de rebus ſingulorum, nec non in pœnis ob delicta infligendis, vel etiam damnis reſarciendis. vid. *Ariſt.*5.*Eth.*4. *& Commutativa.*

IX. Ut vero juſtitia in actionibus hominum rite obſervetur, & juſtum ab injuſto bene diſcernatur, in genere ſciendum eſt, quod qualibet actione, & quolibet obveniente caſu, circumſtantiæ diligenter ſint conſiderandæ. *l.* 52. §. 2. *ad L. Aquil. l.* 1 §. 3. *ad L. Cornel. de Sicar. l.* 13. *C. de Transact.* *Circumſtautia bene conſideranda.*

X. Cumprimis vero attendendum eſt, an ex propoſito, vel ſaltem ſponte, patiente & volente; an vero ex negligentia, culpa & errore quid contigerit vel admiſſum ſit; an vero caſu fortuito, quem hominum diligentia avertere nequit, quid evenerit. Qua de *Et cumprimis an ex propoſito ſeu dolo; an culpa, an caſu quid contigerit.*

re inferius in materia contractuum, & delictorum uberius agendum.

TIT. II.
DE
JURE IN GENERE.

Juris in genere descriptio.

I. Jus est regula seu ordinatio & principium a superiori præscriptum, secundum quod actiones hominum instituendæ, ut sint justæ; vel secundum quod actionum bonitas & malitia, æquitas & iniquitas æstimatur.

Divisio in publicum & privatum.

II. Dividitur jus in publicum & privatum. *l.* 1. §. 2. *de Just. & Jur.* Illud concernit statum Reipubl. hoc vero dirigit actiones civium privatas, ut sint juri & justitiæ conformes §. *ult. I. de just. & jur.* de quo posteriori hic agimus.

In naturale,

III. Porro dividitur jus in naturale, gentium & civile *dict. text.* Jus naturale est, quod DEUS cuilibet homini indidit, ut juxta dictamen rationis sciat, quid honestum & faciendum sit, quidve turpe & omittendum. v. g. DEUM colere & timere: honeste vivere, parentes venerari; neminem lædere; suum cuique tribuere; vim vi repellere.

Cui similes sunt inclinationes naturales brutorum.

IV. Huic naturali juri quodammodo similes sunt naturales istæ inclinationes, quæ etiam in brutis animalibus reperiuntur, ut maris & fœminæ conjunctio, prolis procrea-

tio

tio & educatio, quo ſpectat definitio Ulpiani *l.* 1. §. 3. *ff. d. I. & I.*

V. Atque hæc naturalia & quaſi innata jura tolli vel mutari nequeunt, §. *pen. I. de I. N. G. & C.*

VI. Jus gentium eſt, quod communiter homines ex ratione, propter communem neceſſitatem ac utilitatem, in ſocietate civili agendum eſſe, colligunt. §. 1. *&* 2. *I. de I. N. G. & C. l.* 9. *ff. de juſt. & jur.* *Gentium.*

VII. Hoc commune gentium jus vel 1.) concernit ſingulos homines quoad eorum perſonas & res ſeu bona: & adſcribuntur huic diſtinctio dominiorum, contractus, conſtitutio Magiſtratuum & judiciorum *l.* 4. *&* 5. *de I. & I.* vel 2.) concernit gentes inter ſe conſideratas, & illos, qui uni genti ſunt addicti, ratione alterius gentis: quo pertinent jura commerciorum inter gentes, transitus per terras alterius gentis. Similiter etiam eo ſpectant belli jura. Cum enim iſtæ diverſæ gentes communem judicem in terris non habeant, per bella damna & injuriæ vindicantur, vel etiam vis & injuria avertitur: unde victori cedunt perſonæ & bona devictorum *d. l.* 4. *&* 5. *Diſtinctio juris gentium.*

VIII. Jus denique civile ſeu poſitivum eſt, quod Majeſtas peculiariter ad Reipubl. cui præeſt, commodum & ſalutem conſtituit & promulgat, ut ſecundum iſtud actiones *Juris civilis ſeu poſſitivi deſcriptio.*

ſuas ſubditi inſtituant. *l. 9. de juſt. & jur.* §. 1. & 2. *I. de I. N. G. & C.*

Ejus diviſ. IX. Hoc civile jus dividitur in jus ſcriptum & conſuetudinem. *Juris ſcripti definit.* Illud eſt, quod Majeſtas per expreſſas ſanctiones ſubditis præſcribit. *l. 9. C. de LL.*

In ſtatu populari Romano aliud civile ſtricte dictum. Aliud prætorium. X. Apud Romanos in politia ſeu ſtatu populari aliud erat jus civile ſtricte dictum: aliud honorarium ſeu prætorium. Illud ex legibus, plebiſcitis, SCtis, & autoritate prudentum conſtat, vid. §. 3. & 4. *I. d. I. N. G. & C l. 7. pr de I. & I.* Hoc ex edictis Prætorum & Ædilium curulium venit. *vid. l. 7. d. tit.*

In ſtatu Monarchico acceſſit conſtitutio Principis L. 1 ff. t. 3. de Legibus Senatusque Conſultis & longa Conſuetudine. L. 1. ff. t. 4. de Conſtit. Principum.

XI. Illi *ſc. juri civili ſtricte dicto* acceſſit in Statu Monarchico Conſtitutio Principis.

Conſuetudinis deſcriptio XII. Conſuetudo eſt jus ſubditorum uſu introductum, tacitoque ſummæ poteſtatis conſenſu approbatum §. 11. *I. de I. N. G. & C l. 32* §. 1. *de LL.*

Requiſita. XIII. Requiruntur igitur ad conſuetudinem 1.) actus plures apti, ut ex illis ita celebratis fiat jus. *l. 1. l. 2. C. quæ ſit. long. conſu.* 2.) approbatio tacita ſummæ poteſtatis *d. l. 32 de LL.* Communiter hæc requiſita ita recenſeri ſolent, ut deſideretur 1.) rationalitas 2.) actuum frequentia 3.) diuturnitas temporis. *dict. text.*

Probatio. XIV. Conſtat igitur hinc, quod ſi conſuetudo non ſit notoria, iſta ſit probanda, explu-

pluribus nimirum actibus, & quidem in specie in hoc loco & casu, de quo agitur, celebratis, vid. tract Roch. de Curte it. Petrus Salazar. *de usu & consuet.*

XV. In nostro Imperio in usu sunt jura Imperii communia, quæ continentur in jure Civili & Canonico, quatenus sc. sunt recepta Recessibus Imperii & variis consuetudinibus. Porro obtinent jura particularia, quæ continentnr in jure Saxonico, Ordinationibus, Principum Constitutionibus, item particularibus, consuetudinibus. *Jura in imperio nostro vigentia.*

XVI. Sæpius & in civitatibus sunt certa statuta, quæ tum demum plenum vigorem habent, si vel civitas singulariter privilegiata sit, ut possit jus condere; vel superior ejusmodi statuta confirmaverit. Pertinent etiam huc opificum seu collegiorum statuta, quæ etiam confirmatione opus habent. *Statuta civitatum.* *Opificum.*

XVII Illud itaque jus, quod in loco servatur, quo jus dicendum venit, probe est cognoscendum. *l.* 1. §. 1. *verb. boni & æqui notitia d. I. & l. l.* 2. §. 43. *vers. turpe d. O. I.* & deinde, exploratis singulis facti obvenientis circumstantiis, legitime ac prudenter applicandum *d. l.* 1. §. 1. *verb. discernentes, separantes, d. I. & I. vid. d. l.* 2. §. 13. *de O. I.* *Qua jura probe cognoscenda, & ad factum singulare prudenter applicanda.*

XVIII. In qua juris accomodatione præprimis æquitas est observanda. *d. l.* 1. *pr. verb. æqui & boni l. placuit.* 8. *C. de judic.* *Juxta æquitatem.*

l. 18. *de LL. l.* 90. *de R. I.* quippe quæ definitore Ariſtotele, eſt ἐπανόρθωμα *juris legitimi, ea parte, qua deficit ob univerſale, non ſec. legem* 55. *Eth.* 10. h. e. eſt commoda ſeu recta conformatio juris, generaliter ac indefinite lati, ad caſus in lege non expreſſe ſeu non ſigillatim deciſos. vid. *Ariſtot.* 6. *Eth* 8 *&* 1. *Rhet* 13. *add. l.* 3. 4. 5. *&* 6. *de LL.*

Et modos interpretandi. XIX. Ut vero hæc æquitas obſervari poſſit, 1.) verba 2.) mens & 3.) ratio legis recte eſt perpendenda *l.* 17. *d. LL. l.* 24. *eod. Ariſt. d.* 1. *Rhet.* 13. Si itaque aperta & clara verba & ſententia legis fuerint, iſta per ſimplicem interpretationem applicanda. Conf. *l.* 7. §. *ult. de ſupell. leg. l.* 60. §. 1. *de legat.* 3. Sin autem ſententia & ratio legis ſit generalior verbis, ad caſus ſimiles ea extendenda: *l.* 12. *l.* 13. *l.* 24. *d. LL. l.* 32. *pr. ad. L. Aquil. l.* 7. §. 2. *de Idict.* ſi denique ſententia & ratio legis ſit reſtrictior, lex quoque reſtringenda erit *l.* 32. *de pact. l.* 2. §. 3. *ad SCt. Vell. l.* 7. *C. d. LL.*

Nec non uſum ſeu obſervantiam. XX. Aliquando etiam lex dubia determinatur inde, ut ſpectetur. Quid retro in ejusmodi caſibus ſit obſervatum & judicatum *l.* 37. *l.* 38. *ff. de LL. l.* 2. §. 24. *d. O. I. verb. quod vetuſtiſſima juris obſervantia.* Ubi hæc inter alia adnotat Anton. Mornacius: *graviſſimus hic eſt textus in id, ut a vetuſtiſſima juris obſervantia nunquam, ſi fieri poſſit, diſcedi debeat.* Jung. *l.* 24. *ad munici-*

pal.

pal. in cujus fine hæc habentur: *cui consequens est, ut ne in furtum a forma observata discedatur.* Tanti esse docet Joh. Faber. *ad pr. tit. de offic. jud. in* Inst. insistere vestigiis vetustissimæ hujus juris observantiæ, ut dicat, nullam esse irritamque sententiam, quæ contra statum notumque juris consueti ordinem lata est &c.

XXI. Cæterum omnes hominum actiones & negotia, de quibus jura ordinantur, vel personas & statum seu conditionem personarum; vel res & bona ipsarum concernunt; hinc aliud est JUS PERSONARUM, aliud JUS RERUM. De utroque 1.) sciendum, quid secundum jus personarum vel rerum competat, 2.) qua ratione & modo illud jus sibi competens quis ab altero, qui sponte non tribuit, per actiones & judicia consequi possit.

Jus vel personas earumve statum attinet.

vel res

Utriusque tractanda cognitio & persecutio.

TIT. III.

DE JURE PERSONARUM SEU STATU HOMINUM, INDEQUE VENIENTE PRIMA DIVISIONE.

I. Persona hic significat hominem in societate civili viventem *arg. rubr. I. de jur. person.* junct. *rubr. & l. 3. ff. de stat. hom.* Habet vero homo aliquem statum seu conditionem attributam vel ab ipsa natura, vel a jure.

Persona, seu homo. L. 1. ff. t. 5. de statu hominum.

Juxta statum naturalem ratione sexus est vel masculus vel fœmina.

II. Juxta statum naturalem distinguuntur homines 1. ratione sexus *l. 9. l. 10. ff de stat. hom.* quod scil. alii sint masculi, alii fœminæ (*quarum virtus, ait Aristoteles, corporis est pulchritudo & magnitudo; animi vero temperantia & φιλεργία α'νευ α'νελευθερίας, h. e. ut sit amans laboris, absque tamen sortibus & auaritia*) vel etiam Hermaphroditi seu androgyni, de quibus sciendum, quod ejus sexus sint æstimandi, qui in iis prævalet. *l. 10. ff. de stat. hom. l. 15. §. 1. ff. de test.* vid. Alphons. a Caranza *tr. de part. legitim. c. 17. n. 66. & seqq.* item Paul. Zach. *in quæstion. Medico-Legal. L. 7. tit. 1. quæst. 8.* 2.) Alii sunt jam nati, alii nascituri, seu in utero; de quibus notandum, quod in iis, quæ ad commodum eorum spectant, perinde habeantur, ac si jam nati essent. *l. 7. l. 26. de stat. hom.* & quod eorum gratia prægnantibus parcatur, & pœna vel etiam tortura differatur, usque dum partus sit editus, & sex septimanæ præterlapsæ *l. 18. d. stat. hom. l. 3. de pœn.*

Vel natus vel nasciturus.

Tempus justum nativitatis.

III. De natis sciendum est, quod septimo vel octavo mense nati, a die nuptiarum celebratarum, pro legitimis liberis secundum communem Medicorum & Jctorum sententiam habeantur, imo quod etiam ob favorem partus decimo, vel etiam initio undecimi mensis admittatur. *l. 12. de stat. hom. l. 3. §. pen. & ult. de suis & legitim. hered.*

add.

add. *arg. Nov.* 39. *c.* 2. vid. Alphonſ. a Caranz *d. tr.* Carpz. *p.* 4. *def. for. Conſt.* 27. *def.* 15. Richter. *Deciſ.* 89. *num.* 2. 3. *& ult.* Porro etiam partus, in quo aliquid præter naturam ſupereſt, vel deeſt, nihilominus inter liberos eſt numerandus *arg. l.* 10. §. 2. *de ædil. Edict.* Monſtra vero, quæ contra formam humani generis procreantur, non ſunt liberi. *l.* 14. *de ſtat. hom.*

IV. Juxta jus, propter diverſum ſtatum & conditionem civilem, ſumma & abſoluta ſeu generalis ac prima diviſio de Jure perſonarum hæc eſt, quod omnes homines aut liberi ſunt, qui habent naturalem facultatem ejus, quod cuique facere libet, niſi ſi quid vi aut jure prohibetur, § 1. *I. de jur. perſ. l* 4 *pr de ſtat. hom.* aut ſervi, qui dominio alieno ſunt ſubjecti, juribus civilibus non fruuntur *l* 4. §. 1. *de ſtat. hom.*

Juxta legem alii liberi.

Alii ſervi

V. Liberi homines rurſus diſtinguuntur in ingenuos & libertinos. Illi ſunt, qui a liberis parentibus liberi nati ſunt: hi vero ſunt, qui ex juſta ſervitute manu miſſi ſunt *tot tit I. de libertin.*

Illi vel ingenui vel libertini.

VI. Quamvis vero hodie inter Chriſtianos ejusmodi homines ſervi non habeantur, niſi quod a Turcis aliisque barbaricis gentibus capti pro ſervis inter Chriſtianos cenſeantur, eo quod iſtæ etiam nationes Chriſtianos captivos pro ſervis habeant: ſunt tamen in quibusdam locis homines proprii, *eigene*

Hodiernus Uſus.

Leute,

Leute, qui affinitatem cum servis habent, de quibus commodius cap. seq. agetur.

Subjungatur *text. Instit. Lib. I. Tit. III. de Jure personarum & seqq. usque ad Tit. VIII.*

TIT. IV.
DE SECUNDA PERSONARUM DIVISIONE, ET DE POTESTATE DOMINICA.

Quaedam personae sunt sui juris. Quaedam alieno juri subjectae L. 1. ff. t. 6. de his qui sui vel alieni juris. Nim. dominicae potestatis.

I Sequitur de jure personarum alia divisio: nam quædam personæ sui juris sunt, quædam alieno juri subjectæ: rursus earum, quæ alieno juri subjectæ sunt, aliæ sunt in potestate parentum, aliæ in potestate dominorum, *pr. I. de his qui sui vel al. jur.*

II. In potestate dominorum apud Romanos erant servi, & consistebat hæc potestas dominica in eo, quod servus 1.) domino proprius, adeoque hic istum vendere, in vincula conjicere, vel, attamen absque sævitia, castigare potuerit, *l.* 1. §. 2. *de his, qui sui vel al. jur.* §. 1. & 2. *I. eod. tot. tit. C. de emend. serv.* 2.) quod domino operas præstare debuerit, vid. *tot. tit. de oper. serv.* & 3.) quodcunque per servum acquirebatur, id domino acquirebatur. *pr.* & §. 3. *I. per quas person. cuique acquir.*

hodie operae liberorum hominum conducuntur.

III. Hodie operas liberorum hominum certa mercede conducimus, ad quos tamen hæc

hæc jura quodammodo applicari possunt. vid. Hermann. Stamm. *tr. de serv. person. lib.* 2. *per tot.*

IV. Sunt etiam in nonnullis locis proprii homines, quorum status & conditio secundum cujusque loci consuetudinem discernenda venit. vid. Frieder. Husan. *tr. de pr. homin.* Joh. Hermann. Stamm. *dict. tr. de servit. person.* Speidel. *in notab. historico-polit. voce Leibeigen, it. voc. Wildfangen, & novissime* Autor. *defensionis causæ Palatinæ:* nec non Philipp. Andr. Burgoldensis *notit. rer. illustr. imper. Part.* 3. *Discurs.* 2. §. 5. *Alicubi etiam sunt proprii homines.*

V. Hisce in terris rustici quidem liberi homines sunt: nihilominus tamen dominis, quibus subjecti, operas præstare debent, (*Frohndienste*) quæ varii sunt generis. Sic aliæ præstantur jumentis, ab iis, qui agros possident, & dicuntur *Anspanner, Pferdner, Hüfner*, aliæ manibus vel alias corpore (*mit Handfrohnen, Getreyde schneiden, Hew machen, Botschafft lauffen, Wachen, Jagen* &c. ab illis, qui nullum agrum, vel non multum agri habent, & nominantur *Hintersætler, Handfrœner, Kotsassen.* Istiusmodi operæ sunt vel determinatæ, quæ nimirum certis diebus præstantur, vel certo modo, *gewisse, gesezte oder gemessene Dienste*, vel indeterminatæ, quæ, quoties & quomodocunque opus est, debentur. Non tamen in *Rustici nostri præstant operas.* *Sive determinatas.* *Sive indeterminatas.*

infi-

infinitum ſunt extendendæ, ſed boni viri arbitratu definiendæ, ac de ſolitis & conſuetis intelligendæ. vid. Conſtit. Elect. *p.* 2. *Conſt.* 51. *&* 52. *ibique* Carpz. ut & in Reſponſ. Elect. *lib.* 1. *tot. tit.* 6. *&* 7. *&* *dec.* 33.

Legatur *d. Lib. I. Inſtit. Tit. VIII. de his, qui ſui vel alieni juris ſunt.*

TIT. V.
DE
PATRIA POTESTATE.

Patriæ poteſtati ſubjecti ſunt liberi.

I. In patria poteſtate ſunt liberi noſtri, quos ex juſtis nuptiis procreavimus.

Ejus effectus.

II. Conſiſtit autem patria poteſtas potiſſimum in eo, 1.) quod patri filius ſit ſubjectus, & ipſi concedatur in transgreſſorem moderata caſtigatio, & jus terminandi controverſias domeſticas. *l.* 3. *&* 4. *C. de patr. pot. l.* 17. *ff. pr. de furt.* 2.) quod quidquid acquirunt liberi ex re patris, patri acquiratur; quod vero aliunde liberis obvenit (extra peculium caſtrenſe) in eo pater uſum fructum habet. §. 1. *I. per quas perſon. cuique acquir.*

Jura patri & matri communia L. 25. ff. t. 3. de agnoſc. & alend.

III. Præterea in genere liberi parentibus, tam patri quam matri, obedientiam & reverentiam exhibere debent; parentes vero, tam pater, quam poſt mortem hujus mater, liberos alere & ſuſtentare debent vid. *tot. tit.*

de

de agnoscend. vel alend. lib. Hinc & matri, quia liberos alere tenetur, usufructus bonorum, quæ ad liberos pertinent, secundum jus Saxon. commune conceditur. vid. Richter. *Decis.* 18. add. Carpzov. *tr. de jure fœmin.* Aliud obtinet in Electoratu Saxon. vid. *Decis. Elect. novis.* 62. Inopes vero parentes liberi alere tenentur.

lib. vel par vel patron vel lib.

IV. Patriæ potestatis tres sunt causæ: 1) Justæ nuptiæ, 2.) Legitimatio, 3.) Adoptio. Adde *Lib. I. Instit. Tit. IX. De Patria Potestate.*

Causa patria potestatis sunt.

TIT. VI.
DE SPONSALIBUS.

I. Nuptias præcedere solent sponsalia, quæ secundum Jus Romanum sunt mentio & repromissio futurarum nuptiarum. *l.* 1. *ff. de Sponsal.* Ex jure Canon. autem sponsalia distingui solent in sponsalia de præsenti & de futuro. *c. pen. x. de sponsal.* Hæc vocantur, quando sub conditione promissio conjugalis celebratur. Illa vero sunt, ubi jam adest præsens conjugium absque ulla dilatione: ita ut solum solennis benedictio sacerdotalis seu copulatio sequatur in Ecclesiis.

I. Nuptiæ, quas præcedunt.

Sponsalia, quæ definiuntur & distinguuntur. L. 23. ff t. 1. de Sponsalibus.

II. Ut sponsalia subsistant, non solum personarum, quæ sibi invicem desponsantur *L.* 4. *ff. de sponsal. c.* 23. *x. de sponsal.*) ubi de mu*to*) sed etiam parentum consensus requiritur; attamen parentes non debent liberos con-

Sponsalia celebrantur inter sponsum & sponsam adhibito parentum consensu.

contra ipsorum voluntatem, ad hanc vel illam personam, matrimonio sibi jungendam, cogere. *l.* 21. *&* 22. *de ritu nupt.* Neque etiam sine justa causa consensum facile denegare. *l.* 19. *d. t. de ritu nupt.* Adde Carpz. *l.* 2. *Jurisp. Consist. tit.* 3. *def.* 52. 53. 57. Richter. *dec.* 8. *n.* 49. *&* 52.

Clandestina Sponsalia non obligant sed publica

III. Prohibita verò sunt, & nullũ effectum habent sponsalia clandestina, sed publica solum obligant. Dicuntur verò publica, quæ consensu parentum inita, vel si parentes non sint in vivis, in præsentia saltem duorum testium celebrata. Add. *tot. tit. Decretal. de clandest. sponsal.*

Nisi Clandestinis accesserit concubitus.

IV. Si tamen clandestinis sponsalibus accesserit concubitus, tunc illa regulariter sunt consummanda, licet parentes vitiatoris dissenserint: non quod concubitus clandestina sponsalia reddat licita, sed quod ita succuratur vitiatæ, quæ spe matrimonii promissi ad concubitum adducta censetur: ex qua ratione apparet, quod, si vitiatæ parentes causas justas habeant, ob quas vitiatori filiam denegare in matrimonium persistant, ejusmodi clandestina sponsalia etiam hoc casu effectum non habeant, v. g. si inferioris cujusdam conditionis juvenis viri cujusdam nominis magni filiã induceret dolo ac persuasionibus ad connubium secum ineundum, & postmodum etiam ad concubitum; parentes inviti haud tenentur filiam in matrimonium

ip-

ipsi collocare. Vid. eleganter Joh. a Sande *Decis. Fris. l.* 2. *tit.* 1. *def.* 4 Add. Carpz. *Jurisprud. Consist. l.* 2. *def.* 6. *n.* 9. Richter. *dec.* 8. *num.* 55. 94. & 95. Dedecken. *Cons. Theolog. vol.* 3. *l.* 2. *sect.* 4. *Num.* 21. 22. 23. & 24. Kitzel *Syn. Matrim. c.* 4. *theor.* 5. *lit. d.*

V. Notandum porro est, quod quædam personæ propter propinquitatem, vel ratione cognationis, vel ratione affinitatis, sponsalia inter se celebrare prohibeantur, nimirum ratione cognationis 1.) prohibentur sponsalia & nuptiæ in linea recta inter ascendentes & descentes in infinitum. Ita in linea ascendente filius interdicitur sibi matrimonio jungere 1. matrem, aviam maternam & paternam 2. proaviam &c. Similiter filia, patrem, avum &c.

Spon salia proh ibentur ratione cognatinis in linea recta.

Eadem ratione in linea descendente pater non potest sibi jungere filiam, neptem. Similiter nec mater, filium, nepotem.

VI. 2. Propter cognationem in linea collàterali conjugium prohibetur inter personas, quæ se, quodam respectu, ut parentes & liberi habent. Habet se vero instar parentis, qui stipiti (*e. g. avo*) a quo uterque (*e.g. pater meus, ejusque frater*) originem trahit, immediate subest; (*e g. patruus meus.*) Ejusmodi personæ sunt avorum vel parentum fratres sororesve, quippe quæ in propinquitate proximum a parentibus occupant locum.

In linea collaterali, ubi est respectus quasi inter parentes & liberos.

Hinc propter cognationem, in linea collaterali sursum computando, interdicitur ma-

trimonium, ut quis non possit illud celebrare 1.) cum amita, vel matertera 2.) amita magna, vel matertera magna. Similiter fœmina non potest nubere 1.) patruo, vel avunculo. 2. patruo magno, vel avunculo magno. Similiter deorsum quis non potest ducere in uxorem, quæ est ipsi instar filiæ, nimirum 1. fratris sororisve filiam. 2. fratris sororisve neptem. 3. fratris sororisve proneptem. Eodem modo fœmina non potest nubere 1. fratris sororisve filio 2 fratris sororisve nepoti 3. fratris sororisve pronepoti.

Præter istas etiam inter alias personas prohibentur sponsalia & nuptiæ in linea æquali & inæquali.

VII. 3. Præter personas, quæ dicto modo se habent, in specie in linea collaterali æquali prohibentur nuptiæ in primo & secundo gradu consanguinitatis, secundum computationem canonicam. Nimirum 1.) inter fratres & sorores, tam germanos, quam consanguineos, seu uterinos, §. 3 *I. de Nupt. l.* 8. *l.* 14. §. 2. *l.* 54. *ff de rit. nupt.* 2. inter consobrinos sec. jus canon. *c.* 8. *x. de cons. & affin.* & hodiernas constitutiones: *secus ac jure civili l.* 19. *C. de nupt.* §. 5 *I. de nupt.* Porro in linea inæquali usque ad tertium gradum, hoc incluso, nuptiæ prohibentur. Ita quis non potest in uxorem ducere patrui vel avunculi filiam, vel fœmina non potest matrimonium inire cum patrui vel avunculi filio, nepoteve &c. In tertio vero gradu lineæ æqualis matrimonium admittitur: v. g. permissum est inter fratrum & sororum nepotes

&

& neptes. In nonullis tamen locis hujusmodi casibus dispensatio a principe est impetranda

VIII. Ratione affinitatis hodie prohibentur nuptiæ 1.) inter eas personas, quæ se quodam respectu habent in linea recta ut parentes & liberi: seu quæ alterutrius conjugis sunt ascendentes & descendentes in dicta linea recta. Respectus enim iste venit ex analogia cognationis. Sic in linea ascendentium in primo gradu, in quocunque genere affinitatis filius, vel potius privignus, non potest matrimonium inire 1. cum noverca, cum uxoris suæ matre aut noverca, nimirum vidua soceri sui, 3. cum socru, 4. cum patris sponsa, futura scil. noverca. 5. cum sponsæ uxorisve suæ matre. Porro in secundo gradu non potest quis nuptias celebrare, 1. cum novercæ suæ matre, cum 2. vitrici sui matre, similiter 3. itidem in secundo gradu, cum prosocru seu uxoris suæ avia, 4. cum patris matrisve noverca. Eadem ratione in tertio gradu 1. cum novercæ avia, 2. vitrici avia, nec non in quarto eodem gradu, 3. cum uxoris proavia, vel etiam 4. cum proavi vidua, seu aviæ noverca, 5 cum avi noverca. *Ratione affinitatis 1. in linea recta.*

IX. Similiter fœmina non potest propter affinitatem matrimonium inire 1. cum vitrico, 2. cum defuncti mariti vitrico, 3. cum socero, 4. cum defunctæ matris relicto sponso, vel etiam 5. sponsi patre, cujus nimirum filio hæc fœmina erat desponsata. Sic etiam

in ſecundo gradu 1. cum novercæ patre, 2. vitrici patre, 3. & quidem in eodem gradu, cum defuncti mariti avo, ſeu paterno ſeu materno, 4. cum aviæ relicto viduo h. e. patris matrisve ipſius vitrico. Porro in tertio gradu etiam prohibentur nuptiæ 1. cum novercæ avo, 2. cum vitrici avo, 3. cum mariti proavo, & etiam in eo gradu 4. cum avi aviæve vitrico.

X. Sic etiam in linea deſcendente propter ſuperius traditam regulam, nuptiæ prohibitæ ſunt ita, ut vitricus non poſſit ducere in uxorem in primo gradu 1. privignam, 2. privigni viduam, 3. nurum vel ſponſam filii defuncti. In ſecundo gradu 1. privigni privignæve filiam, 2. nepotis viduam. Ut & in tertio gradu 1. privigni privignæve neptem. 2. nepotis viduam.

XI. Ex eadem ratione fœmina non poteſt nubere in primo gradu 1. privigno, 2. privignæ viduo, 3. genero vel etiam ſponſo defunctæ filiæ. In ſecundo gradu 1. privigni privignæve filio, 2. filii filiiæve genero. In tertio gradu 1. privigni privignæve nepoti, 2. neptis nepotisve genero. Omnes enim hactenus enarratæ perſonæ affines ſunt loco filiarum filiorumve, adeoque, ipſa recta ratione dictante, a carnali commixtione cum his abſtinendum eſt.

XII. 2.) Ob similem respectum prohibentur nuptiæ inter affines in linea collaterali inæquali: quando nimirum personæ, quæ marito uxorive consanguinitate sunt junctæ, qui se habent ut parentes & liberi. Nam qua conjux suis consanguineis consanguinitate jungitur, eadem & alter conjux iisdem affinitate *l.* 4 §. 3. *ff. de gradib.* Hinc masculus in linea ascendente non potest ducere uxorem 1. soceri, socrusve sororem; vel etiam patrui viduam, vel avunculi viduam, 2. patrui magni viduam. Similiter in linea descendente quis non potest ducere in uxorem 1. fratris sui sororisve filii viduam, 2. uxoris suæ fratris sororisve filiam; vel etiam fratris sororisve filii viduam. 3. nepotis ex sorore viduam; vel etiam neptem ex uxoris fratre sororeve. *2. in linea collaterali inæquali.*

Similiter fœmina non potest matrimonio jungi mariti patruo avunculove. It. amitæ viduo: vel fratris sororisve genero: item mariti fratris sororisve filio; aut fratris filii filiæve genero &c.

XIII. 3.) Prohibetur propter affinitatem in lin. collaterali æquali matrimonium inter personas, quæ se habent ut fratres & sorores, v. g. uxoris meæ soror est mihi instar sororis, & mariti mei frater est mihi instar fratris. Unde quis in uxorem ducere nequit defuncti fratris viduam sponsamve relictam: Similiter fæmina non potest jungi sororis viduo *3. in linea collaterali æquali in primo affinitatis gradu.*

ſponſove relicto. Et quidem hæc prohibitio plerisque in locis ſolum de primo genere affinitatis in lin. collalerali intelligitur; in quibusdam vero locis iſta etiam ad ſecundum genus affinitatis quodammodo extenditur, (*v. g. ſecundum genus affinitatis eſt inter me, & uxoris meœ fratris uxorem: vel etiam inter me, & mariti mei ſororis maritum*) ita nim. ut ſi res adhuc ſit integra, h. e. matrimonium non ſit per benedictionem ſacerdotalem conſummatum, vel copula carnalis nondum intervenerit, Magiſtatus ejusmodi perſonas, affinitate junctas, ne ejusmodi matrimonium perficiant, dehortari debeat.

qua prohibitio non extendenda ad cognatos mariti & cognatos uxoris inter ſe invicem;

XIV. Poteſt vero quis in uxorem ducere fratris ſui uxoris ſororem; vel fœmina poteſt jungi ſororis ſuæ mariti fratri. Quamvis enim hujusmodi perſonæ in primo genere affinitatis & loco fratrum & ſororum eſſe videantur: affinitas tamen ſolum dicitur intercedere inter conjugem & alterius conjugis conſanguineos: non vero proprie affines dicuntur conſanguinei duorum conjugum inter ſe. Hinc igitur, ut jam dictum, duæ ſorores poſſunt conjungi duobus fratribus *c.* 5. *x. de conſan.* Similiter & inter comprivignos nuptiæ celebrari poſſunt. §. 8. *I. d. nupt. l.* 34. §. 2. *ff. d. rit. nupt.*

4. in ſecundo affinitatis gradu.

XV. 4.) Propter affinitatem prohibetur matrimonium in ſecundo gradu lineæ æqualis, v. g. non poteſt quis in uxorem ducere

1. de

1. defunctæ uxoris amitæ, patruive filiam, vel etiam 2. patrui sui, amitæve suæ filii viduam. Similiter nec fœmina potest matrimonio jungi 1. defuncti mariti patrui amitæve filio, filiæve viduo. *linea collateralis æqualis;*

XVI. Tandem 5.) in Electoratu Saxon. licet inter personas non intercedat aliquis respectus parentum & liberorum, tamen, propter venerationem affinitatis, tertius quoque gradus in linea collaterali inæquali est prohibitus. Hinc igitur 1. quis non potest matrimonium inire cum defunctæ uxoris patrui magni, amitæve magnæ filia. Similiter fœmina non potest nuptias celebrare cum patrui magni, amitæve magnæ filio. Item 2. quis non potest in uxorem ducere patrui magni, amitæve magnæ filii viduam. Et fœmina non potest nubere putrui magni, amitæve magnæ filiæ viduo. Vid. ulterius hac de re Johan. Bechstadium *in collat. jurium connubial.* & Carpzov. *in tr. de consangu. & affinit.* *5. jure Electorali Saxonico etiam tertius gradus est prohibitus.*

XVII. Potest vero certis casibus Princeps seu superior dispensare, & veniam concedere Non autem licita est dispensatio circa eas conjunctiones, quæ jure divino prohibitæ, sed solum in illis, quæ jure humano Ecclesiastico ulterius interdictæ. Sunt vero jure divino prohibitæ, quoad consanguinitatem 1.) inter ascendentes & descendentes. *Lev. 18. v. 7.* 2.) inter fratrem & sororem *Lev.* 18. *In casibus humano, non divino, jure prohibitis licita est dispensatio.*

 v. 9.

v. 9. 3.) inter ulteriores collaterales, quæ parentum vel liberorum loco habentur: *Lev.* 18. *v.* 12. Nam ibi non personæ solum enarratæ, sed similis quoque respectus inspiciendus, ita scil. ut quæ personæ eodem plane modo sibi consanguinitate sunt junctæ, quo ibi enarratæ, etiam prohibeantur inter se matrimonium contrahere. Quoad affinitatem vero jure divino prohibentur nuptiæ inter personas 1.) quæ parentum aut liberorum loco sunt, sive quæ alterius conjugis sunt ascendentes & descendentes, in linea recta. *Lev.* 18. *v.* 8. *it. v.* 15. *v.* 17. *c.* 20. *v.* 12. *Deuteron.* 27. *v.* 20. 1. *Cor.* 5. *v.* 1. 2.) quæ se habent ut frater & soror *Levit.* 18. *v.* 16. *& seqq. it. cap.* 20. *v.* 21. Præterea 3.) communiter Dd. statuunt, quod jure divino etiam inter istas personas affines sint interdictæ nuptiæ, quæ conjugi defuncto, aut defunctæ, in linea collaterali, fuere loco parentum aut liberorum, *per. text. Levit.* 18. *verſ.* 14. *it. cap.* 20. *v.* 20 vid. Bechst. *d. tr. c.* 7. Carpz. IP. Consist. *Lib.* 2. *tit.* 7. Alii vero, non ita simpliciter, ac in genere, inter hujusmodi affines prohibitas esse nuptias, statuunt; cum de aliis affinitatibus; de quibus in hoc aphor. *n.* 1. *& n.* 2., plura exempla enumerentur, ex quibus generalitas prohibitionis colligi possit; de hujusmodi autem affinitate, de qua in hoc *n.* 3. solum inveniatur hæc unica prohibitio, ne quis patrui

sui

ſui viduam ducat. *d. Lev.* 18. *v* 14. *& cap.* 20. *v.* 20. unde etiam ad hanc unicam prohibitionem textum reſtringunt nonnulli, & admittunt diſpenſationem in nuptiis cum defunctæ uxoris ſororis filia. Item ut vidua poſſit nubere defuncti mariti ſororis filio, ſeu quis poſſit ducere in uxorem avunculi ſui relictam viduam. Richter. *Deciſ.* 11. *n.* 13. 17. 29. *& ſeqq. & part.* 2. *conſ.* 15.

XVIII. Sponſalibus rite celebratis, non licet ab iis recedere, ne quidem mutuo desponſatorum conſenſu, cum jam adſit conſenſus conjugalis *c. pen. x. de ſponſal. c.* 1. *de ſponſal. duor.* Operantur nimirum hæc ſponſalia, quæ de præſenti vocantur, obligationem ad matrimonium, per ſolennitates Eccleſiaſticas, & inſequentem cohabitationem, conſummandum. *d.c.pen.de ſponſal.* Ad quod obtinendum actio inde oriens a ſponſo ſponſave, nec non illorum parentibus, inſtitui, & aliis quoque modis contra abſentem, vel refractarium ſponſum ſponſamve procedi poteſt. add. Beuſtius *de matrim.ff.c.*58. Carpzov. *Jpr. Conſtit. L. II. de* 132. *n* 8. *A ſponſalibus non licet recedere, & datur inde contra refractarios actio.*

XIX. Sunt tamen urgentes & graviſſimæ quædam cauſæ, ob quas, non quidem privata autoritate a ſponſalibus recedere licet, ſed a Magiſtratu Eccleſiaſtico iſta, ſi prius tentata reconciliatio locum non inveniat, diſſolvuntur, nim. 1.) ſi ſponſus ſponſave, ante vel poſt ſponſalia, cum alia perſona *Aliquando tamen illa, ob urgentes cauſas, diſſolvuntur.* L. 24. ff. & 2. de divort. & repud.

concubuerit; (2) si impotentia comperta fuerit; (3.) si de furore constet; (4.) si atrox delictum commissum fuerit; Add. Carpz. *resp.* 115. (5.) si altera pars morbo contagioso vel desperato laboret; & (6.) si inter sponsum & sponsam intervenerint inimicitiæ irreconsiliabiles. Carpzov. *Jpr. Consist. Lib.* 2. *d.* 176.

Bina sponsalia celebrans punitur; priora tamen regulariter sunt servanda.

XX. Denique notandum, quod cum duobus sponsalia celebrans pœna afficiatur, de qua, *ut & incestarum nuptiarum pœna*, agetur *Lib.* 3. *t.* 28. §. 21. *seqq.* Quoad obligationem vero ipsam, prima sponsalia præferuntur posterioribus, etiamsi ad posteriora concubitus accesserit, modo primus sponsus vel sponsa, sponsam vel sponsum talem admittere velit *c.* 1. *c. ult. x de sponsal. duor* Sin vero posteriora Benedictione Sacerdotali confirmata fuerint, subsistunt. Carpzovius *d. l. d.* 66. *n.* 4. Cæterum clandestinis, vel etiam prioribus de futuro, uti nominant, initis sponsalibus, publica & de præsenti, licet posteriora; semper præferuntur. *c.* 3. *pr. X. de clandest. desponf. c.* 12. *x. de. sponf.*

TIT.

TIT. VII. DE NUPTIIS SIVE MATRIMONIO.

I. Nuptiæ ſive matrimonium eſt viri & mulieris legitima conjunctio, individuam vitæ conſuetudinem continens. §. 2. *I. de patr. pot. l.* 1. *ff. de rit. nupt.* vel: Conjugium eſt unius maris & fœminæ legitima & indiſſolubilis conjunctio, mutuo utriusque conſenſu inita, ad generis humani propagationem & mutuum vitæ adjutorium. *Nuptiarum deſcriptio.* L. 23. ff. t. 2. de ritu nupt.

II. In perſonis requiritur, ut ſint habiles: quæ habilitas conſiſtit (1.) in facultate generandi naturali. Qui E. non poteſt generare, ſive ob ætatem, ſive ob vitium corporis, nec matrimonium contrahere poteſt; nimirum ob ætatem vel nimis teneram, *pr. I. de nupt. c.* 3. *x. deſponſ. impub.* vel nimis profectam: non tamen prohibetur ſexagenarius cum juvencula inire matrimonium *Carpz. Jpr. Conſ. Lib.* 2. *def.* 13. Ob vitium corporis prohibentur caſtrati, *arg* §. 9. *I. de adopt.* frigidi & maleficati, *tot. tit. Decretal. de frigid. & malefic.* add Paul. Zachias *in quæſt. medico leg.* 1. *L.* 3. *tit.* 1. *q.* 5. *ſeq.* Sciendum quoque hic de hermaphroditis, quod iis non permittendum matrimonium, niſi ex inſpectione de ſexu prævalente conſtet, *arg. l.* 10. *Perſonæ habiles.*

ff. de

ff. de stat. hom. Carpz. *dict. Lib. def.* 16. (2.) ut lege non prohibeantur nuptias inire; nim. propter consanguinitatem & affinitatem, qua de re Tit. præced. *aph.* 5. *&* *seq.* late actum est.

Modus celebrandi nuptias. III. Inter personas habiles, & non prohibitas, solenniter hodie ita celebrandæ sunt nuptiæ, ut præcedente parentum consensu, vel testibus adhibitis, promissione facta, ut sub priori tit. *aph.* 3. monitum, ante festivitatem nuptialem fiat publica ex suggestu proclamatio, ut plurimum trina. *c.* 3. *pr. X. de clandest. desponf. c.* 27. *de sponsal.* Cujus effectus est, ut post trinam proclamationem, amplius impediturus matrimonium, non audiatur. Berlich. *Decis.* 76. Deinde ipso die nuptiarum sequatur in Ecclesia, seu cœtu fidelium, sacerdotalis copulatio & benedictio.

Praeproperus concubitus pœna coercetur. IV. His non observatis, si desponsati concubuerint, pœnam incurrunt. Attamen si alterutra parte forte mortua, sponsalia inita benedictio sacerdotalis, propter mortem intervenientem, non potuerit insequi, partus ex præmaturo concubitu editus, admittitur pro legitimo, Carpz. *P.* 3. *c.* 14. *d.* 12. vid. noviss. Decis. Elect. 49.

Polygamia est prohibita; V. Ineunt nuptiæ inter unum marem & unam fœminam; polygamia enim prohibita est.

non vero sec. nuptiæ. VI. Non autem prohibitæ sunt secundæ nuptiæ, modo non sint nimis maturæ & festina-

ſtinatæ. Debet etiam vidua annum expe-ctare, usque dum ſecundo nubat. viduo vero conceditur aliquando, ut poſt lapſum ſemeſtris ſecundas nuptias celebret. Porro ſi ex priori matrimonio liberi extent, his bona defuncti patris matrisve, ſeu ſucceſſio in illa bona, debetur: adeoque, ſi impuberes fuerint, minoresve, tutores vel curatores ipſis ſunt conſtituendi. Plurimis etiam in locis prudenter ſtatutum eſt, ne conjux ſecundas nuptias ineat, niſi prius prioribus liberis ſatisfecerit. Licitæ quoque ſunt ſecundæ nuptiæ, quamvis uxor promiſerit priori marito, quod non velit denuo nubere. Carpz. *Jpr. conſiſt. de Lib.* 2. *def.* 172. *rite ſuſcepta.*

VII. Notandum & hoc eſt, quod non permittendæ ſint ſecundæ nuptiæ, priusquam de morte prioris conjugis ſatis conſtet; quæ mors aliquando, v. g. ſi in acie, mari, morbove contagioſo peregre obierit conjux, uno etiam teſte probari poteſt. vid. Carpz. *d. l. d.* 166. 168. Cum autem mors plane probari nequit, conjux, qui quæve ſecundas nuptias celebrare conſtituit, contra abſentem conjugem deſertionis proceſſum inſtituere debet. Idem *def.* 170. *modo de morte conjugis ſatis conſtet.*

VIII. Ex legitimo conjugio oritur jus perſonarum inter conjuges, quod eſt vel mutuum, & conſiſtit. 1.) in mutuo amore ac perpetua vitæ conſuetudine 2.) in exhibitione debiti conjugalis, & liberorum procrea- *Ex conjugio jus perſonarum oritur.*

creatione, 3.) in aliquali bonorum communione, vel alterutri conjugi proprium. Et quidem marito propria est maritalis potestas *arg. l.* 14. §. 1. *ff. solut. matrim. Nov.* 117. *c.* 14. & secundum Jus Saxon. competit ipsi usus fructus omnium bonorum uxoris, *Land. R. Lib.* 1. *art.* 31. *&* 45. Tenetur vero uxorem alere. eamque defendere *l.* 2 *ff. de injur.* Jura propria, respectu uxoris, consistunt in convenienti subjectione, unde fluit 1.) quod debeat marito obsequium, *l. un.* §. 7. *C. de rei uxor. act.* operas obsequiales, & œconomiæ curam, *arg. l.* 31. *pr &* § 1. *ff. de donat. inter vir. & uxor.* 2.) quod gaudeat nobilitate & dignitate mariti, *l.* 1. *C. de dignitat. l.* 8. *ff. de senat l.* 10. *C. de nupt.* ejusque participet forum, *l.* 65. *ff. de judic.* & mutantem domicilium sequi teneatur, Richter. *dec.* 9.

& inde actio. IX. Ad hæc jura obtinenda datur, ex jure personarum conjugali, actio præjudicialis. *arg. l.* 3. §. 4. *ff. de agnosc. & al. lib.* 1. §. 2. *ff. de rei vind.* vel imploratio officii judicis, ut conjux adigatur ad id, quod sui est officii; item remedia competunt possessoria *c.* 8. *x. de restit. spol.* ubi Gloss. & Canonist. add. Kitzel. *Syn. matrim. c.* 10. *theor.* 4.

Subjiciatur Lib. I. tit. 10. *I. d. Nuptiis.*

TIT.

TIT. VIII.

DE JURE DOTIUM ET DONATIONE PROPTER NUPTIAS IT. DE DOTALITIO.

I. Quamvis nuptiæ sine dote, & donatione propter nuptias consistere possint. *Nov.* 74. *Cap.* 4. sponsa tamen, sponsæve pater, dotem sponso dare: & vicissim sponsus sponsæ donationem propter nuptias (*ein Gegen-Vermächtnißs*) constituere solet. *tot. tit. C. de jure dot. it. tit. ff. & C. de donat. propt. nupt.* *Nuptiis accedit dos & donatio propter nuptias* L. 23. ff. l. 3. de jure dot.

II. Est vero dos res, vel potius universitas quædam rerum, ab uxore, ejusve nomine, in maritum translata, pro sustinendis oneribus matrimonii, *l.* 7. *pr. ff. de jur. dot. l.* 20. *C. eod.* *Dotis descriptio.*

III. Constituit dotem ipsa fœmina. *l.* 1. *l.* 4. *l.* 16. *l.* 28. *C. de jur. dot.* aut alius ejus nomine; & quidem vel ex officio, vel libero arbitrio. Ex officio dotare tenetur pater filiam, avusve paternus neptem *l.* 19. *ff. d. rit. n. l. fin. C. d. dot. prom. l.* 6. *ff. d. collat.* pro modo facultatum & dignitatis. *l.* 60. *l.* 69. §. 4. *ff. de jur. dot.* nisi ipsa sit locuples, ac se ipsam dotare possit, Carpzov. *p.* 2. *c.* 42. *def.* 13. vel sit ingrata, aut indigno viro nupserit, Zas. *ad* §. 29. *num.* 84. & 85. *l. de* *Constituens dotem.*

action.

action. Gail. 2. *observ.* 94. Carpzov. *d. l. def.* 12. Mater non cogitur pro filia dotem dare, nisi ex magna, & probabili causa, *l.* 14. *C. d. jur. dot.* junct. *l.* 19. §. 1. *C. d. hæretit.* nec frater pro sorore. *l.* 12. §. *pen. l.* 13. §. *f. ff. de administ tut.* conf. *l.* 1. § 2. *d. tut. & rat. distr.* Sand. *l.* 2. *decis. Frisic. tit.* 8. *def.* 2.

Res, in quibus dos constituitur. L. 23. ff. t. 5 de fundo dotali.

IV. Dari in dotem possunt res, quæ sunt in commercio vid. *l.* 25. *l.* 48. *& seqq. ff. de jur. dot.* Et quidem, si dos in pecunia consistat, maritus pro arbitrio & lubitu illam expendere potest; sin vero in bonis immobilibus, hæc alienare marito non licet, sed solum illis utitur atque fruitur. *pr. I. quib. alien. lic. vel non l* 7. *ff. pr. d. jur. dot. tot. tit. de fund. dotal.* Interdum autem bona æstimato in dotem dantur, & quidem vel 1.) ita, ut non res, sed æstimatio veniat aliquando restituenda: tunc in arbitrio mariti est, res alienare, & pretium, seu æstimationem restituere *l.* 10. *pr. ff.* §. 5. *l.* 16. *l.* 17. §. 1. *l.* 18. *ff. de jur. dot. l.* 50. *sol. matrim.* add. *l.* 1. *C. d. jur. dot.* vel 2.) hoc modo, ut pro re deteriore reddita, aut non existente, pretium sit restituendum: qua conventione inita, res, si exstet integra, ipsa restituenda erit. *l.* 10. *pr. l.* 69. §. 1. *ff. d. jur. dot. l. ult. pr. d. ff. pact. dotal. l.* 21. *C. de jure. dot. l.* 66. *ff.* §. 3. *sol. matr.*

Donationis propter nuptias descriptio.

V. Donatio propter nuptias doti solet æqualis constitui. *l.* 9. junct. *Auth. æqualitas C. de Pact. Convent.* Non autem maritus quid

quid uxori tradit, sed pecuniam, vel aliam rem propter nuptias donatam retinet, eaque utitur. Et competit solum uxori in ista re dominium, & simul etiam hypotheca tacita. *auth. permissa. C. de donat. propter nupt. l.* 29. *C. d. jur. dot. nov.* 97. *c.* 6. vid. tamen, *O. P. S t.* 43. §. *So wollen.*

Soluto matrimonio, quid circa dotem & donationem propter nuptias obtineat.

VI. Quando matrimonium per mortem aliove modo solvitur, & quidem mortua uxore, maritus tenetur hæredibus uxoris dotem restituere; & vicissim, marito mortuo, remanet ejus hæredibus donatio propter nuptias, nisi vel pactis dotalibus, vel statutis locorum, aliud quid dispositum: qua de re inferius *Lib.* 2. *tit.* 30. §. 30. agetur.

L. 24. ff. t. 3. soluto matrim. dos quemad. pet. *It. circa impensas.* L. 25. ff. t. 1. de impens. in res dotal. fact.

VII. Si dos constituta sit v. g. in ædibus vel prædiis, finito matrimonio impensæ, in res dotales factæ, marito sunt restituendæ: & quidem ob necessarias, & utiles impensas, res istas non ante restituere tenetur, quam ipsi satisfactum. Voluptuarias autem quod attinet, solum permittitur marito auferre ornatum, quem posuit, modo sine rei læsione auferri possit, vid. *tot tit. D. de impens. in res dot. fact.*

Dotalitium uxori nobili solet constitui.

VIII. Inter conjunges nobiles uxori dotalitium constituitur, h. m. ut ratione dotis illatæ, quadruplum in reditibus, ipsi post mortem mariti concedatur, ut ex feudo præstetur: v. g. si dos sint millia thalerorum, ducenda annuatim loco dotalitii con-

ſtituuntur, vel viduæ certum aliquod feudum, ut loco dotalitii eo utatur, conceditur. Vid. Syntagm. noſtr. Feud. *cap. XIV. aph.* 9 *ſeq.* Carpz. *P.* 2. *C.* 42. *d.* 2 *num.* 8. Add. *L.* 2. *T.* 8. *pr. I. quib. alien. lic. vel non.*

TIT. IX.

DE DIVORTIIS.

Matrimonium ſolvitur morte. L. 24. ff. t. 2. de divort. & repud.

I. Matrimonium morte diſſolvi conſtat. Inter vivos autem conjuges diſſolvitur matrimonium, vel quoad vinculum, uti loquuntur, vel quoad menſam & thorum. Utraque autem haud temere, & non niſi a judice competente, cauſa cognita, fit ſeparatio. Illa quidem, quoad vinculum nimirum, conceditur 1.) ob adulterium alterius conjugis. 2.) ob malitioſam deſertionem, inſtituto tamem ſuper deſertione conſueto proceſſu.

Inter vivos vero vel quoad vinculum 1. ob adulterium, 2. malitioſam deſertionem 3. impotentiam.

II. Porro 3.) etiam diſſolvuntur nuptiæ, ſi, jam ante nuptias, alterutra conjux impotens fuerit, vel contagioſo morbo, vel furore, laboraverit, & hujusmodi vitium poſt celebratas nuptias apparuerit.

4. defectum virginitatis

III. Præterea 4.) diſſolvuntur nuptiæ, ſi apparcat, ſponſam ab alio jam cognitam; ſi non tentata reconciliatione, ſponſus ſponſæ condonare nolit.

Parti innocenti aliæ nuptiæ permittuntur.

IV. Atque hiſce caſibus parti innocenti, alias nuptias celebrare, permittitur. Aliquando etiam parti nocenti, ſed rarius & non

non nisi certis conditionibus, novæ conceduntur nuptiæ. Carpz. *Jur. Consist l* 2. *d*. 192. *rarius nocenti.*

V. Posteriori modo, sive quoad thorum & mensam, in Consistoriis dissolvitur matrimonium ob nimiam sævitiam, modo altera persona conjugata alio modo tuta esse nequeat. Nihilominus vero maritus alimenta debet suppeditare uxori; nisi bona illata, ad alimentationem sufficientia, ipsi restituerit. Vid. Carpz. *ibid. def*. 213. & 214. *Vel quoad thorum & mensam.*

TIT. X.
DE LEGITIMATIONE.

I. Secunda causa patriæ potestatis est legitimatio, quæ est actus, quo filii illegitimi fiunt legitimi. §. *ult. I. de nupt.* *Sec. caussa patriæ potestatis Legitimatio quæ fit 1. per subsequens matrimonium.*

II. Fit hodie legitimatio 1.) per subsequens matrimonium, quando nim. quis eam personam, ex qua liberos extra legitimam conjunctionem genuit, in uxorem ducit.

III. Legitimatione hac interveniente, filii ante nati, vel concepti, omnino æquales redduntur ex legitimo conjugio postea natis *c. 6. x. qui fil. sint legit.* *Hujus effectus,*

IV. Fit 2.) legitimatio per rescriptum Principis, quando nimirum Princeps vel ipse, vel per Comites Palatinos, integros quasi natales concedit. *2. per rescriptum Principis.*

V. Hæc legitimatio non solum tollit maculam illegitimæ nativitatis, sed etiam ejus- *Ejus effectus.*

modi legitimatis, nullis aliis liberis legitimis extantibus, idem jus tribuit, ac si a parentibus legitime essent progeniti. Sin vero legitimi liberi extent, isti legitimati regulariter non succedunt in hereditatem parentum; qua de re *lib.* 2. *tit.* 30. *aph.* 8. pluribus. Add. *Lib.* 1. *T.* 10. §. *ult. I. de nupt.*

TIT. XI.
DE ADOPTIONE.

Tertia causa patriæ pot. Adoptio. L. 1. ff. t. 7. de adopt. & emanc. & al. mod. quib. potest. solv.

I. Ultima causa patriæ potestatis est adoptio, quæ est legitima alicujus in filium, nepotemve assumtio: vel est actus legitimus, per quem filius fit, qui natura talis non est. §. 4. & 8. *I. de adopt.*

Ejus divisio

II. Dividitur in arrogationem, & adoptionem in specie sic dictam. *l.* 2. *ff. d. adopt.* §. 2. *I. eod.*

Arrogationis descriptio.

III. Arrogatio est, qua persona sui juris, consentiens, causa cognita, Principis rescripto interveniente, ab eo, qui potest habere filium in potestate, in filiumfam. assumitur. *d. l.* 2. *pr. l.* 15. §. 2. *d. t.* §. 1. *I. eod.* add. Gail. 2. O. 125.

Adoptionis in specie ita dictæ defin.

IV. Adoptio in specie sic dicta est, qua persona, in potestate patris naturalis vel adoptivi constituta, non dissentiens, a patre, alteri habili, accedente autoritate Magistratus, in filium datur.

V. Hæc

V. Hæc adoptio juxta *l. pen. C. de adopt.* distinguitur in perfectam, quæ perfectum filiumfam. reddit, & per quam adoptatus venit in familiam, & potestatem patris adoptivi; cujusmodi est, quæ fit a persona ascendente, v. g. ab avo materno: & imperfectam, qua adoptivus non est in familia, & potestate patris adoptivi, sed tantum affectione paterna, ut filius habetur, ac in domo ejus educatur, aliturque, & porro ei ab intestato succedit; cujusmodi est, quæ fit ab extraneo, *d. l. pen.* item quæ secundum *l. 5. C. eod.* fit a fœmina. *Hujus subdivisio in perfectam, & imperfectam.*

VI. Similis adoptioni est hodie, in nonnullis locis, unio prolium, *die Einkindschaft*, quæ est actus, pro causa cognita, Magistratus autoritate, & eorum, quorum interest, consensu accedente, pater, vel mater, ad secundas nuptias transiens, cum conjuge novo paciscitur, de liberis suis, ex priori matrimonio procreatis, vel etiam cum iis, quos forte itidem ex priori matrimonio alter conjux suscepit, uniendis ita, ut, præsertim quoad successionem, omnes æque, ac si ex utroque geniti essent, censeatur. vid. Jacob. Rickius *tr. de un. prol.* Hahn. *dissert. de jur. rer. concl.* 73. Add. *L.* 1. *Tit.* 11. *I. de adoptionibus.* *Similis adoptioni est unio prolium.*

TIT. XII.

QUIBUS MODIS PATRIA POTESTAS SOLVITUR.

Patria potestas solvitur 1. morte, I. Patria poteſtas ſolvitur 1.) morte patris, avive paterni, ita tamen, ut, ſi avus paternus hactenus & filium, & nepotes ex eo natos, in patria poteſtate habuerit, poſt mortem illius avi, nepotes veniant in poteſtatem ſui patris. *pr. I. quibus mod. patr. pot. ſolv.*

2. maxima & media capitis deminutione, II. Solvitur 2.) patria poteſtas maxima & media capitis deminutione, patris, vel filii, h. e. ſi pater vel filius in ſervitutem redigatur, vel jus civitatis amittat. vid. *tit.* 14. *inf. h.*

3. dignitate quadam. III. Solvitur 3.) patria poteſtas ſingulari dignitate filii. vid. *l. f. C. de Decur. Nov.* 81. *c.* 1. Non tamen liberat a patria poteſtate dignitas Clericalis, aut Doctoralis. Carpz. *p.* 2. *c.* 10. *d.* 4.

4. emancipatione; IV. Denique 4.) emancipatione § 7. *I. quib. mod. patr. pot. ſolv.* vel etiam adoptione, ab avo paterno facta. *d. l. pen. C. de adopt.*

moribus hodiernis propria instituta oeconomia. V. Moribus hodiernis loco emancipationis eſt, quando liberi majorennes propriam, a paterna familia ſeparatam, inſtituunt œconomiam, vid. Conſtit. Elect. *part.* 2. *c.* 10. ibique Carpzov. Add. *L.* 1. *T.* 12. *I. quib. mod. patr. pot. ſolv.*

TIT. XIII.
DE TERTIA DIVISIONE PERSONARUM.

I. Tertio ratione ſtatus dividuntur perſonæ in cives & peregrinos. *arg. l. ult. verb. tertia enim ſunt. ff. de cap. min.* Cives dicuntur, qui fruuntur jure civitatis, *die das Bürger-Recht haben*, vid. *tot. tit. D. ad municipal.* Peregrini dicuntur, qui non ſunt participes ejusmodi juris civitatis.

III. Ratione ſtatus dividuntur perſonæ in cives & peregrinos. L. 50. ff. t. 1. Ad municip. & de incol.

II. Cives in republ. vel dignitate ſingulari fulgent, ut Nobiles, Doctores vid. *t. t. C. de dignitat.* Nolden. *de ſtat. nobil.* & quidem nobilitas hodie a patre nobili in liberos propagatur: etiamſi mater ſit ignobilis. *arg. l. 13. C. d. dignit.* Carpz. 3. *conſt.* 37. *def.* 1. vel ſunt plebeji. Add. Rennem. *Jurispr. Romano-Germ. membr.* 1. *D.* 7.

Civium alii ſunt nobiles, alii ignobiles.

III. Præterea inter cives quidam ſpecialia ineunt collegia, quæ ſuis peculiaribus juribus & ſtatutis fruuntur. Vid. *tit. ff. de colleg. & corp.*

Alii ſunt in collegio. L. 47. ff. t. 22. de colleg. & corp.

IV. Notandum etiam hic, quod, ob certas cauſas, cives quidam infamia notentur. Eſt vero infamia privatio bonæ exiſtimationis, & inde dependentium jurium, ob violatam, turpibus factis, vitæ morumque honeſtatem, inducta. *l. 17. C. ex quibus cauſ. infam. irrog. l. 3. pr. ff. de teſtib. l. pen. §. 1. & ſeqq. ff. de extraord. cognit.*

Quidam ſunt infames. L. 3. ff. t. 2. de his qui not. infam.

Infamia vel est facti. V. Dividitur infamia in infamiam facti & infamiam juris. Infamia facti est, quæ ex turpi facto, jure tamen non specialiter notato, nata,, existimationem alicujus, apud bonos & graves viros, onerat. *l.* 13. *C. d. t. l.* 20. *ff. de his qui not. inf.* add. *l. un. C. de inf. lib. X tit.* 57.

vel juris. VI. Infamia juris est, quæ ex turpi aliquo facto orta, autoritate juris, id factum specialiter notandis, irrogatur. *d. l.* 20. *ff. de his qui it. l.* 8. *& l.* 20. *C. eod. tit.*

quæ irrogatur aut immediate a jure, aut per sententiam. VII. Irrogatur autem vel immediate a jure, cum tale quid notorie commissum est, quod, nulla judicis sententia expectata, legis infamia notant. vid. *l.* 1 *d. his qui not. infam. & l.* 5. *eod.* vel mediate, per sententiam condemnatoriam, in causis famosis, quæ enarrantur. *in l.* 1. *vers. Qui in judicio, & seqq. de his qui notant. infam.*

Affinis infamiæ est levis notæ macula. VIII. Affinis infamiæ est lævis notæ macula *l.* 27. *C. de inoff. test.* Illa vero macula oritur vel ex sordido vitæ genere, quod quis exercet. Ut in lictoribus & carnificibus. vid. Marquard. Freher. *tr. de infam. lib.* 3. *c.* 24. vel ex illegitima nativitate, ut in spuriis. *l.* 12. *C. de natur. lib.*

Quinam sunt infames. IX. Non vero inter infames, aut levi macula notatos, recensendi sunt molitorum, textorum, chirurgorum, balneatorum, epilionum liberi, *Policey-Ordn. de An.* 1577. *tit.* 38. §. 1. imo nec lictorum filii. Carpzov. *part.* 2. *dec.* 112. Item iis, non annumeratur ducens im-

impraegnatam ab alio. Carpz. *p.* 2. *C.* 6. *d.* 14. item qui torturam sustinuit vid. *l.* 22. *ff. de his qui not. inf. l.* 14. *C. eod.* Freher. *d. tr. c.* 15. *n.* 10.

X. Aboletur infamia per restitutionem in integrum, cum princeps famam restituit, vid. *l.* 7. *C. de sentent. pass. & restit.* *Aboletur infamia per restitutionem.* L. 48. ff. t. 23 de sent. pass. & rest.

TIT. XIV.

DE CAPITIS DEMINUTIONE.

I. Ex jure personarum hactenus explicato apparet, quod illud in tribus consistat: in libertate, civitate & familia. Hinc etiam triplex est capitis, *sc. civilis* sive status, deminutio: maxima nim. media & minima *l. ult. ff. d. cap. min. tot. tit. I. eod.* L. 4. ff. t. 5. de capit. minut.

II. Capitis deminutio in genere est status mutatio in deterius, *l.* 1. junct. *l.* 3. *inf.* & *ult. ff. d. cap. min.* vel est amissio jurium, a certa conditione civili dependentium. *Capitis deminutio definitur.*

III. Maxima capitis deminutio est, per quam quis, amissa libertate, fit servus. *Maxima capitis deminutio.*

IV. Media est, qua, retenta quidem libertate, quis amittit jura civitatis. Haec olim apud Romanos obtingebat per interdictionem aquae & ignis. *l.* 5. *pr. ff. de. cap. nim.* postea per deportationem §. 3. *I. eod.* Hodie per bannum Imperii, irrogatum ab Imperatore Romano, vel camera Imperiali, propter flagitium patratum, vel contu- *Media.*

maciam commiſſam. Item mediam capitis deminutionem incurrunt noſtris moribus, quoad particulares ditiones, qui propter delictum ſunt virgis cæſi, & certa quadam ditione cum infamia relegati, vel in opus publicum, aut in locis maritimis, ad remos condemnati.

Minima. V. Minima denique capitis deminutio eſt, per quam quis, ſalvo libertatis & civitatis jure, familiam amittit: quæ hodie non habet uſum, cum familiæ mutatio non inducat amiſſionem jurium, uti olim apud Romanos. Sic, etiam ipſo jure Novellarum, emancipatio, qua quis a patris familia excludebatur, non amplius arcet a ſucceſſione, uti ſuo loco dicetur.

TIT. XV.

DE ACTIONIBUS PRÆJUDICIALIBUS IN SPECIE ITA DICTIS.

Actionis definitio. I. Ut quis jus ſibi competens poſſit perſequi, actionibus opus eſt. Eſt enim actio jus (*i.e. facultas jure competens*, *l.* 1. *ff. de eo, quod cert. loc.*) perſequendi in judicio, quod ſibi debetur (*h.e. ſive ratione perſonæ, ſive rei ſuæ competat.*) §. 5. *I. de exc. l.* 10. *l.* 11. 12. 178. §. 2. *&* 3. *de V. S. pr. I. de action.*

Actiones aut in rem. II. Omnium autem actionum ſumma diviſio in duo genera deducitur; aut enim in rem

rem ſunt, aut in perſonam §. 1. *I. de actione. l.* 25 *ff de O & A.* In quibusdam autem actionibus hæc duo ſumma genera actionum purarum, ſeu ſimplicium, miſcentur: quædam enim actiones mixtam cauſam obtinere videntur, tam in rem, quam in perſonam §. 20 *I. de action.* *ſunt, aut in perſonam, aut mixta.*

III. De ſpeciebus actionum in rem; & in perſonam; & mixtarum, ſuis locis dicetur. Hic ſolum notandum eſt, quod præjudiciales actiones quodammodo accenſeantur actionibus in rem, quia iis ſervum, filiumfam. civem qs vindicamus §. 14. *I. de action.* add. *l.* 1 §. 2. *ff. de R. V.* Diſtinctius vero rem conſiderando, non ſunt veræ ſpecies actionis in rem, ſed peculiare genus actionum, ex jure ſcil. perſonarum, ſeu ſtatu hominum, orientium, conſtituunt. *Actiones præjudiciales ſunt peculiare genus.*

IV. Sunt igitur actiones præjudiciales in ſpecie ita dictæ, quibus agitur de ſtatu ſeu conditione hominum civili, & quibus quis contra alterum conditionem civilem, ſeu ſtatum aſſerit. *l.* 2. & 9. *C. de liberal. cauſ. l.* 3. *pr. l.* 32. *ff. ord.* §. 14. *I. de action.* *Harum definitio.*

V. Eſt itaque 1.) ratione libertatis, actio inter dominum & ſervum, qua nim. vel dominus contra ſervum agit, quod præſtanda non præſtet, vel etiam iſtum ab alio vindicat; vel liber homo agit contra aliquem, qui ipſum in ſervitutem vult aſſerere. *d.* §. 14. *I. d. t. l.* 7. §. *fin. l.* 10. *ff. de liberal. cauſ.* *Iſtiusmodi actio datur 1.) ratione libertatis.* L. 40. ff. t. 12. de liberali cauſa.

Simi-

Et hodie utilis ratione operarum. L. 40 ff. t. 14 si ingen. esse di.

Similis fuit actio inter patronum & libertum *tot. tit. ff. si ingenuus esse dic. l. 14 & l. 18. ff. de probat.* Sic & hodie utilis actio est inter dominum & colonos adscriptitios, ut & alios rusticos, ratione operarum, & servitiorum rusticorum. Vid. Herm. Stamm. *tr. de servit. person. L. 3. c. 20.*

2.) ratione civitatis. L. 50. ff. t. 1. ad municip. & de inc.

VI. 2.) Ratione civitatis est actio inter Magistratum & subditos de juribus, Magistratum & subditos concernentibus *l. 37. ff. pr. ad municip.*

3.) ratione familiæ.

VII. 3.) Ratione familiæ, & quidem vel saltim respectu relationis inter parentes & liberos, ut nim. filius debito modo se erga parentes gerat, & vicissim parentes liberos agnoscant, & alant. *l. 5. pr. & tot. tit. ff. de agnosc. vel al. lib.* vel ratione familiæ in genere; sic datur utilis actio, ut quis agnoscatur pro agnato. Referri quoque huc potest actio inter maritum & uxorem; de qua dictum *tit. 7. aph. ult.*

Quid circa agnitionem filii obtineat.

VIII. Circa agnitionem filii sæpe controversia occurrit: & quidem si quis cum quadam, aliquo saltim tempore rem habuisse, inficiari non possit, in assignando patre, isti mulieri juratæ fides habetur, cum alias filiationis probatio, quoad patrem, directo fieri nequeat, *l. 83. ff. de condit. & demonstr.* Dd. ad *l. 6. de his qui sui vel al. jur.* Gail. 2. O. 97. *num* 11. Mascard. *de probat. vol. 2. concl.* 788. *n.* 25.

n. 25. *& seqq.* Fœminæ vero intentio in præsumtione est fundata, quæ onus probanti in adversarium rejicit. Quod usque adeo procedit, ut is, qui confitetur, se eam cognovisse, dicit autem de alio tempore, & probare vult, alios plures cum eadem rem habuisse, interim, & pendente lite, ad alimenta teneatur: uti decisum refert Christinæus *ad Constit. Mechlin. tit* 18. *art.* 4. *n.* 7. donec legitime id, quod dicit, probaverit. Attamen mulieri, ad quam, licet forte non publice aut palam, sed in occulto, facilis fuit accessus, non statim fides habenda, cum præsumtio sit contra eam: Christin. *d. l. n.* 6. vid. Sand. *l.* 1. *tit.* 10. *def.* 2. Cæterum, & nati ex talibus mulieribus sunt vulgo quæsiti, qui patrem certum non habent. *l.* 23. *ff. d. stat. hom.* Quomodo porro filiatio probetur, vid. Mascard. *de probat. vol.* 2. *concl.* 786. *& seqq.* Fulvius Pacian. *de prob. Lib.* 2. *c.* 6. Gail. *d. O.* 97.

TIT. XVI.
DE
TUTELIS IN GENERE.

Personæ sui juris sunt vel in tutela vel cura.

I. Denique ex his personis, quæ in potestate non sunt, quædam vel in tutela sunt, vel in curatione, quædam neutro jure tenentur Videamus ergo de his, quæ in tutela vel cura sunt; ita enim intelligemus cæteras personas, quæ neutro jure tenentur *pr. I de tutel.*

II. Est

Tutela descriptio. L. 26. ff. t. 1. de Tutelis.

II. Est autem tutela vis ac potestas in capite libero, ad tuendum eum, qui per ætatem se defendere nequit, jure civili data ac permissa §. 1. *I. d. t. l.* 1. *pr. ff. eod.* Et tutores sunt, qui eam vim atque potestatem habent. § 1. *eod.*

Tutores sunt vel testamentarii, vel legitimi vel dativi.

III. Constituuntur tutores vel testamento, aliaque ultima voluntate; vel per legem, ob cognationẽ; vel per Magistratum.

Hodie quilibet confirmandi sunt.

IV. Hodie cujuslibet generis tutores, sive testamentarii sive legitimi sint, necesse est a Magistratu confirmentur. *Pol. Ordn. de anno* 1577. *tit.* 32.

Magistratuum cura circa tutores.

V. Sollicitus igitur esse debet Magistratus, ut 1.) sine mora ejusmodi constitutio fiat 2.) ut personæ idoneæ confirmentur.

TIT. XVII.
DE
TESTAMENTARIA TUTELA.

Testamentaria tutela vel est absoluta, vel confirmata. L. 26. ff. t. 2. de testam. tut.

I. Testamentaria tutela jure Rom. dividitur in simplicem, & absolutam, seu per se subsistentem: & in confirmatam, ob defectum aliquem *l.* 1. §. 1. *& tot tit ff de confirm. tut.*

II. Tutela testamentaria (*scil simplex & primario ita dicta*) est, qua pater liberis suis impuberibus, proxime in potestate constitutis, testamento tutorem dat §. 4. *I. de tutel.*

III.

III. Permissum igitur est patrisfam. vi patriæ potestatis, tutores dare. *d.* §. 4. *l.* 1. *pr.* *l.* 20. §. 1. *ff. de testam. tut.* Et datur ita tutor isti impuberi, qui proxime est in potestate dantis *d.* §. 4. Cæterum, si quis in testamento in genere liberis dederit, etiam nepotibus dati censentur. Secus est, si filiis dederit, tunc nepotes non comprehenduntur, §. *ult. I. qui test. tut. dar.* Constituitur hic tutor, & quidem habilis persona §. 1. & 2. *d. t.* vel testamento, vel codicillis, testamento confirmatis *l.* 3. *pr. ff. de testam. tutel.*

Testamentaria, primario ita dicta, descriptio. Tutor testamento datur a patref. filiis suis impuberibus.

IV. Patet ex dictis, quod defectus, ob quem confirmatione opus, uti *aph.* 1. dictum, tripliciter possit contingere; 1.) si pater quidem dederit tutorem, sed filio, legitimo quidem, non vero amplius in potestate constituto *l.* 1. §. 1. *ff. de confirm. tut.* vel etiam naturali filio *l.* 7. *pr. de confirm. tutor. l. ult. C. eod.*

Si quid deficiat, confirmatione opus est. L. 26 ff. t. 3 de confirm. tut. vel cur.

V. Porro 2.) si mater liberis, aut etiam extraneus, testamento impuberibus relinquat tutores. *l.* 1. §. 1. *l.* 2. *ff. de confirm. tut.* *l.* 4. *ff. de testam. tut.*

VI. Denique 3.) si pater quidem filiofam. sed non justo testamento, dederit tutores. *l.* 3. *de confirm. tut. l.* 2. *C. eod.*

VII. Hodie non magna, inter testamentariam absolutam, & hanc confirmatam, intercedit differentia, cum, uti dictum est *tit. præced.* etiam testamentarius tutor, perfecte &

Hodie inter hanc & absolutam tutelam haud magna est differentia.

& ſine defectu datus, confirmandus ſit per decretum a Magiſtratu, & hic in perſonæ habilitatem inquirere debeat.

TIT. XVIII.
DE
LEGITIMA TUTELA.

Vi patria poteſtatis, pater, avusve paternus ſuperſtes, adminiſtrant bona materna liberorum. L. 26 ff. t. 4. de legit. tutor.

I. Pater vel avus paternus, vi patriæ poteſtatis, matre, filio impubere relicto, mortua, & tutore teſtamento non conſtituto, poteſt filii bona materna adminiſtrare, qui a ſolennis inventarii confectione immunis quidem eſt, incumbit tamen ipſi, deſcriptionem aliquam, adhibitis fore proximis conſanguineis liberorum, conficere, ac ut omnem evitet ſuſpicionem, iſtam apud Magiſtratum deponere; neque hanc adminiſtrationem amittit, etiamſi ad ſecundas tranſeat nuptias, modo, uti ſupra monitum, certam conventionem cum liberis prioris matrimonii iniverit, ad quem actum curatores, præſertim ex proximis conſanguineis conſtituuntur.

præſtita aliquando cautione.

II. Cæterum, patre bona liberorum non recte adminiſtrante, nec debita alimenta ipſis ſuppeditante, conſanguinei, vel etiam Magiſtratus, curare debent, ut cautionem præſtet pater de bonis non diſſipandis, & alimentis ſuppeditandis.

Hac non ſufficiente, vel mortuo patre, legitima tutela eſt locus.

III. Si vero magnum periculum diſſipationis ſubſit, & cautio non videatur ſufficere, vel pater, avusve etiam fuerit mortuus,

tuus, legitimis tutoribus, de quibus jam dicetur, administratio competit.

IV. Tutela legitima est, quæ proximis pupilli sucessoribus defertur. *l. 1. pr. ff. de legit. tutor.* *Hujus descriptio.*

V. Jure Novell. præfertur cognatis mater, si velit tutelam suscipere, vel ista nolente, aut non extante, avia, sive paterna, sive materna, modo in judicio secundis nuptiis renuncient, & SCto Vellejano. *Nov. 94. c. 2. Nov. 118. c. 5. auth. matri & aviæ. C. qu. mul. tutel off. fung.* Avo vero paterno, vel materno, non præfertur mater, vel etiam avia. *arg. d. c. 5.* Carpz. *p.* 2. *C.* 11. *d.* 13. Quod si concnrrant paterna & maeerna avi, utraque simul admittitur. Carpz. *p.* 2. *decis.* 122. *n.* 22. *&* 23. *Si* contra renunciationem tutrix ad secunda vota transierit: a tutela removenda est. *dict. text.* Sed quid si mater sit minorennis? an adhuc, ut legitima tutrix, præferenda erit aliis? Neg. Carpz. 2. *decis.* 122. *n.* 8. In feudalibus autem mater & avia non sunt rutrices, vid. Carpz. *p.* 2. *c.* 11. *def.* 11. *n.* 14. *Ad quam admittitur 1. mater vel avia.*

VI. Porro tulela legitima, secundum jus Novell. mortuo patre, impuberis, æque agnatis & cognatis, eo gradu & ordine, quo succeditur in hæreditate, defertur. *Nov.* 118. *c.* 4. *auth. sicut. C. de legit. tut.* Si plures ejusdem gradus fuerint, omnes vocaotur *l.* 9 *ff. de legit. tut.* Jure vero Saxon, seniori inter *2. proximi cognati.*

agnatos defertur tutela. *Laud. R.* |*Lib.* 1. *art.* 23. Carpz, *d. p.* 2. *c.* 11. *d.* 11. *num.* 1. Quod si forte proximior mortuus fuerit, sequens gradu succedit in tutela *l.* 3. §. *pen. ff. de legit. tutor.*

Add. *Lib. I. T.* 15. *I. de legit. agn. tutel. & seqq.*

TIT. XIX.

DE TUTELA DATIVA.

Subsidiaria est tutela dativa.

I. Si nec ex testamento, nec lege, tutor est, datur a Magistratu. *pr. I. de Attil. tut.*

Ejus descriptio. L. 26. ff. t 5. de tut. & cur dat. ab his, qui jus dand. hab. & qui & in quib caus. spec. dar. pos.

II. Est igitur tutela dativa, quam Magistratus constituit. *l.* 6. §. 2. *ff. de tutel. tot. tit. de tutor. & cur. dat &c.*

Datur a Magistratu tutor.

III. Apud Romanos quidem jus dandi tutores & curatores, non cuilibet Magistratui, sed ei soli competebat, cui lege, vel SCto, vel Principis constitutine, nominatim hoc tributum *d. l.* 6. §. 2. *de tutel.* hodie vero Magistratus, vi jurisdictionis, tutores curatoresve constituunt. *d. Ord. pol. de anno* 1577. *tit.* 32. & in omni tutore, uti jam supra monitum, ut possit tutelam administrare, decretum Mapistratus requiritur. *d. tit.* 32. Gail. *lib.* 11. *O.* 107.

illius jurisdictioni subjectus.

IV. Dari a Magistratu possunt, qui ejus jurisdictioni sunt subjecti. *l.* 5. *C. qui dar. tut. l.* 1. *inf. l.* 3. *l.* 24. *ff. de tut. vel curat. dat.* Franzk. *Lib.* 1. *Resol.* 17. *n.* 61. *& seqq.*

Hodie a

V. Sed quid si pupillus minorve, & totor cura-

curatorve, qui petitur, diversos agnoscant judices? tunc si generaliter totor curatorve constituitur, uti regulariter fit, ab eo judice hodie dandus erit, cujus jurisdictioni pupillus minorve subjectus est. Carpz. *p.* 2. *C.* 15. *d.* 26. Si vero forte ad certam caussam curator detur, ab eo judice constituitur, ad quem caussæ illius cognitio spectat. Carpz. *d. l. d.* 27. *Magistratu pupilli datur.*

Add. *L.* 1. *T.* 20. *I. de Attilian. tutor. & eo qui ex L. Jul. & Tit. dabatur.*

TIT. XX.

QUI PETANT TUTORES VEL CURATORES ET UBI PETANT.

I. Incumbit quibusdam, ut petant dari, vel in remotorum aut mortuorum locum alios substitui tutores: ut matri, intra annum post mortem patris. *l.* 1. *ff. qui pet. tut. l.* 2. §. 23. *ff. ad SCt. Tertull.* Carpzov. *P.* 2. *c.* 11. *d.* 15. cæteroquin hæreditate, nisi justa caussa excusetur. *l.* 2. §. *ult. in f. qui pet. tut.* se indignam facit. *l.* 2. §. 1. & 2. *l.* 4. *pr. eod.* modo liberi decesserint impuberes *l.* 3. *l.* 6. *C. ad SCt. Tertull. l.* 10. *C. de leg. her.* hereditas vero venit tunc ad proximos cognatos *l.* 2. §. *f. ff. ad SC. Tertull.* Hodie cum ipsa mater possit esse legitima tutrix, petere debet tutorem, sive iterum nupserit, sive ab initio a tutela abstinuerit *l.* 8. *C. qui pet. tut.* alii vero voluntarie petunt, nim. cognati, fa- *Incumbit tutorem petere matri.* L. 26. ff. t. 6. qui pet. tut. vel cur. & ubi pet.

miliares, affines & amici parentum, item educatores puerorum *l. 2. pr. ff. qui pet. tut.*

Magistratus tenetur ex officio constituere tutorem.

II. Quamvis vero nemo petat, nihilominus Magistratus tutorem constituere ex officio debet. *l. 1. ff. de jurisd.* vid. *Decis. Elect. Saxon* 41.

Curatores a minoribus petantur.

III. Curatores pro lubitu sibi ipsis petunt minores *l. 2. §. 4. ff. qui pet. tut* monendi tamen sunt a tutore, ut, si hic âb officio decedat, jam puberes facti petant curatores. *l. 5. §. 5. ff. de admin. tut.*

Aliquando necessario opus habent curatoribus.

IV. Coguntur vero aliquando, ut petant. si velint sibi solutum; si rationes a tutore fuerint reddendæ; & si in judiciis ipsis sit comparendum. Monentur igitur ejusmodi casibus ab altera parte, ut petant: quodsi cessent, ipsa altera pars petit. *l. 1. l. 7. C. qui pet. tut.* Add. Ordin. Polit. *de An.* 1577. *tit* 32. §. *So wollen. verb. dass denen Pupillen und minderjährigen Kindern jederzeit, biss sie zu ihren voigtbaren Jahren kommen, Vormündere und Vorsteher gegeben werden.* Vid. *h. lib. I. Tit. XXII. aphor. III.*

Ubi petatur tutor vel curator.

V. Petitur atque datur tutor vel curator in loco, unde pupillus aut minor est oriundus, vel ubi maximam partem bonorum habet *l. un. C. ubi pet tut. vel cur.* Gutierez. *tr. de tutel. p.* 1. *c.* 16. add. Franzk. *d. lib.* 1. *resol.* 17.

TIT.

TIT. XXI.
DE
ADMINISTRATIONE ET PERICULO TUTORUM VEL CURATORUM.

I. Delatam tutelam, aut curam ſequitur ejus adminiſtratio, quam ſuſcipere quis, ſimul ac ſe datum eſſe cognovit, debet. *arg. l.* 19 *C. d. admin. tut.* Ut vero legitime ſuſcipiatur, requiritur juxta *Ord. polit. d. t.* 32. 1.) cautio, & quidem ab omnibus, ſive ſint teſtamentarii ſ. legitimi, ſive dativi, 2.) jurata promiſſio, quod velit quis officio bene fungi; quæ promiſſio ſine juramento hodie fit, & cautio iſta etiam raro præſtari ſolet: ſunt tamen tutoris curatorisve bona tacite oppignorata, 3.) inventarii confectio, & 4.) decretum Magiſtratus.

Delata tutela neceſſario ſuſcipienda eſt; & quidem præſtita cautione, & cum inventarii confectione. L. 26. ff t 7. de admi. & per tut. & cur. quigeſſ vel non & de agent. vel conv. uno velpl.

II. Inventarium initio ſtatim rite eſt conficiendum, adhibito & requiſito Notario cum teſtibus *l.* 24. *C. de admin. tut. l. ult. pr. &* §. 1. *C. arbitr. tut.* ac fideliter conſignandæ ſunt omnes res, quæ ſunt in patrimonio pupilli, minorisve. *dict. text.* Hoc ita recte confectum fidem meretur, & facit quoque ad probanda nomina, ut poſſint inde debitores conveniri *l.* 57. *pr. ff. de admin. & peric. tut.*

Modus iſthoc conficiendi.

III. Omiſſa inventarii confectione, tutor ut ſuſpectus habetur, & infamis fit *d. l. fin.* §. 1. *C. arb. tut.* & tenetur in id quod intereſt,

Quo omiſſo tutor eſt ſuſpectus;

nisi testator inventarii confectionem remiserit.

atque juratur contra ipsum in litem *l. 7. pr. ff. de adm. & peric. tut.* vid. Montan. *tr. de tutel. cap 32. reg. 5. n. 71.* nisi testator inventarium fieri vetuerit. *l. fin. §. 1. C. arb. tut* nihilominus tamen tutor privatim bona fide consignare res pupilli debet. Carpzov. *p. 2. C. 11. d. 4. n. 8.* Neque ab inventarii confectione immunis est mater, tutrix pupillorum, & eo neglecto, ad juratam specificationem tenetur. *Decis. Elect.* 21.

Ab illo non est immunis mater.

Quid obtineat, si plures tutores aut curatores constituti.

IV. Si plures tutores aut curatores constituti sint, & pater ex testameto neminem designarit, qui gerat; cum singula melius expediri possint per unum, quam si per multa tutela spargatur: is tutelam administrabit, quem major pars elegit, aut si per Magistratum dati sint, is, quem Prætor statuerit. *l. 3 §. 6. & 7. ff. de admin. & peric tut. §. 2. I. de satisd. tut. tot. tit. C. si ex plur. tut. omnes vel un.* Cæteri tutores non administrabunt, sed sunt qs. honorarii observatores, & custodes ejus, qui gerit, cujus facultatibus excussis, & ipsi conveniri possunt; atque imputatur eis, si administratorem istum suspectum non fecerint. *l. 3. §. 2. ff. de adm. & per. tut. l. 60. §. 2. ff. d. rit. nupt.*

Aliquando omnes administrant; & quidem vel non divisa administratione.

V. Quodsi autem omnes tutelam simul administrent, & administratio non sit divisa; omnes ipso jure quidem in solidum tenentur, *l 55. pr. ff. de admin. & peric. tut. l. 2. C. de divid. tut. l. f. C. arbitr. tutel.* ex æqui-

tata

tate tamen gaudent 1) beneficio divisionis. *l.* 1. §. 10. *& seqq. ff. de tut. & rat. distr. l. ult. ff. rem. pupill salv. for.* modo omnes sint solvendo tempore finitæ administrationis; *d. l.* 1. §. 12. *&* 15. *ff. de tut. & rat.* si tamen, cessante pubere, vel majore in conveniendo, postea facti fuerint non solvendo, hoc contutoribus non obest, *l.* 1. *C. de divid. tut.* 2.) beneficio ordinis s. execussionis, si nim. unius vel alterius culpa damnum sit datum, *arg. l.* 3. *C. eod.*

VI. Sin autem divisa fuerit administratio tutelæ, interest, an a testatore s. Magistratu divisa sit, & tunc quisque tutor, pro parte suæ administrationis, convenitur, nec periculum pertinet ad contutores; *l.* 2. *C. de divid. tutel. l.* 51. *ff. de admin. & peric. tut.* qui tamen, propter dolum aut culpam, suspectum non postulaverit collegam, îs in subsidium tenetur *l.* 1. §. 15. *ff. de tutel. & rat. distr.* An vero ipsi tutores inter se ad. ministrationem diviserint, & quisque in solidum nihilominus conveniri potest, *d. l.* 2. *C. de divid. tut. l.* 46. §. 1. *in f. & l. pen ff. de admin & peric. tut.* locum tamen & hic habet cum beneficium excussionis s. ordinis *l.* 3. *C. d. t.* tum beneficium divisionis. *l.* 1. §. 10. *& seqq. ff. de tutel. & rat. distrah.* *vel divisa,*

VII. Officium vero tutoris consistit in eo, ut pupilli judicium imperfectum; & curatoris, ut imbecillius minorum judicium sua ope sup- *Officium tutoris & curatoris consistit in*

admini-strando, & autoritatem interponendo. suppleat: id quod fit in genere, administratione; ac in specie, actibus pupilli, autoritate, & minoribus, consensu assistendo.

Administratio tutorum. VIII. Administratio tutorum versatur præcipue circa personas pupillorum, & per consequentiam circa res & bona eorum; defectus enim judicii est supplendus a tutore §. 4. *I. qui test. tut. dar. poss. l.* 12. §. 3. *ff. de adm. tut.*

versatur præcipue circa personas pupillorum v. g. educandas. IX. Circa personam tutor curabit ea, quæ ad personam instruendam pertinent, ut pro facultatibus & dignitate fiat educatio, mercedes præceptoribus præstentur. *d. l.* 12. §. 3. *de adm. tut.* alimenta recte decernantur. Et quiden educatio pupillorum nulli magis, quam matri, committenda, si non propter inductum vitricum, aliasque causas, suspicio adsit: *l.* 1. §. 1. *ff. ubi pup. mor. vel educ. deb. l.* 1. *C. eod.* alioquin cognatis, aliisque, in quos nulla cadit suspicio *d. l.* 1. §. 1. & *l. pen. d. t.* qua in re aliquando judicis arbitrio opus est *d. l.* 1. *C. d. t.*

L. 7. ff. t. 2. ubi pup. educ. vel mor. deb. & de alim. ei præst.

& per consequentiam circa res. X. Circa res, aut bona pupillorum requiritur, ut bene acquirantur, conserventur, & bene ac prudenter expendantur: ad acquæstum & bonorum conservationem quod spectat, morosi debitores ad solutiones interpellandi sund. *l.* 46. §. *fin. ff. de adm. tut. l.* 18. *C. eod.* indefensum pupillum relinquere non debet contra eos, qui cũ iis agunt. *l.* 28. *pr. C. d. t.*

L. 27. ff. t. 9. de rebus eor. qui sub tut. vel cur sunt, sine decr. non al. vel suppon.

Vendere debet mo- XI. Venditionem denique quod attinet bonorum, mobilia quidem supervacua, vel quæ servan-

ſervando ſervari non poſſunt, vendere debet, & redactam inde pecuniam in emtionem prædiorum, & redituum collocare, *l.* 22. *in f. C. de admin. tut. l.* 7. *§.* 1. *&* 3. *ff. eod.* immobilia vero prædia ſ. ruſtica ſive urbana, diſtrahere non poteſt, niſi æs alienum tantum ſit, ut ex rebus cæteris non poſſit exſolvi: quo caſu nec propria autoritate id exequi valet, ſed, præter ejus autoritatem, hæc ſunt neceſſaria ad alienationem rerum pupillorum vel minorum 1.) ut probetur, ſubeſſe urgentem alienandi neceſſitatem, veluti ſi bona vel inutilia ſunt, aut æs alienum ſolvendum eſt. *l.* 5. *§.* 9. *de reb. eor. qui ſub tut. vel. cur. ſunt. ſin. decr. non al. l.* 12. *C. de præd. & al. reb. min. ſin. decr. non al.* 2.) ut judex cognoſcat de illa cauſa & neceſſitate alienationis & de re ipſa alienanda *dict. text. it. l.* 1. *l.* 7 *§.* 3. *ff. & l.* 6. *l.* 11. *C. d. t.* 3.) ut decretum judicis, ſub quo res ſita eſt, vel domicilium pupillus habet *l.* 5. *§.* 12. *ff. eod.* ſolenniter ſit interpoſitum *l.* 6. *l. ult. C. d. t.* Vid Octav. Simoncella *tr. de decreto & cæter. ſolennitat. in contract. min.* Quodſi hæc obſervata non fuerint, alienatio eſt ipſo jure nulla *l.* 2. *C. d. t.* adeoque competit minori rei vindicatio, qui tamen, niſi poſſeſſor ſit in mala fide, pretium reſtituere debet. *l.* 14. *C. d. t.*

bilia ſupervacua tutor curarorve; at immobilia non niſi 1.) urgente are alieno 2.) cognita cauſa, 3.) decreto interpoſito.

Alias alienatio eſt nulla.

XII. Aliquando tamen alienatio illegitime facta, ex poſt facto in majori ætate confirmatur 1.) expreſſa ratihabitione *l.* 2. *C. ſi maj. fact.*

Aliquando alienatio ita invalida in majori ætate.

expresse aut tacite, confirmatur. fac. alien. rat. hab. 2.) tacita, si nim. major factus quinquennio siluerit, & rem ita venditam sciens non vindicaverit. *l. ult. C. si maj. fact. alien &c.* vid. Carpzov. *l. 5. Resp. 76.* Ad donationes vero ista præscriptio quinquennii non pertinet *d. l. ult.*

Casus, quibus decreto non est opus. XIII. Sunt etiam casus, quibus non opus decreto 1.) ob qualitatem rerum vid. *l. ult. C. qu. decret. non op. l. 22. §. ult. C. de admin. tut.* 2.) si pater oppignoraverit *l. 1. §. 2. ff. de reb. eor. qui sub tut. vel. cur. sunt.* add. *l. 7. §. 2. eod.* vel alienationem testamento permiserit. *l. 1. §. 2. l. ult. ff. eod. l. 1. & 3. C. qu. decr. non op.* 3.) si communis res sit, & socius ad divisionem provocet *l. 1. §. 2. ff. d. t. l. pen. C. eod.* 4.) in cautione judicatum solvi. *l. ult. §. 3. C. de adm. tut.* denique 5.) loco decreti est speciale rescriptum Principis *l. 2. C. qu. decr. non est. op.*

Observanda circa solutionem, & peccuniam fœnori dandam: tutor alias ipse, curatorve usuras solvet: XIV. Denique in expendendo curabit tutor curatorve, ut in tempore solvat, ne pupillus in pœnam aut damnum incidat, *l. 23. C. de admin. tut. &c.* & pecuniam, quam accepit, non temere otiosam relinquat, sed in emtionem prædiorum, vel aliud lucrum conveniens, collocet tantundẽ, quantum deducto eo, quod morbo vel necessitati inopinatæ, pro modo facultatum, satis esse videtur reliquum fuerit. *l 24. eod. Nov. 72. c. 7.* quod ni fecerit, interjecto duorum aut trium mensium tempore, aut si alias pecuniam pupilli,

mi-

minorisque in suos usus converterit, ipse legitimas usuras præstabit. *l. 7. §. 10. & 11. l. 13. §. 1. & l. 15 ff. de admin. tut. l. 2. C. de usur. pupil.* Nec refert, utrum illum residuum ex ipsa sorte, an usuris & reditibus annuis supersit, quo casu etiam usuræ usurarum exigi possunt. *d. l. 7. §. 12.* respectu enim tutoris & curatoris non sunt amplius usuræ, quas à debitoribus pupilli accepit. Carpz. *p. 2. C. 11. d. 22.* *Aliquando & usuras usurarum.*

XV. In genere vero tutor, vel curator, præstare debet in administrandis rebus dolum, latam & levem culpam, h. e. eandem diligentiam, sive non minorem, istis rebus, quam suis, debet impendere *l. 1. pr. ff. de tut. & rat. distrah. l. 10. l. 13. §. 1. l. 33. pr. de admin. tut. l. 2. l. 7. C. arbitr. tut.* majorem vero adhuc, si ipse in suis sit negligens. *arg. §. 3. I. quib. mod. re contrah. oblig.* Hinc etiam in specie tutor & curator, cujus pupillus minorve, bona feudalia, possidet, sollicitus esse debet, ut, casibus convenientibus & debito tempore, renovatio feudi petatur. *Vid. Schröer. tr. von Vormundschafften.* *In genere præstandus est dolus ac levis culpa.*

Add. *§. fin. l. 1. tit. 20. I. de Att. tut. & l. 1. t. 24. I. de satisd. tut. vel cur.*

TIT. XXII.
DE
AUTORITATE TUTORUM & CONSENSU CURATORUM.

I. Autoritas tutoris est approbatio negotii liciti inter vivos, quod à pupillo, infantia ma- *Autoritas tutoris describitur.*

L. 26. ff. t. 8 de auct. & const tut & curat.

majori, vel pubertati proximo, geritur, expresse & pure statim intervenient. *l. 8. ff. de aut. & cons. tut. & cur. §. 10 I. de inut. stip.*

Hæc in plerisque negotiis necessaria.

II. Est hæc autoritas necessaria in omnibus negotiis, quibus pupilli promittunt, & deteriorem suam conditionem facere possunt, ut in obligationibus mutuis, v. g. emti venditi, loc. conducti, mandati, depositi: quibus pupilli sine tutoris autoritate obligari non possunt; nisi in quantum locupletiores facti; ipsi vero, qui cum illis contrahunt, obligantur, si contractum velit esse ratum pupillus; cum meliorem suam conditionem, etiam sine tutoris autoritate facere possit, non deteriorem. Vid *pr. I. de auctor. tutor. § ult. I. quib. alien licet vel non l. 28. pr. ff. de pact. l. 14. §. 8. ff. de. solut.*

Ita & consensus curatorum in negotiis minorum.

III. Quemadmodum autoritas tutoris in negotiis pupilli est necessaria: ita consensus curatorum ratione minorum requiritur 1.) in negotiis, quæ super rebus à minore curatorem constitutum habente ineuntur. *l. 3. C. de in integr. restit. min.* Hodie vero non facile cum minore quis contrahet, nisi curator ipsi constituatur. vid. *Pol. Ordn. de anno 1577. tit* 32. 2.) in judicio *l. 2. C. qui legit. person. stand. in jud. hab.*

Ista autoritate vel consensu interposito, & tu-

IV. Hæc autoritas & consensus hunc quoque effectum habent, ut non tantum ex suo facto, tutoris consensu interveniente; sed etiam ex facto tutorum vel curatorum, circa

res

res pupillares s. minoris suscepto, pupilli, minoresve agere & conveniri possint. *tot. tit. ff. & Cod. qu. ex facto tut. vel cur. minor. ag. vel conven. poss.*

tor curatorve, & pupillus minorve, agere conveniri potest.

V. Cæterum quamvis jure communi res emta, licet aliena peccunia, ejus fiat, qui eum suo nomine emit. *arg. l. 5. §. 17. ff. de trib. act. l. 3. C. pro soc. l. 4. C. comm. utr. jud.* nec ei, cujus peccunia est, quicquam acquiratur; *l. 1. l. pen. C. si quis alteri vel sibi l. 6. C. de R. V.* aliud tamen in tutore obtinet, qui, si ex pecunia pupilli rem aliquam emerit, licet suo nomine emerit in utilitatem & commodum pupilli emisse, eique dominium acquisivisse, præsumitur, & rei vindicatio inde pupillo competit: *l. 2. ff. qu. ex fact. tut. vel cur. l. 3. C. arbitr. tutel.* Hartman Pistor *p. 1. q. 7. num. 3.* hinc etiam nomen sive debitum, pecunia minoris contractum, ad ipsum pertinet, licet tutor semetipsum in chirographo creditorem nominari, curaverit, add. Masc. *de probat. Conclus. 1393. n. 9. & 14.* Gutierez. *tr. de tut. & cur. p. 2. c. 10. n. 9.* Carpzov. *p. 2. c. 11. def. 38.*

L. 26. ff. t. 9. quando ex fact. tut vel. cur. min ag.

Res, pecunia pupilli minorisve comparata, est pupilli aut minoris.

VI. Si tutor curatorve ratione officii contraxerit, & se suaque bona obligaverit, proprio nomine non tenetur, nec in propriis suis bonis obligatur, *L. 15. C. de admin. tut.* cum constitutio pignoris, & bonorum obligatio, interpretationem accipere debeat ex principali obligatione. *arg. l. 178. ff. de R. I.* nisi expres-

Tutor curatorve ratione officii contrahens, propria nomine non obligatur.

presse pro pupillo minore intervenerit; atq; ita decisum referunt Anton Faber. *l. 5. ad C. tit 23 def. 5.* Berlich. *Decis. 15.*

Finita tutela curave, nomine pupili aut minoris, tutor vel curator conveniri nequit.

VII. Finita porro tutela curave, & redditis rationibus, nomine pupilli minorisve, tutor curatorve conveniri non potest, adeo ut si ipse condemnatus tutorio nomine, antequam satisfaceret, officium deposuerit, non contra ipsum, sed contra pupillum, utilis judicati actio sit instituenda. *l. pen. qu. ex fact. tut. vel cur. l. 1. C. eod l. 26. C. de admin. tut. l. f. C. de peric. tut. l. 4. §. 1. ff. de re jud.* vid. Carpzov. *l. 5. Resp. 77.* Berlich. *Decis. 13. 14. & 15.*

Aliquando minor veniam ætatis impetrat.

VIII. Denique hic notandum, quod aliquando minor veniam ætatis à Principe impetret. *l. 1. C. de his qui ven. ætat. impetr.* quæ conceditur masculis 20 fœminis 18. annis majoribus: modo illam ætatem recte probent; ac testibus idoneis morum suorum instituta, frugalitatem, probitatemque animi & testimonium vitæ honestioris, edoceant. *l. 2. pr. & §. 1. C. d. t.* Hæc venia ætatis impetrata, omnia ejusmodi minor sine curatore administrare, sed non alienare prædia seu bona immobilia potest, *d. l. 2. §. 1. in fin.* qua in alienatione similis est conditio minorum omnium, quo scil. decreto opus sit, sive petita fuerit, sive non, ætatis venia. *d. l. 2. §. 1. ff. & l. 3. C. d. t.*

Add. *L. 1. T. 21. l. d. autorit. tutor.*

TIT.

TIT. XXIII.
DE
CURATORIBUS IN SPECIE.

I. Junximus hactenus sæpius tutoribus curatores, cum in plurimis conveniant. Est autem cura vis atque potestas, minoribus ob imbecillius judicium, vel animi, corporisve vitio laborantibus, in bonis administrandis adsistendi *pr. I. de curat. l. 1. pr. ff. de curat. furios. &c.* *Curæ descriptio.*

II. Supplet itaque curator personæ defectum, vel naturalem, in minoribus. *d. pr. I. de curat.* vel accidentalem, eumque aut physico modo, ut in furiosis & mutis, aut moraliter ut in prodigis, evenientem §. 4. & 5. *Inst. de cur. & tot. tit. ff. de curat. furios. & al. extra min. dand. & C. de curat. furios. vel prodig.* Et quidem datur personæ propter res seu negotia administranda. *d. pr. I. de curat. l. 7. ff. de curat. furios.* *Curator datur personis minorum, furiosorum, prodigiorum, propter res* L. 17. ff. tit. 10. de cur. fur. & al. extra min. dand.

III. Non autem nisi volentibus, & petentibus minoribus dantur, sec. jus civile Rom. curatores §. 2. *I. de curat. l. 13. in fin. ff. de tut. & cur. dat.* Excipiuntur tamen quidam casus, quibus invitis datur curator, nim. 1.) ad litem *d.* §. 3. *I. l. 1. C. qui pet. tut. vel. curat.* 2.) si minori debitor velit, vel cogatur solvere. *l. 7.* §. 2. *ff. de minor.* 3.) ad recipiendas rationes tutoris *l. 7. C. qui pet. tut. vel. cur.* 4.) si profundere res suas incipiant, *l. 12. §. fin. ff. de tutor: & curat. dat.* *Minoribus petentibus datur: aliquando & invitis.*

lev

vel alias res ipſorum hoc neceſſario exigant. *l. 6. C. in f. qui pet. tut.* Cæterum hodie vix ſolet minor absque curatore relinqui, præſertim ſi contractus ſit celebraturus. *d. Ordin. polit. de anno 1577. tit. 32. § ſo wollen wir.*

Furioſis etiam invitis detur: ut & prodigis quoad alienationem.

IV. Furioſis & prodigis, etiam invitis conſtituuntur curatores. *d. tit. ff. de curat furios.* Et quidem prodigi opus habent curatore, quoad erogationem & alienationẽ, cum nec tempus, nec finem expenſarum habeant. *l. 1. pr. ff. d. t.* præcedit vero cauſæ cognitio, quinam pro prodigis ſint habendi *arg l. 6 ff. d. t.* Corporis porro vitio, ſeu morbo laborantes, non niſi volentes ac petentes accipiunt curatores, niſi plane rebus ſuis ſupereſſe non poſſint *arg.* §. 2. *I. de curat.* add. Syntagm. noſtr. Jur. Feud. *cap. 5. aph. 4. n. 5.*

Saluti quoque & corpori furioſi proſpiciendum.

V. Notandum etiam, quod conſilio & opera curatoris non ſolum patrimonio proſpiciendum ſit, ſed corpori, & ſaluti furioſi aliove morbo laborantis. *l. 7 pr. l. f. ff. de curat. fur.* add. *l.* 12. §. *3. de admin. tut. l. 14. de offic. præſid.*

Defertur cura à magiſtratu, etiam lege, furioſis; nominatus teſtamento curator confirmatur.

VI. Defertur regulariter cura ſolum a Magiſtratu: furioſi vero & prodigi etiam ſunt in curatione legitima ſ. agnatorum *l. 3. ff. de tut & curat. dat. &c.* Nominatus quoque curator in teſtamento, à Magiſtratu confirmatur. *tot. tit. ff. de confirm. tut. vel curat.*

Add. *L. 1. Tit. 23. Inſt. de curatoribus.*

TIT.

TIT. XXIV.

QUIBUS MODIS TUTELA VEL CURA FINIATUR.

I. Cessat administratio tutoris vel curatoris, vel quod finita sit tutela curave; vel quod ex justa causa se exeusent; vel quod suspecti reddantur.

II. Finitur tutela 1.) cum pupilli pupillæve puberes esse cœperint, nimirum masculi anno 14. fœminæ duodecimo completo *pr. I. quib. mod. tutel. finitur.* Hodie fere post pubertatem eædem personæ etiam manere solent curatores usque ad adultam ætatem. Gail. 2. *Obs.* 96. 2.) morte, cum naturali tutoris & pupilli, tum civili. §. 4. *l. d. t.* 3.) conditionis eventu, & temporis lapsu §. 2. *&* 5. *eod. tit.*

Finitur tutela 1. pubertate.

2. morte.

3. conditionis aut temporis lapsu.

III. Cura finitur, & quidem minorum 1.) si is majorenis factus, secundum jus Roman. anno 25. secundum jus Saxon. anno 21. completo. 2.) quodammodo, si veniam ætatis a Principe impetraverint, qua de re *Tit.* 22. *aph. ult.* furiosorum vero, si sanitatem receperint. *l.* 1. *pr. ff. de cur. furios.* prodigorum, si sanos mores receperint, de quo cognoscere, & decernere debet Magistratus: vitio & morbo corporis laborantium, si convaluerint. *arg. d. l.* 1. *pr. ff. curat furios.*

Quomodo cura finiatur minnorum.

furiosorum, prodigorum, alio vitio laborantium.

Add. *L. I. Tit.* 21. *l. quib. mod. tutes finit.*

TIT. XXV.
DE
EXCUSATIONIBUS TUTORUM ET CURATORUM.

Excusatur quis a tutela suscipienda, vel ita, ut ne volens quidem admittatur: L. 27 ff. tit. de excusat.

I. Excusatio est allegatio immunitatis a tutela vel cura. Excusatur vero quis a tutela & cura suscipienda vel ita, ut ne volens quidem admittatur, nim. 1.) ob inhabilitatem, ut propter vitium & morbum graviorem *l. un. C. qui morb.* inimicitiam inter patrem pupilli & tutorem, *l. 6. §. 17. ff. de excus.* ætatem minorennem. Vel nimis profectam. *l. ult. C. de legit. tutel. l. un. C. qui ætate.* paupertatem §. *6. I. de excus. tutor.* negotiorum gerenorum imperitiam. §. *8. d. t.* prodigalitatem. *arg. l. ult. C. de legit. tutel.* 2.) ob militiam *l. 8. ff. de excusat. l. 4. C. qui dar. tut.* §. *14. I. d. t.* Et ex his duabus altera, si post susceptam tutelam vel curam superveniat, eam cessare facit. *l. 11. ff. de excusat.* 3.) ob controversiam cum pupillo, adeo ut, creditum dissimulans, & nihilominus tutelam suscipiens, ejus amissione puniatur. *Nov. 72. c. 1. & 4. Decis. Elect. 34. & 35.* ad v. d. Berlich. *Decis. 157. & seqq.* Si vero talis controversia post susceptam tutelam superveniat, alius adjungitur. *d. Nov. 72. c. 2.*

II.

II. Vel ita excusatur tutor, ut volens quidem admittatur, sed invitus cogi nequeat: 1.) ob privilegium tributum certo numero liberorum, nim. trium. *pr. I. de excusat. tutor. vel curat.* quod tamen hodie vix observatur: figulari professioni §. 15. I. *eod.* dignitati §. 3. I. *eod.* administrationi fiscali, §. 1. I. *ead.* absenti Reip. causa §. 2. I. *ead.* Hac de re ita cautum est *in der Fürstlichen Sachs. Gothaischen Vormundschaffts-Ordn. tit.* 5. §. 1. *Unserer, auch unserer Grafen und Herren Cantzler, Räthe und andere Beamte, so mit Regierungs-Consistorial-Cantzeley-Kammer-Renterey-und Gerichtl. Verwaldung beladeu, mögen, wegen obhabender solcher Bürde, zu keiner Vormundschafft, wider Willen, genöthiget werden Wiewohl solche, da sie denen Unmündigen nahe verwandt, und kein denenselben vorträgliches Mittel zu dieser Bestellung sonsten sich ereignet, sich, unserer gnädigen Zuversicht nach, dißfalls doch nach müglichen Dingen bequemen werden.* Et §. 2. *Die im Predig-Ambt begriffeuen, mag man zu keiner Vormund-oder Pflegschafft über Unmündige, oder daran sonsten eine sonderliche Verwaltung hafftet, nöthigen.* 2.) quod jam occupati tribus, diversi patrimonii, tutelis curisve §. 5. *I. de excus. tot. vel cur.* sive etiam una magni seu diffusi patrimonii non cogi possint ad aliam subeundam. *l.* 31. *§. fin. ff. eod.*

vel ita, ut invitus non teneatur suscipere.

Detrectare sine justa causa tutelam, curamve non est licitum.

II. Quod si vero quis, sine justa causa, detrectat tutelam vel curam; nihilominus ab eo tempore, quo a magistratu confirmatus est, periculum administrationis sustinet. *l.* 19. *C. de admin. tut. l.* 15. *C. de excus. tut. & cur.* & cognati, si detrectant tutelam, jus succedendi admittunt. Præterea etiam, cum tutela munus publicum sit, h. e. publica autoritate deferatur, potest quis per mulctam, aliave ejusmodi media, ad suscipiendum cogi. Add. *Lib.* 1. *T.* 25. *I. de excus. tutor vel curat.*

TIT. XXVI.
DE
SUSPECTIS TUTORIBUS ET CURATORIBUS.

Suspectus tutor vel curator describitur. L. 26. ff. t 10. de susp. tut.

I. Suspectus Tutor vel curator est, & propterea removendus, qui non ex fide, aut nimis negligenter, tutelam curamve gerit. vid. §. *ult. I. de susp. tut.* vel etiam gestionem omittit, §. 5. *I. h. t. l.* 2. *&* 3. *C. eod.*

Suspecti accusatio.

II. Ob suspecti crimen cujuslibet generis tutores vel curatores accusari pussunt, §. 2. *I. de susp. tutor. l.* 4. *C. eod.* & quidem durante, non vero finita tutela curave. *l.* 1. *l.* 7. *C. d. t.* Patet hæc accusatio omnibus, §. 3. *I. h. t.* cumprimis vero incumbit proqinquis, contutoribus, imo & ipse Magistratus debet inquirere: *l.* 3. §. 4. *&* 12. *ff. de susp. tut.* Non tamen permittitur impuberibus, suspe-

ctos

ctos facere tutores; adolescentibus vero, seu minoribus, conceditur curatores accusare, dumodo ex consilio cognatorum id faciant. *l. 7. pr. ff. de susp. tut.*

III. Pendente cognitione postulatus, seu accusatus ut suspectus, abstinere debet administratione, curatore interim dato *l. 7. C. de susp. tut.*

Postulatus ut suspectus, abstinere debet administratione,

IV. Perfidia vel negligentia magna probata, sequitur sententia, seu decretum Mastistratus, quo removetur tutor curatorve, & alius substituitur. Removetur vero vel simpliciter, vel cum aliqua pœna. Simplicieter & absque pœna removetur, si non ex perfidia seu dolo, sed solum ex magna negligentia, non recte quis gesserit tutelam curamve *l. 3 § f. l. 4. ff. de susp. tut:* Pœna vero infamiæ infligitur, si quis ob dolum removeatur. §. 6 *I. d. t.* præterea castigatio additur, si dolus subsit gravior. §. 10. & 11. *I. eod.* Si tamen persona sit cognata vel affinis, etiamsi dolus subsit, famæ tamen ejus parcendum. *arg.* § 2. *I. d. t.* & aliquando solum, curator adjungitur, *l. 9. ff de susp. tutor.*

Decreto removetur tutor curatorve, vel simplicicter.

Vel cum infamia, ob dolum.

Add. *L. I. T. ult. I. de susp. tutor. vel curat.*

TIT. XXVII.

DE ACTIONIBUS RATIONE TUTELÆ CURÆVE COMPETENTIBUS,

I. Per susceptam administrationem tutelæ,

Tutorratione ad-

ministrata tutela convenitur 1. actione tutelæ. L. 27. ff. t. 3 de tut. & rat distrah. & util cur. caus. act.

qs. contractus initur: de quo *l.* 3. *t.* 18. §. 9. agetur. Ex illo oritur actio tutelæ directa, qua pupillus contra tutorem experitur, ut res juxta inventarium restituat, rationes reddat, reliqua solvat, & damna præstet, *l.* 1. *pr.* §. 1. *& seqq. ff. de tutel. & rat. distr.* & quidem est reddenda ratio a tutore in loco, ubi gessit tutelam, *Decis. Electoral.* 36. Arbitrari itaque debet judex, quid, excussis rationibus, tutorem pupillo præstare, & reputare oporteat. *l.* 3. *ff. id. t.* unde arbitrium hæc actio dicitur. *rubr. C. arbitr. tutel.*

2. actione de rationibus distrahendis.

II. Præterea tutor aliquando ex bonis pupilli, durante tutela, quid abstulit, unde datur etiam actio de rationibus distrahendis vel dispungendis, quæ actio est ex delicto, seu ablatione, & interversione rei pupillaris, & datur in duplum, quod duplum partim pœnam, partim ipsam rem continet, & ita mixta est actio. *l.* 1. §. 21. 22. *&* 23. *ff. de tutel. & rat. distr.*

Competit etiam tutori contra pupillum actio tutelæ contraria. L. 27 ff t 4. de contrar tut. & util. act.

III. E contrario vero datur actio tutelæ contraria, qua nimirum tutor convenit pupillum ut impensas restituat, eum liberet a fidejussionibus, & res ipsius ab onere pignoris, & alia damna resarciat. *tot. tit. ff. de contr. tut. & util. act.* Potest etiam hac actione tutor, qui simul est advocatus, vel artifex; pro præstita opera salarium petere. Franciscus Munnoz de Escobar *de ratiocin. c.* 27. *n.* 54. Berlich. *Dec.* 121. *&* 130.

IV.

IV Actio tutelæ utilis directa competit minori contra curatorem, ut rationem reddat, & damna resarciat, & res juxta inventarium restituat. *l.* 20. §. 1. *ff. de tutel & rat. distr.* & *utili curat. caus. action.* Datur quoque, constante cura, actio utilis negotiorum gestorum *l.* 7. *C. arbit. tut. l.* 17. *C. de negot. gest.* quæ etiam instituenda contra curatorem furiosi. *l.* 4. §. 3. *ff. de tut & rat. distrah.* Datur etiam contra curatorem actio utilis de rationibus distrahendis. *l.* 3. *C. arbitr. tut.*

Curator convenitur actione tutelæ utili, vel etiam utili actione de rationibus distrahendis.

V Vicissim vero curatoribus contra minores, ut impensas restituant, & alia resarciant, datur utilis tutelæ actio contraria. *d. t. ff. de contr. tut & util. act.*

Minorem curator convenit utili actione tutelæ contraria.

VI. Ultimo datur actio subsidiaria; excussis scil. tutorum, fidejussorum, ac eorum heredum facultatibus, in Magistratus, qui non diligenter pupillis, minoribusve prospexerunt, ut damnum, ob illam negligentiam pupillo vel minori obveniens, resarciant, *tot. tit. D. & C. Magistr conven.*

L. 27 ff t 8. de Magistr. conv.

TIT. XXVIII.

DE ALIIS CURATORIBUS.

I. Notandum hic venit, quod etiam peregre absentibus aliquando curator detur, qui v. g. hereditatem obvenientem administrare debet & ab isto illa præstanda veniunt, quæ a curatore minorum. Si vero quis diu absit, admi-

Aliquando de absentibus, etiam majoribus, datur curator: aliquando vero proxi-

mis heredibus administratio conceditur; ac lite oriente is qui mortem vel vitam absentis allegat, probare debet.

nistratio illis permitttur sub cautione, qui proximi ejus essent post mortem heredes. Porro si lis oriatur, quis sit proximus heres futurus, is, qui in morte absentis se fundat, eam probare debet: si autem vitam absentis quis alleget, iste hanc probare debet.

Similiter & curator bonorum constituitur, qui creditoribus respondeat. L 42. ff. t. 7. de curat. bonis dando.

II. Similiter si forte absit vel mortuus sit debitor, nec ei heres existat, vel quis bonis cesserit, curator bonorum constituitur, qui creditoribus respondeat, & bona debitoris custodiat, administret, vendat etiam, & ex pretio redacto creditoribus solvat. *tot. tit. ff. de curat. bon. dand.* Constituitur hic a judice legitimo, citatis illis, quorum interest. Gail. 1. *O.* 130. *n.* 3. Debet igitur & hic bona fideliter administrare, inventarium conficere, & administrationis rationes reddere. vid. *Schröer von Vormundschafften.*

Jure Saxon fœminis curatores ad litem constituuntur,

III. Præterea jur. Saxon. fœminis, etiam majoribus, dantur curatores ad litem, a Magistratu competente, vel ratione domicilii, vel ratione bonorum, vel ratione loci, ubi negotium geritur. *Decis. Elect. noviss.* 59. Hi vero bona fœminarum non administrant, sed tantum consilio suo ipsis assistunt.

qui necessarii sunt in judicio, extrajudicium vero, non nisi uxoribus,

IV. Et quidem in judicio omnino opus habent curatore ad litem; in negotiis vero extrajudicialibus, jure quidem communi Saxonico distinguitur inter virgines, vel viduas, & uxores. Illæ quæ scil. maritum non habent, etiam absque curatore omnia valide agund; hæ vero,

ro, nim. uxores, opus habent curatore & possunt etiam mariti in negotiis, ipsos non concernentibus, curatores suis uxoribus constitui; alias alius dandus est curator. Secundum jus autem Electorale Saxon. indistincte fœminæ curatore opus habent. vid. Constit. Elect. 15. *p.* 2. & Decis. Elect. noviss. 24. *opus habent jure tamen Saxonico indistincte fœmina.*

V. Ille constituitur, seu confirmatur curator, quem fœmina petit, & qui hanc curam sponte in se suscipit. Confirmatio hoc modo fit, ut Magistratui constituenti promittat, quod velit fœminæ fideliter assistere, ejusque commodum observare; super qua confirmatione curatorium, uti vocant, literis concipitur, & sigillo judiciali obsignatur. *Confirmatur curator, qui petitur. Curatorium conficitur.*

LIB. II.

DE JURE RERUM IN GENERE ET IN SPECIE DE JURE IN RE SEU DOMINIO LATE DICTO.

TIT. I.

DE RERUM DIVISIONE ET ACQUISITIONE.

I.

Quædam res sunt extra patrimonium singulorum, L. 1. ff. t. 8 de divis. rer. & qual

RErum appellatione cætera omnia intelliguntur, quæ personis opponi possunt. Sunt vero res, quæ in Patrimonio nostro, vel extra patrimonium nostrum habentur. Quædam enim naturali jure communia sunt omnium, quædam publica, quædam universitatis, quædam nullius, pleraque singulorum. *pr. I. de rer. divis.*

nimirum: communes.

II. Naturali jure communia sunt omnia, quæ nullius dominio subjecta, & ab omnibus usurpantur; veluti aër, aqua profluens, mare, & per hoc littora maris. §. 1. *I. de rer. divis.*

Quid hodie in mar. obtineat.

III Sciendum autem est de mari, quod maria particularia ad eorum territoria, & superioritatē pertineant, quorum territoria alluunt. Similiter & hodie usus maris, ejusque littorum, non ita omnino liber est, & communis, sed certo modo à supremis potestatibus restrictus. vid. Syntagm. nostr. Feud. *c.* 6. *th.* 7. *n.* 1. 2.

IV.

IV. Res publicæ ſunt, quæ ad certum populum pertinent; uſus vero earum omnibus patet: ut ſunt flumina perennia, & potus. §. 2. *I. de rer. divis.* *publica;*

V. Diſtinguenda vero ſunt à publicis rebus, quæ ſunt in patrimonio fiſci, & quæ ſpectant ad ſuperiores ſeu Principes, & quarum uſus ad conſervationem ſtatus Principis adhibetur; & dici ſolent germanice *Kammer - Güther.* *à quibus differt patrimonium Principis.*

VI. Hujusmodi conditionis ſunt & hodie flumina, quæ ad ſuperioritatem territorialem pertinent, & Regalibus annumerantur: adeoque fluminum uſus non amplius omnino liber & publicus, ſed certo modo reſtrictus eſt. *dict. 6. th. 7. n. 6.* *quo pertinent hodie flumina.*

VII. Res univerſitatis ſunt, quarum dominium eſt penes univerſitatem, & uſus civium communis: ut ſunt theatra, forum, paſcua communis &c. *res univerſitatis;*

VIII. Ab his diſcernenda ſunt bona, quæ ita in patrimonio civitatis aliusve univerſitatis ſunt, ut ex eorum reditibus expenſæ neceſſariæ, ad communem civitatis utilitatem fiant. *ab his itidem diſcernenda bona, quæ ſunt in patrimonio civitatis.*

IX. Res nullius ſunt res ſacræ, religioſæ & ſanctæ. Res ſacræ ſunt, quæ publica autoritate DEO conſecratæ ſunt, ut ſunt ædes ſacræ, altaria, calices, aliæque res, divino cultui, diviníſque uſibus, immediate dicatæ. §. 8. *l. de rer. div. l. 6. §. 3. ff. eod.* *& res nullius ſcil. 1. ſacra;*

X. Ab hiſce rebus ſacris diſcernendæ veniunt *ab his diſcernenda.*

res Ecclesiasticæ; unt res Ecclesiasticæ, Monasterii, Academiæ, similesque collegii; neque enim hæ res immediate ad cultum divinum sunt dicatæ, sed diversis Ecclesiarum, aliorumve piorum locorum & personarum, ad ea pertinentium usibus inserviunt. vid. *l.* 22. *pr. C. de SS. Eccles. auth. præterea eod. tot. tit. X. de reb. Eccles. alien. vel non.*

2. religiosæ, XI. Res religiosæ apud Romanos appellatæ sunt, ubi quis mortuum intulit. §. 9. *I. de rer. divis. l.* 6. §. 4. *ff. eod. l.* 42. *ff. de religios.* Moribus autem locorum ubique invaluit, ut locis publicis, à magistratu ad sepeliendum mortuos destinatis, cœmeteriis nim, & ipsis etiam Ecclesiis, ad sepulturam dicatis, utamur. vid. Carp. *l.* 1. *Resp.* 86. *& l.* 2. *Jpr. Consist. tit.* 24. Quamvis vero jus Canon ratione terræ vel loci, in quo defunctus sepelitur, quicquam exigere vetet. *c.* 13. *x de sepult.* nisi consuetudine alicujus loci receptum sit, ut non tam aliquid exigatur, quam ex libertate sponte offeratur. *c. in Ecclesiastico.* 14. *C.* 13. *q.* 2. *c.* 42. *x. de Simonia.* hodie tamen Ecclesiis, eorumque administratoribus permittitur, ut pro loco sepulchri aliquid exigant.

3. sanctæ, XII. Res sanctæ sunt, quæ ab hominum injuria sanctione qs. munitæ *l.* 8. *pr. l.* 9. §. 3. *ff. de rer. divis.* ut sunt muri & portæ civitatis §. 10. *I de rer. divis. l.* 1. *pr. ff. eod. l.* 1. *ff. ne quid in loco sacro.* Hinc nemini im-

pune

pune licet muros aut portas transcendendo violare, aut inibi habitare, aut muris municipalibus quicquam conjungere, aut supponere, sine Principis permissu. *l. ult. ff. d. t. l.* 2. *& ult. ff. ne quid in loc publ.* Hodie muros aut portas civitatum transcendentium pæna non est capitalis, sed pro ratione circumstantiarum arbitraria v g relegationis, carceris, aut pecuniaria. Berlich. *Part.* 1. *Dec.* 70.

XIII. Res, quæ in nostro patrimonio sunt, ita se habeut, ut duplex de iis sit jus. nim. jus in re, & jus ad rem, *l.* 11. *l.* 13. §. 1. *ff. de damn. in. f. l.* 3. *l.* 25. *ff. de obl. & act.* *Circa res, quæ in patrimonio sunt, competit vel jus in re, vel ad rem.*

XIV. Jus in re est facultas jure competens, quæ ipsi rei inhæret, adeoque actionem, ipsam rem persequentem producit *d. l.* 25. *ff. de O. & A.* §. 1. *I. de action.* Hinc tres sunt species: dominium latius dictum; jus pignoris, & jus possessionis, *l.* 13. §. 1. *C. de judic.* *Juris in re descriptio species.*

XV. Dominium est jus (*h. e. facultas s. potestas legitima.* §. *fin. I. de usur.* 1. *pr. ff. ad L. Falc.*) in re, quo quis de re iste potest pro arbitrio, nomine proprio, disponere. add. Aristot. 1. Pol. 4. *& Rhet.* 5. *verb. proprium est, quando in ipso est alienatio: & verb. prececd. ut penes ipsam sit usus eorum.* *Dominii descriptio.*

XVI. Distinguitur dominium in universale, quod est hereditatis: & singulare, quod iterum aliud est rerum corporalium, aliud incorporalium seu servitutum. *divisio.*

XVII. Circa dominium singulare rerum cor- *Circa dominium.*

corporalium, quod alias in ſpecie, & ſtricte dominium vocatur, tria ſunt conſideranda, 1.) modus acquirendi, 2.) res & bona, quæ acquiruntur, 3.) perſonæ, quæ transferunt, & acquirunt.

tria ſunt conſideranda,

Modi acquirendi L 41. ff. t. 1 de acquir. rer. dom.

XVIII. Modi acquirendi ſunt vel naturales ſeu juris gentium, vel civiles *vid. inf. t. 9. h. libr.* non quod hi ſimpliciter, & abſolute dici poſſint juris civilis, ſed ſecundum quid, quatenus certus modus & forma à jure civili eſt adſcripta. Similiter & illi non ſimpliciter, & abſolute ſunt juris gentium, ſed aliquando etiam ipſis aliquid civile accedit. vid. Grot. *de jur. B. & P. l. 2. c. 8. n. 5.*

naturales,

XIX. Modos naturales quod attinet, dominium vel noviter, ſeu nemine priori dominium in alterum transferente, acquiritur. *l. 1. §. 1. ff. de acquir. vel amitt. poſſ.* vel ex dominii prioris voluntate in alterum transfertur. *l. 9. §. 3. ff. de acqu. rer. dom.* §. 40. *I. eod.* Noviter acquiritur dominium, rei ante nullius 1.) occupatione & 2.) acceſſione. Conſtat igitur hinc, quod ad tria ſumma capita modi acquirendi poſſint referri, nim. occupationem, acceſſionem & traditionem.

Occupatio

XX. Occupatio vel eſt rerum, quæ in nullius patrimonio adhuc ſunt, poſſunt tamen alicujus fieri; de quibus dicitur, quod naturali jure, & creationis lege, rationi inſita, occupanti cedant. *l. 1. l. 3. ff. de A. R. D.* §. 12. *I. de R. D.* Vel eſt perſonarum ac rerum hoſtilium,

quæ

quæ, instar rerum nullius, belli jure, primum occupantibus cedunt. Et quidem vi occupantur s. capiuntur 1. nullius res animatæ sc. feræ bestiæ, 2. personæ & res in bello §. 17. *I. d. t.* sine vi occupantur res inanimatæ nullius, & in specie dicitur inventio. §. 18. *I. d. t.* Sunt igitur tres occupationum species, 1.) Venatio quæ, late dicta, aucupium & piscationem comprehendit, 2.) Occupatio bellica, 3.) Inventio.

XXI. Circa capturam ferarum præcognoscendum, quod tria sint genera animalium: 1.) prorsus & omnino fera, in naturali suo statu considerata, quæ libere vagantur, & ejus sunt naturæ, ut non nisi vi occupentur, & non nisi vi retineantur in custodia, & dominio hominum, adeoque custodiam illam si evadant, redeunt in natnralem lihertatem §. 12. *I. d. t.* *l.* 3. §. 2. *ff. eod.* 2.) fera quidem naturaliter, sed quæ ex consuetudine naturali evolare & revolare solent, vel singulari cura mansueta facta. Hæc occupata tamdiu nostra sunt, quamdiu consuetudinem illam non exuunt. *l.* 5. §. 4. & 5. *ff. de A R. D.* §. 14. & 15. *I. d. t.* 3.) mansueta naturaliter, quæ absque vi in nostra custodia, & dominio retinentur, & præter naturam, & nonnisi casu forte turbata abeunt aut avolant, adeoque, licet forte custodiam nostram evadant, in dominio tamen manent §. 16. *I. d. t.* hinc & erepta à lupis, & his per canes ab aliis extorta, nostra manent. *l.* 44. *ff. d. t.* *cujus species sunt 1.) Venatio.*

XXII.

ferarum, XXII. Venatio igitur, stricte nim. dicta, est ferarum quadrupetum f. terrestrium, in libertate naturali relictarum, captura, jure gentiũ omnibus permissa. §. 12. *I. d. t.* Hoc vero jus venandi progressu temporis, per totam *hodie pertinet ad Principes;* Germaniam, & pleræque nationes alias, Superioribus est adscriptum, & ab his rursus certo modo Nobilibus conceditur. Cum enim feræ, licet in privatis fundis vagentur, in nullius sint dominio, potestas vero occupandi ad omnes de populo pertinuerit: sine ullius injuria, ob rationes civiles, mutato rerum ac Rerumpub. statu, illa promiscua potestas occupandi à Superioribus recte interdicta est subditis, ac illis, qui populo, ac territorio præsunt, propria reddita, ita ut penes eos sit, quibus eam concedere velint.

Venationis hodierna divisio. XXIII Dividitur autem hodie jus venandi in jus venandi feras majores & minores, *in die Hohe - und Nieder Jagten.* Jus venandi majus, est jus capiendi feras majores: jus vero venandi minus, est jus capiendi feras minores v. g. lepores & vulpes. Additur in nonnullis locis jus venandi medium, *die Mittel - Jagd,* jus scil. venandi feras medii generis, veluti capreas & capreolos, ut & apros minores, add. Dn. à *Seckendorff im Teutschen Fürsten-Staat.* Quænam autem venatio alicui competat ex literis investiturarum, vel etiam ex usu, & exercitio percipiendi, cognoscitur. Notandum etiam hic est, quod licet jure Sax.

&

& quorundam locorum consuetudine, permissum sit, ut feram fugientem, in alterius etiam territorio, per horas usque 24. persequi, & ibi captam auferre liceat, modo sine clamore & clangore persecutio fiat: *Land. Recht. Lib.* 2. *art.* 61. contrariis tamen consuetudinibus & constitutionibus id fere plerisque in locis abolitum esse, scribit Schneidevv. *ad. tit. I. de R. D.* §. *feræ n.* 4. Cæterum quid hoc vel illo loco circa venationes obtineat, ex specialibus, inter vicinos initis, conventionibus, item ordinationibus peculiaribus (*Jagd-Ordnungen*) ac moribus receptis, discendum est.

XXIV. Aucupium es captura volucrum, itidem jure gentium nemini denegata. *d.* §. 12. *I. d. R. d.* Hodie vero jus aucupandi non quidem simpliciter omnibus concessum, attamen pristini juris reliquiæ sunt relictæ. Sane majores aves, perinde ut feras bestias, non cuivis capere licet: uti patet ex verb. Ordin. Provinc. Saxo-Vinar. tit. 34. *So soll auch kein Bauersmann keine wilde Endten, Gänse, Trappen, Auerhahn, Birckhahn, Rebhüner, Reiger, Kraniche, in Wäldern, Gehöltz, Feldern, Wässern oder Teichen, desgleichen in Weinbergen und Schnitten, schiessen, fahen &c.* Imo & alias nobiliores aves v. g. turdos, *Krammets*-Vögel, *Drosseln*, non nisi permissu eorum, quibus jus venandi competit, & pensione præstita, capere licet.

avium.

hodiernus usus.

licet. vid. *Churfürstl. Sächs. Landes-Ordnung von Vogelfahen, it* Mandat. *wegen des Vogelfangs de anno* 1626.

piscium. XXV. Piscatio est captura piscium, itidem jure gentium cuilibet permissa *d.* §. 12. Hodie vero in stagnis alienis non licet alteri piscari, imo & in pluribus fluminibus non nisi iis piscari permissum, quibus a Principe concessum, vel quibus in flumine, vel loco certo fluminis, piscandi jus speciatim competit. vid. *P. H. O. art.* 160. add. Syntagm. nostr. Feud. *cap.* 6. *aph.* 7. *num.* 10. *& aph* 18. *num.* 4. Alicubi vero in fluminibus ac rivis publicis piscari, quibuslibet accolis certo modo licitum est: qua de re constitutiones provinciales, & consuetudines singulorum locorum sunt consulendæ.

Apum etjam est fera natura nec non. XXVI. Præterea sciendum, quod apum quoque sit fera natura: ideo & hæ, si adhuc nullius sunt, includi a quolibet possunt, & favos, si quos effecerint, eximere quilibet potest. Inclusæ vero in ejus sunt dominio, qui eas incluserit §. 14. quamdiu nimirum animum revertendi habent. §. 15. *I. d. t.* & examen eo usque nostrum intelligitur, donec in conspectu nostro est, nec difficilis ejus est persecutio; alioquin occupanti cedit *d.* §. 14. Idem adhuc hodie obtinet in apibus; neque aliud jure Saxon. videtur dispositum, Weichbild. *art.* 119. Berl. *p.* 5. C. 50. licet quodammodo dissentiat Carpzov. *p.* 4. *C.* 36.

def.

def. 4. cujus tamen ſententia non adjuvatur annexo præjudicio. Mores igitur locorum hac in re veniunt attendendi.

XXVII. Denique attendendum, quod pavonum & columbarum etiam ſit fera natura, licet quoddam hujusmodi animalium genus præ aliis magis ſit ferum, adeoque in eo idem obtineat, quod in avibus majoribus; aliud vero ſit manſuetius, & ex conſuetudine evolare & revolare ſoleat. *d.* §. 15. Hæc animalia itidem eo usque noſtra intelliguntur, donec animum revertendi habeant, *d.* §. 15. & horum, nec non apum, fit furtum. add. Carpzov *p.* 4. *c.* 36. *d.* 4. *&* 5. *l* 8. §. 1. *ff. fam. herc.* Hodie juxta Ordinat. Provinc. non cuilibet, columbas alere, permiſſum eſt, ſed juxta modum agrorum, quos quis poſſidet, certus quoque columbarum numerus eſt conceſſus.

pavonum & columbarum.

Hodiernus uſus.

XXVIII. Occupatio bellica ſeu captivitas eſt, qua res & perſonæ hoſtium, in bello capientium fiunt, §. 17. *I. de* R. D. Pertinent autem ad milites ſingulos non niſi ea, quæ in dimicatione, & liberis excurſionibus capiuntur: ea vero, quæ non tam a ſingulis, quam a toto exercitu occupantur, ſpectant ad eum, cujus auſpiciis bellum geritur. Vid. Grot. *de I. B. & P. l.* 3. *c.* 6. *num.* 12. Quandoque & militibus omnis præda promittitur, ut eo reddantur alacriores. Vid. *Reuter-Beſtallung zu Speyer de Anno* 1570. *art.* 96. Notandum

2.) *Occupatio bellica.*

quoque hic est, quod personas hostium attinet, inter Christianos generali consuetudine receptum esse, ut capti in bello libertatem non amittant, sed præstita victori certa, pro cujuslibet, qualitate pecunia s. lytro, redeundi veniam impetrent, aut alias, captivorum hinc inde mutua qs. permutatione, fiat liberatio.

Jus postlimii. L. 49. ff. t. 15. de capt. & de postlim & redemt. ab host.

XXIX. Si vero ea, quæ ante hostes occuparunt, recipiantur, postliminii jus obtinet, ita nim ut res quidem immobiles & jura, ad priores revertantur dominos; personæ vero captæ libertatem suam recipiant; aliæ autem res mobiles capientibus in prædam cedant *l.* 7. *l.* 16. *l.* 19 *pr.* & *l.* 28. *ff. d. capt.* & *postlim.* & *red. ab. hostib.* § 5. l. *quib. mod. jus part. pot. solv.* vid. Grot. *d. tr. l.* 3. *c* 9.

3.) *Inventio.*

XXX. Inventio est rerum inanimatarum mobilium, quæ nullius sunt, occupatio, veluti lapillorum, gemmarum, margaritarum & similium &c. quæ in littore maris inveniuntur §. 18. *J. de R. D.* Hodie vero uti jus in littoribus quodammodo ad Regalia refertur; ita etiam, quæ in littoribus inveniuntur, & jus apprehendendi res, quæ in nullius dominium juxta naturam suam pervenere, ex plenitudine potestatis Principes, ad augendum fiscum, sibi licite adscripserunt. Vid. Syntagm. nostr. Feud. *cap* 6. *aph.* 7. & 22. Stipman. *de jur. marit. Part. II. cap. IV. n.* 248. *seqq.* Gryphiander. *tr. de insul. cap.* 31. *Preussisch Land-R. l.* 2. *tit.* 1. *art.* 3. §. 3.

Hodiernus usus.

XXXI. Acceſſio eſt, qua, ex natarali ratione, id quod rei, quam tenes, accedit, tibi acquiritur: eſtque vel naturalis; vel artificialis ſ. induſtrialis; vel fortuita. *Acceſſio*

XXXII. Acceſſio naturalis 1.) accidit, ſ. provenit ex animalibus noſtris, qualis eſt fœtus: quæ enim ex animalibus, dominio tuo ſubjectis, nata ſunt, tibi acquiruntur. §. 19. *I. d. t. l. 6. ff. de A. R. D.* *naturalis 1. per fœturam*

XXXIII. 2.) Acceſſio naturalis eſt, quæ provenit ex intrinſeco quodam incremento: ita 1. quod per alluvionem argo tuo flumen (*quod qs. cenſitoris vice fungitur l.* 30. §. 3 *ff. d. t.*) adjecit, tibi acquiritur. Eſt autem alluvio incrementum latens, quo aliquid argo noſtro ita paulatim adjicitur, ut intelligi non poſſit, quantum quoquo temporis momento adjiciatur; quod nobis aut rei noſtræ acquiritur, propterea, quod a nullo vindicari poſſit, quia, unde veniat, neſcitur §. 20. *I. de R. D. l.* 7. §. 1. *ff. de A. R. D.* Obtinet vero hoc jus, quando flumen, vel rivi publici (*gemeine Bäche*) aliquid adjiciunt. Vid. Joh. Oettinger. *tr. de jur. & controvers. limit. l.* 1. *c.* 12. & *l.* 2. *c.* 2. *n.* 16. Noe Meirer. *tr. vom Jagt-Forſt-und Waſſer-Recht. part.* 5. Baptiſta Aym. *tr. de alluv* Grot. *d. tr. l.* 2. *c.* 8. *n.* 12. Ah. Fritſch. *jus fluviat.* *2. alluvionem.*

XXXIV. Quæ vero vi fluminis, non latenter, ex alieno, prædiis noſtris adjiciuntur, nobis *quo pertinet etiam coalio.*

bis non acquiruntur, nisi coaluerint, arboresque adductæ radices egerint. §. 21. *l. d. t. l.* 7. §. 2. *ff. de* A. R. D.

ac insula nata; XXXV. Accedit 2. vicinis agris insula in flumine nata. Hæc si mediam partem fluminis teneat, communis est eorum, qui ab utraque parte fluminis prope ripam prædia possident pro modo latitudinis cujusque prædii, quæ prope ripam sit. si alteri proximior sit, eorum est tantum, qui ab ea parte prædia prope ripam possident. §. 22. *I. d. t. l.* 7. §. 3. *ff. eod.* vid. Oetting. *d. tr. Lib.* 2. *cap.* 3. *hodiernus usus.* Hodie plerisque in locis Romani Imperii jus civile, quoad insulas in flumine publico natas, vigere, tradit Oetting. *d. tr. Lib.* 2. *cap.* 3. *n.* 4. *&* 7. *it. Lib.* 1. *c.* 12. *n.* 48. add. Heig. *Lib.* 2. *q.* 49. Scheffer. *Lib.* 2. *q.* 17. Alicubi vero insulas privatis non acquiri, sed ad Principes pertinere, item tradit Oeting. *n.* 10. *&* 11. & latius exponit Gryphiand. *tr. de insul cap.* 11. 12. *&* 13. nec non speciatim docent de insulis in Rheno natis Meurer. *d. tr. art.* 5. *fol.* 102. de insulis in Elect. Saxon. Carpzov. *p.* 2. *C.* 31. *def.* 13. de insulis in Gallia, Christineus 4. *decis. Belgic.* 86. *n.* 6. de Hollandiæ & vicinarum regionum, Grot. *Lib.* 2. *de I. B. & P. c.* 8. *n.* 9. Non ineleganter hæc diversa jura conciliare intendit Simon von Levven *censur forens.*

theo-

theoret. pract. Lib. 2. c. 4 n. 12. dum ſcribit: *Quid moribus harum, vicinarumque regionum, de alluvionibus juris ſit, propter conſuetudinem & rerum judicatarum diverſitatem, quibusdam dubium videtur: Quorum alii concedunt, alluviones, ut ſequelas & appendices fluminum, eſſe ſolius fiſci: Alii contra negant, ut videre eſt apud* Grot. introd. Lib. 2. c. 9. v. *in Holland. Qua in re diſtinguendum nobis videtur inter inſulas in flumine ſeorſim, ſeu ſeparatim ab agris, natas, quas quidem ejusdem juris eſſe cum ipſis fluminibus, certum eſt, l. 1. §. 7. ff.* de *flum. ac proinde, cum flumina publica Principis dominio adſcripta, interque regalia relata ſint, conſequens etiam eſt, ejusdem incrementa ad Principem s. fiſcum pertinere, aut ad eos, qui jure, ſibi a Principe conceſſo, gaudent: Alias vero alluviones, & agrorum adjacentium acceſſiones, etiamnum nobis & rei noſtræ,* juxta §. 20. & 21. I. de R. D. *acquiri, nihil vetat. Atque ita interpretanda & diſtinguenda ſunt, quæ legimus apud* Crotium introd. *Lib* 2. *cap.* 9. *& de I. B. & P. Lib. 2. c. 8.* Chriſtin. *volum 4 de 64. num 7.* Zipæum *notit. jur. bell. tit. de jur. ſiſc. vers Res commun.* Perez. *ad Cod. tit. de alluv. n. 8.* Hæc ille

Non si agrum circumfluat aqua.

XXXVI. Si vero insula ita nata fuerit, ut agrum alicujus circumfluat aqua, tunc caussa proprietatis non mutatur, sed ager prioris domini permanet. § 22. *in f. I. de R. D. l.* 30. §. 2. *ff. d. A. R. D.*

denique 3. alveum derelictum.

XXXVII. 3.) Quando naturalis alveus vetus, a flumine, ad aliam partem fluente in universum derelinquitur; tunc vetus iste alveus eorum est, qui prope ripam ejus prædia possident, pro modo latitudinis cujusque agri, qui prope ripam sit: novus autem alveus ejus juris esse incipit, cujus ipsum flumen est, i. e. publici. §. 23. *I. d. t. l.* 7. §. 5. *ff. de A. R. D. l.* 1. §. 7. *ff. de flum.* Quodsi, post aliquod tempus, ad priorem alveum reversum fuerit flumen: Iste novus alveus, jam iterum derelictus, itidem eorum esse incipit, qui prope ripam ejus prædia possident, si strictam juris rationem sequamur: attendendæ tamen sunt hac in re circumstantiæ & æquitas, ut aliquando priori domino iste ager, a flumine occupatus, & jam iterum relictus, restituatur. *l.* 7. §. 5. *ff. d. t.* vid. Aym. *d. tr. de alluv.* Hodie etiam, quæ de acquisitione alvei deserti diximus, obtinere, petet ex Carpzov. *part.* 3. *C.* 31. *d.* 14. *&* 15. Joh. a Sande *decis. Fris. Lib.* 5. *tit.* 2. *def.* 1. *&* 2. Alicubi vero alveum, a flumine

Hodiernus usus.

mine derelictum, fiscalibus bonis annumerari, tradit Gryphiander *d. tr. de insul. cap. 11. num. 45.*

XXXIIX. Aliter res se habet, si ager solum inundatus fuerit, flumine imbribus vel nivibus adaucto; tunc inundatio fundi speciem & proprietatem non mutat, sed, recedente aqua, ejus manet, cujus ante fuit. §. 24. *I. de R. D. d. l. 7. §. 6. ff. de A. R. D.* *Non si ager inundatus.*

XXXIX. Accessionem artificialem, seu industrialem, vocamus, qua, facto hominis interveniente, juxta casuum & objectorum diversitatem, aliquando rei nostræ opera aut res aliena, aliquando operæ nostræ res aliena, quam tenemus, & circa quam operam adhibuimus, cedit: & sunt hujusmodi accessionum genera septem: 1.) specificatio, §. 25. *I. d. t.* 2.) adjunctio, §. 26. 3.) inædificatio, §. 29. & 30. 4.) plantatio, §. 31. 5.) satio, §. 32, 6.) scriptura, §. 33. 7.) pictura, §. 34. *Artificialis accessio.*

XL. Specificatio est, qua quis ex aliena materia novam speciem conficit; ut si quis ex alieno auro vel argento vas aliquod fecerit: & tunc distinguitur ita, ut, si materia adhuc prævaleat formæ artificiali additæ, is videatur dominus speciei effectæ, qui materiæ dominus est: si vero forma ista artificialis prævaleat materiæ: is potius intelligatur dominus, qui speciem istam indidit. Colligitur autem, quid prævaleat, ab externo signo; *nimirum 1. Specificatio,*

nim. si ista species, seu corpus, ad priorem rudem materiam reduci potest, prævalet materia, & tanquam potentior, formam ad se trahit. add. *l.* 24 *ff. de A. R. D. l.* 78. § 4 *ff. de leg.* 3. sin vero non potest reduci, prævalet forma: adeoque tunc materiæ ita consumtæ, ut ad pristinam existentiam, & rudem formam reverti non possit, non habetur in addictione dominii ratio *l.* 27. §. 1. *ff. de A. R. D.* sed novæ duntaxat speciei, indeque ei addicitur, cujus facta ea res in rerum natura esse cœpit. *l.* 3. § 21. *ff. de acquir. vel am. poss.* vid. *d.* §. 25. *I. d. t.* add. Grot. *introd. Lib.* 2. *cap.* 8. *pr.* qui sibi ipsi contrarius videtur. *tr. de I. B. & P. Lib.* 2. *c.* 8. *n.* 19.

Quid si ex sua materia & aliena quis speciem fecerit.

XLI. Sed quid si partim ex sua materia, partim ex aliena, speciem aliquam quis fecerit, veluti ex sua lana & aliena vestimentum? dubitandum non est, hoc casu eum esse dominum, qui fecerit, cum non solum operam suam dederit, sed & partem ejusdem materiæ præstiterit. *d.* §. 25. *I. d. t.* add. §. 27. *eod.* ubi de confusione agitur.

Priori materia domino competunt actiones tum contra m. f. tum contra b. f. specificantem.

XLII. Competit tamen eo casu, quo speciei dominium specificanti acquiritur, priori domino materiæ actio contra illum, & quidem, si mala fide ex aliena materia quis speciem confecerit, datur actio ad ex hibendum & rei vindicatio, tanquam contra eum, qui dolo desiit possidere, *l.* 12. § 3. *ff. de ad exhib.* præterea competit condictio furtiva *l.* 13. *ff. de condict.*

condict. furt. & actio furti. *l.* 52. §. 14. *ff. de furt.* Si vero bona fide ex re aliena quis speciem confecerit, conveniri potest actione in factum *arg. d. l. & l.* 23. §. 5. *ff. de rei vind.* Porro eo casu, quo ad dominum materiæ pertinet confecta species, competit specificanti & possidenti retentio speciei & exceptio doli, usque dum pretium operæ vindicans dederit, *arg. d. l.* 23. §. 4 *ff. de R. V.* modo specificans b. f. possessor fuerit: nam scienti, alienam materiam esse, potest objici culpa, quod temere speciem confecerit ex materia aliena, *arg.* §. 30. *inf. I. de R. D.* *Aliquando retentio datur.*

XLIII. Adjunctio est, qua rei nostræ principali, ejus augendæ, reficiendæ, ornandæve gratia, sive bona, sive mala fide, res aliena jungitur & accedit ita, ut non nova species conficiatur: & tunc, quod additum est, cedit toti. *l.* 26. §. 1. *ff. de A. R. D. l.* 19. §. 13 *ff. de aur. & arg. leg.* §. 26. *I. d. t.* Nihilominus autem is, qui dominus fuit rei adjunctæ, alteri jam accessionis vice acquisitæ, habet actionem contra novum illum dominum, cui ista particula acquisita est; & quidem adversus eum, qui surripuit, furti actionem, & condictionem furtivam. *d.* §. 26. *I de R. D.* junct. §. 2. (*al.* 3.) *I. vers. nam qui sciens de usucap.* Datur etiam actio ad exhibendum & utilis rei vindicatio. *arg. l.* 12. §. 3. *& l.* 9. §. 2. *&* 3. *ff. ad exhib.* Adversus b. f. possessorem competit actio in factum *l.* 2. §. *2 Adjunctio*

§. 5. *ff. de R. V.* Si vero quis ſuam rem rei alienæ junxerit, & dominus hanc vindicet, competit jus retentionis, & exceptio doli poſſidenti, uſque dum pretium ejus, quod adjunctum eſt, ſolvatur. *d. l* 23. §. *4 d R. V.*

Alia ratio eſt confuſionis. XLIV. Alia eſt ratio confuſionis, cum materiæ liquidæ, aut liquefactæ, ita miſcentur & confunduntur, ut una ingrediatur alteram, & viciſſim alterius partes in ſe recipiat, unde exiſtit ipſius corporis, quod ex confuſione fit, conſolidatio. Hæc eſt aut ejusdem generis materiaru[m] aut diverſi: alia iterum, quæ mutua dominorum voluntate & ſcientia; alia, quæ fortuito, & altero dominorum ignorante, facta eſt. Illo caſu, quia nova ſpecies non fit, communio conſtituitur, pro rata parte materiæ, quæ cujusque ante confuſionem fuit: ita tamen, ut & pretii ratio habeatur, ſi unius pars melior, aut pretioſior fuit *l. 3 § ult. l 4. l. 5. ff. de R. V.* Hoc vero caſu, ſi ſpecies prævalet, obtinet id, quod ſupra de ſpecificatione dictum, *l 5 § 1. ff. de R. V:* ſi vero non prævaleat, ſed res confuſæ deduci & ſeparari poſſint, cuilibet domino materia, quæ ante confuſionem ejus fuit, reſtituitur, *d. l. 5. §. 1. ff. de R. V. l. 12. § 1. ff. de A. R D.*

nec non commixtionis. XLV. Simili ratione ſe res habet in commixtione, qua res ſolidæ ita commiſcentur, ut inde totum fiat per aggregationem; & quidem ſi v. g. frumentum Titii cum frumento

tuo

tuo mistum fuerit, voluntate vestra, comune est frumentum. Quodsi casu, id mistum fuerit, vel altero ignorante, non inducitur communio; sed si ab alterutro vestrum totum illud frumentum retineatur, in rem quidem actio, pro modo frumenti cujusque, competit, arbitrio autem judicis continetur, ut non solum attendat, quot quisque modios ante permixtionem habuerit, sed etiam iste æstimet, quale cujusque frumentum fuerit: ut, cum grana adeo accurate seligi nequeant, illi, qui melius habuit frumentum, plus; qui deterius, minus adjudicetur. § *28. l. d. R. D.*

XLVI. Præterea junctura alia dicitur ferruminatio alia adplumbatura. Ferruminatio (*die Anschweissung*) est, qua metalla ejusdem generis, formata, vel non formata, sine interventu alterius materiæ, consolidantur: ut si ferrum ferro: brachium æreum, æreæ statuæ jungatur. Adplumbatura (*die Læthung*) est, qua duæ, ejusdem vel diversi generis, res, per dissimilem materiam, aut non per se invicem, sed per quoddam interveniens, coagmentantur vel conjunguntur: ut si vasi figulino ansa & operculum argenteum; item si plumbo, clavo, glutine, vel simili modo, brachium statuæ jungatur. Et quidem, si vel ferruminatione vel adplumbatura, res aliena meæ jungatur, veluti toti integrali, distinguendi sunt duo casus. Si enim 1.) rei principali ita accedat aliquid, veluti pars

Adjunctionis species sunt ferruminatio & adplumbatura.

inte

integralis, tunc illa accessio cedit principali, & pertinet ad modum acquirendi, qui dicitur adjunctio *l.* 27. *pr.* & §. 2. *ff. de A. R. D.* sin vero 2.) neutra res alteri ita accedat, prioris domini res manet, quia separari potest. *d. l.* 27. *pr.* & §. 2. *l.* 12. §. 1. *eod. l.* 23. §. 5. *l.* 5. §. 1. *ff. de R. V.*

g. Inaedificatio.

XLVII. De inaedificatione est regula generalis: Omne, quod solo inaedificatur, solo cedit §. 29. *I. d. R. D. l.* 7. §. 10. *ff. de A. R. D. l.* 39. *pr. ff. de rei vind.*

Unde, ex aliena materia in suo solo aedificans, est dominus aedificii: Competunt tamen domino materia actiones. L 47, ff. t. 3. de tigno juncto.

XLVIII. Cum igitur in suo solo aliquis ex aliena materia aedificaverit, ipse intelligitur dominus aedificii: ne aedificia rescindi, necesse sit. Competit autem domino pristinae materiae, si b. f. quis materiam junxerit, extante aedificio, de jure civili, actio de tigno juncto, ut duplum pretii pro ista materia praestetur. *d.* §. 29. *l.* 23. §. 6. *ff. de R. V.* Hodiernis autem moribus solum simplum restituendum venit, nisi singulare interesse auctor probare possit. Diruto aedificio materia ad pristinam causam refertur, & potest dominus eam vindicare & ad exhibendum agere, etiamsi post tempus usucapionis dissolutum sit aedificium. *l.* 23. §. *fin. l.* 59. *ff. de R. V.* nisi jam duplum s. pretium rei sit consecutus. Sin autem m. f. quis junxerit cohaerente materia, datur itidem actio de tigno juncto in duplum, s. ad pretium & interesse praestandum, ac praeterea actio ad exhibendum, & rei vindica-

dicatio, quia dolo desiit possidere *l.* 1. *pr.* & § 2. *l.* 2. *ff. de tigno junct. l.* 23. §. 6. *de R. V.* Diruto ædificio, adhuc potest ipsa res vindicari, licet m. f. possessor jam ante æstimationem & interesse restituerit. *d. l.* 2. *ff. de ting. junct.*

XLIX. Ex diverso, si quis in alieno solo ex sua materia ædificaverit, illius fit ædificium, cujus & solum est. §. 30. *I. d. t. l.* 7. §. 12. *l.* 28 *de A. R. D.* Is vero, qui ædificavit, vel 1.) est in possessione ædificii, & si dominus soli ædificium petat, nec solvat pretium materiæ, & mercedes fabrorum, poterit per exceptionem doli mali repelli, si nescivit alienum esse solum: nam scienti potest objici culpa, quod temere ibi ædivicaverit *d.* §. 30. Ex æquitate tamen & m. f. ædificanti concedendum est, ut sine dispendio domini areæ tollat ædificium, quod posuit. *l.* 37. *ff. de R. V. l.* 5. *C. eod.* add. *l* 38. *ff. de pet. hered.* Vel 2. non est in possessione, & extante ædificio, ne quidem is, qui b. f. ædificavit, jur. Rom. actionem habet, qua pretium materiæ & impensas petat *l.* 48. *ff. de R. V. l.* 33. *de condict. indeb.* Moribus vero nostris, & bona & mala fide ædificantem etiam impensas, non modo per exceptionem retinere, sed & per actionem petere posse, putat Zipæus. *notit. jur. Belg. tit. de R. V. & A. R. D.* Grænevveg, *d. LL. de abrogat. ad. d.* §. 30. *I. de R. D.* aliter statuit. Carpzov. *P.* 3. *C.* 31. *d.* 10.

Inædificatum vero alieno solo huic cedit: Competunt tamen itidem alteri actiones.

d. 10. Diruto forte ædificio, ad pristinum dominum materia redit, & non solum is, qui bona fide ædificaverat, materiam vindicare potest, sed & qui mala fidei possessor fuerat, dum ædificabat, *d.* §. 30. *I. d. t.* junct. *l.* 2. *C. de R. V.*

4. *Plantatio,* L. De plantatione itidem similis obtinet regula; quod scilicet planta ejus sit, cujus est solum, in quo posita, modo cum terra coaluerit, & radices egerit: ante enim, quam radices egerit, illius permanet, cujus fuerat. §. 31 *I. d. t. l. 7. § 13. ff. d. A. R. D.* Hinc, si vicini arbor ita terram meam presserit, ut in meum fundum radices solum egerit, mea fit arbor: & prope confinium posita, si etiam in vicinum fundum radices egerit, communis est, pro regione cujusque prædii *dd. text.* quod tamen moribus vix observatur, seu attenditur.

5. *Satio,* LI. Qua ratione plantæ solo cedunt, eadem quoque ratione frumenta, quæ sata sunt in solo alieno, isti cedunt. §. *32. d. t. I. d. R. D. l. 9. pr. ff. de A. R. D.* Competit tamen ei, qui alienum fundum sua impensa consevit, vel in eo plantavit, exceptio vel actio, ut dominus, qui fundum istum vindicat, vel tenet cum fructibus, ratione impensarum ipsi satisfaciat *dd. text. & l.* 23. *&* 4. *ff. de R. V.*

6. *Scriptura.* LII. Ratione scripturæ, itidem chartis, membranisve cedunt, quæ in iis scripta §. 33. *I. d. R. D.* add. *l.* 9. §. 1. *ff. de A. R. D.*

LIII.

Pictura.

LIII. In pictura, ob singulare artificium, s. artis privilegium, singulariter obtinet, ut pictura tabulam ad se trahat. vid. §. 34. *l. de R. D. l.* 9. §. 2. *ff. d. A. R. D.* Unde, si pictor possideat, datur domino tabulæ actio ad petendum pretium tabulæ: si vero dominus possideat, pictor quidem vindicare potest picturam suam, sed dominus juste eam retinet, usque dum ratione tabulæ ipsi satisfactum *d. l. text.* add. *l.* 23. §. 3. & 4 *ff. de R. V.* Hoc quod de pictura diximus, etiam moribus nostris in scriptura obtinere volunt ita, ut etiam charta cedat scripturæ. Grot. *introd. l.* 2. *c.* 8. Mynſ. *ad I. h.* Schulz. *ad* §. 33. *de R. D.*

Præterea b. f. fundum alienum colenti cedunt fructus.

LIV. Porro accessio quædam est ratione rei alienæ, præprimis naturalis, quandoque industrialis, qua nim. b. f. possessor omnes fructus, quos ex re, non aliter sciens, quam rem esse suam, percipit, acquirit pro cultura & cura, justa opinione domini, & perinde ut a domino adhibita. §. 35. *l. de R. D. l.* 48 *ff. de A. R. D.* nulla distinctione facta, cujus conditionis sint fructus: quod & usus probat, teste Rebuffio *ad Constit. Reg. de fruct. ad art.* 1. Johan. a *Sande l.* 5. *dec. Fris. tit.* 15 *de* 1. Joh. Schneidevv. *ad. d.* §. 35. *num.* 5. Si vero dominus postea superveniat, & fundum vindicet, extantes, una cum fundo, repetere potest. *d.* §. 35. *l.* 22. *C. de R. V.* secundum usum receptum etiam id, quod ex consumtis est lucratus, seu quantum ex iis est locupletior

num. f. possessori.

factus. Hartman. Pistor. *l. 4. q. 25. & 26. n.* 19. Carpzovi *p. 3. c. 33. d. 28.* Cæterum, qui alienum fundum sciens, & ita mala fide, possedit, non tantum fructus extantes, sed etiam perceptos, eosque, quos diligens paterfam. percipere potuisset, cum ipsa re, restituere tenetur, deductis solum impensis necessariis, *d. §. 35. I. de R. D. l. 22. C. de R. V. §. 2. J. de off. jud.*

Usufructuarius etiam acquirit fructus.

LV. Præterea sciendum, quod usufructuarius quoque, item colonus, ex re aliena fructus percipiant, & suos faciant, sed ex voluntate domini. §. 36. 37. *& 38 d. t. I d. R. D.*

Fortuita accessio.

LVI. Fortuita accessio est thesauri, in fundo nostro forte fortuna inventi *l. 63. § 1. & 3. ff. de A. R. D. l. un. C. de thesaur.* Et quidem, si quis ipse in proprio loco, data licet opera, absque tamen magicis artibus, invenerit thesaurum, ipsius est totus. §. 39. *I. de R. D. arg. l. 63. pr. & §. seqq. ff. de A. R. D.* At si quis in alieno loco, non data opera, invenerit, dimidium thesauri inventi domino soli, & alterum dimidium inventori cedit, add. *Constit. Elect. p. 2. C. 53. ubi* vid. Carpz. Sin autem alius data opera in alieno fundo thesaurum invenit, totus domini est *d. l. un. C. de thesaur.*. Est autem thesaurus quædam vetus depositio pecuniæ, cujus non extat memoria, ut jam dominum non habeat, *l. 31. §. 1. ff. de A. R. D.* Quando igitur saltem probabiliter constat de domino pecuniæ,

non

non acquiritur quicquam inventori, sed tota domino ejusve heredi restituenda. Carpxov. *de Const.* 53. *d.* 7. *n.* 4. Volunt non nulli, thesaurum ad fiscum pertinere. Grot. *de jur. bell. & pac. l.* 2. *c.* 8. *n.* 7. Peregrin. *de jur. fisc. l.* 4. *c.* 2. verum res judicatæ hac de re variant, ut videre est apud. Christineum *vol.* 5. *decis.* 16. & 17. Gregor. Tholos. *Synt. l.* 3. *c.* 11. *num.* 6. Grot. *introd. l.* 2. *c.* 4. In dubio itaque contra fiscum respondendum, & jus commune Romanum attendendum. Carpzov. *d. l.*

Ex voluntate domini in alium transfertur dominium 1. traditione.

LVII. Ex domini prioris voluntate in alterum transfertur dominium, vel ita, ut in personam certam voluntas conferatur. §. 40. & *seqq. I. de rer. divis.* vel in personam incertam. §. 45. (*al. ed.* 46.) *I. d. t.* Prius fit per traditionem, quæ est actus, quo dominium ab eo, qui habet potestatem, & animum quid transferendi, in alium accipientem transfertur, *d.* §. 40. *I. l.* 9. §. 3. *ff. de A. R. D.*

Hujus requisita.

LVIII. Requiritur ergo 1.) ut tradens habeat potestatem transferendi, seu alienandi. *pr. I. quib. alien. lic. vel non.* 2.) ut habeat animum transferendi, qui exprimitur per titulum sau causam, ad transferendum dominum habilem. *d.* §. 40. 3.) ut fiat traditio vacuæ possessionis & alter rem accipiat *l.* 50. *l.* 46. & 47. *ff. de R. V. l.* 36. *ff. de A. R. D.* atque isthæc traditio & apprehensio ad acquirendam possessionem semper est necessaria, *l.* 23. *pr. ff. de*

acquir. vel amit. poss. licet dominium aliquando ex speciali legis dispositione, etiam sine traditione acquiratur. *l. 80. ff. de leg. 2. l. 44. §. 1. ff. d. leg. 1.*

Discernenda est promissio ab ipsa constitutione.

LIX. In causa itaque seu titulo consistit promissio seu obligatio, & jus ad rem. *l. 3. pr. ff. de O. & A. l. 126. §. 1. ff. de verb. obl.* per traditionem vero ipsum dominium constituitur & acquiritur. *l.* 20. *C. de pact.* add. Syntagm. nostr. Feud. *cap.* 7. *aph.* 2. Illud, quoad, traditionem ex caussa emtionis, singulare est, quod dominium non transeat per solam traditionem, nisi quoque pretium rei emtæ venditori sit solutum, vel alio modo ei satisfactum, vel etiam venditor fidem de pretio expresse habuerit. §. *41. I. de R. D. l.* 19. *ff. de contrah. emt. l. 5. §. 18. ff. de tribut. action.*

Traditio alia est propria, alia analogica.

LX. Est vero traditio alia propria, rerum scil. corporalium. *l. 43. §. 1. ff. de A. R. D.* alia analogica, rerum nim. incorporalium, quæ licet per se tradi nequeant, *l. ult. ff. de servit.* cum rebus tamen, quibus inhærent, traditis, vel patientia domini, alium re sua uti patientis, & ipsæ ut qs. possessæ, sic etiam qs. traditæ censentur, *d. l. ult. it. l. 11. §. 1. ff. de publ. in rem. act. l. 3. pr ff. de usufr. l.* 1. *§. ult. de servit. rust. præd. l. 6. §. 1. ff. si servit. vind. l. 3. §. 2. ff. de action. emt*

Modi tradendi vel

LXI. Propriæ traditionis modi, per quos acquiritur, sunt vel veri, nim. cum res de

manu

manu in manum nobis traditur, qui modus, maxime proprius, mobilibus rebus competit, *l. 3. §. 3. in fin. ff. de acquir. vel amitt. poss.* vel ficti, scil. 1.) cum res brevi manu traditur, *l. 43. §. 1. ff. de jur. dot.* ut si quis rem suam alteri locatam, commodatam, depositam, &c. postea permittat, ex causa venditionis vel donationis, apud ipsum permanere: tunc enim fingitur, ac perinde est, ac si res mea v. g. deposita, mihi reddita, & a me illi vicissim, ex emtionis similive titulo, tradita sit. vid. *l. 9. §. 5. ff. de A. R. D. l. 21. pr. ff. de acquir. vel amitt. poss. l. 18. ff. de præcar. l. 6. ff. de donat. l. 62. pr. ff. de evict. l. 15. ff. de reb. cred. l. 9. §. 5. ff. de A. R. D.* Huc etiam pertinet, cum quis constituit, se rem, ante suam, nunc alieno nomine possidere. vid. *l. 18. pr. l. 21. pr. & §. 3. ff. de acquir. vel amitt. poss. l. 77. ff. de R. V. l. 28. C. de don. §. 42. I. de R. D.* Tiraq. *tract. de const. possess.* 2.) cum langa munu res traditur, vel propius demonstrata, vid. *l. 79. ff. de solut. l. 1. §. 21. l. 51. l. 18. §. 2. ff. de acquir. vel amiit. poss.* vel e longinquo. *d. l. 18. §. 2. verb. in mea turre.* Aliquando symbola quædam adhibentur, rem repræsentantia: veluti. si quis traditione clavium res inclusas, §. 44. (*al. edit. 45. I. de R. D. l. 9. §. 6. ff. de A. R. D. l. 74. ff. de contrah. emt l. 1. §. 21. in fin. de acquir. vel amitt. poss.* traditione instrumenti, h. e. documenti litterarii, res isthoc *veri, vel ficti.*

instrumento descriptas, cuidam tradidisse subintelligitur. *l. 1. C. de donat. l. 77. ff. de R. V.* Sic etiam consignatione rei emtæ qs. traditio fieri solet, quando nimitum per eandem, venditione jubente, emtor merces suas emtas, tanquam sibi traditas, ab aliarum mercium numero segregat. *l. 14. §. 1. ff. de peric. & commod. rei. vend.*

2. jactu missilium (vid. §. 58. supra) LXII. In personam incertam collata voluntas domini, transfert rei proprietatem, quando quis missilia jactat in vulgus: ignorat enim, quid quisque excepturus sit, & tamen quia vult, quod quisque acceperit, id ejus esse statim eum dominum efficit. §. 45. (*al.* 46.) *I. de R. D. l. 9. §. 7. ff. de A. R. D.* Simili ratione, si rem pro derelicto habitam, h. e. eo animo abjectam, ut dominus in numero rerum suarum eam esse nolit, quis occupaverit, dominus fit. §. 46. (*al.* 47.) *l. d. t. tot. tit. ff. pro derel.*

Alia est ratio jactus ex nave facti, LXIII. Alia est caussa earum rerum quæ navis levandæ caussa, tempore naufragii ejiciuntur, quæ prioris dominii manent, quia palam est, non eo animo illas ejici, quod quis eas habere non velit, sed quo magis, cum ipsa navi periculum maris effugiat; qua de caussa si quis eas fluctibus expulsus, vel etiam in ipso mari nactus, lucrandi animo abstulerit, furtum committit. §. *ult. I. de R. D. l. 43. §. 11. ff. de furt. l. 8. ff. ad L. Rhod. de jact. l. 21. §. 1. & 2. ff. de acquir. vel amitt. poss.* Unde etiam

etiam naufragorum bona dominis esse relinquenda, & fisco non deferenda, constitutum est in *l.* 1. *C. de naufr. auth. navigia. C. de furt. P.H.O. art.* 218. add. Stipmann. *de jur. marit. p.* 5. *c.* 1.

LXIV. Multo magis res casu amissæ; v. c. quæ de rheda currente cadunt, dominorum permanent, nec ad inventores pertinent. *d.* §. *ult. inf. I. de R. D.* Si tamen quis tulit, redditurus ei, qui desideraßet, furti non obligatur; & solent plerique libellum proponere, seu per proclamationem publicam significare, se rem aliquam invenisse, & reddituros ei, qui desideraverit, & dominium probaverit. *l.* 43. §. 8. *ff. de furt.* & tunc inventionis præmia non quidem peti, sed sponte oblata, aut promissa, accipi poßunt, *d. l.* 43. §. 9. *de furt.* conf. *l.* 15. *ff. d. P. V.* Quod vero post libellum propositum, vel publicam proclamationem, nemo appareat, qui rem inventam repetat; communiter inventori, elapso tempore, quod præfigi domino solet, addicunt, monentes, divitem pie facturum esse, si in usus & alimoniam pauperum converterit. *arg. auth. omnes peregrini C. commun. de success.* Carpzov. *p.* 3. *C.* 31. *d.* 18. *num.* 7. jure Saxon. duæ partes fisco, tertia inventori cedit. Carpzov. *d. l. n. ult.* add. *Land-R. art.* 29. & 37. Sin proclamatione hac neglecta, lucri sui causa, rem inventam occultet clanculum, vel a se repertam, domino priva- *ut & rei casu amissa.*

tim publiceque inquirente, inficias eat inventor, furti se obstringit, & pro ratione circumstantiarum, si postea patefacta fuerit inventio, punitur. *Land-R. de art.* 37. add. *l.* 43. §. 8. *ff. d. furt. c.* 6. *it. c.* 8. *c.* 14. *q* 5.

Add. *Lib.* 2. *Tit.* 1. *I. de rer. divis. & acq. ipsar. domin.*

TIT. II.
DE
REBUS CORPORALIBUS ET INCORPORAL. ITEM MOBILIBUS ET IMMOBILIBUS.

L. 1. ff. t8. de divis rer. & qual *Res corporales, incorporales.* I. Antequam reliquos modos acquirendi dominium exponamus, sciendum est, quod res, quæ in patrimonio nostro sunt, sint vel corporales, vel incorporales. Res corporales dicuntur ipsa corpora naturalia, atque ex his efformata artificialia, quæ ab aliquo externo, quo percipi possunt, sensu describuntur, quod tangi possint. §. *un. I. de reb. corp. & incorp. l.* 1. §. 1. *ff. de divis rer. & qual.* Incorporales sunt relationes, seu qualitates quædam morales, quas jus, circa personas & res corporales, produxit, unde *dd. text.* dicuntur *in jure consistere*, & e contrario describuntur, quod tangi non possint, ut servitutes, obligationes &c. *dd. text.*

Res mobiles, II. Porro res distinguuntur in mobiles & immobiles. *l* 15. §. 2. *ff. de re jud.* quæ distinctio, licet propria spectet ad res corporales,

les, per analogiam tamen aliquando etiam ad jura, seu res incorporales, accommodatur! Res mobiles sunt, quæ manentes integræ vel salvæ, de loco suo moveri, ac in alium transferri commode possunt: sive principium motus in ipsis natura sit, ut sunt equi, boves, oves; sive ab alio moveantur. *l.* 93. *ff. de V.S.* Non autem satis constat inter Interpp. quid dicendum sit de mercibus in tabernis, nec non lectis in diversoriis: qua de re consulas Menoch. *l.* 4. *præsumpt. c.* 137. *n.* 4. Coler. *dec.* 286. *n.* 164. Berlich. *p.* 3. *concl.* 30. *n.* 22. & *p.* 2. *concl* 29. *num* 39. Carpzov. *p.* 3. *C.* 24. *d.* 9. & 10. Richter. *de success. sect.* 4. *membr.* 2. *num.* 13. addi etiam potest rescript. Elect. Sax. quod citat Berlich. *de conclus.* 29. *n.* 8. item de molendinis navalibus vid. Syntagm. nostr. Feud. *cap.* 6. *aph.* 11. nec non de alveis apum Cueva. *decis.* 26 *n.* 34.

III. Res vero immobiles sunt vel naturaliter, vel civiliter tales. Naturaliter immobilis est res corporalis, quæ natura sua moveri nequit; ipsum nim. solum, fundus, ager, aut solo natura arteve firmiter cohærens. Civiliter pro re immobili habetur aliquando, certis in materiis, res corporalis, natura mobilis, quæ ad rem quandam immobilem pertinet ita, ut ab ista civiliter separari nequeat. Exempla legas apud Carpz. *p.* 1. *C.* 5. *d.* 19. Mev. *ad jus Lubec. l.* 3, *tit.* 5. *art.* 5. *n.* 8.

immobiles naturaliter.

civiliter;

analogicæ. IV. Porro per analogiam ex rebus incorporalibus (quæ sua natura neque mobiles, neque immobiles sunt) modo mob- modo immobilibus adnumerantur, rebus mobilibus accensentur istæ, quæ rei mobili inhærent, & ratione rei mobilis competunt, vel ad petendam rem mobilem destinatæ sunt: ut nomina personalia, & actio v. g. ex mutuo. Rebus autem immobilibus æquiparantur res incorporales, quæ rebus immobilibus inhærent, ac ratione earundem competunt; uti actiones, quibus res immobiles persequimur, & quæ alias, ob perpetuum usum immobilibus accedunt: ut jurisdictio, servitutes, reditus annui, pecunia, ex rebus hereditariis immobilibus, distinctis terminis debita, (*Erbgeld, so unbetagt ist*) vid Gail. *l.* 2. *c.* 10. Coler. *decis.* 69. *n.* 9. *& de process. exec. P.* 1. *c.* 3. *n.* 244.

Add. *L.* 2. *T.* 2. *I. de reb. corpor. & incorp.*

TIT. III.

DE SERVITUTIBUS.

Servitutis descriptio L. 8. ff. t. 1. de servit. I. Servitus in genere est jus, aliena in re constitutum, quo libertas, domino alias in re competens, adimitur ita, ut ad alterius utilitatem aliquid in suo pati teneatur, vel non facere. *l.* 15. §. 1. *ff. de servit.* §. 4. *I. de servit.*

Divisio in reales & personales. II. Ista utilitas alteri ex re aliena obvenit vel mediate, vel immediate: hinc aliæ servitutes personales, ubi utilitas ex re aliena im-

me-

mediate ipsi personæ obvenit, ut sunt usus-fructus, operæ servorum, usus, habitatio; aliæ reales, seu prædiales, ubi ex re aliena, per rem nostram utilitatem capimus, & ita proxime res ista, s. prædium alienum, prædio nostro servit. *l. 1. ff. de servit.*

III. Servitutes prædiorum aliæ sunt prædiorum rusticorum, aliæ urbanorum. Illæ dicuntur, quando prædium rusticum alienum vicini prædio rustico utilitatem præbet: hæ dicuntur, puando prædium urbanum vicino prædio urbano utilitatem præbet. Dicuntur vero prædia rustica, quæ usum rusticum habent: ut ipsi agri, ædificia ad agros colendos, fructus colligendos, & pecora habenda, spectantia *l. 211. l. 180. pr. ff. V. S.* Urbana, quorum usus est urbanus: & ædificia omnia, ad inhabitandum, commercia exercenda, exstructa *§. 1. I. de servit. l. 1. comm. præd.* junct. *l. 198. ff. d. V. S. l. 16. C. de præd. & al. reb. min.*

Servitutes real. s. prædiorum & quidem rusticorum. vel urbanorum.

IV. Potiora & frequentiora rusticorum prædiorum jura sunt hæc 1.) iter, quod est jus eundi, ambulandi, hominis per vicinum prædium ad nostrum, ipsius prædii causa *pr. I. de serv. l. 1. ff. de serv. præd. rust.*

Potiora jura prædiorum rusticorum sunt 1. iter, L 8. ff. t. 3. de serv. præd. rust.

V. 2.) Actus (*Viehtrifft*) qui est jus agendi jumentum vel vehiculum per prædium alienum ad nostrum, *d. l. 1. ff. de serv. præd. rust. & d. §. 1. I. eod.*

2. actus,

VI. 3) Via, quæ est jus eundi, ambulandi, agendi, & omnia, quæ ad nostri prædii utilita-

3. via

ta-

tatem spectant, vehendi, ducendi, ferendi, atque trahendi per prædium alienum, certam à lege determinatam habens latitudinem *l. 7. ff. l. 13. §. 2. ff. de servit. præd. rust.*

qua vel est privata. VII. Distinguitur autem via in privatam & publicam; de privata hic agitur, per agros nim privatorum concessa, qua vicinis propter prædia sua uti licet: hujus latitudo in porrectum octo, in anfractum 16. pedes continere debet *d. l. 8 ff. de serv. præd. rust.* Similiter & moribus obtinere tradunt, quod itineris servitus, cujus latitudo jure definita non est, ut plurium trium, aut quatuor sit pedum: viæ autem latitudo ad minimum octo: aut si illa plurimum communis futura sit, 12. pedum ut currus sibi invicem cedere pussint. *Land. R. lib. 2. art. 59.*

vel publica. Quid obtineat, curribus in via arcta sibi occurrentibus. VIII. Via publica huc non pertinet; hujus solum est publicum, & omnibus patet, & hodie ad regalia pertinet. Cum vero plurimis in locis etiam viæ publicæ adeo arctæ sint, ut currus directe sibi occurrentes, non possint pertransire, nisi alteruter aut retro cedat, aut extra viam deflectat; ideo hic obiter monebimus, quid tunc obtineat. Jure nim. Saxon. qnod & moribus aliis convenit, minores currus majoribus, pedites equitantibus, equitantes currum agentibus, & inter currus vacui oneratis, cedere debent, per pontem transituri, qui prior cum clamore, vel signo dato ascendit, ab altero expectari debet; aut si viæ

re-

receptaculum adeo angustum sit, ut alter obviantium currũ suum retro ducere teneatur, ejus conditio potior sit, qui prior viam ingressus est; quibus adde, quod cæteris paribus hi, qui proximiores sunt, unde exirent, his, qui remotiores, cedere debeant; quæ communiter ita ab aurigis observantur, ut qui extra eum modum, & communem usum, damnum aliquod intulerit, ad damnum & interesse resarciendum teneatur. add. *Land-R.* *l.* 2. *art.* 59. Nicol. van. der Hoogh. *singul. jur.* 21. Ordinat. Noriberg. qua cautum, ut currui onusto in via regia cedat vacuus. vel levius oneratus; carrus cedat currui; vehiculum meritorum, qua personæ solum vehuntur, curri vel vehiculo onusto; & denique, qui ex urbe vehit currus, cedat urbem ingressuro.

IX. 4.) Aquæ ductus, qui est jus aquæ ducendæ per fundum alienum ad utilitatem sui fundi. *l.* 1. *pr. ff. de serv. præd. rust.* qui fieri solet vel canalibus, vel fossa, ducta ex aqua publica, vel privata. Ex aqua publica quidem cuivis aquam ducere licet, nisi quatenus lege, aut statuto, est prohibitum, aut aqua in publico navigabilis est *l.* 2. *ff. de flum. l.* 17. *de servit. rust. præd. l.* 10. §. *fin. ff. de aqua & aquæ pluv. arc.* add. Manz. *tr de servit. real.* Grot. *introd. in jus Belg. l.* 2. *c.* 2. *n.* 12. Similis est servitus aquæ educendæ, quando nimirum per alienum fundum superflua, vel inutilis

4. aquæ ductus.

lis

lis aqua ex fundo nostro oneratur, & per sulcos & canales educitur. *l. 29. ff. de serv. præd. rust.*

5. aquæ haustus, X. 5.) Aquæ haustus, qui est jus aquam ex privato vicini flumine, fonte vel puteo, ad vicini prædii vel illorum, qui in illo versantur, usum hauriendi *l. 5. §. 1. l. 9. ff. d. t.*

6. pecoris ad aquam appulsus. XI. 6.) pecoris ad aquam appulsus, qui est jus pecora prædii mei, ad vicini fundi fontem aquasve, aquandi causa, abigendi. *l. 4. l. 5. ff. eod.*

7. jus pascendi, XII. 7.) Jus pascendi, quod est jus in alieno fundo pascendi pecora nostri prædii §. 2. *I. de servit. l. 1. §. 1. ff. de servit. præd. rust.* Tempus vero & modus hujus servitutis variat secundum diversas tum conventiones, tum locorum consuetudines, add. Berlich. *p. 2. concl.* 47. Carpzov. *p. 2. C.* 41. *d.* 2. & 4. Quodsi vero hoc jus pascendi ita constitutum habeat vicinus dominans, in vicini servientis prædio, ut ille hunc à pastu, pro suo pecore, non excludat sed vicinus serviens, vicini dominantis pecus in suo simul admittat; illud æquo jure admittere cogitur, idque jus compascui (*die Koppelweyde*) vocatur: à qua tamen communione recedere serviens potest, si, vitandæ contentionis gratia, vicino dominanti partem pascuorum servientium dimidiam cedere, & altera pro suo pecore contentus esse velit. Carpzov. *d. p.* 2. *Const.* 41. *def.* 9.

Aliæ servi- XIII. Porro huc etiam referunt jus calcis co-

coquendæ, jus arenæ fodiendæ, pedamenta sumendi, lapides eximendi, lignandi &c. scil. in alieno fundo ad commodum nostri prædii *l. 5. l. 6. ff. de servit. præd. rust.* *tutes rusticæ,*

Add. *L. 1. tit. 3. pr. & §. 2. I. de serv. prædior.*

TIT. IV.

DE SERVITUTIBUS URBANORUM PRÆDIORUM.

I. Prædiorum urbanorum servitutes sunt hæ, quæ ædificiis s. prædiis, usum urbanum habentibus, inhærent, & à prædio vicino alieno debentur § 1. *I. de serv præd. &c.* Cujusmodi servitus est 1.) oneris ferendi, qua nim. paries, vel columna, onus nostrarum ædium sustinere debet *l. 33. ff. de servit. urban. præd. l. 11. §. fin. eod.* Ut igitur onus hoc sustineri possit, debens hanc servitutem ad reficiendum parietem, vel columnam tenetur. *d. l. 33. & l. 6. §. 2. ff. si serv. vind.* Absque hac servitute constituta, nemo alterius parieti, imo nec communi parieti, nisi pro parte dimidia, inædificare potest. vid. Menoch. *de præs. l. 6. præs. 73. n. 23.* Christin. *ad LL. Mechlin. tit. 14. art. 12.* Cæpoll. *de servit. urban. præd. c. 36. n. 10.* Cæterum parietes, ipsis vicinorum conterminis seu limitibus, dimidiatim impositi communes fiunt, *arg. §. 31. in fin. I. de R. D.* proque iis præsumitur, nisi proprieatas probetur.

Servitutum urbanorum prædiorum descriptio; cujusmodi sunt 1. servitus oneris ferendi.

L. 5. ff. t. 2. de servit. præd. urb.

tur. Et hoc jure utimur in communi dividundo judicio, ut omnium ſeparationum intermedia ſunt communia, niſi propria alicujus probentur. confer. *l.* 9 *C. de ædif. priv.* ibique Grönevv. & *l. ult. C. fin. reg.* ibique Buſius. add. Caſpar Manzius *tr. de muro commun.*

2. tigni immittendi, II. 2.) Servitus tigni immittendi, qua trabem, vel quid aliud, quo ædes contignantur, in parietem vicini licet immittere, ut in eo requieſcat. *l.* 2. *l.* 20 *pr. l.* 25. *ff. de ſerv. urb. præd. l.* 242. §. 1. *ff. d. V. S.*

3. projiciendi, III. 3.) Servitus projiciendi protegendive, qua tignum, vel ædificatum quid, in ædibus noſtris quieſcit, ſupra alienas vero ædes, vel arcas protenditur. *d. l.* 242. §. 1. *ff. de V. S. l.* 20. *pr. ff. de ſerv. urban. pr.* Huc etiam ſpectant ſuggrundia, h. e. partes tecti porrectiores adverſus imbrem.

4. altius tollendi, & 5. altius non tollendi IV. 4.) Servitus altius tollendi, & 5.) Servitus altius non tollendi: quas ſervitutes ita diſcernimus, ut illam dicamus, qua quis, etiam cum damno ſuo, tenetur pati, alterum ad utilitatem ſuam ædes altius tollere; hanc vero, qua quis, in vicinarum ædium utilitatem, cogitur ædes ſuas habere depreſſas. *l.* 11. & 12. *ff. de ſerv. urban. præd.* §. 2. *I. de action.*

6. luminum & 7. ne luminibus officiatur, V. 6.) Servitus luminum, & 7.) ne luminibus officiatur; quas ſimili ratione diſtinguimus: illam dicentes, qua vicinus noſtra lumina, ſeu noſtras feneſtras, quibus lumen haurimus, cœlumque intuemur, excipere cogi-

gitur *l.* 4. junct. *l.* 16. *ff. de servit. urb præd.* hanc vero nominantes, qua non potest facere quicqnam vicinus, quo quævis ædium nostrarum lumina obscurentur. *d. l.* 4. *l.* 15. *l.* 17. *pr.* §. 1. & 2. *l.* 22. *pr. ff. de serv. urban. præd.* vid. pluribus hæc exponentem Cæpoldlam *de serv. præd. c.* 36.

VI. 8.) Servitus prospiciendi s. prospectus, & 9.) ne prospectui officiatur. Illam appelmus, qua vicinus pati tenetur, & impedire nequit, nos prospicere ex nostris ædibus in ejus prædium vel hortum §. 2. *I. de action. l.* 12. *l.* 16. *ff. de servit. urban. præd.* hanc vocamus, qua quis in prædio suo non potest quicquam facere, quod libero quaquaversum prospectui, in quævis loca nobis grata & amœna, obstet. *l.* 15. *ff. eod.* conf. *l.* 12. §. 3. *C. de ædif. priv.* 8. *prospectus*, & 9. *ne prospectui officiatur*.

VII. 10.) Servitus stillicidii avertendi s. recipiendi, & 11. stillicidii non avertendi s. non recipiendi. Illa est, qua in ædes vel aream vicini, aquam, ex nostris tectis cadentem, vicinus non avertere, sed in suum tectum, vel aream eam decidere, pati debet, *l.* 2. *l.* 20. §. 2. & *seqq. ff. de servit. urb. præd.* add. *Land-R. l.* 2. *art.* 49. *pr* Weichbild. *art.* 124. Hæc est, qua vicinus stillicidium suum, ex tecto suo defluens, in suam aream vel cisternam derivare prohibetur, sed, ut in aream vel cisternam vicini defluat, pati cogitur. *d. l* 2. 10 *stillicidii avertendi*, & 11 *non avertendi*,

VIII. Eadem est ratio 12. fluminis aver- 12. *fluminis recipiendi*

& 13. non recipiendi, tendi, seu recipiendi, & 13.) fluminis non avertendi, seu non recipiendi. *l.* 1. *ff. d. serv. præd. urb.* §. 1. *I. de serv.* Ita ut illa sit, qua flumen, h. e. aquam collectam ex pluvia & per canales, tubos, instar fluminis profluentem ex nostris ædibus tenetur vicinus suscipere; hæc vero sit, qua vicino non licet flumen, ex suis ædificiis veniens, a nostro avertere prædio, ob commodum, quod hoc inde habet. *arg. dd. text.*

14. cloaca, IX. 14.) Denique est servitus cloacæ, quæ est jus, quo vicinus colluviem sordidam, & in sua area collectam in vicini aream immittit. *l.* 7. *ff. de servit.* junct. *l.* 1. *ff. de cloac.*

Add. *Lib.* 2. *tit.* 3. §. 1. *I. de servit. prædior.*

TIT. V.

COMMUNIA PRÆDIORUM TAM URBANORUM QUAM RUSTICORUM.

Constituitur servitus vel officio judicis. L. 8 ff. 1. 4. comm. præd. dam rust. quam urb. I. Communia prædiorum sunt ea, quæ spectant ad servitutum constitutionem. Constituitur servitus vel officio judicis, aliquando in judicis divisoriis. vid. *l* 22. §. 3. *ff. fam. herc.* præterea, si quis fundum, confinibus undique, prædiis non servientibus, circumdatum, habeat, eumque nequeat adire, tunc compellat judex proximum vicinum, ut aditum concedat. *arg. l. fin. ff. de servit. præd. urban. l.* 20. *pr. ff. si servit, vind. l.* 44. §. *fin. ff. de leg.* 1. *l.* 15. §. 1. *ff. de usu & usufr. leg.*

vel volun- II. Vel conceditur voluntate domini; in qua

qua concessione consideranda 1.) personæ, 2.) prædia, 3.) modus. Persona concedens est dominus prædii servientis. *l.* 1. §. 1. *l.* 6. *L.* 8. *ff. comm. præd.* Qui utile solum dominium, vel etiam revocabile habent, possunt etiam servitutes concedere, sed non diutius duraturas, quam ipsorum dominium subsistit, add. *text.* 2. *feud.* 8. *l. ult. C. de reb. alien. non alien.* Acquirit servitutem prædio itidem hujus prædii dominantis dominus. *l.* 5. *ff. comm. præd.* Potest quoque utilis dominus servitutem acquirere fundo. *l.* 1. §. *ult. ff. de superf.* 2. *feud.* 8. §. 1. & 2. *feud.* 28. §. *si vasallus.* Non vero usufructuarius, *l.* 15. §. 7. *ff. de usufr.* *tate domini, ubi consideranda 1. persona concedens; & acquirens,*

III. Prædia ad servitutem constituendam necessario sunt duo §. 3. *I. de serv. l.* 1. §. 1. *ff. commun. præd.* in quibus requiritur 1.) ut sint vicina *l.* 5. *de servit. rust. præd.* vicinitas autem non tam ex prædiorum contiguitate, quam ex usu, seu commoditate utendi, æstimanda est. *vid. l.* 7. §. *ult. l ult. ff. de servit. præd. rust. l.* 1. *pr. l.* 17. *de servit. præd. urb.* 2.) ut ita comparata sint, ut dominans utilitatem capiat ex prædio serviente. *l.* 15. *ff. de serv l.* 16 *ff. comm. præd.* 3.) ut in his prædiis caussa servitutis sit continua & perpetua, atque inde facultas utendi semper adsit. *l.* 28. *ff. de servit. præd. urb.* licet non semper exerceatur, vel quia sic conventum, vel quia non est opus. *2. prædia,*

5. modus concedendi: ubi discernenda promissio.

IV. In modo concedendi distinguenda est promissio servitutis realis, ab ipsa constitutione, & acquisitione, *l. 136. §. 1. ff. de V. O.* Promissio fit vel per conventionem inter vivos, vel ultima voluntate: utraque vel pure, vel sub conditione; vel ex die, vel in diem. *l. 4. pr. ff. servit.* Promissio, conventione pure facta, coincidit quidem aliquando tempore cum constitutione, in negativis scil. servitutibus, seu quibus quis aliquid non facere tetetur: natura tamen, & re ipsa differt; quod multo magis obtinet in promissione sub conditione, vel in diem facta, ubi obligatio statim oritur; sed constituitur demum patientia, posteaquam conditio extitit, vel dies venit. *l. 23. §. ult. ff. de serv. urban. præd. l. 10. de serv. rust. præd.* Operatur hæc promissio solum jus ad rem, & actionem personalem, *l. 4. pr. ff. de servitut.*

ab ipsa constitutione stricte ita dicta.

V. Constituitur promissa servitus patientia in affirmativis, h. e. quibus quis aliquid pati cogitur, vel intermissione ejus, quod alias facere possumus, in negativis: ita enim qs. tradita censetur servitus, *l. ult. de servit. l. 11. §. 1. de publ. in rem. act. l. 3. §. 2 ff. de actione emt.*

Aliquando acquiritur præscriptione.

VI. Atque ita constituitur a domino, & consequenter acquiritur servitus, expressa veri domini concessione. Quod si vero, vel non dominus, ut b. f. possessor, ita constituerit servitutem; vel ipse verus dominus (aut b.

f. possessor) non constituerit, sed tamen alter non vi, nec clam, nec precario servitute utatur, domino possessoreve patiente, vel prohibitioni, qua vicinus in commodum sui prædii interdicit ei, nec faciat aliquid in re propria, acquiescat: tunc utroque casu, continuato illo usu, & in hoc consistente qs possessione, per longum tempus præscriptione acquiritur servitus. *l. ult. in fin. C. de præscript. long. temp.* nec requiritur præcedens titulus, sed ipsa patientia est vice tituli, & includit, præsumtam certe quidem, scientiam, *l.* 10. *ff. si serv. vind.* vid. Carpz. *Lib.* 1. *Resp.* 36. aliquando autem longissimi temporis præscriptioni est opus, si solus error caussam istiusmodi qs. possessione servitutis dederit. *l.* 5. *C. de præscript. long. temp.* junct. *l.* 8. *C. de præscript.* 30. *vel* 40. *annor.* aut si mala fide quis servitutem sibi sumserit. *l.* 3. *l.* 8. *C. de præscr.* 30. *vel* 40. *ann.* Cæterum jur. Saxon. etiam prioribus illius casibus 30. anni, unus annus, septimanæ, & tres dies requiruntur.

Add. *L.* 2. *tit.* 3. § 3. *& ult. I. de servit. prædior.*

TIT. VI.

DE IPSA SERVITUTE CONSTITUTA ET INDE ORIENTE ACTIONE.

I. Constituta ita servitute, prædio illa semper inhæret, & illo ad alium translato, & *Jus ipsum constitutum.*

ipſa transfertur. *l.* 23. §. 2. *ff. de ſervitur. ruſt. præd.* Et qui habet ſuo prædio conſtitutam ſervitutem, perpetuo uti illa poteſt, quantum tamen ſuo prædio utile eſt, *l.* 5. *l.* 24. *l* 29. *ff. de ſervit. ruſticor. præd.* Servitutem autem ſervitutis conſtituere non poteſt. *l.* 1. *ff. de uſu & uſufr. leg.* Nec alterius prædio commoditatem concedere, niſi hoc ipſi ſingulari conventione permiſſum. *l.* 33. §. 1. *ff. de ſervit. præd. ruſt.*

Unde oritur Actio confeſſoria. L. 8 ff. t 5. ſi ſerv vind vel ad al. pert. neg. II. Ex ſervitute conſtituta datur actio confeſſoria, quæ eſt actio in rem, qua is, cui ſervitus conſtituta, contra quem vis ipſum impedientem, vel iſtam detinentem, intendit, ut declaretur, ſervitutem ad ſe pertinere, ac proinde liberum illius uſum ipſi permittendum. *tot. tit. ſi ſervit. vind.* §. 2. *I. de action.* add. Corpz. *Lib.* 1. *Reſp.* 69. & 70.

Incumbit igitur aſſerenti ſervitutem probatio. III. Incumbit igitur actori probatio; ſive ſit in qs. poſſeſſione ſervitutis conſtitutus, ſive non, ſervitutem ſibi conſtitutam eſſe; quia quælibet res præſumitur libera. *arg. l.* 9. *C. de ſerv. & aqua.*

E contrario datur, pro libertate, actio negatoria. IV. E contrario competit etiam actio negatoria, qua dominus adverſus eum, qui ſervitutem in ipſius re prætendit, rem liberam declarari intendit. *l.* 2. *pr. l.* 4. §. 2. *l.* 7. *l.* 14 *ff. ſi ſervit. vind. vel ad al. pertin. neg.*

Cujus fundamentum. V. Fundamentum itaque hujus actionis eſt libertas naturalis, qua dominus in re ſua non tene-

tenetur aliquid pati, aut non facere. *dd. text.* Et cum hæc libertas præsumatur, istam haut probare tenetur actor in hac actione, sed reus excipiendo affirmans, sibi servitutem deberi, eam probare debet; nisi actor in libello asserat, reum servitute in ipsius prædio vi aut clam uti, quæ violentia & clandestinata tunc probanda erit ab actore. vid Carpz. *d. lib. 1. R. 61. & 68.* *est libertas naturalis.*

VI. Cæterum accommodatur hodie actio confessoria utilis ad afferenda, & vindicanda alia jura incorporalia; nec non negatoria utilis, ad ea neganda. *Accommodatur utraque actio hodie ad alia jura.*

TIT. VII.

QUEMADMODUM SERVITUTES AMITTANTUR.

I Amittuntur servitutes primo accidente aliquid in prædio: nim. 1. per confusionem, si fiam dominus prædii, servitutem prædio meo debentis, aut, cum prædium meum serviret alii, dominus fiam prædii dominantis. *l. 1. ff. quemadm. serv. amitt.* res enim propria suo domino servitutem nullam debere potest, sed dominus jure dominii re sua utitur. *l. 26. ff. de servit. præd. urb. l. 10. ff. comm. præd.* Si autem res ista rursus alienetur, revivifcet servitus, *arg. l. 18 ff. de servit.* *Amittitur servitus accidente in prædio 1. confusione.* L. 8 ff. t. 6. quemadm serv. amitt

II Per interitum prædii vel dominantis, vel servientis. *l. 14. ff. quemadm. serv. amitt.* quod tamen restringendum est ad eum 2. interitu.

casum, quo totus servitutis locus interit & mutatur, ut restitui amplius non possit: restituta enim re, ipsa servitus qs. reviviscit, modo non tantum tempus intercedat, quo ipsa servitus non utendo amittitur. Sic sublato ædificio, cui stilicidii immittendi servitus debetur, & postea reædificato & restituto, pristina servitus redit, quoniam res eadem est propter aream, quæ remansit, etsi forma ædificii mutata fuerit. *l.* 20. §. 2. *ff. de servit. urb. præd.* exemplum quoque occurrit in *l.* 14. *ff. quemad. serv. amitt.* junct. *l.* 35. *ff. de serv. rust. præd.* conf. *etiam l.* 23. *&* 24. *ff. quib. mod. ususfr. amitt.*

Amittitur porro servitus facto domini remittentis &

III. Deinde amittuntur facto domini, scil. 1. servitutem remittentis, sive apertis verbis v. g. renunciatione *l.* 14. § 1. *ff. de servit. l.* 6. §. 1. *ff. quemadm. serv. amitt.* sive tacite, permittendo in loco serviente id facere, quo servitus necessario impediatur. *l.* 8. *ff. quemadm. ser. amit.*

negligentis,

IV. 2. Per negligentiam, cum dominus prædii dominantis, vel possessor illius, jure servitutis sibi constitutæ, per integrum, inter præsentes decennium, & inter absentes vicennium usus non fuit. *l.* 13. *& seq. C. de servit. & aqua arg. l.* 6. *ff.* §. 1. *quemadm. serv. amitt.* ita tamen, ut si servitus sit constituta, qua non nisi alternis, ternis aut quaternis vicibus uti licuit, tempus decennii dupletur. *l.* 7. *ff. eod. l. f. C. de serv. & aqua.* Si prædi-

um

um sit urbanum, hoc insuper requiritur, ut possessor servientis prædii quid agat, quo servitutis usum impediendo, sibi libertatem pariter acquirat. *l. 6. l. 7. l. 32. pr. & §. 1. ff. de servit. urb. præd. l. 18. §. ult. ff. quemad. serv. am.* Tutoris tamen vel curatoris negligentia, item mariti in dotis prædio, non obest pupillo, minori, uxorive *l. 10. pr. quemadm. serv. amitt.*

V. Denique ratione concessionis extinguitur servitus, tum 1.) ob resolutum jus concedentis: exemplum legas in *l. 11. §. 1. quemadm. serv. amitt. it. textu 2. feud. 8. in pr.* tum 2.) per oppositam exceptionem, si nim. adjunctum concessioni tempus veniat, vel conditio existat, *l. 4. pr. ff. de serv.* *Denique amittitur finito jure concedentis aut elapso tempore.*

TIT. VIII.

DE SERVITUTIBUS PERSONALIBUS NIM. USUFRUCTU, USU, ET HABITATIONE.

I. Servitutes personales sunt ususfructus, usus & habitatio. Ususfructus est jus alien. rebus utendi fruendi, salva rerum substantia, *l. 1. ff. de ususfr. pr. I. eod.* hoc est, est servitus, quæ ex re aliena omne emolumentum, quod salva rei substantia inde provenire potest, legitime percipimus *dd. text.* *Ususfructus definitio.* L. 7. ff. t. 1. De usufr. & quemadm. quis utat. fruat.

II. In usufructu, qui voluntate domini conceditur, considerandæ sunt personæ; res; modus. *Ususfr. aliquando le-*

ge, vel officio judicis defertur: alias voluntate domini

modus. Aliquando vero ex singulari legis dispositione, vel officio judicis, usufructus defertur, quos casus suis locis exponemus. add. *Exerc. nostr. 12. th. 5. & 6.*

Persona concedens & acquirens.

III. Persona concedens est dominus, vel qui est loco domini, h. s. possessor. *l. 11. §. 1. ff. de publ. in rem act. L. 36. ff. de usufr.* sive hic usumfructum sibi retineat, & alteri proprietatem concedat, sive ipse proprietatē retineat, & alteri usumfructum tribuat.

Res habiles.

IV. Res habiles sunt, quæ usum præbent, *l. 41. ff. de usufr.* ac utendo fruendo non absumuntur, sed post usum supersunt corpore suo integræ, *§. 2. I. de usufr.* sive mobiles s. immobiles *d. §. 2.* potest vero etiam omnium bonorum usufructus constitui, ita, ut acquirenda quoque comprehendantur. *l. 34. §. 2. l. 29. ff. de usufr.*

Modus concedendi.

V. In modo concedendi distinguenda est promissio usufructus, ab ipsa constitutione, & acquisitione hujus servitutis. *arg. l. 136. §. 1. ff. de V. O.* Promissio fit vel pactis & conventionibus, vel ultima voluntate *§. 1. I. de usufr.* Ipsa constitutio & acquisitio fit traditione: si nim. res mobilis detur utenda fruenda. *l. 7. pr. ff. usufr. quemadm. cav.* & in rem immobilem, usufructus nomine, quis inducatur. *l. 3. pr. ff. de usufr.* vel quando quis patitur aliquem uti frui *d. l. 3. pr.*

VI.

VI. Aliquando & longi temporis præscriptione ususfructus acquiritur, si quis domino expresse haud concedente, b. f. re aliqua, domino patiente, longo tempore, nec vi, nec clam, nec precario, usus fuit. *l. f. C. de præscr. long. temp.* add Johan. del Castello. *tr. de usufruct. l. 2. c.* 68. vel etiam longissimi temporis, si error subsit, aut mala fides, *l. 5. C. de præscr. long. temp.* junct. *l. 8. C. de præscr.* 30, *vel* 40, *annor.*

Etiam præscriptione acquiritur ususfructus.

VII. Jus usufructuarii consistit in perceptione commodorum inde provenientium, ratione quorum etiam onera ferre debet. Quod commoda attinet, percipit omnia emolumenta, quæ ex ipsa re, ejusve accessione salva rei substantia, percipi possunt: & in ejus arbitrio est, an velit ipse uti fruive, an vero alteri locare, vel vendere commoditatem utendi. §. 1. *de usu & habit.* add. *l.* 7. *l.* 12. §. 2. *de usufr.* Sed quid de metallifodinis & lapidicinis dicendum? distinctio hæc usu recepta est; usufructuarium quidem omnium bonorum, etiam uti frui metallifodinis & lapidicinis, si in ea metallorum & lapidum materia renascatur quotannis: sin vero non renascatur, verus ususfructus non est, cum salva rei substantia percipi non possit *l.* 7. §. 13. *ff. sol. matrim.* Castell. *d. tr. lib.* 1. *c.* 37. potest tamen pecuniæ, ex istis proventibus perceptæ, usumfructum habere usufructuarius, eam fœ-

Jus usufructuarii consistit in omnibus emolumentis.

etiam metallifodinarum.

fœnori exponere, & quotannis ejus usuras percipere, dummodo ipsam sortem proprietario restituat. Berlich *p.3. concl.. 35.n.* 21. *& seqq.* Similiter sylvam cæduam usufructuarius succidere potest, quoties rami, virgulta vel arbusta, mediocri quantitate sunt renata *l.* 9 *§. fin. ff. de usufruct.* dummodo ita cædatur, ut subcisa iterum ex stirpibus, seu radicibus renasci possit. *l.* 30. *pr. ff. de V. S.* cæterum si sylva non sit cædua, aut quæ ut cædua à Domino habita non est, ab usufructuario cædi non potest: materiam tamen ad modicam villæ refectionem ex iis succidere permittitur. *l.* 10. *l* 11. *I. de usufr.* Item si ex sylva non cædua arbores evulsæ, vel per tempestatem dejectæ, aut alias demortuæ fuerint, ad usufructuarium pertinent; novas tamen, ut bonus paterfamil. substituere debet. *l. 18. eod.*

& sylva

Acquirit fructus naturales separando.

IIX. Acquirit fructus perceptione: percipit autem naturales usufructuarius, quando à solo separavit. *l.* 13. *ff. quibus mod. ususfr. am.* Si igitur maturis quidem fructibus, nondum tamen perceptis, decesserit usufructuarius, ad heredes ejus non pertinent jure civili *§. 36. I. de R. D.* jure autem Saxonico in fructibus industrialibus, qui cultura ex terra proveniunt, aliud obtinet, ita ut, si ager vivo usufructuario satus & rastris subactus fuerit, fructus ad heredes pertineant. *Land - R. Lib.* 2. *art,* 58. Carpzov. *p.* 1. *C.* 5. *d.* 21. *n.* 4. Similiter

Quid jure Saxon. obtineat.

ter fructus vineæ ad heredes pertinent, si maximus labor fuerit absolutus, licet non accesserit cura ultima (*die Rubr*) adeo ut, si post diem Urbani usufructuarius decesserit, heredibus uvæ obveniant; quia scil. circa istum diem cultura vineæ, fere peracta. *d. art*. 58. Richt. *decis*. 56. *n* 4.

IX. Circa acquisitionem civilium fructuum distinguitur: aut usus rei, propter quem solvitur pensio sive reditus, singulis momentis ab aliquo percipitur, ut ædium, servi: aut vero certo anni tempore, ut agrorum: Illiusmodi reditus pro rata temporis, quo ab alio, reditum solvente, usus vere perceptus, ad fructuarii heredes pertinent, licet dies reditus solvendi, vivente fructuario, nondum venerit, ad Berl. *p*. 3. *concl*. 22. & *concl*. 44. Carpzov. *p*. 3. C. 32. Hujusmodi pensiones, quæ ratione fructuum, certo tempore provenientium, præstantur, pertinent ad fructuarium & heredes ejus, si colonus illos perceperit, licet tempus pensionis solvendæ nondum venerit ante finitum usumfructum *l*. 58. *pr*. *ff*. *de usufruct*. Quid jure Saxon. obtineat, colligi potest ex *aphor*. *præced*. *Civiles fructus quomodo acquirantur.*

X. Debet vero usufructuarius re uti boni viri arbitrio. *l* 9. *eod*. h. e. quemadmodum bonus paterfamilias ea usurus fuisset, ne scil. male utatur, vel in alium usum, quam in quem comparata est. *l*. 13. §. 4 & 5. *l*. 9. §. *ult*. *ff*. *de usufr*. Quod ut præstet, & rem, finito usufru- *Boni viri arbitrio re uti debet.* L 7. ff. t. 9. usufruct. quemadm cav. *Inde cautio exigitur.*

fru-

fructu, salvam & integram restituat, cautio exigitur. *l. 2. C. de usufr l. 1. L. fin. ff. usufr. quem cav.* Quæ cautio illi, ne quidem voluntate testatoris, remitti potest. *l. 1. C. de usufr. l. 7. C. ut in possess. legat.* sed, ista remissione non obstante, usufructuarius pro interesse proprietarii cautionem præstare rerumque, in usufructu contentarum inventarium conficere compellitur. Gail. 2. O. 145. Christin *ad LL. Mechl. tit. 9. art. 13. num. 3. & 4.* Grot. introd. *l. 2. C. 38. pr.* Carpzov. *p. 3. C. 13. d. 12.* Ipse tamen hæres remittere potest. Dd. *in l. 1. C. de usufruct.* Carpz. *d. l.* Pertinet etiam ad officium fructuarii, ut animalia ægrota curet, gregem ex fœtu suppleat *arg. l. 13. §. 2. L. 18 ff. de usufr.* novas arbores substituat. *l. 18. eod.*

Rem etiam 1. custodire ac reficere tenetur. XI. Onera quod spectet, tenetur 1.) omnem rei curam suscipere. *l. 1. in fin. usufr. quemadm. cav.* rem scil. custodiendo *l. 2 d. t.* reficiendo & salvam tectam servando *l. 7. §. 2. & 3. l. 64. ff. de usufr. l 7. C. eod.* Intelligendum vero hoc est de refectione modica; sive modicis impensis, in conservationem rei factis: magnos enim, & ad perpetuam proprietatis existentiam necessarios, seu utiles sumptus, retentione, vel actione negotiorum gestorum fructuarius, ejusve heredes, à domino repetunt. *l. 7. §. 2. ff. de usufr.* 2.) tenetur tributa & collectas, aliaque onera, solvere, *arg. l. 7. §. 2. l. 27. §. 3. ff. de usufruct.*

2. tributa solvere,

add.

add. *l.* 13. *de impens. in res dot. fact.* nisi fuerint immodica, ipsos fructus exsuperantia. add. Castill. *dict. tr. c.* 57. Carpzov. 1. *Resp.* 105. *num.* 12.

XII. Cæterum introductus etiam est qs. ususfructus, earum scil. rerum, quæ usu consumuntur; ut sunt pecunia numerata, vinum, oleum, frumentum; quod genus ususfructus ita constituitur, ut cautio præstetur, finito usufructu, res ejusdem quantitatis & qualitatis aut æstimationes earum restitutum iri *tot. tit. de usufr. ear. rer. quæ us. consum.* §. 2. *I. de usufr.* add. Gail. 2. *O.* 46. *num.* 2. Grot. *dict. l. tit.* 38. Mantica *de conjectur. ultimar. volunt l.* 9. *tit.* 6 *n* 5.

Qs. ususfr. d. scriptio. L. 7 ff. t. 5. de usufr. ear. rer. quæ usu cons vel min.

XIII. Usus in specie sic dictus est jus utendi alienis rebus, salva earum substantia §. 1. *I. de us. & habit.* vel, servitus personalis, qua ex re aliena commodum tantum quotidianum & necessarium, salva ejus substantia, ipse quis percipit. *l.* 1. *l.* 19. *l.* 21. *ff. de usu & hab. pr. &* §. 1. *I. eod.*

Usus descriptio. L. 7. ff. t. 8. de usu & habitat.

XIV. Habitatio est jus alienas ædes inhabitandi; vel est servitus personalis, qua omnem utilitatem, quæ ex inhabitationibus ædium alienarum provenire potest, percipimus §. 5. *I. de usu & habit. l.* 13. *C. de usufruct. & hab.*

Habitationis definitio

XV. Ratione ususfructus, aliarumque servitutum personalium, competit actio confessoria, quæ est actio in rem, qua contra quemvis

Ratione servitutum personali.

um datur actio confessoria L.7.ff.t.6. si usufr. pet vel ad al.pert neg

vis possessorem, aut qualibet ratione impedientem, is, qui usumfructum habet, agit, sibi jus esse utendi fruendi §. 2. *I. de action. l.* 5. *pr.* & 1. *ff. si ususfr. pet.*

E contrario datur actio negatoria; ex libertate nim. naturali.

XVI. Præterea datur actio negatoria, qua dominus adversus eum, qui usumfructum usurpat, intendit jus non esse ei utendi fruendi *d.* §. 2. *I. de action. rubr. tit. ff. si ususfr. pet.*

XVII. Datur igitur ex libertate naturali hæc actio domino, etiam rem possidendi, *d.* §. 2. *Inst. de action.* adeoque non tenetur probare, rem suam esse liberam ab usufructu, sed is, contra quem datur hæc actio, & qui arrogat sibi usumfructum in aliena re, istum sibi constitutum probare debet: nisi forte actor asserat, adversarium vi, clam aut precario tenere usumfructum; tunc hoc ipsi probandum erit *arg. L. 2. ff. de prob.*

Amittitur ususfructus vel sec. ejus naturam. L.7.ff.t.4. quib. modis ususfr. vel usus amitt.

XVIII. Amittitur ususfructus, seu usus, vel secundum naturam ipsius ususfructus constituti, vel accidenti, cum alias per naturam durare posset. Priori modo finitur 1) morte ejus, cui ususfructus (similiter & usus & habitatio) conceditur 2.) elapso tempore præstituto. vid. *tot tit. quib. mod. ususfr. vel us. amitt.*

1. morte usufructuarii, 2. elapso tempore; vel ex accidenti 1. per capitis

XIX. Posteriori modo amittitur, si vel in persona, vel in re, qui accidat: In persona accidit 1.) quod fiat incapax per capitis deminutionem maximam & mediam *l. pen. C. de usuf.* §. 2. *I. eod. t.* 2) quod sit negligens in usu, vel non

uten-

utendo, vel non recte utendo, vel etiam rem deteriorem reddendo *d. l. pen.* §. 1. & 2. *C. de usufr.* Speciale vero est in habitatione, quod per non usum non amittatur. *l. 10. pr. ff. de usu & habit.*

deminutionem aut negligentiam.

XX. Propter id, quod in re evenit, amittitur ususfructus 1.) ipsius rei interitu aut mutatione, si nim. in aliam speciem, vel faciem pristina res mutata sit, *l. 5. §. pen. l. 10. §. 1. ff. quib. mod ususfr. vel us. amit. l. 36 ff. de usufruct.* & domo collapsa, in area non remanet. *d. l. 5. §. 2. l. 10. § 1. quib. mod ususfruct. vel us. amitt.* Si vero priorem rei speciem mutatio non prorsus tollat, ususfructus remanet. *l. 8. & seqq. quib. mod. ususf. vel. us. amitt. l. 36. ff. de usufr.* add. Grot. *l. 2. introd. cap. 35.* 2.) consolidatione, si nimirum usufructuario obvenerit proprietas. §. 3. *I. de usufr. l. 5 pr. si ususfr. pet.* vel si usufructuarius cedat usumfructum rursus domino *d. §. 4. I. de usufr.* Nam si extraneo facta fuerit cessio, ipsum jus non alteratur, neque immutatur ususfructus, nec novus constituitur in persona ejus, cui ceditur, sed remanet idem in usufructuario priori. Vid. Joh. à Sande *tr. de action cession. cap. 5. n. 35.* ubi refutat Donelli, Cujacii, aliorumque sententiam, qui usumfructum per cessionem extraneo factam, plane extinqui, & ad proprietatem reverti existimant, quam opinionem in praxi nusquam esse receptam, sed e contra apud om-

Quid obtineat, si extraneo cogatur ususfructum.

nes pro communi regula invaluiſſe monet; jus ceſſum quatenus in ceſſionarum non transfertur, aut transferri non poteſt, apud cedentem remanere, *arg. l. 20. ff. ex quib. caus. maj. l. 17. §. 1. ff. de acquir. poſſ. l. 38. §. 1. de ſolut.* Videtur igitur aliquando non uſusfructus, ſed perceptio fructuum, ad ceſſionarium, usque dum vivit cedens, translata. *arg. l. 39. de uſufr.* Grot. *d. l. 2. c. 39. §. 3.* Chriſtin. *ad LL. Mechlin. tit. 15. art. 6. n. 7. & art. 7. n. 3. & Decis. Belgic. vol 1. decis. 129.* Garſias *tr. de expens. cap. 10. n. 27.* niſi tamen ceſſio contra legis prohibitionem malitioſe fuerit facta, quæ adeo nulla eſt, ut eo ipſo cedens omni jure ſuo cadat: ut ſi quis v. gr. ædes, in quibus ſolum uſumfructum habet, tanquam proprias alteri ceſſerit. *arg. l. 1. C. de ſepulch. viol.* vid latius Pinellus *ad. l. 1. C. de bon. mat. p. 3. n. 38. & 39.*

Finito uſufructu qua actio competat domino. XXI. Finitio morte uſufructuarii uſufructu, dominus habet rei vindicationem: Cæterum ſi qs. uſusfructus ſit finitus, ſtipulatione quidem & cautione de reddendo interpoſita, datur inde actio, *arg. l. 9. ff. de uſufruct. ear. rer. quæ uſu conſum. §. 2. I. de uſufr.* Si vero iſta non intervenerit, adhuc conſtante uſufructu is, qui conceſſit quaſi uſumfructum, omiſſam cautionem; & finito uſufructu, quantitatem, ſeu æſtimationem rei condicere poteſt. *L. 5. §. 1. ff. de uſufr. ear rer.*

TIT.

TIT. IX.
DE
USUCAPIONIBUS ET PRAE-SCRIPTIONIBUS.

I. Hactenus dictum est de modis acquirendi naturalibus, sequuntur nunc modi acquirendi dominium civiles, nimirum usucapio & præscriptio, nec non certa ratione donatio. *Modi acquirendi dominium civiles.*

II. Usucapio & præscriptio ob publicam utilitatem est introducta, ne semper dominia rerum sint in incerto. *pr. I. de usucap.* L. 41. ff t. 3. de usurpat. & usucap.

III. Usucapio est adjectio dominii per continuationem possessionis, temporis lege definiti. *l. 3. ff. de usurp. & usucap.* *Usucapio & præscriptio.*

IV. Ab hac olim distincta erat præscriptio longi temporis: Justinianus vero hujus præscriptionis naturam in usucapionem transformavit. *l. un. C. de usucapion, transform.* Præterea jure codicis præscriptio longissimi temporis introducta est. *tot. tit. C. de præscript. 30. vel 40. annor.* accessit etiam præscriptio immemorialis. *l. 23. cum auth. seq. C. de SS. Eccces.* Sunt denique præscriptiones quædam temporales *tot. tit. C. de annal. except. & de divers. temp.* *Usucapionis definitio.* *Ab ea olim distincta præscriptio.*

V. Sunt igitur hodie duo præscriptionum genera: altera præscriptio est, quæ usucapioni æquiparata, adeoque etiam est modus acquirendi dominium rei, a non-domino *Præscriptionis in usucapionem transformata descriptio.*

 bona

Præscriptionis in specie ita d. & descriptio.

bona fide, & justo titulo acceptæ, per continuatam, definito tempore, possessionem: altera præscriptio in specie sic dicta, quæ est modus elidendi jus alienum illud, quo alter contra eum, a quo petit, negligenter per tempus, lege definitum, non fuit usus, cum uti debuisset & potuisset.

Prioris generis præscriptio.

VI. Prioris generis est 1.) puæscriptio longi temporis. *rubr. I. de usucap. d. l. un. C. de usucap. transform.* 2.) præscriptio longissimi temporis illa, quæ cum lapsu temporis qualitatem quandam possessionis respicit. *d. l. un.* junct. *l.* 8. §. 1. *C. de præscript. 30. vel 40. annor.* Et potest 3.) etiam huc referri præscriptio immemorialis. Posterioris generis est 1.) præscriptio ista, qua solus lapsus temporis, & negligentia ejus, contra quem præscribitur, attenditur. *l.* 1. *C. de præscript.* 30. *vel* 40. *annor.* 2.) aliæ præscriptiones temporales.

Posterioris generis.

Circa usucapionem & præscriptionem longi temporis notanda persona usucapiens, 2. habilitas rei.

VII. Usucapionem & præscriptionem longi temporis quod attinet, notandum est 1.) quis possit usucapere & præscribere, 2.) quas res, 3.) per quam possessionem; & 4.) quanto tempore. Usucapit is, qui a non-domino rem accepit, & qui possidere atque dominium acquirere, atque id usucapere potest. *l.* 8. §. 1. *l.* 25. *ff. de usurpat. & usucap.*

VIII. Usucapi & præscribi possunt res tam corporales, quam incorporales: & quidem hæ per qs. possessionem vere & pro-

proprie præscribuntur, s. vere dominium earum acquiritur. *pr. I. de usucap. l. un. C. de usucap. transform. l. fin. C. de præscrip. long. temp.* Non possunt autem quædam res usucapi, aut præscribi vel ob generalem inhabilitatem, quod scilicet non sint in commercio. *l. 9. l. 45. ff. de usurpat. & usucap.* vel ob speciales causas fundatas, aut in ipsius rei conditione, aut in favore eorum ad quos res pertinet. Propter rei vitium, in successorem transiens, specialiter eximuntur res furtivæ, & vi occupatæ, seu possessæ. *l. 4 §. 23. l. 41. ff. eod. §. 2. I. eod.* item amotæ vel expilatæ, *l. pen. ff. rer. amot. l. 68. 69. & 70. ff. de furt. l. 35. de usurpat. & usucap.* licet a fure a ut invasore non amplius, sed a tertio, in quem alienatæ, bon. fide possideantur. *l. 24. eod.* Similiter etiam secundum jus Romanum, quod contra L. Juliam Proconsuli, vel Prætori donatum est, non potest usucapi. *l. 8. pr. ff. ad L. Jul. repetund.* Sciendum autem, quod purgetur vitium, si res ad eum, a quo initio provenit, revertatur. *§ 3. (al. 8.) I. de usucap.* Ob favorem illorum, ad quos res pertinet, exemptæ sunt usucapioni 1.) res fisci §. *5. I. h. t.* 2.) res Principis *tot. tit. C. ne rei domin.* 3.) res civitatis *l. 9 ff. de usucap.* 4.) res ecclesiæ *d. t. C. ne rei domin. vel templ.* 5.) res pupillorum; quod ita intelligendum, ut usucapio & præscriptio longi temporis intra annos pupillares quiescat, ad-

Est autem res inhabilis vel quod non sit in commercio, vel ob speciales caussas tam propter rei vitium.

tam ob favorem dominorum.

I 3 eoque

eoque nec contra eos incipiat, nec cœpta currat. *l. 48. pr. ff. de A. R. D. l. 3. C. de præscript. 30 vel 40 ann. 6.*) res minorum, contra quos nullam præscriptionem inchoari posse, sed currere eam, quæ contra priorem, seu antecedentem possessorem inchoata est, salvo tamen minori in integrum restitutionis beneficio, communis Dd. fere sententia est. Wesenb. *in paratit. h. t. n.* 14. add. Gilkenius *tr. de præscript. p.* 3. *C.* 1. *n.* 63. Gebh. *tr. de usuc. cap.* 2. §. 2. *n.* 10.

3. modus usucapiendi nim. per possessionem justam quæ constat b. o. fid.

IX. Usucapimus ac longo tempore præscribimus per possessionem justam, & legitimam. *l. 3. l. 20. ff. de usucap.* & quidem tantum videtur præscriptum, quantum possessum. Gilken. *d. tr. c.* 6. Constat vero justa possessio bona fiide, & justo titulo. *l. 4. C de dræscript. lonp. temp.* Bona fides consistit in opinione, qua quis eum, a quo rem accepit, dominum fuisse, atque inde rem suam esse credit, & alienam esse ignorat *pr. I. de usucap.* E contrario mala fides consistit in scientia, rem esse alienam. *l. 2* §. 1. *l. 7.* §. 4 *ff. pro empt.* Et quidem jure civili sufficit, bonam fidem adesse initio acquisitæ possessionis *l. 2. pr. pro empt. l. un C. de usucap. transform.* At jure cononico tempore quoque intermedio semper b. fides exigitur. *c.* 5. *c. fin. X. de præscript.* quod usu in terris Imperii, & provinciis Saxoniæ observari, tradit cum allegatis Gebhard. *d. tr. cap.* 1. *n.* 29.

in

in dubio vero bona fides & ab initio, & in progressu præsumitur, adeoque mala fides ab actore probanda erit. Gebhard *d. l. n.* 30.

X. Justus titulus est, qui legibus approbatus est, & alias, si a vero domino res tradatur, habilis ad transferendum dominium, *l.* 4. *C. de præscript. long. temp.* aliquando error etiam, ex probabili & justa caussa veniens, titulo non obest. vid. *l.* 11. *ff. pro empt. l. fin.* §. 1. *pro suo l.* 48. *de usucap.* *& justo titulo.*

XI. Specialiter vero notandum est de titulo pro herede, vel pro possessore, quod verus heres sit bonæ fidei possessor omnium rerum, in hereditate inventarum, licet forte quædam fuerint alienæ. Earum igitur tunc procedit usucapio, si verus heres vendat ejusmodi rem, quam putat hereditariam. *l. ult. C. de usuc. pro her. l.* 3. *ff. eod.* Ipse autem verus heres tunc demum usucapiet, si dominus verus, a quo defunctus possedit, dominium suum non ostendat, quæ domini intentio nullo temporis longi spatio absumitur. *d. l. ult. C. pro hered.* Quid specialiter obtineat in titulo pro herede L. 41. ff. t. 5. pro herede vel possessore.

XII. Cæterum in usucapiendis rebus incorporalibus sufficit præsumtus titulus: qui in juribus affirmativis inducitur ex patientia, in juribus negativis incipit a prohibitione, b. fide facta, ne alter quid faciat, quod alias juxta libertatem naturalem facere possit. *In rerum incorporalium præscriptione sufficit præsumtus titulus.*

XIII. Continuari debet possessio per tempus lege definitum, ubi spectari debet ipsum *4. tempus definitum.*

tempus, quod in mobilibus, secundum jus civile; est triennium; in immobilibus inter præsentes decennium, inter absentes 20. anni *pr. I. de usucap. l. un. C. ed usucap trans-form.* Deinde considerandum, quomodo fiat illius temporis continuatio: Continuatur scil. possessio sine interruptione, aut in una eademque persona, & tunc res est manifesta: aut v in diversis, quando res ab uno ad alium legitime translata: & tunc justa possessio antecessoris prodest successori. *l.* 19. *&* 20. *ff de usucap,* adeo ut vacuum tempus ad usucapionem heredi procedat *arg. l.* 31 §. *penult. l* 44 §. 3. *ff. eod.* hac tamen servata differentia, quod successor singularis eo tempore, quo apprehendit possessionem, & ipse in bona fide esse debeat. *l. 13. §. fin. ff. de acquir. poss. l.* 2. §. 17. *ff. pro emt.* successori vero universali sufficiat sola defuncti bona fides. §. *7. (al. 12.) I. de usucap. l.* 2. §. *19. pro emt.* Jure tamen Canonico & moribus nostris etiam heredis b. fides exigitur, uti supra monitum E contrario mala fides antecessoris nocet successori tam universali, quam singulari etiam in b. f. constituto. *d.* §. 7. *I de usucap. l.* 13. §. *1. ff. de acquir. possess.* Successor tamen singularis a tempore quo ipse b. fide acquisivit possessionem, præscriptionem incipere, & ita complere potest, non computato tempore, quo v. c. venditor mala fide possedit, *arg. l.* 2. §. *17. pro emt. l.* 3. *C. de R. V.*

Quomodo possessio legitima continuanda.

XIV.

XIV. Præſcriptio longiſſimi temporis eſt duplex: alia namque reſpicit una cum lapſu temporis, qualitatem poſſeſſionis; alia ſolum temporis lapſum attendit. Prioris generis præſcriptioni locus eſt 1.) ſi defectus, ob quem præſcriptio longi temporis non procedit, conſiſtat in titulo, bona vero fides adſit. *l.* 8. *C. de præſcript.* 30. *vel* 40. *ann.* item ſi adſit quidem b. fides heredis, deficiat autem b. fides defuncti, tunc heres ex ſua perſona, h. e. non computato tempore, quo defunctus poſſedit, longiſſimo tempore præſcribit, *arg. l.* 4. *l.* 7. *C. de præſcript.* 30. *vel* 40. *annor.* Gebhard. *d. tr. c. l.* §. 4. *n.* 4. 2.) ſi ex requiſitis uſucapionis deficiat rei habilitas, adſit vero b. fides.

Præſcriptio longiſſimi temporis prioris generis.

XV. Præſcribuntur autem ejusmodi res inhabiles quædam 30. annis, ut 1. res vitioſæ à tertio b. f. poſſidente. *l.* 7. *C. de præſc.* 30. *vel* 40. *ann.* vel etiam non vitioſæ, ignorante tamen domino, à malæ fidei poſſeſſore in tertium b. f. poſſeſſorem translatæ. *Nov.* 119. *c.* 7. *auth. malæ fidei C. de præſcript. long. temp.* 2. res minorum. *l.* 3. *C. de præſcription.* 30. *ann. l. ult. C. in quib. cauſa. reſt. in integr. non eſt nec.* 3. bona filiorumf. computato tempore, ex quo ſunt liberati à patria poteſtate *l.* 1. & *auth. niſi tricennale. C. de bon. mat.* junct. *l.* 1. §. *fin. C. de annal. except.*

Hæc vel eſt 30. annorum.

vel 40. annorum. XVI. Quædam 40. annis ut 1.) res fiscales, necnon patrimoniales Principis. *l. fin. C. de fund. patrimon. l. 4. C. de præscript. 30 vel 40. ann.* 2.) bona civitatis. *l. 9. ff. de usuc.* junct. *auth. quas actiones. C. de SS. Eccles* add. *Constit. Elect. 6. p. 2. ibique* Carpzov. *def. 1.* 3.) Ecclesiarum, & aliorum locorum piorum res immobiles. *d. auth. quas act. Novell. 131. c. 6.* Mobiles vero secundum communem D d. sententiam, etiam Ecclesiasticæ, triennio usucapiuntur. add. Carpzov. *p. 2. C. 5. d. 6.*

Posterioris generis præscriptio. XVII. Posterioris generis præscriptio, qua nimirum solus lapsus temporis, sed potius negligentia domini, per longissimum tempus rem suam, vel jus aliquod negligentis, attenditur, obtinet 1.) si dominus per longissimum tempus non petat rem vel jus, ab altero mala fide possessum *l. 2. C. de præscript. long. temp.* 2.) si quis neque vere, neque qs. quid possideat, quod alterius sit, sed alias habeat actionem alter contra istum, & hanc per longissimum tempus non instituat, cum instituere debuisset, & potuisset vid. *l. 3. & 4. C. de præscript. 30. vel 40. ann.* Et quidem regulariter 30. annis præscribitur hisce duobus casibus; ubi vero in priori genere præscriptionis, aphor. antecedente expositæ, 40 anni requiruntur, ibi etiam in hoc genere præscriptionis tot anni erunt necessarii *l. 4. C. d. t.* Carpzov.

Quid spe- 1. *Resp. 5.* Notandum vero, quod præscri-

ptio

ptio mutui s. debiti non incipiat currere præcise à die scripti chirographi, sed vel à tempore solutioni destinato, vel post congruum aliquod intervallum, quod scil. debitum exigi potuit Carpzov. *p.* 2. *C.* *1.* *d.* 6. & *l.* 1. *Resp.* 33. *n.* 16.

cialiter in mutuo obtineat.

XVIII. Illud adhuc ex jure Canonico monendum, quod & in hac præscriptione longissimi temporis requiratur b. fides ab initio, ac in progressu *c.* 5. *c. ult. X. de præscript.* add. Carpzov. *d. Resp.* 33. *num.* 10. præsumitur tamen ex cursu longissimi temporis b. fides, is igitur, qui malam fidem objicit præscribenti, hanc probare debet. Carpzov. *dict. Resp.* 33. *num.* 1. & 2. & *Resp.* 40. *n.* 17. & *seqq.*

Jure canonico & in hac præscriptione b. fides requiritur.

XIX. Ex principiis usucapionis atque præscriptionis hactenus explicatis, deduci potest 1.) quod is, qui à vero domino rem tenet, vel ex contractu aliquo dominium non transferente, v. g. ex commodato, vel ita, ut jus quoddam concessum in ista re habeat, v. c. usumfructum, emphyteusin, ad obtinendam rei proprietatem, nulla temporis præscriptione se munire queat, cum scil. non possit possidere ut dominus, neque animo sibi aliam possessionem, quam initio tenuit, adscribere queat *l.* 8. *C. de usufr.* *l.* 2. *C. de præscript.* 30. *vel* 40. *annor.* nisi aliquid interveniat, quo quis incipiat rem ut suam possidere: nim si repetenti domino rem, contradicat, & dominus

Ex dictis patet 1. quod tenens rem, non ut dominus, ne queat usucapere.

nus acquiescat, vel aliquid deneget domino v. gr. canonem emphyteuticum, tunc hujusmodi facto noviter qs. & aliter incipit quis possidere, adeoque ex illo tempore incipit præscriptio, sive longi, sive longissimi temporis, secundum terminos habiles, add. Syntagm. nostr. Feud. *c. XV. aph.* 3. *n.* 5.

2. quod rebus meræ facultatis non possit præscribi.

XX. 2.) Quod in rebus meræ facultatis non locum habeat ulla præscriptio: Dicuntur autem res meræ facultatis actus, à mero arbitrio alicujus dependentes, quorum proinde exercitium, omissiove, nullum jus, nullumque præjudicium tribuit. Tunc vero demum illa mera facultas, seu liberum arbitrium restringitur, & ab altera parte juris cujusdam qs. possessio acquiritur, si alicui, pro lubitu actum celebraturo, alter prohibuerit, atque ille prohibitioni acquieverit: ut si dominus molendini prohibuerit aliquem ad aliud ire, isque prohibitioni morem gesserit, tunc ex illo tempore currit longissimi temporis præscriptio, Gebh. *d. tr. c.* 3. §. 2. *n.* 18. add. Grot. *de I. B & P. l.* 2. *c.* 4. *n. ult.*

Præscriptio immemoralis.

XXI. Præscriptio immemorialis est, in qua nulla b. fides, nullus titulus, nulla rei qualitas attenditur, sed tantum rem, vel jus esse neglectum tanto tempore, cujus initii memoria non extat. *l.* 23. *cum auth. seq. C. de SS. Eccles. c.* 26. §. *præterea X. de V. S. c.* 1. *de præscript. in* 6.

quæ etiam

XXII. Acquiritur hac præscriptione non

solum

ſolum exceptio, ſed & dominium, niſi notoria mala fides, & improbitas manifeſta reſiſtat *d. c. 1. de præſcr. in 6. t. it. c. 7. de privil. in 6.* Gebhard. *d. c. 5. n. 3.* *dominium acquiritur.*

XXIII. Neceſſaria eſt præſcriptio, quoties nulla præcedentium ſufficit. nim. 1) in præſcribendis rebus, teſtamento alienari prohibitis. *l. 3. §. 3. cum auth. ſeq. C. com. de leg.* 2.) in rebus dotalibus. *l. 30. C. de jur. dot.* 3.) in rebus civitati, vel piis cauſis teſtamento, vel alio titulo inter vivos, conceſſis. *l. 23. C. de SS. Eccles.* 4.) in immunitatibus à functionibus publicis. *l. 4. l. 6 C. de præſcr. 30. vel 40. ann.* denique 5.) in Regalibus majoribus & minoribus. Gebhard. *d. tr. c. 5. n.* 12. Richter. *p. 1. dec. 21. n. 52.* *& neceſſaria eſt, aliis non ſufficientibus.*

XXIV. Cæterum jure Saxon. uſucapioni triennali (*de qua aphor. 13.*) reſpondet præſcriptio annalis, qua res mobiles, intra annum & diem, *Jahr und Tag*, h. e. unum annum, 6. ſeptimanas & 3. dies præſcribuntur. *Land-R. l. 1. art. 28. l. 2. art. 44* junct. *Lehn-R. c. 16.* *Jure Saxon annalis præſcriptio reſpondet civili triennali.*

XXV. Præſcriptioni longi & longiſſimi temporis reſpondet unica præſcriptio tricennalis, qua ann. 31. 6. ſeptimanis & tribus diebus, *binnen 30. Jahren, Jahr und Tag* præſcribuntur res immobiles, jura & actiones, *Land-R. l. 1. art.* 29. Coler. *in c. quoniam de præſcript. n. 33. & 34.* Gebhard. *d. tr. c. 4. n. 9. & ſeqq.* *& tricennalis, præſcriptioni longi & longiſſimi temporis.*

XXVI.

Quadragenario vero, it. immemoralis: & meræ temporales jure Saxon. etiam obtinent Quædam usucapionem ac præscriptionem solum suspendunt.

XXVI. Ubi vero jure Civili 40. anni requiruntur, iis casibus jure Saxon. idem obtinet: sicut & præscriptio immemorialis, & reliquæ meræ temporales jur. Saxon. haud sublatæ. Gebhard. *d. loc. n.* 13. Carpzov. *decis.* 28. & 1. *Resp.* 35.

XXVII. Ultimo loco addendum, quædam usucapionem, atque præscriptionẽ interrumpere, quædam vero solum ad tempus aliquod impedire: ita nim. ut intermedium illud tempus non computetur; priora tamen & sequentia tempora, ad absolvendam usucapionem uniantur. Ita 1.) non currunt tempora, quibus ob reverentiam filius à patre bona materna, vel etiam uxor res à marito non petiit. Carpzov. *p.* 2. *C. d.* 11. & *l.* 1. *Resp* 40. 2.) non procedit usucapio tempore belli & pestis, modo sit justitium, h. e jus omnino propter belli, ac pestis tempora non reddatur. add. *Special. Constitut. in Recess. Imperii de anno* 1654. §. *So viel nun die Capitalia belanget.* 172. 3.) ob ætatem pupillarem & minorennem, uti jam supra monitum, 4.) ob absentiam, potentiam, furorem aut infantiam adversarii: ubi tamen opus est, ut ad cursum præscriptionis sistendum, quis utatur illa interruptione, quæ traditur in *l.* 2. *C. de ann. except.*

quædam interrumpunt: &

XXVIII. Interrumpitur ac interpellatur usucapio, quando non est continua & quieta possessio, adeoque cœpta usucapio non potest com-

compleri, & dicitur usurpatio *l. 2. ff. d. usurp. & usuc.* Est autem duplex: naturalis & civilis *l. 5. d. t.* Naturalis usurpatio est, quando quis possessionem ipsam amittit. *l.* 4. §. 22. *l. 5 l. 15. ff. d. t.* Huc etiam pertinet, quando quis ab usu rerum incorporalium seu jurium, per pignorationem, aut similem prohibitionem, arcetur & repellitur. *l.* 4. §. 27. *d. t.* add. *Const. Elect.* 7. *p.* 2. *ibique* Carpz. *def. 1. sequ.* *dicitur usurpatio, quæ est vel naturalis,*

XXIX. Usurpatio civilis in specie interpellatio vocatur, qua possessori non quidem possessio ipsa adimitur, vel intervertitur, sed jus tantum possidendi in dubium vocatur: estque alia judicialis, alia extrajudicialis. Judicialis est, quæ fit in judicio; & quidem præscriptio longissimi temporis etiam per citationem interpellatur. *arg. l. 3. C. de præscr.* 30. *vel* 40. *ann.* usucapio ac præscriptio triennii, ac longi temporis, non nisi litis contestatione *l. 18. ff. de R. V. l. 26. C. eod. l. 10. C. de præscript. long. temp.* Jure Saxonico præscriptio tricennalis etiam sola interrumpitur citatione Carpzov. *d. p.* 2. *C.* 7. *d.* 4. Si vero actor non obtineat, sed possessor absolvatur, nihil litem motam præscriptioni obstare, æquior est sententia *l. 18. l. 21. d. R. V.* Sin actor cesset in lite cæpta prosequenda, hæc interruptio isthoc operatur, ut huic actori (non alii vid. *l. 5 ff de usuc.*) perpetuetur actio usque ad 40. annos, a tempore quo ultima cogni- *vel civilis interpellatio dicta; tum judicialis, quid obtineat, si possessor absolvatur; it. si actor litem cæptam non statim prosequatur:*

nitio facta, *l. fin. C. de præscr.* 30. vel 40. *ann.*

tum extrajudicialis: quæ certis casibus effectum habet.

XXX. Extrajudicialis autem interpellatio fit per denuntiationem privatam, contradictionem, vel protestationem, ac non nisi certis casibus effectum habet. Ut 1.) in *l. 17. C. de R. V.* 2.) in *l. 2. C. de ann. except* 3.) in *l. 20. §. 11. l. 25. §. 7. ff. de petit. hered.* 4.) in *l. 2. C. de servit.* 5.) in actionibus personalibus. vid. Gebhard. *d. tr. c.* 1. §. *4 n.* 9. *c.* 3. §. *fin. c.* 3. §. *ult.* Sufficit autem, ad incorporalium rerum seu jurium præscriptionem prohibendam, etiam extrajudicialis prohibitio, protestatio, vel pignoratio. Gebhard. *d. l.* Et quidem moribus Saxon. pignus captum judici tradendum est *d. Const.* 7. *p.* 2. *d.* 2. Præscriptiones aliæ temporales, sola libelli porrectione interrumpuntur.

Jure can. qualibet interpellatio, m. f. inducens, obstat.

XXXI. Cæterum cum jure canonico & hodiernis moribus, *uti aph.* 9. monitum, omni tempore usque ad completam usucapionem, b. f. requiratur: ideo quocunque tempore superveniens mala fides, & quælibet interpellatio, modo malam fidem inducat, præscriptionem interrumpit, *c. f. X. de præscript. c. 2. de R. I. in 6. Myns.* 4. *o. 6. n.* 4. Scheidevv. *pr. L. de usuc. num.* 17.

Add. *L. 2. T. 6. I. de usucapion. & long. temp. præscript.*

TIT.

TIT. X.
DE
DONATIONIBUS MORTIS CAUSA ET INTER VIVOS.

I. Donationes quidem in genere conſideratæ, referri poſſent ad modos acquirendi dominium juris gentium : quoniam vero jure civili varia donationum genera ſunt conſtituta, & ſpecialiter quædam ordinata : ideo donationis modis civilibus annumerantur.

Donatio quæ ratione ad civiles modos acquirendi pertineat.

II. Donatio in genere eſt actus, quo dominium in alterum ex liberalitate transfertur *l. 29 pr ff. de donat. l. 35. §. 1 ff de donat. mort. caus. l. 67. §. 1. 2 L.* 214. *de V. S l* 82. *ff. de R. I.* Eſt vero donatio vel mortis cauſſa, vel inter vivos, *pr. I. de donat.*

Donationis in genere deſcriptio.

III. Mortis cauſſa donatio eſt, qua cogitatione, ac inventum ſecuturæ ſuæ mortis, quis coram quinque teſtibus in alterum conſentientem, & acceptantem quid confert. *l. 2. l. 29. l. 32. l. 35. §. 2. l. 40. ff. de mort. caus. don. l. f. C. eod.*

Mortis cauſa donatio definitur. L. 39. ff. t. 5. de mortis causa donat. & c pion.

IV. Mortis cauſſa donare poteſt, qui teſtamentum facere, vel legare *l. 15. de donat. mort. caus.* adeoque pupillus, ne quidem tutoris autoritate interveniente, *l. 1 §. 1. ff. de tutel. & rat. diſtr.* minor vero ſine curatoris autoritate mortis cauſſa recte donat.

Mortis cauſa donans.

V. Similiter & ei donari poteſt, cui & legari. *l. 9. l. 36. ff. de m. c. donat.* ac mor-

Cui donatur.

tuo donatario ante donantem intercidit donatio, perinde ut legatum. *l.* 35. §. 4. *l.* 42. *ff. de mort. caus. donat.* §. 1. *I. de donat.*

Differentia a legato quoad donantem.

VI. In eo tamen est quoad personas inter hanc donationem & legatum differentia, quod filius familias etiam paganus de adventitio quidem, cujus plenam habet proprietatem, libere possit donare: nec non de peculio profectitio & adventitio, patre permittente. *l.* 25. §. 1 *ff. de don. mort. caus.*

Res, quæ donantur.

VII. Possunt res mortis caussa donari, quæ sunt in bonis donatoris, etiam omnia bona, tam præsentia quam futura, *l.* 17. *de m. c. donat.* Non vero opus est insinuatione judiciali secundum LL. Romanas, *l. f. C. h. t.* & locus est Falcidiæ. *l.* 5. *C. ad L. Falcid.* scil. propter similitudinem cum legatis. Iure autem Saxon. Elector. insinuatio exigitur, & Falcidiam non potest detrahere heres. *p.* 3. *C.* 1. ubi add. Carpz. *def.* 5. *n.* 22. *&* 23.

Forma hujus donationis.

VIII. Forma hujus donationis consistit in eo, ut 1.) præsens præsenti, vel alicui nomine absentis acceptanti donet. *l* 38. *de m. c. don.* alias erit fideicommissum. vid. *l.* 75. *pr. l.* 77. §. 26. *ff. de Leg.* 2. Carpz. *Lib.* 2. *Resp.* 62. 2.) ut quinque testes, licet non rogati, adhibeantur. *l. fin. C. de m. c. donat.* 3.) ut mortis cogitatione seu intuitu, ac in eventum nostræ mortis expresse fiat. vid. text *in l.* 42. §. *fin. & l.* 1. *de m. c. donat.* Unde fluit, quod de hac donatione, an subsistat, ante mortem secutam

cutam judicari nequeat. *l.* 35. §. 2. *d. t* adeoque non tam mortis caussa donatio sit, si addatur, quod nullo casu revocari debeat, quam inter vivos, vid. *l* 27. *d. t.* alias in dubio donatio inter vivos reputabitur. *arg. dd. text.* Carpz *p.* 2. *const.* 12. *def.* 24. Sand. *lib.* 8. *tit.* 1. *def.* 3.

IX. Irrita igitur fit hæc donatio, aut revocatur 1.) si mortis eventus, quem quis respexit, non secutus fuerit *l.* 2. 3. & *seqq. l.* 35. §. 3. & 4. *d. t.* 2.) si donatorem donationis pœnituerit. §. 1. *I. de don.* 3.) Si quid supervenerit, ut donatio non possit subsistere. *vid. l.* 7. *d. t.* Ita cum jure Saxon. bona mobilia post mortem uxoris. ad maritum pertineant, fœmina, quæ mortis caussa donavit, matrimonium post contrahente, & moriente ante maritum, non subsistet quoad mobilia ista donatio. Carpz. *Lib.* 6. *Resp.* 26. *n.* 17. *Casus quibus irrita fit hæc donatio.*

X. Actionem quod attinet, qua revocari possit res donata vel tradita, distinguendum est, aut quis ita donavit, ut dominium, revocabile tamen transferret: aut vero ut dominii translationem abhuc differret. *l* 2. *l.* 28 *ff. de m. c. donat.* Priori casu fit revocatio aut ex sola pænitentia, & datur condictio. *l.* 30. *de m. c. donat.* aut vero ob conditionem non evenientem, & datur actio in rem, *l.* 29. *eod.* vel etiam condictio caussa non secuta. *l.* 35. §. 3. *eod.* Posteriori casu repetitur res, si mors non secuta, per actionem in rem di- *Actio, qua revocatur donatio, dominio jam translato. vel nondum translato.*

 rectam.

rectam. *d. l.* 29. vel si donatorem pœniteat; per actionem in rem utilem *d. l.* 30.

Actio, qua morte eveniente petitur res donata. XI. Quod si vero mortis eventus secutus fuerit, re nondum tradita, datur vel rei vindicatio donatario, ad exemplum legatorum §. 2. *I. de leg.* junct. *l. fin. C. de mort. c. donat.* vel condictio ex *l.* 35. §. 5. *C. de donat.* Quodsi bona omnia sint donata, reservata solum de quibusdam disponendi licentia, bona reservata, si de iis nihil disposuerit, non accrescunt legatario, sed remanent heredibus ab intestato, tum secundum jus civile, cum isto casu ratio juris accrescendi cesset, uti suo loco patebit, tum secundum jus Saxon. per *Const. Elect. p.* 3.

A mortis caussa donatione differt mortis caussa capio. XII. Denique notandum, quod a m. c. donatione, stricte dicta, differant aliæ mortis caussa capiones: cujusmodi vocantur 1) si propter alterius mortem quis donet *l.* 8. *l.* 11. *l.* 18. *pr. ff. de m. c. donat.* 2.) si ob omissionem hereditatis quis capiat. *l.* 8. *l.* 31. §. 2. *eod.* Si quis non ex bonis defuncti, sed ejus, qui conditionem implet, quid m. c. capiat. *l.* 8. *l.* 20. *d. l.* 31. §. 2. *l.* 36. *l.* 38. *ff. eod.*

Donationis inter vivos descriptio. L. 39. ff. t. 5. de donationibus. XIII. Donatio inter vivos est gratuita rei licitæ in alterum acceptantem, animo nunquam revocandi facta, nullo jure cogente, *seu ex liberalitate*, collatio *l.* 1. *pr. l.* 19. §. 2. *l.* 27. *ff. de don. l.* 18. *ff. de adim legat.*

Donans, in quo requi- XIV. In donante requiritur 1.) voluntas donandi, verbis vel facto declarata. *l.* 7. *l.* 8.

C. de

C. *de donat.* In dubio autem animus donandi non præſumitur. *l.* 25. *pr. ff. de probat.* Aliquando tamen donatio præſumitur. 1. Ex paterno affectu, ſi quis liberis quid subminiſtraverit *l.* 34. *ff. neg. geſt.* 2. ſi is, qui dedit, & is, qui accepit, ſanguine juncti ſint, & conjecturæ quædam accedant pro donatione: *l.* 26. *ff. de probat.* Kœppen. 1. *Dec.* 14. 3. ſi quis alicui pecuniam daret, ut accipiens eam in ſuum commodum, e. g. ædificii ſtructuram, verteret, quam alias non ſuſcepiſſet donatarius. *l.* 13. § *fin. ff. de donat. inter vir. & uxor.* 2.) facultas donandi, quam habet is, cui adminiſtratio rerum ſuarum conceſſa. *l.* 12. *C. de donat.* Hinc filiusfam. poteſt quidem donare de peculio caſtrenſi vel qs. vel etiam peculio adventitio, in quo plenam habet proprietatem *arg. Nov.* 117. *c.* 1. non vero de peculio adventitio, in quo pater habet uſumfructum; multo minus de profectitio, niſi pater conceſſerit, quæ conceſſio quibusdam caſibus præſumitur. vid. *l.* 7. §. 1. & *ſeq. ff. de donat.* Uxor jure Civ. de rebus paraphernalibus donare poteſt. *l.* 6. *C. de revoc. donat.* Jure vero Saxon. ſine conſenſu mariti non poteſt donare.

ritur 1. voluntas donandi. Aliquando donatio præſumitur. 2. facultas

XV. Licet etiam fœminæ geradam donatione inter vivos (non ultima voluntate, niſi proxima cognata conſentiat) in alium quemlibet, extra martium, transferre, etſi cognatæ nihil relinquat. Fit autem iſta donatio

Fœmina licet geradam donare vel judicialiter.

tio geradæ vel judicialiter, & tunc requiritur 1.) autoritas judicis, ut scil. fiat coram judice, vel coram personis, a judice missis, 2.) præsentia donatricis, 3.) consensus curatoris, nec non mariti, 4.) traditio clavium, 5.) designatio rerum donatarum, 6.) insinuatio apud acta: vel extra judicialiter, & tunc requiritur 1.) ne species donatæ excedant valorem quingentorum solidorum, seu aureorum ungaricorum; alias insinuatione judiciali opus erit, 2.) ut fiat in præsentia duorum, vel trium testium, vel Notarii & testis, 3.) ut præsentes sint cistæ & capsæ, quibus res asservantur, 4.) ut claves ei, cui donatur, tradantur, 5.) curator mulieris consentiat. *Decis. Elect.* 22. Permissum vero est utroque casu donatrici, usum rerum ad vitam sibi reservare, quem in finem claves ipsi restituuntur a donatario.

vel extra-judicialiter.

Non potest donare 1. pater filio,

XVI. Ob speciales caussas non procedunt donationes 1.) patris in filiumfam. *l.* 11. *C. de donat* nisi donatum sit ob bene merita filii Gail. 2. O 38. *n.* 5. & nisi donatio morte patris fuerit confirmata. vid *l.* 25. *C. de donat. inter vir. & uxor;* Gail. *d l. n.* 15. mater vero liberis valide donat, quia cessat jus prohibitionis: Carpz. *d. p.* 2 *Const.* 12. *def.* 23. imo & jure Saxon. pater res mobiles filio recte donat, Coler. 1. *dec* 13. Carpz. *d. l. def.* 22. 2.) filiifam. in patremf. licet decretum Magistratus accedat. *Decis Elect.* 23. 3.) conjugis in conjugem, qua de re inferius.

2. filius patri 3. conjux conjugi.

XVII.

XVII. In eo, cui donatur, requiritur, donationem ipse, vel alius eius nomine, acceptet, *l.* 55. *ff. de O. & A.* Carpz. *p.* 2. *c.* 12. *def.* 20. & 21. ante acceptationem vero licet revocare. add Carpz. 5. *Resp.* 62. remissio tamen debiti etiam ante acceptationem subsistit. *l.* 23. *l.* 53. *de solut.* *Is, cui donatur.*

XVIII. Res donari queunt, quæ sunt in hominum commercio; non vero volunt subsistere donationum omnium bonorum, præsentium & futurorum. vid. Carpz. *d. l.* 5. *Resp.* 67. *it. p.* 2. *c.* 12. *d.* 26. & 27. Sciendum quoque est, quod jure Saxonico bona avita immobilia sine consensu heredum nequeant donari. Carpz. 7. *p.* 2. *C.* 12. *def.* 67. *Lehn-R. l.* 1. *art.* 52. *Res, qua donatur.*

XIX. Quod si res donata, vel etiam remissio juris, debitive, excedat 500. solidos, s. 500: aureos ungaricos, requiritur donationis insinuatio, h. e. redactio coram judice in tabulas publicas. *l.* 35. §. 3. *C. de donat.* Quodsi insinuatio fuerit omissa, subsistit usque ad 500. solidos, in eo autem, quod excedit, non valet. *L.* 34. *pr. l pen.* §. *ult. C. d. t.* Sunt tamen quædam donationum genera, quæ citra insinuationem valent, ut 1.) donatio a Principe in aliquem collata. *l.* 34. *pr. C. d. t.* item quæ fit Principi. *Nov.* 52. *c.* 2. 2.) a Magistris militum in milites. *l.* 36. §. 1. *C. d. t.* 3.) facta ad redemptionem captivorum. *d. l.* 36. *pr.* & ad refectionem domus, incen- *si excedat 500. solidos insinuatione opus est; exceptis certis casibus.*

Jure Sax, in donatione rerum immobilium insinuatio semper necessaria.

dio vel ruina ſublatæ *d. l.* 36. § 2. quod ad alias pias cauſſas non extendendum. *l* 29. *C. de SS. Eccl l.* 35. § *ult. C. d. t.* Carpzov. *p.* 2. C. 12. *p.* 13. Denique notandum, quod jure Saxonico immobilium donatio ſemper debeat fieri coram judice loci, ubi bona ſita. *Lond-R l.* 1. *art.* 52. & *art.* 21. *pr.* Carpzov. *d. c.* 12. *def.* 19. & *l* 8. *R.* 57.

Traditur res vel promittitur.

XX. Traditur in donatione res vel ſtatim, vel promittitur: & hoc poſteriori caſu datur condictio ex *l.* 35. §. 5. *C. de donat.* vel etiam actio ex ſtipulatu, qua donatarius donantem, ejusve heredes, convenit, ut rem donatam tradat.

Perfecta donatio non revocatur nisi 1. ob querelam donationis inofficiosæ, 2. ob ingratitudinem.

XXI. Perfecta donatio regulariter non poteſt revocari. *l. ult. pr. C. de revoc. donat.* niſi 1.) ſit inofficioſa, h. e. qua contra officium pietatis læduntur liberi, parentes, aut fratres in legitima: & revocatur ob hanc cauſam ſolum quoad legitimam. *tot. tit. C. de inoff. donat.* Finitur hæc querela lapſu quinquennii a morte donantis computandi. *l. ult. C. de inoff. donat.* 2) Revocatur donatio ob ingratitudinem donatarii. vid. *l. ult.* & *l.* 1. *C. de revoc. donat.* Si tamen donator non fuerit conqueſtus, ejus heredes non poſſunt revocare donationem *d. l. ult. C. de revoc. don.*

3. ob supervenientiam liberorum.

Similiter nec in heredem donatarii datur hæc actio, niſi revocatio jam vivente donatario facta *l.* 7. *C. de rev. don.* 3.) ob ſupervenientiam liberorum, ſi nim. quis omnia

bona,

bona, vel magnam honorum partē, vel etiam rem singularem, Carpzov. *p.* 2 *c.* 12. *d.* 32. cum liberos nondum haberet, donaverit, & postmodum ipsi nascantur liberi *l.* 8. *C. de rev. don.* quam legem late explicat Tiraquellus.

XXII. Aliquando donatio sub modo, vel etiam sub conditione fit. Sub modo donatur eum in finem, ut rursus aliquid fiat, v. g. ut donatarius donatori alimenta præbeat. *l.* 1. *C. de don quæ sub mod.* Hic modus si non impleatur, vel revocatur donatum per condictionem. *l.* 3. *C. de condict. ob caus. dat.* vel agitur præscriptis verbis, ut impleatur modus *l.* 9. *C. de donat.* Sub conditione fit ita donatio, ut res sit tradenda, cum ista conditio extiterit. *l.* 4. *& ult. C. de donat. sub mod.*

Aliquando donatio fit sub modo.

aut sub conditione.

XXIII. Est etiam quædam donatio remuneratoria, quæ fit ob insignia bene merita, ab eo, cui donamus, in nos profecta: atque hæc insinuatione non indiget, nec potest ob aliquam causam revocari. *l.* 34. §. *1. ff. de don.* add Carpz. *p.* 1 *C.* 12. *d.* 15. 34. & 35.

Donatio remuneratoria.

XXIV. Est & aliud genus donationis inter vivos, nempe donatio propter nuptias, de qua diximus *l.* 1. *tit.* 8. *aph.* 5. Alias vero donationes inter virum & uxorem sunt prohibitæ, adeo, ut licet conjux conjugi rem tradiderit, tamen dominium non transferatur, sed res extans vindicetur, & consumpta condi-

Donatio propter nuptias.

Alias donatio inter virum & uxorem est prohibita:

L. 14. ff. t. 1. de donat. int. vir. & uxor.

catur *l.* 5. §. *fin. ff. de donat. int. vir. & uxor.* Non tamen id restituendum est, ex quo conjux non fuit factus locupletior. *L. 7. pr. d. t.* Inde etiam fructus, qui conjugis industria & cultura, ex agro donato sunt percepti, non veniunt restituendi *l. 45. ff. de usur.*

exceptis tamen certis casibus.

XXV. Non prohibetur vero inter conjuges 1.) donatio mutua & reciproca, seu remuneratoria, quatenus est æqualis *l.* 32. §. 14. *l.* 7. §. 2. *ff. d. t. &* Gail, 2. O. 40. *n.* 7. vid. Berlich. *P.* 2. *concl.* 15. *num.* 11. Carpzov. *p.* 2. *c.* 13. *def.* 18. 2.) ad dignitatem consequendam. *l.* 40. *l.* 41. 42. *ff. d. t.* 3.) strenæ vel alia xenia modica. Carpzov. *p.* 2. C. 13 *d.* 20. *&* 21.) permissa etiam est donatio mortis causa *l.* 9. §. *f. l.* 10. *l.* 11. *d. t.* 5.) secundum jus canon. valet juramento confirmata donatio inter conjuges.

Confirmantur donationes morte conjugis.

XXVI. Confirmantur etiam donationes inter virum & uxorem, si ante mortem non fuerint revocatæ, adeo, ut si res nondum tradita, contra heredes conjugis detur actio. *Nov.* 162. *cap.* 1. Requiritur autem etiam in hoc casu, si excedant 500. aureos ungaricos, insinuatio, Carpzov. *p.* 2. C. 13. *d.* 15. Si vero donatarius ante moriatur, nulla est donatio, etiamsi in heredes donatarii collata fuerit. *c.* 8. *X. de donat. inter vir. & uxor. l.* 18. *C eod.* Carpz. *de l. def.* 14.

Quid moribus Saxon. obtineat.

XXVII. Cæterum moribus Saxonicis observari tradunt, quod donatio inter conjuges

judi-

judicialiter facta, & actis publicis insinuata, accedente mulieris recte instructæ, si ea donet, curatoris autoritate, valeat. Carpzov. *d. t. def.* 16. *&* 17.

XXVIII. Denique singulariter de Gerada notandum, quod hæc marito ab uxore donari nequeat, adeo, ut nec morte uxoris confirmetur donatio; nec heredes uxoris teneantur donationem Geradæ, juramento firmatam, servare, *Constit. Elect. p.* 2. *C.* 12. ibique Carpzov. *d. l. seq.* Valet tamen donatio Geradæ remunerationis causa, sive reciproce facta. Nim. si maritus vicissim in continenti certam pecuniæ summam vel rem aliquam immobilem æquivalentem Geradæ, Carpz. *ib. d.* 8. uxori judicialiter donet, reservato sibi usufructu ad dies vitæ, Carpzov. *P.* 2. *C.* 13. *d.* 8. Vendere quoque uxor Geradam marito potest, accedente consensu curatoris, & traditur Gerada ita vendita per traditionem clavium, & nihilominus uxor sibi reservare potest usumfructum ad dies vitæ: Nec rescinditur huiusmodi venditio, licet filius sit pretium: Et potest quoque venditrix uxor pretium marito legare, vel mortis causa donare. vid. Carpzov. *d. l def.* 9. *& seq.*

Nec Gerada marito ab uxore potest donari:

nisi certis casibus.

Add. *L.* 2. *T.* 7. *I. de donation.*

TIT.

TIT XI.
DE PERSONIS QUÆ POSSUNT TRANSFERRE DOMINIUM, SIVE DE IIS, QUI ALIENARE POSSUNT VEL NON: ET PER QUAS PERSONAS CUIQUE ACQUIRITUR.

Ad dominium transferendum quidem natura non sunt idonei, Quibus etiam jure Saxonico accensentur fœminæ.

I. Possunt dominium in alium transferre, s. res alienare, qui natura idonei sunt, nec lege prohibentur. Non vero sunt natura idonei 1.) propter ætatem, pupilli & minores, quorum bona, non nisi peculiaribus requisitis intervenientibus, alienari & oppignorari possunt, de quibus diximus *l.* 1. *tit.* 21. §. 11. *seqq.* His etiam quodammodo accenseri possunt 1.) fœminæ, quæ certis casibus in foro Saxonico curatore opus habent, uti dictum *tit. ult. lib.* 1. add. Grot. *introd. in jus Belgic.* 1. *c.* 5. Iohan. a Sande *decis. Fris. L.* 2. *tit.* 4. *d.* 4. Gudelin. *de jur. noviss. l.* 1. *c.* 7. Christin. *ad LL. Mechlin. tit.* 9. *art.* 10. 2.) furiosi & mente capti, in quorum bonorum alienatione itidem certa requisita observanda, de quibus dictum *d. l.* 1. *tit.* 23. §. 4. *seqq.*

Quidam lege prohibentur. Huc referri possunt in fraudem creditorum alienantes.

II. Lege prohibetur 1.) maritus alienare res dotales, ut itidem *l.* 1. *t.* 8. §. 4. jam expositum. 2.) prodignus, de quo etiam jam dictum *l.* 1. *tit.* 23. §. 4. Addi possunt 3.) qui in fraudem creditorum alienarunt: hæc enim alienatio revocatur. vid. *tot tit. ff. quæ in fraud.*

fraud. cred. facta sunt, ut restit. add. Carpzov. *p.* 2. *c.* 3. *d.* 20. & *p.* 3. *C.* 23. *d.* 21. Sande *l.* 3. *tit.* 13. *d. ult.* Item 4.) illi, quibus de fuga suspectis, desiderante creditore alienatio bonorum interdicta est. *l.* 8. *inf. ff. de pollicit.* aut hi, qui nimis obærati bonis suis cedunt, aut fuga sibi consulunt, quos Bancoruptores vulgo vocant, qui bona sua alienando, aut in alium transferendo, nihil agunt, eorumque bonis administrandis curator datur. *l.* 1. §. 1. *l.* 2. *pr. l. f. ff. de curat. bon. dand.*

III. Acquiritur nobis non solum per nosmetipsos, sed & per eos, quos in potestate nostra habemus. *pr. I. per quas person. cuique acquirit.* Nimirum per liberos nostros: circa quos tamen differentia est notanda inter peculium, quod sc. filiusfam. patris permissu, separatim à rationibus paternis habet. *l.* 5. §. *fin. ff. de pecul.*

Acquiritur nobis per liberos nostros habita tamen ratione peculii.

L. 15. ff t. 1. de peculio.

IV. Est enim peculium vel profectitium, quod scil. ex re patris ad filiumf. pervenit. §. 1. *per quas person. cuique acquir.* Et hoc tam quoad proprietatem, quam quoad usumfructum patris est, & quicquid inde provenit, patri acquiritur. *d.* §. 1. *I. l.* 39. *de R. I.*

Peculium est vel profectitium,

V. Vel adventitium, quod non ex re patris, sed aliunde, v. g. ex bonis maternis, vel ex opera & industria filiifam. obvenit *d.* §. 1. *I. l.* 6. *pr. C. de bon. quæ lib.* Et hujus usumfructum regulariter patri acquirit filiusfamilias, apud ipsum autem dominium remanet.

vel adventitium, cujus usufructus ad patrem pertinet: excipiuntur tamen quidam casus;

dd.

dd. text. Excipiuntur tamen quidam casus, quibus plena proprietas ad filium f. pertinet, nim. 1.) quod sub expressa hac conditione liberis donatum est, ut ad patrem usus-fructus non pertineat. *Nov.* 116. *c.* 1. *auth. excipitur.* junct. *auth. item. C. de bon. quæ lib.* Carpzov. *p.* 2. *C.* 10. *d.* 10. & 11. 2.) si cum patre simul succedat filius in hereditatem fratris vel sororis, tunc filio etiam usus-fructus competit in portione hereditaria *Nov.* 118. *c.* 2. quod tamen jure Saxon. non obtinet, uti in materia successionis monebimus. 3.) si filius sibi relictum, renuente patre, accipiat. *l. f.* §. 6. *C. de bon. quæ lib.* 4.) si liberis quid donatum sit à Principe, ejusve uxore *l*, 7. *C. de bon. quæ lib.* 5.) si pater in vita sua fructus non percipiat, sed eos liberis suis relinquat: tunc etiam post mortem patris eorum manent.

vel castrense, L. 49. ff. t. 17. de castrensi peculio.

VI. Vel denique castrense, quod filius familias occasione, armatæ militiæ, vel à parte, vel ab alio, acquisivit, *l.* 1. *C. de castr. pec.* aut etiam qs. castrense, quod filiusfam acquisivit ex militia togata, s. officiis publicis *l. ult. C. de inoff. testam. l.* 6. *in f. C. de bon. quæ lib.* utrumque hoc peculium pleno jure ad filios pertinet. *dd. text.*

Servi dominis acquirunt.

VII. Porro servi & proprii homines, quicquid acquirunt, sine distinctione dominis suis acquirunt, qua de re *Lib.* 1. *t.* 4. §. 2. dictum. Hodie famuli & ministri, qui, mercede con-

Hodierni

du-

ducti, operis suis nobis inserviunt, non omnia nobis acquirunt, sed id duntaxat, quod ex istis operis consequuntur, nec eorum facto, quod extra ministerium est, ulterius, quam pro mercede debita, obligantur. Grot. *d. Lib.* 3. *c* 38. *n.* 9. *famuli non nisi quod ex conductis operis provenit.*

VIII. Tandem sciendum, quod etiam per procuratorem, negotiorum gestorem, institorem, exercitorem nobis acquiratur, uti convenientibus locis explicatur. §. 5. *I. per quas person. cuique acquir.* *Etiam per procuratorem nobis acquiritur.*

Add. *L.* 2. *T.* 8. *I quib. alien. lic. vel non, & T.* 9. *I. per quas pers. cuique acquir.*

TIT. XII.
DE
DOMINII NATURA ET EFFECTU, EJUSQUE DIVISIONIBUS, AC IN SPECIE DE EMPHITEUSI, ET SUPERFICIE.

I. Acquisitum dominium potissimum consistit in proprietate, & arbitrio de re sua disponendi, deinde in fructuum perceptione, quæ per consequentiam ex proprietate fluit, ac dependet. *l.* 25. *pr. l.* 1. *ff. de usur.* atque hæc etiam à proprietate separari potest. *l.* 25. *de V. S.* *Dominii acquisiti vis & effectus.*

II. Cum vero arbitrium ac potestas de re sua disponendi vel sit omnino libera, vel restricta, ideo ab interpp. dominium distinguitur in plenum, & minus plenum. Plenum *Dominii divisio in plenum & minus plenum.*

dici

dicitur, ubi liberum eſt diſponendi arbitrium: minus plenum, quando adeſt ipſi proprietati reſtrictio, & quidem, qui retinet proprietatem ita reſtrictam, & ſuperiorem in re poteſtatem, dicitur habere dominium directum, ut 1.) dominus emphyteuſeos 2.) dominus ſuperficiei 3.) dominius feudi. Qui vero cum jure utendi fruendi conceſſo, participat de proprietate, dicitur habere ipſius rei, ſibi ita conceſſæ, dominium utile, ut 1.) emphyteuta, 2.) ſuperficiarius, 3.) vaſallus. add. Synt. noſtr. Feud. *cap. 2. aph. 3 in m.*

Emphyteuſeos deſcriptio. L. 6. ff. t. 3. Si ager vectigalis i.e. emphyteuticarius pet.

III. Emphyteuſis, ſive jus emphyteuticum, eſt jus in re immobili à domino alicui, ſe ad certum vectigal ſ. canonem, in recognitionem dominii præſtandum, obliganti, conſtitutum, ita, ut poſſit illa re uti frui, ac de illa, pro arbitrio quodammodo reſtricto, & dependente ab alio, diſponere; vel, eſt dominium utile, in re immobili à vero domino, ſub conditione certæ penſionis, in recognitionem dominii directi ſolvendæ, alicui conceſſum *l.* 1. *&* 2. *ff. ſi ager vectig.* junct. *tot. t. C. de jur. emph.*

Res emphyteutica; & modus conſtituendi.

IV. Dantur in emphyteuſin ager & domus & conſtituitur hoc jus per pacta, contractus, vel etiam ultimas voluntates. Sciendum vero eſt, quod etiam opus ſit ſingulari contractu emphyteutico, per quem promittitur canon, uti ſuo loco tradetur. Præterea etiam præſcriptione longi temporis acquiritur

em-

emphyteusis, vel etiam longissimi, secundum casuum diversitatem.

V. Constituta & acquisita emphyteusis defertur legitimis successoribus, & succedunt in ea non solum masculi, sed & fœminæ. *Nov. 7. c. 3. pr.* Si vero in contractu emphyteutico certa restrictio sit addita, illa observanda erit.

Constituta emphyteusis transfertur in successores.

VI. Jus domini emphyteuseos consistit in eo, quod ipsum emphyteuta pro domino superiori recognoscere debeat, ac inde 1.) obstrictus sit ad canonem annuatim præstandum, 2.) ad renovandum contractum, & laudemium solvendum, certis casibus: *vid. aph.* 10. & 3.) ad impetrandum consensum in alienationem rei emphyteuticæ. Dominus vero pro lubitu jus suum, absque consensu emphyteutæ, alienare potest, Carpzov. *p.* 2. *c.* 39. *def.* 10.

Jus domini emphyteuseos.

VII. Emphyteutæ jus in eo consistit, quod instar domini sit, adeoque 1.) omnes obventiones, fructus, & commoda ex re emphyteutica percipiat, & inde etiam thesaurum inventum solus retineat, vel cum inventore dividat. Hinc etiam omnia onera sustinere, atque tributa & collectas, aliasque publicas pensitationes, solvere tenetur. *l.* 2. *C. de jur. emph.* Carpz *p.* 2. *C.* 38. *d.* 18. nec non damnum particulare ferre, *l.* 1 *inf. C h. t.* adeoque ipsi etiam non remittitur pensio, seu canon, ob sterilitatem, vel incursionem hosti-

Jus emphyteutæ consistit 1. in percipiendis omnibus commodis,

um *arg. d. l.* 1. nisi quis re plane non potuerit uti. vid. Carpz. 1. *Resp.* 91.

2. in potestate quodammodo alienandi.

VIII. Porro 2.) potest vi dominii sui, vel quod quodammodo participet de proprietate, rem ipsam pro lubitu tractare, & ad usum proprium aptare, *d. l.* 1. *&* 2. *C. h. t.* imo etiam jus emphzteuticum in alium transferre, ita tamen ut domini consensus quidem sit requirendus, hic vero novum emphyteutam suscipere teneatur. *d. l. ult. C. de jur. emph.*

Pignus constituandi.

IX. Pignus tamen, cum eo emphyteusis in alium non transferatur, absque consensu domini in re emphyteutica recte constitui volunt. *l* 31. *ff. d. pignor.* Jul. Clar. *l.* 4. *sent.* §. *emphyteusis. q.* 18. Corpzov. *p.* 2. *C.* 25. *d.* 7. *n.* 10.

Emphyteusi alienata laudemium solvendum est domino.

X. Alienata emphyteusi in alium, novus ille emphyteuta, in quem sive contractu, sive testamento, emphyteusis transfertur, domino laudemium solvere tenetur, quod olim erat quinquagesima pars pretii, *l. ult. C. de jur. nmphyt.* Hodie regulariter pro singulis centenis pretii quinque præstantur. Quibusdam vero locis majus laudemium est introductum, ita nim. ut pro centenis decem debeantur, vid. Franzk. *tr. de laudem.* add etiam Synt. nost. Feud. *cap.* 10. *aph.* 12. *&* 13. Præterea etiam in hoc variant consuetudines locorum, quod nim. quibusdam locis solum in translatione in extraneum laudemium sit præstandum, quibusdam vero locis etiam in casu, quo

ab

ab intestato liberi, aliive heredes, succedunt, solvendum est, vid. Franzk. *d. tract.* Carpz. *p. 2. c. 39. def. 11. seq.*

XI. Finitur vel amittitur emphyteusis tum ex caussis communibus, tum ex caussis propriis. Caussa communis est 1.) consolidatio, quæ fit 1. moriente emphyteuta, nullis relictis successoribus, 2. præscriptione, sive dominus rem debito modo, & tempore possidens, contra emphyteutam, sive emphyteuta contra dominum, denegationi canonis acquiescentem, præscribat Carpz. *p.* 2. *C*- 38. *def.* 15. 3. renunciatione s. cessione, si domino iterum jus suum cedat emphyteuta: quod tamen invito domino non licet.

Finitur & amittitur emphyteusis tum ex caussis communibus nim. 1 consolidatione, quæ contingit morte, præscriptione, renunciatione.

XII. Porro 2.) si emphyteuta, dolo culpave lata, rem reddat insigniter deteriorem: tum enim emphyteusi privatur *auth. qui. res. C. de SS. Eccles.* si vero pars solum deterior reddatur, ea tantum privatur. Corpz. *p.* 2. C. 38. *def.* 23. & 24. 3.) interitu rei, si scil. in totum res emphyteutica perierit; alias si pro parte tantum, nihilominus jus ipsum in qualibet ejus parte remanet. *l* 1. *C. de jur. emphyt.* sic domo licet combusta, nihilominus in area subsistit. 4.) lapsu temporis præfiniti *l. fin. ff. si ager. vectig.*

2. deteriorationе,

3. interitu rei.

4. lapsu temporis,

XIII. Propria caussa, ob quam specialiter jure suo emphyteuta cadit, est 1.) si canon in ecclesiastica emphyteusi intra biennium, *c. ult. X. de loc. & cond.* seculari intra trien-

Tum ex caussis propriis, 1. canone non soluto,

triennium, *l.* 2. *C. de jur. emphyt.* non solvatur. add. Carpzov. *p.* 2. *c.* 38. *d.* 1. *seqq.* Ubi tamen caussæ cognitione opus est, nec potest propria autoritate expellere dominus emphyteutam, nisi ipse jurisdictionem quoque habeat. Est vero in arbitrio domini, velitne canonem exigere, an vero ad privationem agere, *l.* 2. *C. d. t.* Heres autem domini ad rei privationem agere nequit. *arg. l.* 7. *C. de revocat. donat.* Cæterum antequam dominus de canone non soluto conqueratur, emphyteuta, offerendo canonem, moram purgare, & pœnam caducitatis evitare potest. *d. c. ult. X. de loc. & cond.* Jul. Clar. *lib.* 4. *quæst.* 10. §. *emphyt.* Carpz. *p.* 2. *C.* 38. *d.* 11. 2.) si emphyteusis absque consnnsu domini fuerit alienata, *l.* 3. *in f. C. d. t.* quod tamen in foro Saxon. vix obtinet, cum, resignatione judiciali non interveniente, non censeatur res perfecte tradita. vid. Carpzov. *d. l. def.* 13.

2. emphyteusi absque consensu alienata.

Amissa emphyteusi non repetuntur impensa. Fructus percepti retinentur.

XIV. Amissa emphyteusi, emphyteuta non potest impensas seu meliorationes repetere *l.* 2. *vers. si autem. C. d. t.* quia eas secundum naturam hujus contractus fecit, Carpz. *d. l. def.* 12. *num.* 9. fructus autem, quos ante privationem, licet post lapsum biennii trienniive percipit, ad emphyteutam pertinent. Carpz. *ibid.*

Divisio rei emphyteu-

XV. Denique addendum, quid obtineat, si emphyteuta partem aliquam fundi emphy-

teutici

teutici divisim vendat, aut alio modo alienat, an per hoc ipse etiam annuus canon pro rato dividatur? Et quidem cum canon ille totam rem emphyteuticam pro indiviso haud dubie afficit, consequens est, ut, licet emphyteuta partem fundi emphyteutici cum suo onere pro rato partis suæ vendat, domino tamen libera electio competat, adversus quem fundi possessorem, etiam divisim & pro parte tantum possidentem, velit pro integro canone in solidum agere, sic ut divisionis beneficium possessori nihil prosit, *arg. l. 2. C. si un. ex plur. her. deb.* Aliquando etiam ex pluribus heredibus seu possessoribus constituitur certa persona, quæ nomine omnium rem a domino emphyteuseos recognoscat, & canonem solvat, & vocari solet *ein Lebentræger*. Carpz. *p. 2. c. 38. def. 5. n. 8.*

tica non obest domino.

Plurium emphyteutarum nomine unus constitui solet: ein Lehntrager.

XVI. Differt ab emphyteusi census. Census vero est jus annui reditus perpetuo recipiendi, quem quis in ipsa rei suæ translatione in veteris dominii memoriam, annuatim solvendum sibi retinet, Differt igitur in eo ab emphyteusi, quod verum & directum dominium in censualem transferatur, quod in ephyteuseos constitutione apud constituentem manet: Nec censum solvimus de re aliena, sed de re nostra. Unde nec caducitatis pœna ob cessationem locum habet. vid. Franzk. *Lib. 1. Var. Resol. resol. 1. & seqq.* Carpzov. *p. 2. C. 39. d. 1.*

Ab emphyteuticis differunt censitica bona.

Synt. nostr. Feud. *cap.* 2. *aph. pen. n.* 3. add. Grot. introd, *in jus. Belg. Lib.* 2. *c.* 46. Christin. *Decis. Belgic.* 91. *num.* 2. *vol.* 5. Argentræus *ad Consuetud. Britann. art* 73. *gloss.* 2. *num* 1.

Qualia in dubio bona censeantur Cæterum in dubio censentur bona censitica, non emphyteutica: *Constit. Elect. p.* 2. *c.* 39. §. *So viel nun. ubi* Carpzov. *def.* 8. & translato dominio directo in possessorem, contractus habetur censiticus, licet expressis verbis facta fuerit mentio emphyteuseos. Carpzov. *ibit. def.* 9.

Superficiarii juris descriptio. L. 43. ff t. 18. de superficiobus. XVII. Superficies s. jus superficiei (Germ. *Grund-oder Platzrecht*) est jus, ædificium in fundo vel solo alterius, suo sumtu habendi. *l* 2. *ff. de superf. l.* 18. §. 4 *ff. de damn. infect.*

Persona constituens & acquirens XIIX. Constituit hoc jus soli dominus alteri, qui superficiarius dicitur. *l.* 1. §. 4 *ff. de superfic. l.* 73. *l.* 74. *d. R. V.* & qs. inquilinus est *l.* 3. § *pen. ff. d. nov. oper. nunc.*

Res in quibus constituitur. XIX. Constituitur hoc jus in solo, in quo superficiariæ ædes ponuntur. *l ult. ff. de superf.* Nimirum superficiem IGti vocant, quicquid super solum s. super faciem terræ est, ut parietes, tecta, *l.* 44. §. 1. *ff. d. O. & A. l.* 23. *pr. d. usurp. l.* 86. §. 5. *ff. d. legat.* 1. arbores, vineæ, plantæ. *l.* 13. *pr. ff. d. S. R. P.* Spectat vero hic superficies ad prædia urbana s. ædificia. *l.* 2. *de superfic.* Frantzk *de laudem. cap.* 13. *num.* 3. & 5.

XX. Constituitur hoc jus vel mediante venditione, vel conductione, certo sc. promisso salario, domino pendendo, *l.* 2. §. 17. *ff. ne quid in loc. publ. l.* 15. *ff. qui pot. in pign. l.* 39. §. 5. *ff. de legat.* 1. *l.* 7. §. 2. *vers. hactenus ff. d. usufruct.* vel gratuita concessione: quando nimirum hujusmodi modis intervenientibus solum traditur ita, ut ædificium in eo exstruere sui commodi caussa, vel ædes jam exstructas, suis sumtibus conservandas, vel etiam reparandas, inhabitare instar domini ad longius tempus liceat. *dd. text.* *Modus constituendi.*

XXI. Competit itaque superficiario jus dominio simile, ratione cujus superficie in solo illo pro arbitrio quis uti frui, servitutem isti imponere, *l.* 1. §. *ult. de superfic. arg. l.* 1. *pr. ff. q. m. ususfr. amit.* eamque alienare potest *l.* 1. §. 7. *ff. de superfic.* Menoch. *de retin. poss. remed.* 4. Rennem *Jurisprud. membr.* 2. *th.* 8. *lit.* C. *Jus ipsum constitutum.*

XXII. Jus hoc extingui existimant sublato per incendium aut ruinam ædificio: argumento ducto ab usufructu. *l.* 34. *in fin. de usufr.* Bald. *ad rubr. de superfic.* Jason. *ad l. in provinciali* 3. §. *si ego* 3. *de oper. nov. nunc.* Alphar. Valasc. *de jur. emphyt. quæst.* 33. *n.* 4. Verum cum non ususfructus, sed dominium quoddam ipsum solum afficiens, si hic translatum, asserere non dubito, quod ob solum interitum ædium non amittatur hoc jus, sed potius superficiario liceat alias *Ejus amissio.*

in solo exstruere ædes. Conf. Christin. *ad consuet. Mechlin. tit.* 14. *art.* 45. *n.* 4.

Jus feudi. XXIII. Restat species dominii utilis, *jus feudi* dicta, quæ peculiaribus plane constat juribus, ideoque singulari tractatione venit exponenda. Vid. Syntagm. nostr. Feudal.

TIT. XIII.

DE ACTIONE EX DOMINIO SINGULARI FLUENTE S. REI VINDICATIONE.

Jus in rem persequimur actione in rem sive vindicatione, quæ describitur. I. Jus in rem persequimur in judicio (conf. *L.* 1. *Tit. XV. aphor.* 1. & 2.) actione in rem s. vindicatione, per quam rem nostram, quæ ab alio possidetur, petimus, & adversus eum datur, qui rem possidet *l.* 25. *pr. ff. de O. & A.* Uti vero jura in rem sunt diversa: ita etiam actiones in rem s. vindicationes sunt diversæ.

Rei vindicationis descriptio. L. 6. ff. t. 1. de rei vindicatione. II. Ex dominio singulari rerum corporalium oritur rei vindicatio, quæ est actio in rem, qua quis contra possessorem rei corporalis istam rem suam esse intendit. §. 1. *inf. I. de act.* vel: Et actio ex dominio competens, qua dominus adversus possessorem rei corporalis contendit, ut ipse dominus declaretur, & consequenter res cum omni caussa restituatur, *l.* 9. *ff. de. R. V.*

Fundamentum: & cui detur. III. Fundamentum itaque hujus actionis est dominium: & datur domino, *l.* 23. *pr. ff. d. R. V.* cui incumbit istud fundamentum, s. dominium probare, *l.* 9. *verb. probari rem meam esse, ff. de R. V.*

IV.

IV. Datur contra possessorem rei corporis *l. 36. pr. l. f. ff. de R. V. l. 25. pr. ff. de O. & A.* Habetur vero etiam ex interpretatione juris pro possessore, & utili rei vindicatione convenitur 1) qui ante litem contestatam dolo desiit possidere. *l. 27. §. 3. ff. de R. V.* add. *l. 52. eod.* 2) qui liti se obtulit, modo actor ignoret, eum non possidere, *l. 25. eod.*

Contra quem.

V. Præterea ex æquitate datur hæc actio sive potius actio in factũ contra eum, qui rem furtivam b fide comparavit, & alienavit, & quidem solum ad id, quod is ex ista venditione lucratus est, seu quod ultra pretium, quod ipse exsolvit, consecutus est. Sin vero sciens rem esse furtivã comparaverit, eamque postea alienaverit, ad verum rei pretium restituendum, una cum interesse tenetur. vid. *Dec. El. nor. 87.* it. Carpz. *p. 2. pr. Crim. q. 87. n. 71. seq.*

Præterea & actio in factum datur contra ementem rem furtivam.

VI. Res, quæ hac actione petitur, certum aliquod corpus esse debet, & certa species, ideoque designanda & describenda in libello. *l. 6. ff. de R. V.* Petitur etiam simul omne id, quod vel rei petitæ accessit, ut per alluvionem. *l. 34. ff. de R. V.* vel propter rem petitam possessor habet, vid. *l. 20. eod.* vel ex re ipsa provenit, ut fructus. Et quidem b. f. possessor fructus ante litem contestatam perceptos extantes solum restituit, ratione consumtorum vero tenetur juxta usum receptum, in quantum ex iis locupletior est factus. Carpz.

Res petitur certa.

cum accessionibus & fructibus.

p. 3. *C.* 32. *d.* 28. At m. f. possessor omnes omnino fructus, non modo perceptos, sed & eos, quos percipere potuisset, restituere tenetur. Carpz. *d. l. def.* 30. Similiter etiam b. f. possessor post litem contestatam, perinde ut m. f. possessor, fructus omnes restituere tenetur. Carpz. *d. l. def. ult. &* 1. *Resp.* 39. add. *& Resp.* 79. *ejusd. l.* 1.

Res salva restituenda. VII. Si deterior res apud possessorem sit facta, ejus quoque rationem judex habere debet *l.* 13. *& seqq ff. de R. V.*

Deducuntur tamen impensæ. VIII. Deducit tamen reus conventus, sive in b. sive in m. fide fuerit, impensas, quæ fructuum gratia fiunt. *l.* 46. *ff. de usur.* Exceptio est in furibus, *l.* 27. §. 25 *ff. ad L. Aquil.* Cæteras in ipsam rem factas impensas, quod attinet, necessarias & b. & m. f. possessor deducit, dum rem possidet, h. e. opposita doli exceptione tamdiu retinet, donec de impensis ei satisfiat *l.* 5. *C. de R. V.* Exceptis itidem furibus, raptoribus & violentis invasoribus *l.* 1. *C. de infant. expos. l.* 13. *& fin. de condict. furt.* Utiles porro impensas b. f. possessor etiam deducit, h. e. tam diu retinet, usque dum ipsi satisfactum. §. 32. *&* 33. *J. de R. D.* add. tamen *l.* 30. *&* 38. *it. l.* 27. §. 5. *ff. d. R. V.* Ast m. f. possessor, hoc judicio conventus, utiles impensas tantum potest tollere, *d.* §. 31. *J. de R. D. & l.* 5. *C. h.* Ex æquitate tamen hodie etiam m. f. possessori jus deducendi impensas utiles aliquando concedi-

tur

tur. Præterea etiam b. f. possessori, juxta mores receptos, datur actio ad repetendas impensas necessarias & utiles, licet rem non amplius possideat. Voluptuarias denique impensas tollere tantum potest tam m. f. quam b. f. possessor, modo sine detrimento rei auferre possit. Vid. *d. l. 38. ff. de R. V. l. 9. ff. de impens. in rem dot. fact. l. 5. C. d. R. V.*

IX. Sciendum vero est, quod tum demum b. f. possessor sumtus, in rem alienam factos, petere possit, si fructuum ante litem contestatam perceptorum summam excedant; instituta enim inter impensas & fructus perceptos, usque ad concurrentem summam, seu quantitatem, compensatione, superfluum sumtuum, quo melior res est, restituere dominus tenetur *l. 48. ff. de R. V.* Vid. latius Joh. à Sande *lib. 3. Decis. Fris. tit.* 15. *d.* 2. 3. *&* 4. *Compensanda tamen sunt impensa cum fructibus.*

X. Cæterum pretium, quod possessor pro re vindicata solvit, non potest repeti à domino, licet illam rem b. fide compararit. *l. 2. C. de furt.* & quamvis in publico foro emerit. vid. Franzk. *resol.* 9. *n.* 61. Nec juvabit eum, quod protestatus fuerit, se eo animo emere, ut domino inquirenti restitueret, quia scil. per ejusmodi protestationes non potest tolli jus domino competens. *l.* 11. *ff. de R. I.* Richt. *Decis.* 96. *num.* 50. *& seqq.* nisi 1.) res alias peritura emendo servata fuerit, vel 2.) ab hostibus redempta *l. 6. ff. de capt. & postlim. revers.* vid. *add. Aut.* Præterea jure Elector. *Pretium, pro re vindicata solutum, non potest repetere possessor*

ctor. Saxon. noviſs. conſtitutum eſt, ut is etiam poſſit repetere pretium, qui judicialiter proteſtatus eſt de re, v. g. à militibus empta, domino repetenti reſtituenda, *dec. 90.* add. Carpz. *p. 4. C. 39. d. 5. 6. & 7.*

Ratione dominii directi etiam competit rei vindicatio. L. 6. t. 3. ff. ſi ager vectig.

XI. Quemadmodum vero dominium vel plenum eſt, vel minus plenum ſ. jus dominio proximum, ita quoque competit rei vindicatio non ſolum ei, qui plenum dominium habet, ſed etiam ſimilis actio in rem, qua dominus directus rem, in emphyteuſin conceſſam alteri, iſtam tum à tertio poſſeſſore, tum quoque ab ipſo emphyteuta, canonem non ſolvente, vindicare poteſt *arg. l. 1. & 2. ff. ſi ag. vectigal.*

& ratione utilis rei vindicatio emphyteuticaria.

XII. Competit vero etiam emphyteutæ actio in rem ſ. rei vindicatio emphyteuticaria adverſus quemvis poſſeſſorem, ut res reſtituatur cum fructibus *l. 1 §. 1. & tot. tit. ff. ſi ager vectig. i. e emphyteuticarius pet.*

Similiter datur domino ſuperficiei rei vindicatio.

XIII. Similiter domino ſoli datur rei vindicatio ratione dominii ſuperioris, quod retinet in ſolo, in quo alteri ſuperficiem conceſſit; etiam contra ſuperficiarium, ſi ſolarium, in recognitionem dominii promiſſum, per aliquot annos non ſolvat *arg. l. 1. & 2. ff. ſi ag. vectlg.* & actio in rem rei, cui ſuperficies conceſſa, *l. 1. §. 2. 4. & 6. ff. de ſuperfic.* add. *l. 1. §. 1. ſi. ager vectig. l. 75 ff. de R. V.* unde & publiciana ipſi accommodatur. *l. 12. §. 3. d. public.*

ſuperficia-

XIV. Item ſuperficiario competit rei vindica-

dicatio superficiaria, qua superficiem, vel etiam solum ratione superficii, à quovis possessore petit. *rio vero rei vindicatio superficiaria*

XV. Ex dominio rerum incorporalium, nim. servitutum, oritur actio confessoria s. vindicatio servitutum: cui opponitur negatoria seu negativa actio: de utraque jam supra diximus. *lib.* 2. *tit.* 6. *Ex dominio rerum incorporalium oritur actio confessoria*

XVI. Quoniam vero sæpius accidit, quod quis dominium rei s. juris, b. fide acquisiti, exacte probare non possit, ideo ex æquitate peculiaris actio ex qs. seu præsumta dominio oriens est introducta, & vocatur publiciana actio in rem: quæ competit ei, qui à non domino, b. fide & justo titulo, rem vel jus aliquod accepit, & ita per aliquod tempus possedit, contra possessorem, qua intendit rem vel jus, perinde ac si usucepisset, suum esse, sibique proinde restituendum una cum interesse, seu fructibus. §. 4. *I. de action. l.* 1. *l. ult. ff. de publ. in rem. act.* *Ex præsum. to. domino oritur actio publiciana.* L. 6. ff. t. 12. de publiciana in rem actione.

XVII. Hanc actionem eodem libello cum rei vindicatione cumulari, atque alternatim proponi, i. e. rem jure dominii vel qs. peti, usu receptum est hunc in finem, ut, si quis forte dominium autoris sui non possit satis probare, sufficiat probasse aliquam rem s. jus b. fide ac justo titulo acquisivisse, & usucapione quidem nondum impleta, in usucapiendi tamen conditione positum esse.

XVIII. Cæterum non requiritur etiam jure *Mala fide*

canon.

superveniens non obest huic actioni. canon. quodm fides non supervenerit, quiasc. prior possessor firmius jus habet præ posteriori possessore, *l. ult. in f.* junct. *l. 7. §. 6. & 7. ff. de publ. inrem action.*

Non datur contra verum dominum. XIX. Patet ex dictis, quod contra verum dominum non detur hæc actio, quia ejus dominium demum per completam usucapionem intervertitur *l. ult. d. t.*

E contrario res stricto jure amissa per actionem rescissoriam revocatur. XX. E contrario etiam datur ex æquitate actio rescissoria, qua usucapio stricto jure completa, absente tamen vero domino, rescinditur, & dominus, qui abfuit, ea perinde rem vel jus suum petit, vel persequitur, ac si usucapta res, vel jus, non esset. §. 5. *I. de action.*

TIT. XIV.

DE ACTIONE AD EXHIBENDUM.

Actionis ad exhibendum descriptio. L. 10. ff. t. 4. ad exhibendum. I. Ad commodius persequendam rei vindicationem sæpius conducit, ut res antea exhibeatur. Datur igitur peculiaris actio ad exhibendum, quæ competit contra detinentem rem aliquam mobilem, aut immobilem, ei, cujus interest rem exhiberi, ad id, ut in publicum proferatur, *l. 2. l. 3. §. 9 ff. ad exhib.* §. 3. *I. de off. jud.*

qua competit ob quodlibet interesse. II. Competit vero hæc actio non solum, si ratione juris in re s. dominii intersit *l 9 §. 1. ad exhib.* sed etiam si ratione actionis in personam intersit, ut res exhibeatur, seu producatur. *l. 19. l. ult. ff. ad exhib. l. 27. ff. de furt.*

III.

III. Datur etiam interdictum ad exhibendas tabulas testamenti s. codicillorum, vel etiam ad exhibenda instrumenta, ut scil. detentores iis, quorum interest, istas tabulas, vel instrumenta inspicienda, vel etiam legenda exhibeant. vid. tit. *de tab. exhib.*

Datur etiam interdictum ad exhibendas tabulas testamenti.

TIT. XV.
DE
DOMINO UNIVERSALI S. JURE HEREDITARIO, AC IN SPECIE DE TESTAMENTIS ET ULTIMIS VOLUNTATIBUS.

I. Dominium universale s. jus hereditarium est successio s. jus, quo succeditur in universum jus, quod defunctus habuit. *l. 24. ff. de V. S. l. 62. ff. d. R. I.* vel, est jus seu facultas jure competens in universitate rerum, à defuncto relictarum, ita ut quis in idem, ac omne jus, quod defunctus habuit, succedat.

Juris hereditarii descriptio.

II. Circa hoc jus hereditarium observanda est 1.) ejus acquisitio, 2.) ipsum jus hereditarium in se consideratum, 3.) actiones inde fluentes.

capita.

III. Circa acquisitionem discernenda venit delatio hereditatis (*der Anfall*) & ipsa ejus acquisitio. *l.* 151. *ff. de V. S.* Delatio idem est, quod in dominio specialiter dicto titulus s. causa junct. *d. l. 151. de V. S.* Defertur autem hereditas vel ordinario modo, vel extraordinario per pacta hereditaria.

Acquirenda hereditas defertur vel ordinario vel

extraordinario modo. taria. Ordinario modo iterum dupliciter defertur 1.) per ultimam voluntatem defuncti, 2.) per legem s. successionem ab intestato; & quidem utrumque fit vel juxta jus civile, vel prætorium. Jure civili defertur hereditas aut per testamentum, in quo & directis verbis, & per fidei commissum hereditas relinqui potest aut per codicillos, qui solum per verba obliqua fiunt.

Ad illum pertinet testamentum. L. 28. ff. t. 1. Qui testam. fac. poss. & quemadm test. fiant. IV. Testamentum est voluntatis nostræ justa h. e. secundum juris civilis regulas ordinata sententia de eo, quod quis post mortem suam fieri velit. *l* 1. junct. *l.* 4 *ff. qui Test. fact. poss.* vel explicatius: Testamentum est legitima & directa, à persona habili facta designatio habilis successoris in universum jus, quod ipsa post mortem relinquit.

Persona illud condens libere. V. Condit testamentum testator, qui libere, non vi nec dolo inductus, ultimam voluntatem declarat, L. 11. *C. de test. mil* vid. Carpzov. *p.* 3. *C* 5. *d.* 9. Blanditiæ tamen adhibitæ non oberunt. *l.* 3 *ff. si quis aliq testam.* *l.* 70. *de hered. instit.* vide Sande *Decis. Fris. Lib.* 4. *tit.* 1. *def.* 11. nec simpliciter alterius interrogativo vitiat testamentum vid. Carpz. *d. l. def.* 4. 5 *&* 6.

Quidam prohibentur testari natura, VI. Prohibentur vero quidam testamentum facere natura 1.) propter defectum judicii in impuberibus, etiamsi tutoris autoritas intervenerit, §. 1. *I. quib. non est perm. fac. test. l.* 1. §. 1. *ff. de tutel. & rat. distrah.* item

fu-

furiosis. *l.* 9. *qui testam. fac. poss.* Minores autem, etiam sine curatoris autoritate, testari possunt. *l.* 4. *d. t.* 2.) propter defectum corporis, inhabilem quem reddentem, ut sunt muti & surdi, *l.* 6. §. 1. *ff. qui testam. fac. poss.* Justinianus tamen muto qui scribere, & surdo qui loqui potest, testamenti factionem concessit, *l.* 10. *C. d. t.* Porro cœcus nonnisi observatis certis solennitatibus, in *l.* 8. *C. d. t* præscriptis, testari potest. Inter quæ præcipuum est, ut præter septem testes etiam tabellionem, seu ejus loco octavum testem adhibeat. add. Recess. Imp. *de anno* 1512. §. 9. Carpz. *p.* 3. *c.* 6. *def.* 5.

VII. Lege prohibentur juxta jus Roman (I.) ob statum 1.) servi 2.) monachi, *auth. ingressi. C. de SS. Eccles. Nov.* 123. *c.* 38. 3.) filiif. ne permittente quidem patre. *l.* 6. *pr. ff. qui testam. fac. poss.* nec in peculio adventitio, licet in illo plenam habeat proprietatem filiusf. Nicol Reusnerus *tr. de testam. p* 1. *c.* 28. *num.* 9. *& seqq* de peculio autem castrensi & qs. castrensi potest testari *pr. I. quibus non est perm. & l. ult. C. qui test. fac. poss.* *quidam lege & quidam 1.) ob statum.*

VIII. Porro (II.) ob aliam inhabilitatem lege prohibentur 1.) prodigi. § 2. *I. d. t.* 2.) ob crimen, ut 1. carminis famosi damnati *l.* 18. §. 1 *ff. d. t.* 2. apostatæ, *l.* 2 3 *& 4. C. d Apost.* quibus Dd. accensent veneficos, nisi pœnitentiam egerint, ac conversi fuerint, & postea confecerint testamentum. Theodoricus *2.) ob aliam inhabilitatem.*

Coll. Crim. Diss. X. *th. 6. lit. e. c. & f.* Richt. *Decis.* 57. *n.* 12. 3. heretici, *auth. Credentes C. de heret.* 4. incestis nuptiis se polluentes, *l. 6 & auth. seq. C. de incest. nupt.* 5. quorum bona fisco vindicantur. add. Ord. Crim. *art. & lege* 218. 6. banniti & proscripti imperii Gail. *Lib. 2. de P. P. c. 6. n.* 9. & 10. Damnati vero alias ad mortem usu hodierno testamentum condere possunt. *Constit. Elect. p. 3. C.* 6. Coler. *dicis.* 34. nisi alia ratio obstet, nimirum vel 1.) inhabilitas personæ, v. gr. quod veneficus sit testator, uti modo dictum *hoc. aphor. n.* 2. vel 2.) defectus bonorum, quod sc. bona sint confiscata ob crimen læsæ Majestatis, aut declarationem in bonnum superius, (*in die Ober Acht.*)

Modus condendi testamentum vel judicialiter, aut in loco judicii ipso testatore comparente;

IX. Conditur tnstamentum duplici modo 1.) est testamentum judiciale s. apud acta conditum, in quo hæc requisita sunt observanda: 1. ut ipse testator ultimam suam voluntatem, scripto conprehensam, judici pro tribunali sedenti, præsente actuario, insinuet s. offerat, & diserte afferat, in ista scriptura ultimam suam voluntatem comprehensam esse, vel oretenus coram judice & actuario, in loco judicii, ultimam voluntatem exponat. 2. Iudex s. actuarius jussu judicis ad acta reponat hanc ultimam voluntatem, seu scripto, seu oretenus expositam? & non solum ipsi ultimæ voluntati inscribat, quod ista rite sit exhibita a testatore v. gr. Cajo, sed

etiam

etiam ipsi testatori Gajo breve testatum exhibeat, quod testamentum ad acta reposuerit. Quodsi vero propter morbum non possit ipse in loco judicii comparere, necesse est ut ad judicem aliquem mittat, atque petat, ut nomine judicii duæ personæ, ad judicium pertinentes, veniant ad ipsum, & testamentum ab ipso accipiant. His comparentibus, testator similiter vel in scripto offert, vel oretenus proponit ultimam suam voluntatem, quæ postea ad acta, uti diximus, reponitur, & breve testatum testatori datur: quo posteriori casu scabinorum præsentia nonnubllibi desideratur. vid. *Dec. Elect. Saxon.* 45. & 37. Carpzov. *Lib.* 6. *Resp.* 12. secundum jus commune vero sufficit, judicem ejusque actuarium adesse. *aut domi ad se vocatis personis & missis a judice.*

X. Extra judicium ordinatur testamentum certis solennitatibus adhibitis, & instituto certo herede, de quo *Tit.* XVII. *Vel extra judicium: instituto certo herede:*

XI. Solennitates, si testamentum velit quis scripto comprehendere, sunt hæ: I. ipse testator, vel alius ejus nomine ultimam voluntatem conscribat, necesse est: II. coram septem testibus actus testandi fieri debet. Circa quos testes requiritur 2.) ut sint septem, inter quos tamen etiam numeratur Notarius, si quis adhibeatur 1.) ut sint habiles s. idonei, vid. *aphor.* XIII. 3.) specialiter ad hunc actum rogati 4.) præsentes toti actui testandi 5.) audiant & videant testatorem dicen- *et solennitatibus adhibitis in testamento scripto.* I. II.

tem, in ista scriptura voluntatem suam contineri; neque enim opus est, ut testes sciant, quid in testamento contineatur, sed solum, ut coram istis testamentum producatur, & claris verbis testator significet, hanc suam esse ultimam voluntatem, & testes roget, ut
III. de hoc actu testentur. Præterea III. requiritur, ut ipse testator, nisi totum testamentum sit holographum, id subscribat *l.* 28. §. *ult. C. de testam.* aut si scribere nequeat, testem adhibeat octavum, qui ejus nomine
IV. subscribat. *l.* 21. *C. de testam.* IV. ut dicti testes signent, & subscribant. d. Ord. *von Unterricht der Notarien* de An. 1512. §. 1. verb.
V. *mit ihren Signeten.* Denique V. ut hic actus testandi non interrumpatur, sed unico contextu fiat. *l.* 21. §. *ult. ff. qui testam. fac. poss.*

vel etiam non scripto; XII. Potest vero etiam testamentum sine scriptura confici, quod nuncupativum (*ein ausgesprochen Testament*) appellatur: quod nim. verbis, coram septem rogatis testibus habilibus, uno contextu a testatore profertur: adeoque præter scripturam signaturam, omnia alia sollennia etiam in hoc requiruntur. §. *fin. I. de testam d. Ord.* §. *Aber die 8.* Ut vero constet de testamento nuncupativo, post mortem testatoris testes jurato de illo, ita confecto, deponent. *l. ult. in f. C. de testam.* nisi instrumentum publicum de isto fuerit confectum in ipso actu testandi, add. Carpzov. 6. *Resp.* 12. *n.* 4. & *seqq.*

quod probatur juratis testibus vel instrumento.

XIII.

XIII. Diximus, testes habiles esse adhibendos: sunt vero idonei testes, cum quibus testamenti factio est, seu qui possunt heredes institui. §. 6. *I. de testam.* & sufficit, quod tempore facti testamenti sint, vel habeantur pro habilibus §. 7. *I. eod. l.* 1. *C. d. t.* Inhabiles vero sunt I. ratione personæ in genere, quod scil. alias etiam ad testimonium ferendum non sint idonei; qua de re dicemus in materia probationis & de testibus. *infr. Lib.* 4. *t.* 11. §. 17. II. ob specialem rationem in testamentis, nimir. 1. inhabilis est in testamento testis, qui est in patria potestate testatoris, vel etiam, qui in eadem cum testatore est familia. §. 9. *&* 10. *I. de test.* filius vero emancipatus in patris, vel etiam filius in matris; maritus in uxoris, minister in domini testamento est habilis testis *arg. dd.* §. *& d. Ord.* §. 6. *verb. Auch die in Gewalt des Testirers.* add. Reusnerus *de testam. p.* 3. *c.* 21. *num.* 4. *& seqq.* Alia vero est ratio, si pater, frater, mater, uxor, dominusve sit institutus heres in testamento, tunc in eo hujus heredis filius, maritus, ministerve non possunt esse testes: quia scil. totum negotium, quod agitur testamenti ordinandi gratia, inter testatorem ac heredem agitur. §. 10. *I. de testam. d. Ord.* §. *die Notarien.* 6. *vers. item einer.* Ideo dictæ personæ propter singularem affectionem erga heredem sunt suspectæ. 2. Non potest heres esse testis in testamento, quo institutus est heres:

Qui testes sint habiles.

Qui inhabiles 1. ratione personæ in genere.

2. ob specialem rationem in testamentis.

res: Non vero prohibentur legatarii testes esse, §. 11. *I. d. t.* etiamsi fuerit nuncupativum, uti communiter sentiunt Interpp. vid. Reusnerus *d. p.* 3. *C.* 22. *inf.* Contrariam tamen opinionem, legatarios in nunpupativo non esse admittendos testes, receptam esse in Dicasterio Ienensi testatur Richter. *Decis.* 31. *n.* 21. 3.) Ob singularem, testamentis propriam, solennitatem non admittitur mulier testis. §. 6. *I. testam. ord. d. ord.* §. *die* Notarii. 6. in codicillis vero & istæ admittuntur. *arg.* §. *fin. I. de codicill.*]

In quibusdam locis minor solemnitas requiruntur. Attendendum jus loci, quo testamentum conditur.

XIV. Sciendum vero est, quod hodie quibusdam in locis secundum peculiaria statuta, non eadem, quæ jure civili, exigatur solennitas, sed e. g. alicubi duo testes sufficiant: attendenda igitur tunc in testamento condendo ea testandi ratio s. modus, qui requiritur in isto loco, ubi testamentum conficitur. Et habet hoc vires etiam in alio loco, ubi bona hereditaria forte sunt sita, etiamsi alias major ibi requiratur solennitas testandi, Carpz. 5. *Resp.* 1.

Add. *L.* 2. *T.* 10. *I. de testam. ordin.* & *Tit.* 12. *ff. quib. non est permiss. fac. testam.*

TIT.

TIT. XVI. DE TESTAMENTO MILITARI ET ALIIS MINUS SOLENNIBUS S. PRIVILEGIATIS TESTAMENTIS.

I. Solennitates, de quibus diximus, in quibusdam teſtamentis remittuntur: nimir. 1.) in teſtamento militis, in peditione occupati, quod ex nuda teſtamentis voluntate, ſine ulla Solennitate, & absque teſtibus, ac quocunque modo voluerit, valet. *tot. tit. I. de milit. teſtam.*

Solennitates remiſſa. 1. in teſtamento milites; L. 29 ff. t. 1. de teſtam. mil.

II. Diſtinguitur vero ſecundum Conſt. Maxim. I. *von Richtern und Notarien.* rubr. *von Teſtamenten* § *und ſollen* 2. inter milites, qui ſunt in conflictu, & eos, qui in caſtris ſunt (*die zu Felde liegen.*) Illorum teſtamentum, modo de voluntate alias, v. gr. ex ſcripto, conſtet, ſine ullis teſtibus valet: hi vero duos teſtes debent adhibere. add. Carpz. *p.* 3. *C.* 4. *d.* 26. Teſtamentum autem ita conditum poſt miſſionem intra annum tantum valet proximum §. 3. *I. d. t. l.* 26. *ff. eod.* Extenditur quoque illud privilegium ad concionatores, conſiliarios, medicos & venalitiarios caſtrenſes. Richt. *dec.* 38.

Milites v. aut in conflictu ſunt aut in caſtris.

Eodem iure utuntur perſonæ circa milites occupata.

III. Qui vero neque in conflictu ſunt, neque in caſtris milites, ſed præſidiarii, aut in hybernis conſtituti, uſu fori teſtamenta privilegiata condere nequeunt, ſed jure communi teſtari debent,

Ad præſidiarios privilegium hoc regulariter non extenditur.

debent, d. const. §. *und sollen* 2. verb. die *Ritter &c.* nisi hostis sit in propuinquo, & parati illi debeant esse ad pugnam singulis momentis Carpz *d. l. def.* 28. Finckelth. *obs.* 40.

Sufficit intra militiæ tempora confirmatum esse testamentum ante conscriptum.

IV. Non solum autem in militia, sed & ante militiam, non adhibitis sollennitatibus, factum testamentum subsistit, si postea testator fiat miles, & constet, quod jam illud velit valere, §. 4. *I. d. t.*

Alia singularia jura in milite.

V. Cæterum non tantum solennitates sunt remissæ militi, sed etiam alia singularia jura, juxta ejus liberum arbitrium, in testamento ipsius observantur. *l.* 2. *ff. de testam. mil.* Sic potest decedere pro parte testatus, & pro parte intestatus *l.* 6. *d. t.* it. duobus testamentis *l.* 19. *l.* 35 *ff. eod.* liberos præterire. §. 6. *I de exheret lib.* filio impuberi substituere, licet sibi non faciat testamentum *l.* 41. § *fin. ff. de testam. mil.* Cessat præterea in testamento militis Lex Falcidia *arg. l.* 17. *ff. ad L. Falc.* Potest etiam is institui heres a milite, qui alias non possit. *l.* 5. *C. de testam. mil. l.* 13. §. 2. *ff. eod.* potest etiam miles nuda voluntate adimere rursus hereditatem, & testamentum revocare. *l.* 15. §. 1. *ff. d. t.*

II. in testamento rustici.

VI Porro 2.) remittitur solennitas quædam rustico, vel etiam nobili ruri degenti, ita, ut sufficiant quinque testes, si septem haberi nequeant vid. *l. fin. C. de testam. & d. Ord.* § *und soll &c* 2. Imo in provinciis Saxonicis firma sunt rusticorũ testamenta coram paro-

cho

cho & duobus testibus, etiam non rogatis, ruri condita. Coler. *decis.* 35. *num.* 4. vel etiam quatuor testibus, absque parocho. Richt. *decis.* 28. *num* 6.

VII. Privilegiatum 3.) testamentum est parentum inter liberos: quo liberi legitimi absque ullis sollennitatibus, per nudam parentum voluntatem, heredes instituuntur: adeoque si propria manu patris vel matris perspicue expresso anno & die scriptum. *l.* 21. §. *1. C. de testam.* vel saltem subscriptum Carpzov. *p.* 3. *C.* 4. *d.* 17. & 18. testes nullos desiderat; si vero sine scripto sit exposita voluntas, ad eam probandam duo testes requiruntur. *auth. quod sine C. de testam. Nov.* 107. *c.* 1. Maulius *tr. de ult. volunt. tit.* 11. *n.* 19. *III in testamento parentum inter liberos.*

VIII. Extraneæ vero personæ heredes in tali testamento non possunt institui; atque si instituantur, valet testamentum solum quod liberos attinet *d. l.* 21. §. 1. *in f. C. de test. l. ult. C. fam. bercisc.* At legata & fideic. recte eo relinquuntur uxori, aut extraneis personis, si duo testes adhibiti, quæ à liberis veniunt præstanda. Exheredatio vero liberorum in tali privilegiato testamento, secundum communiorem sententiam non potest fieri. add. Carpzov. *p.* 3. *c.* 4. *d.* 19. *seq.* *Extraneæ personæ hoc testamento non possunt institui. Legata tamen & fidei commissa eo recte relinquuntur.*

IX. Differt ab hoc testamento nuda divisio paterna, qua parentes heredes non instituunt liberos, sed iis assignant, quam partem ab in- *Differt ab hoc testamento nuda divisio paterna.*

testato quisque capere debeat. *d. l. ult. C. fam. hercisc.* Uti vero institutio in testamento: ita hæc divisio inæqualiter fieri potest, modo salva sit legitima Carpzov. *p. 3. C. 4. d. 22. n. 9. seq.*

Liberi non possunt sine solennitatibus testari.

X. Cæterum non vice versa liberi suos parentes instituentes, sine solennitatibus testari possunt Hartmann, Pistor. *L. 1. q. 1. n. 18.*

IV. in testamento tempore pestis condito.

XI. Privilegiatum 4.) testamentum est tempore pestis conditum, in quo quidem jure Romano de numero testium nihil remittitur, sed tantum consociatio. *l. 8. C. de test.* Moribus tamen tempore pestis vel alius morbi contagiosi, duo testes, etiam fœminæ, sufficiunt. Requiritur autem à Dd. ut testator vel ipse decumbat, vel domus ejus infecta sit. Carpzov. *p. 3. C. 4 d. 4.* Quamvis alii statuant sufficere, quod pestis in loco tantum grassetur. Berlich. *p. concl. 5.* Testamentum hoc ita semel conditum, si isto tempore non decedat testator, non in perpetuum, uti sentit Carpzov. *d. c. 4. def. 5.* sed tantum anno, postquam cessavit pestis, valere videtur *arg. §. 3. I. de testam. mil.* Fernandus Vasquius *de success. testati & intest. Lib. 2. §. 30. n. 50.* Franciscus de Barri *tr. de success. Lib 1. tit. 2. n. 8.*

V. in testamento in navi vel via condito.

XII. Similiter 5.) testamentum, coram duobus testibus conditum, volunt valere Dd. si quis v. gr. in via vel navi moribundus testetur, & plurium testium copia haberi nequeat.

Me-

Mevius ab jus Lubec. *p.* 2. *tit.* 1. *a.* 2. *n.* 59. *& seqq.*

XIII. Denique 6) privilegiatum est testamentum ad pias causas. *c.* 11 *X. de testam. &c.* 4. *eod.* in quo quidem alii necessario duos testes requirunt. Carpzov. *p.* 3. *c.* 2. *def.* 33. Verior tamen videtur sententia, quod scriptura sufficiat, ex qua certo constat de voluntate disponentis, etsi testes non adsunt. Reusnerus *de testamp.* 4. C. 12. *num.* 5. & 10. Richter. *de Decis. num.* 15. & 16 Dicitur autem piæ causæ relictum, quod ecclesiis, hospitalibus, scholis, viduis, captivis, vel etiam ad opera publica relinquitur. Statuunt vero Interpp. quod in tali testumento etiam valeant Legata aliis, s. extra piam causam, relicta *arg. l.* 21 §. 1. *C de testam Nov.* 107. *c.* 1 & 2. Heredis tamen institutio extra piam causam erit nulla. *VI. in testamento ad pias causas.*

Add. *Lib.* 2. *tit.* 11. *I. de militar. testam.*

TIT. XVII.
DE
HEREDUM INSTITUTIONE IN GENERE, ET IN SPECIE DE LIBERIS ET POSTHUMIS, UT & PARENTIBUS, ET FRATRIBUS SORORIBUSVE INSTITUENDIS VEL EXHEREDANDIS.

I. Heredis institutio pertinet ad formam, & essentiam testamenti, & caput & fundamentum *Heredis institutio pertinet ad es-*

sentiam testamenti. tum totius testamenti appellatur. §. *34. I. de leg.* nihil vero interest, an primo, an medio, an ultimo loco exprimatur, *d* §. *34.*

L. 28. ff. t. 5. de hæredib. instituend. *Institutio debet esse 1. certa,* II. Ipsa institutio in genere ut sit legitima, requiritur 1.) ut ex ista de certa testatoris voluntate constet. *l.* 62. § *1. ff. de hered. instit.* Hinc in alterius arbitrium simpliciter collata non valet. *l.* 32. *ff. de hered. instit.* valet tamen si per relationem ad aliquam schedulam, etiam non solennem, qua sit expressa, fiat. *arg. l.* 38 *ff. de condit. & demonstr. l.* 77 *ff. de hered. instit. l.* 25. *ff. de reb. dub.* Pingitzer. *2. libera,* *quæst. Saxon.* 13. *n. 1.* 2.) ut sit libera, non importunis sollicitationibus extorta. Hartm. Pistor. *l.* 2. *q.* 29. *n.* 6. vid. Ioh. à Sande *de-* *3. non captatoria,* *cis. Fris. Lib.* 4. *tit.* 1. *d.* 11. 3.) ut non sit captatoria, h. e. eo animo facta, ut alterum inducamus, quo hereditatem nobis vicissim relinquat. *l.* 70. *l.* 71. *ff. de hered. inst.* *4. certum heredem exprimens,* 4.) ut de certa heredis persona inde constet. *l.* 62. §. 1. *eod.* Sufficiens tamen certitudo subest, quando pia causa, v. gr. pauperes, it. ecclesia vel civitas instituitur heres. *l.* 8. *l.* 12. *C de hered. inst.* Maulius. *tr. de ult. volunt. tit.* 16.

Heredes quidam necessario sunt instituendi, vel exheredandi. III. Sunt autem quidam heredes necessario instituendi, vel exheredandi, quidam pro lubitu instituuntur. Necessario instituendi, vel exheredandi sunt 1.) liberi *l.* 30. *ff. de lib. & posthum. inst.* 2.) si hi non adsunt, parentes. *Nov.* 115. *c.* 4. & 3.) quadam ratione fratres

tres & sorores, nim. si persona infamis, vel levi macula laborans, instituatur, & ita fratri præferatur. *Nov.* 22. *c.* 47.

L. 28. ff. t. 2. de lib. & post hum. hær. inst. vel exhær. *nimirum 1. liberi qui cunque:*

IV. Liberos quod attinet, secundum jus Novell. non amplius est, quantum hanc institutionem & exheredationem attinet, differentia inter suos & emancipatos, nec inter patrem & matrem, sed omnes liberi, cujuscunque sexus, & cujuscunque gradus sint, à parentibus, vel etiam aliis ascendentibus, sive in paterna, sive in materna linea, sunt vel instituendi, vel legitime exheredandi: alias testamentum erit nullum, vel saltim rescindetur.

Forma exheredationis liberorum.

V. Forma exheredationis liberorum, secundum jus Novell. in hoc consistit, ut ipsa exheredationis causa inseratur, s. exprimatur in testamento diserte. *Nov.* 115. *c.* 3. quam causam deinde heres institutus debet probare *d. c.* 3. Causæ vero istæ ennarrantur quatuordecim in *d. Nov.* 115. *c.* 3. hisce versiculis comprehensæ.

Bis septem ex causis exheres filius esto:
Si patrem feriat, vel maledicat ei.
Carcere detrusum si negligat, aut furiosum,
Criminis accuset, vel paret insidias.
Si dederit damnum grave, si nec ab hoste redemit;
Vestarive vetet, se societque majis!
Si mimos sequitur, vitietque cubile paternum.
Non orthodoxus, filia si meretrix.

Sub

Sub istis tamen, tanquam sub regulis finitis & generalibus, similes vel majores causæ, vel potius singulares casus, in vita civili occurrentes comprehenduntur, modo ejusmodi sint injuriæ, quæ ad ipsos parentes spectant add. Menoch. *de arbitr. jud. quæst. l. 2. cent. 3. cas. 267. num. 6.* Jul. Clar. *rec. 3 §. testamentum. quæst. 41. num. 2* Carpzov. *part. 3. const. 14. def. 10. ubi decisum refert, patrem Augustanæ religionis non recte exheredare filium, Pontificiæ religioni addictum.*

Qua non observata testamentum quoad institutionem est nullum.

VII. Si vero parentes liberos vel plane prætereant, h. e. ipsorum non faciant mentionem in testamento; vel exheredent quidẽ, sed non exprimant causam exhereditationis justam, testamentum quoad institutionem heredis non habet vires, sed filius præteritus, vel non legitime exheredatus, ab intestato admittitur ad hereditatem; reliqua vero capitula extra institutionem, ut legata, fideicommissa, tutoris datio, nihilominus sunt firma. *de Nov.* 115. *c.* 3 *inf.*

2. parentes.

VIII. Similiter liberi parentes debent instituere, aut exheredare ex certis causis, exprimentis in testamento, *de Nov. c. 4.* ubi etiam istæ causæ enarrantur, & his versibus breviter includi solent:

Si pater accusat capitalis criminis, aut se
Adjungat mimis, vitæque est insidiatus;
Testari probibet gnatum; dirumque venenum

Præ-

Præparet: inclusum si carcere, vel furiosum
Negligat; & veram contemnat religionem.

VIII. Denique fratres & sorores eo solum casu, quo ipsis turpis persona, vel levis notæ macula laborans præfertur, exheredandi vel instituendi sunt Causæ vero exheredationis habentur in *Nov.* 22. *c.* 47. nim. 1.) si quis fratri mortem inferre, vel 2.) eum criminis accusare, vel 3.) substantiæ inferre jacturam voluerit. add. *Donell. & Hill.* 6. *comm.* 15. Non autem hæc forma hic præscribitur, quod causa expresse sit inserenda testamento, sed sufficit simpliciter exheredasse & tunc fratri exheredato incumbet, ut si inique se exheredatum esse dicat, probet, se tale quid non commisisse, sed debito modo erga defunctum fratrem se gessisse. *3. fratres & sorores.*

Add. *L.* 2. *Tit.* 13. *I. de exheredat. Liberor.*

TIT. XVIII.

DE HEREDIBUS EXTRANEIS INSTITUENDIS, ET DE CONDITIONIBUS INSTITUTIONUM.

I. Si liberi vel parentes non extent, sive etiam certa ratione fratres non adsint, alii heredes qualibet extranei institui possunt, modo sint habiles. vid. *tit. præced. aphor* 4. *Heredes extranei,*

II. Potest vero vel unus, vel plures institui si plures sint instituti, & partes non expressæ, æqualiter inter se dividunt hereditatem; sin *vel unus vel plures instituuntur, parti-*

vero

bus expressis vel non. vero partes sunt expressæ, illæ sunt observandæ. Porro si partes quidem sint adscriptæ singulis heredibus, ista vero non exhauriant universam hereditatem, quod superest, pro rata inter omnes heredes dividitur. vid. §. 6. 7. 8. & 9. *I. de hered. instit.*

Instituuntur vel pure, vel 1, adjecto die certo aut incerto. III. Instituuntur heredes vel pure, vel sub conditione, vel etiam adjecto die. Dies aut certus est, aut incertus: ille, sive apponatur ut terminus à quo, sive ut terminus ad quem, pro non adjecto habetur. *l. 17. ff. de R. I.* §. 9. *I. de hered. instit.* tacite vero dies inesse potest. *l. 68. ff. de hered. instit. l. 52. pr. ff. de condit. & demonstrat.* Incertus dies aut simpliciter talis est, cum nec apparet an, nec quando, sit exiturus: & instar conditionis est, adeoque valet. *l. 75. ff. de condit. & demonstr. l. 62. ff. de hered. instit.* aut secundum quid, cum incertum est vel tantum, an sit exiturus: & itidem pro conditione est *l. 21. pr. ff. qu. dies legat.* vel tantum quando; & similiter ut conditio se habet, si nim. in persona tertii sit adscriptus: posset enim fieri, ut heres ante existentem in tertio conditionem moriatur. *l. 9. C. de hered. instit.* Sin vero ipsi instituto; pro non adjecto habetur, cur enim expectetur, quod certo in herede exiturum est?

vel 2. adjecta conditione possibili. IV. Conditio in genere est adjectio ejusmodi, qua actum differimus in aliquem futurum eventum s. casum. *l. 10. §. 1. ff. de condit. instit. l. 91. ff. de condit. & demonstr.*

L. 68. ff. t. 7. de con-

V. Distinguuntur conditiones in possibiles & impossibiles: Possibilis est, quæ actum in futurum & incertum casum, qui contingere licite potest, & non contingere, suspendit, ita ut eo impleto s. existente, actus sive promissio valeat; deficiente, reddatur inutilis. *l.* 34. §. 1. *eod l.* 37. *l.* 39. *ff. d. R. C.* Atque iterum alia est potestativa, alia casualis, alia mixta. *l. un.* §. 7. *C. d. caduc. toll.* Potestativa est, cujus eventus dependet ab ejus voluntate, & facultate implendi, cui sub ea quid relictum, aut promissum *d. l. un.* §. 7 *l.* 29. *ff. de condit. & demonstr. l.* 4. §. 1. *ff de her instit.* Casualis est, quæ ex alieno arbitrio, vel solo eventu & fortuna dependet- *l.* 60. *pr. ff. de condit. & demonstr.* Mixta est, cujus impletio partim a voluntate & arbitrio ejus, in quem confertur, partim a casu dependet. *d. l. un.* §. 7. *C. de caduc. toll. l.* 4. *C. de instit & subst.* Vid. Philibert. Brussel. *de condition. lib.* 4. *tit.* 2

eaque aut potestativa, aut casuali, aut mixta.

VI. Omnis generis possibiles conditiones heredis institutioni recte adjiciuntur, & usque dum existant, institutio suspenditur §. 9. *J. de hered. instit.* Liberi tamen a parentibus non, nisi sub potestativa conditione institui possunt, *l.* 4. *ff. de hered. instit. l.* 4. *C. de inst. & substit.* imo quoad legitimam etiam conditio potestativa rejicitur. *arg. l.* 32. *C. de inoff. testam.* nisi facile impleri possit. Vasquius *de success. Creat. Lib.* 4. §. 10. *num.* 224.

Hujusmodi conditiones recte adjiciuntur; sed non it., liberis institutis.

224. *& de success. propress.* §. 30. *n.* 117. *& seqq.*

Aliquando & negativa conditio adjicitur: que casu opus est cautione Mutiana.

VII. Non solum vero affirmativa, sed & negativa conditio imponi potest: quo casu, ut id, quod relictum est, quis possit persequi, cautio admittitur, per quam quis id, quod sib sub conditione possibili negative concepta, relictum est, sub onere restitutionis, si contra agat, percipere potest, vocaturque cautio Mutiana, *l.* 7. *pr. ff. de condit. & demonstr. l.* 77. §. 1. 2. *eod.*

Conditio, si non nupserit, habetur pro non adjecta.

Aliud obtinet in secundis nuptiis.

VIII. Cæterum conditio *si non nupserit*: it. *si in viduitate permanserit*; sive mari sive fœminæ imposita, qs. non adjecta remittitur *tot. tit. C. de indict. viduit. toll.* Quod ad secundas nuptias coërcendas, in his correxit Justinianus ita, ut illis abstinere, aut legato, postquam eas contraxit, carere quis debeat *Nov.* 22. *c.* 44. *& auth. cui relictum. C. d. tit.* Add. Petrus Peckius *de testam. Conjug. Lib.* 1. *c.* 24. *n.* 2. Ann. Robert. *rer. judic. l.* 2. *c.* 7. Christin. *decis. Belg. vol.* 4. *decis.* 39. *num.* 8. Ita etiam conditio nuptiarum, in consilium vel arbitrium alterius collata, regulariter non valet, sed pro non adjecta habetur. *l.* 72. §. 4. *ff. de condit. & demonstr.* add. *l.* 28. *l.* 106. *ff. eod* nisi in eum finem fiat, ut certa lege ad honestiores nuptias ineundas invitetur. *arg l.* 46. *& seq. l.* 71. §. 1. *de condit. & demonstr.* Veluti si ab avo nepos instituitur ea conditione, si ex con-

consilio & voluntate patris matrimonium contraxerit, aut pater filiæ amplius quid reliquerit, ea conditione, si nupserit ex patrui consilio & autoritate *arg. l. 62. §. fin. eod.* Vid. Phil. Brussel. *de condit. lib. 4. tit. 2. n. 7. & seqq.*

IX. Possunt vero etiam plures conditiones adjici, quæ si conjunctim institutioni adscriptæ sint, omnibus parendum est: si separatim seu alternative, uni optemperare sufficit. §. *11. I. de hered. instit. l. 5. ff. de condit. instit. l. 78. ff. de condit. & demonstr.* nisi institutio facta sit in casum, ad cujus adimpletionem plura copulative requiruntur. *arg. d. l. 5. de condit. instit.* **Plures conditiones possunt adjici.**

X. Quod si heres institutus non adimpleverit conditionem ante mortem, non admittitur ejus heres eam adimpleturus. *l. 109. ff. de condit. & demonstr. l. un § 7. C. de caduc. toll.* Phil. Brussel. *de condit. lib. 3. tit. 2. n. 3.* Si conditio mixta adjecta, eaque partim a facto heredis, partim a casu dependeat, & casu fortuito impediatur existere, heredis institutio evanescit. Sichard. *ad l. 1. n. 6. C. de inst. & subst.* Sin vero conditio mixta partim a facto voluntate instituti, partim a facta tertii dependeat, si ab ipso impediatur, conditio extitisse intelligitur Sich. *d. l.* Gail. 2. O. 132. *n. 6. & 7.* Hun. *Enc. I. p. 4. t. 7. c. 7. n. 23.* **Adimpletio conditionis.**

XI. Impossibiles conditiones, sive natura tales, sive jure, h. e. turpes, vid. *l. 15. ff. de condit-* **Impossibiles conditiones**

habentur pro non scriptis. *dit. instit.* in heredum institutionibus, it. fideicommissis & legatis, habentur pro non scriptis, seu remittuntur. §. 10. I. *de hered. instit. l.* 1. *l.* 9. 14. *ff. de condit. instit. l* 20. *de condit. & demonstr.* Sichard. *ad rubr. C. de instit. & substit.* Schneidevv. *ad* §. *impossibilis conditio. n.* 1. I. *de her. instit.* Surd. *dec.* 68. *num.* 11. *&* 7. quia scil. nihil potest imputari ei, qui non implet conditionem, quam edimplere non potest, vel lege prohibetur. vid. Phil. Brussel. *d. tract. l.* 4. *tit.* 2. *n.* 13. Quamvis vero Simon von Leuvven *in Censura forens. Lib.* 3. *c.* 5. *n.* 24 *&* 25. existimet, moribus hodiernis conditiouem per se impossibilem ipsam dispositionem vitiare, perindeque haberi. ac si ridicule, & ludendi animo, nihil disposuisset testator, nullam tamen rationem, nec autoritatem, nec exemplum s. præjudicium allegat, ex quo de hac consuetudine contraria constare possit. *Secus in filio.* Cæterum si filius, qui in potestate est, sub conditione impossibili, aut turpi, heres scriptus fuerit, non rite erit institutus *d.* 15. *ff. de condit. instit.* quia sc. indignum videtur filio, ejusmodi conditionem patrem adscribere; & quia non opus habet filius, quippe ipso jure succedens, ut remittatur ejusmodi conditio: in odium igitur ejus, qui adscripsit, & favorem filii adscripta conditio vitiat testamentum, cum liberius sit ab

inte-

Inteſtato ſucceſſurus. Phil. Bruſſel. *d. l. num.* 14. & 15.

Add. *L.* 2. *T.* 14. *I. de hered. inſtit.*

TIT. XIX.
DE SUBSTITUTIONIBUS.

I. Cum aliquando accidat, teſtatorem vereri, ne inſtitutus heres moriatur ante mortem teſtatoris, vel alias non poſſit, vel nolit eſſe heres, adeoque tunc loco ejus alteri hereditatem malit delatam: ideo licet ipſi plures heredum gradus conſtituere, quotquot teſtator voluerit, per ſubſtitutionem i. e. heredis inſtitutionem ſecundo, vel ulteriori gradu factam, ſeu unius in alterius locum ſurrogationem. *l.* 1. *pr. l.* 43. §. 2. *ff. de vulgar. & pupill. ſubſt.* *Subſtitutionis generalis deſcriptio*

II. Eſtque alia directa, alia obliqua: directa in ſpecie ſubſtitutio vocatur, qua recta via, priori herede deficiente, ad ſubſtitutum devenit hereditas. *d. l.* 1. Obliqua eſt, quæ fit per fideicommiſſum, requirens alicujus reſtitutionem, diciturque fideicommiſſum univerſale. *l.* 57. §. 1. *l.* 62. §. 1. *ff. ad SCt. Trebell.* de quo inferius. *Alia eſt directa, alia obliqua*

III. Agitur hic de directa ſubſtitutione, quæ ſubſtitutionis nomine, ſimpliciter poſito, intelligi ſolet. Add. Carpz. *p.* 3. *C.* 8. *d.* 8. Dividitur hæc in vulgarem, & pupillarem, ad *Directa ſubſtitutionis ſpecies.*

cujus exemplum citam introducta est qs. pupillaris, f. exemplaris; & denique accedit militaris, i. privilegiata.

De quibus in genere quid monetur. IV. De his in genere notandum, si in substitutione partes aliæ non sint expressæ, eædem partes, quæ in institutione expressæ, repetitæ censentur. §. 2. *I. de vulg. substit.* add. *l.* 24 *ff. eod.*

Vulgaris substitutionis defin. L. 28. ff. t. 6. de vulgari & pupill. substitut. V. Vulgaris substitutio est, quæ fit in eum casum, quo primo gradu institutus, non factus fuerit heres ex testamento *l.* 1. §. 1. *ff. de vulg. & pup. subst. l.* 3. *C. de impub. & al. subst.*

Qua effectum habet in casu noluntatis vel impotentiæ. VI. Tunc igitur effectum hæc substitutio habet, si primo gradu institutus heres non erit, quod dupliciter contingere potest, vel ob casum voluntatis, uti vocant, h. e. si repudiet hereditatem, vel heres esse nolit; vel impotentiæ, si heres esse non possit. Et quidem alter casus forte specialiter à testatore expressus v. g. noluntatis: si Sempronius heres esse noluerit, comprehendit etiam alterum non expressum, seu impotentiæ, secundum comm. Dd sententiam, ex benigna voluntatis interpretatione præsumtum. Gomez. *Lib.* 1. *Var. resol. c.* 3. *n.* 10.

Alias exspirat. VII. E contrario vero hæc substitutio expirat, quando heres primo gradu institutus hereditatem adit. *l.* 5. *C. de impub. & al. substit.* vel quando substitutus ante institutum mori-

moritur: neque enim ad hujus heredem transmittitur substitutio *arg. l. ult.* §. 5. *C. de cad. toll.*

VIII. Pupillaris substitutio est, qua patresfam. liberis suis impuberibus, quos proxime in potestate habent, & in alterius potestatem non sunt recasuri, substituunt in casum, quo heres existens in ætate pupillari decesserit *pr. I. de pub substit.* *Pupillaris substitutionis descriptio.*

IX. Est hæc substitutio vel expressa, quando nim. jam dicta conditio exprimitur; vel tacita, quæ continetur in vulgari substitutione, applicata filiofam impuberi, cum ex præsumta voluntate patris, sub conditione: *si heres non erit*: subintelligatur etiam illa: *si heres erit, & antequam pubes factus, decesserit. l 4. ff. de vulg. & pup. substit. l. 4. C. de impub. & al. substit.* Similiter è contrario sub pupillari expressa, subintelligitur vulgaris. gl. & Dd. commun. in *d. l. 4. ff. de vulg. & pup. subst.* *Quæ vel est expressa vel tacita.*

X. Potest pupillariter substituere is, qui liberos in potestate habet *pr. I. d. t. l. 2. pr. ff. eod.* Mater igitur & reliqui parentes, qui liberos in potestate habent, non possunt pupillariter substituere *dd. text.* Potest tamen mater vulgariter substituere, & substitutionem conferre in mortem impuberis, quoad bona materna, qui est casus *l. 33. pr. ff. de vulg. & pub. subst.* vid. Berl. *Decis.* 111. *Substituit pupillariter pater.*

XI. Substituitur pupillariter impuberibus suis heredibus, i. e. liberis, qui proxime, s. ne- *Substituitur liberis impuberibus*

mine intercedente, ſunt in patria poteſtate. *pr. I. de pupill. ſubſtit.* Ex formula tamen L. Vellejæ, etiam nepotibus, quos pater præcedit, ſubſtitui poteſt. *l.* 2. *pr. ff. de vulgar. & pupill. ſubſtit.* add. *l. Gallus* 29. §. 13. *ff. de lib. & poſthum.*

Forma ſubſtit. pupillaris.

XII. Forma hujus ſubſtitutionis eſt, ut ſibi quis heredem ſcribat, & filiofam. *l.* 1. §. 3. *ff. de vulg & pup. ſubſt.* (excipitur miles, qui etiam ſoli filio poteſt facere teſtamentum *l.* 15. §. *pen. ff. de teſtam. mil.*) tum in bonis à patre provenientibus, ſi filium non exheredaverit, tum in aliunde quæſitis, ſeu poſtea obvenientibus. §. 4. *I. h. t.*

Subſtitutus exiſtente cauſa admittitur, etiam excluſa matre.

XIII. Effectus igitur hujus ſubſtitutionis locum habet, ſi vel filius intra annum 14. filiave intra annum 12. moriatur, vel ſi liberi ante teſtatorem moriantur, vel alias heredes non ſint. Hiſce caſibus ſuccedit ſubſtitutus, omnibus legitimis heredibus etiam illis, quibus legitima alias debetur, ut matre, à bonis quoque filii, plane excluſis. *l.* 8. §. 5. *ff de inoff. teſtam. l.* 7. *C. de impub. ſubſt. c.* 1. *de teſtamentis in* 6. Quod tamen Dd. communiter reſtringunt ad expreſſam ſubſtitutionem, & volunt, licet vi tacitæ pupillaris ſubſtitutionis quis ſuccedat, matri nihilominus legitimam deberi. Carpz. *p.* 3. *C.* 8. *d.* 1. & 2. Richter. *Deciſ.* 45. Imo in Conſtitutione Electoral. *p.* 3. *c.* 8. ſingulariter ſtatuum, quod nec expreſſa, nec tacita pupillari ſubſtitutione

ne

ne, matri legitima adimi possit. Quod ad avum, aviamve extendendum. *Dec. Elect. Saxon. noviss.* 47. add Richt. *Decis* 45. *n.* 22.

XIV. Expirat autem substitutio pupillaris 1.) pubertate sui heredis *l* 7. *l.* 14. *ff. de vulg. & pup. subst.* adeo ut licet in longius tempus pater substitutionem conceperit, tamen pubertate extinguatur. *d. l.* 14. *ff.* §. *pen. Inst. eod.* nisi fideicommissum subsit *dd. text.* Ad brevius vero tempus v. g. 10 annos restingui potest, quibus elapsis evanescit. *l.* 21. *l.* 43. §. 1. *ff. de vulg. & pup. substit.* 2.) si vivo patre impubes moriatur, vel 3.) testamentum paternum plane sit infirmatum §. 5. *I. d. t.* *Alias exspirat.*

XV. Exemplaris seu quasi pupillaris substitutio est, qua aliquis ascendentium substituit liberis mente captis, aliove vitio, ob quod ipsi testari nequeunt, laborantibus, eum in casum, si in tali conditione decesserint. §. 1. *I d. t. l* 9 *C. de imp. & al. substit.* *Quasi pupillaris substitutionis descriptio.*

XVI. Est hæc itidem vel expressa, quæ fit verbis expressis: *nimir. si. filius meus in furore decesserit, Titium ei substituo:* vel tacita, quæ sub vulgari aut pupillari subintelligitur *arg. l.* 4 *p. de vulg. & pup. subst. & l.* 4. *C. de imput. & al. substit.* *quæ itidem vel expressa est, vel tacita.*

XVII. Veniunt autem hic necessario substituendi 1.) liberi ejus, cui substituitur, si quos habet, ita ut saltim legitimam qualibet habeat salvam; 2.) his non extantibus fratres sunt substituendi. *l.* 9. §. *fin. C. de impub. & al. subst.* *Sunt autem hic quædam personæ necessario substituendæ.*

subst. mater vero & pater à substituente præteriri possunt *arg. d. tx.*

Casu existente valet: alias exspirat. XVIII. Effectum hæc substitutio habet, si is, cui substituitur, in ista conditione moriatur. *d. l.* 9. Expirat vero eadem istiusmodi morbo non ad tempus, sed in totum recedente *d. l.* 9. redeunte vero morbo, substitutionem qs reviviscere communis est sententia Dd. in *l.* 43. *ff. de vulg. & pub. subst.*

Privilegiata substitutio: XIX. Denique privilegiata substitutio est, qua miles, etiam de bonis non castrensibus, extra castra testamentum condens, cuivis heredi à se instituto, potest directis verbis substituere alium, in casum, quo institutus decesserit, sive adjecto certo tempore & conditione, s. indefinite *l.* 15 *de vulg. & pub. subst. l.* 8. *C. de impub. & al. substit.*

quæ non convenit pagano, adeo ut nec regulariter vi fideicommissi subsistat. XX. Paganus vero ejusmodi substitutionem verbis directis facere non potest, adeo ut nec regulariter jure fideicommissi valeat. §. *ult. I. de pup subst.* Excipitur 1.) si in codicillis, vel quod idem est, in ultima voluntate, cui clausula codicillaris est adjecta, facta fuerit talis substitutio *l.* 76 *ff. ad SCt. Trebell.* 2.) si alia ratione verba testamenti possint ad fideicommissũ trahi, veluti si ejusmodi verba concepta sint, quæ tractum temporis habent, aut in casum mortis heredis suspenduntur. Vid. Mantica. *de conject. ultim. vol. l.* 8. *t.* 1. *num.* 12. & 13.

31. Anton. Faber *ad C. l. 6. t. 8. d. 6. n. 14. & def. 8. inf.* Richt. *Dec. 46. & 47.*

Add. *L. 2. T. 15. I. de vulgari substitutione & T. 16. de pupillari substitutione.*

TIT. XX.

QUIBUS MODIS TESTAMENTA INFIRMENTUR.

I. Testamentum jure perfectum usque eo valet, donec rumpatur, irritumque fiat. *pr. I. h. t.* Aliquando vero & ipso jure nullum est. Hoc posterius contingit: 1.) Si solennitates desint 2.) Si heredis institutio deficiat. §. 34. *I. de leg.* vel heres institutus ante testatorem moriatur. 3.) Si liberi à parentibus, vel parentes à liberis sint præteriti, vel non rite exheredati 4.) Si persona condens testamentum sit inhabilis 5.) Si testamentum vi metuve, aut dolosis persuasionibus sit extortum. 6) Si testamentum quidem sit cœptum, sed non ad finem perductum. *l. 11. § 1. ff. de leg. 3. l. 29. pr. ff. qui testam. f. poss.* *Testamentum vel I. est ipso jure nullum;* L. 28. ff. t. 3. de injusto, rupto, irrito facto testamento.

II. Firmum vero initio testamentum rumpitur, qn. in eodem statu manente testatore circa ipsum testamentum aliquid, quod illud vitiat, accidit; nim. primo, si post conditum testamentum nascantur liberi, qui in testamento non sunt instituti. *l. 12. pr. l. 4. l. 5. ff. de injust. rupt. irrit. fact. test.* *vel II. rumpitur 1.) nativitate posthum.*

III. Deinde reali mutatione voluntatis, quæ vel fit 1. per posterius testamentum, jure perfe- *2.) reali mutatione voluntatis*

fe-

per posterius testamentum perfectum

fectum, etiamsi per derogatoriam clausulam testamento suo expresserit, se nunquam de eadem voluntate velle recedere, adeoque si quid ei contrarium factum apparuerit, ratum minime fore, cujusmodi derogatione prospectum quidem intelligitur contra improvidas testationes sequentes. Unde si in posteriori contraria voluntate isti derogatoriæ clausulæ iterum expresse renunciatū non sit, posterius testamentum non valere, sed ad hoc vi, metu aut persuasione seductum præsumi, tradunt. Jul. Clarus *Lib. III.* §. *testam. q. 99. pr.* Menoch. *4. præsumpt.* 166. Peckius *de testam. conjug. lib.* 1. *c.* 43. Verum per istam clausulam à priori voluntate recedendi facultas omnino adempta non est. vid. *l.* 22. *pr. ff. de leg.* 3. *l.* 4. *ff. de adim. & transf. legat.* Sic Carpz. responsum esse testatur, etiamsi clausula ista derogatoria non sit expresse revocata in posteriore testamento, tamen prius esse ruptum. *p.* 3. *C.* 5. *d.* 19. Necesse vero est, ut posterius testamentum sit jure perfectum. §. *ult. I. quib. mod. testam. infirm.* Excipitur casus singularis, quo in posteriori imperfecto quoad deficientes solennitates instituti sunt, qui alias ab intestato essent successuri, modo quinque testes adfuerint. *l.* 2. *ff. de injust. rupt. irrit. fact. testam. l.* 21. §. 3. *C. de testam.* atque tunc posterior hæc voluntas non quidem proprie ut testamentum valet, sed ut quædam distributio hereditaria, ab ipso testatore facta

aliquando & minus solenne;

VI.

IV. Porro 2. reipsa mutatur voluntas, & rumpitur testamentum, si tabulæ testamenti incidantur, resignentur, aut deleantur. *tot. tit. ff. de his quæ in test. del.* Si vero pars aliqua solum sit deleta, solum illa pars mutata est, non totum testamentum. *l. 2. d. t.* Opus vero est, ut ista deletio, incisio aut revulsio sigillorum sit consulto facta. *l. 1. pr. d. t.* & quidem ab ipso testatore. Hinc si apud testatorem post ejus mortem testamentum, ademptis illa sigillis, reperiatur, præsumitur ab ipso testatore consulto sigilla ablata, aut testamentum incisum esse: sin vero penes tertium ita incisum reperiatur, testamentum non censetur revocatum. Sichard *in l. 30. C de testam.* Non autem sufficit, involucrum testamenti esse resignatum, quia hoc non pertinet ad ipsum testamentum. Carpz. *p. 3. C. 5. d. 27.*

aut deletione aut incisione testamenti.

L. 28 ff t. 4. de his, quæ in testam. delentur in. duc. vel inscrib.

V. Nec nuda revocatio verbis facta sufficit, etiamsi coram septem testibus fuerit prolata. §. 7. *I. qu. mod. test. infirm. l. 27. C. de test.* Clarus *L. III. § testam. q. 91.* Unde testamentum apud acta conditum, hoc solo quod inde repetatur, integrum tamen sit relictum, nihilominus censetur adhuc firmum nisi revocatio expresse fiat. vid. *Decis Elect. noviss. 44.* Si tamen nudæ revocationi testamenti accesserit lapsus decennii post testamentum illud conditum, revocatio erit firma. Vid. *l. 27. C. de testam,* ibique interpp.

Non sufficit nuda revocatio verbis facta:

nisi accesserit lapsus decennii.

Præ-

Præterea volunt teſtamentum inter liberos verbis revocari poſſe, per *Nov.* 107. *c.* 2.

II. Irritum fit teſtamentum, 1 capitis minutione VI. Irritum dicitur teſtamentum fieri 1.) quando infirmatur, ob ſtatum teſtatoris mutatum, ſive maxima ſive media capitis deminutione §. 4. *I. quib. mod. teſtam. inf.* Hodie enim minima capitis deminutione non infirmatur teſtamentum.

2. aliis eventibus; VII. Præterea 2) irritum fit teſtamentum, qn inſtitutus, vel etiam ſubſtitutus heres, conditionem non implet: vel etiam ſi heres ante teſtatorem moriatur: vel ſi heredes inſtituti repudient hereditatem. *l* 1. *ff. de injuſt. rupt. irrit. f. teſt.* §. 7. *I. de hered. quæ ab inteſt.*

TIT. XXI.
DE INOFFICIOSIS TESTAMENTIS, UT ET LEGITIMA.

vel IV. ut inofficioſum reſcinditur. L. 5. ff. t. 2. de inoffic. teſtam. I. Si cauſæ exheredationis, ob quas liberi parentes ſuos, vel hi liberos ſuos exheredarunt, aut præterierunt, ab inſtituto herede non poſſint probari: Similiter ſi fratri ſorori ve heres infamis præferatur, nec tamen iis ea ve legitimo exheredetur; tunc teſtamentũ tanquam inofficioſum querela reſcinditur. *tot. tit. ff. de inoff. teſtam.*

hujuſmodi querela ultra fratres & ſorores alii non poſſunt uti. II. Extra vero iſtum caſum fratres & ſorores, & quilibet alii cognati præteriri libere poſſunt, licet teſtator neque in linea aſcendente, neque deſcendente heredes habeat. *l.* 1. *ff. de inoff. teſtam.* §. 1. *I. eod.*

III. Quando vero liberis, aut parentibus, vel etiam dicto casu fratribus legitima sit relicta, & quidem quod liberos attinet, ut isti in ista legitima sint instituti heredes, testamentum querela inofficiosi non potest rescindi, §. *ult. I. d. t. Nov.* 115. *c.* 3. *&* 4. Non vero opus est, ut tota legitimæ quantitas sit relicta, sed sufficit minimam partem esse relictam: neque enim tunc querela ista rescindi testamentum potest, sed ad supplementum agendum erit, ut scil. quod deest suppleatur. *l.* 36. *pr. C. de inoff. testam.*

Non locus est querela inofficiosi, si legitima relicta fuerit.

IV. Est vero legitima legibus debita portio. Ejus quantitas fuit olim quarta pars totius hereditatis. *l.* 8. 8 *ff. de inoff. testam.* §. *ult. I. eod.* Jure vero novell. scil. per *Nov.* 18. *c.* 1. aucta est legitima, ita ut si quatuor vel pauciores sint liberi, si triens hereditatis: sin vero plures quam quatuor liberi extent, semis seu dimidia pars hereditatis, dividenda nim. inter eos, quibus legitima est relicta, adeoque unus priori casu accipit tertiam partem ejus portionis, quam alias ab intestato ex tota hereditate haberet, & similiter posteriori casu unus accipere debeat dimidiam partem istius portionis, quam ex tota hereditate, si ab intestato succederetur, caperet. Succeditur etiam quoad legitimam in stirpes, h. e. aliquando, perinde ut in successione ab intestato, in linea descendentium, in

Legitima descriptio & quantitas.

computanda legitima non singula capita, seu personæ liberorum numerantur, sed stirpes.

Aucta etiam est, sec. comm. Dd. opinionem, parentum & fratrum legitima.

V. Aucta vero est secundum comm. Dd. opinionem etiam parentum & fratrum legitima, ita ut parentum & quoque respectu sit triens, vel aliquando semis, si nim fratres & parentes concurrant, secundum *Nov. 118. c. 2.* Similiter & ratione fratrum, supra exposito casu, sit triens, si quatuor vel pauciores sint; semis vero, si plures quam quatuor concurrant fratres. Cardinalis Tuschus *tom. 5. lit. l. concl. 185. & 186.* Vasquius *de success. Creat. §. 20 n. 2. & 3.* Franciscus de Barri *de success. testat. & intest. L. 16. t. 2. n. 1. & seqq.*

Exheredati non faciunt partem.

VI. Maxime circa hanc rem controvertitur, an juste exheredati, aut alia ex causa non succedentes, in computatione legitimæ connumerentur, & cæteris partem faciant? i. e. an liberi ex justa causa exheredati, aut alias non succedentes, reipsa adhuc inter liberos numerentur, perindeque habeantur, ac si partem suam habuissent, ad eum effectum, ut cæterorum legitima minuatur, & tanta, nec major fit, quam quanta fuisset, fratre non exheredato, aut alias cum ipsis simul succedente: & contra, si plures sint quam quatuor, veluti si sint quinque numero, an uno eorum exheredato aut non succedente, reliquorum portio nihilomines sit semis, perinde ac si ille quintus etiam successisset? Quod secundum comm. Dd. opinionem ita deciditur, ut exhi-

exheredati & exclusi inter numerum liberorum, ad augendam, vel minuendam reliquorum legitimam non numerentur, quia perinde sit, ac si mortui essent. *arg. l.* 1. §. *ff. de bon. possn. pe. contr. tabb.* §. 3. *l. de success. libert.* add. *l.* 10. §. 4. *de bon. poss. contr. tabb.* *Nov.* 22. *c.* 20. §. *fin.* & *c.* 21. Ita sentiunt. Gail. 2. O. 122. *n.* 18. Boerius *dec.* 104. 25. & 8. Carpzov. *p.* 3. C. 10. *d.* 12. & 13.

VII. Cæterum si unus ex liberis hereditatem repudiet, portio ejus reliquis accrescit: sic si quinque sint liberi, ex quib. hereditatem unus repudiavit, reliquorum legitima nihilominus erit semis, per text. *l. un.* C. *qu. non. pet. part. pet. accres.* Et portio deficientis quoad legitimam reliquis accrescit. *arg.* *l.* 3. §. *f. de bon. poss. l. un.* §. 10. 14. *C. de Caduc. toll.* Carpz. *d. l. def.* 15. nisi in dotem, aut donationem propter nuptias quid certi acceperit, quod loco legitimæ suæ accepisse intelligitur, quo casu portionem ex triente, *nim. si non ultra quatuor fuerint liberi*; apud heredem institutum manere; sin vero quinque fuerint liberi, ipsa adnumerata, nihilominus trientem esse legitimam volunt. Berlich. *p.* 3. *c.* 12. *n.* 26. & *seqq.* Carpz. *d. l. def.* 14. add. plurib. Cardinal. Tuschus *tom.* 5. *lit. l. concl.* 208. & 209. Hieron. de Cævallos *speculo com. opin.*

Repudians vero facit partem sive numeratur inter liberos, ita tamen, ut portio ejus accrescat cæteris.

opin. contr. com. qu. 370. Criphell. *decis.* 34. Guido Papæ d. 295. Mercur. Merlin. *tr. d. legitima Lib.* 1. *tit.* 4. *q.* 3.

Quæ imputentur in legitimam. VIII. Imputantur in legitimam ea, quæ ex bonis testatoris profecta sunt, sive per ultimam voluntatem, sive per alium modum v. gr. per dotem, vel donationem simplicem *l.* 25. *ff. de inoff. testam. l.* 29. *l.* 35. §. 2. *C. eod.* Excipiuntur prælegata. *l.* 12. & *seqq. C. de collat.* & per remunerationem donata. Gail. 2. *O.* 39.

Modus emeputandi IX. Spectatur vero tempus mortis, seu quantum eo tempore in bonis defuncti fuit. *l.* 6. *C. de inoff. testam.* subducto ære alieno, *l* 8. §. 9 *ff. de inoff. testam.* item detractis bonis restitutioni subjectis. *arg. l.* 15. §. 5. *ad. L. Falcid.* vid. Berlich. *p.* 3. *C.* 11. *num.* 19. & *seqq.*

Deinde non locus est querela, si agnita voluntas ultima patris, vel querela renunciatur X. Præterea non locus est querelæ inofficiosi testamenti propter agnitionem voluntatis testatoris, sive propter repudiationem querelæ. *l.* 23. §. 1. *l.* 17. *pr. ff. de inoff. testam.* Consensus autem, patri vivo declaratus, non excludit querelam *l.* 35. §. 1. *C. de inoff. test.* Porro propter lapsum quinquennii, ab adita hereditate ex testamento computandum. *l. pen.* §. 2. *C. de inoff. testam.* Exceptio tamen est *in l.* 8. §. *fin. ff. eod.* Similiter etiam morte

Et exstinguitur morte exheredati. exheredati, seu præteriti, extinguitur hæc querela: nisi vivus jam conquestus fuit. *l.* 6. *ff. l.* 5. *C. d. t.* Exceptio est *in l.* 36. §. 2. *in f. C. eod.*

TIT.

TIT. XXII.
DE
HIS QUIBUS UT INDIGNIS HEREDITAS AUFERTUR.

I. Quamvis testamentum ipso jure sit firmum, nec etiam ullo modo rescindi possit: nihilominus tamen aliquando heredes se, ex certis causis, indignos reddunt hereditate, adeoque istis hereditas eripitur, ac in fiscum redigitur. Nim. 1.) si quis testatorem occiderit, vel causa mortis ejus fuerit; 2.) juxta jus Romanum, si heres necem testatoris non vindicaverit. *l. 9. C. de his quib. ut indign.* Hodie vero, propter non institutam accusationē contra occisorem, heredes non privantur hereditate, sed Magistratui vindictam committere possunt. Ord. Crim. *art.* 214. Carpzov. *pr. Crim. p.* 1. *q.* 34. *n.* 74. ubi *n.* 90. monet, eo casu, quo heredes, mortem interfecti non ulciscentes, opulentam acquirunt hereditatem, ex ea sumtus fisco esse restituendos; 3.) si quis, injuste suo nomine testamentum impugnaverit; 4.) si quis, dum captat hereditatem legitimam, vel ex testamento condito, prohibuit quem facere testamentum, aut conditum mutare. *l. 1. pr. l. 2. ff. si quis aliq. test. prob.* 5.) si quis aliquem testari, sibique hereditatem relinquere coegerit. *l. 1. C. si quis aliqu. test. prohib. vel coeg.*

Aliquando heredes se indignos reddunt hereditate. L. 34. ff. t. 9. de his, quæ ut indign. aufer. 1.) 2.)

3.) 4.) L. 29. ff. t. 6. si quis aliquem testari prohib. vel coeg. 5.)

TIT. XXIII.

DE HEREDUM QUALITATE ET DIFFERENTIA; UT ET DE ACQUIRENDA VEL OMITTENDA HEREDITATE; EJUSDEMQUE TRANSMISSIONE, NEC NON DE JURE ACCRESCENDI, ET APERTURA TESTAMENTI.

Acquisitio hereditatis varia pro varietate heredum:

I. Si cuidam per testamentum, aut ultimam voluntatem (*vel etiam ab intestato*) hereditas deferatur, illa acquiritur, vel omittitur. Acquisitio ista & omissio varia est, pro diversa conditione, & qualitate heredum: alii namque heredes sunt necessarii; alii sui; alii extranei seu voluntarii.

alii enim sunt necessarii;

II. Necessarius est servus, heres à domino institutus, & cui inde libertas obvenit; hic necessario debet esse heres. vid. §. 1. *I. de her. qual. & diff.*

alii sui;

III. Sui heredes sunt liberi, qui tempore mortis parentum proxime, seu nemine in propiori gradu præcedente, in potestate patria morientis sunt. §. 2. *I. d. t.* Isti sui heredes hereditatem ipso jure acquirunt *d.* §. 2. junct. *l.* 11. *ff. de liber. & post.* sive successio sit ab intestato, s. ex testamento. Ex æquitate tamen ipsis indulgetur, an velint se immiscere hereditati, h. e. hereditatem delatam, & ipso jure civili stricto jam acquisitam, etiam facto suo susci-

suscipere & retinere: an vero velint abstinere, h. e. animum suum declarare, quod nolint hereditati se immiscere *l.* 12. *l.* 71. §. 4 *ff. de acquir. vel omitt. her.* Licet vero abstinuerit suus heres, tamen nuda existentia, sive ista acquisitio hereditatis, ipso jure contingēs, certos quosdam habet effectus, de quibus suis locis agetur.

Creditoribus incumbit probare, suos heredes se immiscuisse.

IV. Notandum & hoc est, quod creditores, qui conveniunt filium ob credita paterna, debeant probare, filium se immiscuisse paternæ hereditati: nisi filius post mortem patris in bonis moratus fuerit: tunc præsumtio contra ipsum est, quam elidere debet & potest, si non ut heres, sed ex alio capite, vid. *l.* 20. §. 1. *ff. de acquir. vel omitt. hered.* v. gr. ratione maternorum bonorum repetendorum, ostendat se in hereditate fuisse. Gail. 2. O. 128. Daniel Moller. 4. *Semestr.* 39.

alii extranei s. voluntarii.

V. Extranei seu voluntarii heredes sunt, quibus, nec in defuncti dominica, nec patria potestate cōstitutis, hereditas defertur, atque istam vel suscipere & acquirere, vel repudiare ab ipsorum dependet arbitrio. §. 3. *I. de her. qual & diff.*

Hi acquirunt vel aditione hereditatis; L. 29 ff. t. 2. de acquir. vel omit. hered.

VI. Suscipitur vero, vel acceptatur hereditas animo & voluntate pure declarata *l.* 77. *ff. de R. I.* Ista vero voluntas vel est nuda, h. e. sine facto, aut re, per verba aut signa demonstrata §. *ult. I. de her. qual. & diff.* & dicitur in specie hereditatis aditio: vel ipsa re, seu

vel gestione pro herede. facto, & administratione quadam rerum hereditariarum animus iste ostenditur, & vocatur pro herede gestio. *d.* §. *ult.* nisi quis ostenderit, se alio animo aliquid administrare. vid. *l.* 20. §. 1 *ff. de acquir. vel omit. hered.*

Qui possit acquirere. VII. Is vero potest acquirere hereditatem qui intelligit, quid agit. *d.* §. *ult. I. in fin.* Pupillus vero tutore autore adit hereditatẽ: vel, si infans sit, nomine ejus tutor. *l.* 18. §. 2. *C. de jur. delib.* Minor, si constitutum curatorem habeat, eum adhibeat necesse est. *l.* 3. *C. de in integr. restit.* Nomine furiosi curator acquirit. *l. ult. C. de curat. furios.* Prodigus, accedente curatoris consensu, acquirit. *l.* 5. §. 1. *ff. de acquir. vel omitt. hered.*

Filiusfam. jussu patris adit. VIII. Filiusfamilias regulariter voluntatem & jussum patris, in suscipienda hereditate, sequiritur, & patri acquirit filiusfam. secundum sup. dicta. vid. *l. fin.* §. 3. *C. de bon. quæ lib.*

Tempus adeundi. IX. Jure civili ante nonum, à morte defuncti, diem, hereditas non suscipiebatur *Nov.* 115. *c.* 5. §. 1. jure vero Saxon. post trigesimum diem adiri solet. *Land-R. lib.* 1. *art.* 22. *& l.* 3. *art.* 15.

Effectus susceptæ hereditatis. X. Effectus susceptæ hereditatis est, quod omne defuncti jus consequatur heres, & ipsi contra ipsum omnes actiones, quæ per mortem non extinctæ, dentur. *l.* 37. *ff. de acquir. vel omitt. hered.* possessio vero rerum hereditariarum non nisi apprehensione acquiritur.

tur. *l. 23. pr. ff. de acqu. vel. ommitt. poss.* Unde si ab alio res possidetur, datur hereditatis petitio, de qua inferius agemus.

XI. Similiter repudiare hereditatem quis potest vel verbis, aliove mentis indicio, *l. 95. ff. de acquir. vel omitt. hernd.* vel re ipsa & facto *l. 77. ff eod.*

Repudiatio hereditatis

XII. Ne autem heredes aut festinato suscipiendo hereditatem, aut omittendo, damnum incurrant, concessum est eis 1.) jus deliberandi, quo certo tempore à judice, si id exigatur, præfixo, quis possit in vires hereditatis inquirere, & consultare, an sibi proficuum sit adire, an omittere hereditatem. *t. t. D. & C. de jur. delib.*

Concessum est heredibus 1. jus deliberandi. L. 28. ff. t. 8. de jure deliberandi.

XIII. Magis salutare beneficium tributum 2.) ut heres quidem adeat, sed confecto inventario, quo omnes res, in bonis defuncti inventæ, legitime consignentur, Intra tres menses, vel longius tempus, à Magistratu impetrandum. *l. ult. C. de jur. delib.*

2. beneficium inventarii.

XIV. Modus legitime inventarium conficiendi consistit in his, ut 1.) illos, quorum interest, nim. creditores hereditarios, ut adsint inventario, citari curet heres: si vero hi non compareant, vel absint, testes ad minimum tres adhibeantur; 2.) ut conscribatur à Magistratu, aut personis, quibus hic commisit, vel Notario publico, ad hoc specialiter rogato. 3.) ut heres nomen suum subscribat inventario, aut si literas nesciat, specialem

Modus inventarii conficiendi

tabellarium adhibeat, qui, testibus præsentibus, loco ipsius subscribat. *Nov.* 1. *c.* 2. §. 1. & 2. *d. l. ult.* §. 2. *in f. C. de jur. delib.* Necesse vero est, ut omnes res describantur in inventario, tam mobiles, quam immobiles, tam nomina activa, ut vocant, quam passiva. Alias si dolose quid comittatur, id non solum restituendum, sed etiam pœna substinenda est. add. Richter. *dec.* 59. *num.* 18.

Confecto inventario heres ultra vires hereditatis non tenetur. Quid jure Sax. obtineat.

XV. Confecto inventario, sive adita hereditate beneficio inventarii, non tenetur heres ultra vires hereditatis creditoribus. *d. l. ult.* §. 4 Hinc inducunt, heredem beneficio inventarii ita aditam hereditatem rursus repudiare posse. vid. Carpzov. *p.* 3. *C.* 33. *d.* 18. Frantz. *lib.* 3. *resol.* 6. Jure Sax. etiamsi inventarium non confecerit heres, ultra id, quod in hereditate repertum est, non obligatur: unde exigitur, ut si legitimum inventarium non confecerit heres, juratam specificationem bonorum hereditariorum edat. Richter. *decis.* 60. *num.* 5. Unde fluit, facilius jure Saxon. rursus abdicari hereditatem, ne à creditoribus quis conveniatur. vid. Carpzov. *Lib.* 6. *resp.* 73. Quod tamen in Electoratu Saxon. certo modo limitatum est *noviss. decis.* 57.

Surrogatur acquisitioni transmissio.

XVI. Surrogatur acquisitioni transmissio, quæ est hereditatis, ad heredem mortui heredis, ante aditionem derivatio. Transmittitur

tur autem hereditas vel 1.) jure suitatis, qua scil. hereditas. quippe jam ipso jure acquisita, mortuo suo herede ante immixtionem, vel abstentionem, in quoscunque heredes defertur. *l. 8. C. de suis & legit. lib.* vel 2.) ex potentia sanguinis, quando nimir. heres vel ob nondum apertas tabulas, vel etiam ab intestato ob aliam rationem impeditur, quo minus adire possit, atque ita ante aditionem moritur: quæ est testricta, ita ut procedat ad heredibus descendentibus ad solos descendentes, per *l. un. C. de his qui ante ap. tab. her.* & ab autore illius legis vocari solet. *Theodosiana.* vel 3.) propter jus deliberandi, quando nimir. quis sive intra deliberationis tempus, sive post petitam deliberationem decesserit, tunc jus deliberandi, eo, quod residuum est tempore, & potestatem adhuc adeundi, transfert quilibet in quoscunque heredes, *l. 19. C. de jur. delib.* & dicitur *Justineanea.*

vel 1. jure suitatis.

vel 2. ex potentia sanguinis

vel 3. propter jus deliberandi.

XVII. Cæterum hereditate omissa, sive quis nolit, si non possit, propter incapacitatem esse heres, portio deficientis accrescit reliquis coheredibus: nisi substitutus adsit, qui amplectatur hereditatem. Nimirum hereditas vel est delata ab intestato, & tunc portio deficientis accrescit iis, qui sunt in eodem gradu ab intestato. *l. 9. ff. de suis & legit. her.* si vero ejusdem gradus non adsint, ad proximum gradum vel ordinem devolvitur hereditas *tot. tit. D. de success. edict.* vel ex testamento, & si

Hereditas ab uno vel altero omissa accrescit conjunctis coheredibus

heredem conjunctum quis habeat, huic adeunti portio repudiantis obvenit. *l. un.* §. 10. *C. d. Caduc toll.* aut coheres non adest, & tunc juxta *Nov.* 1. *c.* 1. §. 1. admittetur, qui cunque implebit voluntatem defuncti.

Sunt vero tres conjunctionum modi. XVIII. Diximus *conjuncto* coherendi accrescere repudiantis hereditatem: sunt autem tria genera s. modi conjunctionum, qui distinguuntur ab orationibus, seu propositionibus, quibus conjunctio profertur. Si namque eadem oratione heredes absque ulla partium mentione instituuntur, *v. gr. Sejus, Mevius & Sempronius heredes sunto*, dicuntur conjuncti re & verbis simul: sin vero eadem quidem oratione ad hereditatem eandem, ejusve partem, vocentur & conjungantur, sed partes adscribantur: *v. gr. Sejus & Mevius heredes sunto æquis partibus; vel ex parte dimidia; it. ex singulis quadrantibus*, dicuntur verbis tantum conjuncti: si denique diversis orationibus instituantur heredes: *v. gr. Titius heres esto, Cajus heres est:* dicuntur re tantum conjuncti. *l.* 142. *ff. d. V. S.* §. 8. *I. d. leg.* Rennem. *de jure rer. memor.* 2. *Disp.* 19. *th.* 21. *& seqq. & Disp.* 35. *th.* 22. *& seqq.*

Modus accrescendi. XIX. Sunt vero plures instituti vel 1.) uniformiter h. e. aut omnes sunt conjuncti sive verbis & re, sive verbis solum: aut omnes sunt quoad rationes disjuncti s. re tantum conjuncti: & tunc portio repudiantis s. alias

defi-

deficientis accrescit reliquis pro hereditariis quas agnoverunt, portionibus. *l. un.* §. 10. *C. de caduc. toll.* vid. Carpzov. *3. const.* 2. *def.* 14. vel 2.) difformiter, aut diversimode sunt conjuncti; & si quidem defecerit re tantum conjunctus, illius portio reliquis accrescit omnibus; sin vero ex conjunctis vel verbis tantum, vel re & verbis simul, defecerit quispiam, illius portio in eodem genere conjunctionis superstitibus accrescit solis, cæteris exclusis. *d. l. un.* §. 10. *& seq.* Exemplo sit hæc dispositio: 1. Sempronius & Mevius mihi heredes sunto; 2. Titius mihi heres esto; 3. Actius mihi heres esto: 4. Pamphylus & Lucius mihi, ex æquis partibus, heredes sunto Hic trium generum heredes instituti, qui, si omnes concurrant ad hereditatem sibi delatam, hereditas universa in quatuor quadrantes dissecanda: quarum unam percipiunt Sempronius & Mevius simul; secundam Titius; tertiam Actius; quartam denique Pamphilus & Lucius. Fingimus jam reliquis omnibus portiones suas, hereditatis sibi delatæ, agnoscentibus, solum defecisse Titium: quid juris? Nimirum ut ipsius portio, subdivisa in tres portiunculas, reliquis accrescet omnibus: una nempe Sempronio & Mevio; altera Actio; tertia Pamphylo & Lucio. Quia enim omnes, quoad Titium, re tantum sunt illi conjuncti, nulla subest ratio, cur alter propter arctiorem conjunctionem, (quæ hic nulla) debeat alteri

præ-

præferri. Fingamus iterum, reliquis omnibus adeuntibus, ſolum defeciſſe Sempronium: quid hic ſtatuendum? Videlicet ut hujus portio ſoli accreſcat Mevio, utpote qui re & verbis ſimul eſt Sempronio conjunctus, reliquire tantum, atque ideo huic arctius conjuncto poſtponendi. Fingamus denuo, reliquis ſuas portiones agnoſcentibus, defeciſſe Pamphilum, quid hic erit juris? ſcilicet ut hujus iterum portio ſoli accreſcat Lucio, cui ſoli fuit conjunctus, licet verbis tantum; disjunctus à reliquis *d. l. re conjuncti* 89. *de legat.* 3. *Donell.* 7. *comm.* 13. idque etiam hanc ob cauſam, quod, qui conjuncti ſunt, ſive verbis tantum, ſive re ſimul, propter unitatem ſermonis ſint in unum quaſi corpus redacti, & ſic partem ſibi conjunctorum vacantem, qs ſuam, præoccupant. *d. l. un.* §. *his ita* 10 *verſ. hoc ita. C. de cad. toll.* Unde fit, ut conjuncti cujuslibet generis, cum disjunctis concurrentes ſemper unius tantum perſonæ poteſtate fungantur, & nihilo plus auferant plures in eodem genere, quam ſinguli, cum quibus concurrunt, disjuncti: *l.* 34. §. 9. *&* 10. *ff. d. leg.* 1. *Attius* 11. *l.* 17. §. 4. *de her inſtit.*

Ut conſtet quem eſſe heredem, opus eſt, apertura, quæ vel ſimplex,

XX. Denique ſciendum, ut conſtet, quem eſſe heredem ſcriptum, neceſſe eſt, ut teſtamenta aperiantur. *tot. tit. ff. & C. teſtam. quemadm. aper.* Eſt vero hæc apertura vel ſimplex & nuda, vel ſolennis: illam vocamus, qua inſpicitur ſolum teſtamentum, ut modo

inde

inde sciri possit, an debitæ solennitates observatæ; quive adfuerint testes; quin heres scriptus; & quibus aliquid in testamento relictum, *l. ult. C. quemadm. test. aper.* add. Carpzov, *p. 3. C. 5. d. 25. n. 4. seq.* Atque hæc sufficit in testamentis judicialibus, vel à Notario in publicum instrumentum redactis. Carpz. *d. loc. def. 25. & 26.* Solennis apertura est, quæ fit citatis (*jure Saxon. trigesimo à morte testatoris die*) à Magistratu competente testatoris heredibus, ac omnibus quorum interest, nec non testibus, ut hi suas subscriptiones & sigilla agnoscant. *l. 4. l. 7. l.* Add. *L. I. tit. 19. I. de hered. qualit. & differ.*

L. 29. ff. t. 3. testam. quemad. aper. in spic. & descript.

vel solennis,

TIT. XXIV. DE LEGATIS.

I. Præter hereditatem, in qua heres quis instituitur, relinqui solent in testamento etiam legata. Est vero legatum donatio quædam à defuncto, verbis scil. directis, relictas ab herede præstanda. §. 1. *I. de legat.* vel, est delibatio hereditatis, qua testator ex eo, quod universum heredis foret, alicui quid h. e. rem aliquam particularem, seu certam pecuniæ quantitatem, collatum velit. *l. 116. pr. ff. de leg. 1.*

Præter heredis institutionem continentur sæpius in testamentis legata, qua describuntur,

L. 30. ff. de legat & fideicom 1.

II. Legendi potestatem habet, quisquis testamenti faciendi jus habet, & relinquuntur lega-

L. 31. ff. de leg. & fideicom. 1.

L. 32. ff. de legat. & fideicom. 3. legata iis, cum quibus eſt teſtamenti factio, h. e. qui in teſtamento heredes inſtitui queunt. §. 24. *I. de legat.* Poſſunt legate relinqui præſtanda ab iis, ad quos aliquid morte teſtatoris eſt perventurum. vid. *l.* 1. §. 6. *ff. de legat.* 3. *l.* 92. §. *ult. ff. de legat.* 1.

Perſona legans & cui legatur.

Res, quæ legatur,

III. Relinquitur legato res vel ita, ut directo ex ipſis bonis hereditariis legatario quid deferatur; vel per indirectum, quando ille, qui accepit bona hereditaria, qs. loco eorum, aliam rem vel factum præſtare jubetur, §. 21. *I. de leg. l.* 122. §. *ult. ff. d. leg.* 1.

tam corporalis, quam incorporalis.

IV. Non ſolum res corporales, tam mobiles quam immobiles, ſed etiam incorporales legari poſſunt, ut debita, ſervitutes & alia jura. *tot. tit. ff. de uſu & uſufr. & habitat. legat.* Sic & legatario ceduntur actiones, ob debita competentes. §. 21. I. *de legat. l.* 18. C. *eod.* Si vero teſtator vivus debitum, quod alicui legaverat, exegerit, legatum ademiſſe videtur. *l.* 75. §. 2. *de legat.* 1. Porro ſi teſtator creditori ſuo rem, quam ipſi pignori dederat, legavit, retinere illam creditor poteſt, nec, oblato ab heredibus debito, eam reſtituere cogitur: ſi vero teſtator rem, pignori alteri obligatam, alicui leget, heres eam luere tenetur; modo legatarius probet, teſtatorem ſciviſſe, rem eſſe opignoratam; ſi ignoraverit, res cum onere tranſit ad legatarium. *l.* 57. *ff. de legat.* 1. Carpz. *dec.* 20.

etiam futura.

V. Ea quoque res, quæ in rerum natura non

non est, si modo futura est, recte legatur; veluti fructus, qui in eo fundo nati erunt, quos, postea natos, heres tradere debet, §. 7. *I. de legat. l.* 24. *pr. ff. de leg.* 1.

VI. Cæterum peculiaribus digestorum titulis variæ res exponuntur, quæ legari solent. vid. *Lib.* 33. & 34. *Pandect.* Ita in specie de annuo legato vel pensione, aut annuo reditu relicto, sequens distinctio observanda est. Si testator annuum legatum non solum certæ personæ, sed & ejus heredibus præstari voluit, exactio ejus non solum ad primi generis heredes, sed eorum etiam successores, & heredes alios pertinet: si vero heredum nullam mentionem fecerit testator, non nisi legatario, quamdiu vivit, legatum annuatim præstandum est. vid. *tit. de annuis legat. & fideic.* add. Johan. a Sand. *lib.* 4. *tit.* 5. *def* 8.

Aliquando legantur l. annua legata L. 33. ff. t. 1. de annuis leg. & fideicomm.

VII. Usufructu omnium bonorum legato, quin de omnibus iis, quæ testatoris erant, intelligatur, dubium non est: cum nulla sit res, quo in usumfructum non cadat. *l.* 69. *ff. ad leg. Falcid.* & *l* 29. *ff. de usufruct.* Quod tamen restringendum ad ea, de quibus testator disponere potest: cum in his, quibus testatoris potestas deficit, voluntatis conjectura opus non sit. Quare usufructu bonorum omnium legato, feudalium bonorum, de quibus testator non potuit disponere, ususfructus non continebitur. *arg.* 1. *feud.* 8. Sed controvertitur, an usufructu omnium bonorum legato,

2. ususfructus, usus, habitatio. L. 33. ff. t. 2. de usu & usufr. & reditu & habitat. & oper. per leg. vel fideicomm. dat. s.

to, legatus etiam censeatur usus fructus eorum, quæ fideicommisso subjecta sunt? Distinguendum volunt, ut debeatur etiam eorum, quæ testator debuit restituere heredi a se instituto, non vero eorum, quæ alteri quam heredi, post mortem testatoris veniunt restituenda; ut late Mantica *de conjectur. ultim. volunt. libr.* 9. *tit.* 6. *num.* 8. & 9. Peregrin. *de fideicommiss. art.* 6. *num.* 8. Menoch. *lib.* 4. *Præsumpt.* 142. *num.* 12. atque ita etiam decisum refert Johan. a Sande *lib.* 4. *tit.* 4. *def.* 9. Porro non convenit inter interpretes, utrum herede simpliciter instituto, is, cui legatas est usus fructus omnium bonorum, plenum & integrum usumfructum omniũ bonorum consequatur, an vero heres institutus concurrat in usufructu, & per concursum partes faciat? Quidam volunt, legatarium pro parte tantum dimidia usumfructum consequi, sic ut heres alteram dimidiam per concursum accipiat *arg. l.* 19. *ff. de usufr. legat.* quomodo ex doctrina Baldi *ad l. ult. de indict. viduitat. tollend.* & Corvarruv. *Var. Resol. lib.* 2. *c.* 2. *num.* 7. a Sabaudiæ senatu decisum refert Anton. Faber. *ad Cod. l.* 6. *tit.* 29. *defin.* 3. quam legem tamen rectius alii restringunt ad eum casum, quo testator uni fundum legavit, non addito: detracto usufructu, aut simili restrictione; alteri ejusdem fundi usumfructum, quo casu secundum *d. l.* 19. ambo concurrunt in usufructu, quia fundi ap-

pel-

pellatio ex proprietate & usufructu consistit, quorum altero deficiente non dicitur fundus, sed nuda proprietas, vel nudus usus fructus *l. 58. de verb. obligat.* Sed cum testator instituit aliquem in omnibus bonis; & alteri relinquit usumfructum unius rei, vel etiam omnium bonorum usumfructum: non constat, cum voluisse, heredem institutum ex usufructu legato aliquid consequi; sed nudam tantum proprietatem illi esse relictam: ut post Mantic. *de conjectur. ultimar. volunt. lib. 9. tit. 6. n. 17. seq.* elegantissime Gomez. *Var. Resolut. tom. 2. cap. 15. num. 5. tradit.* Cæterum si morum simplicitatem spectemus, si alii fundum, alii usumfructum ejusdem fundi testator legaverit, ita contra juris apices, ex benigna interpretatione, testatoris voluntatem capiendã esse videtur, ut non alio proposito id fecisse, quam ut alter nudam proprietatem habeat, alter vero plenum usumfructũ, adeoque ipsum usumfructum a fundi proprietate separasse videatur; quare, ne, dum nimia circa hujusmodi casus utimur subtilitate, testantium judicia fraudentur, eatenus eundem text. abrogatum censet Autumn. & Grœnevveg. ibid vid. etiam Arnold. Vinn. *Selectar. quæst. lib. 2. quæst. 26. in fin.* Sim. van Leuvven. *cens. for. l. 3. cap. 8. num. 8. & seqq.*

VIII. Legatur etiam servitus prædialis *t. t. ff. de servit. legat.* cum vero a pluribus heredibus institutis via legata est, quia partes non recipit; *3. servitus prædialis,* L. 33. ff. t. 3. de servitute legata.

P recipit;

recipi, singuli heredes in solidum tenentur: uno autem viam præstante, reliqui sunt liberati *l. fin. d. t.*

4. dos legata, L. 33. ff. t. 4. de dote præleg. IX. De dote legata videndum primo, an legatum, pro dote, aut nuptiarum causa relictum, sit purum an conditionale, ad hoc, ut defuncto legatario, antequam nuptias contraxerit, ad heredes transmittatur; Quod in dubio non purum, sed conditionale est, *arg. l. 71. §. 8. ff. de condit. & demonstrat.* quia promissio, dotis caussa facta, eam conditionem in se habet: si nuptiæ sequantur. *l 17. §. 1. ff. d. jur. dot.* Quomodo etiam se habet legatum, in quo nuptiarum caussa exprimitur *l. 31. l. 91. ff. de condit. & demonstrat. l. 21. pr. ff. quando dies legator.* Quare si legatarius decedat, antequam matrimonium, vel nuptias contraxerit, ledatum extinguitur & hereditati accrescit, nec ad legatarii heredes transmittitur, eo quod legati conditio defecerit, *arg. l. unic. §. 7. C. de caduc. tollend. & d. l. 71. §. ff. de condit. & demonstr.* Præterquam in filia, cui pater dotis legatum reliquit, quod liberorum favore, ex tacita voluntatis conjectura, pro puro, & ad heredes transmissibili, habetur, quasi pro legitima sit relictum. Unde etiam, licet filia, legatorum non habeat actionem, si ea, quæ ei in testamento reliquit vivus pater, postea in dotem dederit *l. 11. C. de legat.* si tamen pater quadrigena ei dotis nomine reliquit,

postea

poſtea vivus ducenta tantum in dotem dedit, nec teſtamentum mutavit, filiam habere adhuc actionem ad reſiduum petendum, quaſi non acceperit totam quantitatem, a patre teſtamento relictam, contra Dynum ex Oldradi ſententia placuit Oldrad. *ad d. l. 11. C. de legat*, quem ſequuntur Baldus. Caſtr. Jaſon, & DD. Comun. Fachin *l. 5 contr. cap. 55.* Graſſ. *recept. ſentent. quæſt.* 38 *num.* 3. Sed & eam limitationem recipit illa regula, quod legatum tale pro puro & transmiſſibili habeatur, quando ex conjecturis liquet, teſtatorem magis de modo, quam conditione ſenſiſſe: veluti ſi tempus certæ ætatis, matrimonii, dotis, aut nuptiarum adjiciatur poſt præcedentem diſpoſitionem puram, aut quando fit mentio nuptiarum in ea parte teſtamenti, quæ ad executionem legati, non vero ad diſpoſitionem pertinet: quo caſu non ad faciendam conditionem, ſed differendæ ſaltem ſolutiones cauſſa adjectum intelligitur: quod transmiſſionem non impedit *arg. l. 5. C. quando diet legator.* Secundum quam diſtinctionem poſt Petr. Heig. *quæſt.* 31. *num.* 13 & 15. in foro Saxonico judicatum refert Carpz. *defin. forens. part.* 3. *conſt.* 13. *def.* 25.

X. Cæterum de prælegatis illud quæritur, utrum ille, cui prælegatum eſt relictum, legatum agnoſcendo, hæreditatem repudiare poſſit; quod diſtinguendo procedit, ut heres repudiare hereditatem poſſit, ſalvo ſibi præle-

P 2 gato

gato, *arg. l.* 87. *cum seq. ff. de legat.* 1. junct. *l.* 12. *C. de legat.* nisi non aliter testator voluerit heredem habere legatum, quam si hereditatem retinuerit: quo casu omittenti vel repudianti hereditatem, adversus coheredem legatum petenti, actio denegatur. *l* 88. *eod. de leg.* 1. Atque ita decisum refert Joan. 2. Sande *lib.* 4. *tit.* 4. *def.* 7. Simon von Leuvven. *d. l. n.* 10. & *seqq.*

5. optio vel electio. L. 33. ff. t. 5. de optione vel elect. legat.

XI. Si quando equus, ager, jumentum, aut quid simile in genere sit relictum, nec optimum, nec pessimum, sed mediocre deberi, communiter tradunt interpretes, *l.* 37. *pr. ff. de leg.* 1. nisi testator aliud voluerit. §. 22. *Instit. de legat. l.* 2. *in pr. ff. de opt. legat. arg. l.* 110. *ff. de leg.* 1. cui sententiæ etiam adstipulatur Carpzov. *Jurispr. forens. part.* 3. *const.* 13. *defin.* 30. *in fin.* nisi optio vel electio nominatim legata fuerit, tunc enim tributa censetur potestas optimum eligendi. vid. *tit. D. de opt. vel elect. legat.*

6. triticum, vinum, oleum; L. 33. ff. t. 6. de tritico, vino vel oleo leg.

XII. De legato tritico, vino, oleo sciendum, quod hujusmodi res relinquantur vel 1.) expressa & quantitate, & qualitate, & in ea præstandæ erunt: si tamen id, quod in fundo natum, legatum fuerit, non plus præstandum, quam natum. *l.* 5. *l.* 13. *ff. de trit. vin. vel ol. leg.* vel 2.) alterutra non expressa, & quidem expressa tantum quantitate, sed non qualitate. heres dabit, quale volet. *l.* 4. *ff. de trit. vin. ol. leg.* add. *l.* 2. §. 1. *eod.* non tamen debet

quid

quid impossibile præstari, *l.* 7. §. *1.* 1. *ff.h.* vel 2.) si constet quidem de qualitate, sed indefinite legatum sit conceptum, tum id omne debebitur, quod testator mortis tempore reliquit, *l.* 7. *pr. d.t.*

XIII. Potest a testarore legari fundus simpliciter, vel cum instrumento: potest etiam legari fundus instructus, aut ut instructus est, quibuscunque tamen verbis testator uti velit. *t. t. ff. de instr. vel instr. leg.* Circa quæ tamen notandum, plenius esse legatum fundi instructi, (*eines Gutes mit völliger Einrichtung*) quam legatum fundi cum instrumento, cum illud omne patrisfamiliaris proprium instrumentum, quo fundus instructus est, eaque omnia, quæ ibi habuit. ut instructior esset, contineat, ac proinde etiam suppellectilem, mensas, scamna, vitra, aurum & argentum, vina quoque, quæ ibi fuerunt & oleum. *l.* 12. §. 27. & 39. *ff. de instruct. vel instructum. legat.* nec non cibaria & utensilia, mancipia & alimenta, ad alenda pecora & ministros, necessaria, *d. l.* 12. §. *28. 35.* & *36. l.* 20. *in pr.* & *seq. de instruct. vel instrum. leg. l.* 2. *C. de verb.* & *rer. signif.* late Jacob Menoch. *d. præs. lib. 4. Præsunt.* 154. *num.* 14. hoc vero tantum ipsius agri instrumentum spectat necessarium. *d. l.* 12. §. 1. 2. & *seq.* Quod tamen restringendum ad ea, quæ, & quatenus usui fundi inserviunt: secus vero si non usus, sed custodiæ, aut alterius caussa ibi

7. instructus fundus. L. 33. ff. t. 7. de instructo vel instrum. legato.

sint: quomodo nec frumentum venale, nec fructus eo repositi, in alium, quam fundi usum, convertendi, fundo licet instructo legato, venire possunt. *d. l.* 12. §. 29. *30.* & *37. ff. de instruct. vel instrum. legat.* sicuti nec ea, quæ tutelæ caussa ob incursionem latronum testator ibi habuit. *l.* 1. *C. de de verb. signif.* neque imagines, quæ in ornatu villæ non fuerunt neque vina in horreis reposita, quibus alibi instrueretur paterfamilias. *d. l.* 12. §. 36. & 39.

8. *penus*, L. 33 ff. t. 9 de penu legata. XIV. Penu legata continentur, quæ esui potuique sunt, & quæ illarum rerum ad usum patrisfamilias, uxoris, liberorumve ejus, familiæ, amicorum, & universorum, quos circa se habet, parata sunt, nec non jumentorum, quæ usibus ipsius, & amicorum deserviunt. vid. *l.* 3. *pr.* § *8.* & *seqq. ff. d. pen. leg.* item vasa, sine quibus penus non potest haberi. *d. l.* 3. §. *f. l.* 6. *d. tit.* nec non ligna & carbones. *d l.* 3. §. 9. *d. tit.* non vero medicamenta. *l. d. tit.*

9. *supellex.* L. 33 ff. t. 10. de supellect. leg. XV. Suppellectilis legati nomine venit domesticum patrisfamilias instrumentum, & quicquid ad quotidianum rei domesticæ usum pertinet, *l* 1. *l.* 6. *ff. de supellect. legat.*

10. *aurum, mundus.* *mundus.* L. 34. ff t. 2. de auro, arg. mund. oru. unguent. XVI. Auri & argenti nomine, secundum communem loquendi modum, omne aurum & argentum venit, factum & infectum, qualecunque sit; sed si uni legetur aurum, alteri suppellex, tum illud, quod in supellectile est, ab alio auro separatur. *l. 1. pr. ff. de auro, argento,*

mundo

mundo &c. legato. Omni argento legato, hodie numeratam quoque pecuniam deberi volunt. Papon. *Notair.* 1. *lib.* 10. *de legs. vers. latevisime.* & Autumn. *Cens. Gall. ad l.* 27. §. 1. *ff. de auro & argent. legat.* Quod tamen cum nostris, & aliorum moribus non convenit, quibus inter aurum & argentum, pecuniamque numeratam perpetua est distinctio. *l.* 5. *pr. ff. de verb. sign. & ibi.* Gœd., *n.* 35. Grœnevveg. *tract. de legib. abrog. ad l.* 27. §. 1. *ff. de auro & argent. legat.* An vero supellectilis appellatione veniat scyphus aureus, aut aliud instrumentum ex auro vel argento confectum, a communi usu & consuetudine, & præsumta testatoris voluntate dependet, cum sæpissime eveniat, ut pro cujusque facultate instrumentum domestico-quotidianum sit aureum, aut argenteum, quo refer. *l.* 3. §. 5. *ff. de supellect. legat.* add. *l.* 8. *eod.* Zas. *ad l.* 41. §. 14. *ff. de legat. n.* 17. Bald. *ad l. ex facto.* 35. §. 3. *ff. de hered. instit.* Quomodo in suprem. Holland. Cur. judicatum refert Neostad. *Decis.* 19. Appellatione mundi venit, quo mulier uti solet, ut mundior esset; ornamenti, quo ornatior, quæ recensentur in *l.* 25. §. 10. *ff. de auro & argento legato l.* 39. *eod.* Vestes, an vestimenta legentur, nihil refert, eoque pertinent omnia, quæ ad corporis testatoris amictum, & tegumentum quoquo modo faciunt. *l.* 23. *ff. de auro & argent. legat.* aurum & argentum

veste vel vestim. & stat. leg.

tamen non continetur. *l.* 4. *ff. de legat.* 1. nisi sit contextum, sive annexum. *l.* 19. §. 5. *ff. de aur. & argent. legat. & ibi Bart.* Sed si cui vestes pro suo amictu comparandæ legentur, quales præstari debeant, ex verbis testatoris, aut saltem ex ejus voluntate colligi debet, aut alias secundum statum & conditionem personæ legatarii, juxta ea, quæ tractat. Mantic. *de conjectur. ultimar. volunt.* & post eum Carpz. *Jurisprud. forens. part.* 3. *const.* 13. *def.* 24.

Il. alimenta & cibaria, L. 34. ff. t. 1. de alim. vel cib. leg.

XVII. Alimenta sunt, sine quibus commode vivere non possumus, quæ in victu, amictu & habitatatione consistunt. *l.* 6 *ff. de aliment vel cibar. legat. & l.* 43. *l.* 234. §. 2 *ff. de verb. sign.* Germ. *Unterhalt.* sit ut non cibaria tantum, sed etiam habitationen, & vestimenta contineant, Gratian. *discept. forens. tom.* 4. *cap.* 6. *n.* 10. Surd. *de aliment. tit.* 4. *quæst.* 4. Mynsing. *Cent.* 3. *observ.* 12. medicinas etiam & pharmaca. Peck. *de testem. conjug. lib.* 5. *cap.* 25. *num.* 1. & præstantur secundum vires patrimonii, dignitatem & qualitatem personæ legatarii *l.* 10. §. 2. *l.* 22. *ff. de aliment. legat.* lege Surd. *d. tit.* 4. Cibariorum sive victus nomine (nobis *Kost.*) ea tantum comprehenduntur, quæ ad victum pertinent. ita ut nec habitatio, nec vestitus contineatur *d. l.* 43. *& seqq. ff. de verb. signif. l.* 21. *de alim. vel. cib. leg.* nisi hoc ab ipso testatore præterea exprimatur, *ut in l.* 18. §. *ult. ff. h.* cui add. *l.* 21. *eod.*

Sed

Sed an alimentorum legato etiam studia, & ea quæ ad disciplinas spectant, comprehendantur? quidam volunt. *arg. l. 4. ff. ubi pupill. educ.* ubi tamen ea, quæ in disciplinam erogantur, ab alimentis distingui constat, & ex testatoris expressa voluntate debentur. Quare rectius distinguendum putat Simon van Leuvven *Cens. Belg. l. 3. c. 8. n.* 21. ut si ex lege vel jure sanguinis debeantur, etiam sumtus studiorum & disciplinarum, quo conditione, & qualitate patrimonii veniant: sin vero ex legato, vel contractu promissa sint, disciplinarum aut studiorum sumtus non debeantur, nisi expresse de iis actum sit, per ea quæ tradunt Surd. *de tract. de alimentis. tit. 4. quæst.* 6. *Trentacinq Var. resol. l. 1. de alimentis resol.* 1. *n.* 27. Card. Tusch. *practicab conclus. lit. A. conclus.* 228. Quamdiu duret alimentorum præstatio? etiam voluntatis quæstio est: quod secundum subjectam materiam judicandum, veluti si impuberibus alimenta relicta sint usque ad pubertatem, post ipsam pubertatem, eam scilicet quæ plena est octodecim annorum, deberi desinent. *l.* 14. §. 1. *ff. de alim. leg.* quod moribus ad legitimos majoris ætatis i. e. viginti quinque annos, favore alimentorum, extendi potest. Gomez. *var. resol. tom.* 1. *c.* 4. *n.* 1. & Surd. *de aliment. tit. 8. privil.* 58. *n.* 4. benignius interpretatur Grœn. *de leg. abrogat. eod.* nisi talibus personis relicta fuerint, quæ ne quidem majorennes victum sibi quæ-

rere valent, ut sunt mente capti, stupidi, quorum respectu testator de alimentis perpetuis cogitasse videtur. Alias si nullum tempus exprimatur, nec de certa testatoris voluntate constet, perpetuo, i. e. per totum vitæ tempus debebuntur. *d. l. 14 in pr. ff. de aliment. legat.* & ibi Bart. & DD. Gram. *Decis.* 101. *n.* 56.

12. liberatio, it. debitum.

L. 34 ff. t. 3. de lib. leg.

XVIII. Nec solum debiti liberationem debitoribus suis legari posse, quod etiam ex voluntatis conjecturis dependet, de quibus multa Mantic. *de conjectur. ultimar. voluntat. lib. 9. tit. 8. per text. §. 13. Instit. de legat. & tot. tit. ff. de liberat. legat.* sed etiam debitum creditori legari posse constat, modo plus sit in legato, quam in ipso debito §. 14. *Instit. de legat.* ita, si centum aurei debeantur, & debitor suo creditori centum aureos legaverit, valet legatum, quia post moram solvendi legati usuræ debentur. *l. 1. & 2. C. de usur. legat. l. 84. ff. d. leg. 2.* quæ alias non deberentur, nisi per stipulationem promissæ. *l. 3. & 4. C. de usur.* Hic quæri solet, si testator, tanquam creditori suo qs. debitum, certam summam legaverit, eoque defuncto de nullo debito appareat, nec, qui creditor nominatus est, quicquam petat, utrum debeatur legatum? Quod nihilominus deberi placuit, & si non nomine debiti, saltem nomine legati, quod ex falsa demonstratione vitiari non debet. *l. 75. §. 1. in fin. ff. de legat. 1.* Quum enim testantium voluntates ple-

nius

nius intelligi soleant, *l.* 12. *ff. de reg. jur.* opinio testatoris præpollet veritati, & magis valere dispositionem facit, vid. latius Mantic. *de conjectur. ultimar. voluntat. lib.* 3. *tit.* 8. *n.* 2. & *lib.* 6. *tit.* 14. *n.* 14. & 15. quomodo in iisdem terminis judicatum refert Carpzov. *Jurispr. forens. part.* 3. *const.* 9. *defin.* 22. Qua ratione etiam, si testator creditori suo, cui centum debet, certam pecuniæ summam legaverit, per id debitum non videtur extinctum, sed utrumque, & debitum & legatum, legatarius petere potest *arg. l.* 22. §. 9. *Cod. de jur. delib.* nisi testatorem aliter sensisse ex conjecturis appareat, quoniam compensandi animus in dubio non præsumitur. *l.* 85. *ff. de legat.* 2 junct. *l.* 53. *eod. l.* 6. *Cod. de heredib. instituend.* vide latius Matt. de Afflict. *decis* 44. Hartman Pistor *observ.* 105. Ita decisum refert Anton Faber. *ad. Cod. lib.* 6. *tit.* 17. *def.* 8. & post eum Carpzov. Jurisprud. forens. *part.* 3. *Const.* 13. *defin.* 29. Leuvv. *d. l.* 3. *c.* 8. *n.* 23.

XIX. Defertur legatum mediante ultima voluntate: & quidem tanquam legatum per testamentum. §. 10. *Instit. de fideicommissar. hereditat. l.* 23. *ff. de legat.* 3. uti dictum *aphor.* 1. quatenus vero modum relinquendi à fidei commissis, quibus exæquata sunt, participarunt legata. §. 3. *I. de legat.* hæc etiam ab intestato in codicillis *l.* 1. *C. d. codicill. l.* 22. *pr. ff. d. legat.* 3. vel in epistola *l.* 22. *C. d. fideic.*

Defertur legatum etiam ab intestato coram quinq; testibus voluntate ultima expressa, vel etiam ex privilegio duobus

fideic. aut sine scriptura, solo nutu. *l.* 21. *pr. ff. de leg.* 3. relinqui possunt, adhibitis saltem quinque testibus *l.* 22. *&* 23. *C. de fideic.* vel duobus, iis sc. casibus, quibus duo testes in testamentis privilegiatis sufficiunt. Carpzov. *3. c. 4. def. 33.*

Relinquuntur legata vel pure vel adjecta 1. conditione

XX. Relinquuntur autem legata vel pure, quorum dies regulariter statim à morte testatoris cedit, *l.* 1. §. 1. *&* 6. *C. de cad. toll.* vel ita, ut adjiciatur aut 1.) conditio, aut 2.) dies, vel etiam 3.) demonstratio, 3.) caussa; 5.) modus.

L. 35. ff. t. 1. de condit. & dem & caus. & mod. eor. quæ in test. scrib.

XXI. Conditio adjecta possibilis ipsam delationem legati suspendit. *l.* 5. §. 2. *l.* 21. *ff. quand. dies leg. ced.* adeoque causalis expectari debet, usque dum existat; ea vero non eveniente, legatum quoque evanescit. *l.* 19. §. 1. *ff. de condit. & demonstr.* nec, mortuo legatario ante conditionis eventum, ad heredes transmittitur. *l.* 4. *l.* 5. *ff. quand. dies legat.* Potestativa implenda *l.* 40. §. 1. *l.* 27. *ff. de condit. & demonstrat.* quæ si fuerit negativa, sc. in non faciendo consistens, cautio Mutiana præstanda est de restituendo legato cum fructibus ei, ad quem si contra conditionem factum fuerit, legatum rediturum est. *l.* 18 *ff. d. condit. & demonst. l.* 76. §. 7. *ff. de legat.* 2. Impossibilis conditio, sive natura sive lege, non requirunt leges ut impleatur, cum non possit impleri, adeoque cum penes legatarium non sit, conditionem adimpleri, nihilominus legatum pure debetur.

§. 10.

§. 10. *I. de hered. instit. l. 15. ff. de condit. inst.* Hinc etiam debetur legatum, sub conditione religionis Pontificiæ assumendæ relictum, etiamsi quis conditionem istam non impleat. Carpzov. *decis.* 89. add. Progymnasm. nostr. *ad codic. tit. de hered.*

XXII. Instar legati conditionalis est, quod coercendi heredis causa relinquitur, quo magis aliquid faciat, aut non faciat. Si namque heres voluntatem defuncti servet, evanescit legatum: sin autem non servet, pœnæ nomine legatum præstandum est. §. *fin. I. de legat. l. un. C. de his quæ pœn. caus. rel.* In arbitrio igitur heredis est, an malit voluntati defuncti morem gerere, an vero pœnam solvere. Unde si impossibilia vel legibus interdicta, aut alias probrosa, ipsi injuncta fuerint, hanc voluntatem impune contemnit, cum in ipsius arbitrio non sit eam adimplere sed natura, vel lege prohibeatur: adeoque hoc legatum, pœnæ nomine relictum, præstare non tenetur. *dd. text.* Conf. Brussel *de condit. l.* 4 *tit.* 2. *num.* 14.

Legatum pœna est instar legati conditionalis. L. 34. ff. t. 6. de his, quæ pœn. caus. relinq.

XXIII. Dies adjectus legato vel est certus, vel incertus. Certus adjicitur vel 1.) per modum termini à quo, & differtur non ipsa delatio legati, sed dies statim cedit, h. e. statim debetur legatum, non vero ante potest exigi quam dies venerit: unde licet legatarius prius moriatur, nihilominus ad ipsius heredem

2. die sive certo, eoque aut termino à quo. L. 36. ff. t. 2. quando dies legat. vel fideicom. cedat.

dem transmittitur. *l.* 1. §. 1. *ff. de condit. & dem. l.* 21. *ff. qu. dies legat. l.* 213. *ff. de V. S.* vel 2.) per modum termini ad quem, quo adjecto legatum die elapso repetitur condictione sine causa, & legati titulus, quem excipiendo forte legatarius allegavit, replicatione doli eliditur. *a. l.* 4. §. 10. *ff. de dol. mal. & met. exc.* conf. *l.* 4. *de servit.*

aut ad quem.

sive incerte.

XXIV. Incertus est dies tripliciter: 1.) de quo nec an, nec quando sit exiturus, constat, & hic instar conditionis est. *l.* 75. *ff. de condit. & demonstrat. l.* 21. *pr. qu. dies leg. l.* 74. *de cond. & demonstr.* Gal. 2. *O.* 132. *num.* 2. Fab. *ad eod. lib.* 6. *tit.* 22. *def* 14. & 38. & *t. t.* 39. *def.* 2. 2.) de quo certum est, quo tempore sit venturus, sed, an sit exiturus, haud constat, *v. gr. Titio centum do lego, cum vicesimum impleverit annum*, & hic itidem conditionem continet. *l.* 49. §. 2. & 3. *ff. de legat.* 1. Carpzov. 3. *const.* 13. *def.* 15. add. *l.* 26. §. 1. *ff. qu. dies legat.* It. Conf. Simon. van. Leuvven. *d. l.* 3. *tit.* 3. *c.* 8. *num.* 36. ubi scribit: *Si res bene inspiciatur, totum illud negotium à testatoris voluntate dependet, an & quando dies, certus aut incertus, conditionem faciat, nec absurdum sit, tempus certum aliquando haberi pro incerto, diverso respectu: quandoque ea mente, ut omnino velit legatum ab heredibus suis praestari*

ſtari, ſed à legatario ante certum tempus non recipi; aliquando, iterum eo animo, ut legatum ab herede præſtari nolit, niſi legatarius ad certam ætatem pervenerit, aut certum tempus ſupervixerit. Quo facit l. 46 in fin. ff. ad Senat. Trebell. & ibi Bart. & DD. 3. de quo conſtat & certum eſt, quod ſit venturus, ſed & incertum, quando, ut: *cum Cajus moritur*; ubi dict. aut relinquitur legatum ita: *cum moritur heres, decem dato Sejo*: & conditionem infert; adeoque non debetur Sejo, ante heredem defuncto. *l.* 1. §. 2. *de condit, & dem.* aut hoc modo: *cum uxor mea moritur*: ac itidem ſub conditione relictum cenſetur. vid. *l.* 40. §. 2. *d. tit. Diſs. Leuwen. d. l* 3. *c.* 8. *num.* 31. aut ita: *cum legatarius morietur*; & non eſt conditionale legatum, ſed ad heredes transmittitur, quoniam ipſo puncto mortis incipit deberi legatum. *l.* 4. §. 1. *ff. qu. dies legat. l.* 97. *pr. ff. d. condit. & demonſtr.*

XXV. Demonſtratio eſt deſcriptio peculiaris rei legatæ: quæ licet falſa ſit, non vitiat legatum, modo de voluntate teſtatoris, & ipſa re conſtet. *l. 6. ff. de legat.* 1. §. 30. *l. d. legat.* ſive iſta deſignet præſens tempus. *v. gr. fundum, inter Titii & Caji agros ſitum, do, lego*, ſive præteritum *v. gr. fundum, quem à Pomponio emi, do, lego.* Quamvis enim *3. demonſtratione.*

prio-

priori casu alii agros habeant confines : vel posteriori fundus à Sejo fuerit emtus; utile est legatum. *dd. text.* add. *l.* 1. §. 8. *ff. de tot. præleg.* Secus se res habet, si non aliter, quam ex qualitate adscripta, constare possit, quid quantumve sit legatum. §. 15. *I. de legat. l.* 75. §. 1. & 2. *ff. de legat.* 1.

4. causa

XXVI. similiter nec causa (*sc. impellens, vel movens ad legandum*) falsa adjecta nocet, veluti cum quis ita dixerit: *Titio, quia me absente negotia mea curavit, centum do lego*: licet enim negotia testatoris nunquam gesserit Titius, legatum tamen valet. § 31. *I. de legat. tot. tit. C. de fals. caus. adject.* nisi heres probet, alias testatorem legaturum non fuisse. *l.* 72. §. 6. *ff. de condit. & demonstr* vel conditionaliter enunciata fuerit causa hoc modo: *Titio, si negotia mea curaverit*, fundum do lego *d.* §. 31. *I. de leg.*

5. modo

XXVII. Modus est finis, propter quem legatur, sive quo significat testator, quid post præstitum jam legatum fieri velit, veluti: *Titio* centum do lego, ut opus exstruat. *l* 17. §. *ult, ff. de condit. & demonstr. tot. tit. Cod. de his, quæ sub mod.* qui modus si fuerit impossibilis, legato nihil obest; sin possibilis, legatum quis præstita cautione, quod modum adjectum adimpleturus sit, statim capit *l.* 80. *ff. de condit. & demonstr. l.* 19. *ff. de legat.* 3.

Acquiritur rei dominium pure le-

XXVIII. Acquiritur dominium legati, *pure relicti*, statim à morte testatoris, ipso jure,

etiam

etiam invito legatario. *64. ff. d. furt. l. 80. ff. de legat.* 2. Unde etiam legatarius ante aditam hereditatem, & antequam ipse legatum agnoverit, nihilominus hoc, *sc. pure relictum*, in heredem transmittit. *l. 5. ff. qu. dies legat.* Præterea ipso jure tribuitur legatario hypotheca in bonis defuncti, *& lege §. 2. I. in fin. de legat l. 2. C. commun. d. legat.*

gata dominium ipso jure statim a morte testatoris; ut & hypotheca.

XXIX. Delatum & ipso jure acquisitum legatum, postquam heres adiit hereditatem, vel agnoscitur, vel repudiatur. *l. 44. §. 1. ff. de legat.* 1. Agnoscenti & exigenti legatario heredes non solum rem ipsam *& quidem pro hereditariis portionibus, nisi aliud expressum l. 33. l. 44. ff. de legat. 2. l. 54. § f. ff. de legat.* 1. præstare tenentur, sed etiam accessiones, & ædificium superstructum legatæ areæ §. 19. *I. de legat. l. 44. §. 4. ff. de leg.* 1. aut quod alluvione fundo adjectum. *l. 24. §. 2. ff. d. lagat.* 1. nec non fructus & usuras a tempore moræ, sive restituendo sive adeundo, commissæ. *l. 34. ff. d. usur. l. 2. & tot. tit. C. de usur. & fruct. leg. & fideic.*

Legatum vel agnoscitur: & res præstanda est cum accessionibus & fructibus.

XXX. Præterea resarciet heres damna dolo ejus, aut culpa, accidentia in re legata. *l. 47. §. 4. seq. ff. de legat.* 1. casum vero fortuitum non præstat; nisi mora præcesserit, & res apud legatarium non fuisset interitura. *l. 47. §. 6. eod. l. pen. C. de usur. & fructib. legat.*

it. damna resarcienda.

Q XXXI.

si sponte non præstentur præstanda, opus est actionibus;

XXXI. Si heres non sponte præstet legata, ea propria autoritate non licebit apprehendere: nisi legans permiserit; *l.* 1. §. 2. *ff. quod legator.* vid. tract nostr. *de vind. privat. th. ult.* opus ergo actionibus. Competunt vero legatario ad consequendum legatum tres actiones 1.) actio personalis ex qu. contractu, quo heres adeundo se obliget legatariis, §. 5. *I. de oblig. quæ ex qs. contr.* 2.) rei vindicatio. §. 2. *I. de legat.* 3.) actio hypothecaria. *d. text. l.* 1. *C. comm. de leg.*

vel repudiatur legatum;

XXXII. De repudiatione legatorum sciendum est, quod, si unicus sit legatarius, res legata maneat sine dubio apud heredem, a quo testator reliquit. *l.* 76. §. *f. ff ad L. Falc.* sin vero plures fuerint legatarii, dist. aut. 1.) illi, qui deficit, separatim res relicta, nec alius ista in re ipsi conjunctus, & legatum itidem apud heredem manet. *l.* 84. §. 12. *ff. de legat.* 1. aut 2.) pluribus una res est legata, & deficientis (*sive repudiet, sive incapax sit*) portio ex præsumta testatoris voluntate accrescit illi, cui eodem conjunctionis genere res ista simul est relicta; §. 8. *l. de legat. l.* 89. *de legat.* 3. *l. un.* §. 10. & 11. *C. de caduc. toll.* Genera vero conjunctionum tria jam proposuimus *Tit. præced.* 23. *aphor.* 18. quæ etiam ad legata accommodantur. Quodsi igitur tribus eadem res fuerit legata, & quidem duo, *Titius* & *Mevius*, verbis tantum conjuncti; *v. c. Titio* & *Mevio fundum do lego æquis partibus;*

ribus; tertius, *Cajus*, re tantum conjunctus. v. c. *Cajo eundum fundum do lego*; alter vero verbis conjunctus *v. c. Titius*, repudiaverit legatum, hujus portio accrescit soli *Mevio*, quia sc. hic deficienti per eundem modum illum specialem magis est junctus, quam tertius, qui utrique diverso jungitur modo. *l.* 89. *ff. de legat.* 3. Duæ itaque portiones in dato exemplo obveniunt *Mevio*, tertia *Cajo*, Carpz. 3. *c.* 2. *def.* 14. confer. *l. un.* §. 11. *C. de caduc. toll.*

XXXIII. Cæterum, quando solutio legati, seu fideicommissi differtur, vel 1.) quia dies nondum venit; vel 2.) conditio pendet; vel 3.) lis mota: cavere debet is, a quo legatum relictum est, de illo præstando, si 1.) dies veniat, vel 2.) conditio exstiterit, aut 3) in judicio quis vicerit. *tot. tit. D. ut legat. seu fideic. serv. caus. cav.* add. Covarr. *var. resol. l.* 2. *c.* 14. *num.* 4. Gail. 2. *obs.* 115. Peck. *de testam. conjug. l.* 5. *c.* 25. *n.* 3. & 4. Quodsi vero heres præstationem cautionis detrectet, mittitur legatarius, aut fideicommissarius in possessionem rerum hereditariarum, *l.* 1. §. 1. & *tot. tit. D.* & *C. ut in poss. leg. vel fideic. serv. causs. esse lic.* *Wenn der Erbe keinen Vorstand machen wolte demjenigen, dem da etwas im Testament beschieden ware auf einen zukünfftigen Fall, so hat der, dem die*

Aliquand. cautio præstanda est ab herede de legato suo tempore præstando.

L. 36. ff. t. 3 ut leg. seu fideic. serv. caus. cav.

L. 36. ff. t. 4. ut in possess. leg. vel fideic. serv. caus. esse lic.

Bescheidung geschehen, Macht zu begehren, dass er in Besizung der bescheidenen Güter möge geweiset werden, die zu bewahren.

Aliquando legatum adimitur: L. 34. fft. 4 de adim. vel transfer. leg. vel fideic.

XXXIV. Denique notandum, quod aliquando legatum iterum adimat ipse, qui legavit, vel expresse, & quidem 1.) verbis alio testamento, vel codicillis, aut sine codicillis nuda revocatione coram quinque testibus. *pr. I. de adent. leg. & transl.* Carpz. *p. 3. C. 4. d. 31.* 2.) factis, directo ad ademtionem tendentibus, veluti si testator deleat scripturam, qua legatum est adscriptum *l. 16. ff. d. adim. leg.* vel tacite, qu. nimir. ex aliquo facto mutata voluntas testatoris colligitur, ut si nomen, quod legavit, exegerit. *l. 75. §. 2. ff. de legat.* 1. 3.) si rem legatam alienavit, & quidem voluntariè, non ex necessitate. §. 12. *I. de leg.* add. *l.* 11. §. 12. *ff. de legat.* 3. 4.) si mutata forma rei legatæ. vid. *l. 65. §. fin. ff. de leg.* 1. Corruit etiam aliquando legatum, nimir. 5.) si ultima voluntas corruat. *l. 17. ff. de inj. rupt. irrit. fact. testam.* excepto casu, de quo *lib. 2. tit. 17. aph. 6.*

aliquando corruit,

Add. *L. 2. T. 20. I. de legat.*

TIT. XXV.
DE
LEGE FALCIDIA.

Modus legandi restringitur per L. Falcidiam,

I. Restrictus est modus legandi per l. Falcidiam, qua cavetur, ne ultra dodrantem hereditatis leget testator, & si quid ultra legatum

tum fuerit, detrahatur, ut scil. heredes partem quartam integram habeant, & salvam, *pr I. de L. Falcid.* Pertinet igitur hæc quarta ad heredem, etiam ab intestato *l.* 3. *C. ad Leg. Falc.* a quo relictum est, ejusque successores. *l.* 41. § *ff. d. vulg. & pup. subst. l.* 10. *C. ad L. Falc. arg. l.* 71. *ff. eod.* L. 35. ff. t. 2. ad legem Falcid.

II. In computanda Falcidia inspicienda est quantitas patrimonii, quæ fuit tempore mortis testatoris, §. 2. (*al.* 3.) *I. de Leg. Falcid.* & deducendum est æs alium. *l.* 66. § 1. *ff. eod.* ut & legata, quæ forte a coherede accepit heres, *l.* 91. *ff. d. t.* Imputantur enim in hanc quartam ea solum, quæ quis instituti-onis titulo a testatore habet. *l.* 74. *eod.* *Modus eam computandi,*

III. Consequitur heres quartam, si legatarius possideat, vindicatione; vel etiam aliquando condictione indebiti, si per errorem ultra quartam præstiterit legatum: sin vero adhoc possideat hereditatem, jure retentionis deducit *l.* 15 §. 1. *ff. ad L. Falcit.* *& consequendi.*

IV. Sunt etiam casus, quibus Falcidia non potest detrahi 1.) ob privilegium testatoris, nim. militis *l.* 7. *C. d. t.* 2.) ob expressam prohibitionem testatoris. *Nov.* 1. *c.* 2. §. 2 quæ tamen prohibitio quoad liberos pro non adjecta habetur, *l. C. ad SCt. Trebell.* Mantica *de conject. ultimæ vol. Lib.* 7. *tit.* 11. *n.* 7. Joh a Sande decis. Frisic. *lib.* 4. *tit.* 7. *dec.* 5. & 6. non vero censetur prohibita deductio, si testator dixerit, integra legata absque de- *Casus quibus Falcidia non habet locum.*

ductione præstanda esse. *Decis. Saxon.* 43. Sande *d. l. def.* 8. 3.) si heres inventarium non confecerit, *l. ult.* §. 12. *C. de jur. delib. auth. sed cum testator. C. ad L. Facid. Nov.* 1. *c.* 2. §. 2. Mynſ. *Cent.* 3. *obſ.* 60. it. si promiserit, se Falcidia non usurum *l. fin. C. d. t.* 4.) ob conditionem rei legatæ cessat, ut in dote prælegata uxori. *l.* 81. §. 1. *ff. ad L. Falcid.* in legatis ad pias caussas, & quidem secundum plurimorum sententiam, etiamsi mora aut inficiatio non intervenerit. *auth. similiter. C. ad L. Falcid.* Guido Papa *decis.* 188. Anton. Faber *ad C. lib.* 6. *tit.* 28. *d.* 2. Gail. 2. *O* 110. *n.* 7. Carpz. *lib.* 6. *Resp.* 25 *n* 7. Grotius *introd. in jus Belg. lib.* 2. *p.* 23. *C. fin.* alii vero tum demum hoc procedere statuunt, cum heres in legato præstando dolum, aut moram commiſerit. *per text. in Nov.* 131. *c.* 12. Sande *d. lib.* 4. *t.* 7. *d.* 10 Christin. *vol.* 1. *decis.* 320. *in f.* porro 5.) in legato, quod ne alienetur, defunctus prohibuit. *Nov.* 119. *c.* 11. *auth. sed & in ea re. C. d. t.* Menoch. 4. *præsumt.* 198. *n.* 25. *& seqq.* Mantica *de conject. ultim. vel lib.* 9. *t.* 13. *n.* 16. Neostad. *decis. Holland.* 5. *in. f.* Jacob Corell. *observ. rer. jud* 39. *n.* 8. Grotius *d. l.* add. & Sande *d. t* Notandum autem est, quod ratione horū legatorum privilegiatorum tantum decedat heredi, quantum alias iisdem, si Falcidiæ exemta non essent, ratione

quartæ

quartæ detraheretur. *arg. Nov.* 131. *c.* 12. *verb. vacante Falcidia.* Carpz *p.* 3. *C.* 1. *d.* 7.

Add. *L.* 2. *T.* 22. *I. de Lege Falcidia.*

TIT. XXVI.

DE FIDEICOMMISSO UNIVERSALI, SEU DE FIDEICOMMISSARIIS HEREDITATIBUS, ET SCTO TREBELLIANO.

Fideicommissi universalis descriptio. L. 36. ff. t. 1. ad SCtum Trebell.

I. Fideicommissum universale est, cum tota hereditas, vel pars ejus, ab herede præstanda, verbis precariis alteri relinquitur; vel, cum heres rogatur, ut hereditatem, ejusve partem alteri restituat. *tot tit. I. de fideicom. her.*

Quibus personis relinquatur.

II. Relinquitur fideicommissum vel certis personis; vel cognatis proximioribus; vel in genere familiæ. *l. fin. C. de V. S. l.* 32. §. *fin. ff. de leg.* 2. quod postremum etiam fieri solet per interdictionem, ne alienetur res extra familiam. *l.* 38. § 1. 2. 3. *ff. de leg.* 3. *l.* 69. § 3. *ff. de leg.* 2. tunc. enim familia ad rem istam jure fideicommissi vocatur. Bartol. *ad L.* 122. §. 3. *de V. O. n.* 3. vid. Petrus de Petra *tr. de fideicommiss. q.* 5. *n.* 41. *& seqq.* Mantica *de conject. ultim. vol. lib.* 6. *tit.* 24. *n.* 24. Fachin. *lib.* 4. *Controv.* 49. Fridericus a Sande *tr. de prohib. rer. alien. p.* 3. *c.* 5. *n.* 5. Renneman *membr.* 2. *Jurispr. de Jur. Rer. Disp.* 34. Grot. *introd. in jus Belg. l.* 2. *c.* 20.

Modus in eo succe-

III. In fideicommisso ejusmodi, quo testator disposuit, ne bona sua extra familiam,

dendi, sec. jus commune.

aut sanguinem suum alienentur, neque nominatim vocavit suos proximiores, sed tantum voluit, ne bona devolverentur extra gradum cognatorum suorum, nullo certo addito succedendi ordine aut modo, ab intestato succedunt ultimi possessoris proximiores: cum id tantum egisse videatur testator, ne bona sua in extraneos transmittantur, adeoque cum de ordine ac modo succedendi non fuit sollicitus, hunc reliquisse videtur dispositioni juris communis *arg. l.* 8. §. 1. *ff. de jur. codicill.* vid. Peregrin. *de fideicom. art.* 20. Clarus *l.* 3. *sentent.* §. *Testamentum. q.* 76. *n.* 14. Joh. a Sande *lib.* 4. *decis. Fris. t.* 5. *d.* 6. add. Grod. *d. l. c.* 20. it Neustad. *decis. Holland.* 78.

Sæpius, fideicommittentis proximitas spectatur.

IV. Alias vero sæpius in fideicommissis, testatoris gravantis, seu fideicomittentis potius, & non gravati proximitas spectatur. *arg. l.* 32. §. *fin. ff. de leg.* 2. junct. *l.* 41. §. 2. *de vulg. & pub. subst.* vid. latius Mantic. *d. tr. de conjectur. ultim. vol.* 8. *t.* 12. *num.* 39. *seqq.* Thesaurus *decision. pedemont.* 64. Gratianus *discept. forens. c.* 493. *n.* 13. Anton. Faber *ad Cod. l.* 6. *tit.* 18. *d.* 6. & *t.* 20. *d.* 27.

Locus hic etiam est juri repræsentationis.

V. Locus etiam est juri repræsentationis in fideicommissis. Peregrin. *d. tr. art.* 31. Hartmannus Pistor. *Qu.* 164. Joh. a Sande *d. tr. p.* 3. *c.* 6. *n.* 22. Sande *decis. Frisic. l.* 4. *t.* 5. *d.* 2. Knipschild *de fideicom. fam. c.* 9. *n.* 22. vid. Herold. *tract. de jur. repræs.*

VI.

VI. Delatum fideicommissum vel agnosci vel repudari potest. Si agnoscatur, heres directus, qui adiit hereditatem, restituere illam debet, ejusque partem, cum accessionibus & fructibus, ante aditam hereditatem perceptis. *l.* 27. §. 1. *ff.* *ad SCt. Trebell. arg. l.* 25 §. 1. *ff. de usur.* post aditam vero hereditatem percepti, non nisi ob moram, aut cum specialiter quis fuit rogatus, veniunt restituendi *l.* 18 *pr. l.* 63. §. 4 *ff. ad SCt. Tr.* Si vero heres directus detrectet adire hereditatem, ipse fideicommissarius adire potest. *Nov.* 1. *c.* 1. §. 1.

Delatum fideicommissum, si agnoscatur, præstandum est.

VII. Cæterum heres restituens, si ultra dodrantem gravatus sit, detrahere & retinere tantum potest, ut ipsi quarta pars hereditatis sit salva, quæ vocatur Trebellianica §. 7. *I. de fideic. hered.* Similiter si non ex asse, sed ex parte sit heres institutus, & rogatus, ut restitueret, quartam in ea parte debet integram habere. §. 8. *I. eod.* Fideicommissarius autem, iterum restituere rogatus, non potest detrahere Trebellianicam *l.* 78. §. 11. *ff. ad SCt. Treb. l.* 1. §. 19. *eod.* Gratian. *discept. forens.* 81. *n.* 16. Carpzov. *p.* 3. C. 1. *def.* 14. nisi primus ille sive directus heres, non detracta quarta, totam hereditatem, partemve ejus integram, restituerit, quo casu heres fideicommissarius etiam Trebellianicæ detrahendæ jus habet, quasi eo ipso, quod neglexerit heres directus quartam detrahere, libertatem in fideicommissarium

Heres tamen potest detrahere Trebellianicam.

exercuerit, inque eum omne jus suum transtulerit. *d. l.* 1. §. 19. *ff. ad SCt. Trebell.* ubi Bartolus Dd. comm.

Quid in liberis obtineat. VIII. Notandum hic est, quod circa liberos, fideicommisso gravatos, hodie distingui soleat, an purum, an vero conditionale fideicommissum sit relictum aliis. Priori casu non simul legitimam & Trebellianicam detrahere possunt, sed una quarta debent esse contenti, ita tamen, ut aliquando, quod, detracta Trebellianica, deest legitimæ, suppleatur: posteriori casu utraque deduci potest *c.* 16. *&* 18 *X de test am.* Gail. 2. O. 121. Heigl. *l.* 1. *qu* 22. Carpz. 6. *Resp.* 113. *n.* 21. Sande *decis. Fris.* 4. *tit.* 7. *d.* 7. quod usque adeo receptum esse testatur Faber *ad C. l.* 6. *tit.* 35. *d.* 4 ut, de eo dubitare jam, ridiculum æstimetur: atque ita per totum mundum observari, tradit Guido Papa *qu* 52. Controverti autem solet, quomodo duplex illa detractio sumenda sit in casu plurium, quam quatuor liberorum simul existentium, quorum legitima est semis portionis ejus, quam alias ab intestato haberent: an etiam eo casu, præter semissem, quartam Trebellianicam ex reliquis bonis detrahant; Negant hoc Baldus *lib.* 2. *Cons.* 94 Covarruv. *in d. c. Raynutius* 16. §. 11. *n.* 6. Decius *Cons.* 228. & alii, quos citat Gryphellius *decis.* 102. *num.* 10. affirmant vero Thesaurus *decis.* 252. Christin. *vol.* 1. *decis.* 245. *&* *decis.* 315. Sande *d. l.* 4. *t.* 7. *d.* 7. atque hæc sententia videtur receptior.

IX.

IX. Imputantur in quartam Trebellianicam non tantum ea, quæ jure hereditario, sed & quæ quovis alio jure, sive legati, sive præceptionis, ex judicio seu voluntate testatoris heres percipit *l.* 91. *l.* 93. *ff. ad L. Falcid.* etiam fructus interim percepti *d. l.* 22. § 2. Gail. 2 O. 133. Menoch. *de arbitr. jud. quæstion. l.* 2. *cas.* 256. fructus autem ipsius quartæ non veniunt in computationem *d. l.* 22. §. 2. Carpzov. 1. *decis.* 21. *n.* 26. *seq.* Pæterea liberis prioris gradus fructus perceptos in quartam imputari non posse volunt *per l.* 6. *C. ad SCt. Treb* Fachin. 5. *Controv.* 9. Joh. à Sande *d. l.* 4. *t.* 7. *d.* 5. *&* 6. Faber. *ad C. de l.* 6. *t.* 27. *d.* 4. Christin. *vol.* 1. *dec* 318 *num* 30.

Quæ imputentur in hanc quartam.

X Consequitur heres quartam retentione, seu tantum hereditate deducendo, quantum ad Trebellianicam opus, §. 7. *I de fideicomm. her. l* 3. *&* 4. *C. ad SCt. Trebell.* vel etiam condictione indebiti, si per errorem facti restituerit, non retenta sibi quarta. *l.* 21. *l.* 68. §. 1. *ff. ad SCt. Trebell.*

Modus consequendi Trebellianicam.

XI Sunt vero casus, quibus Trebellianica non potest deduci, nim. 1.) ob privilegium testatoris. scil. militis, *arg. l.* 7. *C. ad L. Falcid.* 2.) ob voluntatem testatoris, expresse prohibentis. *arg. Nov.* 1. *c.* 2. §. 2. Gail. 2. O. 8. *n.* 15, 3.) ob factum heredis, si non confecerit inventarium, *arg. d. Nov.* 1. *c.* 2 vel etiam, si coactus adierit, *l.* 4. *ff. ad SC. Trebell.*

Casus, quibus Trebellianica non potest deduci

bell. denique 4.) ob conditionem fideicommissorum, scil. ad pias causas relictorum. *arg. Nov.* 131. *c.* 12.

Jus fideicommiss. XII. Jus fideicommissi jam restituti in eo consistit, quod, licet subtili quodam jure heres directus, s. fiduciarius, qui restituit, heres permaneat, §. 3. *I. de fideic. hered.* tamen & commoda, & onera hereditaria ad heredem fideicommissarium pertineant. §. 7. *I. de fideic. her. l.* 1. §. 2. *ff. ad SCt. Trebell.*

Fideicommissum alienari nequit. XIII. Denique attendum, quod fideicommissum familiæ relictum alienare nequeat is, in quem fideicommissum translatum, *l.* 69. §. *pen. ff. de legat.* 2. adeo, ut alienans jure suo cadat, atque proximus in familia rem istam vindicare possit à quolibet possessore. *l* 77. §. 27. *ff. de legat.* 2. vid Peregrin. *de fideic. art.* 3. *&* 14. Fusarius *de fideic. subst. q.* 512 *& q.* 15. Excipitur tamen potissimum alienatio necessaria: & quidem *nisi certis casibus.* caussa ejusmodi necessitatis vel provenit 1.) ab ipso testatore, si nim propter æs alienum, ab ipso relictum, res fideicommisso obnoxia sit distrahenda *l.* 114. §. 14. *v. sed hæc ff. de leg.* 1. vel 2.) ab hærede, quando scil. ob hujus debita alienetur. Datur tamen tunc, post mortem hujus, jus revocandi proximo in familia, *l.* 69. §. 1. *ff. de leg.* 2. Carpz. *p.* 3. *C.* 8. *def.* 53. *seqq.* Similiter conceditur alienatio fideicommissi ob alimenta necessaria, si aliunde gravatus non habeat, unde vivat. Sande *tr.*

de

de probib. rer. alien. p. 3. c. 8. n. 22. vel. 3.) ab objecto, si nim. res tempore sit peritura. Carpzov. *d. l. def.* 32. vel 4.) à lege, si liberi non habeant congruam dotem, aut donationem propter nuptias. Sande *d. l. num.* 18. Bene vero monet Carpzov. *d. l. def.* 36. utile & tutius esse, ut hujusmodi casibus præcedat alienationem causæ cognitio, & decretum judicis.

Jung. *L.* 2. *T.* 23. *l. de fideicommissar. heredit. & ad SCt. Treb.*

TIT. XXVII.
DE FIDEICOMMISSIS PARTICULARIBUS SEU SINGULARIBUS.

I. Fideicommissum singulare est delibatio hereditatis, ita relicta, ut quis rogetur, rem aliquam singularem alteri præstare *pr. & §. ult. I. de sing. reb. per fideic. rel.* *Fideicommissi singularis descriptio:* L. 30. ff. de legat. & fideicom. cum seqq.

II. Sunt vero hæc fideicommissa à Justiniano legatis exæquata § 3. *I de leg. l.* 1. *C. comm. de legat.* ita ut quæ ex legatis ad fideicommissa, & vice versa à fideicommissis ad legata aptari possunt, aptentur, ipsa tamen essentia maneat diversa; illæque differentiæ, quæ ita accommodari nequeunt, quas scil. ipsa rei qualitas & voluntas defuncti inducit, adhuc supersint. §. 3. *I. d. t.* vid. Alexand. Turamin. *singul. tr. de exæquat. legat. cum fideic.* *quod legatis est exæquatum.*

Conf. *L.* 2. *T.* 24. *I. de singulis rebus per fideicommissum relictis.*

TIT.

TIT. XXVIII.
DE
CODICILLIS.

Codicillorum descriptio. L. 29. ff. t. 7. de jure codicill.

I. Præter testamentum alia quoque est ultima voluntas, quæ venit nomine codicillorum. Sunt vero codicilli ultima voluntas, quinque testibus adhibitis, absque alia solennitate ordinationis, declarata, qua heres vel ex testamento, vel ab intestato, rogatur, ut hereditatem, ejusve partem restituat, aut rem particularem præstet. §. 1. 2. & *ult. I. de codic. l. fin.* § *ult C. eod.*

Cui per codicillos relinqui; & quis relinquere possit.

II. Codicillis relinqui potest iis; qui saltem per fideicommissum ex testamento capere possunt. vid. *l.* 14. *ff. de jur. codic.* & potest is codicillos facere, qui testamenti factionem habet. *l.* 6. §. 3 *eod.* Sicuti vero cœcus in testamento præter septem testes tabularium, vel octavum testem, adhibere debet: ita in codicillis sextus testis est adhibendus. Richter. *ad l. 8. C. de condic. n* 68.

Codicilli fiunt vel testamento, ante vel postea facto, vel ab intestato:

III. Præsupponunt codicilli heredem directum, adeoque vel testamento, ante vel postea facto, quis codicillos facere, vel, licet intestatus decedat, fideicommittere codicillis potest. §. 1. *I. de codic.* Ab intestato vero fiunt vel simpliciter, testamento scil. plane non condito; vel subsidiarie, quando scil testamentum quidem conditur, sed ei inseritur clausula, quæ dicitur codicillaris, ut, si hoc testamentum meum non valeat ut testamen-

quo etiam pertinet

tum,

tum, valeat tamen ut codicillus. Si ergo testamentum, forte propter defectum aliquem, non subsistat, sustinetur per istam clausulam, ac si codicilli ab intestato sint facti vid. Turret. *tr. de effect. claus. eod.* *clausula codicillaris;*

IV. Vim itaque habet hæc clausula, quando in ultima voluntate observata quidem sunt ea, quæ ad codicillos sufficiunt, sed in iis, quæ ad testamenti formam requiruntur, aliquid deficit. Hinc 1.) subsistit ultima voluntas, si testes quidem quinque adsint, sed non plures, vel non rogati; 2.) si circa institutionem heredis quis fuerit defectus, ut 1. si ea omnino omissa, aut solum legata relicta, si filius præteritus, vel non recte exheredatus. Richt. *Dec.* 40. *n.* 30. & 31. Zepper *de cod. c.* 4. *n.* 20. *seqq.* 3.) si parentes à liberis præteriti; Carpz. 6. *resp.* 113. 4.) si testamentum rumpatur per nativitatem, filii non instituti: nisi testator ignoraverit, uxorem esse prægnantem, Gail. 2. O. 114. Et hisce duobus proximis casibus legitimam debent habere salvam liberi, & convenienti casu etiam Trebellianicam, vid Carpzov. *de loc.* 4.) si frater instituat turpem personam, modo ista persona sit habilis ad fideicommissum accipiendum. vid. Zepperus *tr. de codic cap.* 4. *quæ supplet defectum quoad solennitates testamenti:*

V. Nihil operari potest clausula codicillaris 1.) si testator plane sit inhabilis; Turretus *q.* 46. 2.) si non satis constet de voluntate defuncti, vid. *l.* 11. §. 1. *ff. de legat.* 3. 3.) si nequi-

quidem quinque testes adsint, Turret. *q.* 113. & denique 4.) si ei, qui nec fideicomm. capere potest, quid relictum

Plures codicilli simul valent. VI. Denique sciendum, quod etiam plures codicilli possint fieri. *l* 6 §. 1 *ff. de jur. codic.* §. *ult. I. eod.* & licet diversi fuerint, sustinentur, modo non sint contrarii. *l.* 3. *C. de codic.*

Jung. *L.* 2. *T.* 25. *I. de codicillis.*

TIT. XXIX.
DE EXECUTORIBUS TESTAMENTARIIS

Constituuntur aliquando executores testamentarii. I. Solent quandoque testatores in testamentis certas personas denominare, easque rogare, ut prospiciant & exequantur, ne quid intermittatur, quod ipsi in testamento disposuerunt, sed omnia fideliter ac diligenter observentur, atque præstentur; qui dicuntur executores testamentarii vid. Jacob à Canib. *tr. de execut. ultim. vol.* item Johann Oldendorpius *de executor. ultim. vol.* Nicol. Everhardus. *jun.* 2. *consil.* 18

Hoc officium sponte suscipitur. II. Hoc executoris officium, nisi quis ipsi testatori promiserit, non tenetur quis invitus suscipere: si tamen quis illud detrectet, legatum ipsi hoc fine relictum amittit.

In quo consistat. III. Officium hujusmodi executoris consistit in eo, ut curet super tota massa hereditaria inventarium confici, ac diligenter provideat, ut tum heredes, quod ipsis debetur, accipiant,

tum

tum etiam legata, cumprimis ad pias causas destinata, debito modo, & certo tempore, juxta tenorem testamenti præstentur; præterea executor etiam obstrictus est, ut iis, quorum interest, rationem reddat.

IV. Si necessitas exigit, ut bona, mobilia vel immobilia, ad hereditatem pertinentia alienentur, quo possint præstari legata: non nisi consensu Magistratus, & eorum, quorum interest, hæc alienatio est instituenda. *Quomodo alienatio permissa.*

V. Si plures executores sint nominati, alter absque alterius consensu, nisi forte alter absit & res moram non patiatur, nihil suscipiat. *Plures si sint, omnium consensus requiritur.*

TIT. XXX.
DE HEREDITATIBUS AB INTESTATO.

I. Testamento non extante, seu non condito, vel etiam condito, sed infirmato & nullo, hereditati legitimæ est locus, sive iis defertur hereditas, quos lex vocat, absque defuncti ordinatione. *l. 39. l. 70. pr. l. 77. ff. de acquir. vel. om. hered. l. 89. ff. de R. I. l. 1. pr. de suis & legit. hered. pr. §. 1. & seqq. Inst. de her. quæ ab intest. def.* *Testamento non vel haud rite condito, hereditas lege ab intestato defertur.*

II. Legibus quidem XII. tabb. ita cavebatur: Si intestatus moritur, cui suus heres nec extabit, agnatus proximus familiam habeto. Vocabuntur igitur hisce legibus solum sui inter descendentes, & agnati inter collaterales. His non extantibus, vel repudiantibus, here- *Legitima successio sec. jus vetus:* L. 38. ff. t. 16. de suis &

legit. hæred. — ditas fisco cedebat: quod cum iniquum videbatur Prætori, emancipatis & cognatis subvenit per bon. possessionem, de qua inferius.

sec. jus Novellarum — Justinianus vero quod ordinem succedendi attinet, suorum & emancipatorum, ut & agnatorum & cognatorum differentiam sustulit *Nov. 118.*

tribus ordinibus. — III. Jure itaque Novellarum tres ordines sunt statuti, 1.) descendentium, 2.) ascendentium, 3.) collateralium, in quibus tamen ordinibus quædam non expresse correcta, ex jure veteri retinentur.

Primo succedunt defuncto ejus descendentes; circa quos tres occurrunt casus: I. relictis liberis solum primi gradus; — IV. Prima successionis causa est descendentium. *Nov. 118. pr. & c. 1.* eoque nomine veniunt omnes liberi primi, & ulterioris gradus; masculi & fœminæ, & ab his propagati; jam ante mortem nati & posthumi; sui & emancipati. Sunt vero circa successionem descendentium tres casus notandi. Primus est, quando defunctus relinquit solum liberos primi gradus: hi succedunt viritim, seu in capita, h. e. hereditas dividitur in numerum personarum; & licet nepotes extent ex liberis adhuc vivis, pater ipsorum, non illi succedunt, adeo ut filius etiam emancipatus excludat nepotem in potestate retentum, *per d. Nov. 118. cap. 1.* nec infans tenellus, exstantibus aliis adultis & majoribus, alimentorum ratione aliquam prærogativam habet, sed sua portione, æqualiter divisa hereditate, contentus esse debet. Carpz. *p. 3. C. 15. d. 33.*

V. Se-

V. Secundus casus est, si cum liberis primi gradus concurrant ulterioris gradus liberi, ex defunctis parentibus superstites: tunc hi cum illis simul succedunt, jure repræsentationis in stirpes, h. e. eam portionem accipiunt nepotes, pronepotesve, quam ipsorum accepisset parens, si vixisset, cujus defuncti locum ingrediuntur, *d. Nov. 118. c. 1.*

II. concurrentibus, cum liberis primi gradus, aliis diversi gradus;

VI Tertius casus est, quando omnes sunt ulterioris gradus, & videndum, an sint omnes ex una stirpe, v. g. tres nepotes ab uno filio generati, & successio sine dubio fit in capita; an vero ex diversis stirpibus: atque tunc jure repræsentationis secundum stirpes dividitur hereditas, sive fuerint diversi gradus, ut nepotes & pronepotes; sive ejusdem, ut nepotes ex pluribus filiis, *d. Nov. 118. c. 1.*

III. omnibus ulterioris gradus existentibus.

VII. Specialiter notandum est, quid obtineat, si liberi sint ex diversis matrimoniis. Distinguendum est, aut liberi sunt comprivigni, & quisque suo solum succedit parenti: aut alterum parentum communem habent & alterum diversum, & ex his quilibet separatim suo proprio parenti; communi vero parenti æqualiter isti succedunt: exceptis bonis, quæ a marito ad uxorem, & vice versa ab uxore ad maritum cum certa qualitate pervenerunt, quæ liberi illius matrimonii, quo ista ita pervenere, præcipua habent. *l. 6. §. 1. C. de secund. nupt.* Aliquando etiam juxta statuta locorum, conjuge aliquo ad secundas nuptias

Quid si liberi sint ex diversis matrimoniis.

transeunte, prioris matrimonii liberis portio certa assignatur, qua tunc contenti esse debent. *Land-R. Lib.* 1. *art.* 5. quod de justa divisione, & separatione accipiendum: secus si liberi saltim subsidia aliqua acceperint, quo casu, facta solum collatione, adhuc cum aliis ad successionem admittuntur. *Land-R. Lib.* 1. *art.* 10. & 13. Richter. *tr. de success. ab intest. sect.* 1. *m.* 1. *n.* 17. & *n.* 101.

Obtinent hæc in filiis legitimis, ut & legitimatis per subsequens matrimonium: circa legitimatos v. per rescriptum dist.

VIII. Obtinet hæc in filiis legitimis, ut & legitimatis per subsequens matrimonium, nec non adoptivis. Circa legitimatos per rescriptum principis distinguendum est: aut nulli liberi justi, sive legitimi extant, & succedunt legitimati; aut extant, & non succedunt cum legitimis, nisi ipso patre & Principe ita disponente. Gail. 2. *O.* 142. add. Carpzov. *p.* 2. *C.* 6. *d.* 27.

Illegitimi, & quidem 1. naturales succedunt matri;

IX. Illegitimi filii sunt duplicis generis: vel enim simpliciter extra legitimam conjunctionem sunt prognati; vel ex coitu peculiariter damnato nati. Prioris generis sunt (1.) naturales ex concubina, vel etiam ex fœmina honesta, extra matrimonium prognati: atque hi matri, & omnibus ex linea materna ascendentibus, perinde ut legitimi, & cum legitimis succedunt *l.* 2. & 8. *ff. unde cognati l. pen. C. ad SCt. Orph.*

sed non ita indistincte patri:

Circa paternam vero hereditatem distinguendum est: aut pater relinquit ex conjugio filios legitimos, vel saltim legitimam conjugem, & isti illegitimi non admittuntur

ad

ad succeſſionem, alendi tamen ſunt, usque dum ſibi ipſis victum quærere poſſunt, ex hereditate paterna, *Nov. 89. c. 12. §. 4. auth. licet. C. de nat. lib.* aut vero nec liberos legitimos, nec conjugem, relinquit, & admittuntur iſti illegitimi in ſextantem, ſeu duas unicas (h. e. ſextam partem hereditatis paternæ) cum matre, iſta concubina, dividendas. *d. Nov. 89. c. 12. §. 4.* Intelligendum vero hoc eſt de primi gradus liberis duntaxat: qui enim ulterius ex liberis illegitimis progeniti, non ſuccedunt in linea paterna. *l. 12. C. de nat. lib.* add. Richter. *d. tr. ſect. 1. m. 3. n. 5. 6. 7. & 9.* (2) ex meretrice progeniti, ſpurii ſeu vulgo quæſiti: hi ſoli matri, & aſcendentibus maternis ſuccedunt. *l. 2. l. 8. ff. unde cognati.* (3) Poſterioris generis ſunt inceſtuoſi & adulterini, qui nullo modo parentibus ſuis ſuccedunt, neque patri neque matri. *d. Nov. 89. c. ult. Nov. 74. c. fin. auth. ex complexu. C. de inceſt. nupt.* alimenta tamen neceſſaria ipſis debentur. *arg. Nov. 12. c. 2.* add. Gabriel Palæotus. *tr. de Nothis & Spuriis c. 41.* Gail. *2. O. 115.* Chriſtin. *vol. 1. deciſ. 198. & vol. 4. dec. 64.* Richter. *d. loc. m. 3. n. 3.*

2. ſpurii ſoli matri, ac in ejus linea, ſuccedunt. 3. inceſtuoſi ac adulterini non ſuccedunt, nec patri, nec matri.

X. De jure Saxon. ſpecialiter hic notandum 1.) quod ex hereditate paterna ſolis filiis, vel nepotibus ex mortuis filiis, & quidem regulariter equeſtris ordinis, obveniant res expeditoriæ (*das Heergewette*) *Land-R.*

Cæterum jure Saxon. filiis obveniunt ſpecialiter res expeditoriæ;

lib. 1. art. 27. & ſenior inter illos gladium habeat præcipuum, c. l. conſuetudine tamen alicubi etiam civibus, ac ruſticis agnatis, illæ res debentur. Carpz. *p.* 3. *C. 38. d.* 24 *& 31. ſeqq.* Quæ vero res eo pertineant, vid. ap. Richterum, *d. tr. ſect. 1. m. 1. n. 56 ſeq.* ubi etiam monet, illas ſolum deberi, quæ in hereditate reperiuntur, & quidem petendæ ſunt intra annum & diem, & tempore ſcientiæ, quem eſſe mortuum; 2) quod ex hereditate materna ad ſolas filias, vel etiam deſcendentes ex filiabus mortuis, pertineat gerada ſeu bona utenſilia. *Land-R. c. lib. 1. art. 27.* niſi mater nulla alia bona reliquerit, quo caſu filiis etiam de gerada, legitima debetur. Richter. *d. tr. ſect. 1. m. 1. n. 60.* Exceptio etiam eſt in clericis vel paſtoribus, etiam in noſtris Eccleſiis, qui una cum filiabus in gerada materna ſuccedunt. vid. Carpz. *p.* 2. *C. 14. def. 60.* Notandum quoque eſt, quod filia ſpuria, una cum legitimis filiabus, matris geradam accipiat. Carpz. *d. loc. def 58.* Quodſi vero pater fuerit mortuus ſuperſtite matre, ad uxorem res, ad geradam pertinentes, veniunt. Cæterum in determinandis rebus, ad geradam ſpectantibus, conſuetudo loci, & quid mulier in ſua cuſtodia & poſſeſſione habuerit, & poſt mortem ſuam reliquerit, attendi debet. vid. Goldb. *tr. de jur. gerad.* Carpz. *d. p. 2. C. 14. d. 22. & ſeqq.* Richt. *d. loc n. 70.*

niſi ſuperſtes ſit mater.

Secundo deſcendenti-

XI. Si nulli deſcendentes adfuerint, admittuntur aſcendentes, quos ſcil. mortalitatis ordine

ordine turbato. *l.15.pr.ff.de inoff. testam.* miserationis ratio ad liberorum bona admittit *l.7. §. 1. ff. si tab. testam. null. extab. Nov. 118. c. 2.* Succedunt vero primo ascendentes primi gradus, nim. pater & mater, æqualiter, vel, si pater sit mortuus, sola mater, & vice versa. Matre vero & patre non existente, secundi gradus parentes, avus nim. & avia: hi si fuerint plures in lineis diversis, æquales quidem gradu, sed dispares numero, *(v. g. in linea paterna avus: in linea materna avus & avia)* succedunt secundum lineas, sive in genera, non in capita *Nov. 118. c. 2.* Idem porro applicabis ad ulteriores gradus, nemine secundi gradus existente. add. Carpz. *p. 3. const. 17. d. 2. & 3.* Cæterum secundum comm. Dd. sententiam attenditur hic, unde bona provenerint, quæ a defuncto filio sunt relicta, ita scil. ut ex linea paterna profecta bona, ad paterni generis ascendentes; ex linea vero materna, ad ascendentes materni generis devolvantur. Carpz. *p. 3. C. 14. d. 2.* Richter. *sect. 2. m. 1. n. 11.*

bus non exstantibus, succedunt ascendentes

Attendendum aliqu. hic unde bona provenerint.

XII. Non tamen ascendentes jure communi excludunt omnes collaterales, sed simul cum iis admittuntur defuncti fratres & sorores, ex eodem patre, & ex eadem matre nati: & quidem in capita ac pleno jure, ita ut pater, in cujus potestate sunt illi fratres aut sorores, non habeat usumfructum in portione illis obveniente; *Nov. 118. c. 2. v. si vero* fratres vero sororesve, ex uno tantum latere

Jure communi cum ascendentibus admittuntur fratres ac sorores germani,

conjuncti, non concurrunt cum parentibus, ſed ſoli aſcendentes ſuccedunt, adeo ut ne quidem conſanguineus frater cum patre, aut uterinus cum matre admittatur. *d. Nov. auth. defuncto C. ad SCt. Tertull.* Richt. *d. tr. ſect.* 2. *m.* 1. *n.* 21. Præterea jure repræſentationis concurrunt etiam cum aſcendentibus fratrum germanorum, ante defunctorum, filii in ſtirpes. *Nov.* 127. *c.* 1. per quod cap. correcta eſt *Nov.* 118. *c.* 2. Carpz. *p.* 3. *C.* 17. *d.* 4. etiamſi, omnibus fratribus præmortuis, horum filii ſoli exiſtant. Richter. *d. loc.* Quodſi vero & fratres, & fratrum germanorum defunctorum filii, & diverſarum linearum, numero impares, aſcendentes concurrant, ipſi quidem fratres & aſcendentes in capita ſuccedunt, ſed fratrum filiis aſſignatur ſolum illa portio, quam ipſorum pater fuiſſet habiturus, ſi vixiſſet. Richter. *d. l. n.* 18. Ultra fratrum ſororumve filios vero nemo cum aſcendentibus concurrit, quia ultra iſtos in linea collaterali jus præſentationis non extenditur. *auth. poſt fratres fratrumque. C. de legit. hered.*

eorumque ante defunctorum liberi:

XIII. Jure vero Saxon. ſoli aſcendentes ſuccedunt liberis ſuis, omnesque ac ſingulos collaterales indifferenter excludunt. *Land-R. Lib.* 1. *art.* 27. & 28. Carpz. *p.* 3. *C.* 17. *d.* 6. & Richt. *d. ſect.* 2. *m.* 1. *n.* 23.

at jure Sax. ſoli aſcendentes ſuccedunt, excluſis fratribus defuncti.

XIV. Atque hæc ita obtinent in parentibus naturalibus & legitimis simul: adoptivus vero pater succedit illi filio, qui in ejus potest. per adoptionem transiit. *l. pen. C. de adopt.* Richter. *d. sect. m. 2. n. 4.* Arrogatores succedunt filiis arrogatis, una cum sororibus & fratribus germanis, in capita, *d. l. pen. §. fin. C. de adopt.* Pater illegitimus filio illegitimo non succedit, mater vero isti succedit. *arg. l. pen. in f. C. ad SCt. Orph. l. 2. l. 4. ff. unde cogniti.* Richt. *d. l. m. 3.*

Quid in adoptivis obtineat: it. illegitimis parentibus.

XV. Sequitur tertius ordo succedendi ab intestato, collateralium, qui omnes admittuntur, sexus, agnationis, cognationis, potestatis differentia omnino sublata. *Nov. 118. c. 3.* Inter quos primo loco ad hereditatem vocantur defuncti fratres & sorores germani, eorumque liberi primi gradus: quippe qui prædefunctorum fratrum locum per repræsentationem occupant, adeoque, una cum patruis aut avunculis, non in capita, sed in stirpes succedunt, & quia ab utroque parente defuncto sunt juncti, excludunt fratres ex uno latere tantum conjunctos, tam consanguineos, quam uterinos, licet hi istis sint gradu propinquiores, *Nov. 118. c. 3.* Nec attenditur differentia bonorum, an a patre, an a matre provenerint. Richt. *d. tr. sect 3. m. 3. num. 3.*

Tertio succedunt, nec descendentibus nec ascendentibus superstitibus, collaterales, & quidem 1. fratres sororesve, eorumque defunctorum liberi, jure repræsentationis.

XVI. Jure Saxonico in bonis hereditatis, seu allodialibus, jus repræsentationis in ordine

Jure Sax. quoad

bona hereditaria in ordine collateralium jus repræsentationis non obtinet.

dine collateralium non habet locum, sed qui proximior gradu est, remotiorem excludit, adeoque fratres germani excludunt etiam fratrum germanorum liberos. *Land-R. Lib.* 1. *art.* 13. & 17. quod quidem mutatum videri posset per Carolinam sanctionem, in comitiis Wormatiensibus *Anno* 1521. latam: quippe qua expresse cautum, ut non obstante aliqua consuetudine, fratrum filii ad successionem patrui, cum defuncti fratribus ac sororibus semper in stirpes admitterentur. Verum utut generalis illa sit Imperii constitutio, nusquam tamen in Saxonia, nisi in iis provinciis, ubi manifeste recepta, (veluti in Archi-Episcopatu Magdeburgensi, Numburgensi, Halberstadiensi) observatur. Carpz. *d. loc. Const.* 18. *d.* 1. & 2. *f.* 3. Richt. *d. membr.* 1. *n.* 9. & *seqq.*

Fratrum filii, soli existentes succedunt in capita.

XVII. Omnibus fratribus, utrinque defuncto conjunctis, mortuis, existentibus vero horum filiis, hi succedunt, & non solum excludunt fratres ab uno latere conjunctos, sc. propter duplicitatem vinculi, sed etiam patruos defuncti. *Nov.* 118. *c.* 3. *in f.* non quidem jure repræsentationis, quippe quod nec jure civili ultra fratrum filios, concurrentes cum fratribus defuncti, locum habet; sed jure quodam singulari & proprio, quod scil. filii fratrum sint quasi loco liberorum defuncti, indeque excludunt patruum, qui est loco parentis: quæ tamen ipsa ratio itidem non ad ulte-

ulteriores gradus extendenda. Succedunt itaque fratrum filii ſoli, i. e. non concurrentibus fratribus extantibus, in capita, non in ſtirpes *R.A. zu Speyer de Anno 1529. §. it. als biſshero. 31.* Quanquam enim ſint impares numero, pares tamen ſunt ſanguinis vinculo: & cum pari gradu patruo ſint juncti, pari quoque jure ſuccedunt eidem: & iniquiſſimum eſſet, ſi pari gradu conjunctæ, ſed multiplicatæ ſoboli, æqualis ſucceſſionis commodum adimeretur, data illis prærogativa, qui non gradu conjunctiores, ſed numero eſſent pauciores. Diverſa autem eſt ratio, cum fratrum filii cum patruis vocantur ad patrui ſucceſſionem: nam cum gradu a patruis ſeparentur, & mediante paternæ repræſentationis beneficio ad ſucceſſionem patrui admittantur, merito non plus conſequuntur, quam habiturus fuiſſet pater, cujus innixi perſonæ una cum patruis admittuntur. *Frid. Schenck. liber Baro a Tautenburg in lib. 1. feud. tit. 8. §. 1.*

Quid jure Saxon. obtineat.

XVIII. At jur. Sax. comm. etiam hoc caſu cum filiis fratrum ſuccedunt patrui, avunculi, & ſimiles perſonæ ad paritatem graduum, Richter. *d. ſect. 3. m. 1. n. 71.* peculiari tamen conſtit. Elect. Saxon. jus civile receptum eſt. *p. 3. c. 18.*

II. Fratres conſanguinei & uterini, eorumque filii.

XIX. Poſt fratrum germanorum filios veniunt jure civili, iſtis non extantibus, fratres conſanguinei & uterini, eorumque filii, & quidem, uti communiter juxta jus civile volunt, ita,

ita, ut in bonis, quæ a patre provenerunt, ſoli conſanguinei; in bonis a matre profectis, ſoli uterini; in bonis aliunde quæſitis a defuncto, æqualiter ſuccedant, *l. 13. §. 2. C. de legit. hered.* add. Carpz. *p. 3. c. 14. d. 3.*

XX. Jure Saxonico frater ab uno latere conjunctus gradu eſt remotior, quam qui ab utroque conjunctus. *Land-R. l. 2. art. 10. c. fin.* adeoque una cum fratrum filiis, utrinque junctis, ſuccedit. Richter. *d. membr. 1. n.* 5. *& 6.* avunculis tamen etiam fratres, ſororesve, ab uno latere conjuncti, præferuntur. Richter *d. ſect. 3. m. 4. n. 20.* Si ſoli extent uterini & conſanguinei, differentia bonorum (*de qua aph. præced.*) non attenditur. Carpz. *d. p. 3. C. 14. d. 4.*

Reliqui collaterales gradu propinquiores.

XXI. Poſtmodum veniunt reliqui collaterales, tam ab uno, quam ab utroque latere juncti, ſine ulla differentia bonorum, hoc perpetuo axiomate tam jure civili, quam Saxonico, non attento jure repræſentationis, ſuccedentes. Qui proximiores ſunt gradu, remotiores excludunt, & qui pares ſunt gradu, pariter etiam admittuntur; & quidem ultra decimum gradum, in infinitum, *arg. d. Nov. 118. c. 3.* itidem tamen ſec. jus Sax. obſervata duplicitate vinculi. Richt. *d. ſucc. ſ. 3. m. 4. n. 7.*

Si duplici ratione quis ſit cognatus, duplicem

XXII. Illud adhuc notandum, quod ſi perſona aliqua duplici ratione defuncto conjuncta ſit, veluti conſobrinus & conſanguineus ſimul;

ſimul, vel neptis tam ex avunculo magno, quam ex amita magna, duas hereditatis partes accipiat. Richt. *d. ſect. 3. m. 4. num. 26.*

capit portionem.

XXIII. Hæc ita obtinent in collateralibus per nuptias junctis: idem jus eſt in legitimatis per ſubſequens matrimonium. Similiter per adoptionem agnati ſuccedunt aliis agnatis: *vid. l. 7. §. 2. ff. de bon. damn.* cognatio vero (*in ſpecie ita dicta*) per adoptionem non oritur, adeoque nec ſucceſſio. *l. 23. ff. de adoption.*

Applicantur hæc ſucceſſionum jura ad legitimatos, & quodammodo ad agnatos per adoptionem.

XXIV. Illegitimorum vero collateralium ſucceſſio hæc eſt, ut fratres naturales & ſpurii ex diverſis matribus, licet ex eodem patre geniti, nec ſibi invicem, nec legitimis genitorum liberis, aliisve per patrem junctis, ſuccedere poſſint. Ex eadem autem matre, licet diverſis patribus progeniti, ſibi invicem jure cognationis, itemque per matrem a latere conjunctis, & hi viciſſim illis ſuccedunt. *l. 2. ff. unde cogn. §. 4. I. d. ſucceſ. cognat.* add. Richter. *d. ſect. 3. m. 3. n. 8.* niſi ex adulterino, inceſtuoſo, & damnato coitu nati ſint, qui omnis ſucceſſionis, tam paternæ, quam maternæ, incapaces ſunt, nec ullum jus cognationis inter ipſos, aut cum aliis, habent. *arg. Nov. 74. c. ult. Nov. 89. c. ult.*

At in illegitimis collateralibus aliud obtinet.

XXV. Cæterum ex jure Saxonico itidem addendum, quod 1.) etiam inter agnatos, præcipue nobiles, maſculi præcipuas habeant res expeditorias: & cum ſola agnatio attenditur

Jure Saxon. agnati præcipuas habent res expeditorias,

& fœminæ geradam. tur, æque frater consanguineus ac germanus istas percipit. Richter. *d. l. sect. 1. m. 1. n. 51. seq.* 2.) fœminæ cognatæ proximæ, etiam plebejæ, ex defunctæ cognatæ hereditate geradam præcipuam habent, & itidem cum eis concurrit uterina & germana. Richter. *d. loc. n. 55.* Differentia tamen est inter res, loco geradæ ad uxorem pertinentes, & has, quæ pertinent ad cognatas. Carpzov. *d. p. 2. C. 14. d. 22. seq.* Et maritus quoque aliquas res retinet hoc casu. Idem *def. 49. & 50.* Denique adjiciendum, quod, si cognatæ fœminæ non extent, iis locis, ubi alias viget gerada, hæc ei deferatur, qui merum imperium ibi habet, ubi defuncta habitavit. Carpzov. *d. loc. def. 66.* Quibusdam vero locis, etiam in Saxonia, gerada plane non est in usu: vid. Richter. *d. l. n. 61.* & retorqueri solent diversa diversis locis circa res expeditorias, & geradam obtinentia jura; qua de re legas Tract. nostr. *de vind. priv. & jur. retors. C. XI. aph. 23. 25. 33. & 34.* add. Carpzov. *p. 3. c. 38. d. 1. seqq.*

Admittuntur etiam ad successionem quodammodo conjuges jure civ. XXVI. Præterea singularibus & novissimis constitutionibus cum illis, qui ex dictis tribus succedunt ordinibus, admittuntur quoque conjuges, quando nimir. 1) matrimonium fuerit sine dote aut donatione propter nuptias; & 2) conjux prædefunctus fuerit locuples, superstes autem laboret inopia. *auth. præterea C. unde vir & uxor. Nov. 117. c. 5.*

c. 5. & quidem diſtinguendum eſt, an extent liberi, an non. Priori caſu conjux, conjugi ſuccedens, uſumfructum tantum in quadam portione conſequitur, & quidem quartæ portionis omnium bonorum ſi liberi fuerint tres vel pauciores; ſi vero plures, virilis portionis: poſteriori caſu in quartam partem ſuccedit conjux, ejusdemque plenam acquirit proprietatem.

XXVII. Jure Saxon. poſt conſummatum matrimonium, & conſcenſionem thalami conjuges ita ſuccedunt, ut maritus percipiat omnia mobilia (*ut & immobilia, æſtimato in dotem data*, Carpz. *p.3. c. 23. d. 26.*) uxoris defunctæ, excepta gerada, de qua ſuperius. vid. Richter. *ſect. 4. m. 2.* Si tamen uxor plane non habeat immobilia bona, vel ea non ſufficiant ad legitimam, ex mobilibus liberis debet ſalva eſſe legitima. Richt. *d. loc. n.32. & 33.* Atque de his mobilibus uxor in præjudicium mariti teſtari non poteſt. Carpzov. *p. 3. c. 7. d. 4.* Quodſi uxor bona mobilia non relinquat, quarta pars bonorum obvenit marito. Richter. *d. l. n. 57.*

Jure Saxon. maritus ſuccedit in mobilia uxoris, ſalva tamen liberis legitima.

XXVIII. Viduæ ignobili optio conceditur, & communi Saxonico & Electorali jure, utrum dotem ſeu bona illata repetere, an vero iſta illata conferre, atque ex junctis ita ſuis, ac defuncti mariti bonis, quartam partem, ſi quidem tres vel pauciores, vel nulli adſint liberi; ſin plures, portionem virilem, ſeu eandem, quam ſingu-

Viduæ ignobili debetur jure Saxon. commun. quarta pars; aliquando virilis portio ex bonis.

mariti & uxoris collatis, nisi malit dotem & illata solum repetere.

singuli ex liberis, percipere velit. *d. l.* In Elector. Saxon. vero extantibus liberis, quarta, alias autem tertia omnium bonorum assignatur viduæ, & etiam geradam conferre tenetur, Carpzov. *p. 3. c. 20. def. 27.*

Quid jure Electorali obtineat.

Quid vidua nobilis consequatur.

XXIX. Vidua nobilis præter geradam consequitur ex bonis defuncti mariti (1) sponsalitiam largitatem, *(die Morgengabe)* (2) cibaria domestica, *(Mustheil)* vid. Richt. *d. tr. sect. 4. m. 3. n. 51.* & (3) dotalitium, in bonis feudalibus constitutum, vel constituendum. vid. Synt. nostr. Feud. *c. 14. aph. 9. & seqq.* Quodsi autem vidua nobilis dotem promissam non inferat, adeoque dotalitium petere non possit, illa portione, quæ plebejis debetur, contenta erit. Richt. *d. l. n. 67.* Est quoque in ejus arbitrio, velitne dotalitium exigere, an vero dotem repetere. *const. Elect. 42. part. 2.* vid. nostrum allegat. Syntag. feudal. *c. 14. aphor. 15.* Addas de repetitione donorum nuptialium. *decis. Elect. 51.*

Præcipue vero pacta & statuta sunt attendenda.

XXX. Sunt præterea etiam singularia statuta locorum, quibus dispositum, quomodo uxor marito, vel maritus uxori succedat, quæ præcipue attendenda: ut & primo omnium inspicienda & observanda pacta dotalia, si quæ confecta fuerint.

Heredes si desint alii, conjuges sibi invicem succedunt.

XXXI. Notandum & hoc est, quodsi defunctus maritus nec liberos, nec cognatos relinquat, uxorem in tota hereditate succedere, & vice versa ad maritum defunctæ uxoris here-

hereditatem pertinere, *t. t. D. & C. unde vir & uxor.*

L. 38. ff. t. 11. unde vir & uxor.

XXXII. Tandem si nec ulli agnati nec uxor supersit, hereditas vacans fisco cedit, vel hodie Magistratui, merum imperium habenti *l. 4. C. de bon. vacant.* Richter. *d. l. sect. 5.*

Nec alio herede existente, nec conjuge superstite, fiscus succedit.

Add. *L. III. Tit. I. Inst. de heredit. quæ ab int. deser. & seqq. usque ad Tit. 8.*

TIT. XXXI.
DE
BONORUM POSSESSIONIBUS.

I. Jus bon. possessionis introductum est a Prætore, emendandi & supplendi, nec non aliquando confirmandi veteris juris civilis gratia. *l. 2. ff. de bon. poss. pr. I. eod.* Bonorum itaque possessio est jus persequendi & retinendi patrimonii, sive rei, quæ cujusque, cum moritur, fuit *l. 3. §. 2. ff. eod.* vel, est jus succedendi in universum jus defuncti, a Prætore, eo nomine implorato, concessum.

Bonorum possessionis, seu hereditatis prætoriæ introductio.

L. 37. ff. t. 1. de bon. poss.

Descriptio

II. Dividitur bon. possessio in edictalem & decretalem. Illa ex edicto prætorio de plano, sine caussæ cognitione, etiam non coram tribunali tribuitur: *l. 2. §. 1. ff. quis ordo in bon. poss.* nisi adsit contradictor, quo casu per accidens evenit, ut opus sit caussæ cognitione, *l. 3. §. 8. ff. d. t.* Decretalis vero, præcedente singulari caussæ cognitione, pro tribunali decernitur *all. l. 2. §. 1. ff. quis ord. in bon. poss. serv. & all. l. 3. §. 8. ff. de bon. poss.*

Divisio in edictalem,

& decretalem.

III. Hodie edictalis bon. poss. non facile usu obtinet, extensa quippe per constitutio-

Illa hodie non facile usum habet

nem Justiniani in Novellis successione ad omnes eos, quos Prætor vocavit. Enarrari vero solent casus, quibus etiam post jus Novell. edictalis bon. poss. necessaria esse videtur, quos legas in Exercitat. nostr. ad Pandect. XXXVIII. *th.* 43.

ast decretali opus est I. si vidua prægnantem se asserat: L. 37. ff. t. 9. de ventre in poss. mittendo & curat. ejus.

IV. Decretali bon. poss. adhuc hodie aliquando opus est. Decernitur vero singulariter bon. poss. 1.) si controvertatur, an defuncti vidua prægnans sit, nec ne: tunc enim præcedente caussæ cognitione, mulier ob ventrem, seu fœtum in utero, quem prætendit, interea mittitur in possessionem rerum hereditariarum, usque dum vel partus nascatur, vel abortum mulier fecerit, vel appareat, eam non esse prægnantem: daturque interim curator, qui mulieri propter fœtum ex bonis provideat. *l. 1. §. 17. & seqq. l. 4. ff. de vent. in poss. mitt.*

dolose asserens sumtus restituere debet.

V. Quodsi sciverit mulier, se non esse prægnantem, & tamen se dixerit, & petierit se mitti, re comperta sumtus repetuntur. *l. 1. §. fin. ff. d. t.*

II. si impuberi status quæstio moveatur. L. 37. ff. t. 10. de Carbon. edict.

VI. Porro 2.) si liberis impuberibus de statu, vel legitima nativitate, & hereditate paterna, lis moveatur, tunc, præcedente caussæ cognitione, & præstita cautione de restituendis bonis hereditariis, si adversus se judicatum fuerit, impubes mittitur in bon. poss. perinde ac si lis mota non fuisset, dilata quæstione in tempus pubertatis. *tot. tit ff. & C. de Carb. edict.*

TIT.

TIT. XXXII.
DE DIVISIONE HEREDITATIS ET COLLATIONE BONORUM.

I. Hereditatis divisionem cum suscipiunt heredes, imprimis considerandum est, quæ partes in testamento fuerint assignatæ, & hæ servandæ veniunt. Nullo autem testamento existente, heredes in partes æquales, aliquando tamen in stirpes, uti supra monitum, succedunt. *Quomodo hereditas delata & adita dividenda.*

II. Si inter coheredes circa divisionem convenerit, res clara est; at si inter ipsos non conveniat, æquales partes constituuntur, & sorte dirimitur, quænam res huic, quænam alteri obvenire debeant; quod si vero nec in constituendis partibus conveniant, Magistratus cognitioni res committitur, qui vel ipse, vel per commissarios divisionem instituit. Jure Saxonico solet major portiones designare, minor vero eligere & optare. *Aliquando per sortem lis dirimitur*

III. Si res aliqua in hereditate sit, quæ commode divisionem non recipiat, hanc is, cui sortis judicio, aut consensu cæterorum, vel optione obvenerit, pretio cæteris pro cujusque portione soluto, retinet. Quodsi nemini heredum rem istam acceptare commodum fuerit, venditur, & pretium inter heredes dividitur. Denique si heredes pro indiviso res hereditatis communiter possidere malint, *Aliquando Magistratus opus est autoritate.*

imputatur cuique, si quid ex hereditate percepit, ut id in divisione aliquando conferatur.

Aliquando collatione opus est. L. 37. ff. t. 6. de collatione.

IV. Cæterum cum sæpius accidat, unum vel alterum ex liberis, vivis adhuc parentibus, ex bonis paternis aliquid accipere, post mortem parentum is, qui aliquid accepit, id conferre vel admittere debet, ut sibi tantum in hereditatis divisione detrahatur, *tot. tit. ff. & C. de collat. bon. & de dot. collat.*

Conferunt vero & filii & nepotes.

V. Non filii tantum, sed & nepotes, sive inter se soli, sive mixtim concurrant, conferre tenentur, *l. 17. l. 19. C. de collat.* non tantum quæ ipsi, sed & quæ parentes eorum perceperunt: quia nepotes, cum avo succedunt, semper veniunt repræsentantes personam paternam. add. Merlin. *tr. de legitima L. 2. t. 2. q. 13.* Quod tamen restringendum est ad eos, qui & quatenus heredes parentum suorum fuerint: quid enim si paternam hereditatem repudiaverint, & soli avo successerint? Sane iniquum foret, a nepotibus ex repudiata patris hereditate petere collationem eorum, quorum nihil ad eos pervenit. *arg. l. 1. §. 23. l. 2. §. 2. ff. de collat. bon.* add. Carpz. *p. 2. C. 35. d. 12. & 13. & p. 3. C. 11. d. 34.* ubi hoc limitat in eo casu, quando nepotes, repudiantes hereditatem paternam, cum patruis succedunt. vid. Anton. Faber. *ad C. L. 2. t. 3. d. 17. n. 7.* Heig. *p. 1. q. 24. n. 38* Thesaur. *decis. 237. n. 15.* Vasquius. *de succ. L. 3. §. 30. n. 274.*

n. 274. H. Pistor. *p.* 1. *q.* 30. *n.* 7. Si enim nepotes cum patruis vel avunculis, aut materteris succedant, adeoque non per se, sed beneficio parentum primum locum teneant, collatio eorum, quæ parentes perceperunt, omnino fieri debet, nec, repudiando hereditatem paternam, collationis oneri se subtrahere queunt.

VI. Non solum ab intestato locum habet hæc collatio, sed & si ex testamento succedatur, *l.* 10. *ff.* & *l.* 17. *C. de collat.* nisi testator eam expresse remiserit. *l.* 1. & *auth. seq. C. eod.* vel extraneus institutus sit, qui ab intestato non esset successurus *arg. l.* 1. §. 5. *ff. de collat. bon.* aut ultimæ voluntatis verba ita generaliter sint concepta, ut per se satis constet, eam esse remissam. *arg. l.* 39. §. 1. *ff. fam. herc.* add. Faber *ad C. L.* 6. *t.* 4. *d.* 4. *num.* 28.

Collatio in successione tam testamentaria, quam legitima obtinet.

VII. Si diverso jure veniant i. e. si plures liberi cum extraneis heredibus succedant, nihilominus inter eos collationi est locus. *l. ult. C. comm. utr. jud.* quia conjunctio non potest necessitatem conferendi inter fratres adimere, extraneis vero non conferunt, nec extranei illis. *arg. l.* 21. §. 1. *C. de testam.*

Si liberi juncti extraneis: illi inter se, sed non his conferunt.

VIII. Huic collationi subjecta sunt omnia, quæ a parentibus, de quorum successione quæritur, sunt profecta, *l.* 17. *C. de collationib.* ut dotes, *tot. tit. ff. de dot. collat.* donationes propter nuptias, & aliæ res pretiosæ, quas li-

Regulariter omnia a parentibus profecta sunt conferenda;

L. 37. ff. t. 7. de dotis collat. beri a parentibus nuptiarum tempore acceperunt, uti ſunt jocalia & feſtivæ veſtes. *arg. l. 8. C. de jur. dot.* Carpz. *p. 3. C. 11. d. 11. in f. & def. 22.*

non tamen impenſæ nuptiales. A quibus tamen feſtivitatum, aut convivalium nuptiarum ſumptus, quos parentes fecerunt, exemti ſunt, quod pro ſua liberalitate a patre impenſi, nec in rem filii erogati, nec eo ipſo filii patrimonium auctum dici poſſit *arg. l. 1 § 16 ff. de collat. l. 20. §. 6. ff. fam. herc.* Carpz. *dict. loc. d. 21. ſeqq.*

Non conferuntur 1 bona caſtrenſia, 2. quaſi caſtrenſia: inde nec

IX. Non conferenda veniunt 1.) bona caſtrenſia, *arg. l. 1. §. 15. ff. de collat. l. 4. ff. de caſtr. pec.* 2.) quaſi caſtrenſia *d. l. 1. §. 15. d. t.* Sicut autem ſub caſtrenſibus comprehenduntur res, quæ militatum abeunti filio datæ, v. gr. equi, arma *l. 1. C. de caſtr. pec.* ita quoque ſub quaſi caſtrenſibus continentur, quæ occaſione artium liberalium, & functionum publicarum ad filium pervenerunt.

ſumtus ſtudiorum regulariter, Hinc non conferuntur ſumtus in ſtudia erogati, ſive a patre ſive a matre *l. 50. ff. fam. herc. l. 11. C. de negot. geſt.* Carpz. *d. C. 11. d. 17.* etiamſi pater impendia in rationes redegit. Decis. Elect. Noviſſ. *Deciſ.* 50. Richter *ad auth. habita. p. 3. m. 2. p. 77. ſeq. & priv. 6 n. 8.* niſi 1. de contraria patris voluntate alio modo conſtet, 2. filius habeat bona adventitia, e. gr. materna, eaque adminiſtret pater. Brunnem. *in tr. de collat. bon c. 4. n. 92.* 3. ſi pro filio tantum fuerit erogatum, ut reliqui liberi non poſ-

ſint

ſint habere legitimam *d. Deciſ. Elect. 50. 4.* ſi ſumtus male conſumti *d. Deciſ 50.*

X. Præterea 3.) quod ſimpliciter donatum eſſe filio, non confertur, Vinnius, *tr. de collat. c. 15. n. 1. ſeqq.* Gudelin. *de jur. noviſſ. l. 2. n. 19.* Chriſtin. *vol. 1. d. 178.* Matth. de Afflict. *dec. Neapol. 247.* *3. donatum filio.*

XI. Denique conſtat, quod bona aliunde, quam ab aſcendente, cui ſucceditur, profecta, non ſint conferenda, add. Brunn. *d. c. 4. n 576.* ſicut nec ea collationi ſubjecta ſunt, quæ poſt mortem ejus, de cujus ſucceſſione agitur, acquiruntur. *l. 1. §. 19. l. penult. ff. de collat.* hinc nec conferuntur legata & fideicommiſſa a patre relicta. *l. 10. l. 16. C. d. t.* *Præterea non conferuntur bona aliunde, & poſt mortem patris obvenientia.*

XII. Inter ſolos deſcendentes locum habet collatio, nec ad aſcendentes, collaterales aut extraneos extenditur, quia ceſſat ratio æqualitatis, quæ cenſetur a parente ſervata in ſucceſſione liberorum, niſi aliud dixerit: præterquam quod moribus Saxoniæ mater, licet perſona extranea ſit, marito ſuo cum propriis liberis ſuccedens, uti ſup. expoſitum, dotem & reliqua ſua bona conferre teneatur. Carpz. *d. p. 3. C. 11. d. 26.* *Locum habet collatio inter ſolos deſcendentes.*

Add. *L. 3. T. 10. I. de bonor. poſſeſſionibus & ſeqq.*

TIT. XXXIII.

DE HEREDITATIS PETITIONE, QUERELA INOFFICIOSI, ET ACTIONE FAM. HERC.

Hereditas delata & adita exigitur a detentore vel mediante querela inofficiosi: quæ describitur. L. 5. ff. t. 2. de inoff. testam.

I. Hereditatis petitio vel est specialis & qualificata, seu, ut alii tradunt, opus habet quodam remedio, quo via ipsi præparetur; vel est generalis. Illa specialis petitio hereditatis, vel remedium præparatorium, querela inofficiosi testamenti dicitur, quæ est actio, qua rite quidem, sed inique exheredatus, præteritusve petit ut testamentum, quo is est exclusus, rescindatur, ipse heres declaretur, ac proinde scriptus heres condemnetur ad hereditatem restituendam cum omni caussa.

Cui detur;

II. Opus itaque habent hoc remedio liberi, parentes, & certo casu fratres, inique exheredati aut præteriti. vid. *tit. 21. aphor. 1. & seqq.*

Contra quem;

III. Instituitur hæc querela contra quemlibet heredem testamento institutum, aliumve, qui ex testamento hereditatem pro herede aut pro possessore tenet. *l. 1. C. de inoff. testam.*

Ad quid.

IV. Intenditur hac actione, ut testamentum tanquam inofficiosum rescindatur, ac proinde, eversa ita sola heredis institutione, actor declaretur heres ab intestato *l. 8. §. 16. ff. de inoffic. test. l. 21. §. 2. eod. junct. Nov. 115. c. 3. in fin. & c. 4. in fin.* Legata

ergo

ergo & alia capitula subsistunt; quia hæc, testamento absolute spectato, nullo laborant vitio, & quoad ista nihil contra pietatis est officium commissum. Carpzov. *3. C. 3. d. 17.*

V. Generalis seu simplex hereditatis petitio est actio universalis, ex acquisito jure hereditario competens, qua heres adversus eum qui pro herede vel possessore possidet, contendit se heredem declarari, & hereditatem suam esse, & per consequens res hereditarias, una cum præstationibus personalibus, sibi ab isto restitui. *tot. tit. D. & C. de pet. hered.*

Hereditatis petitionis simpl. descriptio, L. 5. ff. t. 3. de hered. petit.

VI. Caussa itaque seu fundamentum hujus actionis est dominium hereditatis, seu jus hereditarium, *l. 1. §. 1. verb. ex suo jure. ff. si pars hered. pet.* adeoque est actio in rem *l. 25. §. 18. ff. de her. pet. arg. l. 7. C. eod.* Quoniam vero aliquando falsus heres ex gesto personaliter obligatur, ob hasce præstationes personales mixta dicitur *d. l. 25. §. 18 ff. de pet. her. l. 7. C. eod.* unde etiam b. f. actionibus accensetur. *§. 28. I. de action. L. 12. §. 3. C. h. t.*

Ejus fundamentum.

VII. Datur hæc actio ei, cui competit jus hereditarium, ex testamento, vel ab intestato per aditionem quæsitum *l. 1. 2. 3. ff. de pet. her. l. 9. C. eod.* Non autem actio hæc tantum ei proposita, qui ex asse heres est, sed & ei, qui pro parte heres est, adeoque partem hereditatis petit. *l. 1. pr. & tot. tit. ff. si pars her. pet.*

Cui detur.

L. 5. ff. t. 4. si pars hered. pet.

VIII. Competit petitio hereditatis adver-

Contra quem.

ſus eum, qui pro herede vel poſſeſſore poſſidet totam hereditatem, aut rem, jusve aliquod hereditarium. *l. 9. l. 10. ff. de pet. hered.* ſignificat autem hic *pro herede poſſidere*, ſi quis titulum quidem heredis alleget, ſed non ſit verus heres, ſive b. f. exiſtimet quis ſe eſſe heredem, vel m. f. v. c. ſciens, teſtamentum eſſe nullum, ſe venditet falſo pro herede. *Pro poſſeſſore poſſidere* eſt ſine titulo ſeu cauſſa poſſidere. *l. 12. l. 13. pr. l. 16. §. 4. ff. d. t.* Præterea ſciendum, quod juris interpretatione pro poſſeſſore habeatur 1.) qui dolo deſiit poſſidere res hereditatis *l. 13 §. 14. l. 25. §. 8. ff. de pet. her. l. 157. §. 1. de R. I.* 2.) qui liti ſe obtulit quaſi poſſideret. *l. 13. §. 13. l. 45. ff. de petit. hered.* 3.) qui vi dejectus fuerit. *d. l. 16. §. 4. ff. de pet. her.*

Ad quid. IX. Petitur hac actione, ut quis heres declaretur, adeoque poſſeſſor condemnetur, ut res hereditarias reſtituat cum omnibus acceſſionibus, fructibus & uſuris.

Et quidem m. f. poſſeſſor non ſolum tenetur reſtituere omnia, quæ poſſidet aut lucratus eſt, *l. 28. ff. de pet. her.* ſed & omnia, quæ quocunque modo poſſidere, aut exigere potuit, & omiſit. *l. 20. §. 12. l. 25. §. 2. ff. de pet. her.* ac quoslibet fructus, tum perceptos, tum percipiendos; nec non æſtimationem rerum, quas poſſidere deſiit, & fructuum, quos inde percipere potuit. *all. l. 20. §. 12. d. t.* At b. f. poſſeſſor reſtituit ſolum eas res, quas adhuc poſſidet,

ſidet vel pretium, ex rebus b. f. venditis, redactum, & quantum alias factus eſt locupletior. *l. 25. §. 11. l. 40. §. 1. ff. d. t. l. 1. §. 1. C. eod.*

X. Impenſas tamen, quæ fructum quærendorum, conſervatorumque gratia factæ ſunt, tum b. tum m. f. poſſeſſor deducit *l. 36. §. ult. l. 38. ff. d. t.* præterea & alias impenſas, in res hereditarias erogatas, neceſſarias ac utiles, tam bonæ quam m. f. poſſeſſor detrahit, *d. l. 38. d. t.* hac tamen obſervata differentia, ut b. f. quidem poſſeſſor impenſas ex aliis rebus hereditariis deducat, licet res non extet, in quam fecit. *d. l. 38.* m. f. autem poſſeſſor non aliter, quam ſi res melior extet. *d. text.* porro voluptuarias impenſas m. f. poſſeſſor ſolum tollit, quantum ſalva ipſa re permanente fieri poteſt. *l. 39. §. 1. ff. d. pet. hered.* at b. f. poſſeſſor & illas deducit in hoc judicio univerſali. *d. l 39. §. 1.* *Impenſas poſſeſſor retinet.*

XI. Diſtinguitur hereditatis petitio porro in civilem & prætoriam. Illa iterum alia eſt ex jure hereditario directo, & datur heredi directo inſtituto: alia ex fideicommiſſo, & dicitur fideicommiſſaria hereditatis petitio, quæ eſt, qua is, cui ex fideicommiſſo reſtituta eſt hereditas, contra poſſidentem pro herede aut pro poſſeſſore, intendit hereditatem ſuam eſſe, ideoque ſibi res hereditarias eſſe reſtituendas. *tot. tit. ff. de fideicomm. hered. pet.* *Diſt. Hereditatis petitio in civilem,* L. 5. ff. t. 6. de fideicom. hered. pet.

XII. Prætoria hered. petitio eſt, qua is, *& prætoriam.*

cui

L.5.ff.t.5. de possessor. her. pet. cui a Prætore b. possessio data est, contra eum, qui pro herede vel pro possessore possidet, intendit hereditatem suam esse, adeoque res hereditarias sibi esse restituendas, *tot.tit. ff. de poss. hered. pet.*

Inter coheredes opus est actione famil. herciscundæ. L.10.ff.t. 2.fam. ercisc. XIII. Restat fam. hercisc. actio, qua coheredes, quibus hereditas est communis, inter se agunt de rebus hereditariis dividendis, commodis communicandis, damnis, dolo culpaque datis, resarciendis, ac impensis restituendis *tot tit ff. fam. herc.*

Ejus fundamentum. XIV. Fundamentum itaque hujus actionis est itidem dominium, seu jus hereditatis, & simul quasi contractus, hereditatis communio, *§.4.I.de obl.quæ quas.ex contr. nasc.l. 22. §. 4. ff. fam. herc.* atque inde inter mixtas actiones refertur. *§. 20. I. de action.*

Datur inter coheredes. XV. Datur inter ipsos coheredes inter se, quorum unusquisque diverso respectu actoris & rei partes sustinet. *l. 2. §. 3. ff. d. t.* Habetur tamen pro actore is, qui prior provocat ad judicium: potest tamen unus, etiam invitis cæteris, divisionem petere *l. 43. ff. fam. her.*

Ad quid detur. XVI. Vindicatur hac actione pars, ex communi hereditate ad nos pertinens, ut scil. per divisionem rei, antea communis, certa portio cuique obveniat: *l. 1. pr. ff. d. t. l. 8. C. eod.* Petuntur quoque præstationes personales ad quas ex quasi contractu alter coheredum alteri obligatus est, *d. §. 4. I. de obl. quæ quasi ex contr.*

contr. d. l. 22. §. 4. l. 25. §. 15. & seqq. ff. d. t. nim. alter alteri rationem debet reddere ob administratas forte res hereditarias, fructus & alia commoda communicare, nec non damna, si quæ intulit, resarcire. *d. text.* Vicissim vero alter alteri impensas factas restituere tenetur. *l. 18. §. 3. ff. fam. herc. l. 18. C. eod.*

TIT. XXXIV.
DE
SUCCESSIONE EXTRAORDINARIA ANOMALA EX PACTIS, SEU SUCCESSIONE CONVENTIONALI.

I. Quamvis juxta jus comm. civile non liceat pacisci de hereditate viventis absque ejus consensu: usu tamen aliud introductum est. Dividi vero solent hodie pacta successoria in pacta acquisitiva, conservativa, dispositiva, & renunciativa. *Usu introducta est successio conventionalis.*

II. Pactum acquisitivum est conventio de ipsorummet paciscentium, vel alterutrius tantum, vel utriusque hereditate, sibi vel aliis acquirenda. *Cothm. 3. cons. 44. n. 37.* Ejusmodi sunt I. Pacta conjugum de futura successione. *vid. Exerc. ad Pand. 30. th. 19.* II. Pactum unionis prolium. *vid. lib. 1. tit. 11. aphor. 6.* III. Pactum confraternitatis (*Erbverbrüderung*) quod est conventio inter Principes & illustres personas, Imperatoris autoritate accedente, inita, ut, heredibus mascu- *Est vero aliud pactum successorium acquisitivum:*

masculis unius familiæ deficientis, in altera familia paciscente superstites masculi in bona & principatus extinctæ succedant. vid. Gail. 2. *O.* 127. Nicol. Bets *de statut. pact. & consuet. illust. person.* Reusner. *vol.* 1. *cons.* 3. Limn. *de jur.* 1. *publ. l.* 4. *c.* 8 Io. Casp. Guttich. *tr. de confraternit.* Hahn. *de jur. rer. concl.* 75. IV. Pactum ganerbinatus, *(Gan-Erbschafft)* quod est conventio, inter nobiles ac illustres familias certis legibus, superioris confirmatione accedente, inita, ut se, suasque facultates contra vim & hostiles incursiones defendant, & una extincta familia, ex reliqua superstites isti succedant; *Erklar. des Landf. zu Augspurg* de an. 1500. *tit. wider der Gan-Erben Schloss. Landf. zu Worms* de an. 1521. *eod. tit. vid.* Rittershus. *partit. feud.* 1. *c.* 18. Wehn. *voc. Gan-Erben.* Hahn. *d. l. concl.* 76.

aliud conservativum; III. Pactum conservativum est conventio de obstaculo, hereditatem jure communi debitam impediente, removendo, atque ita jure succedendi in pristino vigore conservando. vid. Muscul. *de success. com. & anom. m.* 1. *cl.* 1. *concl.* 3. *lit. O.* Heig. 1. *q.* 23. *n.* 15. Daut. *de Testament. n.* 105. H. Pistor. *p.* 4. *quæst.* 87. Hahn. *concl.* 78.

aliud dispositivum; IV. Pactum dispositivum est conventio, qua de hereditate tertii viventis dividenda agitur, vel alias de ea in casum, si alterutri paciscentium obvenerit, certo modo disponitur. Tertius iste vel incertus est vel certus.

De

De illius hereditate pactio quodammodo jure civili quoque valida est, *l.3. §. 2. ff. pro soc.* modo in fraudem legis nomen non supprimatur. H. Pistor. *p. 4. q. 1. n. 4.* Si de certi hereditate conventio ineatur, ille aut consentit; & jure civili etiam subsistit, modo in ea voluntate iste usque ad mortem perseveraverit. *l. f. C. de pact.* ubi add. Daut. *in d. l. f. n. 119.* Hahn. *d. l. concl. 79. n. 12. & seqq.* aut non consentit; & illo jure non valet: admittitur tamen pactum, quo filius vivo patre cum creditoribus paternis pactus est, ut sibi remitterentur debita paterna. *l. 7. §. 18. vers. idem prob. ff. de pact. l. 47. ff. de O. & A.* add. Hahn. *d. l. concl. 79. & seqq.*

V. Pactum renunciativum est conventio, qua quis animum omittendi successionem futuram, seu quæ aliquando defertur, in gratiam alterius declarat. *c. quamvis 2. de pact. in 6.* Ita filia, accepta dote, quandoque renunciat hereditati paternæ *d. c.* Similiter & filius, accepta v. gr. donatione propter nuptias, vel certa quantitate, in favorem forte primogeniti, quo conservando familiæ splendore, hereditate reliqua aliquando se abdicat, Gutierez. *in d. c. quamvis. verb. filia n. 4.* Dauth. *ib. n. 46. & 59.* Carpzov. *p. 2. c. 35. d. 8. & 9.* Initur hoc pactum vel cum eo, de cujus vivi hereditate, quæ aliquando obven-

aliud renunciativum.

ven-

ventura, agitur. v. c. filia cum patre, *d. c.* vel cum eo, qui futurus esset coheres, v. c. cum fratre, Gutierez. *d. l.* Carpz. *p. 2. c. 35. d. 10. n. 2. & seqq.* Renunciatur hereditati alicujus, quam alias lex ab intestato deferret. Non autem comprehenduntur I. bona ad hereditatem, cui renunciatum, non pertinentia: ut feudalia; nisi feudum sit plane hereditarium. Rosenth *c. 9. concl. 13. n. 8. 15. & seqq.* Kellenbenz *tract de renunciat. success. quæst. 26. n 14.* nec non fideicommissaria. Muscul. *d. l. concl. 7. n. 63. 64. & seqq.* Gail. 2. *O. 98.* Kellenb. *d. tr. q. 30.* Hahn. *d. tract. concl. 84. n. 13.* Hinc etiam filius filiaque non arcetur, si renunciaverit hereditati paternæ, a fratris hereditate, licet in hac non nisi bona patris, ante defuncti, reperiantur Gail. 2. *O. 148.* n. 12. H. Pistor. *p. 4. q. 6. n. 63.* Porro II. non spectat ejusmodi renunciatio ad ea, quæ filio testamento pater, cum quo is de non succedendo convenit, reliquit, quia pactum & juramentum per testamentum superveniens remissum intelliguntur. Mynsing. 2. *O. 7. n. 5.* Gail 2. *O. 148. num. 11.* etsi expresse & successioni ex testamento, & ab intestato renunciatum sit. Gutierez *in d. c. sum omnino numer. 11. & seqq.* Treutler. *Vol. 1. diss. 6. th. 8.* Hahn. *d. l. n. 15.* Cæterum renunciatur vel in universum hereditati, vel certæ parti: priori casu nihilominus legitima debetur, nisi illam, vel

quod

quod loco ejus est, v. gr. dotem, acceperit; vel specialiter etiam legitimæ renunciaverit, Gail. *d. 2. O. 147. num. 13. & 14.* Gutierez. *de jur. confirmat. l. 1. c. 19. n. 3.* Oldend. *5. Class. 3. pr. num. 4.* Carpz. *d. l. d. 5.* Richter. *decis. 69. n. 15. & seqq.* Pactum de non succedendo subsequi debet ipsa renunciatio, Muscul. *d. l. conclus. 5. n. 234.* Kellenb. *d. tr. q. 7. n. 7. 8. & seqq.* vid. Richter. *dec. 69. n. 24. & seqq.* & quidem jurata. *d. c. 2. de pact. in 6.* Coler. *decis. 38.* Carpzov. *2. c. 35. d. 6.* adeo ut assertionem *bey Fürstl. Gräfl. Adelichen Ehren* it. *an Eydes statt*, non sufficere statuat. Kellenb. *d. tr. q. 3.* De jure Saxonico communi non requiritur juramentum *Land-R. art. 13. l. 1.* Carpzov. *d. l.* Richter. *d. decis. 69. n. 7. & seqq.* Non autem hujusmodi renunciatio vires habet, quando non defertur renunciati hereditas, quippe quem casum, deferendæ scil. hereditatis, renunciatio respicit; unde liberi, non obstante matris, quæ ante patrem mortua, renunciatione, avo ex propria persona succedunt, etiamsi mater pro se, suisque heredibus renunciaverit. H. Pistor. *p. 4. q. 7.* Carpzov. *p. 3. c. 35. d. 11. 12. & 13.* Richter. *d. dec. 69. n. 28.* neque etiam excluditur renuncians amplius a successione, si illi, in quorum favorem & commodum renunciatio facta est, decesserint, vel alias cesset caussa; ob quam renunciatum est. Sic, fratribus vivo patre mor-

tuis, non obstante renunciatione succedit filia patri. Gail. *2. O. 148. n. 10.* Muscul. *d. l. concl. 6. lit. c. & seqq.* quod multo magis obtinet, si renuncians, v. gr. filia, sibi pacto successionem reservarit; *auf einen ledigen Anfall*, vid. Kellenbenz. *d. tract. q. 18. & seqq.* Hahn. *d. l. num. 31.* Cæterum ob enormem vel enormissimam læsionem rescindi non posse hujusmodi juratam renunciationem, præsertim si bona, v. c. paterna, postea fuerint aucta, dispositum est Constit. Elect. *P. 2. c. 35.* add. Carpzov. *ib. d. 4.* Kellenb. *d. tr. quæst. 42. num. 21. & seq.* aliter sentit Gail. 2. *obs.* 147.

TIT. XXXV.

DE JURE PIGNORIS.

Secunda species juris in re, jus pignoris. Explicatio vocum.

I. Hactenus dictum est de dominio tum rerum singularium, sive corporalium, sive incorporalium, ut servitutum; tum universali seu hereditatis, sive ea per testamentum, sive per legem, sive per pactum deferatur. Sequitur nunc jus pignoris, quod in genere sumtum comprehendit etiam hypothecam. *l. 1. ff. de pign. act.* in specie vero pignus ab hypotheca distinguitur ita, ut pignus dicatur, quod rei traditione; hypotheca, quæ, re creditori non tradita, pacto nudo, vel etiam lege constituitur. *l. 9. §. 2. ff. de pign. action. l. 238. §. 2. de V. S.*

Pignoris ac hypothecæ descriptio.

II. In generali itaque significatione jus pignoris & hypotheca est jus, in bonis debito-

ris

ris creditori legitime constitutum, in securitatem sui crediti. *§. 7. I. de action. §. fin. I. quib. mod. re contrah. obligat.* L. 20. ff. t. 1. de pignor. & hypoth. & qual. ea contrah. & de pact. eor.

III. Pignus constituitur vel per conventionem partium, debitoris nim. & creditoris; vel, absque conventione, secundum juris dispositionem.

Pignoris constitutio varia.

IV. Per conventionem iterum duplici modo pignus & hypotheca constituitur, nim. 1.) per contractum pignoris, si nim. res ipsa traditur creditori a debitore in securitatem crediti: quod licet sæpius in rebus mobilibus contingat, *all. l. 238. ff. de V. S.* tamen & aliquando res immobiles traduntur creditori. *l. 4. C. de pign. & hypoth.* vid. *Lib. III. tit. 7.*

1) per conventionem partium:

V. 2.) Constituitur pignus ita, ut debitor quidem rem oppignoratam retineat, sed per pactum hypothecæ solum creditori res oppignoretur in crediti securitatem, quod frequentius in rebus immobilibus fieri solet. *t. t. de pignor. & hypoth.*

VI. Constitui potest pignus ab illis, qui domini sunt rerum, & liberam earum administrat. & alienandi potestatem habent. Constituitur creditori, qui sc. creditum inire, & aliud dominium, seu jus in re acquirere potest. conf. *l. 24. ff. de pign. & hypoth.*

Persona constituens; & cui constituitur.

VII. Oppignorari regulariter possunt omnes res, quæ 1.) in bonis debitoris sunt,

Res, in quibus constituitur.

L. 20. ff. t. 3. quæ res pignor. vel hypot. datæ obl. non poss.

l. 4. ff. quæ res pignor. vel hyp. dat. obl. non poss. & 2.) alienari possunt, *l. 9. §. 1. ff. de pignor.* Potest & jus pignoris iterum loco hypothecæ alteri cedi absque judiciali insinuatione. *Decis. Elect. noviss. 40.* Res vero alienæ non possunt oppignorari proprio nomine. *tot. tit. C. si alien. res pign. dat.*

Oppignorantur vel omnia bona, vel res particulares,

VIII. Oppignorantur a debitore creditori vel omnia bona, vel quædam, hinc pignus aliud est generale, aliud speciale. Illud afficit omnia debitoris bona allodialia, tam præsentia, quam futura, & post pignus constitutum quæsita. Speciale pignus est in certis rebus oppignoratis, *l. 15. §. 1. ff. de pign. & hyp.*

Si pignus in rebus immobilibus judicialiter confirmatum, validius est pignore extrajudiciali; quod tamen & ipsum suos habet effectus.

IX. Notandum hic est, quod jure Saxon. ut & moribus aliorum quorundam locorum, ad bonorum immobilium oppignorationem requiratur confirmatio judicis. *Constit. Elect. p. 2. C. 23.* vid. & noviss. *Dec. 31.* Quod tamen ita intelligendum est, ut judicialis hypotheca in concursu præferatur nudæ conventionali hypothecæ, etiamsi hæc sit tempore prior; & quod tertius possessor, qui bona fide, quam nescit esse oppignoratam, rem emit, non possit propter istam conventionalem hypothecam, destitutam confirmatione judiciali, conveniri. Carpz. *in d. C. 23.* alias vero etiam conventionalis hypotheca suos habet effectus, quod nim. ipse oppignorans, ejusque heredes inde obligentur, ac pignus luere teneantur,

neantur; præfertur etiam hæc nudis creditoribus chirographariis.

X. Solent oppignorationibus sæpius pacta adjici, quorum aliud est licitum, aliud illicitum. Illiusmodi est pactum antichreseos, quo inter debitorem & creditorem convenit, ut quamdiu creditori non satisfiat, creditori pignore uti liceat, & fructus suos facere in compensationem usurarum pecuniæ ipsi debitæ *l. 11. §. 1. ff. de pign. & hyp. l. 33. ff. de pign. action.* Gail. 2. *O. 3.* modo debitori, quandocunque voluerit, pignus luere liberum maneat: quæ facultas illi adimi haut potest, etiamsi expresse ita convenerit, Molin. *de usur. q. 55. num. 385.* Sande *decis. Fris. L. 3. t. 12. d. 11.* Sed quid si fructus legitimum usurarum modum excedunt, an adhuc pactum antichreticum subsistet? Distinguendum est: aut fructuum incertus est proventus, & nihilominus subsistit. *l. 17. C. de usur.* nisi nimium modus excedatur. Carpz. *p. 2. C. 30. d. 41.* aut fructuum certa est quantitas, & sorti imputandum est, quicquid legitimum usurarum modum superat *arg. l. 14. C. de usur.* Carpz. *d. loc. def. 40.* Sande *d. L. 3. t. 12. d. 12.*

Oppignorationibus adjicitur recte pactum antichreticum.

XI. Illicitum est pactum, seu lex commissoria, quo convenit inter creditorem & debitorem, ut, si debitor suo die non solvat, res oppignorata creditori cedat, *l. ult. C. de pact. pign.* junct. *l. 26. C. de usur.* Valet tamen

Prohibitum est pactum commissorium,

ejusmodi pactum, ut, pecunia destinato tempore non soluta, res oppignorata emta esse debeat justo pretio constituto, vel constituendo. *l.16.§ ult.ff.de pignor.l.ult.pr.ff. de contr.emt.* Anton.Faber *in tit.C.de pact.pignor.L.8. t. 22. d.1.seqq.* add. Mæstert.*tr.de L. Commissoria*, Gothfr. a Jena *tr. de L. Commiss.*

Constituitur pignus 2. secund. juris singularem dispositionem, vel per judicem:

XII. Secundum peculiarem juris dispositionem constituitur pignus vel per judicem, vel per legem. Judex decernit immissionem in bona alicujus, vel propter contumaciam non comparentis, vel propter cautionem præstandam non præstitam, & dici solet in specie pignus prætorium: vel Magistratus in bona debitoris, qui sententiæ parere recusat, in possessionem mittit, vel pignora capit: quod in specie dici solet pignus judiciale. *vid. l.15. §. 2. & 3. ff. de re jud.*

quo etiam pertinet arrestum;

XIII. Referri huc potest hodie usitatum arrestum, quod, quamprimum impetratum est, debitoris bona jure pignoris afficit, dummodo legitime impetratum, & legitime ejus fiat prosecutio, qua de re *L. IV. Tit. 16.* agetur.

vel per legem ipsam 1.) ob favorem rei seu debiti.

L.20. ff. t. 2. in qui-

XIV. Per legem in certis casibus constituitur pignus legale, vel hypotheca tacita, & quidem 1) propter singularem debiti favorem a lege assignatur hypotheca 1. fisco in bonis civium propter tributa, *l. 1. C. in quib. causs. pign. vel hyp. tac. contr.* 2. marito, ratione

dotis

dotis præstandæ, in bonis uxoris, vel illius, qui dotem promisit. *l. un. §. 1. C. de rei ux. act.* 3. uxori, pro restituenda dote, in omnibus bonis mariti, aut illius, qui dotem suscepit ut patris mariti. *d. l. un. §. 1. C. de rei ux. act. §. 29. I. de action.* quæ hypotheca tacita statim incipit a die contracti matrimonii, licet dos postea soluta fuerit. Gail. 2. *obs. 86. n. 3.* extendunt hoc & interpretes ad donat. propter nuptias, it. ad bona paraphernalia, item alimenta, a marito uxori præstanda. vid. Berl. *Lib. 1. C. 68.* 4. illi, qui in refectionem domus credidit. *l. 1. ff. in quib. causs. pign. vel hyp. tac. contr.* Carpz. *p. 1. C. 28. d. 106.* ubi monet, id extendendum esse ad aliam rem quamlibet, in cujus conservationem pecunia credita & impensa probatur. add. Sande *L. 3. t. 12. d. 5.* bus causs. pign. vel hypoth. tacit. contrah.

Non vero ei jus taciti pignoris competit, qui ad emendam, vel noviter extruendam domum, aliamve rem, pecuniam credidit, nisi expresse sibi de hypotheca prospexit, *l. 17. C. de pign. l. 7. C. qui pot. in pign.* non obst. *l. 26. & 34. ff. de reb. aut. jud. poss.* Faber. *ad G. l. 8. t. 8. d. 10.* Carpz. *d. loc. d. 107.* Joh. a Sande *d. loc. def. 5.*

XV. Vel (2.) ob favorem personæ seu creditorum tribuitur hypotheca 1. fisco in bonis eorum, qui res fiscales administrarunt. *l. 1. C. de privil. fisci*, vel cum fisco contraxerunt. *l. 46. §. 3. ff. de jur. fisci. l. 2. C. in* *2.) ob favorem personæ, sc. creditoris,*

quib. cauf. pign. vel hyp. tac. Sande *d. l. 3. t. 12. d. 1.* (non autem ratione debiti ex delicto. *l. 37. ff. de jur. fisc. l. un. C. pœn. fiscal.*) Idem accommodatur ad debitores ecclesiarum, aliorumve, piorum locorum, item civitatum & communitatum. Carpz. *d. c. 28. d. 115. & 116.* 2. pupillo & minori, in bonis tutorum vel curatorum suorum, in securitatem ejus, quod ex causa administrationis, tutelæ aut curationis nomine, ipsis debetur. *l. 20. C. de administrat. tut.* quæ hypotheca incipit a die delatæ tutelæ. *arg. l. 6. C. de peric. tut. & curat.* idem obtinet in bonis illorum, qui pro tutore vel curatore gerunt. Carpz. *l. 4. t. 4. Resp. 34. inf.* Faber. *ad C. l. 8. t. 7. d. 2. num. 1.* ut & liberis prioris matrimonii, in bonis parentis superstitis, non tantum pro servandis rebus, quæ ipsis liberis ex prædefuncti patris vel matris substantia debentur, *l. 6. §. ult. C. de bon. quæ lib. l. 8. §. 1. C. de secund. nupt.* Negusant. *tr. de pign. p. 2. m. 4. num. 19. & 20.* sed & in securitatem præstandarum vel conservandarum earum rerum, quæ patri vel matri a priori conjuge obvenerunt. *all. l. 8. §. 1. C. de secund. nupt.* Similiter in bonis vitrici, in casu *l. 6. C. in quib. cauf. pign. vel hypoth.* Præterea & pupilli tacitum habent pignus in bonis omnibus, ex pecunia ipsorum comparatis. *l. 7. pr. ff. qui pot. in pign. l. 3. pr. ff. de reb. eor. qui sub tut.*

XVI. Vel denique 3.) ex præsumta voluntate. *l. 4. pr. ff. de pact.* Etquidem 1. tacitum inde pignus constituitur legatario & fideicommissario, in omnibus bonis a testatore relictis, pro consequendis legatis aut fideicommissis sibi relictis *§. 2. I. de leg. l. 1. C. comm. de leg. 2.* competit tacitum pignus locatoribus adversus conductores prædiorum, in invectis & illatis, ratione mercedis & pensionis constitutæ. *l. 2. 3. 4. & 6. ff. in quib. caus. pign. vel hypot. tac. contr.* quod jure Rom. ad urbana prædia restringitur, nec in prædiis rusticis locum habet, in quibus fructus pignoris loco sunt, & locatoribus sufficientem præstant securitatem. *l. 4. pr. ff. in quib. caus. pign. vel hyp. tac. contr. l. 7. pr. ff. eod.* Ista tacita hypotheca obtinet etiam in studiosorum suppellectile literaria. Vinnius *tr. de pactis c. 12. n. 9.* Richter. *ad auth. habita.* Carpz. *p. 2. c. 25. d. 20. n. 6. seqq.* *3. ex præsumpta voluntate.*

XVII. Dictum est de natura pignoris, ejusque speciebus, & quomodo constituatur. Nunc de ipso jure constituto agendum, quod consistit in eo, ut magis in tuto sit creditum. *§. fin. I. quib. mod. re contr. obl.* seu ut securus sit creditor, atque inde ipsi satisfieri possit, si debito tempore non restituatur creditum. Competit igitur hinc creditori 1.) jus pignoris persequendi, si non possideat. *l. 10. C. de pignor.* 2.) si possideat, jus retinendi. *l. 10. C. de pignor. action. l. 4. C. de pignor.* & *ipsum jus constitutum consistit in genere in securitate crediti;*

 deni-

denique 3.) jus distrahendi, vel aliquando impetrandi dominium. Cum vero interdum una res pluribus oppignoretur, ideo sciendum est, quinam ex pluribus in pignore sint potiores: qua de re inferius suo loco commodius agetur de concursu creditorum. vid. *tit. ff. & C. qui pot. in pignor. vel hyp. hab.*

In specie inde venit jus persequendi pignus, remedio vel petitorio, vel possessorio.

XVIII. Persequitur pignus creditor vel remedio petitorio, vel possessorio. Petitorium est actio hypothecaria, eaque vel Serviana, vel quasi Serviana it. Pauliana. *§. 7. I. de act.* Possessorium est interdictum Salvianum, it. interdictum, ne vis fiat ei, qui in possess. missus, de quib. interdictis *tit. seqq.*

Actionis hujus possessoriæ tum Servianæ, tum quasi Servianæ descriptio.

XIX. Actio Serviana est actio realis, qua locator res coloni, pro pensione & damnis expresse obligatas, persequitur. *d. §. 7. I. de action.* Ad hujus exemplum introducta est quasi Serviana, qua quilibet creditor res quaslibet, sive tacite, sive expresse obligatas & oppignoratas, a quovis possessore petit, ut eas tradat, vel pignoris nexu, solvendo, eximat. *l. 16. §. 3. ff. de pign. l. 12. §. 1. ff. quib. mod. pign. solv.*

Tertius possessor hypothecæ non potest regulariter conveniri, nisi excusso debitore principali

XX. Notandum vero est, jure novo contra tertium possessorem, ad quem, debitore alienante, pervenit pignus, non posse moveri hanc hypothecariam, nisi prius debitor, ejusve heredes, quin & fidei jussores, eorumve heredes, actione personali fuerint conventi & excuss. *Nov. 4. c. 2. auth. hoc si debitor. C.*

de

de pign. Quod non solum in generali, sed & in speciali hypotheca procedere, in Scabinatu Jenens. receptum est. Diss. Carpzov. *Lib. 2. Resp. 71.* Cæterum non habet locum beneficium excussionis 1.) si debitor vel fidejussor notorie non sit solvendo. Carpzov. *d. 2. Resp. 71.* 2.) si emptor sciens rem oppignoratam comparaverit. Carpzov. *2. c. 18. d. 29. & d. l. 2. Resp. 72. n. 1. & 2.* 3.) si constitutum possessorium pignori sit adjectum. *l. 18. ff. de acquir. vel amitt. poss.* Gail. 2. *O.27.n.32.* additur 4.) si pactum de non alienando hypothecæ sit appositum. *l. 7. §. fin. ff. de distract. pign.* Carpzov. *p. 2. c. 23. d. 34.*

ac fidejussore. Casus excepti.

XXI. Aliquando & adjici solet pactum oppignorationibus, quod creditor, deficiente solutione, debeat propria autoritate pignus occupare: cujusmodi pactum non alium effectum habet, quam quod liceat, non resistente debitore, ingredi possessionem, alias nihilominus autoritate judicis opus est. *l. 3. C. de pignor. l. pen. C. de pign. act.* vid. Carpzov. *1. Resp. 5. & defin. forens. p. 1. C. 32. d. 27.*

Aliquando pacto conceditur licentia hypothecam occupandi.

XXII. Actio Pauliana (uti appellatur *l. 38. §. 4. ff. de usur.*) est, qua creditor revocat id quod debitor fraudulenter gessit, in damnum creditoris vergens. vid. *§. 6. I. de act. t. t. D. & C. quæ in fraud. cred. fact. ut rest.*

Act. Paulianæ descriptio. L. 42. ff. t. 8. quæ in fraud. cred. facta sunt, ut rest.

XXIII. Sequitur jus retinendi pignus, quod com-

Jus retinendi pignus.

competit creditori, rem oppignoratam possidenti *l. 10. C. de pign. act.* non solum pro debito, in cujus securitatem pignus traditum, sed & pro alio quovis debito, quo idem debitor eidem creditori est obligatus. *l. un. C. etiam ob chirograph. pecun.*

Jus distrahendi L. 20. ff. t. 5. de distract. pign. & hypothec.

XXIV. Succedit denique jus distrahendi, quod hodie vix competit absque autoritate judicis. vid. Carpzov. *p. 1. C. 18. d. 136. it. p. 1. C. 32.* Coler. *d. proc. execut. p. 3. c. 23.* Richter. *de concurs. credit. c. 4. sect. 3.*

Pignus quomodo solvatur L. 20. ff. t. 6. quib. mod. pign. vel hypoth. sol.

XXV. Tandem adjiciendum, quomodo dissolvatur jus pignoris: quod fit vel ratione ipsius pignoris vel ratione obligationis, cui accessit. Ratione ipsius pignoris solvitur 1.) voluntate creditoris, nim. 1. remittentis pignus, *tot. tit. C. de remiss. pign.* 2.) per interitum rei oppignoratæ. vid. Carpzov. *decis. 12.* vid. *tit. D. & Cod. quib. mod. pign. vel hyp. solv.* Ratione obligationis principalis solvitur pignus per solutionem, seu luitionem pignoris, quæ semper, etiam invito & reluctante creditore, fieri potest, adeo ut pactum, ne liceat debitori pignus suum luere, non subsistat, nec huic juri præscribi possit Gail. 2. *O.* 48.

TIT. XXXVI.
DE
JURE POSSESSIONIS.

Tertia species juris,

I. Restat exponenda ultima species juris in re,

re jus scil. possessionis. Possessio vero in genere significat detentionem aliquam rei, & quidem vel nudam & simplicem, vel qualificatam, seu cum affectione sibi habendi conjunctam. Hæc hujus loci & vera possessio est, *l. 2. vers. eos. C. de præscript. 30. annor.* illa vero est apud eos, qui 1.) propter conditionem personæ nequeunt sibi habere, ut servus & filius fam. *l. 49. §. 1. l. 4. pr. ff. de acquir. vel amitt. poss.* 2.) qui ex alia caussa, citra ejusmodi affectionem rem sibi habendi, istam habent, v. c. depositarius *l. 17. §. 1. ff. depos.* ex primo decreto missus &c.

in re, jus possessionis. Homonymia vocis possessionis.

II. Possessio itaque (*scil. qualificata*) est detentio rei cum affectione & animo sibi habendi *l. 1. §. 3. & 20. l. 3. §. 3. ff. de acquir. vel am. poss.* & jus possessionis seu ex possessione oriens, est facultas rem detinendi, cum affectu habendi, & commodis inde venientibus fruendi. *l. 44. pr. ff. de acquir. vel am. poss.*

Possessionis (qualificatæ) *descriptio.* L. 41. ff. t. 2. de acquir. vel amitt. poss.

III. Dividitur possessio in naturalem & civilem: quæ divisio vel intelligitur de modo possidendi seu detinendi, & civilis dicitur, quando animo possidemus seu retinemus possessionem, naturalis vero quando corpore & facto aliquo rei insistimus, *l. 3. §. 1. & 3. l. 1. §. 1. ff. de acquir. vel am. poss.* vel de ipsa forma possessionis, ut sc. civilis possessio sit, qua quis rem detinet animo & opinione domini *l. 13. §. 1. ff. de publ. in rem act.* ut 1.) dominus, *l.*

Divisio in civilem & naturalem.

2. pro

2. *pro suo* 2.) b. f. possessor. *§. 35. I. de rer. divis.* naturalis vero possessio sit, qua quis rem tenet animo quidem sibi habendi, sed absque opinione domini. *l. 13. §. 1. ff. de publ. in rem. act.* ut 1.) m. f. possessor. *l. 67. pr. ff. de furt.* 2.) creditor. *l. 40. pr. & §. fin. ff. de pign. action.*

Personæ transferentes & acquirentes possessionem.

IV. In acquisitione possessionis considerandæ sunt 1.) personæ, 2.) res, 3.) modus. Personas quod spectat, accommodari possunt ea, quæ supra de dominio diximus. *h. L. II. T. 1. aph. 59.* Res possidentur, quæ sunt in commercio hominum, & quidem proprie res corporales, *l. 3. pr. ff. de acq. vel am. poss.* mobiles & immobiles. *l. 7. l. 13. eod.* Analogice seu quasi possidentur res incorporales, seu jura, quæ usu & facultate utendi possidemus. *l. fin. ff. de servit.*

Res, quæ possidentur.

Modus acquirendi.

V. Acquiritur possessio per rei possidendæ apprehensionem, quæ necesse est fiat corpore, seu actu quodam corporali, & animo rem sibi habendi. *l. 3. §. 1. l. 8 ff. de acquir. vel am. poss.*

Acquisita possessio retinetur.

VI. Acquisita possessio conservatur & retinetur non tantum animo & corpore simul, sed & animo solum; si nim. quis peregre absit. *§. 5. I. de interd. l. 44. pr. l. 45. l. 46. ff. de acquir. vel am. poss.*

Jus possessionis acquisitæ ac retentæ in genere:

VII. Jus possessionis acquisitæ, & quæ retinetur, consistit in genere 1.) in eo, quod quilibet possessor, etiam injustus, hoc ipso quod posses-

possessor est, plus juris habet, quam ille, qui non possidet, *l. 2. ff. uti possid. §. 4.* I. *de interd.* modo non ab ipso adversario suo injuste, vi scil. clam aut precario possideat. *l. 1. §. fin. ff. uti possid. §. 4. I. de interd.* hinc, etiamsi ejus res non sit, qui possidet, remanet in suo loco, si actor non potuerit, rem suam esse, probare. *d. §. 4. l. 2. C. de prob. l. fin. C. de R. V.* Imo 2.) etiam injuste dejecto de possessione, privata scil. autoritate, ea restituenda est, licet ipse dominus dejecerit. *l. 7. C. unde vi.* adeo ut quoque prædo sit restituendus. *l. 1. §. 30. ff. de vi & vi arm. c. 5. & 7. X. de restit. spol.* Permissum est etiam, eum qui nos dejecit, in continenti rursus dejicere *l. 3. §. 9. l. 17. ff. de vi & vi arm. c. 12. X. de restit. spoliat.* add. *tr.* noster *de vindict. priv. cap. 12.* Præterea 3. competit etiam jus retentionis ob impensas, de quibus tamen si non liquido constet, nec illæ in continenti probari possint, cautione præstita, possessio est restituenda.

VIII. In specie autem b. f. possessor percipit fructus instar domini, & rem, continuata legitimo tempore possessione, usucapit & præscribit; imo & ei, qui b. fide & justo titulo, momento saltim temporis, rem possedit, datur Publiciana in rem actio, quæ singula jam sup. exposita sunt *lib. 2. tit. 13. §. 16. seqq.* *In specie quoad b. f. possessorem.*

XI. Possessioni accidit aliquando turbatio, quæ est actus, quo possessor, alterius dolo culpave, *Turbatio possessionis.*

pave,

pave, libere quieteve rem possidere, eave uti impeditur, vel molestia atque incommodum possessioni affertur. Qua quidem turbatione non amittitur possessio, sed per remedia convenientia providendum, ne possessori præjudicetur.

X. Amittitur possessio, vel quod nolimus amplius possidere. *l. 17. §. 1. l. 38. §. 1. ff. de acquir. vel. am. poss.* vel quod nequeamus, licet vellemus, si nim. dejiciamur de possessione. *l. 18. §. 4. ff. de acquir. vel am. poss. l. 30. §. 2. eod.*

TIT. XXXVII.
DE
INTERDICTIS SEU REMEDIIS POSSESSORIIS.

Ratione possessionis datur judicium possessorium tum summariissimum,

I. Ratione possessionis datur judicium possessorium, quod dividi solet in summariissimum, & ordinarium seu plenum.

Summariissimum, extraordinarium aut summarium est, quo non solenni ordine servato, celeriter ac summarie proceditur, ita ut sufficiat qualis qualis petitio & responsio, nec non probationes possessionis leviores. vid. Ludov. Posthius. *tr. de summar. possess.* Carpz. *in proc. tit. 23.* Possessorium judicium ordinarium seu plenum est, quo solenni ordine servato proceditur, ubi scil. opus libello, L. C. & plenis probationibus. Frider. *in interd. com. 26. n. 71.* Carpz. *d. loc.*

tum ordinarium.

II. Olim

II. Olim in caussis possessionis decernebantur interdicta, quæ erant formulæ atque conceptiones verborum, seu jussa, certis formulis prolata, quibus Prætor aut jubebat aliquid fieri, aut fieri prohibebat; quod tunc maxime fiebat, cum de possessione, aut qs. possessione inter aliquos contendebatur. *pr. I. de interd.* Postea actio ex causa interdicti de possessione proposita est, *l. ult. C. de interd. §. fin. I. eod.* Præterea hodie sunt loco interdictorum mandata vel cum, vel sine clausula in Camera Imperiali. vid Schwanmannus *de proc. Cam. obs. 114.* Coll. Arg *ad tit. de interd. th. 13.* nec non in Curiis Saxonicis inhibitiones, de quibus vid. Carpzov. *in proc. d. tit. 23. art. 2. seqq.*

Olim dabantur interdicta: L. 43. ff. t. 1. de interd. s. extraord. act. quæ pro his comp. *postea actio ex caussa interdicti. Hodie loco interdictorum sunt mandata, it. inhibitiones.*

III. Dividuntur interdicta, quod alia sint adipiscendæ, alia retinendæ, alia recuperandæ possessionis.

Divisio interdictorum.

IV. Interdictum adipiscendæ possessionis est 1.) interdictum quorum bonorum, quod datur bonorum possessori seu heredi, contra eum, qui pro herede vel pro possessore possidet rem hereditariam, ut restituat cum omni caussa. *l. 1. pr. & tot. tit. D. & C. quor. bonor.* vid. uberius Fridericus *d. tract. tit. 16.* & Cranius *de interdict. c. 3.*

Interdicta adipiscendæ possessionis sunt 1.) interdictum quorum bonorum, L. 13. ff. t. 2 quorum bonorum:

V. Pertinet etiam huc remedium singulare ex *l. f. C. de edict. D. Hadriani tollendo:* quo heres, testamento scriptus, illud nullo visibili vitio laborans, producens, & missionem po-

quo etiam pertinet remedium ex l. fin. C. d. edict. D.

Hadrian. toll. ſtulans, in poſſeſſionem omnium rerum hereditariarum, quæ tempore mortis teſtatoris fuerunt, mittitur a judice ſummatim cauſſam cognoſcente. vid. Richter. *pecul. commentar. ad illam l. fin.*

2. interdictum quod legatorum. L. 43. ff. t. 3. quod legatorum, VI. 2.) Interdictum quod legatorum, quo agit heres poſt aditam hereditatem contra legatarium, ut poſſeſſionem rei legatæ, quam non ex voluntate ejus, ſed propria autoritate occupavit, reſtituat. *tot. tit. ff. quod legat.* Frider. *d. tr. tit.* 17.

3. interdictum Salvianum. L. 43. ff. t. 33. de Salviano interdict. VII. 3.) Interdictum Salvianum, quo locator prædii ruſtici agit contra colonum, ad poſſeſſionem adipiſcendam rerum, quas is pro mercedibus fundi pignori futuras expreſſe pepigiſſet. §. *3. in f. I. d. interd. l. 1. pr. ff. de Salvian. interdict.* Utile etiam interdictum datur 1.) aliis creditoribus contra alios debitores, quorum res tacite vel expreſſe oppignoratæ ſunt. *l.* 1. *C. d. prec. & Salv. int.* 2.) ex communi ſententia contra tertium poſſeſſorem rerum coloni, vel alius debitoris, oppignoratarum, excuſſo tamen prius principali. Theſaur. *Decis.* 175. *n.* 1. add. *tit.* 35. §. *20. h. l.*

Retinendæ poſſeſſionis interdicta 1. uti poſſidetis. L. 43. ff. t. 17. uti poſſidetis. VIII. Retinendæ poſſeſſionis cauſſa comparata ſunt interdicta uti poſſidetis, & utrubi. Illud eſt, quo Prætor ei, qui rem immobilem ſive ſimilem poſſidet, quo minus ita poſſideat, vim fieri vetat, eumque in poſſeſſione tuetur, niſi vi, clam, ut precario poſſideat ab adverſario.

ſario. *l. 1. pr. §. 1. & ſeqq. uti poſſid. §. 4. I. de interdict.*

IX. Interdictum utrubi eſt, quod de poſſeſſione rerum mobilium locum habet. *l. un. ff. utrubi. §. 4. Inſt. d. t.* *2. utrubi* L. 4. ff. t. 31. utrubi.

X. Præterea ſunt ſpecialia quædam interdicta retinendæ poſſeſſionis, quibus vel defenditur jus aliquod in fundo, vel ratione ſuperficiei, vel ſervitutum quarundam; *l. 3. §. 8. ff. uti poſſid. l. 1. §. 2. ff. de ſuperfic.* vel inhibentur in ſpecie violentæ & clandeſtinæ turbationes. *Præterea ſunt ſpecialia interdicta retinendæ poſſeſſionis.*

XI. Interdictum de ſuperficiebus eſt, quo Prætor ſuperficiario, ſuperficie fruenti, vim fieri vetat, quo minus ita fruatur, niſi vi, clam aut precario ab adverſario poſſideat. *l. 1. pr. §. 2. ff. d. ſuperfic.* *quibus vel defenditur 1.) ſuperficies.* L. 43. ff. t. 18. de ſuperficiebus.

XII. Ratione ſervitutum proponuntur 1. de itinere actuque privato, (ac his incluſa via privata) duo interdicta: quorum altero Prætor illi, qui itinere actuque privato hoc anno nec vi, nec clam, nec precario ab adverſario uſus eſt, quo minus ita utatur, vim fieri vetat *l. 1. pr. ff. de itin. actuque priv.* Altero interdicto prohibetur, ne iter actumque, quem habet, reficienti vis fiat. *l. 3. §. 11. & 12. ff. d. tit* modo is caveat adverſario de damno infecto, ſeu de vitio operis. *d. l. 3. §. 11. l. 5. §. f. d. t.* Frider. *d. interd. tit. 10. num. 34. & ſeqq.* *2.) ſervitutes quædam nim. iter actusque privatus;* L. 43. ff. t. 19. de itin. actuque priv.

XIII. 2. De aquæ ductu ſunt quatuor interdicta. Primum eſt de aqua quotidianna, *aquæ ductus; de quo interd.*

 quo

1. L. 43. ff. t. 20. de aqua quotid. & æstiva.

quo Prætor illi (ejusve successori. *l. 1. §. 24. 37. ff. d. aq. quot. & æstiv.*) qui hoc anno saltem una die vel nocte, *l. 1. §. 4. 22. ff. d. t.* aquam, de qua agitur, non vi, non clam, non precario, *§. 10. 20. ff. d. t.* & bona fide. *d. l. 1. §. 10. 19. d. t.* duxit a capite *l. 1. §. 7. & 8. d. t.* ad quemcunque usum, etiam in prædia urbana. *v. l. 1. §. 11.* 12. *13. & 14. l. 3. pr. ff. d. t.* quo minus ita porro eodem modo *l. 1. §. 15. 16. 17. & 18. l. 2. d. t.* ducat, vim fieri vetat. *d. l. 1. pr. §. 25. 27.* add. Molin. *d. tr. D. 705.* Frider. *tit. 11.* Buchner. *d. jur. aquir.*

interdict. 2

XIV. Secundum interdictum est de aqua æstiva, quo Prætor ei (ejusve successori *l.* 1. *§. 37. ff. d. t.*) qui priore æstate aquam, de qua agitur, nec vi, nec clam, nec precario ab adversario duxit a capite §. 39. quo minus ita ducat, vim fieri vetat *l. 1. §. 29.*

interdict. 3

XV. Tertium interdictum est, de aqua ex castello i. e. receptaculo aquarum publicarum, *l. 1. §. 39. d. t.* ducenda; quo Prætor ei, cui aquam ducere ex castello a Principe permissum *§. 41. & seqq.* quo minus ita, uti permissum est, ducat; vel, si damni infecti caverit, quo minus aquæ ducendæ caussa opus faciat, vim fieri vetat. *d. l. 1. §. 38.* Molin. *d. D. n. 23.* Frider. *d. t. 11. n. 19.*

interdict. 4 L. 43. ff. t. 21. de rivis.

XVI. Quartum interdictum, ad aquæ ductus pertinens, est de rivis, quo Prætor ei, qui eodem anno, vel superiori æstate non vi, non clam, non precario ab adversario aquam duxit,

xit, ſive jus aquæ ducendæ habeat, ſc. non, vid. *l. ſ. ff. de riv.* vim fieri vetat; quo minus aquæ ducendæ cauſſa rivum ſive in publico, ſive in privato, *l. 3. §. 4. h.* ſpecum, ſepta reficiat, purget; modo non aliter aquam ducat, quam antea uſus eſt *l. 1. pr. §. 9. d. t.* & de damno infecto caveat. *l. 3. §. pen. d. t.* vid. Frider. *tit. 12.* Molin. *d. D. 705. num. 25. & ſeqq.* Quid rivus; quid ſpecus, (*locus ſc. terræ cavus & profundus, a deſpiciendo dictus l. 1. § 3. d. t. a quo alius eſt cuniculus ſeu canales l. 11. pr. ff. de aqu. & aq. pluv. arc.*) quid ſepta; quid incile, exponitur *l. 1. §. 2. 3. 4. & 5. ff. d. riv.* quid reficere; quid purgare *§. 6. 7. 10. & 11. l. 2. l. 3. pr. §. 1. eod.* Wiſſenb. *D. 24. th. 13.* Vitruv. *d. archit. lib. 8. c. 3. n. 35.*

XVII. 3. De aquæ hauſtu, & pecoris ad aquam appulſu, *l. 1. §. 1. & 2. ff. d. font.* duo interdicta prohibitoria dantur ei, qui de fonte, lacu, puteo, (qui in imo eſt, uti fons in ſummo) piſcina, hoc anno nec vi, nec clam, nec precario, ab adverſario aqua uſus eſt. *l. 1. pr. & §. 6. ff. d. t.* Primum eſt, ne vis fiat, quo minus aqua ita utatur. *d. l. pr.* Hoc interdictum, directum ſc. ad ea ſola pertinet, quæ aquam vivam & perpetuam habent. *l. 1. §. 4. d. t.* utile tamen etiam pro aquis ciſternarum competit Frider. *t. 13. n. 7.* *aquæ hauſtus & pecoris ad aquam appulſus: de quo interdict. 1.* L. 43. ff. t. 22. de fonte

XVIII. Secundum eſt, ne vis fiat ei, quo minus fontem, vel lacum, vel puteum, vel piſcinam reficiat, ut aquam coercere ſeu conti- *interdict. 2.*

U 3 nere,

nere, utique ea possit; modo non aliter utatur, atque eo anno usus est. *d. l. 1. §. 6.* & de damno infecto caveat. *arg. l. 3. §. 9. ff. d. riv. Pac. h. n. 5.* vid. Molin. *d. D. 705. num. 31.* Frider. *d. t. 13. n. 11.* ubi etiam agit de vicinorum collatione ad fontes reficiendos.

Est etiam interdictum, de cloacis, tum privatis. L. 43. ff. t. 23. de cloacis.

XIX. 4. De cloacis: est vero cloaca vel privata vel publica. De privata est interdictum, pertinens ad servitutes urban. *l. 7. ff. de serv.* quo vetat Prætor, ne vicinus vim faciat cloacas, i. e. incilia & canales, quibus colluvies effluit, per illius ædes ductas reficienti, aut purganti, vel etiam in publicum immittendi. *l. 1. §. 9. ff. de cloac.* modo damni infecti caveat. *l. 1. pr. & §. 14. d. t.* vid. Molin. *d. D. n. 23.* Nec debet ipsa refectio & purgatio, cujus dilatio publico seu salubritati civitatum. *l. 1. §. 2. d. t.* obesset, impediri, licet vi, clam aut precario cloaca quis utatur. *d. l. 1. §. 7.* Ripa *tr. de pact. c. 11. t. 2.* ipsa vero cloaca, quam alter non jure habet, nihilominus postea denegatur. add. Frider. *t. 14. n. 12.*

cum publicis.

XX. De cloaca publica est interdictum, quo Prætor jubet, ut, quod quis in cloaca publica factum, sive immissum habet, quo usus ejus deterior sit, restituatur, simulque interdicit, ne quid fiat, immittaturque. *d. l. 1. §. 15.* Frider. *d. t. num. 7. & seqq.* Novam vero cloacam in publico facere, is demum concedere debet, cui viarum publicarum cura est *l. f. d. t.*

XXI.

XXI. Violentæ & clandestinæ turbationes possessionis inhibentur per interdictum, quod vi aut clam; quo Prætor, quod vi aut clam factum est, scil. per opera, ac immissionem in nostrum, restituere jubet. *l. 1. pr. ff. quod vi.*

Vel inhibentur violentæ & clandestinæ turbationes interdicto quod vi aut clam.

L. 43. ff. t. 24. quod vi aut clam

XXII. Denique recuperandæ possessionis caussa solet interdici, si quis ex possessione fundi, vel ædium vi dejectus fuerit. Nam ei proponitur interdictum unde vi, per quod is, qui dejecit, cogitur ei restituere possessionem: licet is ab eo, qui vi dejecit, vi, vel clam, vel precario possideat. *tot. tit. ff. de vi & vi arm. & C. unde vi. §. 6. I. d. interd.*

Interdictum recuperandæ possessionis, unde vi:

XXIII. Pertinet huc etiam remedium ex jure can. *c. redintegranda c. 3. q. 1.* quod datur omni, qui de re aliqua, seu mobili seu immobili, vi dejectus est, seu cui alias quovis modo, sine justa caussa, res ablata est, adversus quemlibet ejus rei possessorem, quamvis ipse non spoliaverit, nec etiam spoliationis sit conscius, ut res restituatur. Frider. *d. tr. cap. 9.*

L. 43. ff. t. 16. de vi armata.

nec non remedium ex jure canonico.

XXIV. Annectemus hic simile interdictis remedium, quo damnum, possessioni ac rei nostræ ab opere novo imminens, avertimus. Nimirum novi operis nunciatio est legitima prohibitio alteri, contra pristinam formam ædificium paranti, ab eo, cujus propter jus in re, quod habet, interest id non fieri, facta, ne ædificando, vel etiam demoliendo pergat, usque dum de jure constiterit, aut eo no-

L. 39. ff. t. 1. de novi oper. nunc.

mine præſtita fuerit cautio. *l. 1. §. 12. ff. d. nov. op. nunc.*

XXV. Qui facta nunciatione, nihilominus continuat opus, tenebitur illud, quod poſt nunciationem ædificatum eſt, ſuis impenſis demoliri, vel intereſſe præſtare, ſi eo contentus ſit nuncians. *l. 20. §. 1. l. 8. §. 3. ff. d. tit.* Frider. *d. interd. l. 2. C. 32.*

XXVI. Æſtimabit autem ex circumſtantiis judex, an cautio de opere demoliendo, reſtituendove, ſi apparuerit injuſte ædificatum, ſit admittenda, *l. 20. §. 5. d. t. l. un. C. eod. l. 12. §. 7. C. d. ædif. priv.* Gail. *1. Obſ. 16.* Schwan. *proceſſ. Cam. l. 1. c. 11. n. 4.* Carpzov. *1. reſp. 7.* add. *Exerc. noſtr. ad ff. 39. th. 12.*

Add. *L. 4. Tit. 15. I. de interdict.*

LIB.

LIB. III.

DE JURE AD REM ET OBLIGATIONE.

TIT. I.

DE JURE AD REM ET OBLIGATIONE, IN GENERE.

I.

Jus ad rem est facultas jure competens, qua ad rem præstandam, h. e. dandum aliquid, vel faciendum, aut aliquando patiendum, personam ex facto suo obligatam habemus. *l. 3. pr. l. 25. ff. de O. & A.* *Juris ad rem descriptio.*

II. Obligatio igitur est juris vinculum, quo necessitate adstringimur alicujus rei solvendæ, secundum nostræ civitatis jura. *pr. Inst. de oblig.* *Obligationis definitio.* L. 44. ff. t. 7. de obligat. & act.

III. Oritur jus ad rem ex facto obligatorio, quo quis alteri obligatur, ex quo ei, qui alium obligatum habet, jus ad rem competit, cujusmodi factum est triplex: 1.) pollicitatio & votum, *l. 2. l. 3. & tot. tit. ff. de pollicit. c. 3. & 6. x. de votis.* 2.) conventio; *l. 1. §. 3. ff. de pact.* seu, specialiori nomine, pactum *l. 3. ff. d. pollic.* 3.) delictum *l. 1. pr. ff. de O. & A. pr. Inst. de obl. quæ ex delict. nasc.* *Oritur obligatio ex facto obligatorio, nim. 1. pollicitatione & voto, 2. conventione. 3. delicto.*

Pollicitationis & voti descriptio. L. 50. ff. t. 12. de pollicitationibus.

IV. Pollicitatio est spontaneum, solius offerentis, ex justa caussa *l. 1. §. 1. & 2. ff. de pollic.* promissum. *l. 3. pr. ff. de pollicitat.* fitque vel Deo, & dicitur in specie votum. *l. 2. de pollic. t. t. Decretal. d. vot.* vel reipubl. aut universitati *l. 3. §. 1. l. 4. d. t.* add. *Rennem. d. jur. oblig. D. 1. P. t. th. 1. seqq.*

Conventionis divisio in pactum & contractum.

V. Conventio de negotio civili dividitur secundum LL. Romanas in pactum in specie ita dictum, & contractum. *l. 1. §. 3. & 4. l. 5. 6. & 7. ff. de pact. l. 15. de P. V.* Pactum in specie dictum est duorum pluriumve in idem placitum conventio, destituta & nomine & caussa. *l. 1. §. 2.* junct. *l. 7. pr. §. 1. & 2. ff. de pact.*

Pacti descriptio.

Divisio.

VI. Distinguitur pactum secundum LL. Romanas in nudum & non nudum. *l. 7. §. 4. l. 6. de pact. l. 15. ff. de P. V.* Pactum nudum dicitur, quod in simplicibus conventionum finibus subsistit. *l. 15. C. fam. ercisc.* Excedunt vero conventiones terminos nudi pacti vel secundum suam intrinsecam naturam, vel ob externam legis confirmationem, seu extrinsecam ejus assistentiam *l. 6. ff. de pact.* uti inferius explicabitur.

Obligatio alia est naturalis, eaque vel minus plena vel plena.

VII. Effectus conventionum est obligatio, quae distinguitur in naturalem & civilem *§. 1. I. de fidejuss. l. 59. ff. de condict. indeb.* Obligatio naturalis alia dicitur minus plena, quae ex gratitudine dependet, *l. 25. §. 11. ff. de pet. hered.* alia proprie dicta, seu plena naturalis obli-

obligatio, qua quis naturali & gentium jure ad aliquid præstandum adstringitur. *d. l. 59. ff. de condict. indeb. l. 64. eod.* Huic obligationi naturali si accedat juris civilis approbatio seu confirmatio, est obligatio civilis *§. 1. I. de fidejuss.* Ista naturalis actionem per se non producit in foro civili, habet tamen alios effectus, uti suis locis dicetur. *alia civilis.*

VIII. Constat autem in genere omnis conventio consensu inter duos de aliquo negotio civili. *l. 1. §. 3. ff. d. pact.* Non itaque sufficit unius voluntas, sed alterius acceptatio necesse est, accedat. *l. 55. ff. de O. & A. l. 10. ff. de donat.* Unde, quando literis negotium tractatur, requiritur, ut ab altera parte literæ fuerint acceptatæ, at si scribens ante acceptationem moriatur, nihil agitur. Berlich. *Decis. 37.* *Constat conventio consensu inter duos.*

IX. Consensus duo habet principia, intellectum & voluntatem, sc. ut idem intelligant, ac idem velint contrahentes. Nullus itaque plane est consensus, quando error in ipsa re, de qua pactio initur, commissus. *l. 51. ff. de pact. l. 57. ff. de O. & A.* Officit porro intellectui & voluntati dolus. *tot. tit. ff. de dol. mal.* Denique non quidem ipsi voluntati & consensui, sed libertati voluntatis obest metus. *l. 116. pr. ff. de R. I.* *Consensus duo habet principia, intellectum ac voluntatem.*

X. In personis itaque attendenda primo facultas consentiendi, quæ ab usu rationis, seu intellectus & voluntatis, dependet. Cum igitur in cœcis iste rationis usus non deficiat, recte *In personis itaque attendenda 1. facultas consentiendi, quæ*

aliquibus deest.

cte illi paciſcuntur *arg. l. 9. ff. de adopt.* Similiter muti & ſurdi conventiones poſſunt celebrare, ubi non opus eſt ſermone. *l. 4. §. 1. ff. de pact. l. 48. ff. de O. A.* modo mentem ſuam per ſigna vel literas exprimere poſſint, alias opus eſt curatore. *§. 4. I. de curat.* Deficit vero intellectus & voluntas in furioſis & mente captis, quorum negotia ſolus curator, re ita exigente, expedit. *l. 5. l. 40. ff. de R. I.* Aſſimilatur furioſo extreme ebrius, *arg. c. 14. x. de vit. & honeſt. cleric.* Præterea deficit conſenſus in prodigis, quibus ſcil. a Magiſtratu bonis interdictum, hi aliis ſe non obligant, niſi curatoris autoritate, *d. l. 40. ff. de R. I.*

in quibusdam ob ætatem ſe non recte poteſt exſerere.

XI. Nondum ſeſe recte exſerit ob ætatem intellectus & voluntas in impuberibus; & quidem infans, ſeu ſeptennio minor, nec ſe naturaliter, nec ſibi civiliter alium obligat, *§. 10. ff. de inutil. ſtip.* tutor tamen ex æquitate ipſorum nomine negotia celebrat. Infantiæ proximus alium quidem ſibi civiliter, ſed ſe ipſum ne naturaliter quidem obligat, *d. §. 10.* Pubertati proximus & ſibi alium civiliter, & ſe naturaliter obſtringit. Puberum vero ſeu minorum conſenſus eſt perfectior, *§. ult. I. qui & ex quib. cauſ.* Ideo ipſi celebrare poſſunt conventiones, hodie tamen deſideratur curator. vid. *Lib. I. Tit. XXIII. aph. 3. in fin.*

2. ſtatus ſ. conditio

XII. Deinde in perſonis attendendus ſtatus: & quidem ſervus ex ſua perſona non poteſt

est civiliter obligari, nec obligare. *l. 21. §. 1. ff. d. pact. l. 14. ff. de O. & A. l. 6. C. d. judic. l. 22. pr. de reg. jur.* naturaliter tamen servus obligat, & obligatur. *d. l. 14. de O. & A. l. 41. ff. de pecul. l. 13. pr. ff. d. condict. indeb.* Domini vero conditionem paciscendo meliorem facit servus, eique exceptionem, vel obligationem acquirit. *l. 17. in fin. l. 18. l. 19. l. 21. §. 1. l. 59. ff. de pact. §. 3. I. per quas pers. cuique acq.* sed deteriorem domini conditionem facere non potest, nec eum invitum obligare *l. 28. §. 2. ff. de pact. d. §. 3. I. d. t.* Porro filiusfamil. conventione sua prodest patri. *personarum civilis.*

XIII. Deducuntur in conventionem res & facta, in quibus requiritur 1.) ut sint in rerum natura seu actu, seu potentia, *l. 8. ff. d. contr. emt.* 2.) ut sint in commercio. *l. 83. §. 5. ff. de V. O.* Facta oportet sint 1.) possibilia 2.) honesta & licita. *Objecta conventionum, res & facta.*

Add. *L. 3. T. 14. I. de obligation.*

TIT. II.
DE
PACTIS IN SPECIE.

I. Pactum nudum, ut diximus, &, quod in simplicibus conventionum finibus subsistit. Hoc licet secundum jus canon. & mores nostros actionem producat efficacem, Carpzov. *p. 2. C. 19. d. 17.* tamen ob intellectum & explicationem juris Romani, & rectius percipien- *Pacti nudi descriptio.* L. 2. ff. t. 14. de pactis.

piendam naturam contractuum, præsertim innominatorum, ejus differentia a non nudo pacto adhuc est notanda. vid. *Exerc. nostr. ad Dig. VI. th.* 17. *&* 32.

Pacti non nudi descriptio. II. Pactum non nudum seu vestitum est, cui, ultra simplices fines conventionis, vis aliqua civiliter & efficaciter obligandi extrinsecus accedit. *l. 6. l.* 7. *§. 5. ff. de pact.* Accedit vero extrinsecus quid vel per legem singularem, vel per participationem contractus, cui adjicitur.

Divisio in legitimum III. Pactum legitimum est, quod speciali aliqua lege confirmatur & adjuvatur, indeque effectum habet. *l. 6. ff. d. pact.* ut 1.) pactum constituti *l.* 1. *& tot. tit. D. constit. pecun.* 2.) pactum hypothecæ *l.* 1 *pr. ff. de pign. action.* 3.) pactum dotis *l. 6. C. de dot. prom.* 4.) donationis pactum *l. 35. §. ult. de donat.* de quibus suis locis.

& adjectum; IV. Pactum adjectum dicitur, quod contractui additur in continenti, indeque, lege ita disponente, vires participat, *l.* 7. *§. 5. ff. de pact.*

& quidem vel de substantialibus vel de naturalibus contractus. V. Adjiciuntur vero pacta vel de substantialibus, vel de naturalibus contractuum. Dicuntur substantialia contractus, quæ ad istius essentiam spectant, ac sine quibus is subsistere nequit: naturalia vero contractus sunt, quæ contractibus, etsi non exprimantur, secundum ipsam legis dispositionem regulariter insunt, (*Was die Art und Natur einer Handelung*

lung mitbringet, wenns gleich nicht ausdrücklich bedinget.) conventione tamen partium abesse, vel mutari possunt. *l.* 11. §. 1. *ff. de act. emt. & vend.*

VI. Pactum circa substantialia adjectum aut est contra jura, & non valet. *l. 27. §. 3. ff. de pact. l.* 12. *ff. de precar.* aut juri non contrariatur; & quidem vel hoc 1.) transformat contractum in alium, si nimirum nomen quidem contractus aliud adhibeatur, sed per pactum alia contractus forma exprimatur, vid. *l. 6.* §. 1. *ff. de action. empt.* §. *ult. I. d. mandat.* vel 2.) contractus quidem alteratur, sed non plane alius constituitur, exemplum est in *l. 24. l. 26.* §. 1. *ff. depos.* vel 3.) ejusmodi pacto secundum essentiam contractus quid solum determinatur. vid. §. 1. *& 2. I. de societat.* *Pactum circa substantialia adjectum.*

VII. Pactum circa naturalia in continenti adjectum ita inest contractui, ut ipsam contractus naturam formet, augeat, minuatve *l.* 7. §. 5. *ff. de pact. l. 13. C. eod.* adeoque actio ex illo contractu, cui adjicitur, datur. *dd. text.* ex intervallo autem adjectum retinet naturam nudi pacti, adeoque exceptionem solum parit. *dd. text.* *Pactum circa naturalia adjectum.*

TIT. III.
DE CONTRACTIBUS IN GENERE.

I. Contractus (*vid Tit.* 1. *aph. 5. h. l.*) est conventio, constans propria vi civilem obligationem & actionem producendi, *l. 7. pr ff. de pact.* *Contractus definitio.*

pact. seu, ut alii dicunt, contractus est conventio cum caussa, *l. 7. §. 1. & 2. ff. de pact.* seu conventio, habens in se negotium aliquod. *l. 15. ff. de P. V.*

Divisio in proprios & quasi contractus: quorum illi sunt vel nominati, vel innominati. Istarum specierum differentia.

II. Illa nimir. vis, caussa, sive negotium est id, quod operatur obligationem, in foro Romano efficacem, & inde dividuntur contractus in proprios, & quasi contractus. Proprii iterum vel sunt nominati, vel innominati.

III. In propriis, iisque nominatis, contractibus caussa est nomen, seu peculiaris & definita forma contrahendi. *d. l. 7. §. 2. ff. de pact.* in contractibus vero innominatis caussa producendi obligationem est ipsa datio seu factum, uti inferius explicabitur: in quasi contractibus ipsum factum, ex quo lex civilis consensum inducit, caussam constituit, seu negotium, & inde fluentem vim propriam civiliter obligandi. *tot. tit. I. de O. quæ quas. ex contr. nasc.*

Præterea dividuntur contractus in b. f. & stricti juris.

IV. Præterea dividuntur contractus in b. f. & stricti juris. Illi dicuntur, in quibus alter alteri ex bono & æquo quid præstare debet, licet verbis non sit expressum, cum censeatur conventum de eo, quod communiter & verisimiliter senserunt contrahentes, vel de iis, quæ communiter insunt negotio celebrato, ut sunt omnes contractus, qui consensu ineuntur. add. *§. 28. & 29. I. de action.* hi sunt, in quibus in solum debetur, quod verbis expressum. *l. 99. pr. ff. de V. O.*

V. De

V. Denique contractus alii dicuntur μονόπλευροι seu unilaterales, alii δίπλευροι, seu bilaterales, *pr. I. de autor. tut.* Illi sunt, qui ex uno tantum latere obligant, seu ex quibus unus solum obligatur, alter non ideoque & uni solum contra alterum datur actio, ut sunt mutuum, chirographum & stipulatio. Δίπλευροι seu bilaterales iterum sunt duplicis generis: quorundam enim natura hæc est, ut ambo contrahentes sibi invicem ad quid præstandum æque principaliter obligentur, ut sunt emptio venditio, locatio, conductio & societas, adeoque oritur etiam inde actio utrinque directa; quidam vero ita se habent, ut unus sit principaliter obligatus, alter ex accidenti seu secundario, adeoque in eum, qui principaliter obligatus est, datur etiam principalis seu directa actio, adversus alterum vero, qui ex accidenti seu secundario tenetur, aliquando actio contraria. Hujus generis sunt mandatum, commodatum, depositum, pignus, tutelæ & negot. gestio.

Item alii sunt μονόπλευροι, alii δίπλευροι.

VI. In omnibus contractibus hæc capita sunt bene attendenda 1.) personæ contrahentes, 2.) res de qua contrahitur: Ubi notandum, quod regulariter de re propria solum contrahamus, aliqui vero contractus admittant etiam rem alienam, si nimirum, & quatenus potest res aliena id præstare, quod contractus requirit, 3.) forma contrahendi, 4.) obligatio inde fluens, 5.) actio, qua id, quod ex

Summa capita, in omnibus contractibus attendenda.

obligatione nobis debetur, persequimur, quæ est personalis, ejusque duæ sunt notæ 1. quod oriatur ex jure ad rem, seu ex obligatione, 2. quod detur contra eum solum, qui nobiscum contractum iniit. §. *1.* I. *de action.*

Præstatio damnorum in contractibus; quæ vel dolo, vel culpa, vel casu eveniunt.

VII. Ad obligationem, ex contractibus fluentem, in genere spectat præstatio damnorum l. *5.* §. *2. ff. commod.* l. *23. ff. de R.* I. Eveniunt vero damna vel dolo, vel culpa, vel casu fortuito. *dd. text.* add. Arist. *5. Eth. 10. & 3. Eth. 7. it. 1. Rhet. 13.*

Doli descriptio.

VIII. Dolus est, quo ex proæresi & proposito, data opera, seu sciens & volens quis alterum fallit, aut damnum ei infert. *l. 1. §. 2. ff. de dol. mal. l. 7. §. 9. ff. de pact.* atque hic in omnibus contractibus est præstandus, seu damnum, quod quis dolo infert, luere, seu resarcire alteri tenetur: *d. l. 23. de R. I. l. 5. §. 2. ff. comm.* nec valet conventio, ne dolus præstetur. *d. l. 23. de R. I.*

His in omnibus contractibus præstandus.

Culpæ descriptio.

IX. Culpa (*Germ. Fahrläßigkeit, Unachtsamkeit, Nachläßigkeit*) committitur per negligentiam & imperitiam, quando sc. quis negligit, aut ignorat ea, quæ scire & observare debuisset eaque potuisset *l. 213. §. 2. de V. S. l. 73. ff. pro soc. §. penult. I. q. m. r. c. o.*

Distinctio. Latæ culpæ descriptio.

X. Distingui solet culpa in latam, levem & levissimam. *l. 47. §. 5. ff. de legat. 1. l. 31. §. 12. ff. de ædil. edict.* Lata culpa est nimia negligentia, id est, non intelligere, quod omnes intelli-

intelligunt, uti describit Ulpianus *d. l. 213. §. f. de V. S. & Paulus in l. 223. pr. ff. de V. S.* quando scil. quis in actione aliqua ista non observat, quæ quilibet talia agens facile, juxta communem hominibus inditum intellectum, observaret. Bartol. *in l. quod Nerva. 32. ff. depos. num. 17.* Dicitur alibi latior culpa, *d. l. 32. depos.* magna, *l. 226. de V. S.* gravior, *l. 54. §. 2. de a. r. d.* negligentia crassa, *l. 6. ff. de jur. & fact. ign.* dissoluta, *l. 29. pr. ff. mand.* remissior, *l. 5. C. de peric. tut.* manifesta, *l. 2. C. arb. tut.* nec non ignorantia deperditi & securi hominis, *l. 3. §. 1. ff. de jur. & fact. ign.* supina, *l. 6. eod. t.* item segnities, rusticitas, inertia, simplicitas, ineptia. *l. 3. §. ult. ff. de susp. tutor.* Exempla illius culpæ occurrunt in *l. 30. § 3. ff. ad L. Aquil. l. 8. §. f. l. 29. pr. ff. mandat. l. 7. §. 2. ff. de adm. tut. l. 31. §. 12. ff. de æd. edict. l. 7. ff. ad L. C. de sicar.*

XI. De hac culpa observandum, quod in caussis civilibus dolo comparetur. *l. 29. pr. ff. mand l. 47. §. 5. ff. de legat. 1. l. 7. § 1. ff. de susp. tut. l. 5. §. 15. ff. ut in poss. legat. l. 8. §. 3. ff. de precar.* l. 1. *§. 1. ff. si mens. fals. mod. dix.* l. 11. *ff. de inc. ruin. naufr.* & quoad effectum, seu juris interpretatione est dolus. l. *226. de V. S.* l. *32. ff. depos.* & magna negligentia in doli crimen incidere dicitur. l. *1. §. 5. de O. & A.* quod adeo verum, ut

Hæc, quoad damna resarcienda, æquiparatur dolo.

licet in jure noſtro dicatur, dolum *duntaxat ſive tantum* præſtandum eſſe, non tamen excludatur lata culpa. *d.l.1. §.5. de O. & A. l. 23. de R.I. l.1. C.depos.l.8. §.3.in f.ff. de prec.* quia ſcil. tantam negligentiam admittens, fere præſumitur illam affectaſſe, & ſtudio neglexiſſe ea, quæ omnes homines curanda eſſe intelligunt.

Levis culpæ deſcriptio.

XII. Levis culpa eſt, quando quis negligit ea, quæ quivis bonus paterfamil. non negligeret. *l. 10.ff.de admin.& peric. tut. l.47. §.5. ff. d. legat.* 1.*l.22.§.3. ff. ad SCt. Trebell. l.35. §. 4.ff. de contrah. emt.* vel, cum quis eam curam non adhibet, quam communiter boni patresfamil. in rebus ſuis adhibere ſolent. dd. text. *l. 25. §. 16.ff. famil. erc. l. 31. ff. ad L. Aquil.*

Leviſſimæ culpæ deſcriptio.

XIII. Leviſſima culpa (*l.44.adL.Aquil.*) eſt, cum quis non exactiorem, quam ſuis rebus ſolitus eſt, adhibet diligentiam, cum alius ſit diligentior; vel breviter: eſt omiſſio diligentiæ exactiſſimæ. *l. 25. §. penult. ff. locat. l. 25.§.16. ff. famil. erciſc. l.18.pr. ff. commod. l. 3. ff. de per. & c. r. v. l.1. §.4. de O. & A. §. 2. I.q. m. rec. obl.*

Hujus præſtatio deſignatur, cum diligentia exigitur.

Quando hujus leviſſimæ culpæ præſtatio requiritur, id in legibus ita ſæpius ſignificatur, ut *diligentia* deſideretur *d.l.23.de R.I.verb.in his quidem & dilig.l.5.§.2. & ult. commodat.verb.& diligent.l.2. §.1.ff.de peric. & comm. r. v. l. 47. §. 5. ff. de legat. 1.* Eodem

modo

modo intelligendam quoque esse existimamus *l.68.pr. de contrah.emtion. l. 6.ff.de adm. rer. de civ. pertin. §. fin. Institut. quib. mod. re contrah. oblig.*

XIV. Cæterum ut constet, quænam culpa in contractibus sit præstanda, nobis placet ex sæpius allegata *l. 23. de R. I. l. 5. §. 2. ff. commod.* & plurimis aliis congruentibus hasce duas inducere & formare regulas. Prima esto: *Dolus solum, & huic proxima lata culpa præstetur in contractu depositi,* quia nulla utilitas ejus versatur, apud quem deponitur: *& precario, l. 8. §. 3. & 6. ff. de prec.* quia res pro lubitu revocari potest. Adeoque licet quis sit in suis negligens, tamen major in istis rebus alienis, quam in propriis, haud desideratur diligentia. *l. 32. ff. depos. l. 1. §. 5. de O. & A. dd. text.*

Regula de præstanda culpa in contractibus;

I. In deposito dolus & lata culpa.

XV. Altera est: *In reliquis PLERISQUE contractibus bonæ fidei præstatur culpa, & quidem tam levis, quam levissima.* Non enim solum absolute ac in genere culpa præstanda in illis dicitur, sed etiam speciatim diligentia exigitur express. *text. d. l. 23. d. R. I.* (add. text. de singulis contract. inferius citat.) scil. aliquando major, quam suis rebus quis adhibet, si in iis sit negligens *l. 3. ff. de peric. & c. r. v.* jung. *l. 25. §. 16. famil. ercisc. l. 1. §. 4. de O. & A. l. 22. §. 3. ff. ad SCt. Trebell.*

II. In aliis plurimis culpa & diligentia præstanda.

Præ aliis diligentia exacta desideratur in commodato, locata opera, ut & suscepta custodia.

XVI. Præ aliis tamen contractibus ac negotiis diligentia desideratur 1.) in commodato, *l. 5. §. 2. in f. l. 18. pr. ff. comm. §. 2. I. q. m. r. c. o.* 2.) in opera locata, *l. 25. §. 7. ff. loc. cond.* ac 3.) peculiariter suscepta custodia. *§. 3. vers. an custodiam. I. de emt. vendit.* adeo, ut non excusetur quis, si alius diligentissimus quisque majorem curam ea in re adhibere potuisset. *dd. text.* conf. *l. 27. §. 29. ff. ad L. Aquil.* Nimirum tota præstatio culparum prudenti judicis arbitrio relinquitur, qui sec. circumstantias negotii & personæ conditionem hac de re æstimabit. Unde JCti veteres ad casus varie obvenientes responsa sua direxerunt, qui, si recte attendas, in eo ad unum omnes conveniunt, quod culpa quævis & diligentia exacta in omnibus contractibus sit præstanda, licet in proxime enarratis casibus exactius admissa negligentia examinetur. *vid. evolut. controvers. in Syntagm. contr. ad Exerc. th. 41.*

In sola societate, eique cognata rerum communione non requiritur diligentia exacta.

XVII. Diximus *in plerisque (aph. 15.)* singularis namque & diversa ratio societatis, eique cognatæ rerum communionis, in quibus contractibus non exigitur diligentia exacta, seu major, quam quis suis rebus adhibere solet, sed qui parum diligentem socium sibi adsumsit, de se queri, sibique hoc imputare debet *d. l. 23. vers. societas & rerum communio. ff. de R. I.* junct. *l. 72. l. 52. §. 2. ff. pro soc. §. fin. I. de societ. l. 25. §. 16. ff. fam. ercisc.*

ercisc. quæ ratio quidem cessare videtur in rerum ac hereditatis communione, at vero cum citra expressam conventionem in communionem incidant, ac in re, quæ cuilibet pro parte est propria, versentur; ideo alter ab altero aliam, quam quis suis rebus adhibet, exigere haut potuit diligentiam, atque inde in hoc necessario socio idem obtinet, quod in sponte adsumto *d.l.23.ff. de R.I. & d.l.25. §.16. ff. famil. ercisc.*

XVIII. Denique casus fortuitus est inopinatus eventus, quem per consilium humanum, curam seu diligentiam, non potuit prævidere, vel avertere is, cui accidit. *l. 6. §. 7. ff. de offic. Præs. l. 18. pr. l. 19. ff. commod. l. 1. §. 4. ff. de O. & A. l. 15. §. 2. ff. locat. l. 2. §. 7. ff. de adm. rer. ad civ. pertin. l. 6. C. de pign. action.* *Casus fortuiti descriptio.*

XIX. Evitari vero & præcaveri aliquod damnum non potest, vel propter extrinsecam nobis circa res, vel in rebus contingentem vim, vel propter ignorantiam invincibilem, seu justam, *Arist. 5. Eth. 10. & 3. Eth. 1.* Prioris generis casus vel I. ex causis naturalibus provenit, tum 1) extra rem, cui damnum obvenit, & in specie vis naturalis, *l. 59. ff. loc.* it. divina, *l. 25. §. 6. eod.* vis tempestatis calamitosæ, *l. 15. §. 2. ff. d. t.* add. *l. 7. C. eod.* dicitur: ut est solis fervor non adsuetus, *l. 15. §. 2. loc.* nix immodica, *l. 78. §. f. ff. de contrah.* *Divisio:*

emt. violentia ventorum, *l. 24. §. 4. ff. de damn. infect.* labes, *l. 15. §. 2. l. f. ff. loc. ibique Gothofr.* terræ motus, *d. l. 15. §. 2.* inundationes, *d. text.* item si raucis h. e. vermiculis, ex imbribus natis aut herbis, segetes fuerint corruptæ, *d. l. 15. §. 2. loc.* add. Cujac. *15. O. 28.* Budæus *annot. in Pandect. in d. text. p. 606. part. 1.* incendium ex fulmine ortum. *l. 23. de R. I.* junct. *l. 30. §. ult. in fin. ff. loc.* add. Decis. Elector. Saxon. *79. & 80.* ubi de incendio culposo, tum 2.) in ipsa re casus ex causis naturalibus provenit, ut sunt morbi, *l. 5. §. 4. ff. commod.* mortes animalium, *l. 23. de R. I.* servorum, *l. 18. pr. ff. commod.* it. si per senectutem quid contigerit, *d. l. 5. §. 4. ff. commod.* si vinum coacuerit *l. 15. §. 2. loc.* Vel II. a bestiis infertur, ut graculorum, sturnorum, locustarum invasione. *d. l. 15. §. 2. ff. loc. l. 18. C. eod.* Vel III. facto aliorum hominum evenit, ut incursione hostium, *d. l. 15 §. 2. loc.* fuga servorum, *l. 23. de R. I.* incendio in vicini e. g. ædibus orto, *l. 18. pr. ff. commod. l. 22. ff. de neg. gest. l. 1. §. 1. ff. depos. l. 9. §. 3. ff. loc. §. 3. I. de empt. vendit.* tumultu. *d. l. 23. de R. I.* rapina. *d. text. l. 1. C. locat.* Alia est furti ratio, quod culpæ adscribitur. *§. 3. I. q. m. r. c. o l. 14. ff. de per. & c. r. v. l. 52. §. 3. ff. pro soc. l. 17. §. 2. ff. de P. V.* junct. *l. 78. ff. de furt.* Aliquando vero etiam sine culpa ejus, qui rem alienam ex contractu tenet, accidere potest, si

si nimir. quis rem bene custodierit, *l. 35. §. 4. ff. de contrah. emt. l. 14. §. 6. ff. de furt. l. 9. C. de pign. act.* add. *l. 30. pr. ff. ad L. Falc.* Posterioris generis casus fortuiti accidunt, quando quid inde evenit, quod ignoremus & prætermittamus ea, quæ scire vel non poteramus, adhibito licet debito studio, vel non tenebamur, vid. *l. 20. ff. commod. l. 29. §. 1. ff. mand. l. 5. C. de per. tut. §. 11. I. de mandat. §. 33. I. de act. l. 2. ff. de termin. mot.*

XX. Hic casus fortuitus, seu damnum fatale, periculum, aut vis major, in nullo contractu, ubi dominus contrahens rem suam alteri contrahentium rat. initi contractus, tradidit, v. c. *custodiendam, utendam, administrandam, it. in securitatem crediti*, præstatur a detinente rem, sed res perit suo domino *d. l. 23. de R. I. l. 9. C. de pign. action. l. 18. pr. ff. commod. §. ult. I. q. m. r. c. oblig. l. 52. §. 3. ff. pro soc. l. 26. §. 6. ff. mand. l. 50. ff. de adm. & peric. tut. l. 25. §. 6. ff. loc. cond. l. 1. §. 11. ff. de mag. conv. l. 2 §. 7. de adm. rer. ad civ. pertin. l. 1. §. 4. de O. & A. l. 19. C. de pign. l. 4. C. de peric. tutor.* *Res casu perit suo domino.*

XXI. Ast in contractibus aliis, ex quibus res aliqua certa in alterius dominium est transferenda, res perit illi, cui debetur. *l. 15. §. 3. ff. de R. V. l. 5. §. fin. ff. de rescind. vendit. l. 5. ff. de reb. cred. l. 33. ff. de V. O.* *Res debita perit illi, cui debetur.*

Pactis adjectis aliquando aliter disponitur. tum circa culpam,

XXII. Cæterum, quæ de præstatione culpæ & casus fortuiti diximus, ita se habent secundum regularem contractuum naturam; cum vero naturalia contractuum, uti vocantur, per pacta adjecta mutari possint. *h. l. 3. tit. 2. aphor. ult.* ideo nominatim aliquando convenit, ut vel minus præstetur, quam alias natura contractus exigit, ut si placuerit, dolum solum in re commodata præstandum. *l. 5. §. 10. ff. commod.* (cujusmodi tamen pactum circa dotem non valet. *l. 6. l. 17. ff. de pact. dotal.*) vel plus, v. gr. si pacto adjecto levis culpa requiratur in deposito *l. 1. §. 6. ff. depos. l. 1. C. eod. l. 23. verb. hæc ita nisi. ff. de R. I.* Similiter etiam casus fortuitus venit præstandus, si inter contrahentes placuerit. *l. 6. C. de pign. act. l. 6. §. 15. ff. de pact. l. 39. ff. mand.*

tum circa fortuitos casus.

Etiam periculum præstandum est, si dolus aut culpa casum præcesserit.

XXIII. Præterea ratione periculi quis tenetur (I.) si dolus vel culpa casui intervenerit. *l. 5. §. 4. & 7. ff. commod. l. 1. §. 4. ff. de O. & A. l. 5. l. 9. C. de pign. act. §. 3. I. de emt. vend. l. 15. ff. de per. & c. r. v. & passim.* (II.) si mora casum præcesserit, *c. un. X. de commod. l. 12. §. 3. ff. depos. l. 2. C. de peric. & comm. r. v. l. 8. §. 6. ff. de precar.* notandæ tamen hic duæ limitationes, sc. 1. nisi quis rem retineat ex justa aliqua caussa *arg. l. 21. ff. de usur.* & 2. nisi interitura fuisset ea res, etiamsi restituta actori. *l. 14. §. 1. ff. depos.* (III.) si res non nudæ taxationis gratia, *v. l. 52. §. 3. ff. pro soc. l. 34. ff. famil. ercisc. l. 69. §. 7. ff. de jur. dot.*

sed

ſed ita æſtimata data fuerit, ut quis quaſi emtam haberet, & loco rei, ex contractu reddendæ, æſtimationem reſtituere debeat: *l. 5. §. 3. ff. commod. l. un. §. 9. in fin. C. de rei uxor. action. l. 5. l. 10. C. de jur. dot. l. 10. princ. l. 16. l. 18. ff. eod.*

XXIV. Dicendum quoque hic venit de ignorantia, cujus in plurimis negotiis ratio habetur. Eſt vero ignorantia ſ. error, (qui latiori ſenſu ſub ignorantia comprehenditur. *l. 1. pr.* junct. *§. 1. 2. & 3. l. 2. & 3. ff. de jur. & fact. ignor.*) vel juris, vel facti. *dd. text.* *Quid circa ignorantiam notandum.* L. 22. ff. t. 6. de jur. & fact. ignorantia.

XXV. De ignorantia juris duas notamus regulas, quarum altera: Juris ignorantia non prodeſt, *ſeu non excuſat*, ſed nocet, ſeu obeſt acquirere noviter volentibus. *l. 7. l. 8. pr. l. 1. §. 3. l. 4. d. t. l. 2. l. 3. l. 8. C. eod.* conf. *l. 31. pr. ff. de uſucap.* *De ignorantia juris regula.* (I.)

XXVI. Altera eſt: Juris ignorantia ſuum petentibus, ac in damnis amittendæ rei ſuæ, non nocet, h. e. non obſtat juris ignorantia, quo minus rem propriam, apud alium exiſtentem petere, vel, quam ipſe quis habet, retinere liceat, ſeu, propter juris ignorantiam quis dominium, aliudve jus non amittit. l. 7. *l. 8. in fin. ff. de jur. & f. ign.* conf. *l. 35. ff. de a. r. l. 54. ff. de R. V. l. 25. §. 6. ff. de petit. her.* Carpzov. 2. *c. 28. d. 21. num. 5.* Richter. *regul. 26. n. 18. in fin.* add. Gail. *2. o. 48. n. 23. & 24.* (II.)

XXVII.

Regulæ de ignorantia facti, quæ prodest:

XXVII. Facti interpretatio cum plerumque etiam prudentissimos fallat. *l. 2. d. t.* ideo ignorantia facti (cujus exempla petas ex *l. 1. §. 1. & seqq. d. t.*) prodest seu excusat, ac non nocet tam in compendiis, quam in damnis: *l. 4. 8. & 9. pr. d. t.* h. e. facti ignorantia non solum prodest, ne damnum incurramus, aut rem admittamus, sed etiam acquirere volentibus prodest. *d. l. 4. l. 9. §. 4.* nec obest, si quid ex ignorantia facti prætermissum. *d. l. 8. l. 9. pr. d. t. l. 7. C. eod.*

non tamen supina ignorantia.

XXVIII. Non tamen supina ignorantia ferenda est factum ignorantis, uti nec scrupulosa inquisitio exigenda. Scientia enim hoc modo æstimanda est, ut neque negligentia crassa, aut nimia securitas satis expedita sit, neque delatoria curiositas exigatur. *l. 6. d. t. ff. de jur. & fact. ign.*

Contractus ineuntur vel pure,

XXIX. Denique notandum, quod contractus ineantur vel pure, vel adjecto die, vel sub conditione. Quod pure promissum est, confestim peti potest. *l. 41. §. 1. l. 56. §. 4. de V. O. l. 14. de R. I.* ex humanitate tamen dilatio aliqua indulgenda. *l. 105. de solut.*

vel die adjecto,

XXX. Dies adjicitur 1.) ut terminus a quo, & si hic dies vel certus, vel saltem certo extiturus sit, licet incertum sit quando, statim quidem debetur, sed peti prius, quam dies venerit, s. extiterit, totusque præterlapsus fuerit, nequit. §. 2. *I. de V. O.* §. *f. I. de mut. stipul. l. 42. l. 138. de V. O.* conf. *l. 11. C. de contr.*

contr. & commit. stip. §. 13. *I. de inut. stip.* vel 2.) ut terminus ad quem, quousque scil. quid debeatur, ac pura quidem est obligatio, sed tempore elapso datur exceptio pacti, seu doli mali. *§. 3. I. de V. O. l. 56. §. 4. D. eod. l.* 44. §. 1. *de O. & A.* Cæterum dies incertus si fuerit, ita ut non constet, an & quando, vel solum, an sit extiturus, perinde se res habet, ac si sub conditione contractum. *l. 56. ff. de condict. indeb.*

XXXI. Adjecta possibili conditione (de cujus descriptione & generibus vid. *l. 2. tit. 18. aphor. 4. & seqq.*) in aliquem casum futurum, differtur obligatio. §. 4. *I. de V. O.* adeoque conditione pendente nec promissum debetur, nec exigi potest, sed tantum spes est debitum iri, quæ in heredem transmittitur, §. 4. *I. de V. O.* §. 34. *(al. 25.) I. de inutil. stipulat.* vid. Brussel. *tr. de condit.* Si quis vero, sub conditione obligatus, curaverit, ne conditio existeret, nihilominus obligatur. *l. 85.* §. *fin. de V. O. l. 24. ff. de & condit. demonst.* Sub impossibili autem conditione affirmative concepta promissio (v. c. si cœlum digito attigeris) non valet §. 12. *de inut. stip. l. 31. de O. & A.* add. *Exerc. nostr. ad Pand. 47. th. 18. circ. fin.* at conditione impossibili negative addita, (v. c. si cœlum digito non attigeris) valet promissio, & statim debetur, quia non est proprie conditio. *d.* §. 12. *I. de inut. stip. l. 7. de V. O.* *vel sub conditione.*

XXXII.

aut addita pœna.

XXXII. Aliquando certa pœna contractui adjicitur eum in casum, quo id, certo die aut alteri, factum aut datum non est, quod fieri aut dari debuit, aut adversus id factum est, quod fieri non debuit. §. *ult. I. de V. O. l. 4. §. 1. l. 137. §. 7. l. 115. §. 2. ff. eod.*

Contractus in arbitrium tertii potest conferri.

XXXIII. Præterea confertur interdum contractus in arbitrium tertii, qui subsistit, si iste arbitretur, ast eo non arbitrante, evanescit. *l. 43. l. 44. ff. de V. O. l. f. C. de contrah. emtion. §. 1. I. de emt. vend.* Non vero valet contractus, in merum promissoris arbitrium collatus: *l. 46. §. f. ff. de V. O.* alia est ratio, si non ipse contractus & obligatio, sed determinatio pretii in vendentis, aut emtoris arbitrium conferatur, tunc enim perinde habetur, ac si viri boni arbitrium esset electum. *l. 7. pr. ff. de contr. emt. l. 6. ff. pro soc. l. 24. pr. ff. locat.* Non etiam obest contractui, si tantum tempus solvendi in arbitrium promissoris collatum. v. c. dabis, cum volueris. *l. 46. §. pen. ff. de V. O.*

TIT. IV.

DE CONTRACTIBUS PROPRIIS, IISQUE NOMINATIS, NEC NON DE REALIBUS IN GENERE, AC IN SPECIE DE MUTUO.

Contractuum nominatorum definitio.

I. Contractus nominati sunt, qui proprium nomen habent, h. e. propriam & determinatam contrahendi formam. *l. 7. §. 1. ff. de pact.*

Divisio.

II. Suntque vel reales, vel consensuales, vel

vel verbis ineuntur, vel literis; §. *ult. I. de oblig.* l. 1. & 2. *ff. de O. & A.* Quamvis enim ad essentiam genericam omnium contractuum requiratur consensus, quoad essentiam tamen specificam alii requirunt, ut accedat vel rei traditio, vel literæ, vel verba, alii vero absolvuntur consensu, determinato quidem ad certam rem, l. 8. *pr. ff. de contr. emt.* sed quoad obligationem, seu obligandi vim perfecti sunt, licet res non tradita, nec solennes literæ vel verba adhibita fuerint. *tot. tit. I. de obl. ex consensu.*

III. Contractus realis est, quo re ex conventione certo modo tradita, ad eandem rem reddendam obstringimur, ut sunt mutuum, commodatum, depositum & pignus. *Contractuum realium descriptio,*

IV. Mutuum est contractus, quo quantitas s. res numero, pondere & mensura consistens, & fungibilis datur ita, ut accipientis fiat, & post aliquod tempus tantundem ejusdem generis & qualitatis reddatur. l. 2. §. 1. l. 3. *ff. de reb. cred. pr.* I. *quib. mod. re contr. obl.* *Mutui definitio.* L. 12. ff. t. 1. de rebus cred. si cert. pet. & de condict.

V. Mutui datio consistit in his rebus, quæ pondere, numero, mensura consistunt, quia functionem seu præstationem recipiunt magis in genere suo quam specie. l. 2. §. 1. *ff. de reb. cred.* h. e. quia ita sunt comparatæ, ut si iis absumtis eædem in genere restituantur ac præstentur, perinde sit, ac eædem in specie, seu individuo reddantur. Dicuntur autem res pondere, numero, mensura consistere, quæ non *Mutuo dantur res fungibiles, seu quæ in pondere, numero &*

mensura consistunt. non aliter in commercia hominum venire, discerni, determinari, & certa species s. individuum fieri possunt, quam per ponderationem, numerationem vel mensurationem. Neque enim mutui datio consistit in omnibus istis rebus, quæ numerum, pondus vel mensuram habent, hoc quippe sensu omnes ac singulæ res mutuo dari possunt, siquidem in rerum natura reperiri potest nihil, quod suum numerum, pondus vel mensuram non habeat; Sed eæ demum res numero, pondere vel mensura constare dicuntur, quæ si numero, pondere vel mensura pares fuerint, qualitate quoque ac bonitate speciei inter se pares sunt, nec aliæ ab aliis differunt, id quod exemplo vini, argenti infecti, & pecuniæ signatæ illustrari potest: vinum namque mensura, argentum infectum pondere, pecunia signata numero constare dicitur, quoniam æstimatio vini, dummodo ejusdem qualitatis fuerit, ex sola mensura pendet, ac, quis sit argenti infecti valor, ex solo pondere deprehenditur, nec pecuniæ signatæ æstimatio aliter, quam ex numero sciri potest. Quocirca istæ solum res numero, pondere aut mensura constabunt, quæ, vel natura vel arte, sit comparatæ sunt, ut non nisi ex numero, pondere vel mensura æstimari possint, ac re ista ejusdem qualitatis & quantitatis soluta, æque creditori satis fiat, atque si res ipsa, quæ mutuo accepta fuit, statim ipsi reddita esset. Unde colligere haud

est difficile, mutuum non esse, si equi aut etiam oves ad numerum, vel libri aut vasa lignea ad pondus dentur, cum equi non minus quam oves, librique perinde ut vasa lignea, propria quadam, partim naturæ, partim artis vi ac qualitate constent, qua ab aliis tum equis atque ovibus, tum libris ac vasis ligneis ita differunt, ut quamvis in pari numero aut pondere dentur, ejusdem tamen pretii aut bonitatis non sint.

VI. Ineunt hunc contractum mutuo dans, seu creditor; & mutuo accipiens, seu debitor. In mutuo dante requiritur, ut sit dominus rerum, quas mutuo dat, atque ut possit res suas administrare & alienare. §. 2. *I. quib. al. lic. vel non.* *Personæ contrahentes 1. mutuo dans.*

VII. Circa personas mutuo accipientes seu debitores specialiter notandum 1.) quod civitatibus *per* l. *civitas*. 27. ff. *de reb. cred.* singulare competat privilegium, ita ut distinguendum sit, an civitas ipsa, scil. vel per cives omnes convocatos, aut Syndicum seu actorem, nominatim ad contrahendum mutuum ab iis constitutum, vel per eos, penes quos est regimen totius civitatis, mutuum acceperit; an vero consules, administratoresve solum civitatis, non adhibitis tribunis plebis, & magistris collegiorum. Priori casu sine dubio civitas obligatur: posteriori vero casu non aliter obligatur, quam si creditor probet, pecuniam esse in utilitatem universitatis versam *d.* l. 27. *2. mutuo accipiens, ubi singulare quid obtinet 1. in civitatibus.*

adeoque, si pecunia non fuerit versa in utilitatem universitatis, ipsi soli administratores, qui contraxerant, eorumque heredes, non universitas tenebitur.

2. in filiis fam.

VIII. Porro 2.) singulare privilegium competit filiisfam. ex SCto Macedoniano, quo statutum est, ne quis filiofam. pecuniam mutuo det, & denegatur repetitio pecuniæ mutuo datæ, *tot. tit.* ff. *de SCt. Maced.* Non vero locum habet hoc beneficium 1. si patris consensu pecunia mutuo accepta l. *12.* ff. *d. SCt. Maced.* l. 4 l. *ult. C. eod.* 2. si in rem patris pecunia versa l. *17.* ff. *d. t.* 3. si a filio quidem in rem suam impensa, sed in id, ad quod pater ex pietate tenetur, ad studia v. c. alimenta &c. l. 7. §. *13.* ff. *de SCt. Macedon.* l. *5. C. eod.*

Forma mutui.

IX. Forma hujus contractus consistit in eo, ut res fungibilis tradatur, & acceptetur ita, ut accipientis fiat, indeque is obligetur ad reddendum idem genus, in eadem quantitate & qualitate. *pr. I. quib. mod. re contr. obl.* l. 2. l. 3. l. *30.* ff. *de reb. cred.*

Obligatio debitoris.

X. Consistit igitur obligatio debitoris in eo 1.) ut tantundem, seu eadem quantitas reddatur, l. *3.* l. *11.* §. 1. *ff. de reb. cred.* 2.) ut in eodem genere reddatur l. 2. *pr. eod.* hinc pro pecunia non potest dari vinum, nisi consentiente creditore, 3.) ut ejusdem qualitatis seu bonitatis reddatur; hinc non potest reddi vinum novum pro vino veteri; pecunia

repro-

reproba pro bona: sed si in mutatione monetæ, sive extrinseca, sive intrinseca bonitas fuerit mutata, inspiciendum est tempus contractus, ut scil. ad id moneta jam reddenda reducatur. Limitatur tamen hoc 1. si pravam monetam, perinde ut probam quis impenderit, tunc etiam proba erit restituenda, vid. Richter. *Decis. 72. n. 23.* 2. si pecuniæ reddendæ qualitas a contrahentibus sit expressa; ut si in specie thaleri fuerint crediti, cum pacto ut thaleri in specie restituantur, tunc ejusmodi conventioni est standum.

XI. Ad consequendum id, quod mutuo danti, seu creditori, a debitore præstandum est, datur condictio certi. *tot. tit. ff. si cert. pet.* quæ specialis vocatur actio ex mutuo *§. 22. I. de action.* *Actio ex mutuo.*

TIT. V.
DE COMMODATO.

I. Commodatum est contractus, quo certa species alicui gratuito utenda conceditur ita, ut eadem, finito usu, restituatur. §. 2. I. *quib. mod. re contr. obl.* *Commodati defin.* L. 13. ff. t. 6. commodati vel contr.

II. Ineunt igitur hunc contractum commodans & commodatarius: & nihil refert quoad hunc contractum, an dominus, an fur sit commodans, l. *15. & 16. ff. commod.* add. *Tit. 3. aph. 6. h. libr.* *Personæ contractum ineuntes.*

III. Commodato datur certa species & certum corpus, quod usu non absumitur l. *3. §.*

ult. ff. commod. & nihil intereſt, an mobilis, an immobilis res ſit, *l.* 1. *§.* 1. *ff. eod.*

Forma. IV. Forma commodati conſiſtit in eo, ut res tradatur ad uſum certum. *l.* 5. §. 8. *l.* 17. *§.* 3. *ff. commod.* & quidem gratis, *§.* 2. *I. quib. mod. re contr. obl.* junct. *l.* 17. *§.* 3. *ff de P. V.* reſtituenda finito uſu in ſpecie. *l.* 2. *pr. ff. de reb. cred. l.* 3. §. *f. commod.*

Obligatio primaria. V. Obligatio igitur ex hoc contractu principaliter conſiſtit in eo, quod is, cui res aliqua utenda datur, teneatur debito tempore eandem reſtituere, & quidem non redditam, ſeu dolo, ſeu culpa qualibet, deteriorem, *l.* 3. §. 1. *l.* 5. §. 2. *l.* 18. *pr. ff. commod.* §. 2. *I. quib. m. re contr. obl.* de caſu vero fortuito commodatarius non tenetur, *dd. text.* niſi expreſſe ita convenerit. *d. l.* 5. §. 2. *l.* 1. *C. eod.* add. Grot. *introd. in Jus Belg. L.* 3. *c.* 9.

Hinc datur actio commodati directa. VI. Ex hac principali obligatione datur directa actio commodati, qua commodans experitur adverſus commodatarium, ut finito uſu rem eandem, æque bonam, reſtituat cum omnibus acceſſionibus. *arg. l.* 5. §. 9. *l.* 13. §. 1. *ff. comm. l.* 38. §. 10. *ff. de uſur.*

Obligatio ſecundaria. VII. Secundaria vero & accidentalis obligatio eſt, qua commodans etiam commodatario tenetur, ſi 1.) forte intempeſtive uſus rei fuerit revocatus. *l.* 17. §. 3. *ff. commod. c. un. in f. X. eod.* 2.) ſi dolo latave culpa commodantis damnum illatum ex re commodata. *l.* 61. §. 6. *ff. de furt. l. pen. ff. commod.*

3.) ſi

3.) si necessarias impensas fecerit commodatarius in res commodatas, l. 18. §. 2. commod.

VIII. Hinc datur contraria commodati actio, quæ competit illi, qui aliquid commodato accepit, adversus commodantem, ad damna & impensas resarciendas. l. 17. §. 3. l. 18. §. pen. ff. commod. Potest etiam propter impensas commodatarius rem tamdiu retinere, usque dum ipsi satisfiat. l. 18. §. f. ff. commod. *Inde datur actio contraria.*

TIT. VI.
DE DEPOSITO.

I. Depositum est contractus, quo res aliqua gratuito custodienda traditur & suscipitur. §. 3. I. quib. m. re contr. obl. *Depositi defin.* L. 6. ff. t. 3. depositi vel contra.

II. Ineunt hunc contractum deponens, qui committit rem custodiendam, & depositarius, qui recipit. add. l. 31. §. 1. ff. depos. *Personæ contrahentes.*

III. Deponi possunt res omnes, quæ custodiendæ & asservandæ ad aliquem deferri possunt. Unde patet, proprie rerum mobilium esse depositum l. 1. pr. ff. depos. rerum vero immobilium si custodia committatur, potius est mandatum, quam depositum. arg. l. 5. §. 4. ff. de P. V. *Res, quæ deponuntur.*

IV. Forma igitur hujus contractus consistit in eo, ut res tradatur in eum finem, ut gratis custodiatur, & custodia ad lubitum deponentis restituatur. l. 1. §. 9. ff. depos. Hinc *Forma.*

conſtat, depoſitarium non poſſe re depoſita uti, niſi hoc ipſi permittatur. l. *1.* §. *34.* l. *25.* §. 1. *ff. depoſ.* & quod merces pro cuſtodia non intervenire debeat in contractu depoſiti: honorarium vero, ſeu modicam remunerationem, depoſitum admittit. l. *1.* §. *9. ff. d. t.*

Obligatio principalis ex hoc contractu.

V. Ex hac forma oritur principalis obligatio ejus, qui depoſitum ſuſcepit, ut ſcil. rem cuſtodiat, eandemque in ſpecie reſtituat cum omni acceſſione l. *1.* §. *24. ff. depoſ.* & præterea damnum, dolo latave culpa ejus illatum, præſtet. l. *23. ff. depoſ.* l. *5.* §. *2. ff. commod.*

Inde datur actio directa.

VI. Producit iſthæc obligatio actionem depoſiti directam, ut nimir. rem reſtituat, & præſtanda præſtet; qua damnatus propter dolum fit infamis. l. *6.* §. *6.* & *7. de his qui not. infam.* Carpzov. *p.* 4. *C.* 45. *d. ult.*

Obligatio ſecundaria.

VII. Secundaria & accidentalis ex contractu depoſiti obligatio eſt, qua deponens depoſitorio tenetur 1.) ob damnum, occaſione depoſiti dolo vel culpa deponentis obveniens. l. *61.* §. *5. in fine ff. de furt.* 2.) ob impenſas in rem depoſitam factas. *l. 5. pr. l. 23. ff. depoſ.*

Inde datur actio contraria depoſiti.

VIII. Datur hinc actio contraria depoſiti depoſitario adverſus deponentem, ut damna & impenſas reſtituat. *dd. text.* Præterea & jus retentionis habet depoſitarius, usque dum ipſi ſatisfiat *d.* l. *18.* §. *f. ff. comm.* l. *23. ff dep.* non obſt. l. *pen. C. eod.* vid. *Ex. ad ff. XXI. th. 23. n. 3.*

Singularis.

IX. Cæterum ſingularis ſpecies depoſiti eſt ſeque-

sequestrum, quod est depositum rei litigiosæ, quæ tertio cuidam traditur ita, ut lite finita victori restituatur. *l. 6. ff. depos.* *species depositi est sequestrum.*

X. Hæc sequestratio regulariter est prohibita, *l. un. C. de prob. sequestr. c. 1. X. de sequestr. poss. & fruct.* ob justas vero caussas a judice decerni potest, ut si metus sit dilapidationis, vel si periculum sit, ne partes ad arma veniant. vid. *Exerc. nostr. ad Pandect. XXI. th. 50.* *Sequestratio non nisi certas ob caussas permissa.*

XI. Officium igitur sequestris consistit in eo, ut rem commissam, seu mobilem seu immobilem, custodiat administretve, & rationes reddat, finita vero lite victori restituat. *Officium sequestris.*

XII. Oritur inde actio depositi sequestraria, quæ datur victori contra sequestrem, ut officio suo satisfaciat. Datur quoque sequestri actio contraria contra litigantes ob impensas & damna. add. Clud. *tr. de sequestr. c. 12.*

TIT. VII.
DE
CONTRACTU PIGNORIS.

I. Pignus est contractus, quo debitor, in securitatem crediti, rem creditori tradit, soluto debito in specie restituendam. *§. 4. I. quib. m. re contr. obl.* *Pignoris descriptio:*

II. Ineunt hunc contractum debitor & creditor, & datur res quælibet pignori. vid. Lib. præced. *tit. 35. de jur. pign.* *Personæ contrahentes. Res quæ oppignorantur.*

Forma hujus contractus. III. Forma hujus contractus consistit in eo, ut res tradatur ita, ut jus in re transferatur, quo securus sit creditor de debito, indeque is obligetur, soluto debito, ad rem oppignoratam restituendam. *Ejus differentia a pacto hypothecæ.* Differt igitur hic contractus a pacto hypothecæ in eo, quod hoc nuda conventione jus pignoris constituatur, etiamsi res non tradita fuerit, ex singulari scil. dispositione Prætoris; *l.* 1. *pr. ff. de pign. act. l.* 17. *§.* 2. *ff. de pact.* contractus vero pignoris desideret traditionem rei oppignoratæ. *d.* §. 4. *I. quib. mod. re contrah. obl.*

Obligatio principalis. IV. Obligatur igitur in hoc contractu principaliter creditor debitori suo ad rem, soluto debito, reddendam cum omni caussa & commodis, *l.* 40. §. 2 *l.* 6. §. *ult. ff. de pign. act.* & integram, adeoque damna dolo, & culpa illata resarcire tenetur; non vero, quæ casu contigerunt. *d.* §. 4. *Inst. quib. mod. re contrah. obl. l.* 13. *§.* 1. *ff. de pign. action.* quod etiam jure Saxon. hodie obtinet. Carpz. *p.* 2. *c.* 26. *d.* 1. & 3.

Inde datur actio pignoratitia directa. L. 13. ff. t. 7. de pignorat. action. vel contra. V. Ad persequendum, quod ex hac obligatione debetur, datur pignoratitia directa actio debitori contra creditorem, ut sc. rem oppignoratam secundum aphor. præced. restituat. *l.* 9. §. 3. *ff. de pign. act.*

Obligatio secundaria, VI. Secundario vero & per accidens obligatur etiam debitor creditori ex hoc contractu pignoris, si nimir. 1.) forte res aliena fuerit pignori tradita ignoranti, *tot. tit. C. si alie-*

aliena res pignor. dat. 2.) si damna dolo culpave debitoris, creditori ratione pignoris obvenerint. *l. 31. ff. de pignor. action. l. 61. § 1. ff. de furt.* 3.) si quid impenderit creditor necessario vel utiliter in pignus. *l. 8. pr. l. 25. ff. de pign. action.*

VII. Ad consequendum, quod ex hac obligatione debetur, datur creditori adversus debitorem actio pignoratitia contraria. *l. 31. ff. de pign. action.* *Actio contraria.*

TIT. VIII.

DE STIPULATIONE.

I. Stipulatio est contractus, conceptis verbis constans, quibus alter præsens interrogat, & alter itidem præsens, qui interrogatur, daturum se, facturumve id, quod interrogatus est, congruenter & continuo respondet. *l. 5. §. 1. ff. de V. O.* vel breviter: stipulatio est contractus, qui perficitur ex interrogatione, eamque subsecuta ordinata responsione. *l. 1. ff. de V. O. pr. I. eod.* *Stipulationis definitio.* L. 45. ff. t. 1. de verbor. obligat.

II. Quamvis vero hodie stipulatio non necessaria sit ad hunc finem, ut quis firmius obligetur, sed omnis promissio deliberato inita actionem producat; quibuscunque verbis concepta, vel quocunque modo consensu expresso, adhuc tamen opus est, ut promissio constet certa caussa. add. *l. 25. §. ult. ff. de probat. c. 14. X. de fide instrum. l. 2. §. 3. ff. de dol. mal. & met. except.* vid. Gail. 2. O. 13. *Ejus hodie non est usus: promissio tamen debet constare certa caussa.*

13. n. 9. Coler. *de proc. exec. p. 3. cap.* 1. *num.* 7. Berlich. *decis.* 96. Carpz. *p.* 1. *C.* 17. *d.* 39.

Sponsionum descriptio. III. Referri huc possunt sponsiones, quæ nihil aliud sunt, quam mutuæ de re, cujus dubius eventus, stipulationes conditionales, ut nimirum Titius e. g. Cajo præstet 100. si urbs fuerit expugnata; e contrario Cajus Titio 100. si non fuerit expugnata. v. Santern. *de sponsion.* Strauch. *de spons.* Heig. 2. *q.* 10. Carpzov. 2. *c.* 19. *def.* 18. Styp. *de jur. marit. p.* 4. *c.* 6. *n.* 6. Immodicæ tamen sponsiones merito prohibentur. Wehner *voc. Wetten.* Mev. *ad Jus Lub. l.* 3. *tit.* 9. *art.* 3. *num.* 41. Agitur ex sponsionibus actione præscriptis verbis. Zas. *in l.* 39. *si certum pet.*

TIT. IX.

DE FIDEJUSSORIBUS.

Fidejussionis descriptio. L. 46. ff. t. 1. de fidejuss. & mand. I. Singularis species stipulationis est fidejussio, qua nim. quis pro alieno debito fidem suam apud creditorem interponit, ut diligentius huic cautum sit. *l.* 1. §. 8. *ff. de O. & A. pr. I. de fidejuss.*

Personæ, hunc contractum ineuntes, inhabiles sunt fœminæ, ob SCt. Vellej. L. 16. ff. t. 1 ad SCtum Vellej. II. Ineunt igitur fidejussionem creditor & fidejussor. Sunt vero inhabiles ex specialibus caussis cumprimis fœminæ, quibus competit beneficium SCti Vellejani *tot. tit. D. & C. ad SCt. Vellej.* Non solum vero fœmina pro extraneo non efficaciter intervenit, sed etiam in specie pro marito intervenire singula-

gulariter prohibetur. *auth. si qua mulier. C. ad SCt. Vellej. N. 134. c. 9.*

III. Pertinet hoc SCtum solum ad intercessiones pro alio factas. Unde non obtinet 1.) si alii donent. vid. l. 4. §. 1. *ff. ad SCt. Vellei* 2.) si pro alio solvant, l. 4. *& 5. ff. d. t.* 3.) si indemnitatem promiserint, l. *8.* §. 1. *d. t.* 4.) si ipsa fœmina principaliter, aut in utilitatem suam, se obliget. *d. auth. si qua mulier.*

Quod non obtinet, ubi non subest intercessio.

IV. Præterea non obtinet SCtum 1.) ob factum ipsius mulieris, ut si callide & dolose intercesserit. l. *18. C. d. t.* si pretium pro intercessione acceperit. l. *23. d. t.* si post biennium repetierit intercessionem. l. *22. d. t.* si renunciaverit huic beneficio; modo de illo edocta fuerit, etiam extrajudicialiter, & non jurato. Gail. *2. O. 77.* Cæterum circa renunciationem, vel etiam iteratam intercessionem, si pro marito intercesserit uxor, specialiter notandum, quod ejusmodi intercessio non valeat, nisi juramento confirmata fuerit. vid. *Constit. El. 16. p. 2.* ubi late hac de re agit Carpzov. *it. Dec. Elect. Sax. 25.* quibusdam tamen locis juramentum non exigitur. Carpzov. *d. loc.* Porro 2.) cessat SCtum, si uxor cum viro communem negotiationem exerceat. Gail. *11. O. 90. n. 5.*

Sunt & alii casus excepti (1.)

(2.)

V. Obligatur fidejussor creditori ad id, quod tempore fidejussionis in obligatione principali fuit. §. *5. I. d. fidei.* tam ratione

Obligatio fidejussoris, unde datur creditori actio

tione sortis, quam usurarum. l. *68.* §. *1.* ff. *eod.* & datur ex fidejussione creditori contra fidejussorem actio ex stipulatu.

Competit fidejussori beneficium 1. ordinis,

VI. Competunt vero fidejussori certa beneficia seu exceptiones, nimir. 1.) excussionis seu ordinis, quod scil. reus principalis prius conveniendus & excutiendus sit, quod beneficium cessat 1. si reus principalis non sit solvendo, 2. si alibi degat, & difficulter conveniri possit, *Nov. 4. c. 1. auth. præsente. C. de fidejuss.* 3. si expresse huic beneficio renunciaverit fidejussor, quæ tamen renunciatio, secundum veriorem opinionem, non inducitur, si quis ut principalem, (*als einen Selbstschuldiger*) se adstrinxerit, Carpz. *p. 2. C. 18. d. 2.*

2. divisionis.

VII. Competit 2.) beneficium divisionis, nimir. si plures fuerint fidejussores. §. *4. I. de fidei.* quod beneficium cessat 1. si tempore, quo agit creditor, reliqui non sint solvendo *d.* §. 4. 2. si quis omiserit hanc exceptionem *d.* §. 4. 3. si quis illi beneficio renunciaverit expresse: non tamen inducunt renunciationem, juxta veriorem sententiam, verba: *sämtlich und sonderlich, einer vor alle, und alle vor einen.* Carpz. *d. loc. def. 9. Const. 17.*

3. cedendarum actionum.

VIII. Denique datur beneficium cedendarum actionum, ut nimir. fidejussor conventus solutionem deneget, usque dum creditor actiones cedat, contra debitorem principalem, vel etiam confidejussorem. l. *11. 14. & 21. C. h. t.* Carpzov. *d.* l. *d. 20.*

Et

Et debet quoque creditor pignora, si quæ habet, transferre. l. 2. *C. d. fidei.*

IX. Quamvis vero actiones non sint cessæ, tamen ex æquitate datur fidejussori contra debitorem principalem actio mandati, vel etiam negotiorum gestorum. Imo extendunt etiam hanc actionem negotiorum gestorum contra confidejussorem. add. Carpz. *p.* 2. *c.* 17. *d.* 16. & 17. *Licet vero actiones non sint cessæ, tamen datur actio fidejussori contra debitorem.*

X. Præterea sciendum, quod liceat contra creditorem, exactionem debiti differentem, fidejussori, si ejus intersit exigi, instituere judicium ex l. *si contendat.* 28. ff. *de fidejuss.* Certis etiam casibus fidejussor contra debitorem principalem agere potest ante solutionem, ut liberetur a fidejussione. vid. l. 38. §. 1. ff. *mandat.* l. 10. *C. eod.* *Dantur etiam remedia fidejussori contra debitorem, ut solvat ipse creditori.*

TIT. X.
DE
DUOBUS REIS.

I. Stipulatores & promissores, similiter & fidejussores sunt vel unus, vel plures, utrinque vel ex altera tantum parte, quorum illi stipulandi, hi promittendi rei sunt. Duo vel plures rei stipulandi sunt, qui unam eandemque rem, ab uno & eodem, ex una & eadem caussa, simul sibi dari stipulantur. *pr.* & §. 1. *I. de duob. reis. l.* 2. ff. *eod.* Duo vel plures rei promittendi sunt, qui unam eandemque rem, ex una & eadem caussa, uni & eidem *Duo rei,* L. 45. ff. t. 2. de duobus reis constit. *stipulandi. promittendi.*

dare

dare simul promittunt. *pr. Inst. pe duob. reis. in f.*

Cuilibet ex correis stipulandi in solidum debetur.

II. Ex correali obligatione correis stipulandi singulis in solidum debetur. l. *9.* §. *f.* ff. *de duobus reis constit.* §. *1.* I. *eod.* Sed quia ratione rei debitæ una est obligatio correorum. l. *2.* ff. *de duob. reis.* ideo uni ex correis, credendi seu stipulandi, si fuerit res soluta, perimitur tota obligatio, seu præstatio, quæ uni fit, a reliquis liberat. *d.* §. *1.* I. *d. t.* l. *2.* l. *3.* §. 1. ff. *eod.* Is vero qui ex caussa, omnibus correis onerosa, solidum accepit, ad communicationem tenetur, & actione pro socio conveniri potest. l. *62. pr.* ff. *ad. L. Falcid.*

Quilibet ex correis promittendi in solidum obligatur.

III. Similiter & quilibet promissor in solidum obligatur. l. *3.* §. *1.* ff. *de duob. reis l. 2. C. eod.* Si vero unus ex promissoribus correis solvat, liberantur reliqui. §. *1.* I. *d. t.* l. *2.* ff. *eod.* Is vero, qui ex sociis correis solvit pro reliquis, ab his actione pro socio, quod ultra ratam solvit, repetere potest. l. *2. C. de duob. reis.* junct. l. *62.* ff. *ad L. Falcid.* add. Carpzov. *2. C. 17. d. 12.*

Competit tamen beneficium divisionis.

IV. Habet tamen is, qui ex pluribus correis unus in solidum convenitur, beneficium divisionis, ut pro rata tantum solvat. *N. 99. c. 1. auth. hoc ita. C. h. t.* add. Alexander. l. *3. cons. 38. n. 1. &* l. *2. cons. 147.* Hector Felicius *tr. de societ. c. 11. n. 28. & c. 30. n. 34.*

Quod cer-

V. Quod tamen beneficium divisionis cessat

ſat 1.) ſi abſens fuerit correus 2.) ſi non fuerit ſolvendo 3.) ſi renunciaverit illi beneficio. *d. Nov. 99. & auth. hoc ita.* add. Carpz. *p. 2. C. 17. d. 14. & 15.* 4.) ſi ſit ſocius. vid. *§. 3. h. t.*

tis caſibus ceſſat.

TIT. XI.

DE CONTRACTIBUS CONSENSUALIBUS IN GENERE, ET IN SPECIE DE EMT. VENDITIONE.

I. Conſenſu fiunt obligationes in emt. venditionibus; locat. conductionibus; contractu emphyteutico; ſocietatibus, & mandatis. *pr. I. de obl. ex conſ.*

Contractus conſenſuales.

II. Emtio Venditio eſt contractus initus conſenſu de certa re, pro certo pretio tradenda. *pr. I. de emt. vend.* l. 1. ff. *de contrah. emt.* l. 11. §. 2. ff. *de action. emt.*

Emtionis venditionis deſcriptio. L. 18. ff. t. 1 de contrah. emt. & de pact. inter emt. & vend. comp. & quæ res ven. non poſſ.

III. Perſonæ itaque contrahentes ſunt emtor & venditor. Inire vero hunc contractum poſſunt, qui juxta generales regulas conſentire, & bona ſua adminiſtrare & alienare queunt.

IV. Forma hujus contractus conſiſtit in conſenſu, quo inter venditorem & emtorem liquido convenit de re certa, pro certo pretio tradenda. *pr. I. d. emt. vendit.* Cum vero conſenſui nihil magis contrarium ſit, quam error, ideo, ſeu in corpore, ſeu in materia erretur, veluti ſi æs pro auro venierit, emtio nulla

Forma.

nulla erit, l. *9. pr.* & §. *2.* l. *14.* ff. *de contrah. emtion.* Si vero error verſetur circa qualitatem rei externæ, rata nihilominus manet emtio. l. *10.* l. *14.* ff. *de contrah. emt.* l. *21.* §. *2.* ff. *de action. emt.* teneturque tantum venditor in id, quod emtoris intereſt. *d.* l. *21.* §. *2.* ff. *de action. emt.*

Merx certa & determinata venditur.

V. Conſiſtit emtio venditio in re, ſeu merce tradenda, quæ debet eſſe certa & determinata. Specialiter autem circa res, quæ menſurari, numerari aut ponderari queunt, ſciendum eſt, quod ejusmodi res vendantur vel ad corpus, uti LL. Romanæ loquuntur, ſeu per averſionem (*überhaupt*) vel ad menſuram & quantitatem certam.

Aliquando res per averſionem venditur.

Priori caſu, licet forte quid deficiat in quantitate, obiter vel tantum demonſtrationis, non taxationis cauſſa adjecta, non poteſt amplius quid peti: poſteriori vero caſu ſi quid deficiat in quantitate ſeu menſura, a venditore expreſſa, id ſupplendum erit, vel tantum de pretio detrahetur, quantum reſpondet ei, quod deficit. l. *40.* §. *2.* ff. *de contrah. emt.* vid. Carpzov. *5. Reſp. 25.*

aliquando ad menſuram.

Firmiter res adhærens ſimul vendita cenſetur.

Præterea monendum, quod etiam intelligatur venditum, licet non in ſpecie expreſſum, quicquid tempore contractus firmiter cohæſerit rei venditæ, l. *69* ff. *de contrah. emt.* v. c. quæ ædibus ſunt adfixa: *Was Erd-Nied-und Nagelfeſte iſt*, add. Carpzov. *p. 2. C. 33. d. 2.*

VI. Pre-

VI. Pretium pro merce est solvendum, quod consistere debet in pecunia numerata *§. 2. I. de emt. vend. l. 1. pr. & §. 1. ff. de contr. emt.* Hoc pretium debet esse verum, non simulatum. *l. 54. ff. de O. & A.* certum *l. 7. §. 1. ff. de contrah. emt.* justum: ita tamen, ut propter difficultatem æstimationum rerum læsio usque ad dimidium toleretur, modo dolus absit. *l. 2. C. de rescind. vend.* qua de re inferius. *Pretium consistit in pecunia numerata.*

VII. Aliquando placet contrahentibus, ut emtio venditio non aliter sit perfecta, quam si scriptura seu instrumentum super emt. venditione sit confectum; & tunc antequam illud confectum fuerit, pœnitere licet. vid. *pr. I. de emt. vend. l. 17. C. de fid. instrum.* *Aliquando scriptura ad perfectionem contractus pertinet.*

VIII. Oritur ex hoc contractu obligatio mutua emtoris & venditoris, utrinque principalis & directa. Et quidem emtoris obligatio consistit in eo, ut pretium solvat *l. 13. §. 8. ff. de action. emt.* & tenetur emtor ad usuras pretii ob moram in solvendo commissam. *l. 13. §. 20. ff. de act. emt. l. 32. §. 2. ff de usur.* *Obligatio mutua ex hoc contractu.*

IX. Obligatio venditoris consistit in eo, ut rem venditam tradat, una cum fructibus post venditionem perceptis, & omnibus accessionibus: & quidem præcise tenetur tradere. Præterea requiritur, ut talis tradatur, qualis vendita, nimir. 1.) non debet esse vitiosa, vid. *tot. tit. ff. de Ædil. Edict.* 2.) libera tum a servitutibus, tum ab aliis oneribus. Porro *Obligatio venditoris.*

debet venditor dolum & culpam circa rem venditam præstare, h. e. omne damnum, quod ejus dolo seu malitia vel negligentia contigit, resarcire. *l. 5. §. 2. ff. commod. l. 23. de R. I.* periculum vero seu casum fortuitum non tenetur præstare, quia hunc venditor avertere nequit: ac res perit ei, cui debetur, *l. 5. §. fin. ff. de rescind. vend.* adeoque etiam pretium tenetur nihilominus solvere emtor, re licet casu peremta ante traditionem. *§. 3. I. de emt. vend. & tot. tit. D. de peric. & commod. rei vend.*

L. 18. ff. t. 6. de peric. & comm. rei vend.

Dominium non transfertur rei venditæ, nisi pretio soluto, aut fide de eo habita.

X. Cæterum notandum est, quod licet ex caussa venditionis sit tradita res, non tamen transferatur dominium; nisi pretium sit solutum, vel expresse fides de pretio sit habita *§. 41. I. de rer. divis.* præterea de jur. Saxon. præsertim in bonis emphyteuticis & censiticis, requiritur judicialis resignatio. vid. Franz. 2. *resol.* 12. *n. 8. seqq.* Richt. *de concurs. credit. c. 2. m. 19. n. 17. seqq.*

Venditor tenetur ad evictionem præstandam.

XI. Denique addendum, quod, si forte circa proprietatem rei venditæ lis moveatur ab alio, venditorem obligatum esse emtori ad evictionem præstandam, licet expresse hoc promissum non sit. *l. 11. §. 2. ff. de act. emt.* vid. *tot. tit. D. de evict.*

Actio emti venditi.

L. 19. ff. t. 1. de act. emt. & vend.

XII. Ad persequendum, quod ex hac mutua obligatione emtori venditor debet, & vicissim venditori emtor, datur quoque actio mutua emti venditi, seu ex emto vendito *§. 17. Inst.*

Inst. de action. l. 11. pr. 33. l. 13. §. 19. & tot. tit. D. de action. emt. & vend.

XIII. Exposita natura emt. venditionis, nunc quædam addenda sunt de pactis, quæ emtioni venditioni adjici solent, quorum primum est addictio in diem; si nimir. ita res vendatur certo pretio, ut liceat venditori intra definitum tempus majus pretium, seu meliorem conditionem, ab alio oblatam, acceptare. vid. *tot. tit. D. de in diem addict.* In arbitrio tamen emtoris prioris est, an velit idem pretium, quod alius intra istud tempus adjicit, ipse supplere, & tunc præfertur. vid. *l. 6. §. fin. l. 8. ff. d. t.*

Emtioni venditioni adjicitur aliquando I. addictio in diem, L. 18. ff. t. 2. de in diem addictione.

XIV. Porro 2.) est lex commissoria, seu pactum commissorium, quo convenitur, ut, si ad certum diem non solvatur pretium, res sit inemta. vid. *tot. tit. D. de l. commiss.* vid. Thom. Maul. *de emt. vendit. tit. 7. n. 4. & n. 13.*

II. lex commissoria. L. 18. ff. t. 3. de lege commissoria.

XV. Aliquando etiam 3.) adjicitur pactum, ut liceat intra certum tempus recedere a contractu emtionis *l. 3. D. de contrah. emt. l. 31. §. 22. ff. de Ædil. Edict.* vel etiam ita, ut præstita pœna pœnitere liceat: quod dici solet *ein Reukauff.* vid. Berl. *dec. 43. seqq.*

III. pactum, ut liceat recedere a contractu,

XVI. Præterea 4.) notabile etiam est pactum de retrovendendo, German. *ein Wiederkauff*, quod in eo consistit, ut venditori concessa sit potestas, rem, in emtorem translatam

IV. pactum de retrovendendo,

latam, pretio reſtituto redimendi. *l. 2. C. de pact. inter emt. & vend.*

Hoc dupliciter initur. XVII. Initur autem vel ita, ut quandocunque liceat redimere, & juri redimendi præſertim juxta jus canonicum, nullo præſcribitur tempore. *Virg. Pingizer. Quæſt. Sax. 41.* vel certo tempore; & quidem adjicitur tempus vel ut terminus a quo, ſeu poſt cujus lapſum demum venditor poſſit, pretio oblato, reſtitutionem rei venditæ petere; quod exprimi volunt per verba: *auf zehen Jahr lang wiederkauflichen*, quo elapſo facultas redimendi demum competere incipit: vel ut terminus, ad quem eſt reſtricta poteſtas redimendi, ſeu usque ad quem, & intra quem (v. g. *binnen zehen Jahr*) exerceri queat jus retrovenditionis, quo elapſo non amplius integrum eſt redimere. Maul. *d. tract. tit. 7. num. 22. & mult. ſeqq.* Carpzov. 2. *c.* 1. *d.* 8. & 9. *reſponſ. El.* 27.

Ad quid redemturus teneatur. XVIII. Tenetur vero redemturus 1.) pretium regulariter idem, quod accepit, *Coler. conſ. 28. num. 43.* vel, ſi ita convenerit, quo res tempore retrovenditionis juſte venire poteſt (*it. laudemium, quod emtor ſolvit.* Carpzov. *d. l. def. 24. Diſſ. Maul. d. l. num. 38.*) reſtituere Tiraquell. *d. tract. §. 1. gloſſ. 3. num.* 2. Covarruv. *3. r. 9.* Molin. *d. I. & I. D. 376.* Bonacin. *Theol. mor. de contr. D. 3. qu. 1 p. 3. num.* 1415. Lœſ. *ad ff. h. t. num. 18.* præterea 2.) impenſas, quæ ad perpetuam rei vendi-

venditæ utilitatem factæ, refundere. Tiraquell. *d. tr.* §. *7. gloss. 1. num. 4.* Carpzov. *d. l. d. 27.* Oblatis pretio (*v. l. 2. Ut & prior emtor. & 7. C. d. t.*) & impensis, emtor rem ipsam præcise restituere est obligatus. Carpz. *d. l. d. 15.* & fructus tempore retrovenditionis pendentes, pro rata temporis inter emtorem & venditorem dividendos esse volunt. Covarruv. *1. v. r. 15. n. 5.* Anton. Thesaur. *dec. 16.* Hartm. Pistor. *l. 1. q. 24. n. 22.* Carpzov. *d. l. d. 20.* at pretio nondum oblato perceptos emtor, quippe dominus rei, suos facit, nec eos restituere tenetur. Gomez. *& leg. var. resol. tom. 2. c. 2. n. 27.* Donell. *ad l. si quis ita n. 17. C. de pact. int. emt.*

XIX. Cæterum aliquando & emtori licet rem certo tempore, aut quandocunque libuerit, offerre, ac venditor tenetur pretium restituere. *l. si convenit 6. ff. de resc. vend. l. 31. §. 22. ff. de ædil. edict.* modo non subsit illicitum fœnus. Rauchbar. *1. q. 19.* Maul *d. tract. tit. 7. num. 36.* Carpzov. *l. 5. r. 26.* Richter. *decis. 83. num. 79. & 80.* Zœs. *ad ff. h. t. n. 35.* add. Molin. *tr. 2. D. 374. 375. 376.* Bonacin. *d. l. n. 6.* *Aliquando & emtor rem reluendam offerre potest.*

XX. Denique 5.) est pactum, quo alicui jus protimiseos conceditur, ita nimir. ut, si rem iterum venditurus sit emtor, eo pretio, quod alius solveret, alicui vendi debeat, Germ. *der Näherkauff, l. 75. ff. de cont. emt.* Hoc vero jus retractus seu protimiseos non solum pacto *V. pactum de retrahendo.*

promittitur, uti jam dictum, sed etiam lege & consuetudine singulari certis personis tribuitur.

Vis & effectus pacti de retrahendo.

XXI. Ex illo conventionali jure retractus oritur solum obligatio, qua dominus rem venditurus tenetur denunciare isti, cui jus retractus competit, an ipse velit emere. *d. l. 75.* Quodsi igitur, omissa denunciatione, alteri cuidam rem vendiderit, re quidem huic nondum tradita, contra venditorem ex vendito agere potest is, cui jus retractus competit, ut sibi res juxta pactum eodem tradatur pretio: *d. l. 75. ff. de contr. emt.* Carpzov. *d. p. 2. c. 32. d. 10.* at re emtori jam tradita, solum datur actio ad interesse contra eum, qui contra fidem, pacto datam, vendidit, non actio in rem contra possessorem, *arg. d. l. 75.* nisi ratione illius juris protimiseos hypotheca sit legitime constituta. Vid. lat. Maul. *d. tit. 7. n. 81.* Carpzov. *d. l. d. 8. 9. & 11. (qui etiam def. 12. ex DD. tradit, si emtor sciverit pactum, bona ab ipso posse revocari.)* Similiter nec eum, cui jus protimiseos ex dispositione testatoris competit, bona alienata revocare, sed solummodo adversus heredem ad interesse agere posse, tradit Carpzov. *d. p. 2. C. 32. d. 9.* Aliud statuit Rennem. Jpr. Romano-Germ. *m. 3. D. 33. th. 30.*

Quibus casibus obtineat.

XXII. Locum habet hoc jus retractus conventionale solum eo casu, quo res extraneo venditur. *arg. d. l. 75.* non igitur 1.) si quis liberis

liberis suis, vendat, vel aliis ab intestato successuris, Carpz. *d. l. def. 19.* Richter. *decis. 76. num. 53.* nec. 2.) si ex permutatione, donatione, divisione hereditatis, aut successione tam ex testamento quam ab intestato, res ad alium veniat. Carpz. *def. 15. 16. 17. 18. & 22.* Richter. *d. l. n. 56.*

XXIII. Cæterum cum ex pacto hoc retrahendi jus competat, ideo regulariter, *scil. nisi ad personam paciscentis restrictum sit*, alteri cedi potest. Mod. Pistor. *part. 3. q. 169.* Maul. *d. t. 7. num. 46.* Leuwen. *cens. for. L. 4. cap. 20. n. 4.* **Potest cedi,**

XXIV. Jus retractus seu προτιμήσεως (*Näher-geltung, Einstands-Gerechtigkeit,*) legale & consuetudinarium est, quod singulari jure certis personis tribuitur vel propter dominium directum, vel propter creditum, vel propter civitatem, vel propter communionem, vel propter jus municipum & incolarum, vel propter consanguinitatem. **Jus retractus legale**

XXV. Ratione dominii directi competit jus retractus domino emphiteuseos, in re emphyteutica *l. fin. vers. sed ne hac occasione D. de Jur. emphyt.* conf. *l. 1. in fin. C. de metallar. XI.* add. *Const. Friderici sancimus, & constit. quum omnibus lib. 5. feud. tit. 13. 14. 15.* quod applicari etiam solet ad bona censitica: Richter. *decis. 76. num. 60. & 61.* non vero extendendum ad alia bona; sic rustici non tenentur v. gr. vi- **competit I. ratione dominii directi,**

 ctualia,

ctualia, quæ vendituri ſunt, primum nobilibus offerre, niſi forte peculiari conſuetudine aliud receptum. vid. Socin. Sen. 2. *conſ.* 272. Carpzov. 2. *c.* 51. *d.* 10. Rauchb. *p.* 2. *q.* 22. Confer. Richter. *d. l. dec.* 76. *n.* 80. *& ſeqq.* Anton Matthæus *tract. de action. l.* 1. *c.* 10. *n.* 43. *&* 45.

II. ratione crediti,

XXVI. Ratione crediti jure Juſtinianeo, ſi bona judiciali ſubhaſtatione veneant, & plures ſint licitatores, præferuntur extraneis emtoribus creditores, ac inter hos is potior eſt, cui major pecunia debetur. *l. cum bona.* 16. *ff. de reb. aut. jud. poſſid.* Hodie præſertim in terris Saxonicis, primus licitator præfertur. vid. Carpzov. *p.* 1. *c.* 32. *d.* 42. *&* 52. *& proceſſ. tit.* 25. *art.* 4. *n.* 70. *ſeqq.* Anton. Matth. *d. tr. l.* 1. *c.* 16. *n.* 41.

III. ratione vicinitatis, quo pertinet jus congrui:

XXVII. Ratione vicinitatis juxta Frider. conſtitutionem. 5 *feud. tit.* 14. vicinus rem extraneo venditam poteſt retrahere. conf. Tiraquell. *de retract. part.* 1. *§.* 1. *gloſſ.* 9. *n.* 26. *&* 69. add. Sand. *dec. Friſ. l.* 3. *tit.* 5. *def.* 9. Non autem obtinet hoc jus retractus niſi ubi ſingulari conſuetudine vel ſtatuto introductum: & quibusdam locis ſola vicinitas non tribuit illud jus, ſed ei demum vicino hoc competit, cujus vel prædio cenſuali (*Zinſsgut*) fuit junctum, ut ſub illo tanquam toto, cui cenſus inhæret, comprehenſum; vel cujus agro quondam fuit unita illa pars, quæ extraneo eſt vendita, & dici ſolet jus congrui, Germ. *das Geſpildte,*

Geſpildte, vid. *Weimar. Landes-Ordn. de An. 1585. tit. 38.* Cothm. *vol. 4. conſ. 42. num. 3.* Richter. *de deciſ. 76. n. 59. 64. & ſeqq. & in conſil. poſt.* Rennem. *d. m. 3. diſp. 33. th. 50. & 44.*

XXVIII. Similiter ratione communionis ſocio in dicta conſtitut. Frid. conceditur, ut retrahere poſſit partem rei communis, extraneo venditam. *d. l. 5. feud. tit. 13. 14. & 15.* Zœſ. *h. num. 36. in fin.* quod, præſertim in ædibus, non admittit Carpzov. *2. c. 31. def. ult.* *IV. ratione communionis,*

XXIX. Porro volunt, quod municipibus & incolis *den Bürgern und Einwohnern*, liceat retrahere bona immobilia, in diſtrictu urbis aut pagi ſita, quæ extraneis (*den Auslændiſchen, Auswärtigen*) ſunt vendita: vid. Bocer. *cl. 33. diſp. 22. th. 9. & ſeqq.* Rennem. *d. m. 3. D. 33. th. 44. & ſeqq.* *V. ratione incolatus.*

XXX. Reſtat denique retractus gentilitius ſeu conſanguinitatis: competit autem hoc jus protimiſeos gentilitium conſanguineis venditoris, quos Fridericum parentes appellare docet Tiraquell. *de retract. part. 1. §. 1. gloſſ. 9.* Imprimis autem indultum eſt liberis retrahere res avitas, a parentibus venditas. Tiraquell. *& alleg. part. 1. §. 1. gloſſ. 9. n. 47.* Reinking. *q. 2. Conſt. Elect. part. 2.* Richter. *Deciſ. 76. n. 13. & ſeqq. num. 20.* etiamſi in poteſtate ſint, modo propria bona habeant, & quamvis heredes patris fuerint, *VI. ratione conſanguinitatis. Hoc competit 1. liberis venditoris.*

cum nihilominus ratio juris retractus obtineat, & potior sit filius extraneo: & licet alias heres suam forte rem, quam pro propria defunctus vendidit, vindicare nequeat: tamen ejusmodi exceptio hic non obstat, cum res pro tali, quod nequeat retrahi, haud sit vendita, adeoque nec heres de eo sit obligatus. Pinell. *in l. 1. C. de bon. matern. num.* 95. Stephan. Gratian. *disc. for. tom.* 3. *c.* 333. *n.* 4. Perez. *l.* 4. *C. t.* 54. *num.* 24. conf. Zœs. *ad. ff. h. t. num.* 13. *& seqq.* Berlich. 2. *concl.* 39. *num.* 16. *& seqq.*

2. collateralibus. XXXI. Liberis non existentibus, collateralibus cognatis, fœminis & masculis, modo ita generaliter receptum sit, jus retractus competit, (quod non obtinet in Elect. Saxon. *d. c.* 13. ibique Carpz. *def.* 11.) & quidem iis, qui venditori proximiores, licet forte quis exstet, qui stipiti, a quo res pervenit, sit proximior. Zœs. *all. l. num.* 84. Richter. *d. dec. num.* 30. Plures, ejusdem gradus si concurrant, omnes admittuntur, aut, si res commode dividi nequeat, & communio non placeat, qui prius de retractu egit, præfertur, vel sorti res committitur. *arg. §. optionis* 23. *in fin. I. de legat.* Tiraquell. *d. p.* 1. *§.* 12. *gloss.* 10. *num.* 4. Reinking. *d. q.* 2. *num.* 63. 84. *& seqq.* conf. Richter. *d. l. n.* 18. 105. *& seqq. d. Const. Frider. verb. quos vocabimus per ordinem.* Sin vero ex pluribus unus vel alter retrahere nolit, tota res ab uno retrahi potest. Carpz.

p. 2.

p. 2. c. 31. def. 10. Rennemann. *Jurispr. Rom. Germ. m. 3. D. 33. th. 14.* Cæterum jus repræsentationis nec in descendentium, nec in collateralium ordine obtinere volunt, quia simpliciter gradus proximitas attenditur. Tiraquell. *§. 11. gl. 9. num. 1. & seqq.* Reink. *quæst. 2. num. 65. & 66.* Richter. *d. l. num. 28.* Aliud placet Johann. Herold. *eleg. tractat. de jur. repræsent. & transpos. cap. 5. concl. 12. §. 6. & seqq.* Notandum denique, quod in jure retractus locus sit successorio edicto: adeoque si hic vel ille omittat, alter in solidum admittitur, aut si proximiores isto non utantur jure, proxime sequentes recte retrahunt. Carpzov. *2. c. 31. d. 10. c. 32. d. 20. & c. 49. d. 7.* Zœs. *h. n. 49.* Richt. *d. l. n. 18.*

XXXII. Patet ex dictis 1.) quod hoc jus, quippe ratione consanguinitatis concessum, non possit extraneo cedi, Tiraquell. *§. 26. gl. 1. n. 1. & 43.* Gail. *2. O. 19. n. 10.* Boer. *decis. 159.* Berlich. *d. l.* Zœs. *num. 68. &* 2.) quod quis sibi & in suum usum, non in alterius utilitatem, neque in fraudem emtoris retrahere debeat: quod aliquando, si nim. magna subsit suspicio, ut usurus retractu confirmet juramento, decernitur. Gail. *2. O. 19. num. 10.* Tiraquell. *de retract. §. 26. gl. 1. num. 2. it. num. 12. 32. 33. & 39.* ubi addidit limitationes Rennemann. *Jurispr. Romano-Germ. m. 3. D. 33. th. 12.* Richter. *n.* 174.

Non potest hoc jus extraneo cedi.

174. unde nec ad heredem extraneum consanguinei transfertur. *Id. num. 69.* nec 3.) datur illi, qui non est consanguineus venditoris, licet res a majoribus ipsius descendat, & olim a suis consanguineis sit vendita. Richter. *d. l. n. 31. & num. 40.* Si vero ab extraneo, cui primum vendita, consanguineus retraxerit, & hic rursus alii extraneo vendiderit, locus est retractui. Tiraquell. *§. 32. gl. un. n. 5.*

Contra quem competat. XXXIII. Competit jus retrahendi etiam adversus remotiorem cognatum, cui res vendita est. Licet enim ea haud exierit e familia, tamen propinquior jus habet potius, quod ipsi eripi nequit. Tiraquell. *§. 11. gloss. 6. n. 6. & 14.* Bocer. *dec. 76. n. 7.* Berlich. *d. concl. n. 54.* Zoes. *n. 49.* Sed quid, si uni ex pluribus proximioribus res sit vendita, anne reliqui possunt eam pro rata retrahere? Neg. quia nec ad extraneum, nec ad remotiorem cognatum res venit, & penes venditorem videtur esse, cui ex cognatis pluribus æquo pretio rem velit vendere. Non vero solum adversus emtorem competit, verum etiam, modo ratione primæ a consanguineo factæ venditionis agatur, tempore scil. præfinito haud elapso, adversus possessorem, in quem emtor rem iterum alienavit: videtur enim hæc actio de retractu in rem scripta. Tiraq. *§. 8. gloss. 5. n. 8.* Gail. 2. *obs. 19. n. 6.* Berlich. *d. con. 39.* Reink. *q. 7.* Sand. 3. *decis. Frisic. d. 13. q. 2.*

Bona, retractui huic obnoxia. XXXIV. Obnoxia retractui sunt bona immobilia, & quæ pro immobilibus habentur, præ-

præsertim avita, quæ sc. a majoribus ad alienatorem pervenere, *Stammgüter de const. Frideric.* vid. Tiraquell. § *1. gl. 7. n. 81. & seqq.* Berl. *2. c. 39. n. 86.* Reinking. *q. 3.* Richt. *d. l. num. 39. & seqq. & n. 47.* Ex consuetudine tamen quorundam locorum, ut in Thuringia, etiam in bonis non avitis obtinet jus protimiseos, modo paterna fuerint. Richter. *dec. 76. num. 14. & 15.* Cæterum hoc ita intelligendum est, si bona ejusmodi a consanguineis adhuc possideantur & vendantur, secus est, si olim jam ad extraneum translata fuerint, & jam iterum vendantur. Richter. *d. decis. quæst. 1. num. 40.* nisi forte, hoc extraneo rursus vendente, tempus, a priori emtione computandum, retractui exercendo præfixum, nondum fuerit elapsum. Tiraquell. *d. tract. §. 1. gl. 9. num. 44. & num. 126. & §. 12. gl. 1. & 2.* Sed quid si patrimonium universum quis vendiderit, sub quo quædam solum avita bona comprehenduntur, anne admittitur consanguineus, ut sola avita, prætermissis reliquis, ipsi retrahere liceat? Qua in re inter se haud conveniunt interpretes: affirmant illud Matth. de Afflict. *tract. de jur. protim §. ult. n. 33.* Rennem. *d. l. thes. 20.* Richter. *d. decis. 76. n. 47.* negant Tiraquell. *d. tract. §. 73. n. 9.* Fabian. de Monte *de emt. quæst. princip. 3. n. 41.* Jacob. Curt. *tom. 1. conject. 38.* (qui subtiliter de hac controversia disserit.) Matth. Coler. *decis. 329. n. 2.* Sane cum emtor, hisce avitis ademtis

ademtis, reliqua retinere nollet, nec etiam venditor avita ſola vendere vellet, non video, quomodo jus retractus effectum habere poſſit. Difficultas quoque occurrit in componenda lite, quantum pretii, pro bonis univerſis ſoluti, aut promiſſi, definiendum ratione illius particularis rei retrahendæ. Omnino igitur ſententia negantium videtur magis probanda, conf. *l. 47. §. 1. ff. de minor.*

Locum habet in emtione. XXXV. Locum habet ejusmodi redimendi jus in alienatione, quæ fit pretio vel æſtimatione interveniente, ut in emtione venditione, ſeu quando datur ſpecies ſeu corpus pro pecunia in ſolutum, item ſi res detur pro annuo cenſu, ſi res æſtimata in dotem detur. Vid. Reink. *d. tract. q. 4.* Zœſ. *all. l. num. 85. & ſeqq.* Berlich. *d. concl. num. 55. & ſeqq.* Richter. *d. deciſ. 76. num. 176. & ſeqq.* Quæri ſolet: an, bonis ſub haſta venditis, retractus admittatur? Non ſequimur ſententiam diſtinguentium: aut bona nondum ſunt addicta plus licitanti, ſed ſtatim poſt licitationem ab extraneo factum conſanguineus idem offert pretium; aut vero jam ſunt decreto judicis addicta bona ei, qui plus licitatus eſt. Priori caſu locus erit juri retractus, quia perinde eſt, ac ſi conſanguineus ſit inter licitatores, adeoque merito præferendus extraneo. *l. 16. ff. de bon. aut. jud. poſſid.* Carpz. *2. c. 31. d. 18.* Poſteriori autem caſu non amplius admittendus conſanguineus, quia, publice & autoritate judi-

judiciali venum re exposita, debebat voluntatem suam declarare. Stephan. Grat. *disc. for.* 544. *n.* 50. Carpz. *d. l.* Ant. Matth. *d. l. n.* 41. *vers. quantum ad posteriorem.*

XXXVI. Non autem obtinet jus retractus in donatione, Reink. *d. q.* 4. *n.* 93. item in permutatione. *d. const. Frid.* nisi 1.) pro re res alia, & simul pecunia detur, & hæc prævaleat, 2.) nisi res fungibilis, quæ statim vendatur, pro re altera detur, vel 3.) alias fraus subsit, vid. Tiraquell. §. *1. gl.* 14. *num.* 19. 28. *& seqq.* Reinking. *d. q.* 4. *num.* 79. *& seqq.* Carpzov. 2. *c.* 31. *d.* 17. Rennem. *d. l. th.* 17. Richt. *d. l. num.* 180. *& seqq.* Secus est, si prædium quis suum retractui obnoxium, vel pro pecunia in solutum, *arg.* 4. *C. de evict. l.* 24. *pr. ff. de pign. act.* Tiraquell. *de retr. §.* 1. *gl.* 14. *n.* 2. *& seqq.* vel in dotem æstimatum, *arg. l.* 10. *§. si ante* 4. *de jur. dot. l.* 3. *ff. loc. l.* 5. *C. de jur. dot.* Tiraquell. *d. gl.* 14. *num.* 108. dederit. Quæri solet de transactione? Nos retrahentem non admittimus, quia rem suam alter transigentium est consecutus. vid. Zœs. *h. n.* 88. Carpzov. *d. c.* 31. *d.* 17. *non in donatione, nec in permutatione regulariter.*

XXXVII. Cæterum rem alienatam qui vult retrahere, tenetur idem pretium, de quo cum extraneo initio ac vere convenit, actu & rite offerre, & licet particulariter solutum fuerit, totum; nondum vero solutum eadem, qua convenit, ratione exsolvere, *d. const.* eademque pacta contractui addita præstare, & si *Retrahens debet idem pretium solvere,*

quæ

quæ alia, ultra pretium, necessario, & ex more recepto, ab emtore præstita, ut laudemium, bibales, & similes sumtus medicos restituere, vid. latius Gail. *2. obs. 19.* Reink. *q. 5. & 6.* Zœs. *num. 79. & seqq.* Richt. *d. l. n. 112. & seqq.* add. *num. 141.* Sand. *dec. Fris. 3. t. 5. d. 11.* Berl. *concl. 41. p. 2.* Deinde quoque emtori, si jam tenuerit rem, impensæ in eam factæ necessariæ & utiles, quas & ipse consanguineus impendisset, refundendæ veniunt. *d. Const. Frid. & d. const. Elect. 32.* Berlich. *& alleg. d. c. 41. n. 40. & seqq.* Ipse vero emtor retrahenti restituere debet rem cum fructibus pendentibus & perceptis, post actu oblatum & rite depositum pretium. *arg. l. 2. C. de pact. int. emt. & vendit.* conf. Reink. *qu. 6.* Carpzov. *d. p. 2. ff. 32. d. 7.*

ac impensas restituere:

& quidem intra annum & diem.

XXXVIII. Retrahi res ita, adeoque & pretium actu offerri, recusatum deponi rite, *arg. d. l. 2.* secundum mores communiter fere receptos, debet intra annum & diem. Tiraquell. *§. 1. gl. 11. n. 17. & seqq.* Gail. *2. O. 19.* Reink. *qu. 7.* Berl. *d. p. 2. concl. 40.* juxta jus Saxonicum intra annum & sex septimanas, *Const. Elect. 32. p. 2.* ibique Carpz. *def. 4.* Richter. *all. num. 141.* Computatur hoc tempus statim a facta v. g. venditione, licet res nondum tradita, Tiraquell. *§. 1. gl. n. 20.* Reink. *d. q. 7. num. 156.* H. Pistor. 2. *q. 12. num. 24.* Carpzov. *d. c. 32. d. 3.* Richter. *num. 141.* non tamen currit hoc tempus nisi per-

fecte negotium ſcientibus, Tiraquell. *ſ. 36. gl.* 2. *num. 30.* Reink. *d. q. 7. num. 94.* 100. Richter. *d. l. n.* 147. ignorantiam vero, ſi præſumtio contra ipſos fuerit, probare debent, & quidem, aliis modis probandi deficientibus, juramentum imponitur. Reink. *d. l. n.* 117. Richter. *d. l. n. 150. & ſeqq.* Notandum porro hic eſt, hanc annalem præſcriptionem non obeſſe pupillis & minoribus. Reink. *d. q. 7. n.* 149. Richter. *all. l. n. 165. 166. & 167.*

XXXIX. Ab expoſito jam retractu lineari ſeu gentilitio, indeque deſcendente actione, ſeu condictione ex moribus, (vid. Reink. *c. ult.*) ſi velint tuti eſſe contrahentes, debet rem venditurus denunciare conſanguineis. *d. Conſt. Frid. & conſt. Elect. 32.* qui, ſi conſentiant, aut ſuo juri renunciant, excluduntur a jure retractus. *dd. text.* Quam renunciationem fieri quoque exiſtimamus, ſi facta denunciatione dicant, ſe emere nolle. Dan. Moll. *in d. c. 32. n.* 17. Carpzov. *in d. c. 32. d.* 1. nuda vero ſcientia, rem eſſe alienatam, tempore præfinito non elapſo, non impedit illud jus. Carpzov. *d. l.* Berlich. *d. 40. num.* 49. Jure Electorali Saxon. ſingulariter ſtatutum eſt, quod poſt reſignationem judicialem non ſit locus juri retractus. vid. Carpzov. *d. p.* 2. *c. 31. d.* 13. *Quid obſervandum emtori, ut tutus ſit ab hoc retractu.*

XL. Denique tractandum eſt de reſciſſione emtionis venditionis. Reſcinditur vero 1.) re adhuc integra, h. e. re nondum tradita, ne- *Reſcinditur emtio venditio 1. mutuo diſſenſu.*

L. 18. ff. t. 5. de rescind. vend. & quando lic. ab emt. recedere. 2. ob pacta adjecta, 3. ob dolum, 4. ob læsionem ultra dimidium.

que pretio soluto, mutuo scil. dissensu *l.* 1. & 2. *C. qu. lic. ab emt. disced.* & *l.* 58. *ff. de pact.* 2.) ob pacta adjecta, de quibus jam dictum, 3.) ob dolum, vel etiam metum, de quibus caussis in genere *T. XXII.* dicetur; denique 4.) in specie ob læsionem ultra dimidium per *l.* 2. *C. de rescind. vend.* quo remedio venditor utitur, si nimirum pretium, de quo convenit, nec dimidiam partem veri pretii conficiat, & similiter emtor, si res vendita, ne quidem quoad dimidium valorem, pretio soluto respondeat. Æstimanda vero est læsio secundum tempus contractus, & probanda per testes & peritos rerum æstimatores, aliquando juratos. Agitur vero alternative, ut aut a contractu recedatur, aut læsio resarciatur, & in rei conventi arbitrio est, quid velit eligere. Si igitur venditor agat ex *d. l.* 2. *C. de rescind. vend.* emtor eligit, velitne rem restituere, accepto pretio & impensis, forte in rem factis; an, quod deest justo pretio, supplere. Sin vero emtor egerit, venditor eligit, an velit pretium superfluum restituere; an vero totum pretium reddere, restituta re vendita.

Casus, quibus non habet locum remedium ex l. 2. C. de resc. vend.

XLI. Non autem locum habet hoc remedium 1.) si quis sciens viliori pretio vendiderit, 2) si specialiter renunciaverit huic remedio, add. Richter. *Decis.* 95. *n.* 63. *seqq.* 3.) immunis etiam est ab hac rescissione emt. venditio sub hasta facta, nisi singularis perfidia probetur, Carpzov. 4. *Resp.* 1. *n.* 5. & 23. & *de*

process.

Process. jur. tit. 25. art. 4. Richter. *Dec. 99. num.* 47. & *100.* 4.) non habet locum in hereditate vendita, *arg. l.* 10. & 11. *ff. de her. vel act. vend.* Sande *L.* 3. *decis. Fris. tit.* 4. *def.* 15.

Add. *L.* 3. *T.* 32. *I. de oblig. ex consens.* & *T.* 24. *I. eod. L. de emtione vendition.*

TIT. XII.
DE
LOCATIONE CONDUCTIONE.

I. Locatio conductio est contractus de præstando certe usu rei, aut præstanda opera personæ, pro certa mercede. *l.* 14. *l.* 22. §. 1. & 2. *ff. loc. cond. pr. I. eod.* *Locationis conductionis descriptio.*

II. Ineunt hunc contractum locator, & conductor: & quidem in locatione rerum is dicitur LOCATOR, qui præstat usum, qui mercedem pro usu solvit, dicitur CONDUCTOR. Ast in locatione & conductione operæ distinguitur inter opus & operam: qui est LOCATOR respectu operis faciendi, idem est CONDUCTOR respectu operæ; & qui est CONDUCTOR respectu operis, idem est LOCATOR resp. operæ vid. *l.* 11. §. 3. *l.* 13. §. 1. & 2. *l.* 19. §. 1. *it. l.* 22. §. 2. *l.* 36. *l.* 51. §. 1. *ff. locat. l.* 27. §. 34. & 35. *ff. ad. L. Aquil.* add. *l.* 2. *pr. ff. ad l. Rhod. de jactu.* *L. 9. ff. t. 2. loc. cond. Ineunt hunc contractum locator & conductor, qui diversimode ita dicuntur.*

III. Locantur res mobiles & immobiles. *l.* 48. §. 1. *loc. cond.* it. operæ, quæ a persona præstantur, scil. mercenariæ, vid. *l.* 5. §. 2. & *l.* 7. *ff. de P. V.* *Locantur res ac operæ.*

Pro usu rei, aut opera, præstanda merces.

IV. Pro usu rei vel pro opera personæ solvitur certa merces §. 2. *f. I. quib. mod. re contr. obl. pr. I. loc. cond.* quæ regulariter consistit in pecunia numerata. *d. pr. I. h. t. l. 5. §. 2. ff. de P. V.* propter commodiorem tamen contrahendi modum receptum est, ut usus rei, in qua fructus nascuntur, locetur certa fructuum illorum annua quantitate. *l. 8. l. 21. C. loc. cond.*

V. Forma hujus contractus consistit in consensu de concedendo usu rei, aut præstanda opera, pro certa mercede. *d. pr. I. h. t. l. 14. ff. loc. cond.* Solet sæpius locationibus rerum certum tempus præfigi. *l. 14. l. 24. §. 2. ff. loc. cond.* Si vero dominus prædii conductorem ultra tempus definitum in fundo permanere patiatur, locatio tacite continuata censetur. *l. 13. §. fin. l. 14. ff. loc. l. 16. C. eod.*

Aliquando tacite hic contractus continuatur

Similis est loc. cond. ammodiatio.

VI. Ad contractum locat. conductionis etiam pertinet contractus ammodiationis, quem hodie vocant Gallica voce, quo nimir. reditus alicujus provinciæ æstimantur, & conductori percipiendi conceduntur, certo pretio seu mercede constituta. add. Besold. *thes. pract. voc. Ammodiren.*

Obligatio mutua ex loc. cond.

VII. Oritur ex loc. conductione obligatio mutua, utrinque principalis, ut sc. locator & conductor sibi invicem præstent, quod in contractum est deductum, & de quo convenit. *l. 21. ff. loc. cond.*

VIII.

VIII. In specie locans rem, ejusve heres, præstare debet, ut ista re commode conductor uti possit *l.* 15. *§.* 2. *in f. loc.* v. gr. ædes sartas tectas tradere, ostia, fenestras, tecta, aliaque necessaria reficere. *l.* 25. §. 2. *locat.* exceptis iis, quæ ipse conductor sua culpa corrupit. *l.* 29. *C. eod.* Et porro, quicquid contractus lege expressum. *l.* 21. *l.* 25. *§.* 3. *ff. loc. l.* 19. *C. eod.* vel ipsi negotio tacite inest. *l.* 24. *§.* 4. *in f. ff. eod.* *Locantis rem obligatio.*

IX. Operarum autem suarum locator fideliter eas præstare debet, & quidem ab artifice exactissima diligentia exigitur. *arg. l.* 25. §. 7. *ff. loc. cand.* *Locantis operas obligatio.*

X. Notandum hic est, quod certis casibus conductor a conductione recedere, & locator conductorem, ut migret ante conductionis tempus finitum, adigere possit. Ita locator invito conductore a contractu recedit, si 1.) ex superveniente necessitate ædes reficiendas, aut propriis usibus necessarias esse probaverit. *l.* 3. *C. locat.* si modo tempestive inquilinum admoneat, ut de alia domo sibi prospicere possit *arg. l.* 17. §. 3. *ff. commod.* autoritate judicis, si opus est, adhibita; *arg. l.* 176. *d. R.* J. Christin. ad LL. Mechlin. *t.* 8. *art.* 18. *num.* 7. non vero sufficit, eam necessitatem allegari a locatore, sed probari legitime debet, Faber *ad C. lib.* 4. *t.* 42. *def.* 51. Carpzov. *p.* 2. *c.* 37. *d.* 6. *n.* 9. *seqq.* ubi hoc extendit, contra Sichardum & Dd. communem sententiam, *Aliquando locator expellere potest conductorem.*

ad fundos locatos: quæ tamen extenſio propter manifeſtam rationis diſparitatem vix admittenda erit, 2.) ſi male in ædibus verſetur conductor, *d. l.* 3. *C. locat.* 3.) ſi merces non ſolvatur. *d. l.* 3.

Aliquando & conductori a contractu licet resilire. XI. Conductor vero juſtam reſiliendi & emigrandi, aut remiſſionem penſionis impetrandi cauſſam habet, ſi inopinatum aliquod damnum obvenerit. *l.*27.*§.f.ff.loc.l.*13.*§.*7. *eod.* junct.*l.*33.*ff.de dam.inf.* ut ſunt in ædibus, ſi domus ruinam minetur; it. ſi ſpectris infeſtetur; *arg.d.l.*27. *§.f.ff. locat.* in prædiis vero ruſticis impetus hoſtium, vis fluminum, & fructuum magna ſterilitas. *l.* 8. & 18. *C. eod.* cujusmodi caſus prudentis judicis arbitrio relinquuntur.

Obligatio conductoris. XII. Conductor rei, ejusque heres, obligatur 1.) ut mercedem ſolvat, licet deſeruerit rem ſine juſta cauſſa. *l.* 55. *§. ult. ff. loc.* 2.) debet re, ut bonum patremfam. decet, uti, *l.* 3. *C. loc. cond.* & damna, dolo culpaque ejus evenientia, reſarcire. *l.* 28. *C. loc.* de caſu vero fortuito non tenetur, *d. l. §.* 3. *I. de loc. cond.* niſi aliter convenerit. *l.* 9. §. 2. *l.* 13. *§.* 5. *ff. locat.* quo etiam pertinet, ſi oves & vaccæ ferreæ (*eiſerne Schafe oder Kühe*) locatæ ſint, nimir. quod in locum demortuarum conductor alias ſubſtituere debeat: cujusmodi contractus Socida ab Italis appellatur. vid. Tabor *tract. de jur. Socidæ.*

Obligatio locantis operas. XIII. Obligatio locantis operas, ſeu conducentis opus, conſiſtit in præſtatione iſtarum ope-

operarum promissarum *l. 25. §. 7. loc. cond.* & conductor operarum, seu locans opus, obligatus est, ut mercedem solvat pro opera. *l. 30. §. penult, ff. eod.*

XIV. Ad persequendum, quod ex obligatione mutua conductor locatori, & vicissim locator conductori debet, datur quoque actio mutua locati conducti, qua locator adversus conductorem agit, ut mercedem solvat, & rem finita locatione restituat: & vicissim conductor adversus locatorem, ut usum rei, vel operas præstet, opus conficiat, & damna resarciat. *Actio locati conducti.*

XV. Tandem sciendum, quod successor singularis, v. g. emtor, non sit obligatus, ut servet locationem, a venditore contractam. *l. 9. C. locat. l. 25. §. 1. ff. eod.* quia scil. emtor dominus rei est, nec conductor ullum jus in re habet, sed solum personam locatoris obligatam habet, adversus quam ad interesse agere potest. *l. 24. §. 4. inf. l. 25. §. 1. l. 30. §. 1. l. 33. ff. loc.* Quod tamen limitandum est 1.) si conductor sibi de hypotheca prospexerit in re conducta, quo casu iste emtore potior est, usque dum conductio finita. Coler. *p.* 1. *d.* 8. *n.* 18. Carpz. *p.*2. *c.*37. *d.*4. *&* 5. Sande *l. 3. decis. Fris. t. 6. d. 1. &* 7. 2.) nisi ea lege emerit, quod velit stare, cui prior dominus locavit, uti sunt verba *l. 9. C. de loc. cond.* *Emtor non tenetur servare loc. cond. a venditore initam.*

Addat. *L. 3. T. 25. I. d. loc. & conduct.*

TIT. XIII.
DE
CONTRACTU EMPHYTEUTICO.

Contractus emphyteutici descriptio.

I. Contractus emphyteuticus est de concedenda ipsa rei immobilis quodammodo proprietate, ejusque plenissimo usu, ut melior res reddatur, ac certus canon domino superiori in recognitionem solvatur. *§. 3. I. de loc. & cond. l. 1. & seqq. C. de jur. emphyt.*

Personæ contrahentes, & res, de quibus contrahitur.

II. Ineunt hunc contractum dominus & emphyteuta de domo agrove, uti jam supra expositum *Lib. II. Tit. XII. aph. 4. & 7.*

Forma hujus contractus.

III. Forma hujus contractus consistit in consensu de ipsa re, ita ad usum plenissimum concedenda, sub conditione præstandi canonis, & sæpius solet super hac re scriptura confici, (*Ein Erb-Zinß-Brief*) *l. 1. verb. scriptura interveniente C. de jur. emphyt.*

Mutua obligatio ex hoc contractu.

IV. Oritur ex hoc contractu mutua obligatio, utrinque principalis. Dominus scil. tenetur rem & plenissimum usum concedere, imo & dominium aliquod, quod utile vocant *d. text.* emphyteuta vero obligatur, ut dominum recognoscat, & canonem solvat; nec ipsum excusat, si casus fortuitus circa fructus, vel etiam circa rem, evenerit: quia scil. non solvit mercedem, fructibus proportionatam, vid. *l. 1. C. de jur. emphyt.* excipitur 1.) casus, quo propter bellum hostiumve incursum, emphyteuta fundum plane non potuit colere.

Carpzov. 1. *resp.91.* 2.) si pensio tanta sit, ut fructibus fere respondeat. Clar. L. IV. §. *emphyteusis. q.8. n.7. & seqq.* Gail. 2. *O.23.*

V. Ad persequendum, quod ex hoc contractu debetur, datur actio ex contractu emphyteutico, qua nim. emphyteuta agit, ut res tradatur, & usus præstetur; dominus vero, ut canon, & certis casibus laudemium, (*das Lehn-Geld*) solvatur. (vid. *d. II. Tit. XII. aph.* 10. — *Actio ex contr. emphyt.*

Add. *L.3. T.25. §.3. I. d. loc. & cond.*

TIT. XIV.

DE SOCIETATE.

I. Societas est contractus de re aut opera conferenda, ut lucrum & damnum, inde veniens, sit inter conferentes commune. — *Societatis descriptio. L 17. ff. t. 2. pro socio.*

II. Inire possunt hunc contractum, qui consentire queunt, & qui bonorum suorum administrationem habent. vid. Felicius *tr. de societ. c.3. & seqq.* — *Personæ contrahentes.*

III. Alia societas est universorum bonorum; alia certæ alicujus negotiationis; alia rei singularis. *l.5. pr. ff. pro soc. pr. I. de societ.* Universorum bonorum iterum alia est tam præsentium, quam futurorum, de qua in *§. 4. I. d. t. l.3. §. 1. ff. eod.* alia præsentium tantum, qualis in dubio intelligitur. *l. 7. 8. 9. ff. pro soc.* Differunt, quod hæc tantum contineat, quæ in quæstu sunt, & ex ipsa societate — *Alia societas est rei certæ; alia universorum bonorum.*

proveniunt, nec adventitia lucra comprehendat. *d.l.7.seqq.ff.pro soc.l.67.§.si unus.1.ff. eod.* vid. Anton. Faber. *ad C.L.7. t. 1. d. 29. n. 3.* Carpzov. *p. 3. C. 15. d. 45. n. 3.* illa vero omnia, undecunque & ex quaçunque caussa alteri sociorum obveniant, communicanda includat. *d. l. 3. §. 1. l. 73. ff. pro soc.*

Forma societatis. IV. Forma hujus contractus in genere consistit in consensu de re & opera conferenda, lucri & quæstus caussa. *l. 32. l. 71. ff. pro soc.* Exprimitur iste consensus vel expressis verbis, *l. 4. pr. d. t.* vel ipsa rerum collatione ex proposito ineundi societatem. *d. l. 4. pr. l. 44. ff. pro soc.*

Obligatio mutua sociorum. V. Oritur hinc obligatio mutua sociorum, utrinque directa & principalis, 1.) ad conferenda bona, & operam promissam adhibendam, 2.) in administratione bonorum collatorum: quo etiam pertinet, quod socius socio teneatur ad inventarii confectionem, & quod damna, dolo aut culpa data, præstare debeat. Sufficit tamen, talem diligentiam communibus rebus adhibere socium, qualem suis rebus adhibere solet, & qui parum diligentem socium sibi assumsit, de se queri, sibique hoc imputare debet *§. ult. I. de societ.* at casum fortuitum socius non præstat. *l. 52. §. 3. ff. pr. soc.* Præterea impensas socius socio tenetur restituere *l. 38. §. 1. ff. pro soc.* Denique 3.) obstringitur socius socio ad lucrum communicandum, vel ad damnum participandum *l. 29. §. fin. ff. pro soc.* Sunt vero partes lucri & damni

damni vel ſpeciali conventione expreſſæ; & hæ ſervandæ ſunt *l. 29. pr. ff. pro ſoc. §. 1. I. eod.* add. Felicius *d. tr. de ſociet. c. 17. num.* 13. *ſeqq.* vel non ſunt expreſſæ; & tunc ſecundum proportionem Geometricam, nimir. ſortis ratione & operæ illatæ, fit diviſio lucri: & ſimilis proportio etiam obſervatur in damni partitione. vid. H. Piſtor. *l. 3. q.* 11. Carpzov. *p. 2. C. 30. d. 38. num.* 4. Mevius *ad jus Lubec. l. 3. t. 9. a. 1. n. 5. 6. &* 7. vid. hac de re uberius *Exerc. noſtr. ad. Pand. XXII. theſ.* 30. *& ſeqq.*

VI. Ad obtinendum, quod ex hac obligatione debetur, datur actio pro ſocio, qua nimir. ſocius contra ſocium agit, ut res communicentur, ſimiliter & lucrum communicetur, & rationes reddantur, *l.* 73. *&* 74. *l. 65. §. pen. l.* 43. *l.* 32. *ff. pro ſoc.* ut & poſt finitam ſocietatem datur judicium communi dividundo. *l.* 1. *ff. comm. divid.* *Actio pro ſocio.*

VII. Diſſolvitur ſocietas vel ratione rerum, vel perſonarum. Ratione rerum ſocietas quidem particularis finitur negotio iſto finito, cujus gratia ſocietas contracta, §. *6. I. de ſociet.* ſimiliter & ſocietas univerſalis, ſi bona amittantur. §. 7. *I. eod.* Ratione perſonarum finitur 1.) morte ſocii, ſaltem unius, neque enim ſocietas in heredes tranſit *l.* 4. §. 1. *l. 35. l. 52. §. 9. ff. pro ſoc.* etiamſi ita convenerit. *l. 59. pr. h. t.* 2.) pœnitentia, & quidem vel mutuo diſſenſu, *l. 64. h. t.* vel unius *Diſſolvitur ſocietas ratione vel rerum. vel perſonarum,*

unius renunciatione invito altero *§. 4. I. de societ. l. 4. §. 1. ff. eod.* quæ tamen renunciatio tempestive & re integra fieri debet. *d. §. 4. Inst. de societ. l. 65. §. 4. 5. & 6. ff. pro socio.*

Socius gaudet beneficio competentiæ

VIII. Circa societatem adhuc notandum venit 1.) quod socius habeat beneficium competentiæ, h. e. quo non in solidum, sed in quantum facere potest, socio condemnetur. *§. 38. I. de action. l. 63. pr. pro soc.* 2.) quod socii sibi invicem acquirant, & obligent sibi alios. *vid. l. 9. C. si cert. pet.* Felic. *d. tr. c. 30. n. 40.* 3.) quod ex contractu unius socii cæteri quoque obligentur, si nimir. secundum formam societatis initæ contraxerit. *l. 27. & 82. ff. pro soc.* competit tamen ipsis beneficium divisionis. Diss. Carpzov. *p. 2. c. 17. d. 12.* add. Mevius *ad jus Lubec. l. 3. t. 9. aph. 6. n. 4.*

acquirit sociis, eosque obligat.

Add. *Lib. 3. Inst. t. 26. de societ.*

TIT. XV.

DE MANDATO.

Mandati definitio. L. 17. ff. t. 1. mand. vel contra.

I. Mandatum est contractus, quo aliquid gerendum commissum gratuito suscipitur. *§. 11. & ult. I. de mand. l. 1. §. 4. ff. mand.*

Personæ contrahentes.

II. Ineunt hunc contractum mandans, & procurator seu mandatarius, fidem dans de re mandata exequenda. *l. 7. l. 8. pr. l. 28. mand.*

Negotia, quæ committuntur.

III. Committuntur negotia gerenda seu facta. Est vero mandatum aliud generale quod

quod ad omnes causas, omniaque negotia pertinet; vel speciale, quod ad certam causam datum est, *l. 1. §. 1. l. 60. ff. de proc. l. 11. §. ult. ff. de pign. action.* Et sunt quædam, quæ per quodvis generale mandatum expediri non possunt, sed speciali opus habent mandato, veluti si agatur de adeunda hereditate, *l. 25. §. 5. ff. de acquir. her.* de in integrum restitutione minorum; *l. 25. §. 1. ff. de minor.* de vendendo & alienando; *l. 63. ff. de proc.* de debiti remissione; *l. 12. & 13. ff. de pact.* de transigendo; *l. 60. ff. d. proc. l. 7. C. de transact.* de juramenti præstatione. *l. 17. §. ult. ff. de jurejur.* vid. Faber. *ad C. l. 4. t. 1. d. 38. n.* 1. Carpzov. *p. 1. c. 12. d.* 12. Berlich. *p. 1. concl. 29. n. 24. & seqq.*

IV. Mandatum generale iterum aliud est simplex, cum simpliciter demandata est omnium rerum administratio, *l. 60. & 63. ff. de proc.* aliud, quod vocant, cum libera, cum generaliter ad omnia negotia mandatum quis habet, inserta clausula hac, ut omnia possit agere liberrime, & quæcunque ipse dominus, si præsens esset. *l. 60. §. 5. ff. mand. l. 58. ff. de proc.* *Mandatum generale aliud est sine libera, aliud cum libera.*

V. Cæterum rei turpis & prohibitæ mandatum nullum est, *l. 6. §. 3. ff. mand. §. 7. I. mand.* sed tam mandans, quam mandatarius, ad pœnam obligantur, si mandatum fuerit impletum *l. 5. C. de accusat. l. 15. §. 1. ff. ad L. Cornel. de Sicar. l. 11. §. 3. ff. de injur. l. 169. de R. I.* nec mandatarius contra mandantem habet actionem. *§. 7. I. mand.* Gail. 2. *O. 39.* *Rei turpis mandatum est nullum.*

O. 39. num. 15. Clarus *5. ſent. §. fin. q. 89. & ibi* Sichard. *in not.* Carpzov. *p. 4. C. 14. d. 6.*

Forma mandati.

VI. Forma mandati conſiſtit in conſenſu mutuo ſuper negotio, quod quis gratis gerendum ſuo nomine committit, & alter ita commiſſum ſuſcipit, *l. 8. §. 1. ff. de procur.* Mandare igitur eſt committere negotium aliquod gerendum, & quidem gratis ſeu ex officio & amicitia. *l. 1. §. ult. ff. mand.* admittitur tamen gratuitæ operæ voluntaria remuneratio. *l. 6. pr. mand.* ſuſcipiturque mandatum principaliter ſolius mandantis contemplatione, quamvis non omnis utilitas, quæ ex ſuſcepto negotio reſultat, ſemper ad eum ſpectet. *l. 2. ff. mand.*

Differentia mandati a conſilio.

VII. Differt mandatum a conſilio in eo, quod, qui mandat, petit, rogat & urget ut ſuſcipiatur, quod mandatum eſt: qui vero conſilium dat, arbitrio ejus, cui dat, rem permittit; neque, utrum fiat, nec ne, curat, aut ejus intereſt; quare nec ex eo obligatur, etiamſi non bene ceſſerit, modo non fraus ſubſit, aut promiſſio indemnitatis. *l. 47. de R. I. l. 2. §. ult. ff. mand. §. 6. I. eod. l. 2. de proxen.*

Obligatio principalis mandatarii.

VIII. Principaliter ex hoc contractu obligatur mandatarius ſeu procurator: cujus officium conſiſtit in eo, 1.) ut mandatum b. fide, ac diligenter exequatur; *l. 46. §. 4. ff. de proc. l. 10. pr. ff. mand. l. 22. §. f. l. 35. l. 60. §. ult.*

eod.

eod. & imprimis curet, ut ad præſcriptum agat, nec mandati fines egrediatur. *l. 5. pr. eod.* nam ſi exceſſerit, non id, quod mandatum eſt, ſed aliud facere videtur. *l. 33. ff. eod.* add. Men. *2. arbitr. Jud. quæſt. 352. num. 3.* Carpzov. *p. 2. C. 20. d. 11. & 12.* quod tamen ſano ſenſu intelligendum eſt, ut ne fines mandati exceſſiſſe dicatur, qui ea fecit, quæ tacite ipſi mandato inerant, vel ſine quibus illud exequi non poterat. *arg. l. 56. & 62. ff. de proc.* aut qui id fecit, quod æquipollet ei, quod in mandatis accepit, ut domini nihil interſit. *l. ult. §. ult. ff. mand.* Regulariter mandatum ſuſceptum alteri demandari non poteſt, cum plerumque induſtria perſonæ eligatur: aliquando tamen hoc licet, cumprimis ſi clauſula ſubſtitutionis mandato ſit addita. Obligatur 2.) mandatarius, ut negotio peracto, quicquid per cauſſam & occaſionem mandati conſecutus fuerit, id mandanti ex bona fide reſtituat. *l. 20. pr. l. 10. §. 2. & 3. l. 45. pr. l. 8. §. 5. ff. h. t.*

IX. Ad perſequendum id, quod ex hac obligatione debetur, datur actio mandati directa mandanti & ejus heredi, contra mandatarium, ejusque heredem, *l. 8. §. 6. ff. mand.* & condemnatus ex illa ob dolum, fit infamis. *l. 1. l. 6. §. 5. ff. de his, qui not. infam.* Quodſi plures mandatum in ſe ſuſceperint, ſinguli in ſolidum tenentur: ille vero prius convenitur, qui geſſit. *Actio mandati directa.*

X. Se-

Obligatio secundaria mandantis.

X. Secundario & contrario modo obligatur mandans mandatario, ut, finito mandato, indemnem servet mandatarium, eique restituat, quicquid illi per caussam mandati abest. *l. 10. §. 9. l. 12. §. 7. l. 27. §. pen. ff. mand.*

Actio mandati contraria.

XI. Inde datur actio contraria, quæ mandatarius experitur contra mandantem, ut ipsum indemnem præstet, v. gr. impensas restituat. *dd. text.*

Quomodo finiatur mandatum.

XII. Finitur aut solvitur mandatum 1.) contrario consensu mutuo. *§. ult. I. quib. mod. toll. obl.* 2.) tempestiva mandatarii renunciatione, h. e. si ita renuncietur, ut mandatori eandem rem per alios exsequendi causa sit integra. *l. 22. §. ult. ff. mand.* aut aliqua justa caussa intervenerit, ut renunciare tempestive non potuerit: ut sunt adversa valetudo, vis hostium, capitales inimicitiæ. *l. 23. 24. 25. 27. §. 2. seqq. ff. mand.* 3.) contramandato, ut vocant, i. e. ipsius mandantis revocatione. *l. 12. §. pen. l. 15. ff. mand.* cum enim solius mandantis gratia mandatum suscipiatur, is hoc quandocunque revocare potest, modo id fiat re integra. *§. 9. I. mand.* aut mandatarius indemnis servetur, *l. 15. ff. mand.* 4.) morte alterutrius *§. 10. I. d. t. l. 26. pr. l. 27. §. 3. l. 57. ff. mand. l. 15. C. eod.* sic ut post mandantis mortem nec ipse procurator teneatur exsequi mandatum, nec heredes mandatoris obligentur ratione ejus, quod a defuncto mandatum erat, & post mortem ejus impletum.

l. 26.

l. *26. pr.* l. *34. §. f. ff. mand.* si tamen per ignorantiam impletum est, actio utilitatis, seu æquitatis caussa competit. *d.* l. *26. pr. §. 10. I. h. t.* Similiter nec mandatarii heredes post ejus mortem mandatum exequi tenentur, eo quod ipse tantum personam ex amicitiæ & officii ratione, non etiam heredes suos post mortem obstrinxisse, ejusque solius industriam & fidem mandato spectasse intelligatur. l. *57. ff. mand.*

Add. *L. 3. T. 27. I. mandati.*

TIT. XVI.
DE
CONTRACTU CHIROGRAPHARIO.

I. Contractus, qui literis initur, seu chirographarius, est, quo quis scriptura obligatur ad rem fungibilem solvendam ei, cui quis illam se debere, & accepisse scripsit. *tot. tit. I. de liter. obl.* *Contractus chirographarii descriptio.*

II. Ineunt hunc contractum creditor ac debitor, qui vel pecunia v. gr. vere numerata, vel saltim spe numerandæ, cautionem scripsit, & creditori tradidit. *d. text.* *Personæ contrahentes.*

III. Celebratur hic contractus, perinde ut mutuum, super rebus fungibilibus *d. t. J. de lit. obl. & tot. tit. C. de non num. pecun.* *Res, de qua contractus initur.*

IV. Forma consistit in eo, ut quis scripto, alteri mutuo consensu tradito, confessus sit, se ab illo certam quantitatem accepisse. *d. tit. I. de lit. obl. verb. scriptura obligetur. & §. ult. I. de obl.* *Forma.*

Obligatio inde veniens & actio.

V. Obligatio igitur ex ista scriptura, quæ chirographum dicitur, consistit in eo, ut quis debeat reddere in eodem genere ac bonitate pecuniam, aliamve rem fungibilem, quam se accepisse literis expressit. *dd. text.* & datur inde condictio certi, seu ex chirographo. *d. tit. l. verb. nascatur condictio.*

Competit vero debitori exceptio non numeratæ pecuniæ intra biennium.

VI. Competit tamen debitori intra biennium exceptio non numeratæ pecuniæ: & tunc onus probandæ numerationis creditori incumbit. *l. 3. C. de non num. pecun. l. 10. l. 14. eod.* post biennium autem confitentem chirographum obligat, adeo ut non amplius quæratur, an numeratum sit, sed ita scriptum esse sufficiat: nisi ipse debitor, numeratam non esse pecuniam, probare velit, quæ probatio etiam post biennium admittitur. add. *Rebuf. ad Constit. Reg. in procemio. gloss. 5. num. 58. & de chirographo art. 2. num. 68.* Gudelin. *de jur. noviss. l. 3. c. 6. in f.* Joh. a Sande *l. 1. defin. Fris. tit. 8. d. 3.* Carpzov. *p. 1. c. 8. d. 17. & c. 31. d. 65.*

Chirographum habet paratam executionem.

VII. Ejusmodi chirographum in judicio productum aut recognoscendum, aut jurato diffitendum est, & paratam habet executionem: nec contra illud alia exceptio, nisi ista, quam jam diximus non numeratæ pecuniæ; item solutionis; compensationis; novationis; pacti de non petendo; transactionis, aut etiam simulationis, admittitur: & quidem hæ exceptiones in continenti probari debent.

bent. Argent. ad conſtit. Britann. *art.* 173. *g. 1. in f.* Imbertus *inſtit. forenſ. l. 1. c.* 35. *in verb. tradendi.* Sande *d. loc. def. in m.* Matth. *Colerus de proc. Exec. p. 4. c. 2. num.* 17. Berlich. *p. 1. concl.* 84. *num.* 79. Carpz. *l. 2. Reſp.* 91.

VIII. Cautionibus ſeu chirographis oppo- nuntur apochæ ſeu ſecuritates, *Quittungen* quibus quis ſolutionem debiti fatetur. His itidem poteſt opponi exceptio non numer. pecun. intra 30. dies; poſt quorum lapſum non amplius quis admittitur, licet, ſibi non eſſe ſolutam pecuniam, probare velit. *l.* 14. §. 1. & 2. *C. de non. num. pec.* Carpzov. *l.* 2. *Reſp.* 90. *n.* 12. & 13. *Chirographis opponuntur apochæ.*

Add. *Lib. 3. Tit. 22. I. d. literarum obligationibus.*

TIT. XVII.
DE
CONTRACTIBUS INNOMINATIS.

I. Cum ob varietatem negotiorum non poſſint omnes contractus certis includi cancellis; ideo contractus quidam relicti ſunt innominati, ſeu adeo certis limitibus non definiti, habentes tamen in ſe negotium aliquod civile. *l. 1. pr. l. 3. ff. de P. V. l. 1. §. 2. ff. de rer. perm. l. 1. pr. ff. de æſtim. action.* *Contractuum innominatorum deſcriptio;*

II. Non autem poſſunt quædam negotia contractibus nominatis accenſeri, vel quod incertum ac dubium ſit, quis contractus ſit *diſtributio.*

celebratus, vid. *d.* l. *1. pr. de æstim. act.* vel quod varium subsit negotium, quod uti conventum & gestum est, narratur, vid. l. *1.* & l. *22. ff. de P. V.* Prioris generis sunt exempla contractuum in l. *10.* l. *17.* §. *2.* l. *23. de P. V.* & in specie contractus æstimatorius *d.* l. *1. ff. de æstim. act.* Posterioris vero generis sunt contractus do ut des; do ut facias: facio ut des; facio ut facias.

Contractus æstimatorii descriptio. L. 19. ff. t. 3. De æstimatoria.

III. Contractus æstimatorius est, quo alicui certa res, præfinito certo pretio, vendenda traditur, ea lege, ut ea vendita pretium restituatur, vel, si non sit vendita, res incorrupta reddatur, vid. Carpzov. 1. *Respons.* 106.

Actio æstimatoria.

IV. Datur ex hoc contractu actio præscriptis verbis, quæ in specie æstimatoria dicitur, *rub.* & l. *1. pr. ff. de æstim. act.* §. *28. I. de act.* & competit ei, qui rem æstimatam vendendam dedit, contra eum, qui accepit, ad hoc, ut ipsa res reddatur, vel ejus æstimatio præstetur.

Contractus do ut des descriptio. L. 19. ff. t. 4. De rerum permutat.

V. Contractus do ut des, seu permutatio, est, quo certa res vel species, pro alia certa re vel specie, in alium transfertur. l. 1. *ff. de rer. perm.* l. *1.* §. *1. ff. de contr. emt.*

Quo etiam pertinet cambium.

VI. Est & singularis permutationis genus, quod in pecunia numerata consistit, & cambium dici solet, (*ein Wechsel*) quo nimir. ita permutatur pecunia, ut pro pecunia alio certo loco æquivalens, interveniente aliqua mercede, detur. vid. Johan. Martin. *Vogt. tract. de camb.* Marquard. *de jur. mercat.* l. 2. *c. 12.*

VII.

VII. Contractus do ut facias est, quo convenit, ut, data certa re vicissim aliquid fieret, *l. 5. §. 2. de P. V.* Rennem. *Jurispr. Romano-Germ. m. 3. D. 28. p. tot.* *Contractus do ut facias descriptio.*

VIII. Differt hic contractus a locatione: quod in ista merces pro opera consistat in pecunia numerata, & non pro quolibet facto, sed pro eo, quod locari solet, præstetur. *Hujus differentia a loc. cond.*

IX. Referri huc solet contractus, cujus fit mentio in *l. un. C. de suffrag.* quo nimir. quid datur, ut negotium alicujus apud Principem commendetur, de quo legas Tabor. *tr. de suffrag.* *Spectat huc suffragium.*

X. Pertinet huc etiam assecuratio, quæ est contractus, quo præmium datur, ut quis suscipiat periculum mercium, alio transvehendarum. add. Grot. *de jur. B. & P. l. 2. c. 12. n. 23.* Marq. *d. tr. 3. c. 13.* *Refertur huc etiam assecuratio.*

XI. Præterea contractibus innominatis accensetur quodammodo concessio salinarum, quæ fit Hallæ, cumprimis in salinis mensæ Archiepiscopali destinatis, sub præstatione certi quasi canonis, qui fere est æstimatio materiæ, ex qua sal coquitur, habita tamen quadam ratione impensarum; vulgo *um die Auslæuffte.* vid. *Regiments-Ordn. Ertzbischoff Ernst. d. A.* 1479. *tit. dieweil gutes. & seqq.* Heig. *1. quæst. 14.* Besold. *th. pract.* voc. *Saltz-Pfann.* Hohndorff. Saltzgraphius Hallensis *eleg. tract.* Herold. *tract. de jur. repræsent. & transpos. c. 5. concl.* 4. Ellen- *concessio salinarum.*

berger *in Disputat. de jure salinarum*, sub meo præsidio Jenæ habita.

Contractus facio ut des descriptio.

XII. Contractus facio ut des est, quo convenit, ut, cum ego aliquid facerem, tu certam rem mihi dares, l. *5.* §. *3. ff. de P. V.*

Contractus facio ut facias descriptio.

XIII. Denique contractus facio ut facias est, quo placuit, ut cum aliquid fecerim, vicissim etiam aliquid facias. l. *5.* *§.* 4. *de P. V.*

Ex contractibus innominatis datur actio P. V.

XIV. Ex hisce contractibus innominatis datur actio præscriptis verbis, inde ita dicta, quod non constet certa formula, sed negotium disertis verbis, prout gestum erat, exprimatur: unde etiam actio civilis in factum dicitur. l. *1.* *§. 1.* & *2.* & l. *22. ff. d. P. V.*

L. 9. ff. t. 5. de præscr. verb. & in factum act.

Datur hæc actio ad hoc, ut contractus fides servetur, vel præstetur id quod interest. l. 7. §. *2. de pact.* l. *1. 2. 3. 5.* *§. 1.* & *5.* l. 7. l. *8.* l. *ult. ff. de P. V.*

In contractibus innominatis locus est pœnitentiæ.

XV. Cæterum antequam ab altera parte etiam contractui sit satisfactum, potest is, qui a sua parte implevit contractum, pœnitere, & datum repetere. l. *5. ff. de condict. caus. dat. caus. non sec.* Carpzov. *p. 2. C. 33. d. 23. in f.* Marquard. *d. tr.* l. 2. *c. 12.* Grot. introd. *in jus Belg. L.* 3. *c. 6. in f.* a qua sententia recedunt Gomez. *var. resol. tom.* 2. *c. 8. n. 3.* Mantica. *de tacit.* & *ambig. convent.* l. 1. *t. 8. n.* 17. & *seqq.* Rutg. Ruland. Consil. *von Erlegung einiger schweren* in Assecuration-*Sachen vorgestellter Fragen.*

TIT.

TIT. XVIII.
DE
QUASI CONTRACTIBUS.

I. Quasi contractus est, quando ex ipso facto lex civilis consensum inducit, indeque alter alteri obligatur. *Quasi contractus descriptio.*

II. Cum enim in hisce negotiis non sit expressus consensus, & tamen æquitas dictitet, ut inde obligatio constituatur, lex ipsa ex facto consensum colligit. *l. 16. ff. de neg. gest. l. 1. § 6. ff. de const. pec.* & opponitur contractui vero, h. e. expresso consensu celebrato. *Forma.*

III. Ejusmodi 1.) est negotiorum gestio, quæ est quasi contractus, quo quis, sine mandato negotia alterius utiliter gerendo, se ad rationem de iis reddendam, & vicissim alterum sibi ad restituendum id, quod impensum, adstringit *l. 2. l. 10. §. 1. ff. de negot. gest.* *Negotiorum gestionis descriptio.* L. 3. ff. t. 5. de negot. gest.

IV. Intercedit hic qs. contractus inter gestorem & dominum ignorantem, seu absens, seu præsens sit, *l. 41. de neg. gest.* *Personæ contrahentes.*

V. Forma hujus contractus consistit in ipsa gestione absque ullo mandato, seu expresso seu tacito, suscepta, *d. l. 2. & 41. de neg. gest.* *Forma.*

VI. Inde oritur obligatio gestoris, ut scil. negotium susceptum exequatur, & quidem diligenter. vid. *§. 1. inf. I. de obl. quæ qs. ex contr.* *Inde oriens obligatio.*

contr. nasc. l. 23. *d. R. I.* unde gestor tenetur domino ad rationes reddendas, & restituendum omne id, quod ex gestione ad illum pervenit, aut pervenire potuit, ut & resarcienda damna, quavis culpa evenientia. l. *8.* §. *1.* l. *19.* §. 4. *ff. de neg. gest.* quandoque & casum præstare tenetur gestor, nim. si negotium periculi plenum subierit, quod non sit solitus facere dominus. l. *11. de neg. gest.* Quodsi in quibusdam lucrum factum fuerit, in quibusdam damnum, absens compensare lucrum cum damno debet. *d. l. 11.* Si pecuniæ alienæ negotium gestum sit, lucri etiam omissi ratio sic habebitur, ut & gestor ad usuras totius temporis, quo pecuniam alienam exercuit, obligetur, & periculum quoque nominum, quæ contraxit, ipsemet agnoscere teneatur; nisi post contractum, cum ante satis locupletes essent debitores, casibus fortuitis suas fortunas ita amiserint, ut amplius solvendo non sint. l. *24. C. de usur.* l. *37.* §. 1. *ff. d neg. gest.* imo & ipse gestor, si pecuniam domino debeat, a se quoque eam exigere jubetur. l. *6.* §. *fin.* l. *35.* l. *38. ff. de neg. gest.* Interdum in neg. gest. actione dolus solummodo versatur: nam si affectione coactus, ne bona mea distrahantur, negotiis te meis obtuleris, æquissimum est, dolum (*& latam culpam*) duntaxat te præstare l. *3.* §. *9. de negot. gest.*

VII.

VII. Datur hinc actio directa domino, ejusve heredi, contra gestorem, ejusve heredem; ut ea præstet, ad quæ ipsum obligatum diximus, l. *2.* l. *3. pr. & §. 7. de neg. gest.* *& actio directa.*

VIII. E contrario obligatur etiam dominus gestori ad restituenda damna & impensas, necessarias & utiles l. *10. pr.* l. 17. l. 25. *ff. de neg. gest.* & inde datur gestori contra dominum actio contraria. *d.* l. *2.* *Obligatio secundaria, ac inde veniens actio contraria.*

IX. 2.) Administratio tutelæ, quæ est quasi contractus, quo tutor ad personam & res pupilli fideliter gerendas obligatur. §. 2. *I. de obl. quæ qs. ex contr. nasc.* vid. supr. *lib.* 1. *tit. de tutel* 16. *& seqq.* *II. Administrationis tutelæ descriptio.*

X. 3.) Rerum singularium communium administratio, quæ est quasi contractus, quo duo pluresve in societatem præter voluntatem incidunt, & sibi invicem ad res communes dividendas, & ad personales quasdam præstationes obligantur. l. 1. l. 4. §. *3. ff. comm. divid.* *III. Rerum communium administratio.* L. 10. ff. t. 3 commun. divid.

XI. Oritur ex hoc quasi contractu, & simul dominio, actio communi dividundo, qua illi, quibus res particularis communis est, inter se agunt de re ista dividenda, commodis communicandis, damnis dolo culpave datis, adeoque interesse & impendiis, restituendis. *tot. tit. D. comm. div.* *Actio communi dividundo.*

XII. 4.) Communio hereditatis, quæ est quasi contractus, quo plures simul veniunt ad eandem hereditatem, indeque alter alteri *IV. Communio hereditatis,*

 obli-

L. 10. ff. t. 2 fam. hercis. obligatur ad hereditatem dividendam inter se invicem, præstandas impensas vel damna. *§. 3. & 4. J. de obligat. quæ ex qs. contr. nasc.*

Actio fam. herciscu. XIII. Datur ex hoc quasi contractu, & concurrente jure hereditario, seu dominio hereditatis, actio famil. herc. de qua jam supra dictum *lib. 2. tit. 33. aph. 13.* add. Rennemann. *d. membr. 3. D. 31. th. 22. & seqq.*

V. Hereditatis aditio. XIV. 5.) Hereditatis aditio, quæ est quasi contractus, quo heres, qui hereditatem adiit, ad legata & fideicommissa, legatariis aut fideicommissariis præstanda, obligatur. *§. 5. J. de obl. quæ ex qs. contr. nasc. l. 5. §. 2. ff. d. O. & A.*

Actio ex testamento. XV. Datur hinc actio ex testamento, quo is, cui aliquid ex testamento, seu ultima voluntate præstandum est, agit contra heredem, ut id præstet, & ultimam defuncti voluntatem impleat. *§. 2. verb. per actiones personales. I. de legat.*

VI. Indebiti solutio. L. 12. ff. t. 6. de condict. indeb. XVI. 6.) Indebiti solutio, quæ est quasi contractus, quo is, cui per errorem indebitum solutum est, ad ejus restitutionem obligatur. *§. 1. I. quib. mod. re contr. obl. §. 6. I. de obl. quæ qs. ex contr.*

sc. per errorem. XVII. Dicimus per errorem: nam is qui sciens indebitum solvit, videtur donare. *l. 1. §. 1. ff. de cond. indeb. l. 53. de R. I.* & quidem potis-

potissimum si quis in facto erret, non in jure. *l. 9. & 10. C. d. j. & f. ignor.* Recepta vero est ex æquitate a Dd. sententia, quod etiam ob errorem juris detur repetitio soluti, si solvens damnum sit passurus, & alter lucrum, nisi repeteretur. *a. l. 14. l. 26. pr. §. 1. & 2. ff. de condict. ind.* add. *l. 59. d. t. l. 5. C. eod.* vid. Zasius *ad. rubr. ff. de condict. indeb.* Sichard. *in tit. C. eod.* Carpz. *p. 3. C. 15. d. 43.* it. *p. 2. C. 28. d. 20.* Pingitzer. *decis. 49. num. 11.* Christin. *vol. 3. decis. Belg. 8.* Grotius *introd. in jus Belg. l. 3. c. 30.* *etiam juris.*

XVIII. Competit inde condictio indebiti, qua, errore cognito, repetit quis solutum ab eo, qui indebitum accepit. *tot. tit. D. d. condict. indebit.* ***Condictio indebiti.***

XIX. Similiter 7.) datio ob caussam, quæ est quasi contractus, quo, si caussa non sequatur, h. e. altera pars non steterit promissis, ea obligatur ad restituendum id, quod accepit. *l. 13. 2. in f. ff. commod. l. 1. & seqq. de condict. caus. dat. caus. non sec.* ***VII. Datio ob causam.*** L. 12. ff. t. 4. de condict. caus. data caus. non secuta.

XX. Datur ex hoc quasi contractu condictio caussa data caussa non secuta, seu condictio ob caussam datorum, qua quis id, quod ob caussam futuram honestam, seu ob rem factumve promissum alteri dedit, caussa ea ab altera non præstita, seu promissione rei factive non impleta, repetit. *l. 1. l. 3. §. 2. ff. de cond. caus.* ***Condictio causa data causa non secuta.***

caus. dat. caus. non sec. Quando enim ob caussam alteri, ut sc. rem factumve aliquod præstet, quid datur, expresse quidem id agitur, ut caussa ista sequatur, & alter quoque promissum impleat, atque ita contractus innominatus initur: insimul vero tacite agitur, ut, si caussa non sequatur, repetere datum liceat, ac proinde alter, qui accepit, ex ipsa re obligatur, caussa non secuta seu promissione ab altero nondum impleta, ad reddendum. *l. 13. §. 2. in fin. ff. commod.*

VIII. Acceptio sine causa.
L. 12. ff. t. 7 De condict. sine caus.

XXI. Porro 8.) acceptio sine caussa, quæ est quasi contractus, quo quis ex ipsa re, quod scil. res sine caussa apud ipsum sit, obligatur ad restituendum cum omni caussa *l. 32. in f. ff. de reb. cred.*

Condictio sine causa.

XXII. Datur inde condictio sine caussa, quæ locum habet, si aliæ condictiones deficiant. vid. *tot. tit. D. & C. de condict. sin. caus.* v. c. si m. f. possessor fructus consumserit. *l. 3. C. d. t.* si chirographum sit apud alterum, numeratione non secuta, vel credito jam soluto. *l. 2. & 4. C. eod.* si fullo amissis vestimentis, domino pretium solverit, qui tamen illa postea invenerit. *l. 2. ff. eod.*

Condictio ob turpem vel injustam caussam; item

XXIII. Referri etiam huc solet a plurimis condictio ob turpem caussam; it. injustam caussam; it. a nonnullis condictio furtiva. Verum hæ non ex quasi contractu condictiones

nes sunt, sed ex delictis: uti suo loco dicetur *lib. 3. tit. 26. §. 5. seqq.* *furtiva, huc non pertinet.*

XXIV. 9) Commodius huc referri potest cum Balduino *ad §. it. I. de obl. quæ qs. ex contract.* actio finium regundorum, quæ datur inter eos, qui confines habent agros, ut fines rite discernantur & declarentur, atque quod interest, alterius fines confusos non fuisse, præstetur l. *1.* l. 4. §. *1.* l. *8. ff. fin. reg. §. 20. I. de action.* *IX. Obscuratio finium.* L. 10. ff. t. 1. finium regund.

XXV. Est hæc actio ex quasi contractu, qui consistit in eo, quod possessores agrorum incidant in confinium, & non tam consensu, quam re confines fiant, indeque, si res ita exigat, teneantur sibi invicem ad fines rite dirimendos, & præstandum, alter alteri, quod interest. l. *2. ff. fin. reg.* l. *6.* l. *8. pr. eod.* Concurrit etiam dominium seu jus in re, indeque mixta est hæc actio *d.* l. *8. pr.* l. 4. *§. 5. & 9. d. t.* §. 20. *I. de action.* Si vero dolose termini sint moti, subest obligatio & actio ex delicto. *§. pen. I. de off. jud.* Præterea etiam datur judicium criminale, de quo inferius. vid. Joh. Oetinger. *tr. de jur. lim. & fin. reg.* *Unde oriatur illa actio fin. regundorum.*

XXVI. Restat 10.) exponendus quasi contractus, scil. receptio in navim, qui quasi contractus inducitur ex facto receptionis, quo exercitor navis, cauponæ vel stabuli, censetur tacite promittere, salvas fore res receptas. *l. 1. & seqq. ff. naut. caup. stab.* *X. Receptio in navim.* L. 4. ff. t. 9. naut. caup. stabul. ut recept. rest.

XXVII.

Actio de recepto. XXXVII. Datur inde actio de recepto, quæ est actio in factum, prætoria, in personam, quæ, ob receptum salvam fore cujusve rem, datur ei, qui rem in navim, cauponam seu stabulum immisit aut intulit, contra exercitorem istius navis cauponæ seu stabuli, qui istas merces seu res recepit, ut salvas restituat, & omne damnum cujuslibet culpa contingens, præstet. *dd. text.* add. Peck. *cum not.* Vinn. *comm. in tit. ad rem naut. pertinentes.* Stypmannus *tr. de jur. marit. & naut. p. 4. c. 16. num. 168.* vid. *Exerc. nostr. ad ff. VIII. th. 106. & seqq.*

XI. Litis contestatio. XXVIII. Accensetur etiam 11.) quasi contractibus litis contestatio; in qua ex litigantibus actor coram judice actionem proponendo, & reus illi contradicendo, alter alteri est obligandus ad servandum id, quod judex sententia decreverit. *l. 3. §. 11. ff. de pecul. l. 29. ff. de novat.* unde venit actio judicati *d. l. 3. §. 11. de pecul.* Rennem. *d. m. 3. D. 34. thes. 3.* ut scribit: ideo Ulpianus *d. l. 3. §. 11.* dicit judicati veluti obligationem: *quia non est ea obligatio proprie ex judicato, sed ex ipsa litis contestatione, sive judicio accepto.*

Add. *Lib. 3. T. 28. I. de oblig. quæ qs. ex contr. nasc.*

TIT.

TIT. XIX.
DE ACTIONIBUS, RATIONE GESTORUM AB ALIIS, CONTRA NOS COMPETENTIBUS.

I. Gestum ab aliis nos attinet, vel quod in potestate gerentes habeamus, vel quod respectu ac nomine nostrum extraneæ personæ negotium gerant.

Ratione gestorum ab iis, quos in potestate habemus, dantur actiones.

II. Cum filius aut servus ex mandato patris vel domini negotium aliquod gerit, aut contrahit, potest is, qui cum filiofam. aut servo contraxit, actione quod jussu agere. *l. 1. pr. & §. 3. ff. quod juss.*

I. quod jussu, L. 15. ff. t. 4. quod jussu.

III. Similiter datur actio de in rem verso, qua, ex filiifam. aut servi contractu, pater vel dominus eatenus condemnatur, quatenus ex isto acceptum in negotium ejus impensum est. *§. 4. I. quod cum eo, qui in al. pot. tot. tit. D. de in rem vers.*

II. de in rem verso. L. 15. ff. t. 3. de in rem verso.

IV. Datur etiam jur. Rom. actio de peculio, cujus hodie vix est usus. vid. *Exerc. nostr. ad D. XX. th. 59. & seqq.*

III. Actio de peculio.

V. Per liberam personam obligamur, si certæ negotiationi aliquem præposuerimus. Illa negotiatio vel est maritima, unde datur actio Exercitoria, qua ex contractu, a magistro navis secundum modum præpositionis gesto, exercitor seu dominus navis convenitur.

Ratione gestorum a liberis personis I. actio exercitoria. L. 14. ff. t. 1 de exercitor. act.

VI. Similiter datur Institoria actio, qua nimir.

II. Institoria.

L. 14. ff. t. 3. de insti- tor. act. nimir. ex contractu, ratione negotiationis, cui præpositus est, ab institore inito, convenitur in solidum dominus, qui negotiationi istum præposuit, ut præstet id, quod ex contractu debetur. l. *1. & seqq. ff. de instit. act.*

Potest vero quis aut exercitoria institoriave agere, aut directa contra magistrum institoremve. VII. Et quidem jure Rom. is, qui cum magistro navis (*Schiff-Patron*) seu cum institore in rebus, ad gubernationem navis aut negotiationem pertinentibus contraxit, habet optionem, utrum exercitorem navis (*Schiff-Herr*) an vero ejus magistrum; similiter utrum ipsum mercatorem, an ejus institorem convenire velit l. *1. §. 17. ff. de exerc. act. l. 6. §. ult. naut. caup. stab.* nisi institor simpliciter contraxerit cum eo, qui non scivit esse institorem, quo casu proprio nomine tenetur. add. *l. 6. §. 1. ff. de negot. gest.* Menoch. l. *3. præsumt. 46. num. 1. & præs. 49. num. 16.* vid. Brunnem. *ad* l. *6. §. 4. ff. de acquir. hered.*

Quid obtineat, si alter contrahens, quem institorem esse, ignoraverit. VIII. Quæritur autem hic: quid si institor cum aliquo contraxit, qui eum institorem esse ignorat, nec is expresserit, se pro alio contrahere, utrum nobis aliquid acquiratur? Et quidem si inter mandantem & mandatarium quæstio sit, non dubitatur, quin mandanti competat actio adversus institorem, pro tradenda re, mandato suo empta. Br. *in* l. 4. *C. comm. utr. jud. num. 5.* sed major difficultas est, si de jure prælationis, concursu creditorum instituto, quæratur inter dominum man-

mandantem & alios creditores institoris illius, ut aliquoties in judiciis disceptatum est; an per tale institoris aut mandatarii factum, ipsum verum rei emptæ dominium acquiratur mandanti, sic ut adversus alios creditores rei vindicatione uti possit? Quo in casu præcipue attendendum est, an hoc egerit mandatarius, ut domino mandanti emat? cum ad acquirendum dominium mandanti sufficiat, procuratorem in contrahendo ejus fuisse intentionis, ut domino suo acquirat. Br. & Paul. de Castro in l. *33. ff. de don.* Anton. Faber *ad C. tit. si quis alt. vel sibi def. 14. & tit. de R.V. def. 6.* Atque ita de consuetudine Amstelodam responsum fuisse, testatur Simon van Leuwen. *Cens. for.* l. *4. c. 3. n. 9.* Quod, cum difficilis probationis sit, quid scil. mandatarius in animo habuerit, circumstantiis & conjecturis probari potest: ut, si constiterit, rem emtam mandantis pecunia esse comparatam: Gail. 2. *O. 25. n. 13. & obs. 25. n. 10.* Hartm. Hartmanni *t. 27. obs. 8. n. 15.* aut, si emens rem emtam, ejusve pretium retulerit in rationes mandantis. Felic. *tr. de societ. c.* 3. *n. 58.* Jacob. Coren. *obs. 25.*

Finito officio, non obligatur institor.

IX. Porro sciendum, quod finito officio, regulariter non amplius obligetur institor ex contractu, quem domini nomine celebravit, l. *ult. ff. de inst. act.* add. Carpz. *p* 2. *C.* 20. *def. 14. & p. 1. decis. 10.* Jacob. Coren *obs. 28. n. 47. & 48.*

Quilibet exercitor, aut mercator in solidum tenetur.

X. Quodsi plures sint exercitores navis, aut plures mercatores simul negotiantes, quisque eorum in solidum tenetur ex facto seu contractu magistri, seu institoris, ne in plures adversarios distringatur, qui cum uno institore seu magistro contraxit. *l. 1. §. fin. l. 2. 3. & 4. ff. d. exerc. action. l. 13. §. ult. l. 14. ff. de instit. act.* Moribus tamen ultra vires suarum portionum alterum non obligari, tradunt Grot. *tr. de I. B. & P. l. 2. c. 11. n. 13. & introd. in jus Belg. l. 3. c. 1. n. 36.* Jacob. Coren. *obs. 40.* Christin. *vol. 1. decis. Belg. 165. n. 11. & decis. 108. n. 9.* add. Gail. *2. obs. 24. n. 9.* Felic. *tr. de societ. c. 30. n. 32.*

Creditores ratione certa tabernæ præferuntur aliis.

XI. Denique hic notandum, si mercator in diversis tabernis & locis exerceat negotiationes, quod tunc creditor, qui ratione hujus negotiationis aut tabernæ credidit, in mercibus eo spectantibus præferatur aliis creditoribus, qui ratione alterius negotiationis aut tabernæ crediderunt. Raphael Fulgos. *ad l. 5. §. 15. ff. de trib. act.* Jacob. Schultes. *quæst. pract. 64.* Franciscus Salgado de Somoza *in labyrinth. credit. concurr. p. 1. c. 9. num. 48. & seqq.* Marquard. *tr. de jur. mercat. l. 4. c. 14.*

Lex Rhodia de jactu. L. 4. ff. t. 2. de lege Rhod. de jactu.

XII. Commode hisce annectitur materia legis Rhodiæ de jactu, qua cautum est, ut, si levandæ navis caussa jactus mercium factus fuerit, omnium contributione sarciatur, quod pro

pro omnibus datum est, *l. 1. ff. d. L. Rhod. de jact.* quæ contributio hodie Avaria seu Havaria dicitur, a verbo *Hafen*, quod portum denotat, quasi dicas id, per quod navis cum mercibus salva in portum redacta est.

XIII. In Avariæ contributionem venire debent omnes, quorum & quatenus intererat navem salvam esse, & ipse dominus ratione navis suæ, vid. *l. 2. §. 2. ff. de L. Rhod. de jact.* Quintil. Witsen. *tract. de Avar.* Coren. *obs.* 41. *num.* 3. Grot. *de jur. B. & P. l. 2. C. 12. n. 25.* *Quid veniat in contributionem ob jactum.*

XIV. Nec tantum propter jactum mercium, sed & propter quodlibet damnum aut detrimentum, quod navis solvendæ caussa obvenit, aut aliarum rerum conservandarum caussa factum est, puta, si malus, clavus, anchoræ, rudentes, aliave tumultuaria armamenta, removendi communis periculi caussa, dejecta fuerint. *l. 2. §. 1. in f. & ibi* Vinn. & Peckius *ad L. Rhod. de jact.* add. Grot. *introd. in jus Belg. l.* 3. *c. 19.* Strauch. *tr. d. navig. n.* 25. Mornac. *in obs. ad l. 9. d. L. Rhod. d. jact.* *aut ob aliud damnum.*

TIT. XX.
DE
QUIBUSDAM PLURIBUS CONTRACTIBUS COMMUNIBUS.

I. Aliquando res in contractum deducta pecunia venit æstimanda: quem ob finem in- *Condictionis triticiæ.*

viæ descriptio. L. 13. ff. t. 5. de condict. triticiaria. troducta est condictio triticiaria, quæ est actio in personam, prætoria, qua æstimationem rei dare oportere intenditur, atque ut arbitrio judicis, pro ratione loci ac temporis, res debita æstimetur, petitur. *tot. tit. D. de dict. trit.*

Rei æstimatio præstanda. II. Tenetur vero debitor rei petitæ æstimationem præstare 1.) si forte res a debitore præstari nequeat 2.) si propter moram debitoris non velit contentus esse creditor rei præstatione, sed æstimationem exigat, quippe quæ eo tempore, quo res præstanda erat, major erat. vid. *l. 22. ff. de reb. cred.*

Actionis de eo, quod certo loco, descriptio. L. 13. ff. t. 4. de eo, quod certo loco dari oportet. III. Porro aliquando id, quod certo loco promissum est, alio præstandum venit, quo nomine competit actio de eo, quod certo loco, quæ est actio in personam, prætoria, qua res, quæ actione stricti juris certo loco petenda esset, facta commemoratione ejus loci, quo dari debuit, alibi petitur, & judici æstimandum committitur, quanti intersit, quod loco destinato res non præstetur. *l. 1. l. 2. pr. l. 4. & tot. tit. D. & C. de eo, quod cert. loc.*

Ædilitium edictum. L. 21. ff. t. 1. de Ædil. edict. & redhib. & quant. min. IV. Præterea ad plures contractus pertinet Ædilitium edictum, quo cumprimis occurritur fallaciis vendentium, & prospicitur emtoribus, & locum habet etiam in permutationibus, in divisionibus, & dationibus in solutum. *l. 19. §. 5. ff. de Ædil. edict.* non vero in dona-

donatione, nec in locatione *l. 62. & 63. cod.*

V. Si nimirum res, in contractus ejusmodi deducta, vitio morbove affecta sit, seu sciat, seu ignoret venditor: modo 1.) res sit animata, 2.) non sit leve vitium 3.) sit vitium latens & internum, quod emtor ex inspectione scire non potuit *l. 1. §. 6. ff. de Ædil. edict.* vid. Coler. *de proc. exe. p.* 1. *c. 1. n. 82.* Carpzov. *p. 2. C. 34. d. 16.* *Quod locum habet, si res in contractum deducta, vitio morbove laboret.*

VI. Hic singulariter notandum est de jure Saxon. quod venditor tantum de tribus equi vitiis regulariter teneatur, nimir. 1.) si retrogradus sit, (*stetig*) 2.) si cœcitate latente laboret, (*starblind*) 3.) si scabiosus, (*haarschlechtig.*) vid. Rovenstrunk. *tr. de Ædil. edict.* Coler. & Carpz. *dd. loc.* Richter. *dec. 95. num. 33.* ubi additur & quartum vitium, si equus sit pituitosus, (*rotzig*) modo venditor alia vitia fraudulenter non celaverit sciens, aut sine vitiis esse laudaverit. Richt. *d. l.* Mev. *ad jus Lubec. l. 3. t. 6. art. 17.* *In equis attenduntur vitia quatuor:* (1.) (2.) (3.) (4.)

VII. Cæterum vendens animal aut pecus mactabile, quod, mactatum aut dissectum, morbidum aut vitiosum deprehenditur, tantum de pretio restituere aut remittere tenetur, quantum taxatores aut inquisitores publici, ad id (ad exemplum Ædilium Roman.) plurimis locis specialiter constituti, æquum judicarunt; nisi adeo morbidum aut vitiosum sit, ut ejus caro sine periculo comedi nequeat, *Quid in vendito animali mactabili obtineat.*

 quo

quo casu tenetur venditor integrum pretium restituere. Carpzov. *d. loc. d.* 15. Porro tamen vendito, quia de ejus vitio, aut morbo, ex linguæ & palati inspectione judicari potest, secundum variorum locorum statuta & mores, venditor liberatur, si artifici, ad id munus demandato, ex apertione palati, linguaque scissa, sanum exhibuerit. Carpz. *d. l. def.* 16. & Coler. *d.* 228. *n.* 9.

Locum etiam habet Ædilitium edictum, si venditor asserta non præstiterit.

VIII. Similiter & locum habet Ædilitium edictum, si venditor ea, quæ de re vendita singulariter affirmaverit aut promiserit, non præstiterit. *l.* 19. *pr. l.* 38. §. 10. *ff. de Ædilit. edict.*

Datur actio 1. redhibitoria,

IX. Dantur vero hanc in rem duæ actiones 1.) redhibitoria, qua emtor agit contra venditorem, ejusque heredem, ut rem, vitio affectam, restituto pretio recipiat, ac, si sciverit vitium, interesse etiam præstet *l.* 1. *C. de Ædil. act.* add. Gomez. *var. resol. tom.* 2. *c.* 2. *num.* 49. Surdus *l.* 149. Grot. *Introd. in jus. Belg. l.* 3. *c.* 15.

2. æstimatoria seu quanto minoris.

X. 2.) Actio æstimatoria seu quanti minoris, qua agit actor, non ad rescindendum contractum, sed, ut tantum pretii restituatur, quanto minoris res ob vitium, cum veniret, fuit. *l* 61. *ff. de Ædilit. edict. it. l.* 25. §. 1. *de except. rei jud.* Christin. *vol.* 2. Dec. Belgic. 69.

Tempus harum actionum.

XI. Durat vero actio redhibitoria sex menses utiles a die contractus, vel promissionis

l. 19.

l. 19. §. f. ff. d. Ædil. edict. æstimatoria autem a die scientiæ annum utilem. *l. 2. in f. C. eod.*

XII. Porro in plurimis contractibus evictio est præstanda, nimir. 1.) in emt. vend. 2.) in permutatione: similive contractu innominato, qua res in alium transfertur. *l. 1. C. de rer. perm. l. 29. C. de evict.* 3.) datione in solutum, *l. 4. C. de evict.* 4.) divisione rerum communium, vel hereditatis, *l. 66. §. ult. ff. de evict.* 5. transactione, *l. 33. C. de transact.* 6.) locat. conductione, *l. 9. pr. l. 33. loc.* 7.) contractu emphyteutico, *arg. §. 3. Inst. de loc. cond.*

Evictio in pluribus contractibus præstanda. L. 21. ff. t. 2. de evict. & duplæ stipul.

XIII. Non vero exigi potest evictionis præstatio 1.) in donatione simplici, vid. *l. 2. C. de evict.* 2.) in re certa, seu specie legata, cujus se dominum credidit testator. *l. 40. l. 59. de evict. l. 58. eod.*

In quibus non præstetur.

XIV. Præstanda hæc evictio est, seu per stipulationem singulariter sit promissa, seu non sit promissa, ex ipsa natura negotii, indeque actio ex illo contractu datur, ut, re evicta, pretium restituat, v. gr. venditor una cum sumtibus, add. Grot. *introd. in jus Belg. l. 3. t. 14.* Carpzov. *p. 2. C. 34. d. 30. & 39.* Potest etiam aliquando emtor, si evictio in limine contractus immineat, pretium retinere, donec venditor evictionis nomine satis dederit. *l. 24. C. de evict. l. 18. §. ult. ff. de peric. & commod. rei vend.* Meu. *de arb. jud. quæst. l. 2. c. 224.*

Præstatur ex ipsa natura negotii, licet non fuerit promissa.

Hillig. l. *1. quæst. 36. num. 60.* Sande *decis. Fris.* l. *3. c. 4. d. 9.*

Requisita, ut ad evictionem quis agere possit. XV. Ut vero actio ad præstandam evictionem institui possit, requiritur 1.) ut antequam res evincatur, quis autori suo denunciet, sibi litem esse motam, l. *8. C. de evict.* 2.) ut res sententia in judicio sit evicta, l. 1*6.* §. 1. *ff. de evict.* 3.) ut sit evicta petitoris jure, vid. l. *8. C. de evict.* l. *51. pr. ff. eod.* Facta denunciatione ipse quidem possessor litem peragit, autor vero tenetur in foro possessoris, seu rei conventi assistere. l. *49. ff. de judic.* Carpzov. *de process. t. 4. art. 3. num. 1. & seqq.* Sive igitur autor comparuerit, sive non, coram suo judice deinde, re evicta, conveniendus est. Perez. in *C. h. t. num. 35.* Sande *decis. Fris.* l. *1. t. 1. d. 5.*

Aliquando, omissa licet denuntiatione, quis tenetur ad evictionem. XVI. Omissa litis denunciatione, non datur regressus contra autorem, nisi autoris causa notorie sit injusta, vel probare quis possit, autorem nullum jus habuisse. Carpzov. *d. loc. n. 32. & 38.*

Casus quibus evictio non præstatur. XVII. Præterea cessat evictionis præstatio 1.) si conventum fuerit, ne quis ad evictionem teneatur, l. *11.* §. *fin. ff. de act. emt.* Burgund. *tr. de evict. c. 39. & seqq.* qua tamen renunciatione videtur tantum remissa actio ad interesse, non restitutio pretii *d.* l. *11.* §. *fin.* Carpz. 5. *Resp. 45. n. 2.* 2.) si quis rem alienam, aut obligatam, sciens emerit. l. *27. C. de evict.* H. Pistor. l. *2. q.* 10. *n. 22.*

XVIII.

XVIII. Cæterùm specialiter circa nomina vendita seu cessa sciendum, quod cedens præstare debeat, ut sit nomen, non ut etiam exigi possit. *l. 74. §. fin. ff. de evict. l. 4. de hered. vel act. vend.* Aliquando tamen nomen idoneum aut interesse præstare debet cedens, nimir. 1.) si dolus cedentis subsit, ut si seducendi animo asseruerit, debitorem esse solvendo, quem talem non esse sciebat, *l. 54. §. 1. de evict.* Carpzov. *d. def. 26. num. ult.* 2.) si cessionarius justo errore fuerit inductus, ut putaret, debitorem esse solvendo, Frantz *Comm. ad tit. de evict. n. 77.* 3.) si ita convenerit. *l. 4. l. 5. ff. de her. vel act. vend.*

Cedens nomen regulariter non tenetur de exigibilitate.

XIX. In plurimis etiam contractibus usuræ præstandæ veniunt. Est vero usura certa quantitas, sorti seu quantitati principaliter debitæ accedens, præstanda in re ejusdem generis. *l. fin. C. de usur.* add. Heig. *p. 2. q. 1. n. 141.* Grot. *introd. in jus Belg. l. 3. c. 10.* Differunt usuræ ab eo, quod interest, quod hoc semper indefinitum & indeterminatum sit. *§. ult. I de V. O. l. 26. C. de usur. l. un. C. de sent. quæ pro eo, quod int.*

Usuræ in contractibus solvendæ quæ describuntur.

L. 12. ff. t. 1 de usur. & fruct. & caus. & omnibus accesf. & mora.

Differentia earum ab eo, quod interest.

XX. Debentur autem usuræ in contractibus b. f. propter moram, etiamsi non promissæ fuerint; *l. 32. §. 2. ff. de usuris*; in stricti juris contractibus autem non nisi promissæ debentur. *d. l 32. §. 2. de usur. l 3. C. eod.* usu tamen receptum est, ut etiam ex mutuo, propter moram, usuræ debeantur.

Debentur usuræ ob moram, vel pactum.

1. Sunt usuræ ad certam quantitatem restrictæ;

XXI. Est vero in usuris legitimus modus observandus, nim. 1.) hodie restrictæ sunt usuræ ut solum quincunces, seu quinque pro centum, debeantur. *R. A. zu Regensp. de ann.* 1654. *§. anreichend &c.* 174. Carpz. *p.* 2. *C.* 30. *d.* 8. *&* *d.* 1. *&* 3.

2. Prohibitæ usuræ usurarum: Exceptiones.

XXII. Porro 2.) ita definitus est modus usurarum, quod usuræ usurarum non sint præstandæ, quod anatocismus vocari solet, *l. 29. ff. de usur. l. 28. C. eod.* Carpz. *p.* 2. *C.* 30. *d.* 20. Excipiuntur tamen quidam casus, nim. 1.) is, qui a debitore meo usuras acepit, ob moram iste iterum alias usuras debet: v. gr. usuræ, quas nomine pupilli tutor accepit, in persona tutoris ut sors se habent, adeoque ratione earum usuræ debentur *l.* 7. §. 10. *& seqq. l.* 15. *l.* 58. §. 1. *de adm. tut.* Grot. *introd. in jus Belg. t.* 1. *c.* 9. Sande *l.* 3. *t.* 14. *d.* 6. Carpz. *p.* 2. *C.* 30. *d.* 30. *&* 31. similiter negot. gestor usuras nomine domini percipiens, propter moram iterum ad usuras tenetur, *l.* 10. *§.* 3. *v. denique ff. mandat.* 2.) si quis ut fidejussor usuras & alieno nomine solvat, merito rursus ratione istarum usuras exigit; Berlich. *p.* 2. *decis.* 265. *num.* 3. 3.) si debitor sortem cum usuris, ab alio sibi debitis, per delegationem cedit suo creditori ob sortem debitam; Berlich. *ibid.* denique 4.) aliud obtinet in annuis reditibus, quia annuus reditus non est accessio, sed ipsum debitum. Berlich. *d. loc.* Christin. *vol.* 2. *t.* 43.

XXIII.

XXIII. Non licet etiam ultra alterum tantum petere, h. e. ulteriores usuras, postquam sorti successive sunt adæquatæ, etiamsi particulariter fuerint solutæ. *l. 27. §. 1. C. de usur. Nov.* 121. *c.* 1. *& 2. & Nov. 138.* aliud tamen decisum est ab Elect. Saxon. *decis. noviss. 29.* quod scil. usuræ, particulariter solutæ, currant ultra alterum tantum. Excipitur autem 1.) si debitor interpellatus in mora solvendi sortem fuit, & quidem in *d. decis.* requiritur judicialis interpellatio; 2.) si post sententiam condemnatoriam excreverint; 3.) si, quod vere interest, petatur, non usuræ; *l.* 2. *§. 8. ff. de eo, quod cert. loc.* 4.) aliud est in annuis reditibus; 5.) in pecunia pupillari. add. Carpz. *all. l.* & Tabor. *tr. de alter. tant.* *3. Ultra alterum tantum usuræ non sunt solvendæ.*

XXIV. Affines usuris sunt annui reditus redimibiles (*wiederkäuffliche Zinsen*) quando nim. jus percipiendi annuum reditum, *seu in pecunia, seu in frumento, similive re*, tanquam merx emitur & venditur justo pretio, ita, ut venditori facultas redimendi competat; & quidem restricti etiam sunt hi annui reditus, ut pretio 100. thalerorum respondeant quinque. vid. *Pol. Ord. de A. 1577. tit.* 17. §. *und nachdem &c. 9.*

TIT. XXI.

QUIBUS MODIS TOLLATUR OBLIGATIO EX CONTRACTU.

I. Tolluntur obligationes aut ipso jure per con- *Tolluntur obligatio-*

nes ex contractu variis modis. contrariam voluntatem; per ſolutionem; acceptilationem; novationem; delegationem; compenſationem; confuſionem, & denique per ipſius rei interitum: aut ope exceptionis, vel alius remedii, ut per integrum reſtitutionem &c.

Ipſo jure 1. Mutuo disſenſu; II. Quod mutuo diſſenſu, aut voluntate contraria, contractus conſenſu conſtantes disſolvantur, nulla eſt difficultas, modo re nondum ſecuta §. 4. *I. quib. m. toll. obl. l. 35. de R. I.* ſi vero præter conſenſum rei traditio acceſſerit, non tam diſſolvitur prior contractus, quam novus initur *l. 58. ff. de pact. l. 1. C. qu. lic. ab emt. reced.* Præterea in contractu ſocietatis & mandati obtinet, quod, licet duorum conſenſu ineantur, unius tamen etiam voluntate, invito altero, diſſolvi posſint, uti ſupra dictum, add. *l. 5. C. de O. & A.*

II. Solutione L. 46. ff. t. 3. de solution. & liberat. III. Solutio (ſtricte dicta) eſt actus, quo id, quod alteri debetur, a quocunque naturaliter *ſc. numeratione, ſimilive facto naturali,* præſtatur. *pr. Inſt. quib. m. toll. obl. l. 49. d. ſolut.*

Perſonæ ſolventes. IV. Ut ſolutio liberationem inducat, nihil refert, utrum ipſe ſolvat, qui debet, an vero ejus nomine alius, ſeu procurator, ſeu alius quilibet, *d. pr. I. quib. mod. toll. obl. l. 23. l. 53. de ſolut. l. 17. C. eod.*

Cui ſolvatur. V. Alteri autem quam illi, cui debetur, invito creditore ſolutio fieri non poteſt, neque

quæ liberatio aliqua contingit, add. Maurus *tr. de ſolut. c. 5. num. 5.* Hinc ſi duo inter ſe contendant, utri debeatur, is, qui alterutri debet, neutri interim, donec cauſſa fuerit deciſa, ſolvere tenetur, modo caveat de ſolvendo ei, qui ſententia obtinebit. *gl. in l. 20. v. ubi autem eſſet contentio inter duos C. de agric. & cenſ. & col. Br. ad l. 38. fam. herc.* Boerius *decis. 106.* Anton. Faber *ad C. l. 3. t. 22. d. 8.* Quæri hic ſolet de famulo ſeu miniſtro amanuenſi creditoris, an per ſolutionem ei factam liberetur debitor; Neg. *arg. l. 34. §. 4. de ſolut.* niſi famulus mandatum, chirographum aut apocham domini ſui oſtenderit, quo caſu ſolvens famulo liberatur, etiamſi famulus aufugerit. *Br.* & *Dd. ad l. 20. §. fin. ff. commod. l. 7. C. mand. & l. 12. §. 1. commod. Caſtrenſ. ad l. 34. §. 4. de ſolut.* vel etiam, ſi dominus creditor ſolitus erat exigere credita per hunc famulum integræ fidei, vid. Guid. Pap. *decis. 173. num. 3.* Boer. *decis. 282.*

Pupilli ac minores non recte ſolvunt absque autoritate tutoris aut curatoris.

VI. Porro requiritur, quis recte ſolvat, ut talis ſit, qui ſolvere poteſt, & ei ſolvatur qui liberare debitorem poteſt: hinc pupilli & minores ſine tutoris & curatoris autoritate non recte ſolvunt, ſed ſolutum vindicare poſſunt *l. 14. §. fin. ff. de ſolut.* & opus eſt plerumque judicis autoritate: *l. 25. C. de adminiſtrat. tut.* ex æquitate tamen receptum eſt, ut conſumta a creditore pecunia, quam vere debuit pupillus,

nec iis tuto solvitur, nisi observatis observandis.

lus, solutio subsistat. *d. l.* 14. §. *fin.* add. Freyer. *tr. de solut. c.* 2. *n.* 42. *seqq.* neque etiam pupilli & similes personæ solutionem accipiendo solventem liberant, sed opus est tutoris autoritate consensuve curatoris. *l.* 15. *ff. de solut. l.* 46. §. 5. *ff. de admin. tut.* Cum vero nec ita omnino tutus sit debitor, quo minus scil. restitutio in integrum petatur: *l.* 1. *C. si advers. solut.* ideo Magistratus sententia seu decretum necesse est præcedat. *l.* 25. *C. d. admin. tut. &* §. *fin. I. quib. alien. lic. vel non.* quod tamen non pertinet ad has solutiones, quæ vel ex reditibus, vel ex pensionibus, vel aliis hujusmodi caussis, pupillo vel adulto accedunt. *d. l.* 25. *vers. non autem. C. de admin. tutor.* add. Berlich. *dec.* 78. Carpzov. 2. *c.* 11. *def.* 45. *&* 46. Notandum etiam est, quod secundum jus comm. Saxon. innuptæ fœminæ, seu virgini seu viduæ, etiam sine curatoris autoritate solvi possit, sed nuptæ tuto non solvatur sine curatoris autoritate. Pingizer. *q.* 33. *n.* 10. Freyer. *d. tr. c.* 3. De jure Elector. vid. *p.* 2. *C.* 15.

Totum regulariter solvendum debitum non pars;

VII. Cum solutione ejus, quod debetur, liberatio demum contingat, consequens est 1.) ut totum, quod debetur, solvi debeat, neque partis præstatio debitorem liberet; *d. pr. I. quib. mod. toll. obl.* nisi diversæ summæ debeantur; *a. l. fin. quib. m. pign. sol.* aut pars debiti sit illiquida; *l.* 21. *ff. de reb. cred.*

vel

vel lex partium præstationes admittat, velut in heredibus, inter quos ipso jure obligatio dividitur: *l. 6. C. fam. herc. a. l. 11. & l. ult. ff. de distr. pign.* extra quos casus invito creditori pars debiti obtrudi nequit, vid. *l. 3. ff. fam. herc.* adeoque nec sortem sine usuris acceptare creditor tenetur. *l. 41. §. 1. ff. de usur.* Carpzov. *p. 2. C. 28. d. 13.* add. Dd. *ad l. 21. ff. de reb. cred.* 2.) consentaneum est, ut id ipsum, quod debetur, non aliud pro alio solvatur; *l. 16. C. de solut. l. 2. §. 1. ff. de reb. cred. l. 4. §. 3. ff. de re jud.* Anton. Thesaur. *decis. 153.* nisi ex quadam necessitate ipsius rei aut pacti, præstatio dari non possit. *l. 8. pr. de cond. furt. l. 71. §. 3. ff. de legat. 1.*

VIII. Solvi denique debet opportuno loco. *l. 39. de solut.* & debito tempore: *l. 122. pr. de V. O.* ut enim plus petit, qui ante diem petit, ita & minus solvit, qui tardius solvit, quam debebat. *l. 12. §. 1. de V. S. §. 33. I. de action.* ante diem vero etiam invito creditori solvere permittitur, quod in diem certum debebatur. *l. 38. §. 16. l. 41. §. 1. l. 137. §. 2. de V. O. l. 70. de solut. l. 17. d. R. I. Maurus d. tr. de solut. c. 92.* nisi forte ipsius creditoris gratia dies fuerit adjectus. Joh. a Sande *l. 3. t. 16. d. 1.* add. Richt. *p. 2. dec. 73.* Freyerus *d. tr. c. 5. n. 11.* *& quidem debito loco ac tempore.*

IX. Quoties quis debitor ex pluribus causis unum debitum solvit, est in arbitrio solventis *In quam æstimetur quid solu-*

tum, si ex pluribus debeatur caussis. tis dicere, quod potius debitum fuerit solutum, & quod dixerit, id erit solutum: possumus enim certam legem dicere ei, quod solvimus. Quoties vero non dicimus id, quod solutum sit, in arbitrio est accipientis, cui potius debito acceptum ferat, dummodo in id constituat solutum, in quod ipse, si deberet, esset soluturus, quoque debito se exoneraturus esset, id est, in id debitum, quod non est in controversia, aut in illud, quod pro alio quis fidejusserat. Permittitur ergo creditori constituere, in quod velit solutum, dummodo sic constituat, ut in re sua constitueret; sed constituere in re præsenti, hoc est, statim atque solutum est *l. 1. l. 97. ff. de solut. l.* 1. *C. eod.* add. Hartman. Pistor. *part. 3. q. 21.* Brisson. *d. solut. lib. 1. circ. fin.* Freyer. *d. tract. c. 12. n. 18. & seqq.* Cæterum si nec debitor, quod debitum solutum velit, expresserit, nec creditor id constituerit, in graviorem dulioremque caussam pecunia imputabitur: *l. 3. l. 5. ff. de solut.* itaque & in usuras prius, quam in sortem, soluta censebitur. *l.* 1. *C. d. solut.* Maurus *d. tr. c. 9.* Brisson. *d. l.* Gratian. *discept. forens. c. 224.* Carpzov. *p.* 2. *c. 29. d. 16. seqq.* Freyer. *h. c. 12. n. 33.*

Quomodo probetur solutio. X. Probatur solutio per instrumenta & testes, vid. Masc. *vol. 3. concl. 1318. n. 13.* optime tamen per confessionem ipsius creditoris, seu scripturam seu apocham; quandoque præ-

præsumtionibus & conjecturis probatur, præsertim in debitis antiquis. vid. Mascard. *d.* l. *concl.* 1319. & 1320. Menoch. *de præsumt.* l. 3. *præs.* 135. Freyer. *c.* 11.

XI. Acceptilatio est imaginaria solutio, qua, quod debetur, acceptum fertur, ac si revera esset solutum, §. 1. *I. quibus mod. toll. obl.* l. 1. *ff. de acceptil.*

III. Acceptilatione L. 46. ff. t. 4. de acceptil.

XII. Jure Romano hæc certis stipulationum formulis fieri debebat, §. 1. & 2. *I. d. tit.* quibus formulis obsoletis, hodie quibuscunque verbis, liberationem inducentibus, fieri solet, indeque confunduntur fere hodie acceptilatio & pactum de non petendo: quæ olim in eo differebant, quod acceptilatio ipso jure obligationem tolleret, pactum de non petendo ope demum exceptionis. l. 27. §. 2. *ff. de pact.* vid. *aph. penult. h. t.*

Hujus forma.

XIII. Novatio est prioris debiti in aliam obligationem transfusio aut translatio, l. 1. *ff. de novat.* estque alia in specie sic dicta, cum scil. manente eodem creditore & debitore, debiti caussa vel modus obligandi mutatur; *d.* l. 1. alia delegatio dicitur, cum debitoris aut creditoris persona mutatur: veluti si debitor alium debitorem suum delegat, & alius debitor creditori sui creditoris solutionem promittit. §. 3. *I. quib. mod. toll. obl.* l. 11. *ff. de novat.* Gail. 2. *observ.* 30.

IV. Novatione, L. 46. ff. t. 2. de novat. & deleg. *it. delegatione;*

XIV. Differt ab hac delegatione cessio nominis seu actionis, quæ fit etiam inscio, imo

a qua differt cessio nominis.

& invito debitore, absque ejus novatione, l. 1. l. 6. *C. de nov.* delegatio vero non nisi inter volentes fit, *dd. text.* quare & delegatus priori suo creditori solvere non potest, is autem contra quem cessa est actio, priusquam litem contestatus sit, vel ei denunciatum, vel debiti partem cessionario solverit, priori suo creditori adhuc recte solvit, & liberatur. l. 3. *C. de novat.* vid. Lenz. *de cess. act.* & Sande *in tr. de cession.*

V. Solenni oblatione & depositione.

XV. Solutionis vice porro fungitur solennis oblatio, obsignatio & depositio. Hæc ut debite & solenniter fiat, requiritur 1.) ut creditor recusaverit debitum, loco & tempore opportuno oblatum; 2.) ut creditor iste citetur a judice debitoris competente ad videndum deponi; 3.) ut termino præfinito coram eo totum debitum in proba moneta cum usuris iterum offerat, & numeret; 4.) creditore iterum recusante, aut plane non comparente, apud magistratum obsignetur & deponatur. l. 9. *C. de solut.* add. Schulzius *tr. de obl. consign. & depos.* Richter. *decis.* 75. Alia vero est oblatio nuda, scil. absque depositione, quæ quidem non liberat ab obligatione, sed solum a mora; si tamen res sit immobilis, aut talis, quæ commode consignari aut deponi non potest, ut sunt equi, boves &c. sola verbalis oblatio sufficit. Br. & Dd. *in* l. 19. *de usur.*

a qua differt oblatio nuda

XVI.

XVI. Ipsa re atque ipso jure obligationem tollit compensatio, quæ est debiti & crediti inter se justa & liquida contributio *l. 1. ff. de compens.* Vis & effectus ejus ipso jure contingit, h. e. actus aut factum non requiritur, nisi hactenus ut objiciatur, alias enim de voluntate compensantis non posset constare judici. *l. fin. pr. & §. 1. verb. objici. C. de compens.* Carpzov. *p.* 1. *C. 8. d. 6.* Opponi semper & omni tempore potest, etiam post latam sententiam in ipsa executione. *l. 2. C. eod. verb. eum vero.* Gail. *2. obs. 17. n. 10.* Fab. *d. l. 8. t. 23. d. 2.* Carpz. *p. 1. C. 8. d. 6. & C. 31. d. 19. n. 6.* *VI. Compensatione.* L. 16. ff. t. 2. de compensat.

XVII. Requiritur autem, ut utrinque sit debitum liquidum, purum & præsens. *l. ult. §. 1. C. de compens.* Est vero debitum liquidum, quod jure aperto nititur. *§. 30. J. de action. l. ult. §. 1. C. d. t.* seu de quo facile constat, veluti ex confessione adversarii, vel quod statim seu in continenti probari potest. *d. l. ult. §. 1. v. Hoc itaque judices.* Quænam autem sit celeris & parata probatio, & intra quod tempus fieri debeat, cum in jure expressum non sit, arbitrio discreti judicis committitur. Menoch. *de arb. jud. quæst. l. 2. cent. 1. c. 14.* Berlich. *p. 1. C. 23. n. 5.* Carpz. *p. 1. C. 8. d. 13. n. 5.* *debiti sc. utrinque liquidi,*

XVIII. Porro locum habet compensatio tantum in quantitatibus, seu in his, quæ pondere, numero & mensura constant *l. 10. §.* *& in quantitatibus consistent*

 2. l. 20.

2. *l. 20. de compens.* add. Carpzov. *p. 1. C. 8. d. 11. & ult.*

Casus, quibus non locum habet compensatio.

XIX. Sunt & certi casus, quibus compensatio locum non habet ob singulares rationes & privilegia. Nimirum 1.) non datur compensatio adversus fiscum in causis tributorum & similibus. Vide *l. 1. l. 3. C. de compensat.* Carpzov. *1. c. 8. def. 9. num. 5.* Brunnemann. *in d. l. 1. & 3.* Langer. *de exc. p. 3. c. 8. n. 21.* it. alimentorum. *d. l. 3.* Carpzov. *d. l. n. 1.* 2.) non locum habet adversus depositum *l. ult. §. 1. in fin. C. de comp. §. 30. in fin. I. de action. ubi Dd. Mestert. tract. de compensat. q. 25.* quod tamen solum accipiendum de compensatione (*ut & retentione rei depositæ*) ex diversa causa: non vero extendendum ad retentionem ob impensas in rem depositam. *arg. l. 18. §. f. ff. com. l. 23. ff. depos. l. 20. ff. de acq. vel amit. poss.* Sichard. & Brunnemann. *in l. pen. & ult. C. de compensat.*

Effectus compensationis.

XX. Compensatio ipso jure fieri dicitur *§. 30. verb. ipso jure I. de action.* Quamvis enim necesse sit, eam in judicio opponi seu allegari, ut de ea constare judici, atque hic de ista judicare possit; *l. 2. l. 13. ff. de compensat. l. ult. §. 1. C. eod.* non tamen ex eo tempore, quo istam reus opposuit, vel judex admisit, vires demum habet, sed ex quo aliquid invicem deberi cœpit, jam ipso jure sublatum censetur debitum, quod al-

ter,

ter, cui compensationem objicio, exigit. *l. 4. C. de compensat.* unde & usuræ, quamprimum utrinque cœperit eadem quantitas liquido deberi, cessant. *l. 11. l. 12. ff. de compensat. l. 4. l. 5. C. eod.* it. pignora ipso jure liberantur. *l. 12. C. de compensat.*

XXI. Differt a compensatione (*stricte dicta*) retentio, qua, opponendo exceptionem doli mali vel in factum, quis rem alienam quamlibet legitima ex caussa detinet, usque dum id, quod ratione ejusdem rei debetur, ipsi solvatur, *l. 14. ff. de dol. mal. & met. exc. l. 14. §. 1. ff. com. div. l. 27. §. f. l. 48. ff. de R. V.* Mæstert. *d. tr. q. 3.* *Differt a compensatione retentio.*

XXII. Confusio est crediti cum debito in una eademque persona mutua consolidatio & peremtio, cum nim. creditor debitori, vel debitor creditori, vel tertius utrique heres existit. *l. 21. §. 1. de lib. leg. l. 71. pr. l. 5. de fidei. l. 107. ff. de solut. l. 95. §. 2. eod.* Non vero fit confusio actionum, si hereditas beneficio inventarii sit adita. *l. ult. §. 9. C. de jur. delib. & ibi Dd.* *VII. Confusione.*

XXIII. Solvitur porro obligationis vinculum per ipsius rei debitæ interitum, quando scil. certa res seu species debita, sine debitoris facto, & ante moram commissam, interierit *l. 23. ff. de V. O. l. 5. ff. de reb. cred.* Si vero non certa res aut species in obligationem deducta sit, sed genus aliquod, aut respondere, *VIII. Rei interitu.*

numero, & menſura conſtans, ſeu fungibilis, nullo interitu debitor liberabitur, l. 11. *C. ſi cert. pet.* porro ſi culpa debitoris res perierit, l. *91. pr. & §. 3. ff. de V. O.* aut poſteaquam per debitorem ſteterit, quo minus eam daret, æſtimatio rei peremtæ debetur. l. *82. §. 1. ff. de V. O.* Chriſtin. *vol. 1. dec. 170. & 172.*

Ope exceptionum etiam tollitur obligatio.

XXIV. Hæc de modis, quibus ipſo jure (*aphor. 1.*) tollitur obligatio. Ope exceptionis evertitur, ſi ipſa quidem in ſe valida eſt obligatio, & actio adhuc competit, ſed elidi poteſt per aliquam exceptionem *pr. & §. 1. I. de except.* v. gr. rei judicatæ *§. 5. I. de exc. t. t. ff. de exc. rei jud.* præſcriptionis. *t. t. ff. de exc. & præſcript.* jurisjurandi, item transactionis *§. 4. I. de exc.* pacti de non petendo. *§. 3. I. eod. t.* Quo refertur caſus, quo creditor debiti inſtrumentum, cautionem ſive chirographum, debitori reddidit, videtur enim inter eos conveniſſe, ne peteretur. l. *2. §. 1. ff. de pact.* l. 7. *C. de remiſſ. pign.* at ſi dubium ſubſit, an creditoris voluntate ſit redditum, hoc probare incumbit debitori; aliquando, ſi integræ fuerit exiſtimationis, per juramentum. Menoch. *de præſumt.* l. *3. præſ. 140.* Maſcard. *de probat. concl. 476. n. 1. & ſeqq.* Faber *ad C.* l. *8. t. 29. d.* 1. Carpz. *p. 2. c. 29. d. 12.* alias ſi præter voluntatem creditoris chirographum in debitoris manus pervenerit, nihilominus priſtina ſupereſt actio. Faber *ad*

C.

C. l. 8. t. 3. d. 23. Carpzov. *p. 2. c. 29. d. 15.* quod, secundum prudentis judicis arbitrium, creditoris juramento committitur asseverandum. conf. *l. ult. C. de fid. instrum.* Gail. *2. obs. 37.* Si vero penes creditorem cancellatum reperiatur chirographum, solutio præsumitur, nisi aliud probetur. *l. 24. ff. de prob.* Carpz. *d. l. d. 2. n. 8.*

XXV. Cum vero aliquando contingat, plures creditores ejusdem debitoris concurrere, ideo addendum est, quis alteri præferatur; qua de re lege sis *Exerc. nostr. ad Pand. 44. th. 45. & seqq.* Spectat etiam huc separationis beneficium, quod traditur *d. Exerc. thes. 59. seqq.*

Add. *L. 3. T. 30. I. quib. mod. toll. oblig.*

TIT. XXII.
DE
IN INTEGRUM RESTITUTIONE.

I. Præterea obligatio in se firma aliquando rescinditur per restitutionem in integrum, quæ est amissæ rei vel caussæ redintegratio, extra ordinem, ob læsionem factam. *arg. l. 2. C. inf. in quib. caus. in integr. rest. nec. non est, l. 24. §. 3. ff. de min. l. 16. pr. l. 44. eod.* Ejus potissimus effectus est, ut in pristinum statum reponat ea, quæ per læsionem fuerunt ablata, *l. 24. §. 4. de minor. l. 35. de V. S.* cui & fructuum restitutio, & omnis utilitas includi-

Restitutione in integrum rescinditur obligatio. Illius descriptio & effectus. L. 4. ff. t. 1. de in integr. restit.

cluditur. *d. l. 24.* §. *4. ff. de min. l.* 22. *l. 35. l. 75. l. 81. l. ult.* §. *ult. ff. de V. S. l. 173.* §. *1. ff. de R. I.*

Ubi petenda. II. Petenda eſt reſtitutio in integrum a Prætore, hodie a quolibet Magiſtratu, jurisdictionem habente, modo ſit competens ratione perſonæ vel rei.

Cauſa reſtitutionis in integrum: III. Subvenit vero magiſtratus hominibus lapſis aut circumſcriptis, ſive inciderint in captionem 1.) metu. *l. 1. ff. de in int. reſt.* 2.) calliditate ſeu dolo *d. l. 1.* 3.) ætate 4.) propter ſtatus mutationem. *l. 2. d. t.* ſive 5.) abſentia *d. l. 1.* aliove impedimento, v. gr. errore: quæ ultima cauſſa eſt generalis. *l. 1.* §. *1. in f. ff. ex quib. maj. l. 7. ff. de in int. reſt.*

I. Metus juſtus L. 4. ff. t. 2. quod met. cauſ. geſt. erit. IV. Prima itaque cauſſa in integrum reſtitutionis eſt metus, qui eſt, inſtantis vel futuri periculi cauſſa, præſens animi trepidatio. *l. 1. ff. quod met. cauſ.* Eſt vero alius metus juſtus, alius injuſtus ſeu vanus, qui cadit in quemvis meticuloſum. *l. 5. l. 6. d. t.* Cauſſam reſtitutioni præbet juſtus metus, non qui juſte infertur, ſed qui merito in hominem conſtantem cadit. *l. 3.* §. *1. l. 4. l. 5. l. 6. ff. quod met. cauſ.*

Unde datur exceptio, vel actio. V. Ratione metus promiſſi ſeu geſti datur vel exceptio contra eum, qui petit. *l. 7.* §. *1. ff. de except.* & *l. 4.* §. *pen. de dol. mal.* & *met. except.* vel actio quod metus cauſſa, quæ eſt actio prætoria, in rem ſcripta, arbitraria, quæ datur ei, qui metu compulſus eſt aliquid gerere,

rere contra quemvis, qui lucrum inde habet, vel rem tenet, intra annum in quadruplum damni accepti, si simplum non restituatur, post annum autem tantum in simplum. Hodie vero pœna ista moribus exsolvit, & solum in simplum datur actio.

VI. Singulare vero in hac actione est, quod non tantum adversus eum detur, qui ab initio metum intulit, sed adversus omnes, qui rem, per vim aut metum nobis ablatam, aut extortam possident, postquam scientes rem, nobis vi aut metu ablatam, restituere recusarunt. *l. 9. §. ult. l. 14. §. 3. ff. quod. met. caus. l. 3. C. eod.* actione scil. in rem scripta, non quod revera sit actio in rem, aut proveniat ex jure, quod quis in rem habet, sed quod indefinite de eo, quod metu gestum est, sine personæ designatione, ad quam dirigitur, sit concepta. *d. l. 9. §. ult.* *Datur hæc actio in rem scripta contra possessorem rei metu ablatæ.*

VII. Si vero quis, quod metu compulsus promisit, deinde extra metum solverit, non restituitur, quia ante poterat non solvere *l. 23. pr. ff. quod met. caus.* intelligitur enim sponte solvendo novum consensum adhibuisse, & obligationem de novo confirmasse. *l. 2. & 4. C. de his quæ vi met. caus.* *Metu præterito solvens non restituitur.*

VIII. Dolus malus in hac materia dicitur calliditas & machinatio, ad circumveniendum & lædendum alterum adhibita. *l. 1. §. 2. ff. de dol. mal.* *II. Dolus* L. 4. ff. t. 3. de dolo malo.

Inde exceptio doli, vel actio.

IX. Similiter ex hac causa datur vel exceptio contra eum, qui petit aliquid ex tali gesto, ad quod alterum dolo induxit. *d. tit. D. de dol. mal. & met. except.* vel actio de dolo, quæ datur ei, qui calliditate alterius deceptus est, adversus decipientem, ad damni illati restitutionem. l. *1. §. 1. & §. 4. ff. de dol. mal.*

III. Ætas minorennis. L.4. ff. t.4. de minor. 25. an.

X. Sequitur in integrum restitutio minorum, qua Prætor minoribus, seu puberibus, seu impuberibus, ex contractibus, quos ipsi, interveniente licet tutorum aut curatorum autoritate, vel tutores aut curatores soli eorundem nomine inierunt, læsis, caussa cognita succurrit. *tot. tit. D. & C. de in integr. rest. min.*

ob quam non modice læsus restituitur;

XI. Ut vero hæc restitutio locum habeat, requiritur 1.) ætas minorennis, uti dictum. 2.) læsio, & quidem non modica per l. 4. *ff. de restit. in integr.* scil. ob istam ætatem, l. *1. §. 1.* l. *44. ff. de minor.* seu in judicio seu extra judicium fuerit læsus.

nisi ordinarie velit agere.

XII. Competit tamen quandoque minori electio, utrum ordinarie, an vero extraordinarie per restitutionis auxilium sibi consultum velit. H. Pistor. *p. 1. qu. 12. num. 7.* Faber. *ad C.* l. *5. t. 39. d. 2. num. 6.* Carpz. *p. 2. C. 11. d. 34.*

Restitutio in integr. cessat I. ratione ipsius mi-

XIII. Cessat hoc beneficium primo ratione ipsius minoris, tum I. propter ejus factum: ut 1.) si dolose majorem se dixerit l. 2. *C. si min. major. se dix.* nisi concurrente dolo adver-

adversarii hoc fiat. l. 3. *vers. quod si. C. d. t.* Gail. 2. *obs. 65.* 2.) si, major factus, comprobaverit, seu ratum habuerit gestum. l. 1. l. 2. *C. si maj. fact. rat. hab.* vide l. 3. §. 1. *ff. de minor.* nisi dolo fuerit inductus, *d.* l. 3. §. 1. *ff. de minor.* add. *Exerc. nostr. ad Pand. 8. th. 52.* 3.) si veniam ætatis a Principe impetraverit. l. 1. *C. de his, qui ven. æt. impetr.* quæ conceditur masculis viginti, fœminis octodecim annis majoribus; modo illam ætatem recte probent, ac morum honestatem & frugalitatem, l. 2. *pr.* & §. 1. & 2. *C. d. t.* 4.) si juramento minor gestum confirmaverit. *l. 1.* & *auth. sacr. puberum. C. si adv. vend.* add. Gail. 2. *obs. 41.*

noris tum 1) ob ejus factum,

XIV. Porro II. ob minoris conditionem non datur restitutio, si læsum se esse dicat in caussis ac negotiis illius artis, quam profitetur, Maurit. *de rest. in integr. c. 223.* Hillig. & *alleg. 21. c. 11. h.* vid. Brunnemann. *ad.* l. 1. *C. qui & adv. quos in integr. rest. non poss.*

tum 2) conditionem:

XV. Secundo cessat hoc beneficium ob personas; contra quas postulatur: sic non datur 1.) contra gesta cum parentibus & patronis. l. *fin. C. qui & adv. quos.* tum propter reverentiam ipsis debitam, tum quia non præsumuntur ab istis læsi, sed contra tertium potest petere restitutionem minor, licet ille regressum habeat contra patrem *arg.* l. 2. *C. si adv. don.* add. Sfort. Odd. *q. 18. art. 2. n.*

II. ratione personarum contra quas petitur;

12. it.

12. it. contra factum quidem patris, ex quo tamen nullum lucrum pater accipere potuit *l. ult. §. 6. C. de bon. quæ lib.* Brunnem. *in d. l. ult.* filia quoque restituatur adversus matrem tutricem, secundo nubentem. vid. *Nov. 155. c. 1.* 2.) minori capto contra minorem æque læsum. vid. *l. 11. §. pen. l. 34. ff. de minor.*

III. quod semel denegata.

XVI. Cæterum semel denegata restitutio iterum petenti ex una eademque caussa non conceditur. *t. t. C. si sæp. rest. in integr. postul.* Licitam vero esse a sententia, qua denegata primum restitutio fuit, appellationem, vel etiam contra hanc omissam minorem restituendum, tradunt interpretes *ad l. 1. C. d. t.*

Prodest restitutio minori, non aliis, regulariter.

XVII. Prodest restitutio in integrum regulariter soli minori læso *l. 3. §. 4. ff. de minor.* ejusve heredi *l. 95. §. 3. de solut.* aliquando vero etiam socio, si caussa fuerit individua. Coler. *Dec. 175.*

Tempus petendi hanc restit.

XVIII. Petenda est hæc restitutio intra quadriennium *l. ult. pr. C. de tempor. in integr. rest.* quod currere incipit *etiam ignoranti*, ex quo primus vicesimi sexti anni (*jure Saxon.* 22.) dies illuxerit. *d. l. fin. pr.* Si quis autem veniam ætatis impetraverit, ex eo die illud quadriennium computandum, quo venia concessa, ita tamen, ut si forte e. gr. 18. anno venia impetrata, nihilominus usque ad initium vicesimi sexti restitutio ratione eorum,

rum, quæ ante impetratam veniam gesta, competat. *l. 5. C. d. t.*

XIX. Exemplo minorum auxilium restitutionis implorare quoque permittitur Reipublicæ aut universitati, cum & hæc facile lædi possit, & per administratores regatur. *l. 4. C. ex quib. caus. maj. l. 3. C. de jur. reip. XI.* Ex simili ratione competit hoc beneficium Ecclesiæ, aliisve piis locis læsis *c. 1. 2. 3. & 7. X. de restit.* & quidem intra quadriennium a tempore læsionis *d. c. 1. X. de in integr. rest.* add. Richter. *dec. 71. n. 31.*

Conceditur quoque restitutio Reip. it. Ecclesiæ.

XX. Quartam caussam restitutionis in integrum diximus esse capitis deminutionem, & quidem minimam, quæ jur. Rom. perimebat obligationes, verum hodie hujus rei nullus est usus.

IV. Capitis deminutio. L. 4. ff. t. 5. de capit. min.

XXI. Restat restitutio ex clausula generali in *l. ff. ex quib. caus. maj.* & quidem vel ob absentiam, vel ex justa caussa, quæ veniam meretur singularem, restitutio conceditur. Absentia intelligitur laudabilis, vel etiam casualis, ut si quis vinculis detineatur a latronibus, vel hieme & navigatione impeditus absit, it. absentia voluntaria honesta, ut si mercator absit. *l. 36. & 42. ff. ex quib. caus. maj.* plane vero non restituuntur, qui dolo seu malitiose absunt.

V. Absentia. L. 4. ff. t. 6. ex quib. caus. maj. 25. an. in integr. rest.

XXII. Cæterum istius clausulæ, *si qua alia mihi justa caussa esse videbitur*, exempla occurrunt in toto isto titulo, & ne nimis sit vaga,

aliave justa caussa seu impedimentum.

ga, fundamentum ejus considerandum, quod in eo consistit, ut ob impedimentum aliquod læsus, quod non poterat avertere, debeat restitui in integrum. *l. 26. in f. dict. tit.* Ejusmodi impedimentum est 1.) error & ignorantia, istis scil. casibus, quibus leges errori & ignorantiæ quid indulgent. Exempla occurrunt in *l. 1. §. ult. ff. quod fals. tut. gest. in l. 1. §. 5. eod. l. 11. §. 5. quod vi aut clam. §. 33. I. de action.* add. Sfortias Oddus *de restit. in integr. p. 1. q. 8. art. 7.* Berlich. *decis. 40. & 41.* 2.) si ob casum aliquem fortuitum, vel ejusmodi impedimentum, quod in ipsius potestate non fuit avertere, quis læsus fuerit. Sfort. Odd. *qu. 23. art. 1.* Huc etiam 3.) referunt, si quis ob paupertatem non potuerit jus suum persequi. *c. 8. X. de appellat.* Cornel. Benincas. *tr. de privil. paup. qu. 4. num. 18.*

TIT. XXIII.
DE
DELICTIS IN GENERE, ET IN SPECIE DE DELICTIS PRIVATIS.

Delicti descriptio. I. Delictum est quælibet offensio, contra jus dolose illata, qua quis se, quasi per contractum, vindictæ legis subjicit, ac quasi in pœnam, quam scelere suo promeruit, consentire videtur. Vel, delictum in genere est factum in se illicitum, immediate contra legum pro-

prohibitionem ſponte commiſſum, quo ad præſtandum quid, patiendumve quis ſe obligat. *l. 25. §. 1. l. 4. ff. de O. & A. pr. I. de obl. q. ex. del. naſc.*

II. Delicta diſtinguuntur juxta LL. Roman. in privata, extraordinaria, popularia & publica. Privata vocantur, quibus potisſimum privatus læditur, & inde ipſi actio datur, ut ſunt furtum, injuria, damnum, & vis bonorum raptorum. *Diviſio.* L. 47. ff. t. 1. de privat. delictis.

III. Furtum eſt contrectatio fraudulosa lucri faciendi gratia, vel ipſius rei, vel etiam uſus ejus, poſſeſſionisve *§. 1. I. de obl. quæ ex del. naſc. l. 1. §. fin. ff. de furt.*

IV. Hodie hoc delictum pœna ſtrangulationis coercetur, & quidem, ſecundum ordinationem criminalem Carolinam, juxta certas diſtinctiones, quas legere eſt in Exc. noſtr. *ad Pandect. XLIIX. th. 21.* Jure vero Saxon. Electorali is, qui ultra quinque aureos Ungaricos furatus fuerit, laqueo punitur. *p. 4. Conſt. Elect. 32. ubi* add. Carpzov. In collegio Juridico Jenenſi non dictatur pœna ſuspendii, niſi furtum ſit 20. Joachimicorum: alias fuſtigatio, relegatio vel carceris pœna, juxta varietatem rei oblatæ & circumſtantiarum, infligitur. *Species delictorum privatorum: I. Furtum:* L. 47. ff. t. 2. de furtis. *Ejus pœna hodierna;*

V. Mitigatur vero etiam hodie pœna 1.) ſi furtum inter parentes & liberos commiſſum, vid. Carpz. *in pr. Crim. p. 2. q. 82. n. 42.* 2.) ſi inter conjuges, *Ord. Crim. art. 165.* *quæ quandoque mitigatur,*

præ-

præterea 3.) ob consanguinitatem intercedentem inter furem & eum, cui res surrepta, mitior pœna infligi solet Carpzov. *d. p. 4. C. 38. d. 4. & 5.* 4.) impuberibus, non vero minoribus. *Ord. Cr. art. 164.* 5.) inventori, mala fide rem occultanti, 6.) administratori & tabellariis pecuniam furantibus, Carpzov. *p. 2. Pr. Crim. q. 85.* 7.) ad furandum opem consiliumve præstanti, nisi ad ipsum furandi auctum auxilium quis præstiterit, aut de furto participaverit, Carpzov. *d. l.* 8.) furum furtorumque receptatoribus, Carpzov. *d. p. 2. q. 87.* 9.) ementibus scienter res furtivas, *idem all. l. num. 44.* 10.) rem ablatam restituentibus, Clud. *tr. de cond. furt. c. 50. num. 60.* 11.) piscantibus in alienis rivis, aquis & fluminibus, vid. *Ord. Crim. art. 169.* Carpzov. *d. p. 2. qu. 84.* 12.) Cadavera punitorum aut sepultorum spoliantibus, *p. 4. Const. Elect. 34. ibique* Carpzov. 13.) si non satis constet de re ablata ejusque quantitate. *d. Const. Elect. 34.*

Potest etiam fur conveniri rei vindicatione; it. condictione furtiva.

L. 13. ff. t. 1. de condictione furt.

VI. Præterea potest etiam dominus rem ablatam extantem vindicare jure dominii *§. ult. I. de obl. quæ ex del. nasc.* & datur quoque condictio furtiva, qua dominus rem furto ablatam, ejusve æstimationem, a fure ejusve herede repetit, seu quid pervenerit ad heredem, seu non. *l. 9. ff. de cond. furt.*

An heredes furis suspensi conveniri possint.

VII. Controvertitur autem, an hæc actio etiam detur contra heredes furis, ipso fure ultimo

ultimo supplicio affecto, quod quidem multi negant, quorum sententiam probat Carpzov. *p.* 4. *C.* 32. *d.* 23. imo etiam ipse Elector Saxoniæ in *noviss. decis.* 86. Verum æquior est sententia, quod nihilominus heredes teneantur ad restitutionem rei furto ablatæ, ejusve æstimationem, quia nimir. actio seu pœna criminalis non extinguit actionem rei persecutoriam, & iniquum esset, heredem furis non teneri ob furtum, sed eo sæpius locupletari cum damno & injuria domini, cui res ablata, quæ sententia & in Scabinatu Jenensi recepta est.

VIII. Injuria est delictum privatum, quo alteri contumelia infertur, l. 1. *pr. ff. de injur. & fam. libel.* estque vel realis, quæ facto aliquo, ad probri & turpitudinis notam comparato, committitur. *d.* l. 1. *§.* 1. *d. t.* vel verbalis, quæ fit vel verbis ore prolatis, vel scriptis; cujus singularis species est, quæ dicitur famosus libellus. *II. Injuria,* L. 47. ff. t. 10. de injur. & famos. lib.

IX. Consistit injuria in affectu seu animo injuriandi, qui si adsit, nec veritas convitii excusat. l. 3. §. 1. *de injur.* add. Gail. 2. *obs.* 99. Gomez. *var. resol. tom.* 3. *c.* 6. *n.* 2. Jul. Clarus *lib. V. § injuria. n.* 15. Faber. *ad C.* l. 9. *t.* 20. *def.* 5. Grot. *introd. in jus Belg.* l. 3. *c.* 16. §. 1. Sande *decis. Fris.* l. 5. *t.* 8. *d.* 7. add. l. 5. *C. de injur. art.* 110. *Ord. Crim. in fin. &* Carpzov. *p.* 4. *C.* 44. *def.* 8. multo minus injuriantem juvat, quod ab alio injurias per fa- *quæ consistit in animo injuriandi.*

 mam

mam se audivisse probet, cum & ratione injuriæ ab alio dictæ, a se propalatæ, injuriarum teneatur. Salicet. *ad. l. 1. C. de injur.* Berlich. *p. 5. concl. 65. n. 51.* Coler. *p. 1. decis. 161. num.* 41. Carpzov. *p. 4. C.* 42. *d. 5.* Cæterum si quis ad reprobandos testes crimen objiciat, injuriandi animus non videtur subesse. *arg. leg. 55. de reg. jur.* Gail. *2. O. 106.* Carpzov. *d. p. 4. C.* 42. *d. 7.* tutius tamen volunt esse protestationem addere. Olradus *Consil. 53.* Wesenb. *parat. de injur. n. 9.* In dubio autem ex verbis, seu factis, per se contumeliosis injuriarum animus præsumitur; *arg. l. 41. ff. ad L. Falcid. l. 42 ff. de V. S.* in facto autem, quod per se contumeliosum non est, statur negationi ejus, qui injuriam commisisse dicitur, & si verba sint talia, quæ injuriam necessario non important, actioni injuriarum locus non est, nisi prius actor injuriandi animum probaverit. Farinac. *in pr. Crim. q. 105. n.* 118. & 122. Carpz. *d. C.* 42. *d. 7. n. 4.* quod & ex facti circumstantiis dijudicari debet: hinc qui joco aut ludendo quid intulerit, quod alias ut injuria se haberet, injur. actione non tenebitur. *l. 5. pr. C. de injur. l. 15. §. 23. ff. eod.* junct. *l. 3. §. 1. inf. & §. 3. eod.* add. *Mascard. de probat. l.* 2. *concl. 902. n. 5.* Damh. *pr. Crim. cap. 136. n. 9. & c. 139. num.* 12. Farin. *q. 105. num.* 121. Cum vero hoc difficilis quandoque probationis sit, reus, si innocentiam suam

suffi-

ſufficienter probare non poſſit, pro arbitrio judicis ad juram. purgationis admittitur, Boer. *dec. 68. n. 4.* Gail. *d. l. 2. obſ. 106. n.* 1. Carpzov. *d. loc. p. 4. Conſt. 42. def. 9.* Ita etiam, qui ex calore iracundiæ ad injurias provocatus, aut in ebrietate verbis contumelioſis quem proſciderit, ex pœnitentia & contraria declaratione ab injuriarum actione liberatur, niſi fuerint injuriæ atroces. vid. Faber *ad C. l. 9. t. 20. d.* 11. Sande *decis. Fris. l. 5. t. 8. d.* 7. Carpzov. *p. 4. C. 42. d. 11. it. in pr. Crim. qu. 97. n.* 12. *& ſeqq.*

X. Vindicatur injuria actione injuriarum, descendente vel ex edicto Prætoris, vel ex L. Cornelia, quæ in ſpecie ad injurias quæ manu fiunt, ſeu reales, pertinet. *l. 5. pr. ff. de injur.* *Vindicatio injuriæ.*

XI. Agitur propter injurias vel civiliter, vel criminaliter. Civilis actio, quæ etiam hodie propter reales injurias inſtitui poteſt, ita ſe habet, ut is, qui injuriam paſſus eſt, eam certa quadam pecuniæ ſumma, pro injuriæ atrocitate, æſtimet, *§. 10. I. de injur.* quam ſummam deinde judex moderatur, & actori adjudicat *§. 7. I. d. t. l. 37. §. f. eod.* Carpzov. *pr. Crim. q. 95.* Condemnatus inde fiat regulariter infamis. *l. 1. ff. de his, qui not. infam.* exceptis caſibus certis, add. Carpz. *q. 94. num. 68. & ſeqq.* *Actione injuriarum civiliter agitur,*

XII. Criminaliter agitur, quando petitur mulcta aliqua, fiſco inferenda, vel pœna aliqua relegationis, fuſtigationis aut carceris *vel criminaliter.*

 injun-

injungenda, pro modo injuriarum atque circumstantiarum. add. Sande *l. 5. t. 8. d. 5.* Non possunt vero hæ duæ actiones, scil. ista civilis æstimatoria pœnalis & hæc criminalis cumulari, quia nimir. utraque ad pœnam tendit. *§. 10. I. de injur.* junct. *§. 1. de perpet. & temp. action.*

præterea datur actio ad palinodiam.

XIII. Præterea moribus adhuc duo remedia competunt, nimir. alterum judiciale, actio ad palinodiam, quæ secundum veriorem sententiam, cum rei persecutoriis accedat, cum actione injuriarum tam civili, quam criminali cumulari potest. Gail. *1. O. 65.* Richt. *in Cent. Reg. 2. Dissent.* Carpzov. *p. 4. c. 42. d. 16.*

necnon retorsio injuriarum.

XIV. Alterum extrajudiciale, retorsio nim. injuriarum, quæ probatur *in noviss. Decis. Elect. 81.* de qua latius in dissert. nostr. *de vind. priv.* quo remedio si quis usus fuerit, non competit actio injuriarum. Non vero injuriæ verbales cum realibus compensari possunt, quamvis mitius puniri soleant, qui injuria alterius commoti, aut quasi incitati quid commiserint. Gail. 2. *obs. 100. n. 10.* Boer. *decis. 169.* Faber. *ad C. l. 9. t. 20. d. 1.* Carpz. *d. C. 42. d. 10. & seqq.*

Tollitur actio injuriarum 1. morte,

XV. Cæterum tollitur actio injuriarum 1.) morte, tum ejus, qui injuriam intulit, nisi lis cum defuncto jam contestata fuerit, *§. 1. in f. I. de perp. & temp. act.* tum ejus, qui injuriam passus est, nisi itidem lis fuerit contestata. *d. §. 1. I.*

l. 1.

l. 13. pr. ff. de injur. arg. l. 139. de R. I. add. Sande *l. 5. t. 8. d. 4.* & Carpz. *l. 3. Resp. 30. & 39.* ubi monet, quod actio injuriarum, criminaliter intentata, ne quidem lite contestata contra heredes competat; 2.) præscriptione unius anni, a die scientiæ computandi, seu scriptis seu verbis prolata sit injuria (excepto tamen casu famosi libelli) tum respectu actionis civilis, tum criminalis. Carpzov. *Pr. Crim. all. l. q. 97.* actio tamen ob reales injurias est perpetua; *arg. pr. I. de perp. & temp. act.* Jul. Clarus §. *injuria num. 9.* Gailius 2. *observ. 105.* Sande *l. 5. t. 8. d. 3.* Anton. Matthæi *tract. de crim. ad tit. de injur. cap. 1. n. 19.* de jur. Elect. vid. *p. 4. c. 46. ibique* Carpz. 3.) dissimulatione seu remissione. §. *fin. I. de injur. l. 11. §. 1. eod.* seu tacita, seu expressa, v. gr. pacto, transactione; 4.) si reus ante L. C. se pœnitere dicat ac declaret, se bene de fama adversarii sentire, *arg. §. ult. I. de perp. & temp. action.* add. Carpz. *p. 2. Pr. Crim. 97. n. 14.* quod tamen limitatur in Ordin. Provinc. Jenensi *cap. 33.*

2. Præscriptione, 3. dissimulatione, 4. declaratione.

XVI. Famosus libellus est injuria, qua alicui quid, ad infamiam alicujus pertinens, seu notabile crimen, scripto aut alio singulari modo, seu expresso seu tecto nomine autoris, objicitur. *l. 5. §. 9. l. 15. §. 29. ff. de injur. & fam. libell. Ord. Pol. de a. 1577. t. 35. §. Und setzen. z. v. es habe der Autor seinen Namen darunter gesetzt, oder nicht.* non obst. *Ord. Crim. art. 110.*

Famosi libelli descriptio.

Quis hujus criminis se faciat reum. XVII. Incurrit hoc delictum non is solum, qui scripsit & composuit tale quid ipse, sed &, qui emendum vendendumque curavit, *l. 5. §. 19. ff. de injur. Ord. polit. de An. 1577. t. t. 35.* hinc & typographus famosum libellum excudens tenetur, *d. t. von Buchdruckern.* add. Bocer. *de famos. libell.*

Ejus pœna. XVIII. Vindicatur hoc delictum vel actione injuriarum, & tunc juxta petita libelli reus condemnatur, vide Carpzov. *pr. crim. p. 4. q. 98. n. 44. & 46.* vel ex SCto, judicio publico, & sit infamis, & præterea pœna extraordinaria olim dictabatur, postea vero capitalis *per l. un. C. de fam. libell.* Juxta constitutionem Carolinam autor famosi libelli ea pœna afficitur, quæ alias statuta est crimini, quod ab eo alteri imputatur. *d. art.* 110. Bocer. *tr. de fam. libell. c.* 5. add. *Const. Elect. p.* 4. *C.* 43. Hodie pœna est arbitraria vid. Carpz. *p. 2. q. 98. n. 10. seqq.*

III. Damnum injuria datum. L. 9. ff. t. 2. ad legem Aquiliam. XIX. Tertium delictum privatum est damnum injuria datum, quo nimirum patrimonium alterius, vel etiam persona dolo aut culpa, etiam levissima, deminuitur aut læditur. *Schaden, die einen durch eines andern Verwahrlosung wiederfahren.*

Ejus hodierna coercitio. XX. Vindicabatur hoc olim per L. Aquil. uti ad illum tit. D. exponitur. Hodie damnum illatum æstimatur, & ad ejus reparationem agitur, sic & si vulneratus quis sit, non solum merçedes Mediçis & chirurgis præ-

stitæ,

ſtitæ, aut operæ, quibus quis caruit, aut cariturus eſt ob vulnus, in hanc æſtimationem venire ſoleant, ſed & doloris, & cicatricum atque deformitatis ratio habeatur, ſi id nominatim petat vulneratus. Grot. *introd. in jus Belg. l.3.cap.34. §. 1. inf.* Farinac. *de homicid. t. 14. quæſt. 119. n. 108. & 121.* Menoch. *de arb. jud. quæſt. l. 2. caſ. 121.*

IV. Vis bonorum raptorum.

L. 47. ff. t. 8. Vi bonor. rapt. & turba.

XXI. Denique quartum delictum privatum eſt vis bonorum raptorum, quo delicto quis dolo malo rem alienam mobilem, lucrifaciendi animo, vi (*mit öffentlicher Gewalt*, furtum v. fit *mit heimlicher Gewalt*) aufert, aut damnum in ea dat, *pr. I. de vi bon. rapt.* Pœna Jure Roman. erat tripli, & ſimul petebatur ipſa res, & ita in quadruplum dabatur actio. Hodie pœna iſta tripli in uſu non eſt, ſed criminale judicium obtinet, & pœna raptoris, præſertim in itinere publico vi illata rem auferentis, eſt capitalis gladii. *Ord. Crim. art. 126.*

Ejus hodierna pœna.

TIT. XXIV.

DE EXTRAORDINARIIS CRIMINIBUS.

Extraordinariorum criminum deſcriptio.

L. 47. ff. t. 11. de extraord. crim.

I. Extraordinaria crimina dicuntur, quæ pro arbitrio judicis ſingulariter extra ordinem a judice coercentur criminali judicio. *l. 1. ff. de publ. jud. l. 3. §. 2. ſtell. l. 1. pr. de extr. cr.*

II. Extraordinaria crimina traduntur fere hæc: 1.) ſollicitatio alienarum nuptiarum, quam

1. ſol-

licitatio alienarum nuptiarum, 2. abactio partus, quam perpetrant illi, qui pudicitiam alienæ uxoris attentant, vid. *l.* 1. *h. t.* 2.) abactio partus, si nim. data opera partus abigatur, *l.* 4. *ff. de extraord. cr.* Jure Carolino & Saxon. circa hoc delictum distinguitur, an fœtus sit inanimatus, seu non vitalis; & abigens istum extraordinarie punitur: an vero animatus seu vitalis, & pœna est ultimum supplicium. *P. H. O. art.* 133. *Const. Elect.* 4. *p.* 4. Habetur autem, quoad hanc pœnam infligendam, non ante vitalis, quam post dimidium tempus, quo uterum gestavit mulier. vid. Carpzov. *p. l. q.* 11. Referri etiam huc potest expositio infantis. *l.* 2. *C. de infant. expos.* de cujus pœna legas *art.* 132. *Ord. Cr. & Dec. Elect. nov.* 78. Carpzov. *p.* 4. *c.* 4. *d.* 8. *seqq.*

3. dardanariatus. III. Porro 3.) dardanariatus, quod delictum committunt, qui annonam attentant & vexant, merces scil. coemtas supprimentes, & fructus suos æquis pretiis vendere nolentes. Pœna est arbitraria. vid. *l.* 6. *pr. ff. de extraord. crimin. Pol. Ordn. de anno* 1577. *tit. die* Monopolia, &c. 18.

4. crimen sacculariorum, 5. violatio sepulcrorum, L. 47. ff. t. 12. de sep. viol. *6. abigeatus. 7. prævaricatio.* IV. 4.) Crimen sacculariorum. vid. *l.* 7. *ff. de extraord. crim.* 5.) sepulchrorum violatio. vid. *tit. D. de sepulch. viol.* 6) abigeatus crimen, quo nim. pecudes, seu armenta, ex pascuis & stabulis abiguntur. *l.* 1. §. 1. *l. ult.* §. 1. *ff. de abig.* hodie abigei ut fures puniri solent. Carpz. *d. p.* 2. *q.* 86. *n.* 26. 7.) prævaricatio: est ve-

ro prævaricator ipse accusator, qui colludit cum reo. *vid. tit. D. de prævar.* Ab hac prævaricatione differt prævaricatio advocati, qui prodit caussam, quam adit, adversario, & extra ordinem solet puniri. *l. 1. §. 1, l. 3. §. 2. ff. de prævar, l. 1. C. de advoc. div. judicior. P. H. O. art. 115.* 8.) receptatio, quod crimen committit, qui latrones, seu aliis criminibus obnoxios sciens suscepit, occultavit, *vid. tit. ff. de recept.* & itidem pœna est arbitraria. Carpz. *p. 3. q.* 134. *n. 37.* 9.) effractura, cumprimis carceris. vid. Carpzov. *d. p. 3. q. 111. n. 90. seqq.* 10.) crimen stellionatus, quod committunt ii, qui improbius fraudavere, & in crimen aliud non incidunt. *tot. tit. D. stell.* pœna itidem est arbitraria, 11.) termini motio, quando scil. termini, finium caussa positi, dolose evelluntur, ejiciuntur, turbantur, *tot. tit. D. de termin. mot.* de pœna legatur Carpzov. *p. 2. q. 83. n. 67.* 12.) illiciti conventus, absque superioris permissu instituti, *l. 1. pr. l. 3. pr. ff. de coll. & corp.* & itidem pœna est arbitraria.

L. 47. ff. t. 15. de prævaricat.

8. receptatio.

L. 47. ff. t. 16. de recept.

L. 47. ff. t. 18. de effract. & expilat.

9. effractura.

10. stellionatus.

L. 47. ff. t. 20. stellionatus.

11. termini motio.

L. 47. ff. t. 21. de termino moto.

V. Denique huc etiam referunt improbam mendicitatem, *sec. Ord. Polit. tit.* 27. ludos vetitos, *tot. tit. ff. de aleat.* Carpzov. *p. 3. q.* 134. ebriositatem, *d. Ord. Pol. t. 8* imperitiam aut negligentiam Medicorum, *P. H. O. art. 134.* Br. & angelus *ad l. 2. ff. ad L. Corn. de sicar.* Paul. Zach. *in quæstion. medico-legal. Lib. 6. tit. 1. quæst. 3. & quæst. 2. n. 19.*

12. illiciti conventus; quibus junguntur & alia.

Corruptio servi; L. 11. ff. t. 3. de serv. corrupto.

VI. Cæterum etiam ad delicta privata pertinet corruptio servi, & datur inde actio de servo corrupto, qua nimir. is, qui servum alienum deteriorem reddit, a domino convenitur, ut, quanti ea res est, in duplum condemnetur. *l. 1. pr. §. 3. & seqq. ff. de serv. corrupt.* Utilis actio hodie accommodatur cuilibet, cui per corruptionem personæ ad se pertinentis, *ut filii, uxoris &c.* damnum obvenit. vid. *eleg. dissert. de distinct. serv. alteriusve hominis corrupti*, Joh. Brunnemanni.

it. filii & uxoris.

Add. *L. 4. T. 1. I. de oblig. quæ ex del. nasc. T. 2. I. de vi bonor. raptor. T. 3. I. de lege Aquilia, T. 4. I. de injuriis.*

TIT. XXV.

DE CRIMINIBUS POPULARIBUS.

Actiones populares. L. 47. ff. t. 23. de popul. action.

I. Delicta privata, ex quibus juxta jus Róm. populares actiones dantur, ita se habent, ut inde cuivis de populo detur actio. vid. *tot. tit. D. de popul. act.*

Hodiernus usus.

II. Hodie vero is agit, cujus interest, vel denunciatur delictum Magistratui, & per procuratorem fisci caussa agitur.

TIT. XXVI.

DE QUASI DELICTIS.

Quasi delictorum descriptio.

I. Quasi delicta sunt, quæ consistunt in aliqua culpa, ut ita loquar, imputativa, hoc est,

est, quæ alicui ex alieno facto eorum, quos quis adhibet, imputantur, quod, v. c. minus fidelium seu negligentium opera quis utatur. *§. ult. Inst. de oblig. quæ qs. ex del. nas. l. ult. §. 4. ff. naut. caup. stab.*

II. Ejusmodi quasi delictum est 1.) damnum aut furtum in navi, caupona vel stabulo commissum, quod imputatur exercitori: etiam datur inde actio in factum ob damnum, furtumve factum in navi, caupona stabulove ab aliquo eorum, quorum opera exercitor utitur, & quidem datur ei, cui illud damnum vel furtum illatum, contra exercitorem: & quidem jure Rom. in duplum, hodie vero solum damnum resarcitur, & pœna est arbitraria. add. §. *ult. I. de oblig. quæ qs. ex del. nasc. tot. tit. D. naut. caup. stab.* *Species; I. Damnum aut furtum in navi, caupona aut stabulo.* L. 47. ff. t. 5. furti adversus naut. caup. stab. L. 4. ff. t. 9. naut. caup. stabul.

III. 2.) Ex quasi delicto alteri obligamur, si quid dejectum effusumve ex ædibus nostris fuerit, quod alicui prætereunti in corpore, vel in vestimentis, vel aliter nocuerit, itidem hodie est pœna arbitraria. vid. §. 1. *I. d. t. tot. tit. D. de his qui effud. vel dej.* Eo etiam pertinet 3) actio de posito aut suspenso quæ datur contra eum, qui positum aut suspensum aliquid habet in ædibus suis supra eum locum, quo vulgo iter fit, inve quo consistitur, quod potest, si ceciderit, alicui nocere. *§. 1. I. de obl. quæ qs. ex del. nasc. & tit. ff. de his &c.* Et itidem hodie damnum æstimatur, & pœna est arbitraria. *II. Effusum dejectumve ex cœnaculo.* L. 9. ff. t. 3. de his, qui effud. vel dejec. *III. Positum aut suspensum in ædibus.*

IV.

IV. Acceptio ex turpi caussa. L. 12. ff. t. 5. de condict. ob turp. vel injust. caus.

IV. Præterea 4.) quasi delictis accensemus acceptionem ex turpi caussa, qua accipiens obligatur ad restitutionem rei, vel liberationem a cautione *l. 1. C. de cond. ob turp. vel inj. caus.* Quamvis enim non invito rem seu cautionem extorqueat, adeoque non proprie ex maleficio obligatus sit accipiens: *vid. Arist. 5. Eth. 2. in fin.* tamen, quia delinquit accipiendo ob turpem caussam, quasi ex maleficio obligatus intelligitur *l. 1. ff. de cond. ob turp. caus. l. 1. C. eod.* junct. *arg. pr. verb. quia neque ex maleficio, neque ex contractu obligatus est, & utique peccasse aliquid intelligitur, ideo videtur quasi ex maleficio teneri. Inst. de oblig. quæ qs. ex del. nasc.* it. *§. 1. & §. fin. I. eod.*

Datur inde condictio ob turpem caussam:

V. Competit inde condictio ob turpem caussam, qua id, quod propter factum respectu solius accipientis turpe, datum aut promissum, repetitur, licet factum præstitum, seu caussa secuta fuerit. *l. 1. §. 2. ff. de cond. ob turp. caus. l. 6. C. eod.* Ita solius accipientis est turpitudo, si detur, ut quid restituat, quod vel ex conventione reddere tenetur, *l. 2. §. 1. l. ult. ff. d. t.* vel ex delicto obligatus est restituere. *l. pen. & ult. C. eod.*

quæ non datur, si utriusque subsit turpitudo.

VI. Non vero datur condictio, si utriusque subsit turpitudo, quia in pari caussa potior est conditio possidentis, ac petens promissum exceptione doli mali vel in factum submoveri potest. *l. 3. l. 4. pr. & §. 1. ff. dict. tit. l. 2.*

l. 5.

l. 5. C. eod. vid. Andr. Clud. *de condict. ob turp. cauſ. c. 2. & 3.* Quo pertinere volunt etiam aleæ luſum, quippe in quo cum utriusque turpitudo verſari videatur, quod datum eſt, non petitur moribus, (ſecus jure civ.) & quod ex ea cauſſa promiſſum aut cautum eſt, exigi non poteſt, quia audiendus non eſt, qui propriam ſuam turpitudinem allegat, & ex eo compendium quærit. *l. 5. C. de cond. ob turp. cauſ. l. 4. C. de revoc. don. l. 1. C. de aleat.* Quod ubique locorum ſervari teſtantur Reb. *ad Conſtit. Reg. procem. gl. 5. num. 56.* Chriſtin. 2. *dec.* 220. Carpzov. *6. reſp. 96. num.* 12. 17. *& Prax. Crimin. p. 3. q. 134. num. 26.* Denegatur repetitio pecuniæ, ad ludendum a ſciente mutuo datæ. *arg. l. 12. §. 11. ff. mandat.* Berlich. & alleg. *dec. 66.* Leuwen. *cenſ. for. l. 4. c. 14. n. 10. in fin.*

VII. Refertur etiam huc in *pr. I. d. t.* ſi judex per imperitiam male judicaverit, quod ex ea ratione videtur inter quaſi delicta relatum, quod apud Romanos judex ſuos habuerit aſſeſſores, adeoque horum imperitia judici imputetur. Hodie datur exinde contra judicem actio ex ſyndicatu. vid. Paris de Puteo *tr. de Syndicatu.*

Jure Rom. huc refertur, ſi judex male judicaverit: quo caſu datur hodie actio ex ſyndicatu. L. 50. ff. t. 13. de extraord. cogn. & ſi jud. liter. ſuam fec. dis.

Add. *L. 4. T. 5. J. de oblig. quæ qs. ex del. naſ.*

TIT.

TIT. XXVII.
DE NOXALIBUS ACTIONIBUS.

Actionum noxalium descriptio. L. 9. ff. t. 4. de noxal. act.
Usus hodiernus.

I. Porro etiam ratione rerum nostrarum ex delicto quodam tenemur: unde sunt actiones noxales, quibus quis 1.) tenetur ob delictum servi sui; vid. *tot. tit. ff. de noxal. action.* cujus tamen actionis nullus hodie est usus, sed ipsi liberi homines, quorum opera utimur ex suis delictis conveniuntur, neque dominus de eorum facto regulariter tenetur, nisi sit, quod ei imputetur, vel nisi jusserit: aliquando etiam ratione mercedis, quam debet, tenetur. Coler. *dec. 208.*

Actio de pauperie. L. 9. ff. t. 1. si quadr. paup. fec. dic.
Observantia juris Saxon.

II. Pertinet etiam huc actio de pauperie, qua nimirum, ob damnum a bestia illatum convenitur dominus istius animalis, ut animal, quod nocuit, dedat, aut æstimationem damni solvat. *tot. tit. D. si quadr. paup. fec. dic.* Jure Sax. noxæ deditio non obtinet, est tamen ei similis expulsio seu dimisio noxæ, & animal ita dimissum pertinet ad eum, cui damnum illatum, vid. Carpzov. *pr. crim. p.* 1. *q.* 13. *n.* 20. Locus etiam est pignorationi, v. gr. si animal alienum gramina aut frumenta depavit, ut nimir. animal retineatur apud eum, qui jurisdictionem, saltem inferiorem habet, Carpzov. *p.* 2. *c.* 7. *d.* 8. usque dum de damno & impensis satisfiat. add. Richter. *Dec.* 5.

Damnum ab ædibus

III. Præterea propter damnum a rebus inani-

animatis, veluti ab ædibus aut aliis operibus nostris, extra culpam datum: ut, si præsens sit, veluti si ædes nostræ in ædes alienas deciderint, ut rudera tollamus, damnumque datum resarciamus, aut ædes totas quasi noxæ dedamus. *l. 7. §. ult. l. 9. pr. ff. de damn. infect.* Ita quoque vi fluminis in alienum agrum importata dominus auferre potest, modo de damno, si quod inde obtigit, reparando caveat. *d. l. 9. §.1. 3. d.t.* Joh. Thom. *tr. de nox. anim. c.3. n.5.* Si futurum ex ædibus aut opere nostro metuatur damnum, potest vicinus Prætorem adire, ut de damno sibi caveatur. *l.7. & tot. tit. D. de damn. inf.*

vel a vicino jam illatum resarciendum, vel ob infectum cautio præstanda.

L. 39. ff. t. 2. de damno infect. & de sugg. & protect.

IV. Simili ex caussa actio aquæ pluviæ arcendæ competit domino ob damnum, quod in agro metuit ex aqua pluvia, opere manu facto, contra dominum loci, ubi id factum, ut illud destruatur. *tot. tit. D. de aq. & aq. pluv. arc.* vid. Molin. *tr. 2. d. 1. & I. D. 704.* Est hæc actio personalis *l. 6. §. 5. d. t.* in rem scripta. *l. 12. eod.*

L. 39. ff. t. 3. de aqua & actione aquæ pluv. arcendæ.

Add. *L. 4. T. 8. I. de nox. action. T. 9. si quadr. pauper. fec. dic.*

TIT. XXVIII.
DE
PUBLICIS JUDICIIS.

I. Publica judicia jur. Rom. dicuntur, quæ lege peculiari de crimine notabili introducta sunt, data plerumque cuilibet de populo execu-

Publicorum judiciorum descriptio.

L. 48. ff. t. 1. de publ.

cutio-

judiciis. *& criminum publicorum.* cutione seu potestate ob crimen illud solenni judicio reum accusandi, *l.* 1. *ff. de pub. jud.* junct. *§.* 1. *I. eod.* Crimina igitur publica sunt, in quibus puniendis damnum quod per illa Reipubl. illatum, vindicatur, & ut hoc vindicetur, ordinariæ & criminales pœnæ legibus publicorum judiciorum statutæ. *d. l.* 1.

Hodie quilibet crimina magistratui denunciare potest. II. Hodie quidem ejusmodi accusatio publica non amplius in usu est, sunt tamen nonnullis locis certæ personæ constitutæ, (*Rügemeister*) quæ magistratui delicta denunciare debent. Alias etiam cuilibet denunciare licet; imo Magistratus exigit officium, ut absque denunciatione inquirat & procedat. vid. Carpzov. *p.* 3. *q.* 103. *seqq.* Brunnem. *de proc. inquis.*

Ejusmodi crimina publica sunt crimen læsæ majestatis humanæ; III. Inter ista crimina publica recensetur crimen læsæ Majestatis, quod adversus Reip. aut ejus, penes quem est summum in Rep. imperium, securitatem, vel contra dignitatem & potestatem committitur. *l.* 1. §. *1. ult. ff. ad L. Jul. Majest.*

L. 48. ff. t. 4. ad Leg. Juliam Majestatis *cujus species est perduellio.* IV. Committitur hoc crimen bifariam 1.) & principaliter, si quis contra ipsam Principis aut Reip. salutem quid molitur; 2.) cum quis ea, quæ Majestatis sunt, violat, & dignitatem atque existimationem Principis lædit. Primi generis crimen dicitur perduellio, quæ est quævis machinatio & factum, ad Reip. eversionem & labefactationem eorumve, qui Reip.

Reip. præſunt, & per quos ea regitur, interitum tendens. *l. 1. ff. ad Leg. Jul. Maj. l. 5. C. eod.*

V. Pœna hujus delicti eſt gladius, vel etiam ſeverius aliquod ultimi ſupplicii genus, veluti diſſectio in quatuor partes, *Ord. Crim. art. 124.* it. bonorum omnium publicatio & confiſcatio, *l. 9. l. ult. ff. d. t. d. Ord. Crim. art. 218.* & porro memoriæ rei poſt mortem damnatio: unde filii fiunt infames. *l. 5. §. 1. C. ad L. Jul. Maj. Aur. Bull. cap. 24. pr. & verſ. volumus inſuper. d. Ord. Crim. art. 218.* add. Carpz. *Pr. Cr. P. 1. q. 41.* *Hujus pœna.*

VI. Simplex crimen læſæ majeſtatis committitur vel facto, ad contumeliam Principis aut Reip. tendente; & pœna itidem eſt capitalis, absque tamen confiſcatione bonorum, quæ tamen, ſecundum circumſtantias, & qualitatem facti, aliquando mitigatur: *l. 7. §. 3. ff. ad L. Jul. Maj.* vel verbis ſeu maledictis, quibus arbitraria pœna irrogatur. *l. un. C. ſi quis Imper. maled.* Carpzov. *d. l.* *Simplex crimen læſæ majeſtatis; ejusque pœna.*

VII. Occaſione hujus etiam dicendum eſt de crimine læſæ majeſtatis divinæ, cujusmodi eſt 1.) Blaſphemia, quæ eſt quodlibet dictum contumelioſum in divinam Majeſtatem. Hæc alia eſt, quæ ex conſuetudine, pravo more, malo uſu loquendi committitur: alia, quæ ex ira, præter animi intentionem fit: alia, quæ præmeditato, ſeu a ſciente & volente. Et *Majeſtas divina læditur 1. per blaſphemiam.*

quidem divino jure severissime in hoc delictum animadversum legimus *Lev. 24. v. 14. 15. & 16.* A quo nec jus civile recedit, quo blasphemi ultimo supplicio puniuntur. *Nov. 77. c. 1. §. 2.* Hodiernis moribus arbitraria est pœna, fustigatio, relegatio: aliquando mortis etiam pœna infligitur, si horrenda fuerit blasphemia. vid. Damhoud. *pr. Crim. q. 61. n. 2. Jul. Clar. §. blasphemia n. 3. Rec. Imp. de A. 1548. tit. von Gotteslæstern. 1. Const. Elect. 1. p. 4. ibique* Carpzov. & *prax. Crim. p. 1. quæst. 45.* Theodor. *colleg. crim. D. 9. Decis. Elect. noviss. 57.* ubi Philipp. *observ.*

2. per perjurium.

VIII. 2.) Perjurium, cui pœna statuta est, amputatio duorum digitorum, *Ordin. Crimin. art. 107.* quod tamen ad casum ibi & consequenti *art. 108.* expressum restringunt? Carpzov. *p. 1. quæst. 46. num. 50. & seqq. & qu. 47.* ubi etiam de pœna perjurii in relegato revertente, alias vero pœna pro ratione circumstantiarum est arbitraria. Carpzov. *d. l. qu. 46. n. 43.*

3. per dæmonomaniam.

IX. 3.) Dæmonomania magorum & sagarum, qui Deum abnegant, & fœdus expressum cum diabolo ineunt; quorum pœna est ignis, licet nemini nocuerint. Carpz. *d. p. 1. q. 49.*

vel pactum saltim tacitum cum dæmone.

X. Ab hac magia differt crimen, quando saltim tacitum pactum intercedit, cum nim. quis diaboli utitur ope & auxilio, idque iterum

iterum tripliciter contingit 1. si quid commercii cum dæmone habendo, & artes diabolicas exercendo nocetur; & itidem pœna ignis videtur statuta *art. 109. Ord. Crim.* sed dictari solet pœna gladii; nisi tales maleficæ personæ cum dæmone concubuerint: quo casu itidem pœna ignis obtinet. *d. p. 4. C. ibique* Carpz. *def. 3. seqq.*

XI. 2. Si quis ejusmodi artibus non noceat, sed arte diabolica v. gr. divinationes exerceat, & itidem pœna capitalis solet dictari. Carpzov. *d. l.* 3. si quis superstitiosis remediis utatur; & pœna est arbitraria pro modo admissi, carceris, relegationis, fustigationis. vid. Carpz. *p. 4. c. 1. d. 8.*

XII. Vindicatur L. Jul. adulterium & stuprum. Stuprum est concubitus illicitus soluti cum fœmina soluta & honesta. Punitur hodie stuprum voluntarium, quod scil. volente & consentiente fœmina committitur, pœna carceris aut mulcta, & stuprator tenetur stupratam aut dotare, & alimenta infanti præstare, aut in uxorem ducere. Carpzov. *pr. C. p. 2. q. 68. n. 14. & seqq.* Joh. a Sande *l. 2. t. 1. d. 19.* aliquando pœna ratione circumstantiarum est gravior. vid. Richter. *decis. 88.* Dos autem secundum qualitatem fœminæ stupratæ judicis arbitrio æstimari solet, quantum nim. verisimiliter puellæ pater ei in dotem dedisset.

Vindicatur L. Julia etiam stuprum & adulterium illud vel voluntarium.
L. 48. ff. t. 5. Ad L. Jul. de adult. coerc.

vel violentum. XIII. Stuprum vero violentum est, quo quis fœminæ per vim stuprum infert, & pœna infligitur gladii. vid. *Const. Elect. 30. p. 4. ibique* Carpz. *d. 1. seq.*

Differt a stupro fornicatio. XIV. Differt a stupro fornicatio seu scortatio, quæ est concubitus cum meretrice, pluribus se prostituente, commissus & quidem meretrix manifesta, vel palam se prostituens, perpetua relegatione plecti solet, clandestina vero carcere punitur, ob frequentiam patrati maleficii & huic infligitur relegatio: si vero meretrix quempiam morbo gallico, vel alio contagio, in congressu infecerit, vel aliæ concurrant circumstantiæ, virgis cæsa perpetuo relegatur. Mares autem, qui cum meretrice scortati sunt, carcere vel mulcta afficiuntur. add. *Constit. Elect. part. 4. c. 28.* vid. Berlich. *part. 5. concl. 39.* Carpz. *pr. cr. part. 2. qu. 80. n. 1. seqq.* Rennem. *Jurispr. Romano-Germ. m. 360. th. 79. & seqq.*

Lupanaria non tolerantur. XV. Neque enim lupanaria in nostris terris tolerantur. vid. Carpzov. *d. l. n. 6.* Theodor. *d. coll. crim. D. 6. th. 4. h. circ. fin.* Renn. *d. l. th. 10.*

Adulterii tria genera. XVI. Adulterium dividitur juxta hodiernum usum in tria genera. Primum est, quod committitur inter utrinque conjugatos, & dici solet adulterium duplicatum (*Oberhurerey:*) secundum a conjugata & soluto; tertium a conjugato & soluta.

XVII. Agitur ob adulterium vel civiliter, vel criminaliter. Actio civilis tendit ad vinculi matrimonialis separationem, & dotis vel donationis nuptialis lucrum, & quidem parti innocenti ad secunda vota transire permittitur; nocenti autem omne interdicitur conjugium. Carpz. *p. 2. q. 63. n. 12.* *Agitur ob adulterium vel civiliter.*

XVIII. Accusatio criminalis, vel ab accusatoris interpellatione, vel ex officio suscepta, tendit ad pœnam & adultero & adulteræ infligendam. Est vero primi & secundi generis adulterio statuta pœna gladii. *l. 30. in f. & l. 9. C. ad. L. Jul. de adult.* quod tamen postea a Justiniano quoad uxorem est immutatum & statutum, ut fœminæ adulteræ virgis cædantur, & in monasterium detrudantur. *Nov. 134. c.* 10. add. *Const. Carol. art.* 120. & Carpz. *p.* 2. *q.* 53. *n.* 10. *&* 30. Plurimis tamen in locis in puniendis adulteriis mas & uxor æquali afficiuntur pœna. Propter tertii generis adulterium commissum dictatur marito secundum jus comm. pœna relegationis & fustigationis, fœminæ vero solutæ, carceris, & relegatio ad tempus. Carpzov. *d. loc. n. 56. & 60.* Jure vero El. Saxon. & moribus quorundam locorum, etiam propter tertium genus adulterii pœna gladii dictatur marito, & fustigatio fœminæ solutæ *p. 4. Const. El. 19.* add. Carpzov. *ibid.* *vel criminaliter.* *Pœna primi & secundi generis adulterii.* *Pœna tertii generis.*

XIX. Mitigatur pœna adulterii 1. ob intercessionem, remissionem, & receptionem in *Caussæ ob quas pœna*

ordinaria mitigatur. thorum, a parte innocente factum, *Nov. 134. c.* 10. etiamsi fuerit adulterium primi gene-
1. ris, quod duplicatum vocant; modo circumstantiæ quædam aliæ concurrant. Richt. *dec. 88. num. 89.* Secus obtinet jur. Elect. Sax. *d. p. 4. C. 19.* ubi add. Carpz. *def. 12.* Ista remissio etiam præsumitur, si pars innocens fuerit mortua. Quid si incestus simul commissus fuerit? intercessionem conjugis non habere locum statuit Colerus *dec. 247. num. 19.* Aliter sentit Carpzov. *pr. crim. l. 2. qu. 73. num. 78. & 79. q. 74. num. 78. & seqq.* add. eundem *p.* 4. *c. 23. d. 1.* ubi distinguit inter incestum in linea recta & collaterali commissum, ut in hoc habeat locum inter-
2. cessio maritalis, non item in illo; 2. ob conditionem personæ, resp. cujus fœdus conjugale violatum, ut si non sit apta matrimonio, it. si furore, aliove morbo contagioso labo-
3. ret; 3. ob delictum alterius conjugis, si scil. vel deseruerit conjugem, vel prius fœdus
4. conjugale violaverit; 4. si solutus rem habeat cum uxore, meretricio more vivente. Carpzov. *q. 61. & 57.* Idem *Dec. El. nov.*
5. *82. & 83.* 5. si concubitus non fuerit consummatus. Carpzov. *d. qu. 61. & p. 4. c. 19.*
6. *d. 17.* 6. ob denegatum diutius debitum
7. conjugale; 7. si decretum fuerit divortium quoad thorum & mensam, & pars, præsertim
8. innocens, adulterium commiserit; 8. efficit quoque honor matrimonii, ut pœna adulterii,

terii, ante conjugium initum commissi, mitigetur. Carpz. *p. 4. c. 19. d. 19.*

XX. Pertinet huc etiam bigamia, quæ est crimen publicum, quo persona conjugata nuptias cum alia adhuc persona celebrat, & per concubitum consumat. Pœna ejus est ultimum supplicium; *Ordin. Crim. art. 121.* neque mitigatur huc propter intercessionem prioris legitimæ conjugis. Cæterum de aliis causis mitigandi hanc pœnam legatur Carpz. *q. 66.* *Bigamiæ descriptio.* *Pœna.*

XXI. Porro huc spectat incestus, qui est concubitus, inter personas consanguineas, aut affines, conjungi prohibitas, scienter perpetratus, *l. 38. ff. ad L. Jul. de adult. l. 39. §. 1. l. ult. ff. de rit. nupt. Ordin. Crim. art. 117.* *Incestus,*

XXII. Committitur autem incestus ob consanguinitatem vel cognationem (I.) in recta linea inter ascendentes & descendentes in infinitum: cujusmodi incestus gladio regulariter plectitur. vid. *Constit. Elect. p. 4. c. 22. ubi* Carpzov. *d. 1. & id. pr. crim. part. 2. qu. 72. num. 21. & seqq.* *I. inter consanguineos, & quidem 1. adscendentes & descendentes;*

XXIII. Deinde (II) in linea collaterali seu transversa incestum perpetrant (1.) fratres & sorores, carnaliter se commiscentes, ac virgis cæsi in perpetuum relegantur. *d. const. 22.* ibique Carpzov. *def. 5.* Nec non (2.) frater vel soror ex una parte, & fratris vel sororis liberi ex altera parte, at itidem fustigatio cum perpetua relegatione infligitur. In *2.) collaterales.*

gradu vero ulteriori, ubi itidem ſubeſt reſpectus ut inter parentes ac liberos, (vid. *Lib.* 1. *Tit.* 6. *aph.* 6.) ſolum relegationis pœna obtinet. add. Carpzov. *p.* 4. *C.* 22. *d.* 8. Porro (3.) conſobrini conſobrinæque, vel fratres & ſorores patrueles, h. e. duorum fratrum ſororumve liberi, qui in perpetuum relegantur. Carpzov. ibid. *d.* 6. Similiter (4.) inceſtus commiſſus ab iis collateralibus, qui tertio gradu lineæ inæqualis ab invicem diſtant, ſi iſte reſpectus, de quo jam diximus, non ſubſit, itidem (vid. *d. Lib.* 1. *tit.* 6. *aph.* 7.) relegatione, ſive perpetua ſive temporali, ſi remotioris gradus fuerit cognatio, punitur. vide latius Carpzov. *prax. crimin. part.* 2. *qu.* 73. *per tot.* Rennem. *Jurispr. Rom. German. Forenſ. membr.* 3. *D.* 60. *th.* 44. *& ſeqq.*

II. inter affines. XXIV. Propter affinitatem 1.) inter perſonas, quæ ratione illius ut aſcendentes & deſcendentes ſe habent, vid. *d. l.* 1. *t.* 6. *aph.* 8. commiſſus inceſtus fuſtigatione ac relegatione punitur. Similiter 2.) affines in gradu primo lineæ æqualis concumbentes, virgis cæſi in perpetuum relegantur: ut ſi quis cum uxoris defunctæ ſorore concumbat, aut cum duabus ſororibus rem habeat. Porro 3.) affines in gradu ſecundo lineæ inæqualis inceſtum committentes, in perpetuum relegantur. Denique 4.) cæteri affines, inter quos matrimonium prohibitum, carnaliter ſe commiſcentes arbitraria, pro modo circumſtantia-

tiarum, vel carceris, vel temporalis relegationis pœna afficiuntur. vid. Carpzov. *d. part. 2. quæst. 74. per tot.* Rennem. *d. l. D. 90. th. 40. & seqq.*

XXV. Explicandum hic etiam est crimen raptus, quod committitur vi abducendo libidinis caussa personam honestam. *l. un. C. de rapt. virg. l. 5. §. 2. ff. ad L. Jul. de vi publ.* Hujus criminis pœna est capitalis *d. text. & ord. crim. art. 118.* & quidem stricto jure non solum raptores ipsi, sed & cæteri omnes auxiliatores, ejusdem criminis conscii & ministri, qui in ipso raptu operam præstiterunt, eadem pœna afficiuntur. *d. l. un. §. 2. verb. vel quicunque opem.* add. Carpzov. *p. 1. qu. 46. num. 7.* Neque excusatur raptor a pœna raptus, quod mulierem rapuerit animo contrahendi cum ipsa matrimonium. *l. 5. C. de Episc. & cleric.* Imo pœna etiam obtinet concubitu non secuto, secund. *d. l. un.* alii tamen eo casu, quo raptor raptam carnaliter non cognoverit, cum tamen potuisset, arbitraria eum & mitiori pœna puniendum volunt, si nimirum matrimonii caussa rapuerit. vid. Clarus *§. raptus n. 4. in f.* Bocer. *decis. 316. n. 4.* Menoch. *de arb. jud. quæst. cas. 360. n. 30. & 22.* Farinac. *p. 2. Crim. t. 16. q. 145. & §. Cognatus. n. 196. & seqq.* Theodor. *in Coll. Crim. Disp. 6. th. 8. lit. d. & seqq.*

Raptus.

Committitur etiam hoc crimen persuasionibus abducendo virginem.

XXVI. Committitur vero etiam raptus per omnem machinationem, qua malis artibus quis virginem induxit & sollicitavit, ut raperetur: nam eo modo alicui persuadere, est compellere. *l. 1. §. 3. ff. de serv. corr.* quomodo intelligenda sunt verba *d. l. un.* §. 2. *C. de rapt. sive volentibus, s. nolentibus &c.* Velle enim non intelligitur, quæ seducitur, & circumvenitur pravis persuasionibus; quamvis minus delinquere, & ob id arbitrarie tantum puniri velint eos, qui volentes blanditiis & promissis seduxerint. vid. Anton. Matth. *tr. de Crim. L. 48. t. 4. num. 8.*

Sodomia.

XXVII. Contra naturam concubitus qui committitur, dicitur sodomia, cujus pœna est, ut delinquens igne cremetur. *Ordin. Crimin. art. 116.* vid. Carpzov. *2. q. 76.* & quando cum bruto commissa, & hoc ob detestationem delicti comburitur. Carpzov. *d. l. n.* 32. Affine crimen sodomiæ committunt mastupratores, tribades & similes qui relegatione, aliave pœna, imo interdum & fustigatione coercentur. Carpzov. *d. p. 2. q. 76. n.* 10. *& seqq. Exerc. nostr. ad Pand. 49. th. 43.*

Concubinatus.
L. 25. ff. t. 7. de Concubin.

XXVIII. Prohibitus etiam est hodie concubinatus, qui describitur conjunctio viri & mulieris, diuturnæ cohabitationis & concubitus gratia inita, citra affectionem maritalem. *Recess. Imper. de anno* 1530. *&* 1548. *Ordin. Polit. tit. 26.* conf. *Exercit. nostr. ad Pand.*

Pand. XXX. *th.* 86. & *seqq.* Pœna ejus est arbitraria, carceris scil. vel pro ratione circumstantiarum relegationis. vid. Carpzov. *d. part.* 2. *quæst.* 70. *n.* 38. & *seqq.*

XXIX. Tandem adjiciendum est lenocinium, quod est crimen, quo quis ex stupris, scortationibus & adulteriis promovendis quæstum sibi facit, ut qui virgines, mulieres & meretrices, quæstus gratia, ad actum venereum publice aut occulte pellicit. Et quidem si parens liberos, vel maritus uxorem lucri caussa prostituat, pœna est capitalis: *Ord. Crim. art.* 122. *Const. Elect. Saxon. p.* 4. *C.* 29. add. Carpzov. *p.* 2. *q.* 71. aliis vero casibus pœna est arbitraria, pro modo admissi. *d. Ord. Crim. art.* 123. Clar. *§. fin. qu.* 68. *n.* 24. Damhoud. *Pr. Crim. c.* 95. *num.* 8. Menoch. *cas.* 539. *num.* 43. Farinac. *d. q.* 144. *n.* 6. & 11. *Lenocinium.*

XXX. Lege Cornelia vindicatur homicidium, quod distinguitur in voluntarium, culposum, casuale & necessarium. Voluntarium est crimen publicum, quo homo dolo, seu a sciente & volente, occiditur. *l.* 1. *ff. ad L. Cornel. de sic.* Nec enim præcise requiritur, ut occidendi alterum præcedat propositum, aut ut quis alterum occidendi animo aggrediatur, sed dolus in genere sufficit, quo quis dolose operam dedit rei, ex qua homicidium subsequi verisimiliter potuerit. Duplex enim est committendi homicidii voluntas, alia directa, *Homicidium voluntarium.* L. 48. ff. t. 8. Ad L. Corn. de sicar. & venef.

qua

qua quis aliquem occidendi animo aggreditur; alia indirecta, qua quis vulnus infligit, ex quo homicidium per se sequitur. add. late Carpzov. *p.* 1. *qu.* 1.

Ejus pœna,

XXXI. Pœna hujus homicidii est ultimum supplicium. *Ord. Crim. art.* 137. *&* 148. Carpzov. *d. p.* 1. *qu.* 7.

Homicidium culposum arbitrarie punitur: casuale a pœna est immune; ut & necessarium; modo adsint debita requisita.

XXXII. Homicidium culposum, quod ex negligentia committitur, extraordinaria pœna pro modo culpæ punitur: *l.* 4. §. 1. *ff. ad L. Corn. de sicar. Ord. Crim. art.* 146. Carpzov. *d. l. qu.* 27. homicidium vero plane casuale a pœna etiam immune est. vid. Carpzov. *d. loc. n.* 50. *& seqq.*

XXXIII. Necessarium vocatur, quod præcipiente seu permittente natura committitur: ut ad necessariam vitæ suæ defensionem, servato moderamine inculpatæ tutelæ, cujus nullum delictum, neque ulla pœna. *l.* 3. *ff. de I. & I. l.* 1. *§.* 27. *ff. de vi & vi arm. l.* 2. *l.* 3. *C. ad. L Corn. de sicar. P. H. O. art.* 139. Consistit illud moderamen inculpatæ tutelæ in eo, quod quis non aliter adversus vim ac injuriam, quæ imminet, & infertur, se tueri, nec aliter mortis vel alterius gravioris offensionis periculum, quam adversarium suum occidendo vel debilitando, evitare possit. *l.* 5. *pr. l.* 45. *§.* 4. *ff. ad L. Aquil. l.* 2. *l.* 3. *C. ad L. Cornel. de sicar.* quod quomodo probetur, aut ex quibus circumstantiis appareat, cum difficilis probationis sit, arbitrio & discretioni

ni judicis dijudicandum committitur: quæ ad hæc duo restringi solent, primo ut constet de aggressione injusta, deinde ut moderamen justæ defensionis sit adhibitum, in continenti scil. & dum instat periculum, quod vix aliter, quam occidendo adversarium, effugere possit. Carpzov. *p. 1. q. 33.* & latius in nostr. *tr. de vindict. privat. cap. 4. per tot.* Quodsi hoc moderamen in defensione excesserit, extraordinaria pœna locum habet.

XXXIV. Dicendi etiam hic locus est de αὐτοχειρίᾳ seu propricidio, si quis nim. sibi ipsi violentas manus intulerit, mortemque sibi consciverit. Ubi distinguendum est, an quis ex mala alicujus delicti conscientia, ut pœnam effugeret, mortem sibi consciverit; cujus bona jure Civili publicantur. *l. 3. ff. de bon. eor. qui mort. sibi consciv.* Jure canon. αὐτόχειρες Ecclesiastica sepultura privantur; *c. 9. c. 23. qu. 5.* moribus autem hodiernis ex loco domicilii trahuntur a carnifice vid. Damhoud. *pr. Crim. c. 20.* Jul. Clar. *§. fin. q. 68. n. 37. P. H. O. art. 135.* An vero in phrenesi, ardenti febri, aliave melancholia quis sibi mortem intulerit, & tunc commiseratione opus est, neque in cadaver animadvertitur, nec bona confiscantur. *d. l. 3. §. 6. ff. de bon. eor. qui ant. sent. l. 1. l. 2. C. eod.* aliquando tamen per vespillionem prope marginem cœmeterii cadaver sepelitur, circumstantiis ita exigentibus.

Autochiria seu propricidii pœna.

XXXV.

Latrocinii pœna. XXXV. Reſtant adhuc duo ſingularia genera homicidii notanda, nim. 1.) latrocinium, quod eſt homicidium, cum rapina aut ſpolio commiſſum, & latrones ſunt, qui homines per vim, ſeu in domibus, ſeu in viis publicis, non tantum ſuis rebus ſpoliant, ſed & mortem eis inferunt, imo licet nihil lucrati fuerint, tamen ſpolii cauſſa occidunt. In Germania & terris Saxonicis rotæ ſupplicio afficiuntur latrones, eorumque crura ad internecionem franguntur: quod ſupplicii genus veteribus crurifragium fuit dictum. *Ord. Crim. art. 137. & Conſtit. Elect. p. 4. c. 5. & c. 35. ubi* add. Carpzov. *ut & p. 1. pr. Crim. q. 22. & 23.* Si latrocinium aliquoties fuit reiteratum, aut in perſonis illuſtribus commiſſum, aut cum aliis horrendis delictis conjunctum, latro, priusquam rota concutiatur, trahæ alligari, ad locum ſupplicii jumento per plateas trahi, aut candentibus forcipibus lacerari ſolet. add. *Ord. Crim. art. 137.*

Aſſaſſinii pœna. XXXVI. 2.) Aſſaſſinium, quod eſt homicidium ab aliquo, mercede ad hoc conducto, ad alterius mandatum commiſſum. *c. 1. de homic. in 6.* quod ita dictum putat Simon van Leuwen *cenſur. for. lib. 5. cap. 13.* ab Aſſasſinis, Aſiæ regionis incolis, ſeu Parthicis populis, ejus generis crimini addictis. Hujus criminis duplex eſt commiſſio; aliud ejus, qui, ſuſcepta ab altero pecunia, mandato ejus alterum occidit, eſtque hic proprie dictus aſſaſſinus,

ſaſſinus, & in eum pœna rotæ eſt ſtatuta: vid. Carpzov. *p. 1. q. 19.* aliud ejus, qui pretio dato mandat alteri, voçaturque aſſaſſinator; cujus pœna eſt ultimum ſupplicium ſeu gladius, ita tamen ut exaſperatio aliquando accedat, v. gr. ut poſtquam gladio eſt punitus, poſtea cadaver ejus rotæ in altum erectæ affigatur. Carpz. *d. loc. n. 10.*

Parricidii deſcriptio. L. 48. ff. t. 9. de Lege Pompeja de Parricid.

XXXVII. Lege Pompeja vindicatur parricidium, quod eſt cædes contra pietatem, & jus ſanguinis in parentes, liberos, fratres & ſorores, patruos, avunculos, conjuges, omnesque affinitate junctos perpetrata *§. 6. I. de publ. jud. l. 1. ff. ad L. Pomp. de parric.*

Parricidii Pœna, commiſſi in linea recta;

XXXVIII. Sunt vero conjunctæ perſonæ vel ex conſanguinitate, vel ex affinitate, vel ex conjugio. Parricidii in linea recta, a liberis in parentes, vel a parentibus in liberos commiſſi pœna eſt culei ſeu ſuffocatio, & ubi deficit aqua, rotæ. *Ord. Crim. art. 131.* add. *Conſt. Elect. 3. p. 4.* Eadem pœna jure Saxon. etiam in conjuges parricidas eſt ſtatuta, *d. O. C.* In linea vero collaterali inter cognatos proximiores, ut & inter affines proximiores, commiſſi parricidii pœna eſt gladius, ita tamen ut reus ante forçipibus candentibus aduratur, vel trahæ alligetur; *Ord. Crim. art. 137. cir. fin.* quæ pœna jure Carolino etiam ſtatuta eſt conjugi interficienti conjugem. *d. Ordin. Crim. art. 137. in fin.* vid. Carpzov. *p. 1. qu. 8. & ſeqq.*

inter conjuges, in linea collaterali.

XXXIX.

Crimen incendii describitur.

XXXIX. Porro ſequitur crimen incendii, quod eſt, quo dolo malo incendium factum in oppido vel pago, & pœna hodie eſt, quod incendiarius vivus comburatur: *Ord. Crimin. art. 125.* quæ pœna locum habet, etiamſi damnum nullum datum, modo materia doloſe poſita & accenſa fuerit. Damhoud. *Pr. Crim. c. 105. num. 10. & 11.* Theodor. *Diſp. VII. Coll. Crim. th. 8.* Carpzov. *p. 1. qu. 38. n. 38. ſeqq.* Extraordinaria vero pœna infligitur, ſi poſita quidem materia fuerit, ſed non accenſa. Coler. *p. 1. dec. 186.* Mitigatur etiam pœna ſi incendiarium etiam poſt exortum incendium pœnituerit, vid. Carpzov. *d. p. 1. qu. 39.* De culpoſo vero incendio legas noviſſim. *Deciſ. Sax. 97. & 80.*

Ejus pœna ordinaria.

Extraordinaria.

Vis publicæ deſcriptio. L. 48. ff. t. 6. Ad L. Jul. de vi publ.

XL. Vindicatur porro Lege Jul. vis publica & privata. Publica vis eſt, cum armis, convocatis ad id hominibus, vis infertur. *§. 8. I. de publ. jud. l. 5. & ſeqq. ff. ad L. Jul. de vi publ.* Pœna hodie eſt arbitraria, quæ circumſtantiis exigentibus ad mortem extendi poteſt.

Pœna.

XLI. Singularis ſpecies vis publicæ eſt crimen fractæ pacis publicæ, ſi nim. Princeps vel etiam privatus vi majori, congregatis hominibus, aliquem, ejusve ædes aut bona, injuriæ inferendæ cauſſa invadit. *Conſt. Imper. von Land-Frieden de Anno 1500. & 1521.* Punitur violator pacis publicæ gladio, aut banno Imperiali. vid. Gail. *de pac. Publ.*

XLII.

XLII. Vis privata est, cum vis infertur sine armis, *d. §. 8. I. de publ. jud.* & itidem pœna hodie est arbitraria, relegatio, carceris aut pecuniaria. Clarus *l. 5. §. fin. q. 83. n. 4. & late* Carpzov. *Pr. Cr. p. 1. q. 40.*

Vis privata descriptio; pœna. L. 48. ff. t. 7. ad L. Jul. de vi privata.

XLIII. Lege Cornelia coercetur etiam crimen falsi, quod est veritatis immutatio seu suppressio, in alterius fraudem improbe facta. *l. 16. §. 2. l. 23. ff. ad L. Cornel. de fals.* Hujus pœna propter varietatem circumstantiarum arbitraria est, scil. fustigationis, inustionis signi, relegationis aut carceris, imo etiam aliquando capitalis pœna, circumstantiis ita exigentibus. *P. H. O. art. 112.* Carpzov. *all. l. p. 2. q. 93.* Farinac. *Pr. Crim. p. 2. q. 150.* Jul. Cl. *§. falsum. n. 24.*

Crimen falsi. L. 48. ff. t. 10. ad L. Cornel. de falsis. & de SCto Liboniano.

XLIV. Peculiare vero crimen est falsam, seu adulterinam monetam cudentium, aut monetam radendo, mutilando, deminuentium. *l. 8. ff. ad L. Corn. de fals.* de quorum pœna legas *art.* 111. *Ordin. Crim. & tot. tit. C. de fals. mon.* Carpzov. 1. *quæst.* 42. *& seqq.*

Crimen falsæ monetæ.

XLV. Lege Julia vindicatur crimen repetundarum: quod committit, qui in Magistratu, vel officio publico quid acceperit, quo magis, aut quo minus officium faceret. *l. 1. & seqq. ff. ad L. Jul. repetund.* Pœna itidem est arbitraria. vid. Damhoud. *pr. crim. cap. 121. n. 8. & cap. 130. num. 3.* Clar. *all. l. §. fin. q. 73.* Menoch. *de arb. jud. quæst. l. 2. c. 342.*

Crimen repetundarum. L. 48. ff. t. 11. de L. Jul. repetund.

Boer. *dec.* 133. Carpz. *d. p.* 2. *qu.* 93. *n.* 52. *& seqq.*

Crimen fraudatæ annonæ. L. 48. ff. t. 12. de Lege Julia de añona.

XLVI. Porro crimen fraudatæ annonæ per L. Jul. vindicatur: quod committitur faciendo dolo malo quid, quo annona carior fiat. *l. 2. ff. ad L. Jul. de annon.* & itidem pœna est arbitraria pro modo admissi. Grot. *de I. B. & P. l. 2. c. 12. num. 16.* Christin. *vol. 3. d. 98.* Damhoud. *d. tr. c. 134. Dd. ad tit. C. de monop. add.* Dissert. *nostr. de Annona.*

Crimen peculatus. L. 48. ff. t. 13. ad L. Jul. pecul. & de sacril. & de resid.

XLVII. Similiter eadem L. Julia vindicatur peculatus crimen: quod est furtum publicum, quod committitur ab eo, qui pecuniam publicam quasi ex peculio surripuit. *l. 9. §. 2. ff. ad L. Jul. pecul.* vel in tabulis publicis quid delevit vel induxit. *l. 8. §. 1. eod.* add. *l. un. C. de crimin. pecul.* Pœna hodie itidem est arbitraria pro modo admissi. *arg. Ord. Crim. art. 171. & seqq. Constit. Elect. 41. p. 4. ibique* Carpzov.

Sacrilegium

XLIIX. Pertinet & huc sacrilegium, quod est furtum, quo res sacra religiosave surripitur, seu ex loco sacro, seu a sciente rem esse sacram in loco profano. Pœna plerumque est capitalis. vid. *Ord. Crim. art. 171. & seqq.* Carpzov. *p. 2. q. 89.* Bossius *pr. Crim. tit. de sacrileg.* Jul. Clar. §. *sacrilegium.* Menoch. *de arb. jud. quæst. l. 2. cas. 289.* Farinac. *p. 7. oper. Crim. q. 172.*

Crimen de residuis.

XLIX. Crimen de residuis est, quo pecunia publica, quæ apud aliquem ex administratione

ne

ne est, retinetur, & in publicum seu in rationes non refertur. *l. 2. ff. ad L. Jul. pecul.* Hodie jure comm. extraordinaria pœna est pro modo admissi. vid. Carpz. *p. 2. q. 85.* Const. vero Electoral. peculiaris hac de re est *p. 4. C. 41.*

L. Sequitur ambitus crimen, quo quis illicito modo, v. gr. data pecunia, honores & dignitates sibi parat corruptis suffragiis. *l. un. ff. de ambit.* Pœna itidem est arbitraria. add. Theod. *Coll. Crim. Disp. 12. th. 3.*

Ambitus. L. 48. ff. t. 14. ad Legem Juliam de ambitu.

LI. Pertinet & huc ex jure Canon. simonia, quæ committitur, cum quis sacerdotium pretio sibi comparavit; *tot. tit. X. de simon.* & itidem pœna pro modo admissi variat. Theodor. *de loc. th. 7.*

Simonia.

LII. Denique Lege Fabia punitur plagium: quod est crimen, quod committitur fraudulenta liberi hominis suppressione; hujus pœna est capitalis. *l. fin. C. ad L. Fab. de plag.* vid. Carpz. *p. 2. q. 83. n. 89.*

Plagium. L. 48. ff. t. 15. ad Leg. Fabiam de plagiariis.

TIT. XXIX.
DE
REMISSIONE POENARUM ET ABOLITIONE DELICTORUM.

Jus aggratiandi. L. 48. ff. t. 16. ad SCtum Turpill. & de abolit. crim.

I. Remitti pœnæ & aboleri crimina possunt a Principe, adeoque jus aggratiandi, seu veniam pœnæ, & gratiam delinquentibus concedendi, in nostra Rep. quoad totum Imperium

rium Imperatori & Statibus universis; in Ducatibus autem seu singularibus provinciis ei, qui habet jus superioritatis, competit. Regula vero hæc tenenda est: quod pœna capitalis ipso divino, universo quasi generi humano dictato, seu præscripto jure statuta in delictum quoddam, non recte a Principe remittatur, nisi plane singulares concurrant circumstantiæ. vid. Carpzov. *P. 3. qu. 150.* Dan. Clasen. *tr. de jur. aggrat. Exerc. nostr. ad Pandect. 49. th. 90.*

In delictis, quibus jure divino pœna capitalis statuta, non habet locum:

II. In aliis vero delictis, quibus pœna capitalis jure humano seu Principum constitutionibus statuta est, dispensationi locus est: non tamen facile Princeps ad veniam concedendam moveri debet, sed justas demum ob caussas. vid. Carpzov. *d. q. 150. n. 44.* Non vero est legitima remittendi pœnam caussa, si fur reste fracta in terram prosilierit vivus, vel carnificis gladius in ipso executionis actu, dum reum ferire parat, dissiliat. Carpzov. *d. loc.* add. Hieron. Cagnol. *ad l. 125. de R. I. n. 10.*

in aliis obtinet.

III. Cæterum a supplicii remissione, quæ fit ex gratia atque superioritatis jure, differt mitigatio aliqua, vel etiam transmutatio pœnæ non capitalis; ubi tamen in Scabinatu Jenens. distinguitur: aut pœna fustigationis est dictata, & de hac commutanda in aliam agitur; aut vero relegationis. Priori casu absque præscitu Principis non licet ei, qui merum

Porro non capitalis mitigatio.

rum imperium habet, fustigationem remittere: posteriori vero casu, modo aliqua justa caussa mitigationis subsit, transmutatio a quolibet, qui merum imperium habet, fieri potest. Carpzov. *d p. 3. q. 150. num. 49.* Excipitur tamen usu, vel etiam constitutionibus quorundam locorum casus, quo adultero ob conjugis remissionem pœna mortis remittitur, & relegatio substituitur, quod scil. hanc ulterius inmulctam, aliamve pœnam haud liceat Magistratui inferiori mutare, Carpz. *d. l. num. 91. Fürstl. Altenb.* Provisional. *Ord.*

IV. Præterea etiam præscriptione tolluntur crimina, eorumque pœnæ. Tempus autem hujus præscriptionis est regulariter vicennium, post delictum commissum præterlapsum. *l. 12. C. ad L. Corn. de fals. c. cum venerabilis 6. x. de except.* modo quis interea accusatus, aut contra eum processus inquisitionis institutus non fuerit. vid. Carpzov. *d. p. 3. q.* 141. Joh. a Sande *dec. Frisic. l. 5. t. 9. d.* 2. Excipiuntur vero delicta atrociora, v. gr. latrocinii, assassinii &c. quibus vicennio non præscribitur. Carpzov. *d. l. num. 52.* Cæterum in quibusdam criminibus brevius tempus statutum, ut in adulterio, etiam duplicato, quinquennium. *l. 5. C. ad L. Jul. de adult.* (quod tamen in Elect. Saxon. ac quibusdam provinciis Saxonicis restrictum est ad simplex adulterium. *Dec. 84.*) Item in peculatu. *l. 7. ff. ad L. Jul. pec.* Carpz. *p. 3. q.* 141. vid. observ. nostr. crim. *c. 12. §. 13.*

Præscriptione etiam tolluntur crimina, regulariter vicennio: quædam breviori tempore.

LIB. IV.

DE RATIONE ET MODO JUS SUUM PERSEQUENDI IN JUDICIO.

TIT. I.

DE TRANSACTIONIBUS.

I.

Lites aliquando transactione sopiuntur: quo laborandum est judici.

PRæmittemus tractationem de transactionibus, cum sæpius lites vel extrajudiciali, vel judiciali transactione componantur, imo statim initio cœpti judicii laborandum est judici, ut amicabiliter transigatur. add. Carpzov. *p. 1. c. 1. d. 10. 12. & 13.*

Transactionis descriptio.

II. Est vero transactio rei dubiæ aut litigiosæ, aliquo dato vel retento vel promisso, conventa decisio. *l. 1. l. 2. ff. de transaction. l. 38. C. eod.*

Qui possint transigere. L. 2. ff. t. 15.

III. Cum per pactum seu contractum transactio ineatur, illi in genere sunt habiles ad transigendum, qui ad paciscendum. add. *Lib. III. Tit. I. th. 10. & seqq.* In specie autem hic notes, quod procurator non possit transigere, *l. 7. C. de transact.* nisi 1.) speciali mandato sit instructus, *arg. l. 60. ff. de procurat.* vel 2.) ei sit libera bonorum administratio commissa, *l. 58. & seq. ff. de procurat.*

c. 4.

c. 4. eod. in 6. l. 9. §. 4. ff. de a. r. d. vel 3.) ſit procurator in rem ſuam, *arg. l. 17. §. f. ff. de jurej. l. 13. §. 1. ff. de pact. l. 55. ff. de procurat.* Syndici quoque & adminiſtratores civitatum de re dubia civitatis, liteque incerta tranſigendi poteſtatem habent, *l. 12. C. de transact. a. l. 14. ff. de pact.* Nic. Loſſæus *de jur. univ. l. 1. c. 3. n. 112.* Gail. 2. *obſerv. 72. n. 11.* Similiter tutores ob rei incertitudinem, & ubi de juſtitia pupillorum valde dubitatur, tranſigere queunt, *l. 54. §. fin. l. 56. §. 5. ff. de furt. alias non l. 46. §. f. de admin. tut.* Gail. 1. *obſ.* 72. Paul. Montan. *de jur. tut. c. 33. n. 291.* Carpz. 5. *reſp. 66.* Brunnem. *in l.* 2. *C. de transaction.* adhibito circa res aliquas decreto, vid. *l. 22. C. de admin. tut.*

IV. Objectum transactionis ſunt res ob litem, *ſive præſentem ſive inſtantem*, vel alias dubiæ. *l. 1. ff. de transact. l. 2. l. fin. C. eod.* Unde poſt rem judicatam, aut litem jurejurando deciſam, transactioni non eſt locus: vid. *arg. l. 7. pr. l. 11. ff. de transact. l. 32. C. eod.* *Objectum transactionis.*

V. De controverſiis vero ex teſtamento aut codicillis orientibus ſpecialiter cautum, ut non niſi inſpectis & cognitis verbis teſtamenti tranſigere liceat. *l. 6. ff. de transact. l. 1. §. 1. ff. quem. teſt. aper.* add. Gail. 2. *Obſerv. 139. num. 10.* Carpzov. *l. 6. t. 2. reſp. 13.* *Quomodo liceat transigere 1.) de controverſiis ex teſtamento;*

 n. 1.

num. 1. & seqq. Rol. a Vall. *1. conf. 19.* Joh. a Sand. *dec. Fris. lib. 4. tit. 5. def. 15.*

2.) de alimentis; VI. Præterea de alimentis; ultima voluntate (*quæ plenissimum debet habere exitum*) relictis, haut licet transigere, nisi autore Prætore. *l. 8. pr. & §. seqq. ff. de transact.* De alimentis tamen præteritis, h. e. ratione præteriti temporis, quo præstanda fuissent, residuis transigi potest. *l. 8. C. eod.* Valet quoque transactio de alimentis citra Prætoris autoritatem, si alimentarii conditio non fiat deterior. vid. *d. l. 8. §. 6. pen. & ult.* Cæterum hæc de alimentis singularis dispositio haut pertinet ad annuas pensiones, loco dotalitii viduæ relictas. Richter. *ad d. l. 8. n. 36.*

3.) de caussis matrimonialibus; VII. Porro de caussis matrimonialibus notabis, quod conservandi matrimonii gratia inita transactio sine dubio valeat: sed ad matrimonium aut sponsalia, legitime contracta, dissolvenda tendens transactio est prohibita. *c. fin. X. de transaction.* nisi fiat ex caussis adulterii vel malitiosæ desertionis. add. Beust. *de matrimon. part. 1. cap. 29.*

4.) de delictis, & quidem privatis. VIII. Denique circa delicta (*sc. admissa quæ infecta fieri non possunt, non futura, de quibus plane non licet transigere l. 27. §. 4. ff. de pactis*) distingu. inter privata & publica. De privato si civiliter agatur, transactio licita est. *l. 17. §. 1. ff. de pact. l. 56. §. 4. ff. de furt. l. 13. C. eod.* ad hoc scil. ut reus actione

ne

ne liberetur: non vero ut iste, si talis sit actio ex maleficio, ex qua damnatum sequatur infamia, notam infamiæ effugiat. Qui enim præstito aliquo transigit post in jus vocationem, videtur confiteri in judicio delictum adeoque pro judicato habetur, atque ita ex ipsa lege sequitur infamiæ nota, etiam cum ante litem contestatam transactum est. *l. 4. §. ult. l. 5. l. 6. §. 3. ff. de his qui not. inf. l. 4. ff. de jur. fisci. §. 2. in fin. I. de poen. tem. litig. l. ult. C. de gener. abolit.* vid. Hilliger. *l. 18. cap. 8.* Bach. *D. 8. th. 9. lit. h.* Vinn. *d. c. 4. n. ult.* Quodsi quis gratis paciscatur, aut pretio quidem, sed Prætore autore, non notatur. *all. l. 6. §. 3. & 4.* Vinn. *d. l.*

IX. De delictis publicis in jure Romano duæ regulæ habentur. *l. 18. C. h. t.* Prima est: *De capitalibus* (i. e. pœnam sanguinis seu mortis ingerentibus, *l. 18. C. h. t. l. 1. ff. de bon. eor. qui ant. sent. l. ult. ff. de præv.* Arum. *disp. ad d. l. 18. th. 24. & seqq.* Jul. Pac. *in eand. l. n. 12.*) *& ante & post institutam accusationem pacisci & transigere prohibitum non est.* Admissa igitur est & pactio gratuita & transactio de omni delicto, cujus pœna ultimum supplicium, etiam crimine læsæ majest. vid. Vinn. *d. c. 7. n. 14.* Scotan. *D. 16. n. 9.* scil. ut tam actori liceat, nec is incidat in pœnam talionis, aut SCti Turpilliani, licet cœptam accusationem deserue-

De publicis sec. l. 18. C. de transact. regula prima.

rit, ac abolitionem non impetraverit, *arg. l. 13. ff. ad SCt. Turpill.* nec in crimen concussionis, licet ante cœptam accusationem pecunia accepta desistat; *l.* 1. §. 3. *ff. de calumn.* Scot. *d. D.* 16. *n.* 10. quam reo neque hic confiteri crimen intelligatur, sed ob dubium litis eventum, miserationis ratione, præsumatur potius periculo mortis territus, quam sceleris conscientia pecuniam dedisse. *l.* 1. *ff. de bon. eor. qui ant. sent.* Vinn. *c. 7. n. 1. & seqq.* Excipitur ab ista regula solum adulterium. *d. l. 18 C. de transact. l. 10. C. ad* L. *Jul de adult.* Ant. Matth. *l. 18. t.* 18. De hoc enim facto transactio seu pactio speciem quandam lenocinii præ se fert; add. *l. un.* §. 2. *in f. C. de rapt. virg. l.* 14. *pr. ff. ad. L. I. de adult.* Fach. *l. 1. c. 8.* Delrio *in d. l. 18. n.* 24. *& seq.* gratuita tamen remissio valet. *l. 29. §. 2. ff. ad L. Jul. de adult.* Ant. Matth. *de crimin. lib. 18. tit. 16. n. 5.* Hodie vero etiam transactionem de adulterio concessam esse tradit Carpzov. *& alleg. prax. crim. p.* 2. *qu. 71. n.* 31. *34.* add. Jossann. Valer. *differ.* 2. Cæterum transactione de crimine publico, nullum affertur præjudicium alii accusatori, qui non transigit, vel etiam Magistratui. *l. 5.* §. *ult. ff. ad L. Jul. de vi publ.* vid. Sanchez. *de matrim. l.* 16. *disp. 6. n. 13.* Heig. *q. 21. n. 79.* Carpzov. *prax. crim. p. 3. q. 148. & p. 2. quæst. 80. num. 86.* Vinn. *d. c. 7. n. 10.* II. *& 12.*

Hodiernus usus.

X. Se-

X. Secunda Regula est: *De criminibus* (idem dicendum de delictis privatis, si criminaliter agatur. Vinn. *c.* 7. *n.* 19.) *quæ sanguinis pœnam non ingerunt, transigere & pacisci non licet.* Et quidem si post institutam accusationem transactum fuerit, reus pro convicto habetur: *l. ult. ff. de prævaric.* accusatori vero non licet citra falsi accusationem h. e. quin incidat in accusationem falsi & pœnam SCti Turpilliani *d. l.* 18. Si vero gratuita inita pactio, ea quidem etiam est invalida, & accusator remittens accusationem incidit in pœnam SCti; *l.* 1. §. 7. *l.* 6. *ff. ad SC. Turpill.* sed reus, etiamsi post lit. contest. pactus est, non habetur pro convicto. *l.* 4. *ff. de jur. fisc.* Vinn. *d. l. num.* 6. Cæterum hodie etiam de his criminibus transactio licita: vid. Jul. Clar. *rec. sent.* §. *fin. q.* 58. ibique Bajard. *in not.* Christin. *dec. Belgic.* 159. *vol.* 1. Carpzov. *p.* 3. *q* 148. *num.* 17. neque enim ex ipsa rei natura hujusmodi transactio prohibita. vid. Molin. *de I. & I. tr.* 3. *D.* 47. *n.* 13. Covarr. *var. resol. l* 2. *c.* 10. *n.* 7. Magistratui tamen nec transactio de his delictis obest, quo minus pœnam dictare possit. Coler. *p.* 2. *cons.* 3. *n.* 31. Aliquando autem transactio minuit pœnam, scil. in iis delictis, ubi transactione damnum læso reparatur, ut si res furto ablata restituatur.

Regula secunda.

Hodiernus usus.

Effectus transactionis. XI. Effectus transactionis est, quod rebus lite dubiis & incertis finem imponat, & tantam habeat firmitatem, ut juramento & rei judicatæ comparetur: *l. 2. l. 31. ff. de jurejur. l. 10. C. de transact.* nec imperiali rescripto, nec sub prætextu specierum & rerum, aut instrumentorum postea repertorum, lites transactionibus sopitæ resuscitari possint *l. 16. l. 19. l. 29. C. de transaction.* conf. *l. 23. l. 28. C. eod.* Exc. 1.) si res quædam dolo alicujus fuerint occultatæ, ut *in l. 35. ff. de pact. d. l. 29. C. de transact.* 2.) si error intervenerit *d. l. 29. C. de transact.* Aliquando juramento firmatur transactio, quam violans peculiaribus pœnis notatur: vid. *l. 41. C. de transact.* Carpz. *pr. crim. p. 1. qu. 46. num. 19.* Cæterum, si de certa lite transactum, ad alia transactio non extendenda. *l. 5. ff. de transact. l. 31. C. eod.*

Transactionis rescissio. XII. Retractatur tamen aliquando transactio 1.) mutuo consensu *l. 14. C. h. t.* 2.) si ex falsis instrumentis inita *l. pen. C. h. t.* Vinn. *c. ult. n. 10.* 3.) ob errorem calculi, nisi super ipso errore calculi transactum aut judicatum *l. un. C. de error. calc.* add. Escobar. *de ration. cap. 41.* Mascard. *conc. 259.* Heeser. *loc. com. de rat. redd.* Sichard. *in d. t.* Richter. *ibid.* 4.) si per evidentem calumniam inani litis terrore expressa *l. 65. §. 1. ff. de condict. indeb. arg. l. 8. §. 20. ff. h. t.* Vinn. *c. 14. n. 3.* Adversatur præterea 5.) trans-

transactio dolus, propter quem exceptione, replicatione, vel quandoque actione transactio infirmatur. *l. 4. l. 19. inf. C. h. t.* vid. Richter. *d. 87. num* 14. *&* 15. Vinn. *d. c. ult. n.* 14. nisi de ipso dolo transactum. *d. l.* 4. Denique 6.) transactionem rescindi posse ex *l.* 2. C. de resc. vend. plurimi affirmant. 1.) *per l. 5. C. de dol. junct. l. 36. de V. O.* 2.) *l. 65. §. 1. ff. concl. indeb. verb. si evidens.* quam sententiam probamus, modo læsio ista manifeste appareat, ac æstimari possit. Atque hæc affirmativa probatur Electori Augusto *P. 2. Const. 34.* vid. Richter *p. 2. dec. 99. num. 54. & seqq.* ubi etiam afferuntur exceptiones. Gail. 2. *observ. 70.* Mynsing. 1. *observ. 33.*

TIT. II.
DE JUDICIIS.

I. Judicium late sumitur non modo pro notione judicum pedaneorum apud Romanos, sed etiam cognitione ipsius Magistratus. Estque legitima caussæ controversæ tractatio, coram Magistratu a partibus litigantibus instituta, ut ejus sententia lis determinetur. *l. 9. l. 13. C. de jud.* Aristot. dicit: *Judicium est juris & injuriæ dijudicatio. 5. Eth. 10.* *Judicii descriptio.*

II. Constat omne judicium 1.) personis judicium constituentibus; 2.) caussa in judicium deducta; 3.) forma procedendi; & 4.) fine: *de quo tit. XVIII.* *Quibus constet judicium.*

III.

Personæ constituentes judicium principales: III. Personæ principaliter judicium constituentes sunt actor, reus & judex *l. 62. ff. de judic. l. 13. §. 2. C. eod.* Actoris vices in processu inquisitorio ob publicam utilitatem supplet ipsa fama seu vox publica, vel ipsum commissum delictum reum quasi accusat. add. Brunneman. *tr. de proc. inquis. c. 1.* Minus principales personæ sunt advocati, procuratores, (qui mandato instructi sint necesse est, conjunctæ tamen personæ, præstita cautione de rato, admittuntur) executores, it. nuntii. add. Bouriç. *tr. de offic. Advoc.*

minus principales.

TIT. III.
DE ACTORE ET REO.

Actoris descriptio. I. Actor est, qui aliquid in judicio petit seu qui ab aliquo sibi dari aliquid vel fieri intendit, eumque citari desiderat, Germ. *Kläger*: in criminalibus dicitur in specie accusator, *Ankläger*. Cæterum in duplicibus judiciis, nim. fam. hercisc. comm. divid. & fin. regund. ubi uterque litigatorum & petit, & se defendit, quis actor sit, quæritur, cum par utriusque caussa videatur. Et Cajus *in l. 13. ff. de judic.* dicit, eum actoris partes obtinere, qui prior ad judicium provocaverit. Quodsi ambo provocaverint, & dubitetur, uter sit prior, is actor erit judicandus, quem sors definivit. *l. 14. ff. de judic.*

Reus quis dicatur. II. Reus est, contra quem etiam invitum lis seu actio in judicio instituitur, Germ. *Beklag-*

Beklagter, & in ſpecie in criminalibus *Angeklagter*, it. *peinlich Angeklagter*.

III. Ad agendum aut accuſandum nemo invitus cogitur *l. un. C. ut nem. invit. ag. vel accuſ.*

Ad agendum invitus nemo cogitur.

IV. Aliquando tamen quis ad agendum provocari poteſt 1.) per remedium ex *leg. diffamari 5. C. de ingen. manum.* 2.) per remedium ex *l. ſi contendat. 28. ff. de fidejuſſor.* vid. Carpzov. 2. *Reſp. 34. & 64.* Frider. *in proc. cum not. Nicol.* His remediis imploratur judex, ut diffamanti, vel aliud jus prætendenti diem præfigat, intra quam diem ad forum diffamati vel ejus, contra quem aliquid prætendit, veniat, actionemque ſuam ibi proponat & præbet, exceptiones etiam rei percipiat, aut ni faciat, ut æternum ſilentium illi imponat, *vid. uber. dd. aut.*

Aliquando quis provocatur ad litem.

V. In utroque, actore ſcil. & reo, requiritur, ut legitimam ſtandi in judicio habeat perſonam. Stare vero in judicio non poteſt 1.) ſervus, exceptis certis cauſſis. *vid. l. 53. & 67. ff. de judic. l. ult. C. qui leg. perſon. ſtand. in jud. hab.* 2.) impuberes & minores vel furioſi, non niſi tutoris vel curatoris autoritate interveniente. Similiter & jur. Saxon. fœminæ non comparere debent in judicio absque curatore ad litem *l. 1. t. 28. aph. 5.*

Actor & reus neceſſe eſt habeant legitimam perſonam ſtandi in judicio. Impuberes, minores, it. furioſi tutoris curatorisve autoritate opus habent;

VI. Præterea ſciendum, quod neque uxor pro marito, vel maritus pro uxore; neque filius pro patre, vel pater pro filio ſit convenien-

niendus. *tot. tit. C. ne ux. pro marit. & tit. C. ne fil. pro pat.*

& universitates syndico. VII. Tandem de civitatibus & aliis universitatibus & collegiis notandum, quod in judicio agere, vel etiam defendere aliter se non possint, quam per Syndicos, judicialiter constitutos consensu omnium, vel saltim majoris partis, omnibus tamen vocatis. *l. 3. & seq. quod cujusque univ. nom.* vid. Carpzov. *tit. 5. art. 4.*

TIT. IV.
DE
JUDICE EJUSQUE JURISDICTIONE.

Judicis descriptio. I. Judex olim apud Romanos in specie dicebatur pedaneus. *vid. tot. tit. C. de pedan. judic.* Post veterem vero istum modum sublatum judex dicitur ipse Magistratus, *l. 1. ff. de jurisdict.* qui nim. caussam cognoscit, & legitimo processu observato sententiam profert. Requiritur vero in eo 1.) jurisdictio, 2.) ut sit competens, *tit. 5.* 3.) habilitas *tit. 6.*

In judice requiritur I. jurisdictio, quæ definitur. L. 2. ff. t. 1. de jurisdict. Quædam caussæ dicuntur, sec.

II. Jurisdictio juxta LL. Roman. est potestas de civilibus ac privatis caussis jus reddendi, jure Magistratus competens. *l. 1. & l. 4. ff. de offic. ejus, cui mand. est. jur.*

III. Diximus jure Magistratus competens, h. e. inde competens, quod quis Magistratus publice sit constitutus. Sunt enim aliæ caussæ, quæ specialiter conceduntur,

nim. 1.)

nim. 1.) tutoris datio, 2.) cognitio ac interpositio decreti ſuper prædiis minorum alienandis, 3.) cognitio ſuper transactione de alimentis teſtamento relictis, 4.) legis actiones, quæ vocantur, ſcil. adoptio, manumisſio, emancipatio &c. Dicuntur hæ cauſſæ etiam a quibusdam jurisdictionis extraordinariæ, ita ut ea ſit ordinaria jurisdictio, quæ in aph. præc. definitur. *LL. Romanas, jurisdictionis extraordinariæ.*

IV. Dividitur jurisdictio 1.) in propriam & mandatam. Propria eſt, quam quis ſuo jure habet, (*ordentliche Richter*): mandata (*befohlene Richter*) vero eſt exercitium alienæ jurisdictionis. vid. *tot. tit. D. de offic. ei. cui mand. eſt jur.* conſ. *aph. ult. & pen. hujus tit.* 4. *Dividitur jurisdictio 1. in propriam & mandatam;*

V. Deinde 2.) dividitur jurisdictio in ordinariam & prorogatam. Ordinaria eſt, quæ ſupra definita: prorogata eſt, quæ venit ex conſenſu partium, Magiſtratum quendam pro ſuo judice competente agnoſcentium, qui alias ordinariam jurisdictionem in ipſas non habet; cujusmodi prorogationes hodie non admittuntur. Gail. *1. O. 40.* Paurm. *de Jurisd. l. 1. c. 27.* Frantzk. *1. reſol. 17. n. 95. & 96.* *2. in ordinariam & prorogatam;*

VI. Denique 3.) diſtinguitur jurisdictio in contentioſam & voluntariam. Illa exercetur etiam in invitos inter ſe litigantes: hæc in volentes juxta ipſorum petentium voluntatem *l. 2. ff. de offic. Proconſul.* judex tamen ipſe *3. in contentioſam & voluntariam.*

bene conſiderabit, quid circa ejusmodi negotia obſervandum. Spectant hodie huc donationis, ut & teſtamenti inſinuatio; apertura teſtamenti; oblatio pecuniæ in judicio; confirmatio hypothecæ; add. Hillig. *l. 17. c. 8. lit. a.* it. tutoris datio *t. t. ff. de tutor. & curat. dat. ab his.* datio bonorum poſſeſſionis edictalis; *t. t. C. qui admit. ad bon. poſſ.* interpoſitio, vel etiam denegatio decreti 1.) ſuper transactione de alimentis teſtamento relictis; *l. 8. pr. ff. de transact.* 2.) ſuper alienatione prædiorum minoris. *l. 1. ff. de reb. cor. qui ſub tutel.*

Mixti imperii deſcriptio. VII. Quoniam vero jurisdictio ſæpius in reluctantes & invitos exercetur, ideo aliqua coercitione opus eſt, quæ vocatur mixtum imperium: quod eſt poteſtas modice coercendi, cohærens jurisdictioni, ad eam tuendam, & jus redditum exſequendum. *l. 1. §. 1. in fin. l. ult. §. f. ff. de off. ej. cui mand. eſt j.* Præſtantiora ad mixtum imperium pertinentia remedia ſunt mulctæ dictio, pignoris captio, & corporis prehenſio.

Meri imperii deſcriptio. VIII. Ad criminales cauſſas ſpectat merum imperium: quod eſt poteſtas gladii ad animadvertendum in facinoroſos homines *l. 3. ff. de jurisd.*

quod a ſpeciali conceſſione olim dependebat. IX. Dependebat merum imperium jur. Rom. a ſpeciali conceſſione. *d. l. 1. pr. ff. de off. ej. cui mand. jur.*

Hodiernus uſus. X. Hodierno uſu jurisdictio reſidet quidem principaliter apud ſuperiorem, ſed exercetur

cetur vel per Magiſtratus a ſuperiori conſtitutos, vel per eos, in quos Principes jurisdictionem per inveſtituram, vel ſimilem conceſſionem transtulerunt, & quaſi patrimonialem effecerunt, adde Mod. Piſtor. *part. 4. qu. 169.* ubi monet, patrem nobilem jurisdictionem (quæ alias ipſius feudo cohæret) non habere in liberos ſuos.

XI. Et ſignificat hodie jurisdictio in genere poteſtatem, de omnibus cauſſis civilibus & criminalibus jus reddendi. *Jurisdictio hodie generaliter & late accipitur & dividitur in inferiorem ac ſuperiorem.*

XII. Atque ita late ſumta diſtinguitur in jurisdictionem inferiorem & ſuperiorem. Iurisdictio inferior (*Erb- oder Nieder- Gerichte*) eſt poteſtas a ſuperiori conceſſa in cauſis civilibus, ut & minoribus delictis jus reddendi: jurisdictio vero ſuperior (*Ober- Gerichte, Hals- Gerichte, Peinl. Gerichte*) eſt poteſtas jus reddendi, a ſuperiori conceſſa, in cauſſis criminalibus & delictis gravioribus.

XIII. Quænam autem ſpecies jurisdictionis alicui competat, ex literis inveſtiturarum & conceſſionum eſt perſpiciendum. Quænam autem cauſſæ & actus ad inferiorem vel ad ſuperiorem pertineant jurisdictionem, potisſimum ex uſu & conſuetudine deſumendum eſt: quid regulariter obtineat, enarrat Carpz. *p. 3. pr. Crim. q. 109. n. 28. & 33.* conf. obſ. noſtr. Crim. *cap. 1.* *Quænam conceſſa, unde cognoſcatur. Qui actus pertineant ad ſuperiorem vel inferiorem.*

XIV. Præterea hic notandum, quod judex alius ſit ordin. alius extraordinarius. Ordinarius ju- *Judex alius eſt ordina-*

rius, alius extraordinarius. dex dicitur, qui habet jurisdictionem propriam, proprio jure competentem, vel ex investitura & concessione, vel ex officio constitutam. Extraordinarius vero hodie dicitur, qui non jure suo, sed vel ex commissione Principis, aut judicis ordinarii, vel ex electione & voluntate partium caussæ cognitionem recipit, ille dicitur delegatus, vel commissarius: de cujus officio vid. *integr. tract.* Rutger. Ruland. *de commissar.* add. Berl. *decis.* 128. & *decis.* 129. & 133.

Arbitri descriptio. L. 4. ff. t. 8. de receptis, qui arbitr. recept. ut sent. dic. & *arbitratoris.* XV. Arbiter est, qui de communi partium consensu judex constituitur certo compromisso, ut nimir. servato juris ordine, mediante laudo seu arbitrio, litem dirimat (*ein gewillkührter Richter*) add. *tot. tit. D. de recept. qui arb.* Ab hoc differt arbitrator, qui, nulla juris solennitate attenta, controversias amice ex æquo & bono definit, seu transigit. add. Speidel *in notab. lit. f.* voc. *Schiedsmänner* Gail. 2. *O.* 140. *n.* 4.

TIT. V.
DE
FORO COMPETENTE.

Fori competentia consideratur ratione rei. Hic forum habet commune 1.) ratio- I. Fori competentia inter litigantes æstimatur ex persona rei, ita ut actor forum rei sequi cogatur. *l.* 2. *C. de jurisdict. l. fin. C. ubi in rem act.* Habet vero forum reus vel ex jure communi, vel ex privilegio. Forum commune sortitur reus 1.) ratione domicilii, 2.) con-

2.) contractus gesti, 3.) delicti, 4.) rei sitæ & 5.) ex continentia caussæ.

ne domicilii:

II. Ratione domicilii convenitur reus coram judice loci, in quo quis habitat eo animo, ut ibi perpetuo consistat. *l. 7. C. de incol. l. 190. de V. S.*

L. 5. ff. t. 1. de judiciis & ubi quisque agere vel conv. deb.

III. Notandum hic est, quod uxor sequatur domicilium mariti, & vidua etiam illud forum retineat. Similiter familia sequitur domicilium patrisfamilias, adeoque & filiusfamilias sui patris, quamdiu scilicet sibi non constituit proprium domicilium.

Uxor sequitur domicilium mariti; ac filius patris.

IV. Si vero quis certum domicilium non habeat, potest conveniri, ubi reperitur. vide Carpzov. *l. 2. resp. 15. n. 12.* Aliquando etiam locum habet edictalis citatio, si scil. actor ignoret, ubi reus latitet. vid. Gail. 1. *obs. 57.* aut si bona alicubi habeat reus, ibi citatio affigi, & a Magistratu illius loci curator bonorum, qui absentis defensionem suscipiat, constitui debet. Carpzov. *d. loc.*

Qui certum domicilium non habet, conveniri potest, ubi reperitur; vel edictaliter citatur.

V. Isthoc forum est generale, ideoque cum aliis modis forum sortiendi concurrit, ac in arbitrio actoris est (*sive in personam, sive in rem agat*, velitne reum speciale quodam, *verb. gr. rei sitæ,*) *de quo aph. 9.*) an vero generali suo domicilii foro convenire: *l. 19. §. f. ff. de judic. l. fin. C. ubi in rem act. cap. 17. x. de for. compet.* uno tamen electo, & citato ad illud reo, non licet variare, propter præventionem, *l. 30. ff. de judic.* Gail. *1. O.*

quod forum est generale.

29. n. 5. Remedium tamen ex *l. fin. C. de edict. D. Hadr. toll.* tantum in loco hereditatis sitæ institui posse volunt per *l. un. C. ubi de heredit. ag.* ubi add. interp.

II. Ratione contractus. VI. 2.) Ratione contractûs quis forum sortitur in loco, ubi ipse negotium cum alio celebravit: modo secundum hodiernos mores ibi reperiatur. vid. Carpz. *d. l. 2. Resp. 29. & 30.*

Ratione reddendarum rationem & administrationis quis in loco ejus gesta specialiter convenitur. VII. Peculiaris vero est ratio reddendarum rationum de negotiis administratis, ratione quorum quis in loco gestæ administrationis convenitur, etiamsi ibi non reperiatur. vid. *l. 1. C. ubi de ratioc. ag.* Berlich. *dec. 273.* Carpzov. *2. Resp. 33.* Richter. *dec. 13. n. 21.* Joh. Heeser. *loc. com. jur. pract. de ration. redd. loc. 5. n. 3. & seqq.* Immo nonnulli statuunt, solum in loco administrationis gestæ ob rationes quem conveniendum esse, adeo ut in foro (alias generali, *aph. 5.*) domicilii conventus, hoc exceptione fori incompetentis declinare possit *per d. l. 1. C. ubi de ratiocin. l. 45. ff. de judic.* Fr. Munn. de Escobar. *de ration. c. 7.* Carpzov. 2. *Resp. 33.* a quibus tamen dissentiunt Vultej. *in l. 1. C. d. t. n. 9.* Christ. *decis. belgic. vol. 3. dec. 162.* Heeser. *d. l. n. 16. & seqq.* conf. Franz. 2. *Resol. 26.*

III. Ratione delicti. VIII. 3.) Ratione delicti forum sortitur reus 1.) ubi deliquit; & ibi processus contra eum institui potest, licet aufugerit: *tot. tit.*

C. ubi

C. ubi de Crimin. ob privata tamen delicta hodie reus in loco delicti, nisi ibi deprehendatur, non potest conveniri. *Deeis. Elect. noviss. 89.* add. Carpzov. *d. l. 2. resp. 27.* 2.) ubi deprehenditur reus, licet nec ibi domicilium habeat, nec ibi commiserit. *d. l. 1. C. ubi de crim.* Neque hodie necessario remittendus est reus ad magistratum, ubi crimen est commissum; aliquando tamen vel ex gratificatione, datis tamen literis reversalibus, uti vocant, vel ex speciali conventione remittitur. add. Richt. *decis. 15.*

IX. Porro 4.) forum sortitur reus, ubi res sita est, de cujus possessione aut proprietate agitur. Locum ergo hoc forum habet solum in actionibus, quibus in rem agitur. add. *tot. tit. C. ubi in rem act. l. un. C. ubi de poss.* Pertinet hoc forum non solum ad res immobiles, sed & mobiles; *d. l. fin. C. ubi in rem. act.* & quidem secundum communem sententiam, licet res mobilis eo loco non sit permansura: quo tamen casu, cautione præstita, res interim dimittitur. Sichard. *in d. l ult. C. ubi in rem. act.* *IV. Ratione rei sitæ.*

X. Notandum etiam hic, quod per impositionem arresti ejusmodi forum constituatur, licet ob debitum aliquod arrestum impetretur. vid. Mev. *tr. de Arrest. c. 15.* *Arrestum etiam tribuit forum.*

XI. Addimus & hoc, quod ex usu nonnullorum judiciorum simultanee investiti, etiam alibi degentes, sint subjecti jurisdictioni domini *Ratione simult. investituræ etiam forum*

quem forti-ri volunt. mini feudi in caussis feudum non concernentibus. Similiter ex eadem consuetudine receptum est, ut vasalli, a quibus & juramentum fidelitatis & juramentum subjectionis simul exigitur, licet illi alibi domicilium habeant, actionibus in personam possint coram illo domino feudi conveniri. vid. Carpzov. *Lib. 6. Resp. 115.* Richt. *consil. 1.*

V. Ratione continentiæ caussæ. L. 11. ff. t. 2. de quib. reb. ad eund. jud. eatur.

XII. Tandem ratione continentiæ coram uno eodemque judice tractantur caussæ, quæ alias sub diversis judicibus tractandæ forent. *tot. tit. ff. de quib. reb. ad eund. jud. eat.* Ista autem cohærentia sive continentia vel venit a personis, adversus quas agitur, quando scil. plures sunt rei ratione ejusdem caussæ, diversis jurisdictionibus subjecti, qui coram uno judice, eoque superiori omnium proxime communi conveniri possunt: Vel ex conditione & natura actionum, quæ instituuntur, quando nimir. aut generales aut universales sunt actiones, aut cognatæ, aut una alteri principali præjudicium affert, & tamen diversis judicibus diversæ res sunt subjectæ; tunc itidem supremus judex, vel ad quem principalis caussa spectat, adiri potest. vid. Pet. Frider. Mindan. *tr. de proc. extrah. c. 5.*

Forum privilegiatum ratione caussarum. XIII. Forum privilegiatum seu singulare competit reo vel ratione caussarum, vel ratione personarum. Caussæ privilegiatæ sunt 1.) caussæ spirituales & Ecclesiasticæ, quæ coram judice Ecclesiastico, seu consistoriis sunt expedien-

diendæ. *c. 3. X. de jud.* 2.) caussæ feudales, de quorum foro legas Synt. nostr. Feud. *cap. ult.* 3.) caussæ status, vid. *tot. tit. C. ubi caus. stat.* 4.) caussæ fiscales. *tot. tit. C. ubi fisc. caus.*

XIV. Ratione personarum forum est privilegiatum 1.) clericorum, qui coram judice Ecclesiastico sunt conveniendi. *auth. statuimus. C. de Episc. & cler.* Carpzov. *Jurispr. Consist. l. 2. c. 10.* nisi ratione rei sitæ actio moveatur. Gail. *L. 1. O. 37. num. 4.* Quid obtineat in criminalibus caussis, explicat Carpzov. *Pr. Cr. p. 3. q. 110. num. 82. & seqq.* 2.) Professorum cum tota familia, & studiosorum, qui in academiis coram Rectore suo sunt conveniendi. *auth. habita. C. ne fil. pro pat.* 3.) Militum, qui subsunt Magistro militum *l. 3. pr. ff. de re mil. l. 2. C. de off. mag. mil.* 4.) Principum officialium in urbe quadam degentium. add. Heig. *p. 2. qu. 211.* & late Mev. *ad jus Lubec. in quæst. prælim. qu. 3. n. 38. & seqq.* Pertinent huc Statuum Imperii primæ instantiæ, quas Austregas vocant. *Ratione conditionis personarum.*

XV. Cæterum judex vel est superior, vel inferior: & quidem coram inferiore judice suo quis conveniendus est, nec hoc prætermisso superior adeundus, cum privilegium, quod vocant, primæ instantiæ inverti aut averti possit nemini, *c. pervenit. 39. C. 11. q. 1. Ordin. Camer. P. 2. t. 1. pr. tit. 5. §. und*

soll sonst 2. & *tit.* 8. §. *wo sich aber zwischen.* 15. *Recess. Imper. d. A.* 1654. *beneben sollen.* ne quidem per indirectum. vid. Carpzov. *l.* 2. *resp. Elect.* 17. Joh. Georg. Nicol. *Process. c.* 20. *part.* 1. Exceptio est 1. in personis miserabilibus, quibus reum statim coram judice superiore convenire licet: *l. un. C. qu. Imp. int. pup. vel vid.* ubi add. Brunnem. quam tamen legem in Cameræ judicio non amplius observari tradit Gail. 1. *obs.* 1. *n.* 40. in Principum vero judiciis adhuc vigere tradit Carpzov. 2. *resp.* 19. Exc. 2. casus denegatæ vel protractæ justitiæ, aut protelatæ litis. Exc. 3. casus, quo inferior judex est suspectus. Exc. 4. casus in *l. un. C. si quis Imper. maledix.* vid. Nicol. *d. c.* 20. add. Carpzov. *p.* 3. *prax. crim. q.* 110. *n.* 18.

TIT. VI.
DE
JUDICIS HABILITATE.

Caussæ, quæ reddunt judicem inhabilem seu suspectum.

I. Quamvis vero quis magistratus constitutus, atque inde habeat jurisdictionem; *de qua tit.* 4. nec non forum sit competens, *de quo tit. præced.* tamen requiritur, ut etiam sit habilis judex, seu non adsint caussæ suspicionum, ob quas repudiari possit: cujusmodi sunt 1. si commodum vel incommodum ex caussa ad judicem pertineat. *l.* 17. *ff. de judic. l. un. C. ne quis in sua caussa jud.* multo minus in propria caussa judicare ipsi permissum.

ſum. *d. l. un.* Nobiles tamen cauſſas, ipſos & ſubditos eorum concernentes, coram officialibus & Scabinis ſuis tractare, & acta ad collegium JCtorum transmittere poſſunt. *Deciſ. Elector. noviſſ. 38. & 39.* Modeſtin. Piſtor. *part.* 1. *c.* 7. *n.* 5. Ziegler. *ad prax. Calvol. §. nobiles. concl.* 1. *num.* 17. & 19. Berlich. *dec.* 109. Carpzov. 1. *reſponſ. Elect.* 87. *n.* 22. & 23. 2. Inimicitia *c.* 41. *in f. x. de appellat. l.* 9. *pr. ff. de liber. cauſ.* 3. Singularis gratia, conjunctio & amicitia *l.* 10. *ff. de jurisdict.* 4. ſi judex fuerit corruptus. add. Gailius. 1. *obſ.* 33. Mynſ. 3. *obſ.* 63.

II. Ob haſce & ſimiles cauſſas non ſolum delegatus, *l.* 16. *C. de judic.* ſed etiam ordinarius judex tanquam ſuſpectus recuſari poteſt. *c.* 61. *c.* 41. *§.* 1. *X. de appellat. c.* 39. *X. de offic. & poteſt jud. deleg.* add. *l.* 17. *ff. de judic. l.* 9. *ff. de lib. cauſ. d. l.* 16. *C. de judic. & auth. ſequ.* Gailius. 1. *obſ.* 33. *n.* 1. Zanger. *de exception. part.* 2. *c.* 4. *num.* 8. Carpzov. *proceſſ. tit.* 3. *art.* 4. *num.* 83. cæterum integrum collegium ut ſuſpectum recuſari non convenit. Gail. *de obſerv.* 33. *num.* 4. Zang. *dict. cap.* 4. *num.* 16. *Ob has recuſari poteſt etiam ordinarius judex.*

III. Duplici vero modo de judice ſuſpecto querulanti ſuccurri ſolet: vel enim judex ſuperior per commiſſarios cauſſam tractari, & decidi jubet, vel ſuſpecto quendam adjungit, qui ſimul cauſſam cognoſcat ac dirimat. *Sæpius tunc adjungitur alius.*

Sichard.

Sichard. *ad auth. si vero contigerit. C. h. t. n.* 7. Covarruv. *pract. quæst. cap.* 26. *n.* 1. *ubi testatur, hanc sententiam, quod scil. judici suspecto alius vir bonus adjungatur, esse communem totius orbis Christiani interpretationem.*

Caussa suspicionis est probanda. IV. Caussa suspicionis allegata probari debet. Gailius *d. O.* 33. *n.* 14. Rebuff. *tit. de recus. judic. art.* 1. *gloss.* 5. Gilken. *d. l.* 1. *num.* 13. Carpzov. *d. l. num.* 92.

TIT. VII.
DE
CAUSSA IN JUDICIUM DEDUCTA.

Judicium 1. aliud est Ecclesiasticum, aliud seculare; & hoc vel civile, vel criminale: 2. aliud reale, aliud personale.

I. Caussa, quæ in judicium deducitur vel est Ecclesiastica, vel secularis: hæc vel est civilis, vel criminalis. Unde judicium in civile & criminale distinguitur.

II. Porro ratione caussæ distinguitur judicium in reale, quo actione ex jure in re descendente persequimur rem nostram a quocunque possessore, & personale, quod ex jure ad rem, seu obligatione instituitur adversus personam, quæ ex facto suo ad quid præstandum est obstricta. *l.* 25. *ff. de O. & A.* Aliquando hæc duo concurrunt, & simul ipsa res petitur, & præstationes personales exiguntur. §. 20. *Inst. de act.*

Illud reale aut est petitorium, aut possessorium: III. Reale judicium iterum vel est petitorium, quo proprietas rei vel juris in re petitur, vel possessorium, quod intenditur de posses-

sione

ſione vel adipiſcenda, vel retinenda, vel recuperanda.

IV. Hoc poſſeſſorium iterum dividitur in ordinarium & ſummarium, ſeu ſummariiſſimum. Illud dicitur, quo, ordinario juris proceſſu obſervato, ſuper poſſeſſione agitur: hoc appellatur, quo ſummarie cauſſa poſſeſſionis cognoſcitur, &, quis interim poſſidere debeat, dirimitur, reſervata ulteriori diſcuſſione ad judicium ordinarium. vid. Lud. Poſth. *tract. de ſummar. poſſeſſ.* Andr. Clud. *in reb. quot. c.* 1. add. *Decis. Elect. noviſſ.* 13. *hoc iterum aut ordinarium, aut ſummarium.*

TIT. VIII.

DE FORMA PROCEDENDI SEU IPSO ORDINE PROCEDENDI IN JUDICIO.

I. Forma judicii conſiſtit in proceſſu: qui eſt modus legitimus, in judicio circa cauſſam in id deductam, a judice & partibus, vitandæ confuſionis gratia obſervandus. *c. 1. de ſent. & re jud. in 6.* *Proceſſus deſcriptio;*

II. Eſt autem proceſſus alius civilis, alius criminalis. Proceſſus civilis diſtinguitur hodie in ordinarium ſeu ſummarium, item executivum. *diviſio.*

III. In modo procedendi ordinario hodierno conſideranda 1.) veniunt illa, quæ judicium præcedunt, 2.) quæ in ipſo judicio fiunt, 3.) quæ judicium hoc finitum ſequuntur: & quidem conſiderabimus 1.) judicium *Modus procedendi ordinarius.* *Judicium*

primæ

primæ & sec. instantiæ. primæ instantiæ, cui opponitur judicium secundæ, vel appellationis instantiæ. Dicitur vero instantia ab insistendo, h. e. urgendo, & nihil aliud denotat, quam fervorem judicii, quod exercetur ob controversiam motam, Germ. *ein Gerichtsstand.* Notabis etiam, *Aliud est absolvere ab instantia, aliud ab actione.* differre inter se absolutionem ab instantia, & absolutionem ab actione: per illam namque petitio actoris nondum est exclusa omnino, sed potest denuo agere, refusis modo expensis; hæc vero ab ipsa caussa reum absolvit. add. Carpzov. *in Jurispr. Rom. Saxon. p. 1. c. 3. d. 16. n. 3. & seqq.* add. Speidel *in notab. voc. Instantia.*

Quæ præcedunt, sunt vel substantialia judicii, nim. I. supplicatio; IV. Quæ præcedunt judicium, vel substantialia sunt, vel accidentalia. Ad substantialia pertinet I. supplicatio, qua scil. impetratur citatio, Germ. *das Klagschreiben*, cujus requisita sunt 1. ut, præmissa judicis honorifica compellatione, nomina & cognomina supplicantium, ut & reorum seu citandorum exprimantur; 2. exponatur seu allegetur jus, & factum, ejusmodi juri contrarium, a parte adversa adsertum, & 3. annectatur congruens facto, juri & caussæ petitio, nobili judicis officio desuper implorato; add. Schwanm. *l. 1. proc. Cam. c. 1. num. 12.* & Frider. *in Proc. P. 1. c. 2.* II. citatio decreta a judice, quæ in his consistit: 1. in conceptione, in qua nimirum exprimatur nomen tum judicis necesse est, tum partium litigantium, actoris & rei, it.

II. citatio; L. 2. ff. t. 4. de in jus vocando.

it. caussa (quæ ut melius cognoscatur, exemplar supplicationis, additis præsertim in processu executivo documentis, communicatur reo) locus & dies. 2. in executione, quæ expeditur commissione judicis, insinuatione citationis, & relatione nuntii de insinuata citatione.

V. Dividitur citatio in privatam & publicam: illa iterum vel est verbalis, vel realis. Et quidem ista regulariter obtinet, & aph. præced. est descripta: hæc vero, realis nimirum, fit per capturam, vel etiam arrestum, & regulariter in civilibus non adhibetur. Publica est, quæ fit per edictum, foribus templorum & curiarum affixum, vel etiam ex suggestu publice prælectum; & quidem hodierno usu in tribus distinctis territorii fieri solet. Locum vero non habet, si ad domum solitæ habitationis fieri possit, nisi specialibus solum casibus, nimirum 1.) si quis per se, vel per alios quoquo modo efficiat, ne citatio ad se pervenire possit; 2.) quando locus, ubi quis citari debet, non est tutus; 3.) si citandus sit vagabundus, quo casu affigi debet edictum citatorium in illa civitate, eove in loco, ubi solitus alias vagabundus conversari; 4.) si contradictor sit incertus, & citentur omnes in genere, quorum interest: e. gr. creditores defuncti, si in diversis locis habitent, & incerti sint, possunt citari per edictum & publicam proclamationem, ut compareant coram omnium

hujus divisio.

um superiore judice ad eum effectum, ut creditum suum ibi proponant & deducant, vel ad videndum imponi ipsis perpetuum silentium, Gailius *1. observ. 57. n. 7.* 5.) obtinet ratione incertitudinis contra creditores defuncti, ad videndum fieri inventarium juxta formam *l. scimus. ult. Cod. de jur. delib.* denique 6.) in materia diffamationis possunt per edicta citari omnes, qui sua interesse putaverint. Gail. *d. l. observ. 9.* & late Carpzov. *in proc. tit. 7. art. 4.* it. Speidel. *in notab. voc. Edictal. Citat.* adde etiam de singulari citatione in Camera recepta, proclamata nim. Schwanm. *Lib. 2. proc. Cam. c. 72. num. 11.* Wehner. *in obs. pract. voc. Ruffen.* Præterea hic notandum, si aliquando eveniat, ut citandus quis sit, qui sub alio judice ordinario degit, quod tunc judex ordinarius requirendus sit per literas subsidiales, seu mutui compassus, ut vocant, ut sistat reum seu citatum. vid. Carpzov. *d. tit. 7. art. 3.*

Aliquando decernuntur mandata; VI. Ad supplicationem actoris in Camera aliquando decernuntur mandata, & quidem vel cum, vel sine clausula: quæ in eo differunt, quod in illis subnectatur citatio ad allegandum caussas, quare citatus existimet, se non teneri ad paritionem; in hisce vero subjungitur citatio ad docendam paritionem, vel ad audiendum, se in pœnas mandati violati incidisse. vid. Petr. Frider. *de mandat. l. 2. c. 55.*

De-

Decerni vero mandata cum clausula solent, sicubi supplicans pro se habeat jus commune, Schwan. *lib.* 2. *proc. Cam. c.* 15. Frider. *tr. de interd. comm.* 4. & si caussa non requirat altiorem indaginem, alias citationes & processus ordinarios judex decernit. Mandata vero sine clausula decernuntur in quatuor casibus generalibus, de quibus *L.* 2. *Ord. Cam. tit.* 23. Committitur tamen etiam arbitrio judicis, quibus casibus talia mandata possint decerni. Schwan. *in obs. Cam. obs.* 134. & 121.

vel in curiis Saxon. inhibitiones.

VII. In Curiis Saxonicis ad exemplum mandatorum receptæ sunt, potissimum in possessionis materia, inhibitiones, quæ itidem vel cum, vel sine clausula fiunt, prout res exigit. *vid. ordin. curiar. provinc.*

III. libellus;

VIII. (III.) Libellus, qui hisce essentialibus absolvitur 1.) caussa seu medio concludendi; 2.) facti, quod narratur, vel rei, quæ petitur, speciali significatione, nisi sit caussa universalis, generalis aut alternativa; & 3.) petitione seu conclusione. Præterea etiam nomen judicis, actoris & rei exprimendum est. Distinguitur libellus in articulatum & simplicem: ille in Camera & jur. comm. est receptus, hic vero in Saxonia.

ejus divisio.

Aliquando reus contra actorem instituit reconventionem.

IX. Porro sciendum, quod interdum reus conventus, in ipso litis exordio, vicissim coram eodem judice conveniat istum actorem, & dici solet reconventio (*die Wiederklage.*)

 Atque

Atque hæc quidem ſecundum proceſſ. juris comm. ordine ſimultaneo una cum conventione tractatur, vid. Schwanm. *d. l. 1. c. 69.* verum jure Saxon. hæc in reconventione ſunt ſingularia 1. quod non in quibuslibet cauſſis obtineat, ſed in cauſſis connexis; 2. quod poſt finitam omnino conventionem demum poſſit inſtitui, *wann die* Conventions-*Klage gäntzlich durch würckliche Zahlung geendet und erörtert.* Aliquando tamen reus, ad ſolvendum condemnatus, poteſt pecuniam in judicio deponere, ac reconventionem inſtituere, ſi nimirum, ob probabiles cauſas ſe, non calumniæ, ſeu actoris vexandi gratia depoſitionem prætendere, deducat, ſimulque libellum reconventionis offerat. *Ordin. proceſſ. judic. Elector. Saxon. tit. 6. §. Es wære denn.* Carpzov. *lib. 2. reſp. Elect.* 43. Tenetur vero reconventus in judicio; quo alterum convenit, comparere, licet alias forum ejus competens non ſit, *wann gleich Klæger, und nunmehro wiederbeklagter ſonſten daſelbſt zu ſtehen nicht ſchuldig wære: F. S. Hof-Gerichts-Ordnung. cap. 23.* vid. latius Carpzov. *Tit. 6. art. 3.*

Vel accidentalia. nim. 1. contumacia, cujusque accuſatio.

X. Ad accidentalia ſpectat 1.) contumacia, quam diſtinguunt in veram, quando quis ter, vel ſemel peremtorie citatus, per malitiam latitat: & præſumtam, quando ſufficienter citatus emanet, licet absque malitia. Requiritur autem, ut accuſetur contumacia, *daß die*

die Ungehorsams-Beschuldigung eingebracht werde. Hodie plerisque in locis tres distinctæ citationes fieri solent. Quodsi ergo actor in primo termino non comparuerit, accusata ejus contumacia reus ab instantia absolvitur, & ad refusionem expensarum actor condemnatur, nec ante auditur, quam expensas refundat, & præterea etiam cautionem tenetur præstare actor de lite prosequenda. Quodsi post litem contestatam actor sit contumax, eadem pœna obtinet, nisi caussa jam sufficienter sit ventilata, & de ejus justitia jam constet judici, tunc potest vel pro actore, vel pro reo sententiam ferre. Si reus in primo termino fuerit contumax, & ejus contumacia fuerit accusata, condemnatur in expensas, & citatio denuo decernitur sub pœna contumaciæ. Si in secundo termino iterum non compareat, rursus condemnatur in expensas & citatio decernitur, adjuncta clausula, quod debeat legitima impedimenta allegare: *bey Straffe Ungehorsams biß auf Ehehafften.* Sin vero iterum non comparuerit, nec impedimenta allegaverit, iterum condemnatur in expensas, & decernitur citatio in causis civilibus hac clausula addita: ut sub pœna executionis debeat comparere: *bey Straff Ungehorsams biß auf die Hülffe*, ac insequitur rei nec tunc comparentis condemnatio secundum petita libelli, & executio contra contumacem instituitur. add. Carpzov. *3. resp.*

27. & 28. & in processu tit. 8. artic. 3. Nicol. *process. 34. & 35.*

2. dilatio; L. 2. ff. t. 12. de fer. & dilat. & div. temp. XI. Porro accidentale 2.) est dilatio, quæ ultra quartam non solet concedi, & impetranda est ex justa caussa. Quænam autem sit justa caussa, dependet ab arbitrio judicis. vid. *tot. tit. ff. de dilat.*

3. satisdatio seu cautio. L. 2. ff. t. 8. qui satisdare cogantur, vel jur. promitt. vel suæ promiss. commit. XII. Sequitur 3.) satisdatio seu cautio. Est autem satisdatio in genere præstatio securitatis, nomine eorum, quæ occasione judicii in dubium vocantur, *l. 1. ff. qui satisd. cog.* Sunt vero tres species cautionis, nimirum 1. quæ fit per nudam promissionem, ad quam permittuntur illi, qui bona immobilia possident. vid. *l. 15. ff. d. t. q. satisd. cog.* 2. satisdatio per fidejussores, vel etiam hodie per depositionem pignorum, 3. promissio juratoria, quæ locum habet, si quis nec pignoribus nec fidejussoribus possit cautionem præstare, & debet jurare 1. se credere non potuisse invenire fidejussores idoneos, 2. se facturum ea, quæ ipsi incumbunt. vid. Carpz. *p. 1. C. 5. d. 9.*

Guaranda præstatio. XIII. Tenetur vero actor secundum hodiernum usum, si nimirum in loco, ubi habitat, non habet bona immobilia, cavere fidejussoribus, vel etiam depositione pignoris, pro reconventione & expensis. add. Berlich. *p. 1. pract. Conclus. 20.* Insuper jure Saxon. actor guarandæ nomine cavere debet, nimirum nuda

da ſtipulatione: (*Muß die Gewehr angeloben*) Reum quod attinet, de jure civili tenetur ſatisdare de judicio ſiſti, ſi nimirum bona immobilia ibi non habeat. Carpzov. *p. 1. C. 5. d. 39.* Item ſi procuratorem conſtituat, debet etiam ſatisdare judicatum ſolvi, ſive quod velit ſolvere judicatum. §. 4. *I. de ſatisdat.* cujusmodi cautio ſeu ſatisdatio ſolet inſeri mandatis. In foro vero Saxonico cautio a reo exigi non ſolet. Carpzov. *d. l. d. 30. n. 4.* Cæterum procurator actori, ſi de ejus mandato conſtet, quod actis ſit inſinuatum, de rato non cavet, & ſi defectus quidam ſit in mandato, vel dubium quoddam occurrat, an negotium ipſi ſit mandatum, item ſit perſona conjuncta absque mandato agat, cautio de rato præſtari ſolet, qua nimirum procurator actoris promittit, dominum ratum habiturum, quod ipſe geſſit, & deinde tenetur adhuc actis mandatum inſinuare. Similiter & rei procurator ejusmodi caſibus cavet de rato. Wurmſ. *L. 1. obſ. for. tit. 10. obſ. 3.*

L. 46. ff. t. 7. judicatum ſolvi,

Cautio de rato.

L. 46. ff. t. 8. Ratam rem haberi, & de ratihabit.

XIV. Deinde 4.) præcedunt & judicium exceptiones, cumprimis dilatoriæ. Eſt vero exceptio excluſio ejus, quod ab actore intenditur. Dividitur in dilatoriam & peremtoriam, de qua *Tit. X. h. l.* Dilatoria vero pertinet vel ad judicium ipſum, vel cauſam in judicium deductam. Judicium quæ reſpiciunt exceptiones, concernunt vel ejus intrinſeca,

4. exceptiones dilatoriæ.

Exceptionis deſcriptio, diviſio.

L. 44. ff. t. 1. de except. præſcript. & præjud.

seca, scil. I. personas id constituentes, nimirum judicem, respectu cujus opponitur 1.) *Dilatoriæ ratione judicis:* exceptio fori incompetentis, *l. pen. ff. & ult. C. de judic.* 2.) exc. primæ instantiæ, vide *tit. 5. h. l. aph. ult.* 3.) præventionis, quando nimir. quis citatur ad judicem super ista lite, quæ jam coram alio cœpta. *l. 7. ff. de judic.* Dicitur lis præventa (*stricte loquendo*) tum respectu judicis, cum quo alius concurrentem habet jurisdictionem, vel cum reus in diversis foris v. gr. *domicilii, rei sitæ, delicti* conveniri potest; Monach. *pract. jud. p. 2. tit. de prævention. cap. 4. num. 3.* tum respectu rei, quem actor in hoc judicio prævenit, ut ille non possit ad aliud forum provocare, confer *l. 19. pr. ff. de jurisdict.* Donell. & Hillig. *l. 17. c. 18. lit. c.* 4.) litis pendentis, qua potissimum reus utitur, ne alio rursus judicio conveniatur; *l. 30. ff. de judic.* add. Hillig *d. l.* 5.) judicis suspecti, vid. Zanger. *tr. de except. p. 2. c. 4.* 6.) inhabilitatis *cap. 1. X de except.* Zanger. *de except. c. 4. n. 27.*

ratione personarum litigantium. XV. Denique personas litigantes concernunt, easque vel principales, ut olim erat respectu actoris exceptio non impetratæ veniæ, quæ tamen hodie non obtinet; resp. rei exceptio revocandi domum, *l. 2. §. 3. ff. de judic. c. ult. X. de for. comp.* resp. utriusque exceptio cautionis, inhabilitatis, contumaciæ, justi impedimenti; vid. Zang. *d. tr. p. 2. c. 8.* vel earum procuratores, ut est exceptio illegiti-

gitimationis. *§. fin. I. de except.* Zanger. *dict. l. cap. 8.*

XVI. II. Modum procedendi, ut exceptio inepti libelli, seu generalis & obscuri, Zanger. *d. tr. cap. 14.* sub & obreptionis, idem *c.* 16. ineptæ cumulationis. *c.* 19.

ratione modi procedendi:

XVII. Vel sunt de extrinsecis judicii circumstantiis, ut loci non tuti, aut temporis angusti, item feriarum. Zang. *p. 2. c. 5. 6. & seqq.*

ratione loci, temporis &c.

XIIX. Ipsam caussam in judicium deductam concernunt exceptio plus petitionis §. 10. *Instit. de except. §. 33. de action.* exceptio pacti de non petendo intra certum tempus *d. §. 10. de except.* it. exceptio moratoria, *Quinquennel*, qua debitores rescripto Imperatoris aut Principis ad certum tempus contra creditores se defendunt. *l. 2. C. de prec. Imper. offer.* denique exceptio spolii, quam spoliatus opponit isti, qui contra eum actionem instituit, & ante spoliavit, ut ante omnia restituatur, quæ exceptio est probanda intra 15. dies. *c. 1. de rest. spol. in 6.* add. Carpzov. *in proc. tit. 9. artic. 6. n. 2.* pertinet etiam huc exceptio excussionis, item laudationis. Zanger. *d. l. P. 2. c. 2.*

ratione ipsius causæ in judicium deductæ.

XIX. Hæ dilatoriæ exceptiones regulariter ante litis ingressum & L. C. sunt opponendæ & probandæ: *l. pen. & ult. C. de except.* illæ vero dilatoriæ, quæ ipsam caussam concernunt, etiam post L. C. probari queunt. *l. 19.*

Dilatoriæ regulariter ante lit. cont. sunt opponendæ, exceptis iis, quæ ipsam

eaussam concernunt; it. excipiuntur alii casus.

l. 19. C. de probat. Præterea sunt casus, quibus dilatoriæ etiam post L. C. opponuntur, nim. 1.) si post L. C. demum cœperint, vel ad notitiam rei pervenerint *c. 4. x. de except.* aut si gravamen successivum concernant, aut reddant judicium retro nullum. vid. Carpz. *in proc. tit. 9. art.* 1. *n. 38. & 39.* conf. Coler. *ad c. 2. de except. n.* 1. Carpzov. *p.* 1. *C. 3. d. 17. n. 6. & 9.* Licet vero jure communi plures exceptiones, etiam diversas, successive opponere: *l. 5. l. 8. ff. de except.* ast secundum mores plurimorum locorum exceptiones dilatoriæ omnes simul opponi debent. Carpz. *d. loc. art. 1. n. 12. & art. 7. n.* 12.

TIT. IX.
DE
IIS, QUÆ FIUNT IN JUDICIO.

Quæ fiunt in judicio sunt itidem substantialia, vel accidentalia. Ad illa pt. I. Litis contestatio: quæ dividitur in affirmativam & negativam;

I. In ipso judicio quæ fiunt, itidem vel substantialia sunt, vel accidentalia. Illiusmodi est litis contestatio, *die Krieges Befestigung*, quæ consistit in actoris narratione, & rei responsione. *l. un. C. de Lit. Cont. l. 14. §. 1. C. de judic. c. un. x. de lit. cont.*

II. Dividitur a parte rei in negativam, qua scil. reus intentionem actoris negat, & affirmativam, qua quidem eam fatetur, sed tamen addit exceptiones. Aliquando etiam, ob contumaciam rei non respondentis, lis pro affirmative contestata habetur. Si namque reus frustraneis exceptionibus litis contestationem

tionem declinare, vel ſaltem protrahere intendat, actor accuſat ejus contumaciam, & pro re nata petit, ut citetur reus ſub pœna contumaciæ, de qua ſupra dictum, vel quod lis pro conteſtata debeat haberi.

III. Porro diſtinguitur litis conteſtatio in generalem & ſpecialem. Generalis eſt, qua non repetuntur ſingula libelli membra, ſed in genere ſolum reſpondetur, & ſolet aliquando dici implicita, ſi v. gr. reus narrata prout narrantur, & petita prout petuntur, negat, quæ in pleriſque judiciis non ſolet admitti. Specialis eſt, qua explicite & ſigillate ad ſingula actoris narrata & contenta reſpondetur. *it. in generalem & ſpecialem.*

IV. Exhibentur autem ſecundum jus comm. hodie in Camera & alibi receptæ, præter libellum, poſitiones ab actore, mediante juramento dandorum, uti vocant, quas ſequitur rei reſponſio, mediante juramento reſpondendorum. *c. un. X. de Lit. Cont. Ord. Cam. p. 3. tit. 15.* Gail. 1. *O. 81. & 82.* Carpzov. *p. 1. C. 10. d. 4.* Jure vero ſeu in foro Saxon. hæ poſitiones & reſponſiones non ſunt in uſu, ſed reus reſpondere debet libello, & quidem ſpeciatim ad omnia libelli capita ſine juramenti præſtatione. *Sec. jus commune exhibentur poſitiones.*

V. Aliquando vero ad quaſdam poſitiones vel membra libelli reus reſpondet affirmative, ad quaſdam vero poſitiones vel membra alia negative. *Reus aliquando pro parte affirmative, pro parte negative reſpondet.*

TIT. X.

DE EXCEPTIONIBUS PEREMTORIIS.

Exceptiones peremtoriæ describuntur.

I. Agendum etiam hic est de exceptionibus peremtoriis; (vid. *Tit. VIII. h. l. aph.* 14.) quæ semper agentibus obstant, & semper rem *s. caussam*, de qua agitur, perimunt. §. *9. I. de except. l.* 3. *ff. eod.*

Peremtoriæ vel nascuntur cum ipso negotio.

II. Peremtorias hasce distinguunt, quod vel statim cum ipso negotio nascantur & existant, ut 1.) exceptio doli, quæ vel est generalis, competens, quando in genere contra æquitatem naturalem quid petitur; *l.* 4. *§.* 12. *& pen. l. f. pr. l.* 12. *ff. de dol. mal. exc. l.* 36. *de V. O.* vel specialis, quæ datur, quando in specie quid dolose gestum est. *l.* 2. *§.* 4. *l.* 4. *pr. & §.* 33. *ff. de dol. mal. ex.* Zang. *de except. P. 3. cap. 11. n.* 4. est hæc exceptio doli aliquando subsidiaria exc. in factum *l.* 4. *§.* 16. *eod.* Zang. *d. l. n.* 50. 2.) exc. metus, quæ etiam tertio objici potest. *l.* 4. §. *pen. ff. de dol. mal. & emt. exc.* Id. *d. l. n.* 38. 3.) erroris *§.* 1. *Institut. de except. l.* 57. *de O. & A.* 4.) non num. pecuniæ, tum, quæ datur creditori. *l.* 14. *§.* 2. *C. de non numer. pec.* tum, quæ debitori, *l.* 14. *C. eod.* it. non numeratæ dotis, *tit. C. de dot. caut. non num.* 5.) exc. SCti Macedon. 6.) Vellejani, 7.) minorennitatis, *l.* 7. *ff. de exc.* Huc etiam referimus 8.) exc. excussionis, quat. peri-

L. 44. ff. t. 4. de doli mali & metus exceptione.

perimit actionem fidejussoriam, qu. reus principalis solvendo existit, ac inde etiam post litem contestatam opponi potest. Coler. *de proc. execut. P. 4. c. 1. n. 117.* Berl. *1. c. 18. n. 81.* Carpzov. *proc. t. 9. art. 7. n. 39.* & 9.) exc. divisionis Bart. *in l. 10 ff. de fidejuss.* Giph. *in l. 13. C. eod.* Zanger. *de ex. l. 3. c. 19. n. 13.* Perez. *in C. de except. n. 33.* Vel post negotium oriantur; ut 1.) exc. rei venditæ, *tit. ff. de exc. r. v. & trad.* 2.) pretii non soluti *l. 13. §. 8. de act. emt* 3.) exc. pacti de non petendo in perpetuum, *l. 7. §. 8. ff. de pact. §. 3. I. de exc.* 4. jurisjurandi, *§. 4. l. h. l. 15. ff. eod.* 5.) rei judicatæ, *t. ff. de exc. rei jud.* 6.) transactionis, 7.) præscriptionis, *t. t de div. & temp. præscript.* 8.) rei litigiosæ. vid. *t. t. ff. de litig.* *vel post illud.*

III. Hæ exceptiones peremtoriæ tam ante, quam post litis contestationem opponuntur. *l. 4. 8. & 9. C. de exc. l. 2. C. sent. resc. non. poss. c. 1. de lit. cont. in 6.* probantur autem post litem contestatam. Sunt vero nonnullæ privilegiatæ, quæ ad excludendam litis contestationem, & ipsum processum finiendum, in ipso litis ingressu proponuntur, & statim probandæ sunt, ut exc. rei judicatæ, præscriptionis, solutionis, actionis non competentis, & aliæ, quæ in continenti probari queunt. vid. Rosbach. *prax. civ. t. 43.* Carpzov. *proc. t. 9. artic. 7. n 25.* Nicol. *process. c. 31.* Quædam etiam post sententiam, ad impedien-

dam

dam executionem admittuntur, v. gr. exc. ſolutionis, SCti Vellej. Macedon. *l. 11. ff. de SCto Mac.* exc. non num. pecun. exceptio diviſionis, compenſationis. vid. Gail. 1 *O. 17. n. 9.* Coler. *de proc. exec. p. 4. c.* 1. Carpzov. *tractat. de reſt. contr. ſent. præjud.*

IV. Exceptioni actor opponit replicationem; *l. 2. §. 2. ff. h. l. 3. C. eod. t. t. I. de replicat.* huic reus iterum reſpondet per duplicationem; *§. 1. I. de replicat.* & actor huic viciſſim per triplicationem; *§. 2. d. t.* & huic ulterius opponitur quadruplicatio. *l. 2. §. 3. ff. h. §. 3. I. d. t.* add. *Ord. Cam. P. 3. t. 29. §. wo aber 3. Conſt. Elect. l. 2. c. 28.* Excipitur jurisjurandi & doli exceptio, contra quas replicatio non admittitur. *l. 15. ff. h. l. 4. §. 13. ff. de dol. mal. & met. except.*

TIT. XI.
DE
PROBATIONE.

II. Probatio L. 22. ff. t. 3. de probat. & præſumt.

I. Litem conteſtatam, & objectas aliquando exceptiones peremtorias, ſequitur injuncta a judice probatio, nim. ſi reus litem negative conteſtetur, vel ſaltem in quibusdam capitulis negative conteſtetur, & tunc actori incumbit probatio: ſi vero affirmative reus litem conteſtetur, addatque forte exceptionem, tunc reo incumbit probatio exceptionis.

II. Pro-

Ejus descriptio.

II. Probatio est actus judicialis, quo per idonea argumenta de facto aliquo, de quo in judicio controversia est, judici fit fides.

Argumenta alia sunt artificialia:

III. Argumenta distingui solent in ἔντεχνα seu artificialia, & ἄτεχνα seu inartificialia. Artificialia dicuntur, quæ arte industria probantis, ex ipsa caussa, ejusque circumstantiis deducuntur, suntque vel necessaria, ut ex principiis physicis desumta, & facto applicata, vel probabilia, ex quibus oritur præsumtio.

alia inartificialia.

IV. Inartificialia sunt, quæ ad fidem faciendam extrinsecus assumuntur, ut 1.) instrumenta, 2.) testes, de quibus antequam in specie agatur, de objecto & forma probandi quædam erunt præmittenda.

Probatur factum.

V. Probandum id venit, quod asseritur in judicio & proponitur, & quidem non jus, sed factum. Et quidem forma probationis ita se habet 1.) ut id, quod probandum, includatur articulis probatoriis, (*Beweiß- Articul,*) qui debent ex narratis seu visceribus libelli depromi, & sint perspicui, non captiosi, & succincti opus est, 2) ut fiant post litem contestatam, 3.) parte citata, 4.) intra terminum a judice præfixum, qui jure Saxon. est terminus Saxonicus, (*eine Sæchsische Frist.*) Sufficit autem intra istum terminum articulos exhiberi, & si per instrumenta fiat probatio, simul descripta ex authenticis exemplaria sunt exhibenda. Deinde terminus præfigitur, quo testes examinantur, uti mox dicemus, vel instru-

ſtrumenta recognoſcuntur a parte adverſa. Quodſi intra terminum Sax. ne quidem articuli exhibeantur, nec dilatio impetrata fuerit intra iſtum terminum a judice, altera parte contumaciam accuſante, non amplius quis admittitur ad probandum.

Fatali non obſervato, probandi facultas amittitur.

Aliquando probatio admittitur ad perpetuam rei memoriam.

VI. Diximus inter alia, quod poſt litem conteſtatam fiat probatio. Notandum vero eſt, quod etiam aliquando ante litem conteſtatam admittatur probatio, quæ vocatur ad perpetuam rei memoriam, ſi nim. teſtes ſint ſenes, vel ejusmodi periculum ſubſit, quod facile quis probatione excidere poſſit, ſi litis conteſtatio forte proteletur.

Inſtrumenti deſcriptio. L. 22. ff. t. 4. de fid. inſtr. & amiſſ. eorum. *Diſtinctio.*

VII. Inſtrumentum eſt ſcriptura, ad rerum geſtarum fidem comprobandam confecta: *l. 1. ff. de fid. inſtrum.* eſtque vel publicum, vel privatum. Illud eſt ſolennis ſcriptura: publica autoritate confirmata, hoc vero absque ſolennitate peculiari in cauſſa propria conficitur. add. Nicol. de Paſſer. a Genoa *tr. de priv ſcript.*

Inſtrumenti publici autoritas.

VIII. Inſtrumentum publicum vel ipſa judiciali autoritate eſt munitum, vel per notarium eſt confectum, cujus forma deſcribitur in conſtit. Maximil. *vom Unterricht der Notarien* de Anno 1512. Hujusmodi publica inſtrumenta plenam merentur fidem, quod intelligendum de ipſis authenticis ſeu originalibus, non exemplis, (*Copey*): aliquando tamen virtute authentici exemplum probat,

quan-

quando nimirum omnino certum est, hoc ex illo transsumtum esse.

IX. Privata scriptura contra scribentem solum probat, seu contra eum, qui subscripsit aut sigillavit suo nomine, non vero probat pro scribente. De mercatorum libris specialiter notandum, quod hi legitime confecti, consignatis scilicet datis & acceptis, adscripto die & anno, etiam expressa caussa debendi, ab integræ fidei homine, seu mercatore, seu ejus institore conscripti, semiplenam hodiernis moribus faciant probationem, & juramento confirmari soleant. add. Carpz. *3. Resp. 58. & 122.* *Privatæ scripturæ vis.*

X. Producuntur instrumenta regulariter lite contestata, ut supra monitum: nonnunquam etiam post conclusionem, si noviter reperta sint. add. Carpzov. *p. 1. C. 17.* Coler. *decis.* 121. *n.* 10. Producta instrumenta in judicio v. gr. ab actore, sunt a reo, termino præfixo, vel recognoscenda, vel jurato diffitenda. Aliquando etiam locus est comparationi literarum, vid. *l. 20. C. de fid. instrum.* vel per testes, qui scriptioni adfuerunt, cujus manu quid sit scriptum, probatur. *Instrumenta aliquando etiam post. lit. cont. producuntur.* *Sunt recognoscenda, vel diffitenda.*

XI. Notabis hic, quod actor instrumenta teneatur edere reo non solum illa, quibus est contra reum usurus, sed etiam, quæ reo ad excipiendum prosunt, *l. 8. l. 5. C. de edend.* adeo ut etiam rationes publicæ sint exhi- *Tenetur edere instrumenta actor reo;* L. 2. ff. t. 13. de edendo.

exhibendæ. *l. 6. C. d. t.* Carpzov. *p. 1. c. 17. def. 26.* Exceptiones videas apud Georg. Nicol. *in process. c. 51 num.* 2. inter quas est, si reus aliunde defensionem suam probare possit.

non vero reus actori. XII. Reus vero in actoris commodum regulariter instrumenta edere non cogitur, *l. 4. l. ult. C. de edend.* nisi 1.) pro replicatione actoris fundanda *arg. d. l. f.* actor enim replicando habet se ut reus; *l. 1. ff. de except.* Carpzov. *proc. tit. 14. art. 4. n. 45.* 2.) si veritas aliter haberi nequeat, velut si actor instrumenta casu amiserit. Carpzov. *l. 1. c. 17. def. 27. & in proc. d. art. 4. n. 44.* aut 3.) instrumenta sint communia. *l. 7. C. d. t.* Alias exceptiones legas apud Nicol. *de proc. c. 51.*

Necesse est adsit præsumtio contra eum, qui edere debet. XIII. Tum vero demum actori, vel reo, ejusmodi casibus editio injungitur, si præsumtio vel suspicio aliqua sit contra aliquem, se instrumenta habere: Ruland. *de commiss. p. 2. l. 5. c. 21. n. 3.* Carpzov. *proc. d. t. 14. n. 7.* & hic edere jussus aut edere tenetur, aut juramento confirmare, quod non habeat, nec dolo desierit habere. Ruland. *d. l.* Nicol. *d. c. 51. num. 8.* Quando vero super editione defertur parti adversæ jusjurandum, id, licet non adsint præsumtiones, præstandum est, modo deferens ante de calumnia juret. Carpz. *d. l. n. 11. seqq.* Nicol. *n. 7. in fin.*

XIV.

XIV. Peti poteſt editio inſtrumentorum tam in ordinario, quam ſummario proceſſu, *Churf. Sæchſ. Gerichts - Ordn. tit.* 27. Carpzov. *d. art.* 4. *n.* 71. quod tamen ad proceſſum executivum extendi non debere monet Nic. *d. c.* 51. *n.* 9. *Edenda ſunt inſtrumenta & in proceſſu ſummario.*

XV. Editionem ac juramenti præſtationem detrectans actor cauſſa cadit, eique ulterior actio denegatur; reus vero ſi recuſaverit instrumenta, edenda pro editis & recognitis habentur, quandoque etiam indictione mulctæ arbitrariæ ad edendum quis compellitur. Carpzov. *proc. d. art.* 4. *tit.* 14. *n.* 24. & 25. add. Ruland. *de commiſſar. p.* 2. *l.* 5. *c.* 26. *n.* 2. Nicol. *d. c.* 51. *n.* 12. Quodſi a tertio editio deſideratur, is compulſorialibus, quæ vocant, etiam arctioribus aut requiſitorialibus, ſi alienæ ſubſit jurisdictioni, ad edendum poteſt adigi. Carpzov. *d. art.* 4. *n.* 61. Nic. *d. l. n.* 13. *Detrectantis pœna.*

XVI. Teſtis eſt perſona, quæ ad fidem de negotio civili faciendam, a judice vocatur & examinatur. Faciunt vero plenam fidem duo teſtes omni exceptione majores *l.* 12. *ff. de teſtib.* Unus vero regulariter ſemiplena tantum probat. add. Carpzov. *in proc. tit.* 13. *art.* 3. *n.* 3. & *ſeqq.* Similiter etiam duo minus habiles præſumtionem inducunt. Ut igitur conſtet, quinam teſtes ſint omni exceptione majores, nec ne, de habilitate eorum *Teſtis deſcriptio.* L. 22. ff. t. 5. de teſtibus.

 viden-

videndum, quæ spectatur tempore examinis & positionis. *l. 2. & 3. ff. de testib.*

Inhabiles vero sunt testes 1. ratione personæ;

XVII. Sunt testes inhabiles vel ratione personæ, vel ratione caussæ, vel ex alia singulari ratione. Ratione personæ inhabiles sunt 1.) propter ætatem impuberes: *l. 3. §. 5. ff. de test.* pubertati tamen proximi testimonium operatur præsumtionem, & præterea valet testimonium ejus, qui jam pubes, de eo, quod in ætate impubere vidit, & cujus jam bene recordatur. Farinac. *de test. quæst. 58.* Minores vero 20. annis in civilibus probant, modo majores sint 14. annis: in criminalibus autem minores 20. annis judicium saltem faciunt. *l. 20. ff. de testib.* Cæterum senes, it. mulieres a testimonio dicendo non repelluntur. *l. 18.* junct. *l. 3. §. 5. ff. de testib.* 2.) propter morbum, scil. furiosus, it. in articulo mortis constitutus, de quo tamen vid. Mascard. *de probat. vol.* 1. *concl. 144.* 3.) ob statum & conditionem, nim. 1.) servilem *l. 8. l. 11. C. de test.* 2.) infamem, *l. 3. §. 5. a. l. 18. ff. h. t.* 3.) quod sit tenuioris fortunæ, *l. 3. in pr. dict. tit. de testib. N. 90. c. 1.* 4.) quod sit infidelis, *l.* 21. *C. de hæret.* add. Sichard. *ad tit. C. de test.* cœcus, surdus & mutus. vid. Farinac. *q. 61. num. 24. 31.*

2. ratione caussæ;

Ratione caussæ suspicione laborare facit testimonium 1.) magna amicitia, tum ex propinquitate, tum alias intime contracta, Carpzov. *p.* 1. *C. 16. d. 53.* 2.) odium capitale, *l.* 1. *§. 24. ff. de quæst.* Carpzov. *d. l.*

d. 16.

d. 56. 3.) commod. & lucrum, quod inde percipit, seu sperat testis, *l. 17. C. de test. l. 3. §. 5. ff. eod.* 4.) reverentia & debitum obsequium, unde inhabiles sunt 1.) domestici *l. 24. ff. de testib.* 2.) subditi, nisi is, cujus sunt subditi, quoad hunc actum testandi juramentum relaxaverit. add. Carpzov. *d. c. 16. d. 64.* Cæterum non tantum inhabiles sunt, sed etiam plane repelluntur a testimonio ascendentes & descendentes, *l. 6. C. h. t. de test.* Carpz. *in proc. tit. 13. artic. 6.* nec in propria caussa quis admittitur testis: unde persona ex universitate in caussa universitatis tunc demum admittitur, si lis ad universitatem, non ad singulos spectet. Carpzov. *d tit. 12. a. 5. n. 77 & seqq.* Denique ex singulari ratione non debent testimonium dicere 1.) sacerdos, ratione revelati in confessione. Carpzov. *d. C. 16. def. 17.* 2.) advocatus, ratione ejus, quod ipsi a cliente secreto revelatum est. vid. Berlich. *decis. 101.* Paul. Christin. *vol. 1. decis. Belg. 83.*

3. ex singulari ratione.

XVIII. In genere vero de testibus inhabilibus, & alias non admittendis sciendum, 1) eos quandoque certis casibus admitti, si nimir. veritas aliter haberi non potest, Carpzov. *d. l. def. 73.* 2.) quod, licet non pro producente, tamen contra eum probant. Cavetur tamen specialiter, ne regulariter denuncietur invito testimonium dicere adversus socerum, generum, vitricum, privignum, spon-

Aliquando testes inhabiles admittuntur.

ſum, ſobrinum, ſobrinove natum, eosve, qui ſimili ſunt gradu. *l. 4. l. 5. ff. de teſt.*

Teſtium productio fit regulariter in judicio.

XIX. Ipſa teſtium productio & examinatio regulariter ſit coram judice, ejusve commiſſario, in loco judicii: ſumtus vero producens impendere debet *l. 11. C. de teſt.* Modus per teſtes probandi in his conſiſtit, nim. I.) notandi ſunt actus præcedentes, ubi 1. ex litigantibus producens exhibet articulos probatorios, annexa teſtium nominatione & directorio, ſuper quibus ſcil. articulis hic vel ille teſtis ſit examinandus; 2. illos articulos judex parti adverſæ communicat pro formandis interrogatoriis; 3.) citantur teſtes, & quidem, ſi ſub judice teſtes quidam non habeant domicilium, illorum Magiſtratus requirendus eſt, ut ipſe eos ſuper articulis & interrogatoriis examinet, vel, ubi ita receptum eſt, petit judex ab altero, ut teſtibus injungatur, ut ſe ſiſtant; 4. producens quoque & altera pars citatur ad producendum & videndum jurare teſtes: II.) Ipſe actus examinationis; nimir. ipſo termino præſtituto judex præloquitur, & altera pars producit teſtes, altera exhibet interrogatoria. Præſtatur deinceps, prævia admonitione, juramentum teſtium parte utraque præſente; præſtito vero juramento, partes ſecedunt, & ſinguli teſtes ſeorſim a judice, ejusque notario ad articulos & interrogatoria examinantur, & omnia, quæ dicuntur a teſtibus, & quidem

Modus probandi.

dem eorum ipsissima verba diligenter annotanda sunt: finita depositione testis, imposito silentio, dimittitur.

XX. Actu examinis expedito, rotulus attestationum a judice vel commissario conficitur, & deinde partes citantur, ut certa die adsint publicationi attestationum: qua facta, super iisdem vel directo contrariis articulis, in eadem vel alia instantia testes regulariter produci nequeunt. *N. 90. c. 4. Clem. 2. de test.* Nonnunquam tamen admittitur examinis testium repetitio, Carpzov. *p. 1. C. 16. d. 30.* vel etiam certis casibus ulterior productio. *d. N. 90. c. 4. c. 15. & 36. x. de test.* Gail. *1. observ. 105.* Berlich. *p. 1. Concl. 40. n. 2. & seqq.* Georg. Schultz. *in Synops. judic. th. 56.* ubi hanc cautelam tradit advocatis, *quod, volens producere testes, antequam eos producat in judicium, cum iis loquatur, & si audiverit, eos in sermone esse singulares, non producat nisi unum testem, & tunc unus testis facit semiplenam probationem, & poterit deferri juramentum suppletorium, quod non posset fieri, si essent plures testes, sed singulares.*

Rotulus attestationum conficiendus, post publicantur attestationes.

Aliquando testium examen repetitur.

XXI. Notandum hic venit, quod si altera pars reprobationem, *den Gegenbeweiß*, h. e. probationem contrariam seu elisivam suscipere

Ante illam publicationem ad re-

probandum quis se offerre & articulos exhibere debet. pere velit, ante publicatas atteſtationes eam ſuſcipere, & vel ſtatim cœpta ab altero probatione, vel ſaltim poſt citationem ad publicationem atteſtationum, & quidem de jure Saxon. intra terminum Saxonicum, articulos offerre debet. Finita debito modo etiam reprobatione, tunc utriusque partis teſtimoniorum publicatio, partibus citatis, procedit. Carpz. *in proc. tit. 13. art. 2.*

Diſputatio atteſtationum. XXII. Denique ſequitur diſputatio atteſtationum, qua ſcil. is, contra quem probationes ſuſceptæ, illas excipiendo impugnat, alter vero uberius, quod in probationibus continetur, deducit & defendit. Carpzov. *d. l. tit. 15.* Impugnaturus vero probationes, & quidem per teſtes factas, conſiderat 1) examen teſtium, an legitimo ordine ſit peractum; 2.) perſonas, an ſint habiles; 3.) dicta, quibus opponi ſolet obſcuritas, incertitudo, contrarietas, ſingularitas.

Præſumtio deſcribitur; diſtinguitur XXIII. Reſtat, ut dicamus de præſumtione, quæ nim. eſt probatio negotii dubii ex probabilibus argumentis. Diſtingui ſolet ab interpp. in præſumtionem hominis, juris, juris & de jure. Præſumtionem hominis vocant, qua a judice, argumentis probabilibus, ex ipſius negotii qualitatibus & circumſtantiis quid inducitur, & inductum pro vero habetur, usque dum ab eo, contra quem eſt præſumtio, hæc elidatur. vid. Carpzov. *in proc. Tit. 13. art. 1. num. 16.* Præſumtio juris dicitur,

dicitur, qua a lege ex probabilibus rationibus civilibus circa negotium aliquid inducitur, ac itidem inductum pro vero habetur, usque dum elidatur: de cujusmodi præſumtionibus operoſum tractatum ſcripſit Menoch. Præſumtio juris & de jure appellatur, qua a lege ex fortioribus quid infertur rationibus probabilibus, idque illatum adeo pro vero habetur, ut probatio in contrarium non admittatur. Menoch. *de præſ. L. 1. q. 13. n. 19.* Ex notoria tamen rei evidentia & hæc infringitur. vid. Id. *d. l. 1. q. 63.* Gilhauſ. *in arb. civ. p. 7. c. 6.*

TIT. XII.
DE JUREJURANDO.

I. Aliquando loco probationis juramentum defertur, vel etiam probatio non ſatis plena, v. gr. per teſtem unicum, vel ex præſumtionibus inducta, juramento ſuppletur, vel etiam præſumtiones juramento eliduntur. Inde hic de jurejurando agendum venit, quod eſt religioſa rei alicujus aſſeveratio, legitime facta per invocationem Dei in teſtem.

Probatio fit aliquando per jusjurandum. L. 12. ff. t. 2. de jurejur. ſ. voluntar. ſ. neceſſ. ſ. judiciali.

II. Diſtingui ſolet juramentum in promisſorium & aſſertorium. Ad promiſſorium pertinet etiam juramentum confirmatorium, quo ſcil. actus quidam civiles confirmantur; cujusmodi juramentum aliquando exigitur, v. gr. in renunciatione SCti Vellejani. Carpz. *p. 2. c. 12. d. 14. & C. 16. d. 6.*

Hujus deſcriptio. Diſtinctio.

Juramentum assertorium. III. Huc potissimum spectat juramentum assertorium, quod ad rem controversam decidendam adhibetur: & quidem proxime facit ad decisionem litis, aut accessoriæ de expensis, juramentum scil. expensarum; quo nimir. is, cui expensæ restituendæ adjudicantur, juramento suo eas æstimat. *Ord. Cam. p. 1. art. 66. & seqq.* quod tamen juramentum sæpius remittitur, & judex solum moderatur expensas: aut principalis, quæ deciditur vel per se, mediante juramento litis decisorio, in specie ita nuncupato, vel per accidens, commisso sc. ab adversario dolo, juramento in litem.

Juramentum litis decisorium. IV. Litis decisorium jusjurandum vel pars parti defert, vel exigit judex, quod in specie necessarium vocatur. Pars parti defert juramentum vel extra judicium, quod voluntarium, vel in judicio, quod judiciale dicitur.

Juramentum voluntarium; V. Voluntarium itaque est, quod ex conventione, per modum transactionis, a parte parti extra judicium defertur, vel etiam refertur. Uti vero hoc juramentum delatum libere recusari potest, ita & relatum non præcise est præstandum; atque hoc hodie minus in usu est.

judiciale. VI. Jusjurandum judiciale est, quod a parte parti in judicio ordinario, accedente judicis per sententiam approbatione, defertur. *l. 12. §. 1. C. de jurejur.* Defert hoc juramentum

mentum actor reo, jure quidem Rom. tam ante, quam post litem contestatam, super ipsa intentione sua; jure vero Saxon. actor non nisi ante præstitam guarandam deferre reo juramentum potest; *Constit. Elect.* *11. p. 11. ibique* Carpzov. nisi post litem contestatam & guarandam præstitam nova emergat quæstio. *Ord. proc. El. Tit. 18. in f.* Berl. *p.* 1. *Concl. 29. n. 57.* Similiter reus, etiam post litem contestatam, super exceptionibus a se propositis actori potest deferre juramentum, nisi jam ad reprobationem se obtulerit, & hæc rei injuncta fuerit per sententiam: quo casu jur. Saxon. non amplius est locus juramenti delationi.

VII. Hoc delatum juramentum judiciale non potest recusari regulariter, sed aut suscipiendum, aut deferenti referendum; nisi velit pro confesso haberi, *l. 38. ff. de jurejur.* Quandoque tamen juste recusatur juramentum delatum, nimir. 1.) si differens nolit de calumnia jurare; Carpzov. *p.* 1. *C.* 12. *d.* 23. 2.) si is, cui defertur, quod juramento probandum venit, alias probare velit: vide Carpzov. *p. 1. C. 12. d. 3. & in Proc. tit. XI. a. 5. n.* 1. si vero hic in probatione defecerit, nihilominus adhuc ad juramentum postea admittitur, non tamen amplius referre potest. Carpz. *d. l. def. 18. &* 19. Denique hic sciendum, quod delatum juramentum quandoque omnino præstandum sit, nec referri possit, quando scil. is cui delatum est

Hoc delatum aut suscipiendum, aut referendum.

Casus excepti.

juramentum, aut solum, aut saltim melius quam deferens, veritatem novit. vid. Carpz. *d. C. 12. p. 1. def. 40. & 41.*

Præstatur in caussis civilibus.

VIII. Regulariter locum habet hoc juramentum in omnibus caussis civilibus, etiam alias famosis, secundum *l. 9. §. 2. ff. de jurejur. l. 5. §. 8. l. 11. §. 1. ff. de injur.* modo ad restitutionem solum agatur. Carpzov. *p. 1. C. 12. d. 31. n. 4. & process. Tit. XI. art. 1. n. 35. 60. & 65. & P. 3. dec. 231.* admittitur quoque in actione injuriarum, non criminaliter, sed civiliter intentata. vid. *Decis. Elect. noviss. 17. Coler. dec. 141. n. 17.* Præterea singulariter excipiuntur caussæ matrimoniales, eo nim. casu, quo jusjurandum vergeret ad dissolutionem matrimonii. Carpz. *Lib. 3. Jurispr. Consist. def. 44.* Wesenb. *d. proc. n. 5. ubi* Philipp. *observ. 2.*

Juramentum necessarium, quod est.

IX. Juramentum necessarium est, quod inopia plenæ probationis judex, etiam parte non petente, defert, caussa cognita, vel actori, vel reo. *l. 3. C. de jurejur. l. 31. D. eod.* Distinguitur in suppletorium & purgatorium.

sive suppletorium;

X. Juramentum suppletorium, *der Erfüllungs-Eyd*, est, quod judex imponit ei, qui semiplene, v. gr. per unum testem, probavit, ut per id perfecta fiat probatio, *dict. text.* add. *c. fin. §. 1. x. de jurej.*

XI.

XI. Admittitur hoc jusjurandum regulariter in omnibus caussis: non tamen facile in caussis iis, ex quibus ingens lucrum ad jurantem est præventurum, Gail. *1. O* 108. *n.* 11. nec in criminalibus gravioribus, *arg. l. fin. C. de prob.* Carpzov. *p. 1. C. 23. d. 11.* nec in matrimonialibus, nisi circumstantiæ & æquitas hoc exigant, Carpzov. *L. 3. Resp. 57. & Jurispr. Consist. l. 3. 46.*

quod regulariter in omnibus caussis admittitur.

XII. Juramentum purgationis, *der Reinigungs-Eyd*, est, quod judex imponit, ei contra quem præsumtiones militant, ut scil. per hoc illas elidat. *d. l. 31 ff. de jurej.*

sive purgationis;

XIII. Defertur juramentum hoc, quando quis suspicionibus gravatus est, *c. 14. x. de purg. canon.* modo persona sit fide digna. Non autem facile in criminalibus admittitur juramentum purgatorium. vid. Carpzov. *pr. Crimin. p. 3. q. 116. n. 61.*

quod imponitur ei, qui suspicionibus gravatus.

XIV. Cæterum is, cui juramentum, sive judiciale sive necessarium, per sententiam injunctum est a judice, intra certum terminum, & quidem jure Sax. intra terminum Saxon. (qui computatur a die, quo sententia transiit in rem judicatam) ad jurandum se offerre debet, & petere ut reus seu adversa pars ad præstandum juramentum calumniæ, ut & ad videndum jurare citetur: in foro autem Elector. Saxon. intra octiduum se offerre, & dicto modo petere debet. vid. Decis. Elector.

Is, cui juris jurandi præstatio injuncta, debito tempore se offerre debet.

noviss.

noviss. 18. Phil. *obs. in eand. dec.* 18. Carpzov. *in proc. Tit.* 11. *art.* 3. *n.* 57.

Lites, jurejurando judiciali finitæ, non retractantur.

XV. Lites, jurejurando voluntario, vel etiam judiciali ita finitæ, retractari nequeunt, ne quidem prætextu perjurii, ob instrumenta noviter reperta. *l.* 31. *in fin. ff. de jurejur. l.* 10. *C. de transact. l.* 4. *C. de re judic.*

Alia est ratio in juramento necessario.

XVI. Alia est ratio juramenti necessarii, quo licet præstito, nihilominus, ob instrumenta reperta, caussa ex integro agitur. *d. l.* 31. *ff. de jurejur.* Carpz. *d. l.*

Juramenti in litem descriptio.

L. 12. ff. t. 3. de in litem jurando.

XVII. Juramentum in litem est, quo, propter intervenientem dolum aut culpam adversarii, rem non restituentis, aut non exhibentis, judice deferente, actor rem suam, quam petit, æstimat: estque duplex, aliud affectionis, quo propter dolum adversarii, rem non restituentis, etiam ultra verum pretium ex affectione res æstimatur; *l.* 1. & 2. *ff. de in lit. jur.* aliud veritatis, quo res, quæ culpa possessoris interiit, vel deterior facta est, quanti vere est, & quanti revera interest, æstimatur. *d. text.* Illud locum habet, ubi agitur de re nostra restituenda, quam adversarius dolo & contumacia restituere detrectat v. gr. in actionibus in rem, item in actionibus in personam b. f. iis nimir. in quibus ex contractu quid restituendum. Hoc vero locum habet in aliis actionibus, ubi non de restituenda, sed tradenda re solum agitur, v. gr. in actionibus emti, &c. it. in stipulationibus. Cæte-

rum

rum in praxi hodierna non multum hæc differentia attenditur, sed relictum videtur judicis arbitrio, quando juramentum hoc, sive affectionis, sive veritatis, ac in quibus judiciis, sive b. fidei sive stricti juris, sive directis sive contrariis actionibus, deferendum existimet Carpzov. *in proc. tit.* 12. *art.* 4. *n.* 7. 8. 9. *& p.* 1. *c.* 23. *d.* 19. *n.* 11. *&* 12.

XVIII. Judex æstimationi actoris modum statuit, nimir. primo æstimat actor, deinde moderatur judex, tunc subsequitur juramentum actoris, quo a judice determinata summa confirmatur. *l.* 2. *§. f. l.* 4. *§.* 2. *ff. de in lit. jur.* add. Carpzov. *proc. tit.* 12. *art.* 4. *n.* 16. Richter. *dec.* 58. *n.* 43. *& regul. jur.* 2. *n.* 11. vid. *tit. de in lit. jur. ibique Exerc. nostr.* 17. *th.* 70. *& seqq.*

XIX. Atque hæc ita obtinent, si dolo, culpa vel mora adversarii res interierit vel deterior facta sit, alias si integra exstet, vel manu militari aufertur possessori, restituere nolenti, vel juxta arbitrium judicis, cumprimis si actor, ob procaciam aut moram adversarii, æstimationem malit habere, quam ipsam rem, juramentum in litem locum habet. *l.* 5. *§.* 1. *in fin. ff. de in lit. jur.* junct. *l.* 68. *de R. V.* Borcholt. *de in lit. jur. c.* 4. *num.* 4.

XX. Addendum hic est, de jure Saxon. singulariter receptum esse, ut actor res vi ablatas, & damnum per vim illatum possit æstimare ac petere, ut reus summam istam sol- *Juramentum minorationis.*

vat,

vat, aut juramento eam deminuat, & tunc reus vel illam summam, quam tamen aliquando judex moderatur, Carpzov. *t. 12. art. 4. n. 12.* solvere, vel juramentum minorationis seu deminutionis (*den Minderungs-Eyd,*) præstare debet: quo præstito in id solum condemnatur, quod juravit. Locum ergo tantum hoc habet in vi expulsiva & ablativa; & potest id evitare reus, si probet, damnum tanti non esse, quanti ab actore æstimatum. vid. H. Pistor. *l.* 1. *quæst. Saxon. quæst.* 16. Carpzov. *de process. tit. 12. art.* 4. *num.* 28. & *seqq.*

TIT. XIII.
DE
CONCLUSIONE CAUSSÆ.

Caussa conclusio.

I. Postquam disputationes attestationum, de quibus *tit. præced.* dictum, judici sunt oblatæ, proxime subsequitur caussæ conclusio, quæ dicitur, quando partes utræque omnibus probationibus & allegationibus, seu scriptis ulterioribus renunciant, & jam litem decidendam judicis conclusioni submittunt.

Distinguitur in expressam & tacitam.

II. Distingui hæc solet in expressam & tacitam. Expressa est, quæ verbis fit expressis, litem judicis cognitioni submittentibus, seu pure seu conditionaliter, nimir. si pars adversa nihil novi amplius attulerit. Tacita conclusio est, quando non quidem expressis verbis caussa judicis cognitioni submittitur,

sed

ſed ex circumſtantiis apparet, nihil niſi judicis ſententiam ſupereſſe.

III. Poſt concluſionem in cauſſa nihil amplius admittitur, quia, ut Dd. loquuntur, concluſio partibus os claudit, ſeu ulteriorem probationem & allegationem excludit *c. 5. X. de cauſ. poſſ. & propr.* add. Rutg. Rul. *de Commiſſ. p. 4. l. 8. c. 11. n. 12.* aliquando vero judex concluſionem reſcindere re ita exigente poteſt, & ulterius quid injungere, *c. cum Joannes 10. X. de fid. inſtrum.* Rutg. Ruland. *d. tr. p. 1. l. 6. c. 8. n. 9.* Gail. 1. *obſ. 107. n. 5.*

Poſt concluſionem cauſæ regulariter nihil amplius admittitur.

IV. Admittitur tamen, ut poſt concluſionem in cauſſa pro informatione judicis allegationes juris, item conſilia & reſponſa prudentum, ſeu Dd. exhibeantur, quæ parti adverſæ non communicantur. vid. *Churf. Sächſ. Proceß-Ordn. tit. 29. §. ult.* Gail. 1. *obſ. 107. n. 13.* Mynſing. *3. O. 17. n. 7.* Aſinius *prax. jud. c. 7. & 8. §. 20.*

Pro informatione judicis conſilia aliquando exhibentur.

TIT. XIV.
DE
SENTENTIA JUDICIS.

Sententia definitio; L. 42. ff. t. 1. de re judicata, & de effectu ſent. & de interlocut.

I. Tandem ſequitur ſententia, quæ eſt pronunciatio judicis, cauſſæ controverſæ deciſionem continens. *l. 1. ff. de re jud.*

diviſio.

II. Eſtque vel interlocutoria, qua controverſia, circa cauſſam in judicium deductam emergens, & ad judicii ordinationem & firmatio-

tionem pertinens deciditur. Dici ſolet interlocutio, (*ein* interlocut- *Urthel*, *ein Bey-Urthel*,) vel definitiva, (*ein Endurthel*) qua ipſa cauſſa principalis, in judicium deducta, deciditur. *l. 1. ff. de re jud.*

Modus pronunciandi ſententiam.

III. Pronunciat ſententiam ipſe judex habilis & competens, pro tribunali ſedens, loco conſueto, partibus litigantibus eorumve procuratoribus præſentibus, antea citatis: aliquando etiam alterutra parte per contumaciam abſente. Gail. 1. *obſ. 109.* expreſſo judicis & partium nomine, ac recitatur ſententia ex periculo ſeu ſcripto, in quo concepta. vid. *tot. tit. C. de ſent. ex peric. recit.*

Quæ in ſententia obſervanda.

IV, Ipſa ſententia debet eſſe 1.) juri conformis, alias ſi aperte contra LL. eſt, eſt ipſo jure nulla; 2.) ſi definitiva fuerit, libello conformis, tum quoad rem petitam, ne reus in alia cauſſa condemnetur, tum quoad cauſſam petendi atque ita continere debet vel abſolutionem ab eo, quod petitum eſt ex cauſſa, vel condemnationem, *d. l. 1. ff. de re jud.* 3.) actis conformis, 4.) certa, *§. 32. I. de act.* vid. *l. ult. C. de ſent. quæ fin. cert. quant.* ſive ſit certa per ſe, ſive ad certum quid referatur.

Sententia non ſolum cauſſa principalis finitur, ſed & de fructibus, expen-

V. Continet vero ſententia præter ipſius cauſſæ principalis deciſionem, etiam condemnationem vel abſolutionem ratione fructuum & expenſarum, item damnorum reſtituendorum. Quibus autem caſibus fructus & damna

damna ſint reſtituenda, ex tribus libris priori- *ſis & damnis deciditur.* bus, ubi de jure cognoſcendo agitur, eſt colligendum. add. *tit. C. de fruct. & lit. expenſ.* Expenſas litis quod attinet, regulariter victus victori ad illas reſtituendas condemnatur, niſi juſtam litigandi cauſſam habuerit. vid. *t. t. I. de pœn. tem. litig.*

VI. Effectus ſententiæ eſt, quod lis, ſeu to- *Effectus ſententiæ.* ta, ſeu particula ejus in judicio occurrens, per eam decidatur, & poſt decem dies illa tranſeat in rem judicatam, ſi nimir. intra iſtos remedium non adhibitum fuerit: de quibus remediis *tit. 19.* agetur.

TIT. XV.
DE QUIBUSDAM INTERVENIENTIBUS IN JUDICIO.

I. Ad accidentalia (*vid. Tit. 9. aph. 1. h. l.*) *Ad accidentali spectat 1. Juramentum calumniæ.* judicii pertinet juramentum calumniæ, (*der Eyd vor Gefehrde*) quod aliquando, una vel altera parte exigente, præſtandum. Eſt vero jusjurandum calumniæ, quo litigantes, vel procuratores eorum obteſtantur, quod exiſtiment, ſe bonam fovere cauſſam, & litem b. f. abſque fraude ſe perſecuturos. vid. *tot. tit. C. de jurej. propter calumn. dand. & X. de jur. calumn.*

II. Dividitur juramentum calumniæ in ge- *Ejus diſtinctio.* nerale & ſpeciale. Generale eſt, quod ab utroque litigantium ſuper tota cauſſa præſta-

tur: speciale, alias juramentum malitiæ, (*scil. non committendæ*) est, quod in qualibet judicii parte tam ante, quam post litem contestatam exigitur.

Hodiernus usus. III. Hodie secund. proc. juris comm. generale quidem juramentum calumniæ, parte exigente, præstandum est: *cap. 1. de juram. cal. in 6.* at jure Saxon. in usu non obtinet; Juramentum autem speciale etiam in foro comm. non nisi eo casu, quo præsumtio malitiæ contra partem litigantem est, exigi potest. Similiter etiam in foro Saxon. specialiter exigitur ab eo, qui juramentum detulit, & præterea itidem ob præsumtionem malitiæ pro arbitrio judicis imponi potest. add. Gail. *1. obs. 87.* Setser. *tr. de juram. l. 3. c. 4. n. 36.* Carpz. *in proc. tit. 12. art. 1.*

II. Litis denunciatio. IV. Præterea sæpius judicium præcedit, vel etiam in ipso judicio accidit litis denunciatio, quæ fit a reo, in judicio convento, suo autori, sive a quo caussam habet, ut nimir. liti assistat, & re evicta evictionem præstet: qua de re superius *Lib. 3.* add. Carpz. *tit. 4. art. 3.*

III. Interventio. V. Porro etiam accidit aliquando interventio, qua nimir. tertius quidam circa litem inter alios motam id, quod ejus interest, adducit, & persequitur. *Nov. 112. cap. 1. c. 4. de elect. in 6.*

quæ locum habet ob quodlibet interesse. VI. Locum hæc habet in omnibus caussis, ubi quis interesse suum probare potest, & non solum ante sententiam & conclusionem, sed & post

post rem judicatam, ad avertendam executionem, intentari potest. vide Carpzov. *d. tit.* 4. *art.* 2. *& quovis tempore.*

VII. Deinde juxta usum receptum litis reassumtione aliquando est opus, quæ alterutro litigantium defuncto debet fieri ab heredibus. Novissimo tamen Rec. Imp. de Anno 1654. §. *damit. auth.* 99. ad lites abbreviandas statutum est, ut statim initio litis mandatum etiam ratione heredum concipiatur, adeoque non amplius opus sit reassumtione. Quibusdam tamen locis jus antiquum adhuc viget. Carpzov. *tit.* 5. *art.* 2. *n.* 14. *IV. Litis reassumtio.*

TIT. XVI.
DE PROCESSU ARRESTI.

I. Diximus de processu ordinario: agendum nunc est, antequam ea, quæ judicium sequuntur, exponamus, de processibus summariis & executivis; ad quos processus arresti videtur quidem pertinere, singularis tamen forma in eo obtinet, quæ in foro cumprimis Saxon. probe attendenda. *In processu arresti singularis forma observanda:*

II. Nim. 1.) adeundus est judex, & ab eo petendum, ut arrestum in re aliqua debitoris decernatur. *1.) aditio judicis.* Simul autem 2.) probetur necesse est, liquidum esse debitum, saltim per exhibitionem obligationis vel instrumenti, vel etiam per productionem testium, qui debi- *2.) probatio liquidi:*

tum confirmant, & judicem de eo certiorem reddunt. add. Berlich. *p. 1. Decis. 107.*

3.) justa caussa. III. Porro 3.) desideratur, ut justa caussa subsit arrestum petendi, quod scil. debitor ære alieno sit gravatus, vel quod alio modo non satis commode creditor debitum possit consequi.

Documentum arresti impetrati. Renovatio arresti primi. IV. Hisce in eo observatis & demonstratis, judex arrestum decernit, & impetratum esse arrestum attestatur. A quo tempore impetrati arresti si quatuordecim dies elapsi fuerint, arrestum prima vice est renovandum, & quidem ipso die decimo quarto renovatio fieri debet, quod tamen extra Electoratum in hisce terris non ita stricte observatur, sed unus vel alter dies non accurate attenditur. Hanc renovationem factam esse, iterum judex, dato arrestanti documento, testatur.

Secunda arresti renovatio, exhibito simul libello arrestatorio. V. Post elapsos rursus 14. dies arrestum secunda vice venit renovandum, & quidem itidem ipso die 14. Simul vero etiam libellus arrestatorius (*Kummerklage*) est offerendus judici: in quo nim. creditor seu actor arrestans, perinde ut in alio libello, caussam & factum enarrat seu proponit judici, & insuper addit, arrestum se petiisse & impetrasse, & debito modo renovasse, adeoque petit, ut arrestum in formalibus pronuncietur legitimum, & sibi inde competere jus reale in bonis arrestatis, & præferendum se esse omnibus aliis creditoribus, jus potius non habentibus:

bus, petit etiam recognitionem documentorum, quibus scil. debitum ipsius probatur.

VI. Uti vero ipsa statim petitio arresti, nec non renovatio primo loco seu prima vice facta, parti adversæ est a judice denuncianda: ita & libello arrestatorio oblato, parti adversæ hic una cum documentis transmittendus, atque certus dies præfigendus, & debitor citandus est, quo respondeat & documenta recognoscat; & tunc ulterius proceditur, uti in processu executivo. *qui parti adversæ communicandus.*

VII. Effectus igitur arresti est, quod arrestum legitime impetratum & renovatum tribuat jus pignoris prætorii a die impetrati arresti, ideoque etiam arrestanti competat jus in re in bonis, ut alias in pignoribus. vid. latius Carpzov. *in Proc. Tit. 21. art. 1. seqq.* it. David. Mevius *integro tr. de Arresto.* *Effectus arresti.*

TIT. XVII.
DE PROCESSU SUMMARIO.

I. Processus summarius seu extraordinarius est, ubi, non servatis solennitatibus ordinariis solum ea, sine quibus processus non potest ullo modo subsistere, observantur. Nimirum, ut qualis qualis facti narratio & petitio ab actore fiat, reus a judice competente citetur, citatus respondeat, probatio injungatur, & sine solenni disputatione attestationum statim sententia feratur. *Processus summarius.*

II. Locum habet hic processus in caussis, quas vocant, summariis seu extraordinariis, *Caussæ, in quibus locum habeat.*

 nimi-

nimirum 1.) in novi operis nunciatione, 2.) in debitis tributorum & aliorum onerum publicorum, 3.) in actione ad exhibendum, 4.) in caussa alimentorum, 5.) in caussa legatorum & fideicommissorum, cumprimis ad pias causlas, 6.) in matrimonialibus, aliisque caussis Ecclesiasticis, 7.) in remedio ex *L. f. C. de* edicto D. Hadriani toll. 8.) in possessorio summariissimo, 9.) in processu ex L. Diffamari, 10.) quando agitur de operis Magistratui, seu nobilibus præstandis, 11.) quando agitur de obsequio parentibus & Magistratui præstando, 12.) in caussa depositi, 13.) in concedenda restitutione in integrum, 14.) in caussa pia, v. gr. Ecclesiarum, Academiarum, vel etiam universitatis, 15.) in caussa fisci, 16.) in caussa miserabilium personarum, 17.) in salariis & mercedibus, 18.) in caussis mercatorum. vid. Jacob. Schultes *obs.* 3. Joh. Zang *d. except. p. 1. c. 1.*

Aliquando caussa ordinaria summarie tractatur.

III. Aliquando etiam judex, ex certa ratione, caussam alias ordinariam summariter tractat, vel etiam ipsæ partes litigantes inter se conveniunt, ut caussa summariter expediatur. Carpzov. *in proc. Tit. 2. a. 1. §. 5. n. 56. & seqq.*

TIT. XVIII.
DE PROCESSU EXECUTIVO.

Processus executivus.

I. Processus executivus vocatur, quando, itidem absque solenni processu, de simplici ac plano

plano caussa agitatur, & ad ipsam statim executionem properatur.

II. Locum habet hic processus in chirographis ac instrumentis paratam executionem habentibus. vid. Coler. *integr. tr. de proc. execut.* quae instrumenta etiam guarentigiata appellantur, seu liquida & indubitata. *locum habet in liquidis instrumentis.*

III. Modus procedendi ita se habet, ut actor judici caussam breviter exponat, &, instrumento simul exhibito, recognitionem ejus ac paratam executionem petat. Reus citatus vel recognoscere, vel jurato diffiteri instrumentum debet. Facta recognitione, statim condemnatur reus, vel si forte sit contumax, accusata contumacia iterum citatur sub poena recogniti: denuo vero reo contumace, instrumentum habetur pro recognito, ac itidem reus condemnatur. Sin vero jurato diffiteatur reus instrumentum, absolvitur. vid. uberius Carpzov. *in proc. Tit. 22. Dec. El. 12.* *Modus procedendi.*

IV. Admittuntur tamen etiam in hoc processu exceptiones peremtoriae, quae saepius reservantur post factam recognitionem, quae tamen exceptiones in hoc processu non aliter admittuntur, quam si in continenti possint probari; alias nihilominus condemnatur reus, & sententia executioni mandatur; exceptiones vero illiquidae ad reconventionem remittuntur. *Admittuntur exceptiones nonnisi peremtoriae.*

cujusmodi recensentur. V. Ejusmodi exceptio eſt 1.) ſolutionis, 2.) compenſationis, 3.) uſurariæ pravitatis, 4) ſimulationis, 5.) SCti Macedoniani, 6.) excuſſionis ſeu ordinis, 7.) erroris calculi, 8.) non numeratæ pecuniæ, 9.) non ſecuti implementi, ſeu non adimpleti contractus. Ac in genere iſtæ exceptiones contra inſtrumentum liquidum opponi poſſunt, quæ ex natura ipſius contractus dependent, & in continenti demonſtrari queunt. Coler. *d. tr. p. 4. c. 1. n. 48. ſeqq.* Berl. *p. 1. concl. 84. n. 1. ſeqq.*

Teſtes regulariter non admittuntur. VI. Dicitur vero exceptio in continenti probata, quæ fit per inſtrumenta, vel ex ipſius actoris confeſſione. Probatio vero per teſtes regulariter non admittitur, multo minus juramenti delatio: aliquando tamen ex æquitate, & ſi judici ita ſingulariter viſum fuerit, probatio per teſtes admittitur, ita ut intra terminum certum, nimir Saxonicum in foro Saxon. examinentur teſtes, atque ita tota probatio intra hunc terminum abſolvatur, nec accedunt ea, quæ alias in proceſſu ordinario deſiderantur. vid. Carpzov. *d. tit, 22. art. 4. n. 26. & ſeqq.*

TIT. XIX.
DE
PROCESSU SECUNDÆ INSTANTIÆ.

Sententia impugnatur I. Judicium primæ inſtantiæ per ſententiam finitum; ſi hæc vel illa pars litigans in illa non acquieſcat, ſequitur ſententiæ ab effectu rei

rei judicatæ ſuſpenſio vel oppugnatio. Nimir. 1.) per remedium nullitatis, quo ob vitium ſeu defectum ſententia dicitur ipſo jure nulla. vid. *tot. tit. D. quæ ſent. ſin. appell. reſcind.* & *tot. tit. C. qu. provocar. non eſt nec.* *I. per remedium nullitatis.*

II. Nulla vero dicitur ſententia 1.) ob defectum in perſonis judicium conſtituentibus, quando ſcil. judex vel eſt incompetens, vel ſuſpectus, vel etiam actor aut reus, ejusve procurator eſt inhabilis, 2.) ob non ſervatum ordinem judiciarium, 3.) ob defectum in ipſa ſententia, ut ſi prolata ſit manifeſto errore contra jus, ſi ex falſis inſtrumentis, ſi contra rem judicatam. *Ob quas cauſſas nulla dicatur ſententia.*

III. Remedio nullitatis jure comm. non niſi 30. annis præſcribitur: jure vero Saxon. intra term. Saxon. nullitas eſt proponenda. vid. Carpzov. *in proc. tit. 19. art. 3.* add. Ord. Cur. Prov. Jen. *cap. 36.* *Quo tempore hoc remedium proponendum.*

IV. Nullitatem proponere poteſt quilibet ratione ſui gravaminis vel præjudicii, adeo ut etiam tertius interveniens, qui ratione ſui intereſſe quæſtionem movet, merito audiendus ſit; modo de ſuo intereſſe ſaltim ſummarie doceat. Gail. 1. *obſ. 70.* Mynſing. 2. *obſ. 1.* *Quis eo poſſit uti.*

V. Eſt vero in arbitrio alicujus, velitne coram eodem judice, qui nulliter judicaſſe dicitur, nullitatem deducere, an vero coram judice ſuperiore. Gail. *1. Obſ. 127. num. 7.* Monent vero Practici, conſultius eſſe nullita- *Coram quo.*

tem cum appellatione cumulare, quam simpliciter nnllitatem deducere. Sebast. Vantius *tr. de Nullit. tit. quot & quibus mod. num. 31.* Berl. *p. 1. Concl. 61. num. 15.*

Effectus hujus remedii. VI. Si nullitas in continenti probari possit, per querelam nullitatis executio sententiæ differtur, sin vero longior desideretur caussæ cognitio, haud impeditur executio. Berlich. *d. loc. num. 11.* Carpzov. *d. loc. t. 19. art. 3.*

II. per leuterationem. VII. In foro Saxon. recepta quoque est leuteratio, quæ est interponenda intra 10. dies a momento publicatæ sententiæ, & inseritur leuterationi gravamen, quo quis sibi existimat injuriam factam in sententia. Interposita ita & suscepta leuteratione, a judice, intra terminum Saxon. citatio ad terminum certum, quo leuteratio prosequenda, & impetranda. Die isto præfixo leuterans iterum gravamina sua repetit, & leuteratus respondet & ita alternis vicibus concludunt. In arbitrio quoque est leuterati, an velit simpliciter ad acta priora se remittere. vid. Christoph. Frid. *in proc. cum not. Nic. tit. 101. & seqq.*

Processus contra contumaces. VIII. Si forte leuterans in termino prosecutionis non compareat, cum nec excusationem attulerit, nec dilationem impetraverit, leuteratio pro deserta habetur, & leuterans in expensas condemnatur. Quodsi vero leuteratus non comparuerit, leuterans ejus accusat

con-

contumaciam, & alius terminus præfigitur, & in expensas hujus termini condemnatur leuteratus: si vero iterum non compareat, sententia super caussa fertur.

IX. In nonnullis curiis recepta quoque est superleuteratio seu oberleuteratio. Si nimirum sententia prima in leuterationis instantia sit confirmata, vel etiam illi quid adjectum, tunc idem, qui leuterationem proposuit, etiam oberleuterationem adducit cum gravaminibus suis, & eodem modo proceditur, quo in leuteratione. vid. Carpz. *in proc. Tit.* 17. *art.* 1.

III. per superleuterationem.

X. In aliis terris adhibetur remedium supplicationis, quod itid. intra 10. dies est adhibendum, & dicitur supplicatio, quando ipsi judici, qui sententiam tulit, preces offeruntur, quibus petitur, ut propter gravamina, quæ afferuntur, sententia prior retractetur & corrigatur. add. *R. A. zu Speyer de anno* 1600. *§. es soll aber den Unterthanen.* 60. Berl. *p.* 1. *concl.* 60.

IV. per supplicationem.

XI. Referri etiam huc potest restitutio in integrum, qua non solum minores, it. civitates & universitates, utuntur contra sententiam, qua læsi sunt, (qua de re sup.) sed & nonnullis in locis receptum est, ut occasione generalis clausulæ, quæ habetur *l.* 1. *§. f. ex quib. caus. maj.* 25. *ann.* in genere contra quamvis sententiam, qua quis læsum se dicit, instat alius remedii suspensivi, coram eodem judice

V. per restitutionem in integrum.

judice adhibeatur remedium restitutionis in integrum.

VI. per appellationem. L. 49. ff. t. 1. de appellat. & relation.

XII. Hæc remedia, ut diximus, coram eodem sæpius judice, de cujus sententia conquerimur, proponuntur. Sequitur appellatio, quæ est actus, quo inferioris judicis sententia, aliudve factum, iniquitatis arguitur, ac superioris decisioni caussa legitime committitur. *l. 1. pr ff. de appell.*

Quibus in caussis hæc admittatur,

XIII. Admittitur regulariter appellatio in omnibus caussis, civilibus & criminalibus, secundum jus civile: hodie tamen in criminalibus non admittitur. Præterea excipiuntur certi casus, nimir. 1.) quod non liceat appellare a sententia in possessorio summariissimo, 2.) in caussis moram non ferentibus, ut alimentorum, it. refectionis ædificiorum, 3.) non licet appellare ab executione.

Ejus forma. L. 49. ff. t. 3. quis, a quo appell.

XIV. Forma appellationis consistit in legitimo ordine, modo & tempore. Ordo justus est, si gradatim ab inferiore ad superiorem fiat. Modus appellationis in eo consistit, quod vel fiat judicialiter, h. e. judex superior adeatur, & ipsi appellatio afferatur, cum petitione, ut judici a quo insinuetur, & apostoli, ut vocant, reverentiales petantur; vel etiam coram notario & testibus, ita ut instrumentum, super appellatione confectum, judici a quo offeratur. Carpzov. *in proc. tit. 18. n. 1. & seqq.* Tempus denique appellationis seu fatalia observanda sunt triplicia: 1.) appellationis

L. 49. ff. t. 4. quando appelland. fit.

tionis interponendæ, 2.) introducendæ, 3.) & intra quæ temp. justificandæ seu prosequendæ.

XV. Primum quod attinet, tempus scil. interponendæ, intra 10. dies interponenda venit, computandus a die latæ sententiæ, modo quis, ejusve procurator sciverit, vel scire debuerit, eam esse pronunciatam: & currit hoc tempus de momento ad momentum. Appellatione ita legitime interposita, apostolos intra 30. dies appellans petere tenetur. *Clem. quamvis. 2. de appell. l. un. ff. de libell. dim.* Dat vero judex a quo vel apostolos reverentiales, si nim. defert appellationi, vel refutatorios, quando appellationi defert.

Fatale appellationis interponendæ;

item petendi apostolos: L. 46. ff. t. 6. de libell. dimiss. qui apost. dic.

XVI. Tempus introducendæ appellationis coram judice ad quem, jure comm. definitum quidem non est, sed arbitrio judicis a quo committitur, & præfigitur. In Camer. Imper. statutum est spatium semestre; in foro Saxon. præfixum est tempus unius mensis, computandi a die, quo dati sunt apostoli. Licet vero judex a quo det refutatorios apostolos, nihilominus judex superior potest deferre appellationi.

introducenda.

XVII. Rite vero apud superiorem judicem introducenda est appellatio, exhibitis apostolis, per supplicationem pro citatione, inhibitione & compulsorialibus, ut nimirum pars adversa citetur ad appellationis processum suscipiendum, & judici a quo inhibeatur, ne quid ulterius in caussa attentet, & compellatur, ut acta prioris instantiæ edat.

introductio appellationis.

XVIII

Fatale justificandæ. XVIII. Tertium fatale, appellationis ſcil. juſtificandæ, eſt ſpatium unius anni, vel, ſi juſtis ex cauſſis appellans impediatur, biennii; niſi ſecundum ordinationes judiciorum, vel a judice brevior terminus ſit ſtatutus. Intra iſtum terminum juſtificanda eſt appellatio per deductionem gravaminum.

Modus procedendi. XIX. Proceditur autem in appellationis inſtantia eodem modo, quo in priori, & denuo cauſſa agitur, & quæ in priori inſtantia prætermiſſa, in hac proponuntur. Novis itaque exceptionibus peremtoriis, ante forte omiſſis, it. novis probationibus uti poteſt appellans: non tamen alios teſtes ſuper iisdem vel contrariis articulis producere licet.

Effectus appellationis. XX. Effectus appellationis legitime interpoſitæ eſt, quod per appellationem devolvatur cauſſa ad ſuperiorem, & ſententia, ab inferiore lata, ſuſpendatur, ut executioni dari nequeat. Quodſi igitur pendente appellatione attentatum innovatumque quid fuerit, ſuper attentatis imploratur judex ad quem, ut illa in priſtinum reſtituat. vide Lancellot. *in tr. de attentatis.*

Quis exequatur ſententiam. XXI. Diſcuſſa porro appellationis cauſſa, judex ſuperior priorem ſententiam aut confirmat, & tunc remittitur cauſſa & executio ad priorem judicem: aut corrigit, & tunc ipſe judex ſuperior ſententiam ſuam exequitur. add. Carpzov. *tit. 18. art. 6. n. 41. ſeqq.*

XXII.

XXII. Quodsi debito modo appellatio non fuerit justificata, uti loquuntur, appellatus accusat appellationis contumaciam, & tunc appellatio pro deserta habetur, & appellans in expensas condemnatur.

Processus contra contumaces.

XXIII. Denique remedium quoque suspensivum est revisio actorum, in Camera receptum, quae est remedium extraordinarium, quo iis, qui sententia Camerali se læsos conqueruntur, ex quadam benignitate per commissarios Imperatoris & Statuum Imperii ad id deputatos, succurritur, quibus alio beneficio succurri amplius non poterat. vid. *Cammer-Gerichts Ordn. part. 3. tit. 51. & 53.* Bender. *tr. de revis.* Gail. *1. obs. 154. & 155.*

VII. per revisionem actorum.

XXIV. Ex dictis patet, quod & advocatus & judex ad duo debeant attendere in remediis ejusmodi suspensivis, nimir. ad formalia & materialia. Formalia vocantur observationes fatalium, materialia dicuntur ipsa gravamina.

Formalia & materialia in remediis suspensivis attendenda.

TIT. XX.
DE EXECUTIONE SENTENTIÆ.

I. Quodsi sententia vel in prima, vel in secunda instantia transierit in rem judicatam, & victus sponte non præstet, quod sententia exigit, succedit rei judicatæ executio, quæ est actus, quo per Magistratum id, quod per senten-

Executio rei judicatæ.

ſententiam pronunciatum eſt, victori præſtatur. vid. *tot. tit. C. de exc. rei. jud.*

Forma executionis. II. Forma & proceſſus executionis conſiſtit in legitimo modo & tempore. Modus eſt, ut, ſi quidem ſpecies aliqua, v. gr. fundus vel ædes, ſit reſtituenda, in iſto corpore ipſa executio fieri debeat: *l. 68. ff. de R. V.* ſi vero debiti ſolutio, vel æſtimatio, aut intereſſe præſtandum ſit, juxta ordinem in *l. 15. §. 2. ff. de re jud.* procedendum eſt, ut videlicet 1.) executor res victi ſeu condemnati pignori capiat, initio facto in rebus mobilibus: quodſi mobilia deficiant, aut debitis non ſufficiant, ad res immobiles proceditur: quibus iterum non extantibus, poſtremo ad jura & nomina condemnati pervenitur. vid. Berlich. *p. 1. concl: 81. n. 44. & 59.* Carpzov. *tit. 25. art. 2.*

In rebus oppignoratis electio eſt creditoris. III. Cæterum ſi bona quædam ſint oppignorata creditori, in ea ſecundum electionem creditoris fit executio. add. Carpzov. *d. loc. art. 2. n. 1. & ſeqq.*

Subhaſtatio. IV. Rebus modo prædicto captis & occupatis, ſequitur ſubhaſtatio, cujus proceſſum perſpicue & late exponit Carpzov. *d. tit. 25. art. 4.*

Res executioni exemta. V. Excipiuntur tamen quædam res, quæ huic executioni non ſubjacent, quales ſunt veſtes & ſuppellectilia, ad quotidianum uſum deſtinata, it. res & inſtrumenta ad artificium vel opificium debitoris, vel etiam agriculturam pertinentia.

TIT.

TIT. XXI.

DE PROCESSU CRIMINALI.

I. Duobus modis in criminalibus proceditur, 1.) per accuſationem 2.) per inquiſitionem. In accuſatione eodem modo proceditur in criminalibus, quo in proceſſu ordinario in civilibus, niſi quod in illis confeſſio aliquando per torturam a reo extorqueatur: de qua inferius.

Proceſſus criminalis per accuſationem: L. 48. ff. t. 2. de accuſat. & inſcript.

II. Inquiſitio eſt legitima judicis, ex officio procedentis, ſuper delicto, ad ipſum per certum denunciatorem, vel ex fama communi delato, indagatio.

per inquiſitionem:

III. Diſtingui ſolet inquiſitio in generalem & ſpecialem. Generalem vocant, quæ inſtituitur ad id, ſciatur, an delictum vere ſit commiſſum, & a quo: ſpecialis vero inſtituitur adverſus certam perſonam ob delictum, de quo, quod commiſſum ſit, & quod iſta perſona ſit ſuſpecta, ex generali inquiſitione apparet.

quæ vel generalis, vel ſpecialis.

IV. Regulariter inquiſitio locum habet in omnibus delictis, exceptis levioribus, v. gr. injuriis verbalibus, niſi injuriæ ſint atroces,

In quibus delictis locum habeat.

& in Magistratum vel aliam personam, in dignitate singulari constitutam, sint commissæ. Carpzov. *in pr. Crim. q. 107. num. 23. & seqq.*

Caute hæc suscipienda.

V. Circa personas, contra quas inquiritur, sciendum, quod cautius procedendum sit, & non ita facile, specialis cumprimis inquisitio suscipienda contra personas bonæ famæ, vel in dignitate constitutas; quia scil. contra has non ita præsumitur, uti contra personas viliores.

Pertinet ad inquisitionem captura & incarceratio rei. L. 48. ff. t. 3. de custod. & exhibitione reorum.

VI. Pertinet ad specialem inquisitionem captura & incarceratio rei, quæ decernitur in delictis, quorum pœna est ultimum supplicium, aut corporis afflictiva, vel si delinquens sit vagabundus, aut de pœna certa irroganda nondum constet: sufficiunt autem indicia probabilia. vid. Carpzov. *in pr. crim. p. 3. q. 111. n. 25.*

Examen inquisiti.

VII. Sequitur porro examen rei seu inquisiti, quod fieri debet super certis articulis inquisitionalibus, qui concipiuntur ex testium summaria depositione, ita ut singuli articuli unum tantum punctum contineant, unicamque circumstantiam.

Certus esse

VIII. Sollicitus quoque debet esse judex de cor-

corpore delicti, ut vocant, indagando, h. e. de veritate criminis commissi: de hac enim si liquido & certo non constet, non facile tortura, multo minus pœna aliqua capitalis infligitur. De hoc autem corpore delicti vel ita constare potest, ut in oculos quasi incurrat: ut in homicidio, infanticidio. parricidio, furto, falsa moneta &c. ubi singulariter de homicidio notandum, quod constare debeat de lethalitate vulneris, ad pœnam scilicet ordinariam infligendam. vid. *Ordin. Crimin. art. 147.*: Vel in delictis transeuntibus, ex certis & indubitatis indiciis; ut in crimine adulterii, veneficii &c. add. Carpz. *d. q. 108. n. 8. & seqq.* *debet judex corporis delicti.*

IX. Negante reo delictum, testes, qui antea summariter fuere examinati, vel etiam qui, si res ita exegerit, ulterius examinantur, confrontatur cum reo. vid. Taabor *integ. tr. de confront.* *Confrontatio.*

X. Si nec per confrontationem reus ad confessionem possit adigi, testes super certis articulis summarie & jurato examinantur, & omnia fideliter consignantur. Nonnullibi tamen receptum est, ut confrontatio fiat demum post juratam depositionem testium. *Jurata testium examinatio.*

XI. His ita peractis, si reus petat, ut ad defensionem admittatur, ipsi hæc conceden-

da eſt, inque eum finem acta, in loco judicii & præſentia perſonarum ad judicium pertinentium, ipſi ejusve advocato ac defenſori legenda exhibentur, ut inde excerpere poſſit, quæ ipſi neceſſaria videbuntur. vid. Carpzov. *d. p.* 3. *q.* 115. Imo ipſe judex, an inculpatus innocentiam forte deducere poſſit, ſollicitus eſſe debet. vid. *P. H. O. art.* 47.

Salvus conductus XII. Aliquando ſalvus conductus reo conceditur, ſi nimir. reus ſit abſens, & prehendi non potuerit. Diſtinguitur autem ſalvus conductus in generalem & ſpecialem. Generalis dicitur, quando judex absque præſtita cautione reo citato tribuit ſecuritatem ad judicium veniendi, & inde recedendi. Specialis ſalvus conductus dicitur, quando citato præſtita ab ipſo cautione, plena datur ſecuritas ſub publico ſigillo judicii, ut per totum tempus litis durantis liceat ipſi in loco judicii commorari, usque dum vel abſolutio, vel tortura aut pœna decreta fuerit. vid. lat. Carpzov. *d. l. p.* 3. *q.* 112.

Transmisſio actorum. XIII. Si reus defenſionem abſolverit, & teſtes etiam, quos forte pro innocentia ſua produxerit, examinati fuerint, acta ad collegium juridicum transmittuntur, ubi indicia & præſumtiones diligenter examinantur, &, an præ-

ſum-

ſumtiones ſint eliſæ in rei defenſione, nec ne, prudenter æſtimatur. Ei, prout res exegerit, reus vel abſolvitur; vel juramentum purgationis ipſi imponitur; vel territio ſ. verbalis ſeu realis, vel etiam ipſa tortura ſecundum indiciorum qualitatem vel levis, vel media vel ſumma adjudicatur: qua de pluribus legas & conſulas Carpzov. *d. p. 3. qu. 117. & ſeqq.* *Adjudicatur aliquando juramentum purgationis: aliquando tortura.* L. 48. ff. t. 18. de quæſt.

XIV. Quodſi reus mediante territione vel tortura confeſſus fuerit delictum, altero vel tertio die in loco judicii, coram judice & ſcabinis & actuario judicii, rurſus interrogandus eſt ſuper confeſſione, ac ſi ratificet confeſſionem, in tortura vel territione factam, pœna delicto conveniens dictatur. *Ord. Crim. art. 56.* *Confeſſionem rei poſt torturam repetitam inſequitur pœna.*

XV. Quodſi vero tunc revocaverit confeſſionem, vel licet tunc iterum quoque repetierit, ſed proxime ante executionem pœnæ revocaverit, tortura repetitur ſecunda vice pro arbitrio judicis, niſi ſcil. revocationis probabiles afferantur cauſſæ. *Quid agendum revocata confeſſione.*

XVI. Quodſi jam iterum in ſecunda tortura confeſſus fuerit delictum, ſed iterum revocaverit, tertia ſolet decerni tortura, & ſi poſt torturam ratificet confeſſionem, ſolet adhiberi notarius cum teſtibus, ut confeſſio- *etiam altera vice.*

nem ex ore ipsius inquisiti audiant, & notarius consignet, ac instrumentum conficiat; modo hoc observato, licet ante executionem sententiæ confessionem sponte post torturam repetitam revocaverit, nihilominus pœna executioni mandatur. vid. Carpzov. *d. p. 3. qu. 126.* Præsupponendum tamen hic est, ob urgentes præsumtiones ac singularia indicia torturam initio decretam & repetitam fuisse.

Quodsi quis non ratificet confessionem,

XVII. Quodsi vero semper etiam tertia tortura adhibita, non ratificarit postea confessionem, pœna ordinaria mortis non dictatur, sed pro ratione circumstantiarum pœna aliqua extraordinaria infligitur.

persistens in negando absolvitur, vel extraordinario punitur.

XVIII. Sin autem reus in tortura, seu prima seu secunda, seu tertia in negando persistit, & ita indicia & præsumtiones, mediante territione & tortura decreta, purget & innocentiam suam confirmet, absolvitur, & aliquando in impensas processus condemnatur, aliquando etiam, cumprimis in crimine veneficii, si indicia valde fuerint urgentia, & tamen perstiterit in negando reus, nihilominus relegatio, vel abitio ex territorio & loco decernitur.

Processus contra ab

XIX. Denique addendum, quomodo contra absentem & fugitivum sit procedendum: & qui-

& quidem omnia media tentanda sunt, ut deprehendatur, & in carcerem detrudatur. Si vero deprehendi nequeat, differentia est observanda inter crimina & delicta: si enim crimen seu delictum non aliam, quam carceris seu relegationis mereatur pœnam, tunc vel mulcta dictatur, & in ejus bona sit executio; vel etiam relegatio contra absentem executioni mandari potest, præcedentibus tribus citationibus.

sentem ac fugitivum. L. 48. ff. t. 17. de requirendis reis vel absent. damnandis.

XX. Sin autem delictum sit gravius, quod mortis pœnam vel saltim fustigationis mereatur, tunc jure commun. bona rei fugitivi annotari solent, non eo fine, ut confiscentur, sed ideo, ne quid ex bonis ad fugitivum transferatur, unde se sustentare possit. *P. H. O. art. 209.* Denique reus citatur edictaliter in tribus territoriis, & quidem ternis vicibus, adjecta in ultima citatione comminatione, & si reus sit contumax, & non compareat, singulis terminis a fiscali contumacia accusatur. Quodsi ita citatus reus non compareat, habetur pro convicto & condemnatur; si quidem crimen mortis pœnam mereatur, quod mortis pœna dignus sit, (*Wird in die Mord-Acht erkläret.*) add. Exercit. nostr. *ad D. XLIX. thes. 97.*

In delictis gravioribus.

XXI. Jure vero Saxon. processus banni contra absentem instituitur: ita nimir. ut fisca- lis

Processus banni Saxonicus.

lis constituatur, qui libellum accusatorium in judicio proponit, & processum banni instituì petit, citatur deinde reus in tribus territoriis edictaliter. Si non compareat, accusatur ejus contumacia a fiscali, & ad Collegium Juridicum acta transmittuntur, ubi sententia dictatur, ut iterum sub pœna contumaciæ reus citetur. Eo iterum non comparente, iterum contumacia ejus accusatur, ac rursus a Collegio juridico sententia fertur, ut tertia vice, *bey Straff Ungehorsams biß auf Ehehafften*, citetur. Quodsi non compareat, contumacia ejus accusata, a Collegio juridico bannum decernitur. Si postea intra annum nullam excusationem attulerit, & a banno se non liberaverit, iterum convenientibus modis citatur, & eo non comparente bannum superius, *die Ober-Acht*, decernitur, cujus effectus in plurimis locis est, ut bona confiscentur. vid. Carpzov. *d.p.3. qu.* 140. Richter. *tract. de suc ab intest. sect. 5. n.88. & seqq.*

S. D. G.

INDEX

INDEX RERUM ET VERBORUM

PRIOR NUMERUS PAGINAM; POSTERIOR APHORISMUM DENOTAT.

A.

Com-

Actio

Hodie

Acti-

Admi-

Quid

B.

Con-

Summa

Cri-

Cura.

Ex

Donatio.

Donatio inter virum & uxorem.

Donatio inter vivos.

Pre-

Executio.

Executor testamentarius.

Exheredatio.

F.

Falcidia.

purum

Flumen.

An

II. Con-

Herc-

Hereditatis aditio.

Hereditatis petitio.

Hermaphroditus.

Homicidium.

Inædificatio.

Incendium.

Incestus.

Indebiti solutio.

Infamia.

Inhibitiones.

Injuria.

Inquisitio.

Instantia.

Instrumentum.

Instru-

Locum

Descri-

Jura-

L.

Latrocinium.

Modus

Pro-

Natu-

Conju-

Peti-

Piscatio.

Plagium.

Plantatio.

Retentio.

Retorsio.

Retractus gentilitius.

Revisio actorum.

Ad

Quænam

In

Specificatio.

Specus.

Sponsalia.

Stipu-

Qui-

Testamentum inofficiosum.

Testamentum inter liberos.

Testamentum militare.

Testamentum parentum inter liberos.

Testamentum privilegiatum.

Testamentum rustici.

Testamentum tempore pestis conditum.

Quid

Traditio.

Transactio.

Transmiſſio.

Transmiſſio actorum.

Trebellianica.

Tutela.

Tutela dativa.

Datur

Ma-

Iſta

V.

Vaccæ ferreæ.

Venatio.

Rem

F I N I S.

